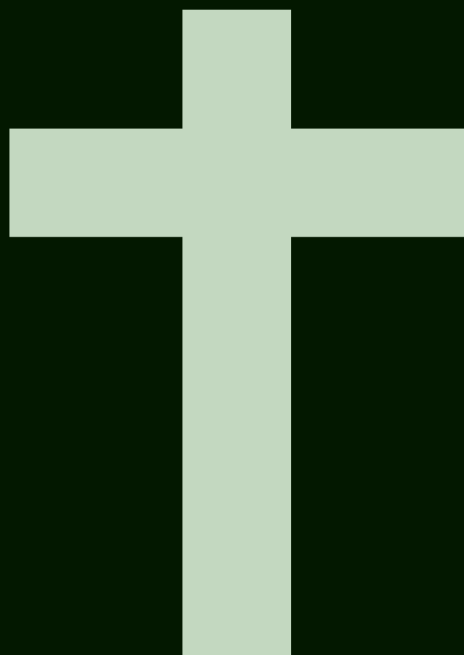


# Uare Bible



Portions of the New Testament in the Uare language of Papua  
New Guinea

**Uare Bible**  
**Portions of the New Testament in the Uare language of Papua New Guinea**  
**Nupela Testamen long tokples Uare long Niugini**

Copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Uare

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-05-15

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021  
c398f744-e34b-525a-a9fe-d04e84ab7b13

## Contents

Mataio . . . . .	1
Mareko . . . . .	50
Luka . . . . .	80
Apostolo . . . . .	132
Filipi . . . . .	181
Kolose . . . . .	187
Tesalonika Ibi'a . . . . .	192
Tesalonika Vesu . . . . .	197

## Iesu Keriso Hari Manoga Mataio'a Mirihiro

*Iesu Keriso Vouga Nize*  
(Luka 3:23-38)

<sup>1</sup> Iesu Keriso vouga nize'e 'ahi e'e. Ani'e kini Davida mariga ebu zuni Aberahamo mariga.

<sup>2</sup> Aberahamo'e Isako moga, Isako'e Iakobo moga, Iakobo'e Iuda zu ane negoḡa duḡuru moze.

<sup>3</sup> Iuda'e Feresi zu Zera moze ebu Tamara'e zeḡe vize. Feresi'e Esiromo moga, Esiromo'e Ramo moga.

<sup>4</sup> Ramo'e Aminadabo moga, Aminadabo'e Nasona moga, Nasona'e Salemona moga.

<sup>5</sup> Salemona'e Boaza moga ebu Rahabo'e Boaza vi'a. Boaza'e Obedi moga ebu Ruta'e Obedi vi'a. Obedi'e Iese moga.

<sup>6</sup> Iese'e kini Davida moga.

Davida'e Solomona moga ebu Baseba'e Solomona vi'a. Baseba'e ibite Urea inuga.

<sup>7</sup> Solomona'e Rehoboamo moga, Rehoboamo'e Abia moga, Abia'e Asa moga.

<sup>8</sup> Asa'e Iehosafate moga, Iehosafate'e Ioramo moga, Ioramo'e Uzia moga.

<sup>9</sup> Uzia'e Iotamo moga, Iotamo'e Ahaza moga, Ahaza'e Hezekia moga.

<sup>10</sup> Hezekia'e Manase moga, Manase'e Amono moga, Amono'e Iosia moga.

<sup>11</sup> Iosia'e Iekonia\* zu ani negoḡa duḡuru moze.

E'e madaḡano Babilonia azaḡani'a Isaraela azaḡa teite utitaduni, Isaraela azaḡa Babilonia haba'a tutuze onamiro.

<sup>12</sup> Babilonia haba'a tutuze onamirote'e ḡarugano, Iekonia'e Sealatiela moga, Salatiela'e Zerubabela moga.

<sup>13</sup> Zerubabela'e Abiuda moga, Abiuda'e Eliakima moga, Eliakima'e Azora moga.

<sup>14</sup> Azora'e Zadoka moga, Zadoka'e Akima moga, Akima'e Eluida moga.

<sup>15</sup> Eliuda'e Eleazara moga, Eleazara'e Matana moga, Matana'e Iakobo moga.

<sup>16</sup> Iakobo'e Iosefa moga ebu Iosefa inuga'e Maria.

Maria'a Keriso rae hunirote'e vazega, Iesu fureniro.

<sup>17</sup> E'ano'o Aberahamo'ono'o onao Davida madaḡano, zeḡe ega nidu'a'e 14, Davida'ono'o onao Isaraela azaḡa Babilonia haba'a tutuze onamirote'e madaḡano zeḡe ega nidu'a'e 14 ebu Babilonia haba'a tutuze onamirote'e madaḡano'ono'o onao Keriso madaḡano zeḡe ega nidu'a'e 14.

*Iesu Keriso'a Fureraro*  
(Luka 2:1-7)

<sup>18</sup> Iesu Keriso'e 'ahige fureraro. Ani vi'a Maria'e Iosefa ira'auḡa. Anianine izema hahurogano, Vine Zaḡoḡaono'o Maria'e ahi'eta reiro. <sup>19</sup> Maria i'a, Iosefa'e haḡai duduḡa vazega, e'ano'o hunihunio Maria mene mazagaronihi radu ani sifu tuḡune modi'uma rae zamariro.

<sup>20</sup> Ani 'ouge rae zamarirotene, Zuhi'a Boro tuḡure viga 'ahogani'a iḡunao fureraro. Ebu raena'a, "Iosefa, Davida mariga! Maria teite hahuroga ago rihano'i. Mazaḡa Maria'e Vine Zaḡoḡaono'o ene teha. <sup>21</sup> Ani'e ubuga 'ahoga furenoidene, ani niḡa'e Iesu rae turaho'i. Mazaḡa ani'e ane vase sau'azenono'o ḡabozi'uma. <sup>22</sup> A'e ibite peroveta vazegani'a Zuhi'a Boro ḡoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

\* **1:11** Ni 'ahoga'e Iehoiakina

<sup>23</sup> 'Ĝiano'i! Ohoze teite ize mene hidirote'e nogobaĝa 'ahogani'a ahi'eta re'uma, ebu ubuga 'ahoga fureni'uma.  
Vaze'a ubuga'e Emanuela rae huni'uma.  
E'e hugani'e, "Badi'a'e emeĝe teite" ra'ohe."

<sup>24</sup> Iosefa'a bazunano'o evatirotene, Zuhi'a Boro tuĝure viga'a ĝoere nirote'e idunaĝano haĝaadu inuga Maria zamaharo. <sup>25</sup> Rehano Iosefa'a Maria teite tibano mene bazido, onamo ubuga fureniro. Ebu ubuga niĝa'e Iesu rae turahiro.

## 2

### *Edeĝa Azaĝani'a Iesu Vaĝe Onairo*

<sup>1</sup> Heroda'e Iudea haba'a kiniĝa madaĝano Iesu'e Iudea haba'ano ne 'ahoga Betelehemao fureraro. E'e madaĝano, edeĝa azaĝa nu'a mada'a ite'ete'e moneono'o Ieruselema feuri onairo. Ze'e buzuva moneo edeĝa boro azaĝa. Ebu ze vaze ĝadiziro, raena'a, <sup>2</sup> "Iuda azaĝa kini ra'ete'e vazeĝa'e mouma fureraneha? Mazaĝa eme mada'a ite'ete'e moneĝa haba'ano buzuva 'ahoga horoniro.\* A'e kiniĝani'a fureranate'e tahiĝa radu ani mazao kuranoga veize areha." <sup>3</sup> kini Heroda'a ĝoere e'e igirotene, zamaĝani'a adudaro. Ebu Ieruselema azaĝa nidu'a zuni zamaze'a adudaro. <sup>4</sup> E'ano'o Heroda'a dibu'o azaĝa ĝihi'aĝa nidu'a zu Mose goro ĝoe'a ihoze'ete'e azaĝa nidu'a nu'ozadu ĝadiziro, raena'a, "Keriso ani'e noumao furera'uma?" <sup>5</sup> Zeĝe'a naenaenina'a, "Ani'e Iudea haba'ano Betelehema neĝano furera'uma. Mazaĝa peroveta vazeĝa'e 'ahige mirihiro, raena'a,

<sup>6</sup> O Iudea haba'ano Betelehema neĝa, ĝa'e Iudea neĝa boroboro zamaĝano mene zuhu'a. Mazaĝa ĝae'ono'o ibitozini'ete'e vazeĝa 'ahogani'a onai'uma. Ani'e, mamoe taufe'ete'e teiĝe, Isaraela azaĝa, Badi'a vaze ibitozini'uma zu taufi'uma."

<sup>7</sup> Ebu Heroda'a edeĝa azaĝa sifu huzadu no'e madaĝa huneo buzuva'a furerarote'e ederiro. <sup>8</sup> Ebu edeĝa azaĝa Betelehema neĝano tuĝuze'ena'a, ziro, raena'a, "Onamadu tahi'a kome'a e'e faine vaĝo'i. Horono'idene, eĝe zuni onamadu ani mazao kurafine, ihoho'i."

<sup>9-10</sup> Ze Heroda ĝoere igi hauĝirotene, ibio onamiro. Ze ibio oname'enogano, ibite mada'a ite'ete'e moneĝa haba'ano horonirota'a'e†, e'e buzuvaĝani'a bare fureraro. Zeĝe'a horonadu matu'e rudaro. Ebu buzuva e'e'a ze ibitozenadu tahi'a kome'a'a radiu'ete'e haba'a ragano tue radiro. <sup>11</sup> Zeĝe'a ne zamaĝa diuĝiro ebu tahi'a kome'a'e vi'a Maria teite radiu'ete'e horoniro. Edeĝa azaĝani'a ĝuĝuradu Iesu matu'o haro. Ebu 'umaze ĝau manomanoĝeta fuhi'adu ĝahunu nu ani haro. A'e golo, 'uvahu hohoĝa manoga ebu murava hohoĝa manoga.

<sup>12</sup> Ebu Badi'a'a iĝunao edeĝa azaĝa ihoziro, raena'a, "Heroda vaĝe ago bare onamo'i." E'ano'o ze'e ibi 'ahoganonono'o zeĝe haba bare onamiro.

### *Izipi Haba'a ferau onamiro*

<sup>13</sup> Edeĝa azaĝani'a iĝunirote'e enogano Zuhi'a Boro tuĝure vigani'a iĝunao Iosefa zamao fureraro, raena'a, "Iĝuno'i. Ene kome'a vi'eta zamazadu Izipi haba'a ferau onamo'i. Ebu e'ea rado'i, onamo eĝe'a iĝuno'i rae zi'uma. Mazaĝa kini Heroda'a ane uti azaĝa tuĝuzadu ene kome'a manoga veize vaĝi'uma." <sup>14</sup> E'ano'o Iosefa ani ene

<sup>1:23</sup> 1:22-23 Isaia 7:14 \* <sup>2:2</sup> 'Ahoga'e, 'eme buzuva 'ahogani'a itirote'e horoniro.' <sup>2:6</sup> 2:5 Mika 5:2  
† <sup>2:9-10</sup> 'Ahoga'e, 'buzuva 'ahogani'a itirote'e horonirota'a'e.'

kome'a vi'eta zamazadu ohere zamaḡano Izipi haba'a onamiro. <sup>15</sup> Ebu e'ea radiro, onamo Heroda'a rudaro. A'e Zuhi'a Boro'a ibite peroveta vazega mazao reirote'e goe'ani'a hudaro, raena'a,

“Izipi haba'anono'o ege ubude hune ariro.”

*Heroda'a Tahia Kome'a Zimi Hauḡiro*

<sup>16</sup> Kini Heroda'e edega azaḡani'a so'onirote'e vesu'u ederirotene, ani maḡune rudaro. Ani'e edega azaḡani'a ihonirote'e madaḡa idunaḡano me'odadu ene'e muri 'aheu heuga rae zamariro. E'ano'o ane uti azaḡa tuḡuzadu Betelehema nega zu uhiḡa haba'a nidu'a zamaḡano ohoze kome'a muri 'aheuno'o oname guraḡa ḡonaga nidu'a zimi hauḡiro. <sup>17</sup> A'e peroveta vazega Eremia'a Badi'a goere reirote'e'a hudaro, raena'a,

<sup>18</sup> “Rama negano rogae 'ahogani'a zamaḡa are rudanadu kuau niarote'e igiro.

Rahela'a ubugaubuga rudarote'e u'ano niaro,  
ebu ani vazega naminoga hezahoziniro.”

*Izipi'ono'o Nazareta Bare Onairo*

<sup>19</sup> Kini Heroda'a rudarote'e enogano, Zuhi'a Boro tuḡure viga 'ahogani'a Izipi haba'ano Iosefa mazao igunao fureraro, nina'a, <sup>20</sup> “Iḡuno'i. Tahia kome'a vi'eta Isaraela haba'a tutuze onamo'i. Mazaḡa tahia kome'a matihi reirote'e azaḡa 'ai rudau haugeha.”

<sup>21</sup> E'ano'o Iosefa'a igunadu tahia kome'a vi'eta Isaraela haba'a tutuze onamiro. <sup>22</sup> Rehano Akelao'e moga Heroda iguri madu Iudea haba'a kiniga reirote'e igirotene ani Iudea haba'a onamoga'e riharo. E'ano'o igunao nirote'e idunaḡano, ze Galilea haba'a onamiro. <sup>23</sup> Ze onamadu ne 'ahoga Nazaretao radiro. A'e peroveta vazegani'a Badi'a goere reirote'e'a hudaro, raena'a,

“Iesu'e Nazareta vazega rae re'uma.”

### 3

*Ioane Babatiso'a Iesu ibi Ruhiniro*  
(*Mareko 1:1-8, Luka 3:1-18, Ioane 1:19-28*)

<sup>1</sup> E'e madaḡano Ioane Babatiso'a Iudea haba'ano haba boha'a onaadu haramiro, raena'a, <sup>2</sup> “Sau'anono'o ḡihuro'i, mazaḡa Badi'a'a ibitozini'ete'e madaḡa 'ai haniteha.” <sup>3</sup> Ibite peroveta vazega Isaia'a Ioane Babatiso moneo 'ahige reiro, raena'a,

“Vaze 'ahogani'a haba boha'ano huau'ohe, raena'a,  
'Zuhi'a Boro'a ona'iuma! Ani ibi ruhibo'i, zu ani veize ibi mae duduno'i.”

<sup>4</sup> Ioane dabua'e kamelo ogaḡa hina haḡairo zu boromakau ogaḡa miniḡa hina gabaigano utiro. Ebu fihore zu Avore godaga aro. <sup>5</sup> Ierusalemmono'o, Iudea haba'a nidu'anono'o zu Ioridana vuḡa ḡenaḡa nega nidu'anono'o vazevaze'a Ioane vaḡe onamiro. <sup>6</sup> Ebu ze'a sau'aze rae furenirotene Ioridana vuḡano bapatizoziro.

<sup>7</sup> Farisea azaḡa zu Sadukea azaḡa ḡehaḡani'a bapatizo mouga radu Ioane vaḡe onairo. Ebu ani'a ze horozirotene ziro, raena'a, “Za'e Zarama ubugaubuga heuga! Vaze'a zae mazao, 'Badi'a'ono'o maḡunu'a onaine ferau muhino'i,' rae reiro. Rehano feranoga'e mene idara'uma. <sup>8</sup> U ibite haḡai sau'aono'o ḡihurirote'e haḡaiḡa fureno'i. <sup>9</sup> Ebu ago 'ahige zamaro'i, 'Eme'e Aberahamo mariga, e'ano'o Badi'a'a mene

maḡunofi'uma.' Mazaḡa, e zi'ohe, Badia'a hadi 'adi hina Aberahamo mariga haḡaine zuni idaḡa. <sup>10</sup> Izidi Badi'a'a ḡiro 'ai ire taigano teha. E'ano'o huga manoḡa mene ini'ete'e ireḡa nidu'a'e udi higonadu ire rogao feuni'uma.

<sup>11</sup> Zae'a sau'anono'o ḡihurine, e'e tahiḡa veize, eḡe'a vu hina bapatozoi'ohe. Rehano eḡe ḡaruna onaite'e vazega ani ḡiḡi'ani'e ufeta ḡihi'a. Ani'e eḡe vitihoga. Eḡe'a ani tamaka odohe'ete'e tuḡureḡa vazega rae rouga zuni mene idaḡa. Ani'e Vine Zaḡoḡa ebu ire roga hina bapatozoi'uma. <sup>12</sup> Maho hirive'ete'e madaḡano, vaze'a kari hina rouga tenadu maho hu'i'ohe, ebu iguḡa manone'ohe zu meba hare dehene'ohe.\* Ebu huga'e nu'onadu suaba zamaḡano ti'ohe, rehano iguḡa'e mene vidau'ete'e ire rogaḡano hufi haone'ohe. E'e teige, Badi'a'a vazevaze rovozi'uma.”

<sup>13</sup> E'e madaḡano Iesu'e Ioane'a bapatozonioga radu Galilea haba'anono'o Ioane vaḡe Ioridana vuḡa onairo. <sup>14</sup> Rehano Ioane'a Iesu garariro, raena'a, “Ḡae'a eḡe bapatozohifo. Nougahi ḡa'e eḡe vaḡe onaeha?” <sup>15</sup> Iesu'a naenaeniro, raena'a, “Izidi'e 'ouge haḡao'i. Eme Badi'a'a urate'ete'e haḡaiḡa nidu'a haḡaifine, 'ougi'uma.” Ebu Ioane'a Iesu ḡoere mae ḡihinadu bapatozoniro. <sup>16</sup> Iesu bapatozonirote'e enogano ani vuono'o gaba tire onamiro. Tire onamirotene, adure'a bohatanadu Iesu'a Badi'a Vigani'a Tubugo niniḡa teige ane vaḡe ovairote'e horoniro. <sup>17</sup> Ebu ago 'ahogani'a adure'ono'o ḡoeriro, raena'a, “Adi'e eḡe ubude. Eḡe'a zamare borofe'ohe. E ani mazao matu'e rudau'ohe.”

## 4

### *Diavolo'a Iesu Tuhune Nuriro (Mareko 1:12-13, Luka 4:1-13)*

<sup>1</sup> E'e ḡarugano, Diabolo'a Iesu tuhune nuroga veize, Vine Zaḡoḡani'a Iesu haba boha'a tutune onamiro. <sup>2</sup> Iesu'e e'ea mada 40 zamaḡano ohere zu madai nidu'a ogomu mene aro. E'ano'o ani'e vinine runiro. <sup>3</sup> Ebu Diavolo'a tuhunoga radu ani vaḡe onairo, nina'a, “Ḡa'e Badi'a Ubuga ro'idene, hadi 'adi nina'a, 'Beredio ḡihuno'i,' rae no'i.”

<sup>4</sup> Rehano Iesu'a naenaeniro, raena'a, “Mene! Buka Zaḡoḡano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Vaze'e beredio da'o mene ḡabode radi'uma,  
rehano Badi'a hebe'ono'o buau'ete'e ḡoe'a nidu'ao ḡabode radi'uma.”

<sup>5</sup> Ebu Diabolo'a Iesu Ierusalemā neḡa boro zaḡoḡa tutune onamadu kuru neḡa hitaga huneno ohoniro. <sup>6</sup> Ebu ani'a niro, raena'a, “Ḡa'e Badi'a Ubuga ro'idene, rafato'i! Mazaḡa Buka Zaḡoḡano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Badi'a'a dana'oga veize ane tuḡure viga ḡae vaḡe tuḡuzi'uma.  
Ze'a 'evoreze hina mae ḡihi'i'uma 'ahine, ḡae oda'e hadio mene tutuha'uma.”

<sup>7</sup> Iesu'a naenaenina'a, “Mene! Buka Zaḡoḡano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Zuhi'a Boro ḡae Badi'a ago tuhuno'i.”

<sup>8</sup> Ebu Diabolo'a Iesu maḡa hitaga hune tutune itadu kini'a ibitohau'ete'e haba'a boroboro nidu'a zu zeḡe ḡau manomano nidu'a ihoniro. <sup>9</sup> Ebu nina'a, “Ḡae'a eḡe zamao ḡuḡuradu kuraune, de'e nidu'a ḡae ḡani'uma.”

\* **3:12** Girikio, Vuidi hirive'ete'e hariḡa idaidaḡa **4:4** 4:4 DEU 8:3 **4:6** 4:6 Salamo 91:11-12 **4:7** 4:7 DEU 6:16

<sup>10</sup> Iesu'a nina'a, “Mene! Eḡe mazaono'o vaḡino'i! Buka Zaḡoḡano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Zuhi'a Boro ḡae Badi'a mazao da'o kuranohano'i, zu ane veize da'o gauo'i.”

<sup>11</sup> 'Ougadu Diabolo'a Iesu mazaono'o vaḡine onamiro. Ebu tuḡure vigani'a onaadu dananiro.

*Galilea Haba'ano Gadahe Haramiro*  
(Mareko 1:14-15, Luka 4:14-15)

<sup>12</sup> Iesu'a Ioane Babatiso ḡu'a neḡano ohonirote'e egadu Iudea haba'aono'o Galilea haba'a bare onamiro. <sup>13</sup> Galilea haba'ano ani Nazareta neḡano radiro. Ebu neḡa e'e modadu Kaperanauma neḡa boro onamirotene e'ea radiunu. Kaperanauma neḡa boro'e Zebuloni zu Nafatali haba'ano ebu Galilea du'ura genaḡano. <sup>14</sup> Ibite peroveta vazeḡa Isaia'a Badi'a ḡoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

<sup>15</sup> “Zebuloni zu Nafatali haba'a'e  
Galilea du'ura genaḡano zu Ioridana vuḡa moneafao.

A'e Galilea haba'a ra'ohe,  
ebu e'e haba'ano Iuda mene azaḡani'a zuni radiu'ohe.

<sup>16</sup> Uzabo zamaḡano radiu'ete'e azaḡani'a agaḡa boro horoneha.  
Rune zauhaḡa haba'ano radiu'ete'e azaḡa rana agaḡani'a agazeha.”

<sup>17</sup> E'e madaḡanono'o Iesu'a haramoḡa ḡadaheni, raena'a, “Sau'anono'o ḡihuro'i, mazaḡa Badi'a'a ibitohau'ete'e madaḡa 'ai haniteha.”

*Ane Tahi'atahi'a Zamaziro*  
(Mareko 1:16-20, Luka 5:1-11)

<sup>18</sup> Mada 'ahogano Iesu'a Galilea du'uraḡa genaḡano oname'enogano, vase 'aheu horoziro. Ze'e ḡozone mau'ete'e azaḡa. Vaze tiba'e Simona, niḡa 'ahoga'e Petero, ebu negoḡa Anderea. Ze du'urao re'eva feune radiunu. <sup>19</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, “Eḡe ḡaruna hegoto'i. Vaze re'evazi'ete'e vazeḡa rouga veize ihozi'uma.” <sup>20</sup> 'Ougirotene ze'e zogone re'eva modadu ane hegote onamiro.

<sup>21</sup> Iesu'a Galilea du'ura genaḡano bare onamiro ebu vase 'aheu negoḡeta horoziro. Anianine'e Zebedeo ubuga, Iakobo zu Ioane. Ze'e moze teite ḡasi zamaḡano re'eva zigoga faine radiunu. Ebu Iesu'a zeḡe 'aheu huziro. “Eḡe hegoto'i.” <sup>22</sup> 'Ougirotene ze'e zogone ḡasize zu moze modadu ane hegote onamiro.

*Ugi Azaḡa Faiziro*  
(Luka 6:17-19)

<sup>23</sup> Iesu'a Galilea haba'a nidu'a zamaḡano ragave'ena'a, Iuda azaḡa zeḡe nu'onu'o neḡano ihoziro zu Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo hari manoḡa haramiro. Ebu ugi nunu nidu'a faiziro. <sup>24</sup> Ebu Iesu hariḡani'a bororanadu Siria haba'a nidu'a igiro. Ze'a ugi azaḡa nidu'a tutuze ani vaḡe ariro. Ugi nunu u'ano ahirize'a gigize ruze'ete'e azaḡa, vine sau'ani'a ragano reirote'e azaḡa, ketokete'ete'e azaḡa zu ahirize haganoga mene idaḡa azaḡa tutuze onairotene, Iesu'a ze faiziro. <sup>25</sup> Galilea haba'a, Dekapolisi\* neḡa boro, Iudea haba'a, Ierusalem'a zu Ioridana vuḡa moneafa haba'anono'o vase ḡuḡuvaḡani'a onaadu Iesu hegotiro.



## 5

*Maḡano Haramiro*  
(Luka 6:20-23)

<sup>1</sup> Iesu'a vaze ḡuḡuvaḡa horozitotene, ani maḡa 'ahoga itadu e'ea ehoriro. Ebu ane tahi'atahi'ani'a ane vaḡe onairo. <sup>2</sup> Onairotene Iesu'a ihoziro, raena'a,

<sup>3</sup> “Zamaze zaharaḡa azaḡa'e Badi'a manohugazeta, mazaḡa Badi'a'a ibitozini'ohe.

<sup>4</sup> Zamaze are'ena'a, niau'ete'e azaḡa'e Badi'a manohugazeta, mazaḡa ze'e Badi'a'a namizi'uma.

<sup>5</sup> Zamaze roḡeḡa azaḡa'e Badi'a manohugazeta, mazaḡa zeḡe 'evorao haba ri'ini'uma.

<sup>6</sup> Badi'a'a urate'eta'a'e haḡaihi rae inare'ete'e azaḡa'e Badi'a manohugazeta, mazaḡa Badi'a'a danazadu ze'a 'ouge haḡai'uma.

<sup>7</sup> Vaze vetuḡazi'ete'e azaḡa'e Badi'a manohugazeta, mazaḡa Badi'a'a ze vetuḡazi'uma.

<sup>8</sup> Zamaze deheḡa azaḡa'e Badi'a manohugazeta, mazaḡa ze'e Badi'a horoni'uma.

<sup>9</sup> Vazevaze uniho mae manofe'ete'e azaḡa'e Badi'a manohugazeta, mazaḡa Badi'a'a ze'e ane ubuga rae huzi'uma.

<sup>10</sup> Badi'a ura haḡae'ete'e u'ano, vaze'a sausauzi'ete'e azaḡa'e Badi'a manohugazeta, mazaḡa ze'e Badi'a'a ibitozini'ohe.

<sup>11</sup> Za'e eḡe hegote'ete'e u'ano, vaze'a rae sausauzine, agirezine ga ḡurire'ena'a ḡoere sau'a nunu nidu'a zae rana tine, Badi'a manohuga hide'ohe. <sup>12</sup> Za, matu'e rudano'i, mazaḡa Badi'a'a adureo naeḡa'e boro bagaḡa zini'uma. Vouḡaze'a peroveta ibi'a azaḡa zuni de'uge sausauzido.

*Dama zu Ihure Agaḡa*  
(Mareko 9:50, Luka 14:34-35)

<sup>13</sup> Dama'e ḡau manoḡa ra'ete'e teige, za'e, eḡe hegote'ete'e azaḡa, raha 'adao dama heuḡa. Rehano dama inigani'a dauḡine, iniga bare furenoga mene idaḡa. ḡau 'ahoga veize mene manoḡa. A'e mae modadu vaze'a edene oname onae'ohe.

<sup>14</sup> Za'e, eḡe hegote'ete'e azaḡa, raha 'ada agane'ete'e ihure agaḡa heuḡa. Maḡa hitagano radiu'ete'e neḡa boro'e 'u'uranoga mene idaḡa. <sup>15</sup> Vaze'a ihure hofadu siuva 'u'uḡano mene te'ohe, rehano ihure ti'ete'e haba'ano teadu ne zamaḡano radiu'ete'e azaḡa nidu'a agaze'ohe. <sup>16</sup> Ihure agaḡani'a vaze nidu'a agaze'ete'e teige, zae haḡai manoḡa vaze mazao ago u'ure to'i, rehano furen'o'i. 'Ougine, vaze'a zae haḡai manoḡa horonadu Moze adureo niguni'uma.

*Mose Goro ḡoe'a*

<sup>17</sup> Za'e, eḡe'a Mose goro ḡoe'a zu peroveta azaḡa ḡoere fahoga radu onairo rae ago zamaro'i. E'e zeḡe ḡoere'a hudanoga veize onairo. <sup>18</sup> E hube hune zi'ohe, adure zu raha izema dauḡogano Mose goro ḡoe'a mirihoḡa kome'a fase zuni mene dauḡi'uma, rehano goro ḡoe'a nidu'a'e huda'uma. <sup>19</sup> E'ano'o iniu'a Mose goro ḡoe'a kome'a 'ahoga zuni vari'ine ebu vaze 'ouge ihozine, ani'e Badi'a'a ibitozini'ete'e azaḡa bo'aḡano niḡa mae ovoi'uma. U iniu'a goro ḡoe'a tihitihinine ebu vaze 'ouge ihozine, ani'e Badi'a'a ibitozini'ete'e azaḡa bo'aḡano niḡa mae iti'uma. <sup>20</sup> E zi'ohe, za'a Badi'a ḡoere hegote'eta'a'e, Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa haḡaiḡa mene vitizine, Badi'a'a za mene ibitozini'uma.

*Maḡunu zu Gorugoru*

<sup>21</sup> Ibi'a azağa mazao reirote'e goro gōe'a 'adi zae'a igiro, raena'a, 'Vaze ago mau runo'i. Iniu'a vaze 'ahoga maune, kotani'uma.' <sup>22</sup> Rehano e zi'ohe, iniu'a negoğa mazao mağunine, kotani'uma. Iniu'a negoğa gōere sau'a nine, Iuda azağa nu'onu'o zamağano kotani'uma. Ebu iniu'a 'Ġa hahizağa,' rae reine, ire roga zamağano mae feuni'uma.

<sup>23</sup> E'ano'o gāe'a dibu'o fatağano gāhunoğō hau'ete'e madağano negoğō 'ahogani'a gāe mazao mağunirote'e zamaro'idene, <sup>24</sup> gāhunoğō'e fata gēnağano modo'i, ebu negoğō vağe onamadu ane teite uniho manofō'i. E'e gāruganobu'u bare onaadu gāhunoğō hano'i.

<sup>25</sup> Ġa'e vaze 'ahoga moni madu mene bare haune, ani'a gāe kotao oho'ihi radu ani teite kota onami'uma. E'e madağano gānine ge ibio uniho manofō'i. Mene 'ouguine, ani'a gā kota vazeğa 'evorao oho'i'uma, ebu gū'a neğa taufe'ete'e vazeğa 'evorao oho'adu gū'a neğano oho'i'uma. <sup>26</sup> E hube hune gā'ohe, gā mene bua'uma onamo gāe'a ani moni nidu'a bare ha'uma.

### *Ubuma Ago Ġezano'i*

*( Mataio 19:9, Mareko 10:11-12, Luka 16:18)*

<sup>27</sup> Za'e edeğa, Mose goro gōe'ano 'ahige reiro, raena'a, 'Ubuma ago Ġezano'i.' <sup>28</sup> Rehano e zi'ohe, iniu'a roğae gīağiane'ena'a, ane zamao roğae omo teite bazihi rae zamarine, ani 'ai zamao ubuma Ġezaneha. <sup>29</sup> Ġae eda'e ubumağani'a hağai sau'a hağao'idene, e'e ubumağa gūde modo'i. Mazağa ahiriğō tahiğa mode'eta'a'e aduga kome'a, u ahiriğō nidu'a ire roga zamağano mae feu'e'eta'a'e ufeta aduga boro. <sup>30</sup> Ebu gāe eda'e 'evo'ani'a hağai sau'a hağao'idene, e'e 'evo'a'e vari'e modo'i. Mazağa ahiriğō tahiğa mode'eta'a'e aduga kome'a, u ahiriğō nidu'a ire roga zamağano mae feu'e'eta'a'e ufeta aduga boro.

### *Inuga Mode'ete'e Moneo*

<sup>31</sup> Za edeğa, Mose goro gōe'ano 'ahige reiro, raena'a, 'Iniu'a inuga modo'idene, ani'a ihore so'ağa mirihadu inuga hano'i.' <sup>32</sup> Rehano e zi'ohe, iniu'a inuga'e mene ubuma Ġezaro rehano, inuga modine, i'ani'a ubuma Ġezo ibiğano inuga tuğune'ete'e heuğa. Ebu iniu'e i'ani'a modirote'e roğaeğa teite hahurine, ani zuni ubuma Ġezau'ete'e heuğa.

### *Ago Ġoitoro'i*

<sup>33</sup> Ibi'a azağa mazao reirote'e goro gōe'a 'adi zae'a igiro, raena'a, 'Nagni Ġoitoro'idene, ago vari'o'i. Badi'a mazao Ġoitoro'idene huga hağao'i!' <sup>34</sup> Rehano e zi'ohe, gōere nagiga 'ahoga ago Ġoitoro'i. Adure niğano ago Ġoitoro'i, mazağa adure'e Badi'a'a ehore'ete'e haba'a. <sup>35</sup> Raha niğano ago Ġoitoro'i, mazağa raha'e Badi'a'a odağa ti'ete'e haba'a. Ierusalemā niğano ago Ġoitoro'i, mazağa Ierusalemā'e Kini Boro, Badi'a neğa boro. <sup>36</sup> Goitorirote'e mene hağaine ruda'uma rae ago Ġoitoro'i, mazağa gāboneze zu zae'a mene hağairo. Za'e iguze tiba zuni mae 'urunoga zu mae Ġunoga mene idağa. <sup>37</sup> Zae'a nagini 'ahoga hağai'uma ro'idene, 'O'e, e hağai'uma', ga 'Mene, e mene hağai'uma' da'o rae ro'i. Gōere 'ahoga'ahoga ragatine, a'e Satani'ono'o fureru'ohe.

### *Hağai Sau'ano Ago Naenaetito'i*

*(Luka 6:29-30)*

<sup>38</sup> Za'e edeğa Mose goro gōe'ano 'ahige reiro, raena'a, 'Vaze 'ahogani'a gāe ubuma sausauno'idene ga gāe Ġonone vahego'idene, vazeğa e'e ubuma zu sausauno'i ebu ane Ġonone zu vahego'i.' <sup>39</sup> Rehano e zi'ohe, vaze sau'a mazao ago naenaetito'i. Vaze

'ahogani'a zae eda'e ḡaniga fa'o'no'idene, ani'a bare fa'o'noga veize zae kauri ḡaniga zuni notonohano'i. <sup>40</sup> Vaze'a dabu'aze mouga rae kotazihi ro'idene, raga dabu'aḡa zuni hano'i. <sup>41</sup> Vaze 'ahogani'a riḡa tuḡuzena'a, zae'a ane ḡau odohadu kilomita tiba onamoga urato'idene, kilometa 'aheu zuni onamo'i. <sup>42</sup> Iniu'a umizo'idene hau tauḡo'i, zu ḡauze 'ahoga umizadu vesu baroni'uma rae ro'idene, ago hezahohano'i.

*Agire Azaḡa Zamaro'i*  
(Luka 6:27-28, 32-36)

<sup>43</sup> Za'e edeḡa Mose goro ḡoe'ano 'ahige reiro, raena'a, 'Ḡae nabudi zamaro'i, ebu ḡae agire vazeḡa he'ehe'eno'i' <sup>44</sup> Rehano e zi'ohe, zae agire azaḡa zamaro'i, ebu zae sausauzi'ete'e azaḡa veize kurano'i. <sup>45</sup> 'Ougine, za'e Moze adureo ani ubuga rae re'uma. Mazaḡa Moze'e vaze manoḡa zu sau'a veize idane mada aganozini'ohe, ebu vaze haḡai duduḡa zu ve'oḡa veize idane irugu tuḡunadu ru'au'ohe. <sup>46</sup> Za'e zae zamare'ete'e azaḡa da'o zamarine, Badi'a'a e'e naeḡa mene zini'uma. Takesi azaḡa'e haḡai sau'a azaḡa rehano, zeḡe zuni ze zamare'ete'e azaḡa zamare'ohe. <sup>47</sup> Za'e zae nabudi mazao da'o manoḡa haḡaine, vaze mene vitizi'uma. Badi'a aḡu'a azaḡa zuni 'ouge haḡae'ohe. <sup>48</sup> E'ano'o agire azaḡa zu zamare huno'i. Badi'a mazao'e ve'oḡa o'o'a teige, za zu ve'oḡa 'ahoga ago haḡao'i."

## 6

*Ḡahugo'i*

<sup>1</sup> Ḡiano'i, za'e vaze'a ḡianoga veize vaze zamao haḡai manoḡa ago haḡao'i, mazaḡa zae Moze adureo naeḡa mene zini'uma. <sup>2</sup> E'ano'o ḡau 'ahoga zahara vazeḡa haune, zama guhi azaḡa teige ago hirihiro'i. Zama guhi azaḡa'e vaze'a niguzoga veize nu'onu'o neḡano zu ibio haḡae furene'ohe. E hube hune zi'ohe, ze'e naeze nidu'a mae hauḡeha. <sup>3</sup> Ḡau 'ahoga zahara vazeḡa haune, zae nabudi uhiḡa vazeḡa zu ago ihono'i.\* <sup>4</sup> Vaze 'ahogani'a mene ederoga veize sifu kaḡuso hano'i. 'Ougine, Moze'a za'a sifu haḡate'e haḡaiḡa horonadu naeḡa zini'uma.

*Zuhi'a Boro Kuru*  
(Luka 11:2-4)

<sup>5</sup> Za'e kurano'idene, zama guhi azaḡa teige ago kurano'i. Mazaḡa ze'e vaze'a horozoga veize nu'onu'o neḡano zu ibi boro ḡenaḡano edau'ena'a, kuranoga urate'ohe. E hube hune zi'ohe, ze naeḡa nidu'a mae hauḡiro. <sup>6</sup> Za'e kurano'idene, bazuni haba'a diuḡadu ibiheta haranadu Moze, za'a horonoga mene idaḡa ra'eta'a'e, mazao kurano'i. 'Ougine, za'a sifu haḡate'e haḡaiḡa Moze'a horonadu naeḡa zini'uma. <sup>7</sup> Ebu za kurano'idene, Badi'a aḡu'a azaḡa teige, huga o'o'a ḡoe'a hina ago barebare kurano'i. Mazaḡa ze'e ḡoere ḡehaḡa hina kuraune, Badi'a'a igi'uma rae zamare'ohe. <sup>8</sup> Ze ago hegoto'i, mazaḡa Moze'e zae'a izima umidogano nagini urate'eta'a'e edeḡa.

<sup>9</sup> E'ano'o 'ahige kurano'i:

Emeḡe Mama adureo,  
eme umi'e'ohe, vaze'a ḡae guba'e'ena'a ḡa niḡo'e zaḡoḡa re'uma,  
<sup>10</sup> ebu ḡa'a vaze nidu'a ibitozi'uma,  
ebu adureo ḡae ura'a hudau'ete'e teige, raha adao zuni huda'uma.

<sup>11</sup> Izidi ogomuḡa rife'eno'i,

<sup>12</sup> ebu emeḡe'a eme sausaufe'ete'e azaḡa zeḡe sau'a rae mode'ete'e teige, emeḡe sau'a zu rae modofoi'i.

<sup>13</sup> Emeḡe'a haḡai sau'a haḡaihi rae reine, sau'ano ago tutufo'i, ebu Satani'ono'o mae vaḡifo'i.†

<sup>14</sup> Zae'a vase sau'a rae modine, zae Moze, adureo radiu'ete'e'a, zae sau'a zuni rae modi'uma. <sup>15</sup> Rehano zae'a vase sau'a mene rae modine, zae Moze'a zuni zae sau'a mene rae modi'uma.

### *Zaḡozaḡe'ete'e Moneo*

<sup>16</sup> Zae'a zaḡozaḡo'idene, zama guhi azaḡa teige, ago vetuḡarau rado'i. Ze'e, vase'a horozadu zeḡe'a zaḡozaḡe'ete'e ederoga veize, mene vire'ohe zu iguze mene si'e'ohe. E hube hune zi'ohe, ze'e naeḡa nidu'a mae hauḡiro. <sup>17</sup> Rehano zae'a zaḡozaḡo'idene, viradu iguze si'o'i. <sup>18</sup> 'Ougine, vase'a za'e zaḡozaḡe'ete'e mene ederi'uma. U za'a horonoga mene idaḡa ra'eta'a'e, Moze da'o ederi'uma. Ebu Moze'a za'a sifu haḡaate'e haḡaiḡa horonadu naeḡa zini'uma.

### *Ḡauze Adureo Mae Nu'one To'i* (*Luke 11:34-36, 12:22-34, 16:13*)

<sup>19</sup> Zae veize raha 'adao ḡau manomano ago nu'one to'i. De'ea'e zuhi'a sausaune'ohe zu atenarau'ohe ebu ḡonore'a varade diuḡadu ḡonotu'ohe. <sup>20</sup> Rehano zae veize ḡauze manomano'e adureo nu'one to'i. De'ea' zuhi'a mene sausaune'ohe zu mene atenarau'ohe ebu ḡonore'a varade diuḡadu mene ḡonotu'ohe. <sup>21</sup> Mazaḡa za'a ḡauze manomano nouma tine, zamaroneze zu de'ea ti'uma.

<sup>22</sup> Zae ubuma'e ahirize ihureḡa heuḡa. Ubumaze manoḡa reine, zae ahiri nidu'a'e agaḡani'a iriva'i'uma. <sup>23</sup> Rehano zae ubuma'e sautaune, zae ahiri nidu'a'e uzabo'a iriva'i'uma. E'ano'o zae ahiri zamaḡano agaḡa'e uzaboraane, ahirize nidu'a'e uzabo gigi'a re'uma!

<sup>24</sup> Vaze'e zuhi'a 'aheu veize gauoga mene idaḡa. 'Ougine ani 'ahoga'e zamari'uma, u 'ahoga'e he'ehe'eni'uma. Ebu 'ahoga veize faine gaui'uma, u 'ahoga'e turuni'uma. E'e teige, za'e Badi'a ebu moni, 'aheu veize gauoga mene idaḡa.

### *Ago Zamare Adudano'i* (*Luka 12:22-31*)

<sup>25</sup> E'ano'o e zi'ohe. Zae ḡabone veize nagi ogomu a'uma ga nagini gagi'uma ebu ahirize veize nagi dabua vidi'uma rae ago zamare adudano'i. Mazaḡa ḡabone zu ahiri'e ogomu zu dabua vitinoga. <sup>26</sup> Hitanao rafi'ute'e niniḡa ḡiano'i. Ze ezone mene ḡorau'ohe, mene hirive'ohe, zu ogomuze godogo neḡano mene nu'one ti'ohe. Rehano zae Moze, adureo radiu'ete'e'a, ḡubuze'ohe. Za'e nini vitize hune'ohe. <sup>27</sup> Zae bo'aḡano iniu'e zamare adudaune, ḡabone'a tahiga nu fara'umahe? Mene.

<sup>28</sup> Za nouga'ahi dabua u'ano zamare adudu'ohe? Butu kakaḡa'e nougenouge ḡuhure'ete'e ḡiano'i. Ze mene gaue'ohe zu dabuaze mene turine'ohe. <sup>29</sup> Rehano e zi'ohe, butu kakaḡa 'ahoga'e ma'ora vaseḡa kini Solomona'a haḡairote'e dabuḡa manomano vitinoga. <sup>30</sup> Butu veḡa'e izidi ḡaboga, hena ohoḡore'e vase'a masinadu ireo hufi hauni'uma, rehano Badi'a'a faifaine manohuni'ohe. Za'e ve vitinoga 'ahine, Badi'a'a hube hune dabua vidauzini'uma. Rehano za'e Badi'a mazao fie'eta'a'e kome'a.

<sup>31</sup> E'ano'o ago zamare adudano'i, raena'a, 'Nagini a'uma?', 'Nagini gagi'uma?' ga 'Nagi dabua vida'uma?' <sup>32</sup> Badi'a aḡu'a azaḡani'a 'ahiguḡa nidu'a vaḡe'ohe. Zae Moze, adureo radiu'eta'a'e, za'a e'e ḡauḡa urate'eta'a'e edeḡa. <sup>33</sup> Badi'a'a ibitozini'ete'e zu urate'ete'e da'o gezo vaḡo'i. 'Ougine e'e ḡauga nidu'a zuni zini'uma. <sup>34</sup> E'ano'o za ohoḡore veize ago zamare adudano'i. Mazaḡa ohoḡore gaḡa'e ohoḡoru'u zamari'uma. Izidi'e izidi aduga da'o zamari'uma.

† **6:13** Fare mirihirote'e nu'e raena'a, 'Ḡa'a ibitozini'ete'e ebu ḡae gigi'a zu agaḡa'e mada tuḡutuḡu oname'ohe. Amen.'

## 7

*Vaze Mazao Sau'a rae Ago No'i*  
(Luka 6:37-38, 41-42)

<sup>1</sup> Badi'a'a za'e sau'a azaḡa rae mene zi'ete'e uratine, vaze mazao sau'a azaḡa rae ago zo'i. <sup>2</sup> Mazaḡa zae'a ḡau 'ahoga moneo vaze mazao sau'a rae reine, e'e moneo Badi'a'a zuni za'e sau'a re'uma. Za'a vaze mazao nagini haḡaine, Badi'a'a zae mazao 'ouge haḡai'uma.

<sup>3</sup> Ḡa'e nabugo ubumao be'a dinunuḡa ḡiane'ohe. Rehano nougadu ḡae ubumao be'a gado ireḡa mene ḡiane'ohe? <sup>4</sup> Ḡae ubumaḡo be'a gado ireḡa 'e'e rehano, ḡa'e negoḡo mazao 'ahige ra'ohe, raena'a, 'Negohe, ubumaḡo be'a dinunu e'e mae vaḡinihi.' <sup>5</sup> Ḡa, zama guhi vazeḡa, ibite geno ḡae ubumao gado ireḡa e'e mae vaḡino'i. Ebu ḡa'a faine ehamanadu negoḡo ubuma mazaono'o dinunuḡa mae vaḡini'uma.

<sup>6</sup> Ḡau zaḡoḡa ḡuni ago hano'i. 'Ougine ze vaetadu zae vihozi'uma. Zae hadi manomano aba zamao ago feuno'i. 'Ougine, ze'e oda hina edene ḡuzuhi'uma.\*

*Badi'a Mazao Umido'i*  
(Luka 11:9-13)

<sup>7</sup> Za nagini urato'idene, Badi'a mazao umido'i, 'ouguine zini'uma. Za nagini vaḡo'idene, Badi'a mazao umido'i, 'ouguine hidi'uma. Badi'a'a danazoga uratine, ibihetao toketokero'i, 'ouguine ibiheta vavaozini'uma. <sup>8</sup> Iniu'a umidine ha'uma, iniu'a vaḡine hidi'uma ebu iniu'a toketokere ibiheta vavaoha'uma.

<sup>9</sup> Zae bo'aḡano iniu'a ubuḡa'a beredi umidine hadi ha'umahe? <sup>10</sup> Ebu ane'a ḡozone umidine, mohe ha'umahe? <sup>11</sup> Za'e sau'a azaḡa rehano, ḡau manomano ubudeze zenoga urate'ohe. E'e teige, zae Moze, adureo radiu'eta'a'e, ane mazao umide'ete'e azaḡa hube hune ḡau manoga zini'uma. <sup>12</sup> E'ano'o vaze'a zae mazao haḡai manoga haḡae'ete'e urato'idene, zae zuni zeḡe mazao haḡai manoga haḡao'i. 'Adi'e Mose goro goe'a zu peroveta azaḡani'a ihozirote'e goe'a ra'ohe.

*Ibiheta Kokosiḡa*  
(Luka 13:24)

<sup>13</sup> Ibiheta kokosiḡano diuḡo'i. Mazaḡa runeo diuḡite'e ibiḡa ibihetaḡa'e rafaḡa zu boro, e'ano'o e'e ibiḡano diuḡe'ete'e azaḡa'e ḡehaḡa. <sup>14</sup> U ḡabone tuḡutuḡu diuḡe'ete'e ibiḡa ibihetaḡa'e kokosiḡa zu e'e ibiḡano onamoga'e riḡa, e'ano'o e'e ibiḡano diuḡe'ete'e azaḡa'e tahiḡa.

*Ire ebu Ire Maḡa*  
(Luka 6:43-44, 13:25-27)

<sup>15</sup> Ḡuriro peroveta azaḡa ḡiano'i. Ze mamoe naminamiḡa teige onai'uma, rehano zeḡe zama'e butu ḡuniḡa vihovihoḡa heuḡa. <sup>16</sup> Ire'e maḡa horonadu nagi ireḡa ederi'uma. Vaini maḡa'e ire renoga'ono'o mene ini'ohe zu figi maḡa'e ḡunu renoga'ono'o mene ini'ohe. <sup>17</sup> E'e teige, ire manoga nidu'a'e maḡa manoga ini'ohe, u ire sau'a'e maḡa sau'a ini'ohe. <sup>18</sup> Ire manoga'e maḡa sau'a mene ini'ohe, u ire sau'a'e maḡa manoga mene ini'ohe. <sup>19</sup> Maḡa manoga mene ini'ete'e ireḡa nidu'a'e udi mode'ohe ebu ire rogao hufi haone'ohe. <sup>20</sup> E'ano'o zeḡe haḡai horonadu ze'e vaze nagiḡa ederi'uma.

<sup>21</sup> Eḡe mazao, 'Zuhia Boro, Zuhia Boro,' rae huhe'ete'e azaḡa mene nidu'a'e Badi'a'a ibitozini'uma. Rehano eḡe Mama, adureo radiu'ete'e'a urate'ete'e haḡaiḡa haḡae'ete'e vazeḡani'a da'o ibitoha'uma. <sup>22</sup> Badi'a kota madaḡano, vaze ḡehaḡani'a eḡe ihi'uma, raena'a, 'Zuhi'a Boro, Zuhi'a Boro, eme'e ḡae nio Badi'a ḡoere ihozido, zu ḡae nio vine sau'a hegoze buzido zu ḡae nio gigi'a haḡaiḡa ḡehaḡa haḡaido'.

\* 7:6 Huga'e, 'Badi'a ḡoere mene igi'ete'e azaḡa mazao ago barebare ihozi'i.'

<sup>23</sup> 'Ougine, eġe'a dehene zi'uma, raena'a, 'E za'e mene ederiro. Za, haġai sau'a azaġa, eġe mazaono'o vaġino'i.'

*Egadu Haġae'ete'e Azaġa*  
(Luka 6:47-49)

<sup>24</sup> Eġe ġoere egadu haġae'ete'e vazegħa'e huhuzaġa. Ani'e vatava rana neġa ogorarote'e vazegħa heuġa. <sup>25</sup> Irugu'a ru'anadu zobozobo'a bororarotene ebu zavara boro'a feuradu neġa beivotene, e'e neġa'e mene higarro, mazaġa vatava rana ogoraro. <sup>26</sup> U eġe ġoere egadu mene haġae'ete'e vazegħa'e hahizaġa. Ani'e ni'uri rana neġa ogorarote'e vazegħa heuġa. <sup>27</sup> Irugu'a ruanadu zobozobo'a bororarotene ebu zavara boro'a feuradu neġa beivotene, e'e neġa higu bauradu fatariro."

<sup>28</sup> Iesu'a e'e ġoe'a nidu'a hauġirotene, vase ġuġuvaġani'a ane ihore u'ano zaguzagaro. <sup>29</sup> Mazaġa Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa teige mene ihoziro, rehano Badi'a ġiġi'a hina ihoziro.

## 8

*Lefera Vazegħa Fainiro*  
(Mareko 1:40-45, Luka 5:12-16)

<sup>1</sup> Iesu'a maġanono'o ovairotene, vase ġuġuvaġani'a ane hegote onamiro. <sup>2</sup> Lefera vazegħa 'ahogani'a ani vaġe onairo, ebu ane zamao obena hina tuġadu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġa urato'idene faiho'i!" <sup>3</sup> Iesu'a 'evo'a einadu vase e'e oboniro, ebu raena'a, "E urate'ohe. Ġae manoro'i!" 'Ougadu lefara e'e'a zogone dauġiro. <sup>4</sup> Ebu Iesu'a nina'a, "Vaze 'ahoga ago no'i. Rehano dibu'o vazegħa vaġe onamadu ahi'o ihono'i!"\* Ebu ġae'a manorate'e vase'a ederifine, Mose'a reirote'e gahunoga mae onamadu Badi'a dibu'o hano'i."

*Uti Azaġa Ġihi'ani'a Iesu mazao Firo*  
(Luka 7:1-10, Ioane 4:43-54)

<sup>5</sup> Iesu'a Kaperanauma neġa boro diuġirotene, Roma uti azaġa ġihi'a 'ahogani'a onaadu dananoga uminiro, <sup>6</sup> raena'a, "Zuhi'a Boro, eġe tuġure vazegħa 'ahoga'e ahi'a haganoga mene idaġa radu neo baze'ohe. Ahi'ani'a ġiginadu ġaniġanau radiu'ohe." <sup>7</sup> Iesu'a nina'a, "Eġe'a onamadu faini'uma."

<sup>8</sup> Rehano uti azaġa ġihi'ani'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, e'e mene vase manoġa, e'ano'o ġae'a eġe ne diuġoga'e mene manoġa. Rehano ġoere da'o ro'i, 'ougene eġe tuġure vazegħa'e manori'uma. <sup>9</sup> Mazaġa e'e zuni vase 'ahoga 'u'uġano gaue'ohe, zu eġe uti azaġa'e eġe 'u'uġano gaue'ohe. Eġe'a vase 'ahi nina'a, 'Onamo'i' reine, ani'e oname'ohe, ebu 'ahoga omo nina'a, 'Aro'i' reine, ani'e are'ohe. Eġe'a eġe tuġure vazegħa 'ahoga nina'a, "Adi haġao'i' reine, ani'e haġae'ohe."

<sup>10</sup> Iesu'a e'e ġoe'a iġirotene zaguzagaro, ebu ani hegotirote'e azaġa ziro, raena'a, "Eġe'a hube hune zi'ohe, Badi'a mazao 'ahige fie ġigaru'ete'e vazegħa'e Isaraela azaġa zamaġano ize mene horoneha! <sup>11</sup> E zi'ohe, Iuda mene azaġa ġehaġani'a mada'a ite'ete'e moneono'o zu mada'a zubure'ete'e moneono'o onai'uma, ebu Badi'a'a ibitohau'ete'e zamaġano Aberahamo, Isako zu Iakobo teite ehoradu ogau tibura'uma. <sup>12</sup> Rehano Iuda azaġa, Badi'a'a ibitozini'ohe rae zamarirota'a'e, enona mae feuzadu uzabo zamaġano radi'uma. Ze e'ea nia'uma zu ġononeze atiti'uma."

<sup>13</sup> Ebu Iesu'a uti azaġa ġihi'aġa niro, raena'a, "Onamo'i. Ġa'e eġe mazao fie'ete'e teige, ġae tuġure vazegħa'e manori'uma." Ani'a 'ouge reirotene madaġano tuġure vazegħa e'e manoriro.

\* **8:4** A'e, dibu'o vazegħani'a ahiri udahadu manoreha reifine

*Vaze Ġehaġa Faiziro**(Mareko 1:29-34, Luka 4:38-41)*

<sup>14</sup> Ebu Iesu'a Petero ne diuġirotene Petero emoġa roġaeġa'e uginadu baze radoga horoniro. 'Ahi'a'e gigi'a bagaġa. <sup>15</sup> Iesu'a roġae 'evo'a obonadu ahi'a gigi'a 'ai dauġiro. Ebu ani iġunadu Iesu veize ogomu ġorohe haro.

<sup>16</sup> Ġoravare'ete'e zamaġano, vine sau'ani'a ragano reirote'e azaġa ġehaġa Iesu vaġe tutuze onairo. Ani'e ġoere hina vine sau'a hegoze buziro ebu ugi azaġa nidu'a faiziro. <sup>17</sup> A'e peroveta vazeġa Isaia'a Badi'a ġoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

“Ani emeġe gigi'a meiro ebu emeġe ugi mae vaġiniro.”

*Iesu Hegote'ete'e Vazeġa**(Luka 9:57-62)*

<sup>18</sup> Iesu vaze ġuġuvaġani'a ane mazao nu'oru radoga horoziirotene, ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, “Du'ura moneafa fare onamihi.” <sup>19</sup> E'e madaġano Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e vazeġa 'ahogani'a Iesu vaġe onaadu niro, raena'a, “Ihore vazeġa, ġae'a no'e onamine, e ġae hegoti'uma.” <sup>20</sup> Iesu'a naenaenina'a, “Butu ġuniġa'e bazuni haba'azeta, ebu hitana niniġa'e nezeta. Rehano eġe, Vaze Ubuġa'e bazunihe haba'a'e o'o'a.”

<sup>21</sup> Iesu tahi'a 'ahogani'a niro, raena'a, “Zuhi'a Boro, e geno mamahe guri onamihi.”

<sup>22</sup> Rehano Iesu'a nina'a, “Ġa'e eġe hegoto'i. Vine ruga azaġani'a rune azaġa ġuri'uma.”

*Zavara 'Uiro**(Mareko 4:35-41, Luka 8:22-25)*

<sup>23</sup> Ebu Iesu'a ġasio tirirotene, ane tahi'atahi'a'a ani hegote tiri. <sup>24</sup> E'e enogano, zavara boro'a du'urao feuriro ebu sa'u'a ġasio kafere diuġiro. Rehano Iesu baze radiro. <sup>25</sup> E'ano'o ze'a ane vaġe onamadu evaniro, raena'a, “Zuhi'a Boro, emeġe ġabofo'i! Eme nariga zubure'ohe!”

<sup>26</sup> Ebu ani'a naenaezina'a, “Za nougadu rihau'ohe? Za'e Badi'a mazao fie'eta'a'e kome'a!” Ebu ani iġunadu zavara zu sa'u roziro. 'Ougirotene, zavara zu sa'u'e roġeru hauġiro.

<sup>27</sup> Iesu tahi'atahi'a'a zaguzagaro, raena'a, “Vaze 'ahi'e nagi vaze? Zavara zu sa'u'a ane ġoere egohu'ohe.”

*Vine Sau'aġeta Vazeġa Fainiro**(Mareko 5:1-20, Luka 8:26-39)*

<sup>28</sup> Iesu'a du'ura moneafa, Gadara haba'ano feurirotene, vine sau'ani'a ragano reirote'e vazeġa 'aheu'a idu haba'anono'o onaadu Iesu hidiro. Zamaze ufeta ġugi'eta 'ahine, e'e ibiġano vaze'a onamoga mene idaġa reiro. <sup>29</sup> Ebu ze ġihau bagaġa ani ġoreniro, raena'a, “Badi'a ubuga! Ġa'e emeġe mazao nagini urate'ohe? Ġa'e, kota madaġa ġonaga 'izema mougano, aduga rifoga veize emeġe vaġe onahehe?”

<sup>30</sup> U tahiġa faġano aba ġehaġani'a ogau radiunu. <sup>31</sup> Ebu vine sau'ani'a Iesu uminiro, raena'a, “Ġae'a eme hegofe bufo'idene, aba ġuġuvaġa 'omo mazao tuġufo'i.” <sup>32</sup> Ani vine sau'a zina'a, “Onamo'i!” 'Ouge reirote, ze vaze 'aheu mazaono'o buanadu aba zamaġano diuġiro. Ebu aba e'e nidu'a maġa gagaga'ono'o dure ovoadu du'urao diuġiro ebu hunuhune rudaro. <sup>33</sup> 'Ougadu aba taufe'ete'e azaġa'e dure neze onamiro, ebu vine sau'ani'a ragano reirote'e azaġa mazao nagini'a furerarote'e hariġa nidu'a me'odoziniro. <sup>34</sup> Ebu e'e neġa azaġa nidu'ani'a buanadu Iesu hidoga veize onairo. Ze Iesu hidiirotene, ani'e zeġe haba'anono'o vaġinoga uminiro.

## 9

*Ahi'a Mene Hagane'ete'e Vazeḡa Fainiro*  
(Mareko 2:1-12, Luka 5:17-26)

<sup>1</sup> Iesu'a ḡasio tiradu du'ura moneafa fariro ebu ane'a radiunute'e neḡa boro Kaperanauma bare onamiro. <sup>2</sup> Ebu vaze nu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa faratao bazune teadu ani vaḡe herate onairo. Zeḡe'a Iesu mazao fie'ete'e Iesu'a horonirotene, ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa niro, raena'a, "Ubude, zamaḡo rinedo'i. Ḡae sau'a 'ai aḡutu modeha." <sup>3</sup> 'Ougirotene, Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa nu'e zeḡe'a bare zamariro, raena'a, "Vaze 'adi'e ane bare Badi'a rae rahehe? Badi'a ni rae sausaune'ohe!"

<sup>4</sup> Iesu ani zeḡe'a nagini zamare'ete'e ederadu ziro, raena'a, "Nougadu za zamarone sau'a zamare'ohe? <sup>5</sup> Ani mazao nougenouge nine, ufiḡa? 'Ḡae sau'a 'ai rae modeha' rae ni'ete'e ga 'Iḡunadu onamo'i' rae ni'ete'e? <sup>6</sup> Rehano e ani manoni'uma ebu ani sau'a zu rae modi'uma, mazaḡa eḡe, Vaze Ubuḡa'e raha 'adao vaze sau'a rae mode'ete'e gigi'aḡa meirote'e zuni za ihozi'uma." Ebu Iesu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa e'e niro, raena'a, "Eḡe'a ḡa'ohe, iḡuno'i ebu farataḡo odohadu neḡo onamo'i" <sup>7</sup> Ebu vaze 'ai iḡunadu neḡa onamiro. <sup>8</sup> Vaze ḡuḡuvaḡa'e e'e horonirotene riharo ebu Badi'a'a 'uguḡa gigi'aḡa vaze zinirote'e\* u'ano Badi'a niguniro.

*Mataio Zamaharo*  
(Mareko 2:13-17, Luka 5:27-32)

<sup>9</sup> Iesu'a e'eano'o ibio onamiro. Ebu vaze 'ahoga niḡa Mataio'a takesi haba'ano ehore'enogano horoniro. Ebu Iesu'a niro, raena'a, "Eḡe hegoto'i." 'Ougirotene ani iḡunadu Iesu hegotiro.

<sup>10</sup> Iesu'a Mataio neo ogarote'e madaḡano, takesi azaḡa zu haḡai sau'a azaḡa ḡehaḡani'a Iesu zu ane tahi'atahi'a teite ogau tiburaro. <sup>11</sup> Farisea azaḡani'a e'e horonirotene, Iesu tahi'atahi'a ḡadiziro, raena'a, "Nougadu zae ihore vazeḡa'e takesi azaḡa zu haḡai sau'a azaḡa teite ogau tiburu'ohe?"

<sup>12</sup> Iesu'a e'e egadu ziro, raena'a, "Ugi o'o'a azaḡa'e gohe vazeḡa mene vaḡe'ohe, rehano ugi azaḡani'a ani vaḡe'ohe. <sup>13</sup> E'e teige, zeḡe bare haḡai duduḡa rae zamare'ete'e azaḡa huzoga radu eḡe'a mene onairo. Rehano zeḡe bare haḡai sau'a rae zamare'ete'e azaḡa huzoga radu onairo. Badi'a'a 'ahige reiro, raena'a, 'E'e zae'a dibu'o inoga da'o mene urate'ohe, rehano vaze vetuḡazoga ufeta urate'ohe.' Za onamadu ḡoere huga e'e edero'i."

*Ihore Iziga*  
(Mareko 2:18-22, Luka 5:33-39)

<sup>14</sup> Ebu Ioane tahi'atahi'a'a Iesu vaḡe onaadu ḡadiniro, raena'a, "Emeḡe zu Farisea azaḡa'e ogomu moneo mada ḡehaḡa zaḡozaḡe'ohe. Rehano ḡae tahi'atahi'a'e nougadu mene zaḡozaḡe'ohe?" <sup>15</sup> Iesu'a ziro, raena'a, "Hahure'ete'e madaḡano, ohoze hahu izigani'a huze'ete'e azaḡa'e ane teite ogau tiburaune, ze mene zaḡozaḡe'ohe. Rehano zeḡe mazaono'o ohoze hahu iziga'e mae vaḡini'uma madaḡani'a onaine, ze'e vetuḡa ranadu zaḡozaḡi'uma.

<sup>16</sup> Vaze 'ahogani'a dabua iziga vari'e madu dabua amahiḡa mene banini'ohe, mazaḡa dabu'aḡa vuzuine, dabua si'iga iziga'e ḡuanadu amahiḡa hutubadu borofe ziga'uma. <sup>17</sup> Ebu vaze 'ahogani'a vaini vuḡa fuse† amahiḡa zamaḡano vaini vuḡa iziga mene be'une ufi'ohe. Be'une ufine, vaini vuḡa iziga ane'a bare busure bororadu fuse amahiḡa'e ziga'uma. Ebu sore rururanadu fuse amahiḡa sausauni'uma. E'ano'o vaini vuḡa iziga'e fuse izigano be'une ufi'ohe ebu anianine'e manoḡa radiu'ohe."

\* 9:8 Ga, vaze harote'e    9:13 9:13 Hosea 6:6    † 9:17 Gouti ogaḡa hina haḡairote'e fuseḡa



*Roḡae Tahī'aḡa ebu Ugi Roḡaeḡa*  
(Mareko 5:21-43, Luka 8:40-56)

<sup>18</sup> Iesu'a e'e ḡoe'a zinirote'e zamaḡano, nu'onu'o neḡa ḡihi'aḡa 'ahogani'a Iesu vaḡe onairo. Ebu ani zamao ḡuḡuradu niro, raena'a, "Eḡe aboe'e izidu'u rudaneha. Rehano ḡae'a onaadu ane rana 'evo'o tine, ani ḡabodi'uma." <sup>19</sup> Ebu Iesu zu ane tahi'atahi'a'e iḡunadu ane teite onamiro.

<sup>20</sup> Onamirote'e zamaḡano roḡae 'ahoga, roḡae ugi madu muri 12 radiunute'e'a, Iesu ḡarunio onairo ebu ani dabua 'ariḡa oboniro. <sup>21</sup> Mazaḡa ani'e zamare'ena'a, 'E'a dabuaḡa tahiḡa obonine manori'uma.' <sup>22</sup> Ebu Iesu'a tehadu roḡae e'e ḡianiro, raena'a, "Aboe, zamaḡo rinedo'i! Ḡae'a eḡe mazao fiata'e u'ano uḡiḡo'a manoreha." 'Ouge reirote'e madaḡano roḡae 'ai maniro.

<sup>23</sup> Iesu'a nu'onu'o neḡa ḡihi'aḡa neo feurirotene, rune badaḡa haḡae'ete'e azaḡa zu vase ḡuḡuvaḡani'a harae'ete'e horoziro. <sup>24</sup> Ebu ani'a ziro, raena'a, "Zae nidu'a buano'i! Roḡae tahi'aḡa'e mene rudaneha. Ani'e baze'ohe." Rehano ze'e Iesu eḡofoharo. <sup>25</sup> Vaze ḡuḡuvaḡa enoneo tuḡuze buzirote'e ḡarugano, Iesu'a ne zamaḡa diuḡadu roḡae tahi'aḡa 'evore oboniro. 'Ougadu ane'a iḡuniro! <sup>26</sup> Ebu e'e hariḡa'e e'e haba'a nidu'a zamaḡano ḡehararo.

*Ubuma Kuru zu Mumutafa Vazeḡa Faiziro*

<sup>27</sup> Iesu'e de'ea mode onamirote'e madaḡano, ubuma kuru vaseḡa 'aheu'a ani hegotiro. Ze'a ḡihau huario, raena'a, "Davida mariga, eme vetuḡafo'i!" <sup>28</sup> Iesu'a ne diuḡirotene, ubuma kuru azaḡani'a ane vaḡe onairo. Iesu'a ḡadiziro, raena'a, "Za eḡe'a faizi'uma rae fie'ehe?" Ze'a naenaenina'a, "O'e, Zuhi'a Boro." <sup>29</sup> Ebu ani'a ubumaze obonadu ziro, raena'a, "Zae'a eḡe mazao fie'ete'e idunaḡano ubumaze'a manori'uma." <sup>30</sup> Ebu ubumaze'a ra'aro. 'Ougadu Iesu'a riḡa hune ziro, raena'a, "Zae mazao fureranate'e ḡauḡa vase 'ahoga ago no'i." <sup>31</sup> Rehano ze onamadu e'e haba'a nidu'a zamaḡano ani hari rae ḡehaniro.

<sup>32</sup> Ebu ze neonu'o buau onamirotene, vase nu'a vase 'ahoga Iesu vaḡe tutune onairo. Vine sau'ani'a vase e'e ragano radu ani'e ḡoeroga mene idararo. <sup>33</sup> Ebu Iesu'a vine sau'a ane mazaono'o hegone bunadu mumutafa vaseḡani'a ḡoeriro. Vaze ḡuḡuvaḡani'a e'e horonadu zaguzagaro, ebu raena'a, "Ibite Isaraela haba'ano 'ahiguḡa mene fureraro." <sup>34</sup> Rehano Farisea azaḡani'a raena'a, "Ani'e vine sau'a zuhi'aḡa gigi'aḡano vine sau'a hegone buneha."

*Gau Azaḡa'e Tahīḡa*

<sup>35</sup> Iesu'a haba'ahaba'a zu ne nidu'a ragave'ena'a, zeḡe nu'onu'o neḡano ihozinu zu Badi'a'a ibitozini'ete'e hariḡa manoga haraminu ebu ugi nunu nidu'a faizinu. <sup>36</sup> Iesu'a vase ḡuḡuvaḡa horoziotene, vetuḡaziro, mazaḡa zamaze'e adudaro zu ze'e dana mene hidiro. Ze'e vase'a mene taufe'ete'e mamoeḡa heuḡa. <sup>37</sup> Ebu ani ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Hirive'ete'e ḡauḡa'e ḡehaḡa, rehano gau azaḡa'e tahiḡa. <sup>38</sup> E'ano'o hirive'ete'e Zuhi'aḡa, Badi'a mazao gau azaḡa ane mebao tuḡuzoga veize umino'i."

## 10

*Iesu'a Ane Tahī'aḡa 12 Tuḡuze Onamiro*  
(Mareko 6:7-13, Luka 9:1-6)

<sup>1</sup> Iesu'a ane tahi'atahi'a 12 huze nu'oziro ebu vine sau'a hegoze buze'ete'e zu ugi nunu nidu'a faize'ete'e gigi'aḡa ziniro. <sup>2</sup> Iesu tahi'a 12 nize'e ahi e'e: Ibi'a'e Simona, niḡa 'ahoga'e Petero zu ane negoḡa Aniderea, Zebedeo ubuga 'aheu Iakobo zu ane negoḡa Ioane, <sup>3</sup> Filipo, Batolomeo, Tomasi, takesi vaseḡa Mataio, Alefeo ubuga Iakobo,

Tadeo, <sup>4</sup> Roma gavamani utitozini'ete'e duḡuruḡa vazegā\* niḡa Simona ebu Iesu revoharota'a'e, Isakariota vazegā niḡa Iuda.

<sup>5</sup> Iesu'a ane tahi'a 12 tuḡuze'ena'a, 'ahige ihoziro, raena'a, "Iuda mene azaḡa haba'a ago onamo'i ebu Samaria haba'ano neḡa 'ahogani ago diuḡo'i. <sup>6</sup> Rehano Isaraela haba'ano dauḡirote'e mamoeḡa 'u'a onamo'i. <sup>7</sup> Ebu neḡaneḡa diuḡe onamo'idene 'Badi'a'a ibitozini'ete'e madaḡa 'ai haniteha,' rae haramozeno'i. <sup>8</sup> Ugi azaḡa faizo'i, rune azaḡa ḡabozo'i, lefera azaḡa faizo'i ebu vine sau'a hegoze buzo'i. Zae'a hidirota'a'e naeḡa mene haḡairo, e'ano'o naeḡa ago mae'ena'a ḡahugo'i. <sup>9</sup> Moni niharazeo ago odoho'i. <sup>10</sup> Ragavo zamaḡano nihara ga dabua 'ahoga ga tamaka ga tuḡu ago odoho'i, mazaḡa gau vazegā'e nagini urate'ete'e ḡauḡa'e hidi'uma. <sup>11</sup> Haba'ahaba'a zu neḡaneḡa diuḡine, de'ea mae ḡihizi'uma vazegā vaḡo'i ebu ane neo rado'i onamo e'e neḡa mode iḡuno'i. <sup>12</sup> Ani ne diuḡo'idene, 'Badi'a'a manohuga zini'uma,' rae zeno'i. <sup>13</sup> Ebu e'ea radiu'ete'e azaḡa'e manoḡa ro'idene, zae'a rate'e Badi'a manohuga zeḡe rana radi'uma. U mene manoḡa ro'idene, zae'a rate'e Badi'a manohuga'e zae bare vaḡi'uma. <sup>14</sup> Haba'a ga neḡa 'ahoga azaḡani'a zae mene mae ḡihizo'idene ga ḡoereze mene egozeno'idene, odaze hu'uruḡa zauhe mode manahadu e'e haba'a ga neḡa mode iḡuno'i.† <sup>15</sup> E hube hune zi'ohe. Ibite Sodoma zu Gomora haba'a azaḡa'e sau'aze boro u'ano, Badi'a'a ruiziro. Rehano Badi'a kota madaḡano zae mene mae ḡihizirote'e neḡa azaḡa'e ufeta aduga boro hidi'uma.

*Iesu Tahi'atahi'a'a Aduga Hidi'uma*  
(Mareko 13:9-13, Luka 21:2-17, 12:2-9)

<sup>16</sup> Butu ḡuniḡa bo'aḡano mamoe tuḡuze'ete'e teige, e za agire azaḡa bo'aḡano tuḡuze'ohe. E'ano'o mohe teige eda'e eda'o'i‡ zu Tubugo niniḡa teige sau'a ago haḡao'i. <sup>17</sup> Rehano vase ḡiazo'i, mazaḡa ze'a oboze teadu kotao ohozi'uma ebu zeḡe nu'onu'o neḡano masizi'uma. <sup>18</sup> Eḡe u'ano gavana azaḡa zu kini mazao ri'izi'uma, ebu zae'a eḡe hari zeḡe zu Iuda mene azaḡa rae fureni'uma. <sup>19</sup> Rehano no'e madaḡano ze'a kotao obozeto'idene, zae'a nagini re'uma ga nougenouge re'uma moneo ago zamare borofu'o. Mazaḡa e'e madaḡano za'a re'uma ḡoe'a'e ihozi'uma. <sup>20</sup> Ḡoe'aze'e mene zae mazaono'o, rehano Moze vigani'a zae mazaono'o ḡoeri'uma.

<sup>21</sup> Negoḡani'a negoḡa revohanadu runeo tuḡuni'uma. Ebu mogani'a ubuga revohanadu runeo tuḡuni'uma. Ebu ubudeze'a vize moze agirezadu runeo tuḡuzi'uma. <sup>22</sup> Eḡe u'ano vase nidu'a'a zae he'ehe'ezi'uma. Rehano edau gigaru onamo ḡonaga meite'e vazegā'e ḡabone hidi'uma. <sup>23</sup> Haba 'ahogano za sausaizo'idene, feranadu haba 'ahoga onamo'i. E hube hune zi'ohe, za Isaraela haba'a nidu'a izema harame oname haḡogano, eḡe, Vaze Ubugani'a onai'uma.

<sup>24</sup> Tahi'a'e ane ihore vazegā mene vitini'uma ebu tuḡure vazegā'e ane zuhi'a mene vitini'uma. <sup>25</sup> Tahi'a'e ane ihore vazegā teigi'uma reine idaḡa ebu tuḡure vazegā'e ane zuhi'a teigi'uma reine idaḡa. Vaze'a eḡe, zae Zuhi'a, Belezebulo§ rae huhine, zae, eḡe tahi'atahi'a, ufeta sau'ano huzi'uma.

<sup>26</sup> E'ano'o vase'a sausaizo'idene, ago ze rihozo'i, mazaḡa u'uruḡa ḡau'a nidu'a Badi'a'a furene haḡi'uma. <sup>27</sup> E'a zae da'o zi'eta'a'e zae'a vase nidu'a zo'i. Ebu eḡe mazaono'o zae'a da'o igi'eta'a'e ne azaḡa nidu'a ḡihau rae fureno'i.\* <sup>28</sup> 'Ahiri da'o ma'ete'e u vine manoga mene idaḡa ra'ete'e azaḡa'e ago rihozo'i. Rehano Badi'a da'o rihono'i, mazaḡa ani'e vine zu ahiri'e ire rogao hufi haonoga idaḡa. <sup>29</sup> Tiburi niniḡa 'aheu'e moni kome'a hina hoite'ohe. Ze'e mene ḡau boro rehano, Badi'a'a mene

\* 10:4 Duḡuruḡa niḡa'e Zealota † 10:14 A'e vase'a ze mene mae ḡihizadu aduga hidi'uma rae ihoze'ohe.  
‡ 10:16 Zarama'a maniḡa veize eda'erau avotite'ohe. § 10:25 Niḡa 'ahoga'e Satani \* 10:27 Girikio, E'a uzabo zamaḡano zi'eta'a'e aḡaḡa zamaḡano rae fureno'i, ebu tegazeo sifu zi'eta'a'e vinu'ono'o rae fureno'i

uratine, ze 'ahogani rahao mene uiti'uma. <sup>30</sup> Badi'a'a zae vadini iguḡa nidu'a nugu zuni edeḡa. <sup>31</sup> E'ano'o ago rihano'i, mazaḡa za'e Badi'a ubumao Tiburi niniḡa vitine ḡihi'aḡa.

<sup>32</sup> Iniu'a vaze ubumao eḡe moneo edaune, eḡe'a zuni adureo Mamahe ubumao ane moneo eda'uma. <sup>33</sup> Rehano iniu'a vaze ubumao e o'ohine, eḡe'a zuni adureo Mamahe ubumao ani o'oni'uma.

*Mene Uniho Manoḡa, Rehano Benisi*

*(Luka 12:51-53, 14:26-27)*

<sup>34</sup> E'e uniho manoḡa rahao 'ada mae ariro rae ago zamaro'i. E'e uniho manoḡa mene mae ariro, rehano benisi mae ariro. <sup>35</sup> E'a onairiota'a'e,

ubuga'e moga teite agiretitoga, avo'a'e vi'a teite agiretitoga, roḡae'e ani hadoga roḡaeḡa teite agiretitoga veize ra'ohe.

<sup>36</sup> Agire azaḡa'e zae ne tiba azaḡa re'uma.

<sup>37</sup> Iniu'a moga ga vi'a ufeta zamarine, ani'e mene eḡe tahi'a re'uma, ebu iniu'a ubuga ga aboḡa ufeta zamarine, ani'e mene eḡe tahi'a re'uma. <sup>38</sup> Iniu'a ane satauro odohadu eḡe ḡaruna mene hegotine, ani'e mene eḡe tahi'a rae re'uma. <sup>39</sup> Iniu'a ane ḡabone obone giganine, ani ḡabone tuḡutuḡu mene hidi'uma. Rehano iniu'a ane ḡabone eḡe 'uano modine, ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma.

*Naeḡa Hidi'ete'e Vazeḡa*

*(Mareko 9:41)*

<sup>40</sup> Iniu'a zae mae ḡihizine ani'e eḡe mae ḡihihe'ohe, zu iniu'a eḡe mae ḡihihine ani'e eḡe tuḡuhirote'e vazeḡa mae ḡihine'ohe. <sup>41</sup> Iniu'a peroveta vazeḡa'e Badi'a ḡoere ra'ete'e vazeḡa rae mae ḡihinine, ani'e peroveta vazeḡa hidi'ete'e naeḡa hidi'uma. Iniu'a duduga vaze'e vaze duduga rae mae ḡihinine, ani'a vaze duduga naeḡa hidi'uma. <sup>42</sup> Ebu iniu'a eḡe tahi'atahi'a, huga o'o'a azaḡa ra'eta'a'e bo'aḡano 'ahoga vu nahuga bioḡa haune, e hube hune zina'a, ani'e Badi'a'a e'e naeḡa ha'uma.

## 11

<sup>1</sup> Iesu'a ane tahi'a 12 ihoze hauḡirotene, de'eano'o iḡunadu ne uhiḡauhiḡano ihozifine zu haramifine omamiro.

*Iesu zu Ioane Babatiso*

*(Luka 7:18-35)*

<sup>2</sup> Ioane Babatiso'a ḡu'a neḡano radirote'e zamaḡano, Keriso'a nagini haḡairote'e hariḡa igiro. Ebu ani Iesu ḡadinoga veize tahi'aḡa tuḡuziro. <sup>3</sup> Ebu ze Iesu mazao feurirotene ḡadiniro, raena'a "Ioane Babatiso'a 'ahige ḡadi'e'ohe, 'Onai'uma reirote'e vazeḡa'e ḡahe ga eme vaze 'ahoga guhini'uma?"

<sup>4</sup> Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Bare onamadu zae'a egate'e zu horonate'e Ioane ihono'i: <sup>5</sup> Ubuma kuru azaḡa'e ehamu'ohe, oda sau'a azaḡa'e ragave'ohe, lefera azaḡa'e manore'ohe, teḡaze uhuḡa azaḡa'e igi'ohe zu rune azaḡa'e bare ḡaboze'ohe. Ebu zahara azaḡa hari manoḡa haramozini'ohe. <sup>6</sup> Eḡe mazao fie'eta'a'e mene mode'ete'e vazeḡa'e manohugaḡeta.

<sup>7</sup> Ioane tahi'a'a iḡunirotene, Iesu'a Ioane moneo vaze ḡuḡuvaḡa ziro, raena'a, "Za vaze nagiḡa horonoga veize haba boha'a onamiro? Zavara'a Imi veḡa hudi naeninaeni'ete'e horonoga radu onamirohe? Mene. <sup>8</sup> 'Ougadu za vaze nagiḡa horonoga veize onamiro? Dabua manomano vidau'ete'e vazeḡahe? Mene. Dabua manomano vidau'ete'e azaḡa'e kini neo radiu'ohe. <sup>9</sup> 'Ougadu vaze nagiḡa horonoga

veize onamiro? Peroveta vazegahe? O'e. E zi'ohe, peroveta azağa nidu'a vitize'ete'e vazega'e Ioane. <sup>10</sup> Ioane moneo Buka Zağoğano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Giano'i. Badi'a'a gae zamao vase 'ahoga ibite tuğuni'uma.  
Ani'e gae zamao gae ibi ruhibi'uma.'

<sup>11</sup> E hube hune zi'ohe, Ioane'a Keriso ibi ruhibirote'e u'ano, ani'e rahao 'ada radiu'ete'e vazega bo'ağano vase nidu'a vitinoga. Rehano, Badi'a'a ibitozini'ete'e za-mağano gonaga vazega zuni Ioane vitinoga ra'ohe. <sup>12</sup> Ioane Babatiso'a haramirote'e madağano'o onao izidi, Badi'a'a ibitozini'e'eta'a'e riğa harame onae'ohe. Ebu Badi'a'a ibitozini'ete'e uratihi radu vase'a gigau edau'ena'a, inare'ohe. <sup>13</sup> Ioane Babatiso'a izema onairote'e madağano, peroveta azağa zu Mose goro goe'a'e Badi'a'a ibitozini'eta'a'e ihoziro. <sup>14</sup> Ebu zae ege'a ra'ete'e goe'a mae gihinine, ego'i. Ioane'e, vase anogani'a ari'uma rae reirota'a'e, Elia heuğa. <sup>15</sup> Teğageta vazega'e faifaine egadu huga edero'i.

<sup>16</sup> Izidi ega'e naginio idazi'uma? Ze'e tahi'a kome'akome'ani'a ne hunio ehoradu arahe'ete'e heuğa. Ze rovonadu none tahi'ağani'a mone tahi'ağa mazao harae huhu'uhi'ohe, raena'a,

<sup>17</sup> 'Eme muio zavonoga radu sura'i hodeha, rehano za mene zavoneha.  
Ebu eme rune haba'ano niau goinaheha, rehano za mene nianeha.'

<sup>18</sup> Ioane Babatiso'a onaadu ogomu mene audio zu vaini vuğa mene gagido. 'Ougadu za raena'a, 'Ioane'e vine sau'ağeta.' <sup>19</sup> U ege, Vaze Ubuga'e onaadu ogomu au'ohe ebu vaini vuğa gage'ohe. Rehano za raena'a, 'Ani'e ogomu fu'a zu vaini vuğa fu'a. Ebu ani takesi azağa zu hağai sau'a azağa teite tiburu'ohe.' Rehano Badi'a hegote'ete'e azağa huhuzağa'e ege zu Ioane'e duduğa rae re'uma.

*Sau'anono'o Mene Ğihure'ete'e Haba'a*  
(Luka 10:13-15)

<sup>20</sup> Ebu Iesu'e ane'a hağai gigi'ağa gehağa hağairote'e haba'ahaba'ano roziro, mazağa ze'e sau'anono'o mene Ğihuriro. <sup>21</sup> Ani'a zina'a, "Korasini azağa zu Betesaida azağa, za fase vetuğağa, aduga boro hidi'uma. Zae mazao hağai gigi'ağa hağainuta'a'e Turo zu Sidona\* azağa mazao hağaro reifone, ze'e sau'aono'o garihe zamare Ğihurifo. Ze dabua gu'a vidau ehoradu vega vadinizeo rurube'ena'a, zege'a zamare Ğihurifo. <sup>22</sup> E zi'ohe, Badi'a kota madağano, za'e Turo zu Sodoma azağa aduga vitine hidi'uma. <sup>23</sup> Kaperanauma azağa, za Badi'a haba'ao gubazi'uma rae zamare'ehe? Mene! Za'e rune haba'ano mae feuzi'uma. Zae mazao hağairote'e hağai gigi'ağa Sodoma azağa mazao hağaifo reifone, ze'e sau'a'ono'o Ğihuradu izidi ize radiu'efo. <sup>24</sup> Rehano e zi'ohe, Badi'a kota madağano, za'e Sodoma azağa aduga vitine hidi'uma.

*Ege Vağe Aradu Ahio Ohono'i*  
(Luka 10:21-22)

<sup>25</sup> E'e madağano Iesu'a kuraro, raena'a, "Mama, ga'e adure zu raha Zuhi'ağa. E nigu'e'ohe, mazağa gae'a huhuzağa zu edeğa boro azağa mazao huga 'ahi u'u'rutiro. Rehano tahi'a teige, edeğa o'o'a rae zamarete'e azağa mazao'e fureniro. <sup>26</sup> Mama, a hube, 'ouge hağairote'e gae'a urate'ete'e gauga."

<sup>27</sup> Ebu ani'a vase ziro, raena'a, "Ege Mama'a gau nidu'a ege iniro. Vaze 'ahoga'e e'e ağu'a, rehano ege Mama da'o edeğa. Ebu vase 'ahoga'e ege Mama ağu'a, rehano

eġe, Ane Ubuga da'o edeġa. Ebu e eġe Mama moneo ihozoga veize ohote'ete'e azaġa da'o eġe Mama edeġa. <sup>28</sup> Taoġa zu aduga odohe'et'e azaġa, eġe vaġe aro'i, 'ouġine eġe'a ahirize ohoni'uma. <sup>29-30</sup> Eġe ihoroga'e mene riġa zu e'e hegotoga'e mene aduga. E'ano'o eġe ihore mae ġihinadu eġe'ono'o edero'i. 'Ougine vineze ohoni'uma, mazaġa e'e namiġa zu roġeġa.

## 12

### *Bana Madaġa Zuhi'aġa*

*(Mareko 2:23-28, Luka 6:1-5)*

<sup>1</sup> E'e madaġano, Iesu'e Bana Madaġano vuidi mebaġa zamaġano onamiro. Ani tahi'atahi'a'e vinizirote'e u'ano, vuidi maġa riri'e madu aro. <sup>2</sup> Farisea azaġani'a e'e horonirotene a'e gaue'ohé radu Iesu niro, raena'a, "Ġiano'i, ġa tahi'atahi'a'e Bana Madaġa goroġa varade'ena'a, vuidi hiriveha." <sup>3</sup> Ani'a naenaeziro, raena'a, "Za'e Buka Zaġoġa zamaġano Davida'a nagini haġairota'a'e me'odiro ga? Davida'a ane ġatinirote'e azaġa teite ogomuze hauġadu vinize ruziro. <sup>4</sup> E'ano'o ani'e Badi'a ne diuġadu dibu'o azaġani'a da'o au'ete'e dibu'o berediġa ane ġatinirote'e azaġa teite aro. Zeġe'a Mose goro ġoe'a varadiro. <sup>5</sup> Zu za'e Mose goro ġoe'a me'odirohe? Ani raena'a, 'Bana Madaġano dibu'o azaġani'a kuru neġao gaue'eta'a'e mene ve'oġa.' <sup>6</sup> E zi'ohé, kuru neġa vitine hune'ete'e vazeġa ġihi'aġa'e 'ahi e'e. <sup>7</sup> Buka Zaġoġao Badi'a'a raena'a, 'E dibu'one da'o mene urate'ohé, rehano za'e vaze vetuġazoga urate'ohé.' Za ġoe'a e'e huga ederifone, duduga azaġa mazao ve'oġa rae mene zifo. <sup>8</sup> Eġe, Vaze Ubuga'e, Bana Madaġa Zuhi'aġa."

### *'Evo'a Rudanoga Vazeġa Fainiro*

*(Mareko 3:1-6, Luka 6:6-11)*

<sup>9</sup> Ebu Iesu'a e'e haba modadu zeġe nu'onu'o neġa diuġiro. <sup>10</sup> E'ea 'evo'a rudanoga veze 'ahogani'a radiunu. Farisea azaġa'e, Iesu'a vaze e'e fainine zeġe kotao ohonihi radu, ani ġadiniro, raena'a, "Bana Madaġano uġi azaġa faizine idaġahe?" <sup>11</sup> Ani'a ziro, raena'a, "Zae bo'aġano iniu'a mamoe tibuhugaġeta radu Bana Madaġano mamoeġani'a iduo uite ovoine, iduono'o mae vaġini'uma. <sup>12</sup> Vaze'e mamoe ufeta vitizoga zu ġihi'aġa. E'ano'o Bana Madaġano manoġa haġae'ete'e idaġa." <sup>13</sup> Ebu ani'a vaze e'e niro, raena'a, "'Evo'o eino'i." Ani'a 'evo'a einirotene naeġa 'evo'a teiġe 'evo'aġani'a manoriro. <sup>14</sup> Rehano Farisea azaġani'a buanadu Iesu manoga ibiġa ġoane vaġiro.

### *Iesu'e Badi'a Tuġure Vazeġa*

<sup>15</sup> Iesu'e Farisea azaġani'a manoga rae ġo'aninuta'a'e ederirotene, e'e haba'a mode vaġiniro. Vaze ġuġuvaġani'a ani hegotiro ebu ani'a uġi azaġa nidu'a faiziro. <sup>16</sup> Rehano ani riġa ġoeziro, raena'a, "E'e iniu rae vaze ago ihozo'i." <sup>17</sup> A'e peroveta vazeġa Isaia'a Badi'a ġoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

<sup>18</sup> "'Ahi'e e'a ohotirota'a'e, eġe tuġure vazeġa.

Ani'e eġe zamarone, eġe matu'oni'ete'e vazeġa.

Eġe'a Vinehe ane rana ohoni'uma,

ebu ani'a haba'ahaba'ano Badi'a kota moneo haramé fureni'uma.

<sup>19</sup> Ani'e mene roteti'uma ga mene hounai'uma,

ebu ani'a ne hunio mene hounae ġoeri'uma.

<sup>20</sup> Roratihi ra'ete'e veġa mene mae vaġine'ete'e

ga vidatihi ra'ete'e ihure mene hudi vini'ete'e teiġe,

ani'a Badi'a mazao fie'et'a'a'e kome'a ra'ete'e azağa mene mae vağizi'uma, onamo ġau ve'oğa nidu'a mae vağinadu ibitozini'uma.

<sup>21</sup> Ebu Badi'a ağu'a azağa'e ani niğano ġabone hidi'uma rae re'uma.”

### *Iesu ebu Belezebulo*

*(Mareko 3:20-30, Luka 6:43-45, 11:14-23, 12:10)*

<sup>22</sup> Ebu vase'a vine sau'ani'a agatoharote'e vase 'ahoga Iesu vaġe tutune ariro. Ani'e ubumağa kuruğa zu mumutafa. Iesu'a ani fainadu ani'e ġoeriro zu ehamaro. <sup>23</sup> Vaze ġuġuvağa nidu'a zaguzaganadu raena'a, “Ahi'e kini Davida mariga, Keriso gaogi!”

<sup>24</sup> Rehano Farisea azaġani'a ġoereze igirotene, raena'a, “Ani'e vine sau'a zuhi'ağa Belezebulo\* inarağa hina vine sau'asau'a hegoze buze'ohe.” <sup>25</sup> Iesu'a ze nouge rae zamare'ete'e ederadu ziro, raena'a, “Haba tiba zamaġano zeġe'a rovotadu utitifone, e'e haba'a'e ane'a bare ruini'uma. Ebu neġa ga ne tiba zamaġano zeġe'a rovotadu utitifone, neġa ga ne a'e mene edau gigara'uma. <sup>26</sup> E'ano'o Satani'a Satani nabuga hegozine, zeġe'a bare rovozadu utiti'uma. 'Ougadu zeġe habao'e nougenouge edau gigara'uma? <sup>27</sup> Eġe'a Belezebulo inarağa hina vine sau'a hegoze buzifone, zae tahi'atahi'a'e iniu inara hina vine sau'a hegoze buze'ohe? Zae tahi'atahi'a'e zae mazao ve'oğa rae re'uma. <sup>28</sup> Rehano eġe'a vine sau'a'e Badi'a Vine hina hegoze buzine, za edero'i, Badi'a'a amahi zae ibitozi radiu'ohe. <sup>29</sup> Vaze'a ibite gezo inara vaseġa ogoru teadu ani ne diuġi'uma, ebu ani tohe ġonota'uma.†

<sup>30</sup> Iniu'e eġe mene teite reine, ani'e eġe agirehi'ete'e vaseġa. Ebu iniu'e Badi'a mazao vase nu'oze'ohe radu eġe mene danahine, ani'e Badi'a mazao'ono'o vase rovoze'ete'e vaseġa. <sup>31</sup> E zi'ohe, vase sau'a nidu'a ebu Badi'a rae sausaune'ete'e ġoe'a'e Badi'a'a rae modi'uma. Rehano Vine Zaġoġa rae sausaunine, e'e sau'ağa'e mene aġutu modi'uma. <sup>32</sup> Iniu'a eġe, Vaze Ubuga agire ġerehine sau'ağa rae modi'uma. Rehano iniu'a Vine Zaġoġa agire ġorenine, raha adao zu zazore moneo sau'ağa'e mene rae modi'uma.

<sup>33</sup> Ire manoġa'e maġa manoġa ini'uma zu ire sau'a'e maġa sau'a ini'uma. Nagi ireġa'e maġa horonadu edere'ohe. <sup>34</sup> Za'e Zarama mariga heuġa! Za'e sau'a azağa u'ano, ġoere manoġa 'ahoga mene ra'ohe. Nagini'a zamao iri'ave radiu'eta'a'e hebeono'o buau'ohe. <sup>35</sup> Vaze manoġa'e zamaġano manoġa nu'onadu manoġa furene'ohe, ebu sau'a vaseġa'e zamaġano sau'a nu'onadu sau'a furene'ohe. <sup>36</sup> E zi'ohe, Badi'a kota madaġano vase nidu'a aneane'a huga o'o'a ġoe'aġoe'a reirote'e bare rae fureni'uma. <sup>37</sup> Mazaġa za'e reirote'e ġoe'a idunaġano, Badi'a'a za'e duduga ga ve'oğa rae zi'uma.”

### *Iona Haġai Nu Badeġa*

*(Mareko 8:11-12, Luka 11:24-26, 11:29-32)*

<sup>38</sup> Ebu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azağa zu Farisea azaġani'a Iesu vaġe aradu niro, raena'a, “Ihore vaseġa, eme ġa'a haġai nu badeġa haġae'ete'e ġianoga urate'ohe.”

<sup>39</sup> Iesu'a naenaenziro, raena'a, “Sau'a zu Badi'a mazao mene hune fie'ete'e azağa'e haġai nu badeġa da'o urate'ohe, rehano eġe'a mene haġai'uma. E'a ihozi'uma'e peroveta vaseġa Iona haġai nu badeġa da'o. <sup>40</sup> Iona'e mada uġidu zu ohere uġidu ġozone boro isio radiro. E'e teige, eġe, Vaze Ubugani'a mada uġidu zu ohere uġidu raha zamaġano radi'uma. <sup>41</sup> Ibite madaġano Nineva azağa'e Iona haramo abitadu sau'aono'o ġihure ġouriro. Izidi Iona vitinoga vaseġa'e eġe, rehano za'e eġe ġoere abitoga mene urate'ohe ebu mene ġihure'ohe. E'ano'o Badi'a kota madaġano Nineva azaġani'a izidi ega zamao edanadu 'Za'e ve'oğa' rae zi'uma. <sup>42</sup> Ibite madaġano Siba

<sup>12:21</sup> 12:21 Isaia 42:1-4 \* <sup>12:24</sup> Ni 'ahoga'e Satani † <sup>12:29</sup> Huga'e, Iesu'e Satani ogoru teadu vine sau'a hegoze'ohe.

haba'a kini roḡaeḡani'a haba faḡanonono'o kini Solomona ḡoere abitoga veize onairo. Izidi Solomona vitinoga vazeḡa'e eḡe, rehano za eḡe ḡoere abitoga mene urate'ohe ebu mene ḡihure'ohe. E'ano'o Badi'a kota madaḡano Siba kini roḡaeḡani'a izidi ega zamao edanadu 'Za'e ve'oḡa' rae zi'uma.

<sup>43</sup> Vine sau'a 'ahogani'a vaze 'ahoga maza'ono'o buau'etene, ani haba boha'ano ragave'ohe ebu ahi'a ohonoga radu haba 'ahoga vaḡe'ohe. Rehano mene horone'ohe. <sup>44</sup> Ebu ani 'ahige ra'ohe, raena'a, 'E eḡe'a vaḡinate'e vazeḡa vaḡe bare onami'uma.' Ani baradu vaze e'e horone'etene, vazeḡa'e, neḡa huga o'o'a, deheḡa hune zu idaidane touga heuḡa. <sup>45</sup> Ebu vine sau'a e'e'a onamadu vine sau'a nidu'a fu'o 'aheu fare, a'e ufeta hune sau'a, zamaze'ohe, ebu vaze e'e mazao diuḡe radiu'ohe. 'Ougadu vaze e'e ufeta hune sautu'ohe, ibite mene heuḡa. De'eguḡa'e izidi ega sau'a mazao furera'uma.”

### *Iesu Vi'a zu Negoḡa*

*(Mareko 3:31-35, Luka 8:19-21)*

<sup>46</sup> Iesu'a 'ize vaze ḡuḡuvaḡa ḡorezirote'e zamaḡano vi'a zu negoḡa duḡuru'a feuradu ani teite ḡoeroga veize enona edaro. <sup>47</sup> Vaze 'ahogani'a Iesu nina'a, “Ḡa vi'u zu negoḡo duḡuru'e ḡa teite ḡoerihira radu enona edau'ohe.”<sup>†</sup> <sup>48</sup> Ani'a naenaenina'a, “Iniu'e eḡe nanu? Iniu'e eḡe nego duḡuru?” <sup>49</sup> Ebu ani'a ane tahi'atahi'a surizadu raena'a, “Eḡe nanu zu eḡe negohe duḡuru'e 'ahi e'e. <sup>50</sup> Iniu'a Badi'a eḡe Mama adureo urate'eta'a'e haḡaine, eḡe nego, eze, ebu nanu rae ra'ohe.”

## 13

### *Ezone Feune Ḡorau'ete'e Vazeḡa Hari Idaidaḡa*

*(Mareko 4:1-9, Luka 8:4-8)*

<sup>1</sup> E'e madaḡano Iesu'a neonono'o iḡunadu du'ura genaḡano ehoriro. <sup>2</sup> Vaze ḡuḡuvaḡani'a ani babaḡano nu'oraratene, ani 'ai ḡasio tiradu zamaḡano ehoriro. Vaze ḡuḡuvaḡa nidu'a'e du'ura genaḡano edaro. <sup>3</sup> Ebu ani'a hari idaidaḡa hina ḡau ḡehaḡa ihoziro, raena'a, “Ego'i! Hihira vazeḡa 'ahogani'a mebaḡano ezone ḡora onamiro. <sup>4</sup> Feune ḡuzuhiretene, nu'e ibio rururaro, ebu nini'a onaadu au hauḡiro. <sup>5</sup> Nu'e hadi haba'ano rururaro. Rahaḡa'e severaḡa. Ezogani'e ḡarihe ḡuhuriro, mazaḡa rahaḡa'e mene baruḡa. <sup>6</sup> Ebu mada'a hiarotene, ane gigi'aḡani'a ḡuhuḡa manadu roraro, mazaḡa taiga o'o'a. <sup>7</sup> Ezone nu'e ve renogano rururaro. Ve renogani'a ḡuhure bororanadu ezone ḡuhuḡa simariniro. <sup>8</sup> U ezone nu'e raha manoga rururanadu faine ḡuhure bororaro. Ebu nu'e huga ḡae 100, nu'e huga ḡae 60 ebu nu'e huga ḡae 30 hudaro. <sup>9</sup> Teḡaḡeta vazeḡa'e faifaine egadu huga edero'i!”

### *Hari Idaidaḡa Huga Ihoziro*

*(Mareko 4:10-20, Luka 8:9-15)*

<sup>10</sup> Ebu ane tahi'atahi'a'a ane vaḡe onaadu niro, raena'a, “Ḡa nouga'ahi hari idaidaḡa hina ḡoereze'ohe?” <sup>11</sup> Iesu'a naenaezina'a, “Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo 'u'uru tirota'a'e zae mazao fureneha, rehano vaze 'ahoga'ahoga mazao mene fureneha. <sup>12</sup> Faifaine zamare igi'ete'e azaḡa'e, Badi'a'a edeḡa boro zenadu zeḡe edeḡa'e ufeta borora'uma. U mene faine zamare igi'ete'e azaḡa'e, Badi'a'a zeḡe edeḡa zuni mae vaḡini'uma. <sup>13</sup> E'ano'o e'a hari idaidaḡa hina ihoze'ohe, mazaḡa,

'Ze'e horone'ohe rehano, mene hune horone'ohe.  
Ze'e igi'ohe rehano, mene hune igi'ohe ga mene hune edere'ohe.'

<sup>14</sup> A'e peroveta vazeḡa Isaia'a reirota'a'e hudaro, raena'a,

<sup>†</sup> 12:47 Fare mirihiretene nu'e v. 47 o'o'a.

'Ze'e Badi'a'a nagini rae'eta'a'e igi'uma rehano, mene hune ederi'uma.

Ze'e Badi'a'a nagini haḡae'eta'a'e horoni'uma rehano, mene hune horoni'uma.

<sup>15</sup> Zamaze'e riḡa u'ano, teḡaze u'adu mene igi'ohe, zu ubumaze kuranadu mene ehamu'ohe.

Ze mene 'ougine, ubumaze'e Badi'a'a haḡae'ete'e horoni'uma, teḡaze'e Badi'a ra'ete'e igi'uma zu zamazeo Badi'a ederi'uma, ebu hena ze Badi'a vaḡe aradu ani'a ḡabozi'uma.'

<sup>16</sup> Rehano za Badi'a manohugazeta, mazaḡa nagini'a fureru'eta'a'e horone'ohe zu igi'ohe. <sup>17</sup> E'a hube hune zi'ohe. Peroveta azaḡa zu duduḡa azaḡa ḡehaḡani'a, zae'a horone'eta'a'e ḡianihi reinu, rehano mene horoniro. Ebu zae'a igi'eta'a'e igihi reinu, rehano mene igiro.

<sup>18</sup> Ezone feune ḡorau'ete'e hariḡa idaidaḡa huga 'ahi ego'i. <sup>19</sup> Ezone ibio rururarota'a'e 'ahiguḡa: Badi'a'a ibitozini'ete'e hariḡa vaze'a egadu huga'e mene edere'ete'e u'ano, Satani'a aradu ani zamao ḡorarota'a'e mae vaḡine'ohe. <sup>20</sup> Ezone hadi haba'ano rururarota'a'e 'ahiguḡa: Vaze'a Badi'a ḡoere igi'etene matu'uzeta zogone mae ḡihine'ohe. <sup>21</sup> Rehano ze Badi'a mazao fie'ete'e ire taiga o'o'a heuḡa. Ze mene faḡa edau gigaru'ohe. Ebu Badi'a ḡoere mae ḡihine'ete'e u'ano, aduga ḡehaḡa hidi'etene, zogone uite'ohe. <sup>22</sup> Ezone ve renoga zamaḡano rururarota'a'e 'ahiguḡa: Vaze'a Badi'a ḡoere igi'ohe. Rehano raha ḡauḡa zamare adudu'ohe zu obone'ete'e toheḡa ufeta zamare'ohe. A'e Badi'a ḡoere uadu ze mene ini'ohe. <sup>23</sup> Ezone raha manoga rururarota'a'e 'ahiguḡa: Badi'a ḡoere igi'ohe zu e'e huga'e edere'ohe. Ebu hudau'ena'a, ḡorarota'a'e vitine'ohe, ḡae 100, ḡae 60 ga ḡae 30 ini'ohe.

### *Ve Hari Idaidaḡa*

<sup>24</sup> Iesu'a hari idaidaḡa 'ahoga ziro, raena'a, "Badi'a'a Ibitozini'eta'a'e vaze 'ahogani'a ani mebao ezone manoga ḡorarote'e heuḡa. <sup>25</sup> Rehano vaze nidu'a baze'ete'e zamaḡano, ane agire vazeḡani'a aradu vuidi bo'aḡano ve ḡoraro ebu vaḡiniro. <sup>26</sup> Vuidi'a ḡuhuradu maḡa haḡairotene ve zuni ḡuhuriro. <sup>27</sup> E'ano'o meba vazeḡa tuḡure azaḡani'a aradu niro, raena'a, 'Vaze boro, ḡa'a ḡae mebao vuidi ezone manoga ḡoraro. Rehano ve e'e noumano'o?' <sup>28</sup> Ani'a naenaeniro, raena'a, 'Agire vazeḡa 'ahogani'a 'ougiro.' Tuḡure azaḡani'a ḡadinina'a, 'Ḡa'e eme onamadu ve e'e ḡoroga uratehehe?' <sup>29</sup> Ani'a naenaezina'a, 'Mene, za'a ve ḡurine vuidi zuni ḡuri'uma gaogi. <sup>30</sup> Modo'i ebu zeḡe tibano ḡuhuri'uma oname hirive'ete'e madaḡa. Hirive'ete'e madaḡano eḡe'a hirive'ete'e azaḡa zi'uma, raena'a, 'Ve geno ibite ḡoro'i, ebu tibano utadu hofoi. Hena vuidi'e tibano nu'onadu eḡe suabao zouno'i.'"

### *Kuava Maḡa\* zu Isiti Hari Idaidaḡa*

*(Mareko 4:30-32, Luka 13:18-21)*

<sup>31</sup> Ani'a hari idaidaḡa 'ahoga ziro, raena'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e Kuava\* maḡa tiba vaze 'ahogani'a madu nebaḡano ḡorarote'e heuḡa. <sup>32</sup> Ani'e maḡa nidu'a bo'aḡano kome'a fase, rehano ḡuhurine meba ḡauḡa nidu'a bo'aḡano ufeta bororanadu ire boro ra'ohe. Ebu butu nini'a rafiu are ezagano kamadu neze ogora'uma."

<sup>33</sup> Ani'a hari idaidaḡa 'ahoga ziro, raena'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e isiti heuḡa. Roḡae 'ahogani'a isiti tahiḡa madu uvahuḡa ḡehaḡa teite mirune tibune'ohe ebu hena uvahu nidu'a'e ubaru'ohe."

### *Hari Idaidaḡa Hina Ḡoeriro*

*(Mareko 4:33-34)*



<sup>34</sup> Iesu'a hari idaidağa hina ġoere 'ahi nidu'a vase ġuġuvağa ziro. Ani'e hari idaidağa hina da'o vase mazao ġoeriro. <sup>35</sup> A'e, peroveta vazegani'a Badi'a ġoere reirote'e'a hudaro, raena'a,

“E'e hari idaidağa hina zi'uma.

Raha 'adi haġairote'e madaġanonono'o 'u'uru tirota'a'e eġe'a furera'uma.”

### *Ve Hari Idaidağa Huga Ihoziro*

<sup>36</sup> Ebu ani'a vase ġuġuvağa muhizadu ne zamağa diuġiro. Ane tahi'atahi'a'a hegote diuġadu niro, raena'a, “Mebao ġorarote'e ve hari idaidağa huga ihofo'i.” <sup>37</sup> Ani'a naenaezina'a, “Ezone manoga ġorarote'e vazega'e eġe, Vaze Ubuga. <sup>38</sup> Meba'e raha 'adi. Ezone manoga'e Badi'a'a ibitozini'ete'e azağa, u ve'e Satani hegote'ete'e azağa. <sup>39</sup> Agire vazegani'a ve ġorarota'a'e Diabolo. Hirive'ete'e madağa'e mada ġonağa, ebu hirive'ete'e azağa'e tuġure viga.

<sup>40</sup> Mada ġonağa'e ve ġoradu ire rogao hufi haoze'ete'e teigi'uma. <sup>41</sup> Eġe, Vaze Ubugani'a, eġe tuġure viga tuġuzi'uma ebu ze'a, Badi'a'a ibitozini'ete'e azağa'ono'o, vase ibi sau'ao tutuze'ete'e azağa nidu'a zu haġai sau'a azağa nidu'a rovoze nu'ozi'uma. <sup>42</sup> Zeġe nidu'a'e ire roga gigi'aġano mae feuzadu e'ea nia'uma zu ġononeze atiti'uma. <sup>43</sup> Ebu duduga azağa'e Moze'a ibitozini'ete'e zamaġano mada teige hia'uma. Teġaġeta vazega'e egadu faine edero'i!

### *Ġau Manomano U'uruga Hari Idaidağa*

<sup>44</sup> Badi'a'a ibitozini'eta'a'e mebao ġau manomano u'uruga heuġa. Vaze 'ahogani'a horonirotene bare u'uranadu matu'uġeta ne onamiro. Ebu ane ġau nidu'a seronadu meba e'e hoitiro.

<sup>45</sup> Bare hena, Badi'a'a ibitozini'eta'a'e hadi manomano vaġe'ete'e vazega heuġa. Hadi e'e moni boro zu iraġa manoga u'ano, hoitih radu ragave vaġiro. <sup>46</sup> Ani'a hadi manomano e'e horonirotene, ne onamadu ane ġau nidu'a seroniro ebu hadi e'e hoitiro.

### *Re'eva Hari Idaidağa*

<sup>47</sup> Bare hena, Badi'a'a ibitozini'eta'a'e re'eva heuġa. Davarao einadu ġozone nunu nidu'a oġaro. <sup>48</sup> Re'eva'e iriva'irotene, vase'a mae hesao rehaniro. Ebu ze'a ehoradu ġozone manoga'e inahe tunahuo mae ufiro ebu sau'asau'a'e mae modiro. <sup>49</sup> Mada ġonaga'e 'ahiguġa re'uma. Tuġure vigani'a onaadu duduga azağa maza'ono'o sau'a azağa mae rovozi'uma. <sup>50</sup> Ebu ze'a ire roga gigi'aġano mae feuzadu e'ea nia'uma zu ġononeze atiti'uma.”

<sup>51</sup> Ebu Iesu'a ġadiziro, raena'a, “Za'e eġe ġoere nidu'a huga'e ederahe?” Ze'a naenaenina'a, “O'e.” <sup>52</sup> Ani'a ziro, raena'a, “Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azağa nidu'a'e Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo ederifone, ze'e godogo neġa ġiane'ete'e azağa ġihi'aġaġihi'aġa heuġa reifo. Ze'e godogo zamaġano ġau manomano amahiġa zu ġau manomano iziga ederadu vase ihoze'ohe.†”

### *Nazareta Azaġani'a Iesu Hezahoharo*

*(Mareko 6:1-6, Luka 4:16-30)*

<sup>53</sup> Iesu'a hari idaidağa e'e hauġirotene e'eano'o vaġiniro. <sup>54</sup> Ebu ane haba, Nazareta neġa onamadu zeġe nu'onu'o neġano ihoze ġadahiro. Ze ani ġoere egadu zaguzagaro, raena'a, “Vaze adi'e nouma'ono'o zamarone manoga zu haġaiġa gigi'a inaraġa 'ahi meiro? <sup>55</sup> Ahi'e ne ogoru'ete'e vazega ubuga. Ani vi'a'e Maria, ani negoġanegoġa'e Iakobo, Iosefa, Simona zu Iuda. <sup>56</sup> Ani ezeġa nidu'a'e aha'o eme teite. Ani'a ġau nidu'a 'ahi nouma'ono'o meiro?” <sup>57</sup> Ebu ze'a ani hezahoharo.

<sup>13:35</sup> 13:35 Salamo 78:2 † <sup>13:52</sup> A'e, ġau amahiġa'e ihore amahiġao idaniru zu ġau iziga'e ihore izigao idaniru.

'Ougadu Iesu'a ziro, raena'a, "Haba nunu nidu'a zamaḡano vaze'a peroveta azaḡa gubaze'ohe, rehano peroveta azaḡa zeḡe habao zu nezeno da'o vaze'a mene gubaze'ohe." <sup>58</sup> Ebu ani'a e'e neḡano haḡai gigi'a ḡeḡaḡa mene haḡairo, mazaḡa ze'e ani mazao mene fiuro.

## 14

### *Ioane Babatiso Rune* (Mareko 6:14-29, Luka 9:7-9)

<sup>1</sup> E'e madaḡano Galilea haba'a kiniḡa Heroda'a Iesu hariḡa igiro. <sup>2</sup> Ebu ane gau azaḡa ziro, raena'a, "Iesu'e Ioane Babatiso gaogi. Ane'a runeono'o bare ḡabodeha! E'ano'o ane'a haḡai gigi'a inaraḡa hina gau'e'ohe."

<sup>3-4</sup> Ibite Heroda'a negoḡa, niḡa Filipino, inuga meiro. Inuga niḡa'e Herodia. Ebu Ioane'a Heroda mazao barebare niro, raena'a, "Ḡae'a negoḡo inuga meirota'a'e Badi'a goro vari'eha." E'ano'o, Heroda'a Ioane obone tiro, ebu ḡu'a neḡano ohoniro. <sup>5</sup> Heroda'a Ioane matihi reiro, rehano ani'e vaze ḡuḡuvaḡa rihoziro, mazaḡa ze'e Ioane'e peroveta vazeḡa rae mae ḡihiniro. <sup>6</sup> Heroda'a furerarote'e madaḡa meirotene, Herodia aboḡani'a vazevaze zamao zavonadu Heroda zama ufeta matu'oharo. <sup>7</sup> E'ano'o Heroda'a ani mazao ḡoitoriro, raena'a, "Ḡa nagini urate'eta'a'e eḡe'a ḡani'uma." <sup>8</sup> Ebu ani vi'a ḡoere egadu Heroda niro, raena'a, "Ioane Babatiso vadini siuvao ofadu izidi 'ada eno'i." <sup>9</sup> E'e igirotene, Heroda'e zamaḡa adudaro. Rehano ani'a e'ea vaze zamao ḡoitorirote'e 'ahine, roḡae tahi'aḡani'a urate'ete'e ḡauḡa hano'i rae reiro. <sup>10</sup> E'ano'o ani'a uti vazeḡa tuḡunadu ḡu'a neḡano Ioane Babatiso 'unu vari'e ri'iro. <sup>11</sup> Vadiga'e siuvao teadu odohe ariro, ebu roḡae tahi'aḡa hanadu ane'a vi'a haro. <sup>12</sup> Ebu Ioane tahi'atahi'a'a onaadu ane ahiri mae guriro. E'e enogano ze'e Iesu vaḡe onamadu me'odoharo.

### *Vaze 5,000 Ḡubuziro* (Mareko 6:30-44, Luka 9:10-17, Ioane 6:1-14)

<sup>13</sup> Iesu'a Ioane hariḡa igirotene, ani e'e haba'a modadu ḡasi hina vaze o'o'a haba'a sifu ruhau onamiro. Rehano vaze ḡuḡuvaḡani'a e'e egadu nezeono'o odao Iesu hegote onamiro. <sup>14</sup> Iesu'a ḡasi'ono'o buanadu vaze ḡuḡuvaḡa horoziro. Ebu vetuḡazeadu ugi azaḡa faiziro.

<sup>15</sup> Ḡoravararotene, ane tahi'atahi'a'e ane vaḡe onaadu niro, raena'a, "Ahi'e haba boha'a ebu mada 'ai zubureha. E'ano'o vaze ḡuḡuvaḡa 'adi tuḡuzo'i, ebu ze uhiḡauhiḡa neḡa onamadu ogomuze hoiti'uma." <sup>16</sup> Rehano ani'a naenaezina'a, "Mene 'ougi'uma. Zae'a ogomu nu zeno'i." <sup>17</sup> Ze'a nina'a, "Eme mazao'e beredi fu'o zu ḡozone 'aheu da'o." <sup>18</sup> Ani'a zina'a, "Eḡe vaḡe mae aro'i." <sup>19</sup> Ebu ani'a vaze ḡuḡuvaḡa ve rana ehoroga radu ziro. Ani'a beredi fu'o zu ḡozone 'aheu madu adure ite ḡiane'ena'a, Badi'a mazao kuraro. Ebu vahege tahitahadu tahi'aḡa ziniro ebu zeḡe'a vaze ḡahuge ziniro. <sup>20</sup> 'Ougadu zeḡe nidu'a ogau idararo. Ebu Iesu tahi'atahi'a'a ogomu ḡaha'aḡaha'a'e nu'onadu tunahu 12 iri'avoniro. <sup>21</sup> E'ea ogarote'e azaḡa bo'aḡano ohoze isoiso nidu'a'e 5000, u roḡaeroḡae zu tahi'a kome'akome'a'e mene me'odiro.

### *Vu Rana Edau Onamiro* (Mareko 6:45-52, Ioane 6:15-21)

<sup>22</sup> E'e enogano Iesu'a tahi'aḡa zogone ibite tuḡuzena'a, ziro, raena'a, "Ḡasio tiradu du'ura moneafa fare onamo'i." U Iesu 'ize vaze ḡuḡuvaḡa tuḡuziro. <sup>23</sup> Tuḡuze hauḡadu ane da'o maḡa itadu kuraro. Mada'a ḡoravararotene e'ea ane da'o radiunu. <sup>24</sup> E'e madaḡano ḡasi'e hesa'ono'o fararo. Ebu zavara boroboro onainu 'ahine, sa'u boro ragatadu ḡasi ḡihuḡihuniro. <sup>25</sup> Iraranae reirotene, Iesu'e vu rana edau'ena'a,

ane tahi'atahi'a vaḡe ariro. <sup>26</sup> Ane tahi'atahi'a'a Iesu vu rana edau onairote'e horonirotene, rihau rudau'ena'a, huau ḡaniḡanaro, raena'a, "A'e vine!" <sup>27</sup> Rehano Iesu'a zogone ziro, raena'a, "Ago rihano'i! 'Adi eḡe. Zamaze rinedo'i." <sup>28</sup> Petero'a nina'a, "Zuhi'a Boro, a hube hune ḡa ro'idene, e zuni vu rana ḡae vaḡe amoga veize huho'i." <sup>29</sup> Iesu'a nina'a, "Aro'i." Ebu Petero'a ḡasiono'o buanadu vu rana Iesu vaḡe edau onamiro. <sup>30</sup> Rehano ani'a zavara boro horonirotene, rihanadu vu zamaḡa zubure ovoiro, ebu ḡaniḡaniniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, e ḡabo'ho'i!" <sup>31</sup> Iesu'a zogone evo'a 'einadu ani hutube ḡihiniro, ebu nina'a, "Ḡa, mene gigaru fie'ete'e vazeḡa, nougadu 'ada'adeha?" <sup>32</sup> Anianine ḡasio tirirotene, zavara 'ai dauḡiro. <sup>33</sup> Ebu ḡasi rana azaḡa'e Iesu niguniro, raena'a, "Hube hune ḡa'e Badi'a ubuga."

*Ugi Azaḡa Faiziro*  
(Mareko 6:53-56)

<sup>34</sup> Zeḡe'a du'ura faradu Genesareta haba'ano hebetiro. <sup>35</sup> Haba e'e azaḡani'a Iesu'a onairote'e ederadu ne uhiḡauhiḡa azaḡa nidu'a veize ḡoere tuḡuriro. Ebu zeḡe'a ugi azaḡa nidu'a Iesu vaḡe tutuze ariro. <sup>36</sup> Ebu ugi azaḡani'a ani dabuḡa 'ariḡa tahiḡano da'o tu'inoga veize ze uminiro. 'Ougadu tu'inirote'e azaḡa nidu'a'e ugize'a manoriro.

## 15

*Zama Dehenoi*  
(Mareko 7:1-23)

<sup>1</sup> Ebu Farisea azaḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa nu'a Ierusalem'ono'o Iesu vaḡe onaadu ḡadiniro, raena'a, <sup>2</sup> "Ḡa tahi'atahi'a'e izema oganogano 'evoreze mene vuzu'e'ohe. Nougadu ze'a eme vouḡa goro ḡoe'a vari'e'ohe?"

<sup>3</sup> Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Za'e nougadu Badi'a goro ḡoe'a'e vari'adu vouḡaze goro ḡoe'a tihitihine'ohe? <sup>4</sup> Badi'a'a raena'a, 'Vi'u mogo gubazo'i, ebu 'Iniu'a ane vi'a moga rae sausa'uzo'idene, mau runo'i.' <sup>5</sup> Rehano iniu'a vi'a moga mazao raena'a, 'Fase, e zae danazoga mene idaḡa, mazaḡa danazi'uma ra'ete'e ḡauḡa 'ahi'e eḡe'a Badi'a ha'uma, rae reine, zae'a ani idaḡa rae ra'ohe. <sup>6</sup> Vaze'a vize moze\* mene gubane'ohe rehano, za'a ze duduḡa rae ihone'ohe. E'e teige, zae'a vouḡaze goro ḡoe'a u'ano, Badi'a goro ḡoe'a rae mode'ohe. <sup>7</sup> Za, zama guhi azaḡa! Peroveta vazeḡa Isaia'a zae moneo reirota'a'e duduḡa ra'ohe, raena'a,

<sup>8</sup> 'Vazevaze 'ahi'e hebe hina da'o Badi'a gubane'ohe,  
rehano zamaze'e Badi'a mazaono'o faḡa hune.

<sup>9</sup> Ze'a Badi'a mazao kurau'eta'a'e huga o'o'a,  
ebu ze'e vaze'a tiirote'e goro ḡoe'a ihoze'ohe."

<sup>10</sup> Iesu'a vaze ḡuḡuvaḡa huze ane vaḡiro ebu ziro, raena'a, "Egadu edero'i. <sup>11</sup> Hebeo diuḡe'ete'e ḡauḡa'e vaze mene toratorane'ohe. Rehano hebe'ono'o buau'ete'e ḡauḡani'a vaze toratorane'ohe."

<sup>12</sup> Ebu Iesu tahi'atahi'a'a ane vaḡe onaadu niro, raena'a, "Ḡa'e Farisea azaḡani'a ḡae ḡoere egadu maḡunata'a'e edeḡahe?" <sup>13</sup> Iesu'a naenaenzina'a, "Adureo eḡe Mama'a mene ḡorarote'e ḡauḡa nidu'a taiga'ono'o ḡuri modi'uma. <sup>14</sup> Ze mode tauḡo'i! Ze'e vaze ibitozini'ohe, rehano ubuma kuruga azaḡa heuḡa. Kuruga vazeḡani'a kuruḡa vazeḡa ibitohaune, anianine ho'ona bohire ovo'i'uma."

<sup>15</sup> Petero'a nina'a, "Au'ete'e ḡauḡa'e vaze mene toratorane'ete'e hari idaidaḡa huga ihofo'i." <sup>16</sup> Iesu'a zina'a, "E'a ihozata'a'e 'ize mene edeḡahe? <sup>17</sup> Za'e edeḡa,

ogomu'e vase hebe'ono'o diuḡe isi zamaḡa ovoadu vesu ahiri'ono'o buau'ohe. <sup>18</sup> Rehano hebe'ono'o buaue'ta'a'e zamaono'o buanadu vase toratoraze'ohe. <sup>19</sup> Vaze zamaono'o buau'eta'a'e zamarone sau'a, gorugoru, hahu'a daro'ete'e, ubuma ḡezo, ḡonore, kotao ḡurire ḡoere'ete'e zu vase rae sausauze'ete'e ra'ohe. <sup>20</sup> De'eguḡani'a vase toratorane'ohe. Rehano 'evore mene vuzuadu ogomu au'ete'e'a vase mene torane'ohe.”

*Kanana Roḡaeḡani'a Iesu Mazao Firo*  
(Mareko 7:24-30)

<sup>21</sup> Iesu'a Galilea haba'a modadu Turo zu Sidono haba'a onamiro. <sup>22</sup> E'e haba'ano Kanana† roḡaeḡa 'ahogani'a ani vaḡe aradu ḡihau huniro, raena'a, “Zuhi'a Boro, Davida mariga, eḡe vetuḡaho'i! Vine sau'ani'a eḡe abohe rana radu ani ufeta sausaune'ohe.” <sup>23</sup> Rehano Iesu'a ḡoere 'ahoga mene naenaeniro. Ebu ani tahi'atahi'a'a aradu uminiro, raena'a, “Ani tuḡune vaḡino'i, mazaḡa eme hegote'ena'a, barebare huau ḡunuḡunufe'ohe.” <sup>24</sup> 'Ougadu Iesu'a roḡae e'e niro, raena'a, “E ḡa mene dana'i'uma. E'e Isaraela azaḡa, dauḡirote'e mamoeḡa veize da'o tuḡuhiro.” <sup>25</sup> Rehano roḡaeḡani'a aradu ani zamao ḡuḡuriro ebu raena'a, “Zuhi'a Boro, danaho'i!” <sup>26</sup> Iesu'a naenaenina'a, “Tahi'a ogomu madu ḡuni hanoga'e mene idaḡa.”† <sup>27</sup> Roḡaeḡa'e nina'a, “A hube, Zuhi'a Boro, rehano ḡuni zuni ane zuhi'a ogomu mumuḡa fata'ono'o buau'eta'a'e au'ohe.” <sup>28</sup> Iesu'a naenaenina'a, “Roḡae, ḡa'e eḡe mazao fie'eta'a'e boro! Ḡa'a urate'eta'a'e hidi'uma.” E'e madaḡano ani aboḡa 'ai manoriro.

*Vaze Ḡehaḡa Faiziro*

<sup>29</sup> Iesu'a haba e'e modadu Galilea du'uraḡa uni onamiro. Ebu maḡa itadu e'ea ehoriro. <sup>30</sup> 'Ougadu vase ḡuḡuvaḡani'a mene edau'ete'e azaḡa, ubuma kuru azaḡa, oda sau'a azaḡa, mumutafa azaḡa zu uḡi azaḡa nunu ḡehaḡa tutuze ane vaḡe ariro. Ebu ze'e ane oda babaḡano bazuze teadu ani'a faiziro. <sup>31</sup> Vaze ḡuḡuvaḡani'a mumutafa azaḡa'e ḡoere'ete'e, oda sau'a azaḡa'a manorate'e, mene edau'ete'e azaḡa'e ragave'ete'e zu ubuma kuru azaḡa'e ehamane'ete'e horozitene, zaguzagaro. Ebu ze'e Isaraela azaḡa Badi'aḡa matu'oharo.

*Vaze 4000 Ḡubuziro*  
(Mareko 8:1-10)

<sup>32</sup> Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a huzadu ziro, raena'a, “E'e 'ahi duḡuru vetuḡazi'ohe, mazaḡa ze 'ahao mada uḡidu eḡe teite radiu'ohe zu ogomuze o'o'a. E'e ze vinini tare nezeo tuḡuzoga mene urate'ohe, mazaḡa ibio higau bauri'uma.” <sup>33</sup> Tahi'aḡani'a nina'a, “Haba boha'ano 'ada, noumao ogomu ḡehaḡa horonadu vase ḡuḡuvaḡa 'ahi ḡubuzi'uma?” <sup>34</sup> Iesu'a ḡadizena'a, “Za mazao beredi'e nugu?” Ze'a naenaenina'a, “Beredi'e fu'o 'aheu fare zu ḡozone kome'a tahiḡa.” <sup>35</sup> Ebu ani'a vase ḡuḡuvaḡa rahao ehoroga radu ziro. <sup>36</sup> 'Ougadu beredi fu'o 'aheu fare zu ḡozone madu Badi'a mazao kuraro. Ebu vaheḡadu vase ḡuḡuvaḡa zenoga veize tahi'aḡa ziniro. Ebu tahi'aḡani'a ḡahugiro. <sup>37</sup> Zeḡe nidu'a au idararo. Ebu ogomu ḡaha'aḡaha'a mae ofadu tunahu fu'o 'aheu fare iriva'oniro. <sup>38</sup> Ogarote'e azaḡa bo'aḡano ohoze da'o nidu'a'e 4000, u roḡae zu tahi'a kome'akome'a'e mene me'odiro. <sup>39</sup> Ani vase ḡuḡuvaḡa tuḡuzirote'e ḡarugano, ḡasi'o ehoradu Magadana haba'a onamiro.

## 16

*Haḡai Nu Badeḡa Uratiro*  
(Mareko 8:11-13, Luka 12:54-56)

† 15:22 A'e mene Iuda haba'a † 15:26 Iuda azaḡa'e Iuda mene azaḡa mazao ḡuni rae huziro.

<sup>1</sup> Farisea zu Sadukea azaḡani'a Iesu tuhune nuroga radu ane vaḡe onairo ebu uminiro, raena'a, "Badi'a mazaonono'o haḡai nu badeḡa ihof'o'i." <sup>2</sup> Ani'a naenaenziro, raena'a, "Za'e, 'Gorava mada'a kanaru zuburine, ohogore mada'a manori'uma,' rae ra'ohē. <sup>3</sup> Ebu 'Oherebau adure'a ḡutanoga horonine irugu'a ru'a'uma,' rae ra'ohē. Za'e adure iraḡa horonine nagini'a furera'uma rae edere'ohē. U izidi madaḡano nagini'a fureru'eta'a'e huga'e mene edere'ohē. <sup>4</sup> Sau'a azaḡa zu Badi'a mazao mene hune fie'ete'e azaḡa'e haḡai nu badeḡa da'o urate'ohē, rehano mene zini'uma. E'a zini'uma'e peroveta vazeḡa Iona haḡai nu badeḡa da'o." Ebu ani'a zeḡe mazaono'o vaḡinadu onamiro.

*Farisea zu Sadukea Azaḡa Isiti*  
(Mareko 8:14-21)

<sup>5</sup> Iesu tahi'atahi'a'e du'ura moneafa farirotene beredi odohoga aḡutaro. <sup>6</sup> Iesu'a ziro, raena'a, "Tohutoho'i, Farisea zu Sadukea azaḡa isiti faine ḡiano'i." <sup>7</sup> 'Ougadu ze zeḡe'a bare ḡo'aniro, raena'a, "Eme'a beredi mene odoheha 'ahine, ani 'ouge ra'ohē." <sup>8</sup> Iesu'a ze nagini ḡo'anirote'e ederirotene, ziro, raena'a, "Zae Badi'a mazao fie'eta'a'e kome'a! Nougadu beredi nu mene odohate'e ḡo'ane'ohē? <sup>9</sup> Za ize mene edeḡahe? Eḡe'a beredi fu'o hina vase 5000 ḡubuzadu ḡaha'aḡaha'a'e tunahu nugu nu'onirota'a'e mene zamare'ehehe? <sup>10</sup> Zuni beredi fu'o 'ahe'u fare hina vase 4000 ḡubuzadu ḡaha'aḡaha'a'e tunahu nugu nu'onirota'a'e mene zamare'ehehe? <sup>11</sup> E'a beredi moneo mene ra'eta'a'e nougadu za'e mene edere'ohē? E bare zi'ohē, Farisea zu Sadukea azaḡa isiti faine ḡiano'i!" <sup>12</sup> 'Ougadu ze'e ederiro, ani'e beredi isitiḡa moneo mene reiro, rehano Farisea zu Sadukea azaḡani'a ḡuriro ihoreḡa ḡianoga veize reiro.

*Petero'a Iesu'e Keriso Reiro*  
(Mareko 8:27-30, Luka 9:18-21)

<sup>13</sup> Iesu'a Kaisaria Filipi haba'a onairotene, ane tahi'atahi'a ḡadiziro, raena'a, "Vaze'a eḡe, Vaze Ubuga, iniu rae ra'ohē?" <sup>14</sup> Ze'a naenaenina'a, "Nu'e Ioane bapatizo, nu'e Elia ra'ohē. Nu'e Ieremia ga amahi peroveta vazeḡa 'ahoga ra'ohē." <sup>15</sup> Ebu ani'a ḡadizena'a, "Za'a ra'etene e'e iniu?" <sup>16</sup> Simona Petero'a naenaenina'a, "Ḡa'e Keriso, ḡabone Badi'aḡa Ubuga." <sup>17</sup> Iesu'a naenaenina'a, "Iona ubuga Simona, matu'o'i, mazaḡa vase'a ḡa mazao e'e meme iho'eha, rehano adureo eḡe Mama'a ḡa iho'eha. <sup>18</sup> Ebu e ḡa'ohē. Ḡa'e Petero, huga'e vatava. Eḡe'a vatava e'e rana ekalesia, eḡe mazao fie'ete'e azaḡa, ohoz'i'uma, ebu rune gigi'a'e mene ḡuizi'uma. <sup>19</sup> Badi'a'a ibitozini'ete'e ibihetaḡa vava'oga veize kiḡa eḡe'a ḡani'uma. E'ano'o ḡa'e nagini rahao gararine, Badi'a adureo zuni garari'uma, ebu ḡa'a nagini rahao ahetine, Badi'a adureo zuni aheti'uma." <sup>20</sup> Ebu Iesu'a ḡoere riḡa ziro, raena'a, "E'e Keriso rae vase ago zo'i!"

*Iesu Runeḡa Moneo Ihoziro*  
(Mareko 8:31-9:1, Luka 9:22-27)

<sup>21</sup> E'e madaḡanono'o, Iesu'a ane rune moneo ane tahi'atahi'a ḡadahe ihoziro, raena'a, "Eḡe'a Ierusalem onamehuni'uma, ebu vase boroboro, dibu'o vazeḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa mazaono'o aduga ḡehaḡa hidi'uma. Ze'a uḡuhi'uma, rehano e'a mada uḡiduḡa zamaḡano bare ḡabode iḡuni'uma." <sup>22</sup> Ebu Petero'a Iesu ane genaḡano zamahu onamadu roniro, raena'a, "Mene, Zuhi'a Boro, Badi'a'a ḡae mazao 'ouge mene fureni'uma!" <sup>23</sup> Rehano ani'a tehadu Petero niro, raena'a, "Satani, eḡe mazaono'o vaḡino'i! Ḡa'a eḡe'a uitoga veize ḡoere'ohē, mazaḡa ḡa'e Badi'a ibio mene zamare'ohē, rehano vase ibio zamare'ohē."

<sup>24</sup> Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Iniu'a eḡe ḡaruna hegotihi are ro'idene, ane ura haḡaiḡa nidu'a modadu ane satauro odohe'ena'a, eḡe hegoti'i!" <sup>25</sup> Iniu'a ane ḡabone obone giganine, ani ḡabone tuḡutuḡu mene hidi'uma. Rehano iniu'a ane

ġabone eġe 'uano modine, ġabone tuġutuġu hidi'uma. <sup>26</sup> Vaze 'ahogani'a haba nidu'a madu ġaboneġa mae vaġinine, nagi manoga hidi'uma? Ġau 'ahoga hina zu ġabone tuġutuġu mouga mene idaġa. <sup>27</sup> Eġe, Vaze Ubuga'e eġe Mama agaġa zamaġano tuġure viga teite onai'uma, ebu vaze'a nagini haġairote'e idunaġano aneane naeġa zini'uma. <sup>28</sup> E hube hune zi'ohe, izidi zae bo'aġano vaze nunu'a izema rudanogano, eġe, Vaze Ubugani'a aradu vaze ibitozini'ete'e horoni'uma.

## 17

### *Iesu Iraġani'a Nufiro*

*(Mareko 9:2-13, Luka 9:28-36)*

<sup>1</sup> Mada fu'o tiba fare ġaruġano Iesu'a Petero, Iakobo zu Iakobo negoġa Ioane zamazadu zeġe da'o maġa boro itiro. <sup>2</sup> E'ea ani iraġani'a ze ubumao nufiro. Iraġani'a mada teige agararo ebu dabuaġani'a agaġa teige uraro. <sup>3</sup> E'e madaġano ze ubumao Mose zu Elia'a fureranadu Iesu teite ġoeriro. <sup>4</sup> Petero'a Iesu niro, raena'a, "Zuhia Boro, eme 'ahao radiu'eta'a'e monoga! Ġa'a uratine e taruha uġidu ogora'uma, tiba'e ġae veize, tiba'e Mose veize ebu tiba'e Elia veize." <sup>5</sup> Ani ġoere radiu'enogano ġoze vazavazahogani'a ovadu ze ogoziro, ebu ġoze zamaġanonono'ago 'ahoga iġiro, raena'a, "Ahi'e eġe zamarone, ubudehe. E ani mazao matue rudau'ohe. Ani ġoere egohano'i." <sup>6</sup> Iesu tahi'atahi'a'a ago e'e iġirotene, rihau rudanadu rahao higau ġuġuriro. <sup>7</sup> Rehano Iesu'a aradu oboziro, ebu raena'a, "Iġuno'i. Ago rihano'i." <sup>8</sup> Ze'a dude ehamarotene, vaze nu mene horoziro, rehano Iesu da'o horoniro.

<sup>9</sup> Ze maġanonono'ovairote'e madaġano Iesu'a ziro, raena'a, "Za'a horonata'a'e vaze mazao ago rae furenno'i, onamo eġe, Vaze Ubugani'a runeono'o bare ġabode iġuni'uma." <sup>10</sup> 'Ougadu ane tahi'atahi'a'a ġadiniro, raena'a, "Nougadu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a, 'Elia'e ibite onai'uma, 'rae ra'ohe?" <sup>11</sup> Iesu'a naenaezina'a, "A'e hube. Elia'e ġau nidu'a ruhiboga veize ibite onai'uma. <sup>12</sup> Ebu e zi'ohe, Elia 'ai amahi onairo. Rehano vaze'a mene ederadu ani mazao zeġe'a uratirote'e haġaġa haġairo. E'e teige, eġe, Vaze Ubuga zuni zeġe mazaono'o aduga hidi'uma." <sup>13</sup> 'Ougadu ane tahi'atahi'a'a Iesu'a Ioane Babatiso'e Elia idane'ena'a, ġoerate'e ederiro.

### *Tahi'a Kome'a Vine Sau'aġeta Manoniro*

*(Mareko 9:14-29, Luka 9:37-43a)*

<sup>14</sup> Ze'a maġa'ono'o vaze ġuġuvaġa vaġe ovairotene vaze 'ahogani'a Iesu vaġe aradu ane zamao tue ġuġuriro, ebu raena'a, <sup>15</sup> "Zuhia Boro, eġe ubude vetuġano'i! Ani'e ketokete'ohe ebu ahiri'e gigi'a boro ma'ohe. Ani'a mada ġehaġa ire roga rana ga vu rana higau'ohe. <sup>16</sup> E'a ani tutune ġae tahi'atahi'a vaġe areha, rehano ze'a ani manonoga mene idaraneha." <sup>17</sup> Iesu'a naenaeziro, raena'a, "Za'e Badi'a mazao mene fi'e'ete'e zu ve'oġa haġae'ete'e azaġa! E za teite no'e faġa radi'uma? E no'e faġa zae mazao zamahe gigau oboni'umahe?" Ebu tahi'a e'e moga nina'a, "Ubugo odohe eġe vaġe aro'i." <sup>18</sup> Ebu Iesu'a vine sau'a ronadu ane mazaono'o buaro. E'e madaġano tahi'a e'e zogone manoriro.

<sup>19</sup> Ebu ani tahi'atahi'a'a zeġe da'o Iesu vaġe aradu ġadiniro, raena'a, "Eme'a nougadu vine sau'a hegone bunoga mene idaraneha?" <sup>20</sup> Ani'a ziro, raena'a, "Mazaġa zae fie'eta'a'e tahiġa fase. E hube hune zi'ohe, za'a eġe mazao fie'eta'a'e fufu maġa kome'a tiba heuġa radu za maġa 'ahi mazao nina'a, "Ahaono'o vaġinadu omo onamo'i, rae reine, ani'a 'ouge haġai'uma. Za'e eġe mazao fiine, ġau nidu'a haġaoga'e idaġa."\*

\* **17:20** Fare mirihrote'e nu'e v. 21 madu raena'a, "Kuraune zu zaġozaġine da'o vine sau'a 'ahiguġa'e hegone bune'ohe.

*Runēga zu Bare Iḡuni'uma Hariḡa Reiro*  
(Mareko 9:31-32, Luka 9:44-45)

<sup>22</sup> Ze'a Galilea haba'ano nu'oraratene, Iesu'a ziro, raena'a, “Eḡe, Vaze Ubuga'e agirehe 'evoreo ri'ih'i'uma. <sup>23</sup> Ze'a uḡuhi'uma, ebu mada uḡiduḡano e'a bare iḡuni'uma.” 'Ougadu Iesu tahi'atahi'a'e zamaze are rudaro.

*Kuru Neḡa Takesiḡa*

<sup>24</sup> Ze'a Kaperanauma neḡa boro feurirote'e enogano, kuru neḡa takesi azaḡani'a Petero vaḡe aradu niro, raena'a, “Ḡa miriho vazēḡa'e kuru neḡa takesi† mene haḡae'ehehe?” <sup>25</sup> Ani'a raena'a, “O'e, eḡe ihore vazēḡa'e takesi haḡae'ohe.”

Petero'a ne diuḡirotene, Iesu'a ibite ḡadiniro, raena'a, “Petero‡, ḡa nouge rae zamare'ohe? Haba kinīḡa'e iniu mazao takesi ufe'ohe, ani haba azaḡa mazao ga avo'a azaḡa mazao?” <sup>26</sup> Ani'a naenaenina'a, “Avo'a azaḡa mazao ufe'ohe.” Ebu Iesu'a nina'a, “O'e, ane haba azaḡa'e takesi mene haḡae'ohe. <sup>27</sup> Rehano eme mene maḡunozifine takesi haḡai'uma. Ga'e du'ura ovoadu kimai feuno'i. Ebu ḡozone tiba kimaino'idene, hebe'a mae nahano'i, ebu siliva moniḡa tiba§ horoni'uma. E'e madu emetane veize zeno'i.”

## 18

*Iniu'e ḡih'i'a Hune*

(Mareko 9:33-37, 42-48, Luka 9:46-48; 15:3-7; 17:1-2)

<sup>1</sup> E'e madaḡano Iesu tahi'atahi'a'a Iesu vaḡe onaadu ḡadiniro, raena'a, “Badi'a'a ibitozini'ete'e zamaḡano iniu'e ḡih'i'a hune?” <sup>2</sup> Iesu'a tahi'a kome'a 'ahoga hune onaadu zeḡe bo'aḡano mae ohoniro, <sup>3</sup> ebu raena'a, “E hube hune zi'ohe, za'a ḡihuradu tahi'a kome'a 'ahi mene teigine, Badi'a'a za mene ibitozini'uma. <sup>4</sup> Iniu'a, tahi'a kome'a teige, ane'a bare mae ovoine, Badi'a'a ibitozini'ete'e zamaḡano ani'e ḡih'i'a hune rae ra'ohe. <sup>5</sup> Ebu eḡe mazao fie'ete'e u'ano tahi'a kome'a 'ahiguḡa mae ḡihinine, ani'e eḡe mae ḡihihe'ohe. <sup>6</sup> Iniu'a, tahi'a kome'a 'ahiguḡa eḡe mazao fie'eta'a'e bo'aḡano, tahi'a 'ahoga'e haḡai sau'ano tutune ve'onine, ani'e hadi boro bagaḡa 'unuḡano autadu davara guniḡano mae feunine'e ufeta manōḡa.

<sup>7</sup> Raha 'adi azaḡa, fase vetuḡaḡa, aduga hidiuma, mazaḡa vaze ibi ve'oḡano tutuze'ete'e'e ḡauḡa u'ano, sau'a haḡae'ohe. De'eguḡa'e fureru'ohe rehano, vaze haḡai sau'ano tutuze'ete'e azaḡa'e, fase vetuḡaḡa, aduga hidi'uma. <sup>8</sup> 'Evoreḡo ga odaḡo'a tutu'e ve'o'o'idene, vari'e modo'i. 'Evore tibaḡota ga odaḡo tibaḡota da'o ḡabone tuḡutuḡu hidoga'e ufeta manōḡa. U 'evoreḡo 'ahe'u ga odaḡo 'aheuḡota ire roga mene hauḡe'ete'e zamaḡano mae feu'ine ufeta aduga. <sup>9</sup> Ubumaḡo'a tutu'e ve'o'o'idene, gude modo'i. Ubumaḡo naeḡaḡota da'o ḡabone tuḡutuḡu hidoga'e ufeta manōḡa. U ubumaḡo 'aheuḡota ire roga mene hauḡe'ete'e zamaḡano mae feu'ine ufeta aduga.

*Mamoe Dauḡirote'e Hari Idaidaḡa*  
(Luka 15:3-7)

<sup>10</sup> Tahi'a kome'a 'ahiguḡa tiba zuni gubano'i. Mazaḡa, e zi'ohe, zeḡe taufe'ete'e tuḡure viga'e eḡe Mama adureo teite iḡaiḡa radiu'ohe.\*

<sup>12</sup> Za'e nouge zamare'ohe? Vaze 'ahoga mazao mamoeḡa 100, rehano tibani'a dauḡine, ani nougi'uma? Ani'e mamoeḡa 99 maḡa haba'ano modadu dauḡoga mamoeḡa vaḡe ragavi'uma. <sup>13</sup> E hube hune zi'ohe, ani'a mamoe tiba e'e vaḡe meine,

† 17:24 Girikio, takesi moniḡa'e Derakima 'aheu. Derakima tiba'e mada tiba gau naeḡa heuḡa. ‡ 17:25 Girikio, Simona § 17:27 Girikio, siliva moniḡa tiba'e Derakima ḡazaḡa heuḡa. \* 18:10 Fare mirihirote'e nu'e v. 11 raena'a, “Eḡe, Vaze Ubuga'e dauḡirote'e azaḡa ḡabozoga veize onairo.”

mamoe 99 mene dauḡoḡa ḡauḡa'e vitize matu'e ruda'uma. <sup>14</sup> E'e teige, zae Moze adureo tahi'a kome'a 'ahiguḡa tiba zu dauḡoga'e mene urate'ohe.

*Nabuḡo Sau'a Mae Dudune'ete'e Ibiḡa*  
(Luka 17:3)

<sup>15</sup> Ekalesia nabuḡo'a ḡae mazao sau'a haḡao'idene ane vaḡe onamadu ḡanine da'o bo'aḡano sau'aḡa ihono'i. Ani'a egoḡanadu sau'aono'o ḡihurine, ḡa 'ai nabudiḡota bare tiburaneha. <sup>16</sup> U ani'a mene egoḡano'idene, vaze tiba ga 'aheu zamazadu bare onamo'i, mazaḡa ḡanine nagini ra'ete'e vaze 'aheu ga uḡidu zu ederi'uma. <sup>17</sup> Ani'a ze zu mene egozinine, ekalesia zamaḡano rae fureno'i. Ani'a ekalesia zuni mene egozeno'idene, ani'e Badi'a aḡu'a vazeḡa ga takesi vazeḡa sau'a teige'ohe rae zamaro'i.

<sup>18</sup> E hube hune zi'ohe, za'a nagini rahao gararine, Badi'a adureo zuni garari'uma, ebu za'a nagini rahao ahetine, Badi'a adureo zuni aheti'uma. <sup>19</sup> E bare hube hune zi'ohe, rahao 'ada ḡanine zamaze tiba hina nagini umidine, eḡe Mama adureo zae veize haḡaozini'uma. <sup>20</sup> Mazaḡa eḡe niḡano 'aheu ga uḡidu'a nu'oraune, e'e zeḡe bo'aḡano radiu'ohe.

*Mene Rae Mode'ete'e Tuḡure Vazeḡa Hari Idaidaḡa*

<sup>21</sup> Ebu Petero'a Iesu vaḡe aradu ḡadiniro, raena'a, "Zuhia Boro, eḡe nabudi'a eḡe mazao sau'a haḡaine, ḡae nuḡu e ani sau'a rae modi'uma? Ḡae fu'o 'aheu fare ga?"

<sup>22</sup> Iesu'a naenaeni, raena'a, "E ḡa'ohe, mene ḡae fu'o 'aheu fare, rehano barebare rae modo'i!†

<sup>23</sup> E'ano'o Badi'a'a ibitozini'eta'a'e hari idaidaḡa 'ahi heuḡa. Kini 'ahogani'a ane mazaono'o moni meirote'e tuḡure azaḡa huzadu ani moni bare meihi rae reiro. <sup>24</sup> Ani'a 'ouge haḡairotene, moni borofe‡ meirote'e vazeḡa 'ahoga ani vaḡe tutune ariro. <sup>25</sup> Ani'e moni baronoga mene idaḡa 'ahine, kini'a riḡa ḡoreniro, raena'a, 'Ḡae inuḡo, ubuḡo zu ḡae mazao ḡau nidu'a seronadu eḡe moni barono'i! <sup>26</sup> 'Ougadu tuḡure vazeḡani'a ani zamao obena hina tuḡiro, ebu raena'a, 'Geno mada eno'i, ebu e moni nidu'a baroni'uma.' <sup>27</sup> 'Ouge reirotene, zuhi'aḡani'a vetuḡaniro ebu moniḡa ahiḡa radu ani tuḡuniro.

<sup>28</sup> E'e ḡarugano tuḡure vazeḡani'a ani mazaono'o moni nu\$ meirote'e tuḡure vazeḡa 'ahoga, ani teite tiburū gau'ete'e, vaḡe onamiro. Ani'a ani matanadu oḡorabiḡa harinoharo. Ebu raena'a, 'Eḡe moni barono'i! <sup>29</sup> 'Ougadu ane vaze tuḡure vazeḡa'e obena hina tuḡaro, ebu uminina'a, 'Geno mada eno'i, ebu ḡae moni baroni'uma! <sup>30</sup> Rehano ani hezahiro ebu onamadu ane vazeḡa 'ai ḡu'a neḡano mae ohoniro, onamo ani moni e'e baroni'uma.

<sup>31</sup> Tuḡure azaḡa nunu'a nagini'a furerarote'e horonirotene, ze maḡune rudanadu zeḡe zuhi'a vaḡe onamiro. Ebu hariḡa nidu'a ani mazao ihoniro. <sup>32</sup> 'Ougadu zuhi'aḡani'a tuḡure vazeḡa ibi'a ibite hunadu niro, raena'a, 'Ḡa'e tuḡure vazeḡa sau'a! Ḡa'a umihadu ḡa eḡe mazaono'o meirote'e moniḡa nidu'a ahiḡa reiro. <sup>33</sup> Eḡe'a ḡae vetuḡaḡadate'e teige, ḡae'a zuni ḡae vaze tuḡure vazeḡa vetu'aḡanifo! <sup>34</sup> Zama ḡuḡi'ano zuhi'aḡani'a ani aduga hanoga veize ḡu'ano ohoniro, onamo ane moni nidu'a barone hauḡi'uma.

<sup>35</sup> E'e teige, za'a zae nego nabudi zamaze nidu'a hina zeḡe sau'a mene rae modine, eḡe Mama adureo zuni zae mazao 'ouge haḡai'uma."

† 18:22 Girikio, Ḡae 490 ‡ 18:24 Girikio, 10,000 Taleniti, a'e muri 16 gau naeḡa heuḡa § 18:28 Girikio, 100 Denari, a'e mada 100 gau naeḡa heuḡa



## 19

### *Roḡae Mode'ete'e Moneo (Mareko 10:1-12)*

<sup>1</sup> Iesu'a e'e ḡoe'a hauḡirotene Galilea haba'a modadu Ioridana vuḡa moneafa Iudea haba'a onamiro. <sup>2</sup> Vaze ḡuḡuvaḡani'a ani hegotiro ebu ani'a ugi azaḡa faiziro.

<sup>3</sup> Ebu Farisea azaḡa nu'a Iesu tuhune nurifine ani vaḡe aradu ḡadiniro, raena'a, "Goro zamaḡano, ohoze 'ahogani'a haḡai nunu u'ano inuga mode'ete'e idaḡahehe?"

<sup>4</sup> Ani'a naenaeziro, raena'a, "Za Buka Zaḡoḡa mene me'odirohehe? Ḡadaheḡano Badi'a'a ḡau nidu'a haḡairotene ohoze zu roḡae haḡairo. <sup>5</sup> Ebu ani raena'a, 'E'ano'o ohoze'e vi'a moga modadu roḡae teite tibura'uma ebu anianine ahiri tiba re'uma.'

<sup>6</sup> E'ano'o ze'e mene 'aheu rehano tiba, ebu Badi'a'a tibuzirota'a'e vaze'a mene royonu'uma."

<sup>7</sup> Ze'a ḡadinena'a, "Ougine nouḡadu Mose goro ḡoe'a'e raena'a, 'Ohoze'e inuga modine fefa mirihadu roḡaeḡa hano'i ebu modo'i, rae ra'ohe?" <sup>8</sup> Iesu'a naenaezina'a, "Za teḡaze riḡa 'ahine, Mose'a roḡae modine'e idaḡa reiro. Rehano ḡadaheḡanono'o a'e mene Badi'a urate'ete'e haḡaeḡa ra'ohe. <sup>9</sup> E zi'ohe, inuga'e ubuma ḡezo haḡaiḡa mene haḡae'ete'e rehano, i'ani'a ani modadu roḡae 'ahoga teite hahurine, ani'e ubuma ḡezo haḡaiḡa haḡae'ohe."

<sup>10</sup> Iesu tahi'atahi'a'a Iesu niro, raena'a, "Ahiguḡani'a i'a inuga mazao fureraune, guruvorau radiu'eta'a'e ufeta manoḡa gaogi!" <sup>11</sup> Iesu'a naenaezina'a, "Vaze nidu'a ḡoere 'ahi mae ḡihinoga'e mene idaḡa. Rehano Badi'a'a danaze'ete'e azaḡa da'o idaḡa. <sup>12</sup> Vaze nu'e furerarote'e madaḡanono'o ahiri ugiḡeta radu mene hahure'ohe. Nu'e vaze'a ahiri ariro. Nu'e Badi'a'a ibitozini'ete'e veize gauhi radu ze'e mene hahuriro. Iniu'a 'ahi ḡoe'a mae ḡihinoga idaḡa reine, ani'a mae ḡihini'uma."

### *Tahi'a Kome'akome'a ebu Iesu (Mareko 10:13-16, Luka 18:15-17)*

<sup>13</sup> Vazevaze'a tahi'a kome'akome'a tutuze Iesu vaḡe onairo, mazaḡa ani'a ze rana 'evore teadu kuranoga uratiro. Rehano ane tahi'atahi'a'a tutuze arirote'e azaḡa roziro. <sup>14</sup> Iesu'a ziro, raena'a, "Tahi'a kome'akome'a eḡe vaḡe onaeta'a'e ago gararo'i. Mazaḡa Badi'a'a tahi'a kome'akome'a teige'ete'e azaḡa ibitozini'ohe." <sup>15</sup> Ebu ani'a ze rana 'evore teadu kurarote'e ḡaruḡano, e'ea iḡune onamiro.

### *Ma'ora Vazeḡa (Mareko 10:17-31, Luka 18:18-30)*

<sup>16</sup> Vaze 'ahogani'a Iesu vaḡe aradu ḡadiniro, raena'a, "Ihore vazeḡa, e nagini manoḡa haḡaine ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma?" <sup>17</sup> Iesu'a naenaeniro, raena'a, "Ḡa'e nouḡadu eḡe mazao nagini'e manoḡa rae ḡadimu'ohe? Manoḡa'e Badi'a, tibuhuga da'o. Ḡa'a ḡabone tuḡutuḡu hidihi ro'idene, Badi'a goro ḡoe'a hegoti'o." <sup>18</sup> Vaze e'e'a ḡadinena'a, "No'e goro ḡoe'a hegoti'uma?" Iesu'a naenaenina'a, "Vaze ago mano'i, ubuma ago ḡezano'i, ago ḡonotano'i, kota zamaḡano ḡoere ve'oḡa ago ḡoero'i, <sup>19</sup> vi'u mogo gubazo'i ebu ḡa'a ḡae bare zamare'ete'e teige nabuḡo zamaro'i."

<sup>20</sup> Ene izigani'a niro, raena'a, "E goro ḡoe'a 'ahi nidu'a haḡae onae'ohe. Hena nagini haḡai'uma?" <sup>21</sup> Iesu'a nina'a, "Ḡa'e Badi'a ubumao manoḡa hune re'uma rae uratine, onamadu ḡauḡo nidu'a serono'i ebu e'e moniḡa zahara azaḡa zeno'i. 'Ougine ḡa adureo ḡau manomano me'uma. Ebu aradu eḡe hegoti'o." <sup>22</sup> Rehano ene izigani'e ma'ora ufeta boro vazeḡa 'ahine, Iesu ḡoe'a iḡirotene, zamaḡani'a adudu borore'ena'a, iḡuniro.

<sup>23</sup> Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "E hube hune zi'ohe, ma'ora vazega'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazega rouga'e riga bagaga. <sup>24</sup> Bare zi'ohe, kamero'e niduru ho'oga diugoga'e riga. Rehano ma'ora vazega'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazega rouga'e ufeta riga." <sup>25</sup> Ane tahi'agani'a'a e'e igirotene, zaguzagau rudaro ebu gadinina'a, "'Ougine iniu'a gabone hidi'uma?" <sup>26</sup> Iesu'a giazadu zina'a, "'Vazevaze zege'a bare gabone hidoga'e mene idaqa, rehano Badi'a'a vase gaboziuma. Mazaqa ani'e gau nidu'a haqaoga idaqa."

<sup>27</sup> Ebu Petero'a niro, raena'a, "Eme qa hegotoga veize gau nidu'a modiro. 'Ougadu eme'e naqa nagini hidi'uma?" <sup>28</sup> Iesu'a ziro, raena'a, "E hube hune zi'ohe. Raha 'ahi nidu'a'e bare izida'uma madaqano, ege, Vaze Ubugani'a kini ehore haba'ano ehoradu raha nidu'a ibitoha'uma. Ebu zae, ege hogote'ete'e azaqa zuni kini ehoro haba'a 12 rana ehoradu Isaraela azaqa, 12 urabo, kotazi'uma. <sup>29</sup> Ebu iniu'a ege 'uano neqa, negoqa, ezeqa, vi'a, moga, eneqa ga haba'a modirota'a'e naqa qae 100 me'uma zu gabone tugutuqu hidi'uma. <sup>30</sup> Rehano ibite'ete'e azaqa gehaqa'e gonagano re'uma, u gonaga azaqa gehaqa'e ibiti'uma."

## 20

### *Vaini Meba Gau Azaqa Hari Idaidaqa*

<sup>1</sup> Iesu'a hari idaidaqa 'ahoga ziro, raena'a, "Badi'a'a ibitozini'eta'a'e hari 'ahi heqa. Haba vazega 'ahogani'a ane vaini meba veize gau'ete'e azaqa vaqihira radu oherebau uzeuze onamiro. <sup>2</sup> Ebu vase nu horozitotene ziro, raena'a, 'Ege meba onamadu gau'o'i. Mada tiba qaqa moniqa\* zini'uma.' 'Ougadu ani ze mebaqano tuguziro. <sup>3</sup> Oherebau mada fu'o qazaqa fare meitotene ani bare onamiro. Ebu maketi haba'ano mene gau'ete'e vase nu'a edau radoga horoziro. <sup>4</sup> Ani'a zina'a, 'Za zu ege vaini mebaqa onamo'i, ebu qaqa moniqa idane zini'uma.' <sup>5</sup> Ebu ze ane meba onamiro. Ani'a madai zu mada uqida qoravaqano bare onamadu 'ouge haqairo. <sup>6</sup> Mada fu'o qoravaqano ani onamitotene vase nu'e edau ragave'ete'e horozadu gadiziro, raena'a, 'Za nougadu mada niduga mene qa'e'ena'a edau taqa'ohi?' <sup>7</sup> Ze'a naenaenina'a, 'Mazaqa vase 'ahogani'a eme gau 'ahoga mene refiha.' Ani'a zina'a, 'Za zuni ege vaini mebaqa onamadu gau'o'i.'

<sup>8</sup> Mada'a ovoritotene vaini mebaqa vazeqani'a meba taufe'ete'e vazega niro, raena'a, 'Gau azaqa huzadu gonaga vazeqanono'o ibite vazega gau moniqa zeno'i.' <sup>9</sup> Mada fu'o qoravaqano huzate'e azaqa'e onaitotene aneane mada tiba gau moniqa meiro. <sup>10</sup> Ebu ibite qauitote'e azaqani'a onaitotene, ze moni ufeta boro me'uma rae zamariro. Rehano aneane mada tiba gau moniqa idane meiro. <sup>11</sup> Ze'a e'e moniqa madu haba vazega mazao maquniro, ebu tururu'ena'a, niro, raena'a, <sup>12</sup> 'Vesu onaate'e azaqa'e mada tahiqa da'o qa'eha. U eme'a mada gigi'a zamaqano mada niduga gau boro haqaeha. Rehano qa'e zege moni'e emeqe teite idane zeneha!' <sup>13</sup> Haba vazeqani'a zege bo'agano 'ahoga naenaeniro, raena'a, 'Ege vase, e'e mene nae da'o badareha. Ga'e qaadu mada tiba gau moniqa me'uma rae qaha. <sup>14</sup> E'ano'o moniqa madu onamo'i. E'e vesu onate'e vazega gau moni'e qae moni teite idane qanihira'ohi. <sup>15</sup> Ege'a ege moni hina nagini urate'ete'e haqaine, ve'oqahe? Ege'a vase mazao ufeta manoga radu qa'e ahiahihe'ehehe?" <sup>16</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "E'ano'o gonaga azaqa'e ibiti'uma zu ibite'ete'e azaqa'e gonagano re'uma."

### *Iesu'a Ane Rune Bare Reiro (Mareko 10:32-34, Luka 18:31-34)*

<sup>17</sup> Iesu'a Ieruselema ititote'e zamaqano, ane tahi'a 12 da'o huzadu ibio ziro, raena'a, <sup>18</sup> "Qiano'i, eme'e Ieruselema ite'ohi. Ebu ege, Vaze Ubugani'e, dibu'o

\* **20:2** Mada tiba gau moni'e Denari tiba.

vazeġa ġihi'aġaġihi'aġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a obohe teadu uġuhihi re'uma. <sup>19</sup> Ebu Badi'a aġu'a azaġa 'evoreo ri'ihadu zeġe'a ġirihohi'uma, masihi'uma zu sataurohi'uma. Rehano mada uġiduġano eġe'a bare iġuni'uma.”

*Iakobo zu Ioane Vize'a Iesu Uminiro*  
(Mareko 10:35-45)

<sup>20</sup> Zebede ubuga, Iakobo zu Ioane, vize'a zeġe zamazadu Iesu vaġe ariro, ebu obena hina tuġadu uminiro. <sup>21</sup> Iesu'e ġadiniro, raena'a, “Ġa'e nigini urate'ohe?” Ani'a naenaenina'a, “Ġa'a ibitozini'ete'e madaġa mo'idene, eġe ubude 'aheu ohozadu ġihi'aġa iġu'a zeno'i.” <sup>22</sup> Iesu'a niro, raena'a, “Za'e nagini umihe'eta'a'e aġu'a. Eġe'a ġaġi'uma bioġa'e aduga hidi'ete'e bioġa. Zae zuni e'e ġaġi'umahehe?” Zeġe'a naenaenina'a, “O'e.” <sup>23</sup> Iesu'a ziro, raena'a, “Eġe'a ġaġi'uma bioġa'e, zae zuni ġaġi'uma. Rehano ġihi'aġa iġu'a me'uma azaġa'e eġe'a meme ohozi'uma. U eġe Mama'a ohozi'uma reirote'e azaġani'a da'o ani'a ruhibirote'e iġu'a me'uma.”

<sup>24</sup> Iesu tahi'a gaubanana'a e'e igirotene, Iakobo zuni Ioane mazao maġuniro. <sup>25</sup> Rehano Iesu'a huze nu'ozadu ziro, raena'a, “Za edeġa, Badi'a aġu'a azaġa haba'ano, zuhi'aġazuhi'aġani'a e'e haba'a azaġa ibitozini'ohe, ebu zeġe ġihi'aġa iġuri azaġani'a inaraze hina haba'a azaġa rana edau'ohe. <sup>26</sup> Rehano za'e ago 'ouge haġao'i. Zae bo'aġano iniu'e ġihi'a reihi reine, ani'e zae u'uġano gau'ete'e vazeġa rae re'uma. <sup>27</sup> Ebu iniu'e zae bo'aġano ibitone vazeġa reihi reine, ani'e zae tuġure vazeġa rae re'uma. <sup>28</sup> Za'e eġe teiġe haġao'i, mazaġa eġe, Vaze Ubugani'a vaze'e eġe tuġure azaġa re'uma radu mene ariro, rehano e'e vaze tuġure vazeġa re'uma radu ariro. Ebu vaze ġeħaġa sau'a u'ano, eġe ġabone hina Badi'a dibu'o hanoga veize ariro.”

*Ubuma Kuru Azaġa Faiziro*  
(Mareko 10:46-52, Luka 18:35-43)

<sup>29</sup> Iesu ani tahi'atahi'a teite Ieriko neġa borono'o iġunirotene, vaze ġuġuvaġani'a ani heġotiro. <sup>30</sup> Ebu ubuma kuru azaġa 'aheu'e ibi ġenaġano ehore radiunu. Ze Iesu'a vitau oname'ete'e egadu huario, raena'a, “Zuhi'a Boro, Davida mariġa, eme vetuġafo'i!” <sup>31</sup> Vaze ġuġuvaġani'a horozadu roziro, raena'a, “Hezoa!” Rehano ze'e ufeta ġihau huario. “Zuhi'a Boro, Davida mariġa, eme vetuġafo'i!” <sup>32</sup> Ebu Iesu'a edanadu huziro, raena'a, “Eġe'a zae veize nagini haġai'uma?” <sup>33</sup> Ze'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro, eme ehamatihi!” <sup>34</sup> Ebu Iesu'a vetuġazeadu ubumaze oboniro. Obozirotene zogone ubumaze'a ra'aro ebu ani heġotiro.

## 21

*Ierusalem Diuġiro*  
(Mareko 11:1-11, Luka 19:28-38, Ioane 12:12-19)

<sup>1</sup> Iesu'a ane tahi'atahi'a teite Ierusalem hanitadu Oliva maġano Benefage neġano feuriro. Ebu tahi'aġa 'aheu tuġuze'ena'a, ziro, <sup>2</sup> raena'a, “Zama mone neġa onamo'i. E'e neġa diuġine, doniki 'ahoga 'ute touga ubuġeta horozi'uma. Horozo'idene, fuhi'adu eġe vaġe odohe aro'i. <sup>3</sup> Iniu vaze'a ġoere nu zoi'dene, 'Zuhi'a Boro'a urate'ohe,' rae no'i. 'Ougine ani zogone tuġuzi'uma.”

<sup>4</sup> A'e peroveta vazeġani'a Badi'a ġoere reirota'a'e hudaro, raena'a,

<sup>5</sup> “Ierusalem azaġa\* mazao 'ahige zoi, 'Ġiano'i! Zae Kini'e zae vaġe are'ohe. Ani'e vaġu'a ebu doniki rana ehoreha. Doniki ubuga rana ehoradu are'ohe.”

<sup>6</sup> Ebu tahi'aġa 'aheu'a onamadu Iesu'a nagini zirote'e haġairo. <sup>7</sup> Ze doniki ubuġeta odohe ane vaġe onamadu dabuaze doniki ubuga ġarunio zahariro, ebu Iesu ani rana

\* 21:5 Girikio, Zioni aboġa 21:5 21:5 Zec 9:9

tiriro. <sup>8</sup> Vaze ġehaġani'a zeġe dabua ibio hirau tiro, u vase nu'e ire ezaga vari'e madu ibi rana hiraro. <sup>9</sup> Iesu zamao onamirote'e azaġa zu ġaruna hegotirote'e azaġani'a huario, raena'a,

“Davida mariġa niguno'i!†  
Zuhi'a Boro niġano onae'ete'e vaseġa matu'ohatihi!  
Badi'a hitanao niguno'i!”

<sup>10</sup> Ebu Iesu'a Ierusalemata diuġirotene, ne azaġa nidu'a harae'ena'a ġadimutitiro, raena'a, “Adi iniu?” <sup>11</sup> Ebu vase ġuġuvaġani'a naenaezina'a, “Adi'e Iesu, peroveta vaseġa. Galilea haba'a Nazareta neġa vaseġa.”

### *Kuru Neġa Deheniro*

*(Mareko 11:15-19, Luka 19:45-48, Ioane 2:13-22)*

<sup>12</sup> Ebu Iesu'a kuru neġa haba'ano diuġirotene. Diuġadu dibu'o veize ġahunone hoite'ete'e zu serone'ete'e azaġa uhize ġururuziro. Moni senise zini'ete'e† azaġa fata zu Tubugo niniġa serone'ete'e azaġa ehoru haba'a mae ġihuniro. <sup>13</sup> Ebu ani zina'a, “Buka Zaġoġa zamaġano 'ahige mirihiro, raena'a, 'Badi'a ne'e vase'a kurau'ete'e neġa re'uma.' Rehano za'a kuru neġa'e ġonore azaġa haba'a teige haġae'ohe!”

<sup>14</sup> Ubuma kuru azaġa ebu oda sau'a azaġani'a ani vaġe kuru neġa aradu ani'a faiziro. <sup>15</sup> Ebu dibu'o vaseġa ġihi'agihi'aġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a ani haġai gigi'a haġairote'e horoniro. Ebu tahi'a kome'akome'a kuru neġa haba'ano huau'ena'a, “Davida mariġa niguno'i,” rae reirote'e igiro. 'Ougadu ze maġune rudaro. <sup>16</sup> Ebu Iesu ġadiniro, raena'a, “Ġa tahi'a kome'akome'ani'a nagini ra'eta'a'e igi'ohe? Ze gararo'i!” Ani'a naenaezina'a, “E igi'ohe. Rehano za'e Buka Zaġoġa mene hune me'odirohe? A'e raena'a, 'Badi'a'a tahi'a kome'akome'a zu ġuraġaġuraġani'a ani nigunoga ihoziro.” <sup>17</sup> E'e enogano ani ze muhizadu Betani neġa onamiro ebu ohere e'ea baziro.

### *Figi Ireġa Roraro*

*(Mareko 11:12-14, 11:20-24)*

<sup>18</sup> Irarirotene oherebau uzeuze Iesu'a Ierusalemata bare onamirote'e zamaġano ani vininiro. <sup>19</sup> Ebu figi ireġa ibi ġenaġano horonadu huga vaġe onamiro. Rehano ire huga o'o'a zu rouġa da'o horoniro. Ani'a ire e'e niro, raena'a, “Ġa mene bare huda'uma!” Ebu ire e'e'a zogone roraro.

<sup>20</sup> Ane tahi'aġani'a e'e horonirotene, ze zaguzaganadu ġadiniro, raena'a, “Nouge-nouge figi ireġani'a ġarihe roraneha?” <sup>21</sup> Iesu'a naenaezina'a, “E hube hune zi'ohe, za Badi'a mazao fiine zu mene 'ada'adine, e'a figi ire mazao haġa'ate'e zae'a zuni haġai'uma. Ebu maġa nina'a, 'Ġihitadu davara zamaġano buano'i,' rae reine, ani'e zae ġoere igi'uma. <sup>22</sup> Za'a fie'ena'a, nagini kuruo umine'ete'e ġauġa'e hidi'uma.”

### *Iesu Gigi'aġa Moneo Ġadiniro*

*(Mareko 11:27-33, Luka 20:1-8)*

<sup>23</sup> E'e ġarugano, Iesu'a kuru neġa diuġadu vase ihozirotene, dibu'o vaseġa ġihi'aġaġihi'aġa zu vase boroboro'a ani vaġe onairo. Ebu ze Iesu ġadiniro, raena, “Ġa no'e gigi'aġa hina 'ahiguġa haġae'ohe? Iniu'a 'ahi gigi'aġa ġaniro?” <sup>24</sup> Iesu'a naenaeziro, raena'a, “Eġe zuni ġadimu 'ahoga zinihi. Za'a naenaehine, e zuni no'e gigi'aġa hina 'ahi ġauġa haġae'ete'e ihozi'uma. <sup>25</sup> Ioane'a bapatizo haġainuta'a'e Badi'a mazaono'o ga vase mazaono'o?” Ze zeġe'a bare ġoaniro, raena'a, “Badi'a mazaono'o reine, 'Za nougadu Ioane ġoere mene mae ġihinido?' rae ifi'uma.

† 21:9 Girikio, Hosana    21:9 21:9 Salamo 118:26    † 21:12 Kuru neġa takesi veize    21:16 21:16 Salamo 8:2

<sup>26</sup> Rehano vaze'ono'o reine, vaze ġuġuvaġani'a eme mazao maġuni'uma rihone'ohe, mazaġa zeġe nidu'a Ioane'e hube hune peroveta vazeġa rae mae ġihine'ohe.”  
<sup>27</sup> E'ano'o ze naenaenina'a, “Eme aġu'a.” Ebu Iesu'a zina'a, “Eġe zuni no'e ġigi'a hina 'ahigūġa haġaete'e mene ihozi'uma.”

### *Ubuga 'Aheu Hari Idaidaġa*

<sup>28</sup> Ebu Iesu'a dibu'o azaġa ġihi'aġaġihi'aġa zu vaze boroboro mazao hari idaidaġa 'ahoga ziro, raena'a, “Za hari idaidaġa 'ahi abitadu huga zamaro'i. Vaze 'ahogani'a ubuga 'aheu teite radiunu. Ani ene ibi'a vaġe onamadu niro, raena'a, 'Ubude, ġa izidi vaini mebaġano gau'i onamo'i.’<sup>29</sup> Ebu ubugani'a naenaenina'a, 'E mene onami'uma.' Rehano ani vesu'u zamaġa ġihunadu onamiro. <sup>30</sup> Ebu mogani'a ubuga veġa vaġe onamadu ene ibi'a nirote'e ġoe'a niro. Ene veġani'a naenaenina'a, 'O'e, onami'uma.' Rehano ani mene onamiro. <sup>31</sup> Za'a zamare'etene, ubuga 'aheu bo'aġano iniu'a moga ura haġairo?” Ze'a naenaenina'a, “Ene ibi'a.”

Ebu Iesu'a hari huga'e ihoziro, raena'a, “E hube hune zi'ohe, takesi azaġa zu moni veize ahirize serone'ete'e azaġa'e Badi'a'a ibite ibitozini'uma. Zeġe'a zae vitizi'uma.  
<sup>32</sup> Ioane Babatiso'e ibi duduġa ihozoga radu zae vaġe onairo, rehano za mene mae ġihiniro. U takesi azaġa zu moni veize ahirize serone'ete'e azaġa'e ani ġoere mae ġihiniro. Za ze'a haġairota'a'e horoniro rehano, zae sau'anono'o mene ġihuradu ani mene mae ġihiniro.”

### *Hihi Azaġa Sau'a Hari Idaidaġa (Mareko 12:1-12, Luka 20:9-19)*

<sup>33</sup> Iesu'a bare ziro, raena'a, “Hari idaidaġa 'ahoga ego'i. Vaze 'ahogani'a vaini mebaġa ġoraro, ebu hadi ġabiriġa meraro. Ani'a vaini vuġa ġige'ete'e ġauġa haġairo zu ehamu'ete'e taruhaġa hitanao hadi hina haġairo. Ebu hihi azaġa nu 'evoreo teadu hirive'ete'e madaġano huga nu'e ani'a me'uma rae reiro. Ebu ani'e haba 'ahoga onamadu mada faġa ragaviro.

<sup>34</sup> Hirive'ete'e madaġa hanitrotene, vaini maġa nu mouga radu ani tuġureġa azaġa'e hihi azaġa e'e vaġe tuġuze onamiro. <sup>35</sup> Rehano ze'a tuġure azaġa obone teadu tiba'e bouniro, 'ahoga'e maro ebu 'ahoga'e hadi hina mau bohiniro. <sup>36</sup> Hena ani'a tuġureġa azaġa ibi'a vitine ufeta ġehaġa ze vaġe bare tuġuzi. Ebu ze'a tuġure azaġa e'e mazao haġai tiba e'e bare haġairo.

<sup>37</sup> Ġonaġano, ani'a ubuga ze vaġe tuġuniro ebu raena'a, 'Ze'e eġe ubude u'u ġubani'uma gaogi.' <sup>38</sup> Rehano hihi azaġani'a ubuga horonirotene, zeġe'a neneġaniro, raena'a, 'Ani'e vaini mebaġa 'adi me'uma vazeġa. Aro matihi, ebu vaini mebaġa 'adi emeġe'a me'uma!' <sup>39</sup> E'ano'o ze'a ani obone teadu vaini mebaġanono'o ani uhine bunadu mau runiro.” <sup>40</sup> Ebu Iesu'a dibu'o azaġa ġihi'aġaġihi'aġa zu vaze boroboro ġadize'ena'a, “'Ougadu vaini mebaġa vazeġa'e hihi azaġa e'e vaġe onaine, ze mazao nagihi haġai'uma?” <sup>41</sup> Ze naenaenina'a, “Ani'a hihi azaġa e'e mau ruzi'uma. Ebu vaini mebaġa'e hihi azaġa 'ahoga nu zini'uma, ebu hirive'ete'e madaġano zeġe'a ani huga nu ha'uma.”

<sup>42</sup> Iesu'a ziro, raena'a, “Za'e Buka Zaġoġa mene me'odirohe? A'e raena'a,

'Vaze'a hadi hina ne ogorarotene, ze'a mene uratadu mae modirote'e hadiġa'e, gaūġa boro hadiġa raha.

'Adi'e Zuhi'a Boro'a haġairote'e haġaiġa. Emeġe'a ġiane'etene, manoġa tauġi.'

<sup>43</sup> E'ano'o eġe'a zi'ohe, Badi'a'a zae Isaraela azaġa mene ibitozini'uma ebu Badi'a'a ane ura haġae'ete'e haba'a 'ahoga azaġa ibitozini'uma. <sup>44</sup> Iniu'a hadi e'e rana higaune, ani vahegu tahitahi'uma, zu hadi e'e'a iniu rana higaune, ani'e se'eti'uma.”

<sup>45</sup> Dibu'o azaġa ġihi'aġihi'aġa zu Farisea azaġani'a Iesu hari idaidaġa igirotene, Iesu'a zeġe moneo reirota'a'e ederiro. <sup>46</sup> E'ano'o ze'e ani obone tihi reiro. Rehano vaze ġuġuvaġani'a ze mazao maġuni'uma radu rihoziro, mazaġa ze ani'e peroveta vazeġa rae mae ġihiniro.

## 22

### *Mui Boro Hari idaidaġa (Luka 14:15-24)*

<sup>1</sup> Iesu'a hari idaidaġa 'ahoga hina bare ġoreziro, raena'a, <sup>2</sup> “Badi'a'a ibitozini'eta'a'e kini 'ahoga heuġa. Ani'a ubuga veize hahu muiġa haġairo. <sup>3</sup> Ebu huzirote'e azaġa mui augoga veize tuġure azaġa zeġe vaġe tuġuziro. Rehano ze'e onaoga hezahiro.

<sup>4</sup> Ebu ani'a tuġure azaġa nu 'ahoga bare tuġuziro, raena'a, 'Eġe'a huzate'e azaġa 'ahige zo'i. “Zae veize eġe'a mui ruhibeha. Boromakau zu mani igāġa maneha ebu ġau nidu'a 'ai ruhibeha. Hahu muiġa u'a aro'il!” <sup>5</sup> Rehano ze teġa riraro. 'Ahoga'e mebaġa onamiro, ebu 'ahoga'e moni vaġi onamiro. <sup>6</sup> Nu'e tuġure azaġa oboze teadu rae sausauziro ebu zimi ruziro. <sup>7</sup> Kini'a e'e igirotene, ani maġune rudaro. Ebu uti azaġa tuġuzadu gorugoru azaġa e'e zimi hauġiro zu neze zuni hufi haoniro.

<sup>8</sup> Ebu ane tuġure azaġa huzadu ziro, raena'a, 'E hahu muiġa 'ai ruhibe idaneha, rehano e'a huzirote'e azaġa'e onaoga mene idaġa. <sup>9</sup> E'ano'o ibi boro onamadu horozite'e azaġa nidu'a mui aroga veize huzo'i!” <sup>10</sup> Ebu ane tuġure azaġani'a ibi boro onamadu hidirote'e azaġa nidu'a, manoga zu sau'a azaġa nu'oziro. Ebu tutuze onamadu mui neġa nu'oru iriva'oniro.

<sup>11</sup> Ebu kini'a i'udi azaġa diuġe ġiaziirotene, vaze 'ahogani'a hahu mui dabuaġa mene vidanoga horoniro. <sup>12</sup> Ani ġadiniro, raena'a, 'Eġe vaze, ġa'e hahu dabuaġa mene vidaneha. Nougenuge 'adi diuġi areha?’ Rehano ani ġoere 'ahoga mene reiro. <sup>13</sup> Ebu kiniġani'a ane gau azaġa zina'a, "Evo'a zu odaġa batuno'i, ebu enone uzaboġano duine feuno'i! Ane e'ea nia'uma zu ġononeġa atiti'uma.” <sup>14</sup> Ġonagano Iesu'a ziro, raena'a, “Badi'a'a vaze ġehaġa huze'ohe, rehano ani'a ibitozini'ete'e azaġa veize ohotirota'a'e tahiġa da'o.”

### *Takesi Moniġa Roma Kiniġa Hau'ete'e (Mareko 12:13-17, Luka 20:20-26)*

<sup>15</sup> Ebu Farisea azaġani'a onamadu Iesu'a ġoere ve'oġa 'ahoga rouga veize nougenouge so'onihiradu tibururu neneġaniro. <sup>16</sup> Ebu ze'a zeġe tahi'atahi'a zu kini Heroda mone azaġa'e Iesu mazao tuġuziro. Ze ani vaġe onamadu niro, raena'a, “Thore vazeġa, eme edeġa ġa'e huga da'o ġoere'ohe zu Badi'a'a urate'ete'e ibiġa hugano da'o ihoze'ohe. Ebu vaze boro zu kome'a idaidazadu vaze u'ano zamaġo mene hagane'ohe. <sup>17</sup> E'ano'o eme efo'i. Ġa'e nouge rae zamare'ohe? Roma kiniġa takesi moniġa haune, idaġa ga mene?”

<sup>18</sup> Rehano Iesu'e zeġe zama sau'a'e ederadu ziro, raena'a, “Za'e, zama guhi azaġa! Nougadu e so'ohihi rae tuhuhe'ohe? <sup>19</sup> Takesi moniġa nugo ihoho'i.” Ze Roma moniġa\* tiba mae harotene, <sup>20</sup> ani'a ġadiziro, raena'a, “Iniu viga zu iniu niġa'e e'e rana mirihoga?” <sup>21</sup> Ze raena'a, “A'e Roma kiniġa viga zu niġa.” Ebu ani'a zina'a, “Tena Roma kiniġa ġau'e Roma kiniġa hano'i, u Badi'a ġau'e Badi'a hano'i.” <sup>22</sup> Ze'a ani ġoere e'e igirotene ze zaguzagaro ebu muhinadu oname ġouriro.

\* 22:19 Giriki, Denari

*Runeono'o Iḡune'ete'e Ġadimuḡa*  
(Mareko 12:18-27, Luka 20:27-40)

<sup>23</sup> E'e madaḡano Sadukea azaḡa nu'a Iesu vaḡe onairo. Sadukea duḡuru'e vase'a runeono'o mene bare iḡuni'uma rae reiro. Ebu ze Iesu ḡadiniro, raena'a, <sup>24</sup> “Thore vaseḡa, Mose'a goro ḡoe'a 'ahige mirihiro. 'Ohoze 'ahogani'a rudanadu ani inuga'e ubuga o'o'a reine, ohoze negoḡani'a ḡozobaḡa teite hahuradu negoḡa rudarote'e niḡa mouga veize ene furenoha'uma†.

<sup>25</sup> Hari 'ahi zamaro'i. Negoḡa nidu'a fu'o 'aheu fare'a radiunu. Ibi'ani'a hahuriro ebu ubuga o'o'ano rudaro. E'ano'o negoḡa 'aheugani'a ḡozobaḡa teite hahuriro. <sup>26</sup> Rehano ani zuni ubuga o'o'ano rudaro. Ebu negoḡa uḡiduḡa zu onamo fu'o 'aheu fareḡa mazao haḡai idaḡani'a fureraro. <sup>27</sup> Ġonaḡano ḡozoba zuni rudaro. <sup>28</sup> 'Ougadu runeono'o bare iḡuni'uma madaḡano roḡae a'e iniu inuga re'uma? Mazaḡa ohoze nidu'a fu'o 'aheu fare ani teite hahuriro.”

<sup>29</sup> Iesu'a naenaeziro, raena'a, “Za'a zamare'eta'a'e ve'oḡa, mazaḡa Buka Zaḡoḡa ga Badi'a gigi'a'e aḡu'a. <sup>30</sup> Runeono'o bare iḡuni'uma madaḡano, vase'e mene hahuri'uma, rehano ze'e tuḡure viga adureo heuḡa re'uma. <sup>31</sup> Runeono'o bare iḡune'ete'e moneo, Badi'a'a reirota'a'e za mene me'odirohehe? Ani'a 'ahige reiro, raena'a, <sup>32</sup> 'E'e Aberahamo Badi'a, Isako Badi'a zu Iakobo Badi'a.† Ze amahi rudaro, rehano ze vine'e ḡabode'ete'e u'ano, Badi'a'e zeḡe Badi'a rae reiro. Badi'a'e mene rune azaḡa Badi'a, rehano ḡabone azaḡa Badi'a.” <sup>33</sup> Vaze ḡuḡuvaḡa ani'a ihozirote'e ḡoe'a igirotene, zaguzagaro.

*Goro Ḡoe'a Ġihi'aḡa Hune*  
(Mareko 12:28-34, Luka 10:25-28)

<sup>34</sup> Ebu Farisea azaḡani'a Iesu'a Sadukea azaḡa ḡadimu naenaenadu hebeze hunirote'e hariḡa igirotene, ze nu'oraro. <sup>35</sup> Zeḡe bo'aḡano Mose goro ihoze'ete'e vaseḡa 'ahogani'a Iesu tuhune nurihi radu ḡadiniro, raena'a, <sup>36</sup> “Thore vaseḡa, Mose goro ḡoe'a nidu'a zamaḡano no'e goro ḡoe'a'e ḡihi'aḡa hune?”

<sup>37</sup> Iesu'a naenaeniro, raena'a, “Goro ḡoe'a ḡihi'aḡa hune'e 'ahi'e'e. 'Ḡae Badi'a Zuhi'a Boro, zamaḡo nidu'a hina, vineḡo nidu'a hina zu zamaroneḡo nidu'a hina zamaro'i.’ <sup>38</sup> A'e goro ibi'a zu ḡihi'aḡa hune ra'ohe. <sup>39</sup> Ebu goro ḡihi'aḡan hune 'ahoga'e 'ahiguḡa. 'Ḡae'a ḡae bare zamare'ete'e teige, ḡae nabugo zamaro'i.’ <sup>40</sup> Mose goro ḡoe'a nidu'a ebu peroveta azaḡani'a ihozirote'e ḡoe'a nidu'a'e goro 'aheu e'e rana edau haḡairo.”

*Keriso'e Iniu Mariga?*  
(Mareko 12:35-37, Luka 20:41-44)

<sup>41</sup> Farisea azaḡani'a nu'orarote'e zamaḡano, Iesu'a ḡadiziro, raena'a, <sup>42</sup> “Za'a Keriso'e nouge rae zamare'ohe? Ani'e iniu mariga?” Ze naenaenina'a, “Davida mariga.” <sup>43</sup> Iesu'a ḡadizena'a, “'Ougadu Davida'e nougadu Vine Zaḡoḡani'a ibito-hanadu Keriso mazao 'Zuhi'a Boro,' rae hunehehe? Davida 'ahige reiro, raena'a,

<sup>44</sup> 'Badi'a'a eḡe Zuhi'a Keriso niro, raena'a, “Eḡe eda'e moneo ehoroi, onamo eḡe'a agireḡo nidu'a madu odaḡo 'u'uḡano ti'uma.”

<sup>45</sup> Davida'a Keriso mazao 'Zuhi'a Boro,' rae huniro. E'ano'o Keriso'e mene Davida mariga ra'ohe.” <sup>46</sup> Ebu vase tibani'a zuni Iesu mene naenaeni ḡoreniro. E'e enoganono'o vase 'ahogani'a Iesu inare ḡadimu'ete'e mene bare haḡairo.

† 22:24 Duet 25:5-6 ‡ 22:32 Exod 3:6 22:37 22:37 Deu 6:5 22:39 22:39 Levi 19:18 22:44 22.44 Salamo 110:1

## 23

*Vaze Ibitozite'e Azağa Roziro*  
(Mareko 12:38-40, Luka 11:37-52, 20:45-47)

<sup>1</sup> Ebu Iesu'a vaze ġuġuvaġa zu ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, <sup>2</sup> “Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu Farisea azaġa'e Mose goro ġoe'a vaze ihoze'ete'e iġu'ano ehore'ohe. <sup>3</sup> E'ano'o ze'a nagini rae'ete'e egozenadu haġao'i. Rehano zeġe haġai'e ago hegoto'i, mazaġa ze'e zae ihoze'ete'e idunaġano mene haġae'ohe. <sup>4</sup> Ze ihore'e riga hune, e'ano'o vaze'a hegotoga mene idaġa. Ze'e vaze da'o aduga boro zini'ohe, rehano ze 'evore hudu'a tiba hina zu mene hune danaze'ohe.

<sup>5</sup> Ze'a, vaze'a horozoga veize, ġau nidu'a haġae'ohe. Badi'a ġoere fefaġa ufe'ete'e umaġa ufeta rafane haġaadu amusize rana tatuhe ute'ohe zu dabuaze faġafe'ohe. <sup>6</sup> Mui zamaġano ehoro haba'a manogano zu nu'onu'o neġa zamaġano vaze boroboro'a ehore'ete'e haba'ano ehorih ra'ohe. <sup>7</sup> Vazevaze'a ne hunio hidine, 'Thore Vazeġa,'\* rae gubaze zouga urate'ohe.

<sup>8</sup> Rehano vaze 'ahogani'a zae mazao 'Thore Vazeġa' rae huzo'idene gararozo'i, mazaġa eġe da'o zae ihore vazeġa zu zae nidu'a'e idaġa da'o nego zu eze tiba heuġa. <sup>9</sup> Ebu rahao 'ada vaze 'ahoga 'Mama,' rae ago huno'i, mazaġa adureo Badi'a da'o'e zae Moze. <sup>10</sup> Ebu vaze 'ahogani'a zae mazao 'Ibitohau'ete'e Vazeġa' rae huzo'idene garazo'i, mazaġa eġe, Keriso da'o ibitoze vazeġa. <sup>11</sup> Zae bo'aġano vaze ġihi'a reine, zae tuġure azaġa rae re'uma. <sup>12</sup> Iniu'a bare niġa mae itine, Badi'a'a niġa mae ovo'i'uma, u iniu'a bare niġa mae ovoine, Badi'a'a niġa mae ġihini'uma.

<sup>13-14</sup> Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu Farisea azaġa, za'e zama guhi azaġa! Fase vetuġaġa, aduga hidi'uma, mazaġa za'e Badi'a'a ibitozenoga urate'ete'e azaġa ibize 'ue'ohe. Zae'a bare mene urate'ohe ebu urate'ete'e azaġa zuni garare'ohe.†

<sup>15</sup> Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu Farisea azaġa, za'e zama guhi azaġa, fase vetuġaġa, aduga hidi'uma. Vaze tiba zamaġa ġihunadu zae ihore hegotoga veize za davara zu haba rana ragave oname'ohe. Ebu vaze tiba ma'etene, ani ihonadu zae teige haġai sau'ano hegote'ohe. Ebu zae teige, ani'a ire roga tuġutuġu diuġadu aduga'e zae vitize ġae 'aheu hide ibitohau'ohe.

<sup>16</sup> Za'e ubuma kuru azaġa heuġa, rehano ubuma kuru azaġa ibitozini'ohe. Fase vetuġaġa, aduga hidi'uma. Za'a raena'a, 'Iniu'a kuru neġa niġano ġoitore'eta'a'e huga o'o'a. Ġoitore a'e mene haġaine zuni idaġa. Rehano iniu'a kuru neġa zamaġano golo hina ġoitore'e riga, e'ano'o ani'a ane ġoitore tihitihini'uma.' <sup>17</sup> Za'e ubuma kuruga kauriġa azaġa! Za golo'e kuru neġa vitine ufeta ġihi'a rae ra'ohe. Rehano kuru neġa'e ufeta ġihi'a, mazaġa golo'e kuru neġa zamaġano ti'ete'e u'ano golo e'e zaġoġa rae ra'ohe. <sup>18</sup> Ebu za'e raena'a, 'Iniu'a dibu'o fataġa niġano ġoitore'eta'a'e huga o'o'a. Ġoitore e'e mene haġaine zuni idaġa. Rehano iniu'a dibu'o fataġano ġahunoneġa hina ġoitore'e riga, e'ano'o ani'a ane ġoitore tihitihini'uma.' <sup>19</sup> Za'e hube hune ubuma kuru azaġa! Za ġahunone'e dibu'o fataġa vitine ufeta ġihi'a rae ra'ohe. Rehano dibu'o fataġa'e ufeta ġihi'a, mazaġa ġahunone'e dibu'o fataġa rana ti'ete'e u'ano ġahunoneġa e'e zaġoġa rae ra'ohe. <sup>20</sup> E'ano'o iniu'a dibu'o fataġa niġano ġoitore'eta'a'e dibu'o fataġa ebu e'e ranao ġau nidu'a hina ġoitore'ohe ra'ohe. <sup>21</sup> Ebu iniu'a kuru neġano ġoitore'eta'a'e kuru neġa niġano ebu de'ea radiu'eta'a'e, Badi'aġa niġano ġoitore'ohe ra'ohe. <sup>22</sup> Zu iniu'a adure niġano ġoitore'eta'a'e, Badi'a ehoro haba'a hina zu e'e rana ehore'eta'a'e, Badi'aġa niġano ġoitore'ohe ra'ohe.

\* **23:7** Girikio, Rabi † **23:13-14** Fare mirihrote'e nu'e v. 14 e'e, raena'a, “Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa zu Farisea azaġa, za'e zama guhi azaġa! Fase vetuġaġa, Badi'a aduga hidi'uma, mazaġa za'e ġozoba ġau ġonotanadu mene mazagaroze'ohe. Ebu vaze ġehaġa zamao faġa kurau'ena'a, za'e dubu vazeġa manog'a rae ġurire'ohe. E'e u'ano, aduga boro hidi'uma.” (Mareko 12:40 zu Luka 20:47)



<sup>23</sup> Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa, za'e zama guhi azaḡa, fase vetuḡaḡa, aduga hidi'uma. Mazaḡa za'e tirara mebaḡano eḡa ga murari teige kome'a fase veize gaubanana tiba Badi'a hau'ohe. Rehano Mose goro ḡoe'ano ḡau ufeta boro'e igi mode'ohe. A'e haḡai duduḡa haḡae'ete'e, vase vetuḡazi'ete'e zu mene ḡurine'ena'a, zama nidu'a hina haḡae'ete'e ra'ohe. Za ḡau boro 'adi'e haḡao'i, ebu kome'akome'a zuni haḡao'i. <sup>24</sup> Za'e ubuma kuruḡa azaḡa heuḡa ebu ubuma kuruḡa azaḡa ibitozini'ohe! Za'e vu zamaḡano ofene horone'etene beu'e modadu gage'ohe, rehano kamelo'e une tauḡe'ohe.†

<sup>25</sup> Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa, za'e zama guhi azaḡa, fase vetuḡaḡa, aduga hidi'uma! Za'e bioze zu siuvaze enoga da'o vuzu'e dehene'ete'e azaḡa, mazaḡa zamaze'e toraḡa zu ununu'a iri'ave'ohe. <sup>26</sup> Ubuma kuruḡa Farisea azaḡa! Bio zu siuva zamaḡa geno vuzu'e dehenoi, 'ouGINE enoga zu dehera'uma.

<sup>27</sup> Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa, za'e zama guhi azaḡa, fase vetuḡaḡa, aduga hidi'uma! Za'e rune iduḡa uruḡa hina feninoga heuḡa. Rune iduḡa enoga ḡianine manoga tauḡi, rehano zamaḡa'e rune azaḡa isine zu torare nidu'a iri'ave'ohe. <sup>28</sup> E'e teige, vase'a zae ḡiaze'etene, duduḡa azaḡa rae zamare'ohe, rehano zamaze'e zama guhi zu haḡai sau'ani'a iri'ave'ohe.

<sup>29</sup> Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa, za'e zama guhi azaḡa, fase vetuḡaḡa, aduga hidi'uma! Za'e vouḡaze'a ibite zimirote'e peroveta azaḡa ebu haḡai duduḡa azaḡa, zeḡe rune iduḡa neḡa ogoru'ohe ebu rohorohone'ohe. <sup>30</sup> Ebu za raena'a, 'Eme vouḡafe madaḡano radifone, peroveta azaḡa goruzihi radu zeḡe teite mene tiburafo.' <sup>31</sup> Za'a 'ouge ra'eta'a'e, za'e zae bare peroveta azaḡa goruzirote'e azaḡa mariḡa rae ra'ohe. <sup>32</sup> Vouḡaze'a peroveta azaḡa goruzirote'e teige, zae zuni 'ouge haḡao'i! <sup>33</sup> Za'e mohe! Zarama ubugaubuga! Ire rogao mae feuzine feranoga'e mene idaḡa.

<sup>34</sup> E'ano'o eḡe'a peroveta azaḡa, huhuzaḡa azaḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zae vaḡe tuḡuzi'uma. Rehano nu'e za'a goruzi'uma zu nu'e sataurozi'uma, ebu nu'e zae nu'onu'o neḡano masizi'uma zu haba 'ahoganono'o haba 'ahoga ze hegotadu sausauzi'uma. <sup>35</sup> Vouḡaze'a duduḡa azaḡa nidu'a goruzirote'e. A'e ibite Adamu ubuga, duduḡa vaseḡa Abela mau runirote'e e'eano'o onao ḡonaḡano Berekia ubuga Zakaria maro. Zakaria'e dibu'o fataḡa zu Badi'a ne zaḡoga hune bo'aḡano mau runirote'e. 'Ougadu e'e naeḡa nidu'a'e za'a me'uma. <sup>36</sup> E hube hune zi'ohe, e'e aduga nidu'a'e izidi egani'a me'uma.

### *Ierusalemā Aduga Hidi'uma*

*(Luka 13:34-35)*

<sup>37</sup> O, Ierusalemā azaḡa, Ierusalemā azaḡa! Zae'a peroveta azaḡa zimiro zu Badi'a'a tuḡuzirote'e azaḡa hadi hina zimi ruzirote'e. Kokoroku roḡaeḡani'a isaḡa zamaḡano ubuga gugube'ete'e teige, e mada ḡehaḡa zae nu'ozihirei, rehano za'e mene uratirote'e. <sup>38</sup> E'ano'o ḡiano'i, neze fahau radi'uma! <sup>39</sup> Ebu za'e eḡe mene bare horohi'uma onamo zae'a raena'a, 'Zuhi'a Boro niḡano onae'ete'e vaseḡa mae ḡihino'i!"

## 24

### *Kuru Neḡa Fahe Hauḡi'uma rae Reiro*

*(Mareko 13:1-2, Luka 21:5-6)*

<sup>1</sup> Iesu'a kuru neḡanono'o iḡune buau onamirote'e, ane tahi'atahi'a ani vaḡe onaadu kuru neḡa iraḡa nunu manomano ihoniro. <sup>2</sup> Rehano ani'a ziro, raena'a, "Za ḡau 'adi nidu'a horone'ehehe? E'e hube hune zi'ohe, hadi 'ahogani'a hadi

† 23:24 Ofene zu Kamelo'e Badi'a'a ago ano'i rae reirote'e ḡauḡa. Zeḡe'a manoga hidoga veize Badi'a goro ḡoe'a mene hegote'ohe. 23:39 23:39 Salamo 118:26

'ahoga ranao mene radi'uma madaġa onai'uma. Agire azaġani'a e'e nidu'a fahe ruruni'uma!"

*Mada Ġonaġano Haġai Nu Badeġa  
(Mareko 13:3-13, Luka 21:7-19)*

<sup>3</sup> Iesu'a Olive maġano ehorirotene, ane tahi'atahi'a zeġe da'o ani vaġe sifu onamadu ġadiniro, raena'a, "Ġa efo'i, kuru neġa mazao 'ahi ġauġa'e nani'a furera'uma? Mada ġonaġano zu ġa'a bare onai'uma madaġano, nagi haġai nu badeġani'a furera'uma?"

<sup>4</sup> Ani'a naenaeziro, raena'a, "Vaze'a zae mene tutuze ve'ozoga veize ġiano'i. <sup>5</sup> Vaze ġehaġani'a eġe nio aradu, 'E'e Keriso' rae re'uma. Ebu ze'a vazevaze tutuze ve'ozi'uma. <sup>6</sup> Za'e uti hariġa zu uti ġoe'a nunu ra'ete'e igi'uma, rehano ago rihano'i. 'Ahiguġa'e ibite furera'uma, rehano mada ġonaga'e zogone mene ari'uma. <sup>7</sup> Haba'a 'ahogani'a haba'a 'ahoga teite utiti'uma, zu gavamani 'ahogani'a gavamani 'ahoga teite utiti'uma. Haba nunu zamaġano zaga'a hia'uma zu haba'a hagarete'e'a furera'uma. <sup>8</sup> E'e nidu'a'e aduga ġadaheġa rae re'uma, rehano aduga nu ize furera'uma.

<sup>9</sup> Ebu vaze'a za oboze teadu sausauzi'uma, zu zimi ruzi'uma. Eġe u'ano haba azaġa nidu'ani'a he'ehe'eziz'uma. <sup>10</sup> E'e madaġano vaze ġehaġani'a eġe mazao fie'ete'e'a dauġi'uma, revotiti'uma zu he'ehe'etiti'uma. <sup>11</sup> Ġuriro peroveta azaġa ġehaġa zuni iġunadu vaze ġehaġa so'ozi'uma. <sup>12</sup> Vaze sau'ani'a ufeta bororu'ete'e u'ano, vaze ġehaġani'a zeġe nabudize mene zamari'uma. <sup>13</sup> Rehano iniu'a zamaġa obone gigane onamo ġonaga meine, ani'e ġabone tuġutuġu hidi'uma. <sup>14</sup> Ebu Badi'a'a ibitozini'ete'e hari manoga'e raha 'adi nidu'a zamaġano bororanadu haba'ahaba'a azaġa nidu'a igi'uma. E'e enogano mada ġonagani'a onai'uma.

*Ierusalem Ruini'uma  
(Mareko 13:14-23, Luka 21:20-24)*

<sup>15</sup> Ibite peroveta vazega, Daniela'a ġau nidu'a ruine'ete'e vazega sau'a 'ahoga moneo ġoeriro. Vaze e'e'a haba zaġoga sausaune'ete'e za'a horoni'uma madaġani'a ari'uma. (Buka Zaġoga me'ode'ete'e vazega, ġoere huga 'adi faine edero'i.) <sup>16</sup> E'e madaġano Iudea haba'ano radiu'ete'e azaġa'e maġa ferau ito'i. <sup>17</sup> Iniu'a ne enona radiu'ete'e vazega'e ġauġa mouga veize neġa zamaġa ago diuġo'i. <sup>18</sup> Meba zamaġano hihe'ete'e vazega zuni dabua mouga veize ago bare onamo'i.

<sup>19</sup> E'e madaġano ahi'eta roġaeġa zu nune hina ene guraġa ġubuze'ete'e roġaeġa, ze'e fase vetuġaġa, feranoga mene idaġa u'ano, aduga hidi'uma. <sup>20</sup> Irugu madaġano\* ga Bana Madaġano mene feranoga veize kurano'i, <sup>21</sup> mazaġa e'e madaġano vaze nidu'a aduga boro hidi'uma. Badi'a'a ġadaheġano ġau nidu'a haġairote'e'ono'o onao izidi, aduga 'ahiguġa mene fureraro. Vehu'u zuni mene bare furera'uma. <sup>22</sup> Zuhi'a Boro'a e'e madaġa mene futufine, vaze tiba zuni mene ġabode radi'uma. Rehano ane'a mae ohotirote'e azaġa u'ano, e'e madaġa futufi'uma.

<sup>23</sup> Ebu vaze 'ahogani'a zina'a, 'Ġiano'i, Keriso'e 'ahi e'e!' ga 'Omo 'e'e!' rae zo'idene, e'e ġoe'a ago mae ġihino'i. <sup>24</sup> Mazaġa ġuriro kerisoġa zu ġuriro peroveta azaġani'a fureranadu haġai nu badeġa boro bagaġa zu zaguzaga'uma haġaiġa haġae'ena'a, vaze so'ozi'uma. Ze'a, Badi'a'a ohotirote'e azaġa zuni tutuze so'ozoga idaġa reine, 'ougi'uma. <sup>25</sup> Zamare rado'i! E'e madaġani'a izema furarogano, eġe'a zae ibite ihozeha. <sup>26</sup> E'ano'o vaze 'ahogani'a zina'a, 'Ġiano'i, Keriso'e haba boha'ano,' ro'idene, ġianihi radu ago onamo'i, ga 'Ġiano'i, ani'e ne zamaġano,' ro'idene, e'e ġoe'a ago mae ġihino'i. <sup>27</sup> E, Vaze Ubugani'a bare onaine, vaze nidu'a hune'a horohi'uma. A'e,

**24:15** 24:15 Daniela 9:27, 11:31, 12:11 \* **24:20** Girikio, Nahune madaġa, Isaraela haba'ano nahune madaġa'e nahune boro zu irugu boro radu vaze'a ragavoga'e riġa

viri'a vazahadu mada'a ite'ete'e mone'ono'o ovoe'ete'e moneo aganadu vase nidu'a horone'ete'e heuğa. <sup>28</sup> Nagini'a rudanate'e haba'ano gaoza'a nu'ora'uma.

*Vaze Ubugani'a Ovai'uma*

(Mareko 13:24-27, Luka 21:25-28)

<sup>29</sup> Ebu aduga madağani'a hauğine, zogone 'aha'a furera'uma:

'Mada'a uzabora'uma ebu bato'e mene agara'uma.

Buzuva'e adureono'o rururu bua'uma, ebu inarağa adureo hagahagani'uma.'

<sup>30</sup> Ebu hağai nu badeğani'a adureo fureranadu eğe, Vaze Ubugani'a ovae'ete'e ihozi'uma. E'e horozine, raha 'ahao haba'ahaba'a azağa nidu'a niau ğouri'uma. Ebu eğe, Vaze Ubugani'a adureo ğoze zamağano gigi'a zu agağa manoğa madu ovai'uma ebu vazevaze'a e'e horoni'uma. <sup>31</sup> Ebu hena, sura'i boro ğihau hudadu eğe'a eğe tuğure viga tuğuzi'uma. Ebu zeğe'a haba nidu'a, haba ğonaganono'o haba ğonagano, Badi'a'a ohotirote'e azağa nu'ozi'uma.

*Figi Ireğa Hari Idaidağa*

(Mareko 13:28-31, Luka 21:29-33)

<sup>32</sup> Figi ireğa mazao nagini'a fureru'ete'e ğianadu edero'i. Ezagani'a butiru itadu rouğani'a udufa'oga horonetene irugu madağa haniteha rae edere'ohe. <sup>33</sup> E'e teige, e'a rate'e 'ahiguğani'a fureranoga horono'idene, eğe, Vaze Ubugani'a bare ovaite'e haniteha rae edero'i. <sup>34</sup> E hube hune zi'ohe, izidi ega'e mene hauği'uma onamo 'ahiguğa nidu'ani'a furera'uma. <sup>35</sup> Adure zu raha'e hauği'uma, rehano eğe ğoere'e mene hauği'uma.

*Ruhibe Rado'i*

(Mareko 13:32-37, Luka 12:39-44, 1:26-30)

<sup>36</sup> Rehano nani'a 'ahiguğani'a furera'uma'e emeğe nidu'a ağu'a. Adureo tuğure viga ebu eğe, Badi'a Ubuga zuni† ağu'a. U eğe Mama da'o edeğa. <sup>37</sup> Eğe, Vaze Ubugani'a bare onai'uma madağano'e Noa madağa teigi'uma. <sup>38</sup> Zobo boro'a izema zubuzoga madağano vazevaze'a radiunute'e radoneğano ogaunu, gagingu zu hahurinu onamo Noa'a ğasi boro diuğiro. <sup>39</sup> Rehano ze'a nagini'a furera'uma mene ederiro, onamo zobo boro'a zubuzadu hunuhune ğouriro. Eğe, Vaze Ubugani'a bare onaine, e'e madağa teigi'uma. <sup>40</sup> E'e madağano vase 'aheu'e mebao gaue radiu'ete'e zamağano, 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iğuni'uma. <sup>41</sup> Roğae 'aheu'e uvahu mirune radiu'ete'e zamağano, 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iğuni'uma

<sup>42</sup> E'ano'o fairu ğiano'i, mazağa za ağu'a no'e madağano zae Zuhi'a Boro'a onai'uma. <sup>43</sup> Za'e 'adi zamaro'i. Ne vazeğani'a ğonore vazeğa'e no'e madağano ani ne onai'uma rae ederine, ani'e neğa faine taufi'uma ebu ğonore vazeğa'e diuğoga mene idara'uma. <sup>44</sup> E'ano'o zae zuni ruhibe rado'i, mazağa eğe, Vaze Ubuga'e za'a mene edere'ete'e madağano bare onai'uma.

<sup>45</sup> Tuğure vazeğa 'ahoga'e huhuzağa zu zama tibano gauine, zuhi'ağa'e ani teite matu'i'uma. Ebu vase a'e tuğure azağa ğihi'ağa mae ohonadu 'ahige re'uma, raena'a, 'Tuğure azağa nidu'a taufo'i. Ogomuze zuni mada idunane zeno'i.' 'Ougadu ani'e haba 'ahoga onami'uma. <sup>46</sup> Tuğure vazeğa'e 'ouge gauine, zuhi'ağani'a bare feuradu horoni'uma ebu ani matuadu manohuga ha'uma. <sup>47</sup> E hube hune zi'ohe, ani'e zuhi'ağani'a ane tohe nidu'a taufe'ete'e vazeğano ohoni'uma. <sup>48</sup> Rehano tuğure vazeğa'e sau'a reine, ane'a bare raena'a, 'Eğe zuhi'a'e vehu'u fağanobu'u onai'uma,' rae zamari'uma. <sup>49</sup> Ebu tuğureğa azağa nidu'a bouzi'uma zu gagone azağa teite

**24:29** 24:29 Isaia 13:10, 34:4; Joel 2:10 † **24:36** Fare mirihoga nu'e, "Badi'a Ubuga zuni" mene ra'ohe.

ufeta ogau gage sauta'uma. <sup>50</sup> Ebu zuhi'ağa'e, ane'a mene edere'ete'e zu mene zamare'ete'e madağano bare onaadu, <sup>51</sup> ahiriğa udi tahitahi'uma ebu zama guhi azağani'a radiu'ete'e haba'ano ohoni'uma. E'ea, ani nia'uma zu ġonone atiti'uma.”

## 25

### *Nogoba Ġaubanana Hari Idaidağa*

<sup>1</sup> Iesu'a bare ziro, raena'a, “E'e madağano Badi'a'a ibitozini'eta'a'e nogoba ġaubanana teigi'uma. Ze ihureze meiro ebu hahu ohoze iziga hidihi radu mui haba'a onamiro. <sup>2</sup> Zeđe bo'ağano fu'o'e hahizağa ebu fu'o'e huhuzağa. <sup>3</sup> Hahizağa azağa'e ihureze odohiro, rehano ihure vuğa'e mene meiro. <sup>4</sup> U huhuzağa azağa'e ihurezeta ihure vuğa biozeo abe odohiro. <sup>5</sup> Ebu hahu ohoze izigani'a mene ġarihe arirotene, ze ubumaze anozadu bazubazu uhiro.

<sup>6</sup> Ohere nemanema ze ago 'ahoğa igiro, raena'a, 'Hahu ohoze izigani'a feureha! Buanadu mae zouno'i!' <sup>7</sup> 'Ougirotene nogoba nidu'a evatadu ihureze ruhicro. <sup>8</sup> Ebu hahizağa azağani'a huhuzağa azağa umiziro, raena'a, 'Za ihure vuğa nuġo eme rifo'i, mazağa eme ihure'e vidau'ohē.' <sup>9</sup> Ze naenaezina'a, 'Mene, 'ahi'e za zu emeđe nidu'a veize mene idağa. Ihure vuğa serone'ete'e vazeğa vađe onamadu zae veize hoito'i.'

<sup>10</sup> Rehano ze ihureze vuğa hoitoğa u'a onamirote'e enogano, hahu ohoze izigani'a feuricro. Ebu ihureze zu ihureze vuğa ruhicrote'e azağani'a ani teite mui haba'a diuġiro ebu ibihetağa'e hararo. <sup>11</sup> Vesu'u hahizağa nogobağani'a feuradu raena'a, 'Zuhi'a Boro! Zuhi'a Boro! Ibiheta vavafo'i!' <sup>12</sup> Rehano ani zina'a, 'E hube hune zi'ohē, e za aġu'a.'

<sup>13</sup> E'ano'o tohutohe rado'i, mazağa eđe'a bare onai'uma madağa'e za'e aġu'a.

### *Tuġure Azağa Uġidu Hari Idaidağa* (Luka 19:11-27)

<sup>14</sup> Badi'a'a ibitozini'eta'a'e haba fağa ragave'ete'e vazeğa 'ahoga hariğa heuğa. Ani'a iġunirotene, tuġureğa azağa huzadu ani ġau taufoga veize ġauğa zinicro. <sup>15</sup> Zeđe tibatiba inaraze idunağano, 'ahoga'e moni silivağa fuse\* fu'o, 'ahoga'e fuse 'aheu ebu 'ahoga'e fuse tiba zinicro. Ebu ani'a haba fağa ragavicro.

<sup>16</sup> Moni silivağa fuseğa fu'o meicrote'e vazeğa'e zogone onamadu e'e moniğa hina gauadu moni silivağa fuseğa fu'o ragate hidicro. <sup>17</sup> Moni silivağa fuseğa 'aheu meicrote'e vazeğa zuni 'ouge hağaadu moni silivağa fuseğa 'aheu ragate hidicro. <sup>18</sup> Rehano moni silivağa fuseğa tiba meicrote'e vazeğa'e onamadu rahao idu hu'icro ebu zuhi'ağa moni e'ea ġure tiro.

<sup>19</sup> Mada fağa ġarugano tuġure azağa zuhi'a'a baricro. Ebu ze ani moni hina nougenouge gauicrote'e ederifine huzicro. <sup>20</sup> Moni silivağa fuseğa fu'o meicrote'e vazeğani'a moni fuseğa fu'o bare ragate hidicrota'a'e odohe aradu nicro, raena'a, 'Zuhi'a, ġa'a moni silivağa fuseğa fu'o inicro. Ebu eđe'a moni e'e hina gauadu bare fuse fu'o raġate hideha.' <sup>21</sup> Zuhi'ağani'a nina'a, 'Manoğa tauġi, ġa'e tuġure vazeğa manoğa ebu zamaġo nidu'a hina faine gaueha. Ġa'a ġau tahiğa veize zamaġo nidu'a faine gauate'e u'ano, eđe'a ġau ġehağa taufe'ete'e vazeğano oho'i'uma. Aro'i, eđe teite matu'ihī!

<sup>22</sup> Ebu moni silivağa fuseğa 'aheu meicrote'e vazeğani'a aradu nicro, raena'a, 'Zuhi'a, ġa'a moni silivağa fuseğa 'aheu inicro. Ebu eđe'a moni e'e hina gauadu bare fuse 'aheu raġate hideha.' <sup>23</sup> Zuhi'ağani'a nina'a, 'Manoğa tauġi, ġa'e tuġure vazeğa manoğa ebu zamaġo nidu'a hina faine gaueha. Ġa'a moni tahiğa hina zamaġo nidu'a faine gauate'e u'ano, eđe'a moni boro taufe'ete'e vazeğano oho'i'uma. Aro'i, eđe teite matu'ihī!

\* 25:15 Girikio, talanta. Talanta tiba'e silivağa 34kg heuğa.

<sup>24</sup> Ebu moni siliva fusega tiba meirote'e vazegani'a aradu niro, raena'a, 'Zuhi'a, ga'e vase riga. E ederiro vase'a gorarote'e gauga ga'a hirive'ohe ebu vase'a taufirote'e gauga ga'a ma'ohe. <sup>25</sup> E'ano'o ga moni'a dau'gi'uma rae rihonadu rahao gure tiro. Gae moni 'ahi bare mo'i.' <sup>26</sup> Zuhi'a'gani'a naenaeni, raena'a, 'Ga'e tugure vazega sau'a ebu tubuga! Vaze'a gorarote'e gauga zu vase'a taufirote'e gauga ege'a ma'ohe rae zamarirohe? <sup>27</sup> 'Ougiritene ga nougadu moni ti'ete'e negano ege moni mene tiro? 'Ougifone e bare aradu moni e'e ragate meifo.'

<sup>28</sup> Hena zuhi'a'gani'a niro, raena'a, 'Moni siliva'ga fusega tiba ani mazaono'o bare madu gau banana meirote'e vazega hano'i. <sup>29</sup> Iniu'a nagini hidirote'e faine odohe gauine, ani borofe hidi'uma. Rehano iniu'a nagini hidirote'e mene faine odohe gauine, ani mazao nagini kome'a zuni meini'uma. <sup>30</sup> Ebu tugure vazega sau'a 'ahi enona uzabo zama'gano mae feuno'i. De'ea ani nia'uma ebu gono'ga atiti'uma."

### *Mamoe zu Gouti*

<sup>31</sup> Ebu Iesu'a raena'a, "Ege, Vaze Ubugani'a aga'ga inara'gageta tugure viga nidu'a teite onai'uma mada'gano, e'a kini ehoro haba'ano ehoradu vase ibitozini'uma. <sup>32</sup> Haba aza'ga nidu'a ege zamao nu'ozadu vase rovozi'uma. A'e mamoe taufe'ete'e vazegani'a mamoe gouti'ono'o rovoze'ete'e teigi'uma. <sup>33</sup> Ebu iniu vase mamoe heuga'e ege eda'e moneo zu iniu vase gouti heuga'e ege kauri moneo ohozi'uma.

<sup>34</sup> Ebu ege, kinize'a eda'e mone aza'ga zi'uma raena'a, 'Zae, ege Mama'a manohuga zini'ete'e aza'ga, aro'i, ebu ege'a ibitohau'ete'e zama'gano rado'i. A'e Badi'a'a raha 'ahi ha'gairote'e mada'ganono'o ruhiniro. <sup>35</sup> Maza'ga e vinihinutene, za'a ogomu inido, e irinehe mo'ohinutene, vu inido ebu e i'udo vazega reinutene, zae neo huhe zouhido. <sup>36</sup> Dabu'ae o'o'a reinutene, dabua inido, ugihinutene ege taufido ebu gu'a negano radiunutene, g'iahiro.'

<sup>37</sup> Ebu dudu'ga aza'gani'a naenaeni'uma, raena'a, 'Zuhi'a Boro, eme nani'a ga'e vini'oga horoadu ogomu ganido? Nani'a eme ga'e irigo mo'o'oga horonadu vu ganido? <sup>38</sup> Nani'a eme ga'e i'udo vazega reirote'e horonadu neo hugade zou'ido? Nani'a eme dabua'go 'o'o'a reirote'e horonadu dabua ganido? <sup>39</sup> Nani'a eme ga ugi'irote'e ga gu'a negano radirote'e horonadu ga g'ia'i amido?' <sup>40</sup> Ebu ege, kinize'a naenaenzi'uma, raena'a, 'E hube hune zi'ohe, ege negohe ga ezehe 'ahi bo'a'gano gona'ga vazega 'ahoga veize 'ouge ha'gaidota'a'e, ege veize ha'gaido ra'ohe.'

<sup>41</sup> Ebu ege, kinize'a vaetadu kauri mone aza'ga zi'uma, raena'a, 'Zae, Badi'a'a ma'gunozini'ete'e aza'ga, ege mazaono'o va'gino'i, ebu Satani zu ane tugure viga veize ruhinirote'e radiu tugutu'gu ire roga'ga zama'ga di'ugo'i. <sup>42</sup> Maza'ga e vinihinutene, za'a ogomu men inido, e irinehe mo'ohinutene, vu mene inido. <sup>43</sup> E i'udo vazega reinutene, neo mene huhe zouhido, dabu'he o'o'a reinutene, dabua mene inido, ebu ugihinutene zu gu'a negano radiunutene, mene taufido.'

<sup>44</sup> 'Ougadu ze'a naenaeni'uma, raena'a, 'Zuhi'a Boro, nani'a eme ga'e vini'irote'e ga irigo mo'o'irote'e ga i'udo vazega reirote'e ga dabua'go 'o'o'a reirote'e ga ugi'irote'e ga gu'ano radirote'e horo'adu mene dana'ido?' <sup>45</sup> Ege'a naenaenzi'uma, raena'a, 'E hube hune zi'ohe, 'ahi aza'ga bo'a'gano gona'ga vazega 'ahoga veize mene ha'gairota'a'e, ege veize mene ha'gairote'e ra'ohe.' <sup>46</sup> Ebu kauri mone aza'ga'e va'gine gouradu aduga tugutu'gu hidi'uma, u dudu'ga aza'ga'e gabone tugutu'gu hidi'uma."

## 26

*Iesu Ma'uma Ibi'ga Va'giro*

*(Mareko 14:1-2, Luka 22:1-2, Ioane 11:45-53)*

<sup>1</sup> Iesu'a ġoere e'e nidu'a rae hauġirotene, ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, <sup>2</sup> “Zae edeġa, mada 'aheu enogano Iġine Mode'ete'e Muiġa'e me'uma ebu eġe, Vaze Ubuga'e sataurohihi radu vaze'a obohe ti'uma.”

<sup>3</sup> E'e madaġano dibu'o azaġa ġihi'aġaġihi'aġa zu vaze boroboro'a dibu'o azaġa ġihi'aġa, niġa Kaiafa, ane neo nu'oraro. <sup>4</sup> Ebu Iesu sifu obone teadu manoga veize ibiġa ġo'ane vaġiro. <sup>5</sup> Rehano ze raena'a, “Iġine Mode'ete'e Muiġa madaġano'e mene idaġa. 'Ougine vaze ġuġuvaġani'a utitofi'uma.”

*Roġae 'Ahogani'a dehoru Iesu rana Beu'iro*  
(Mareko 14:3-9, Ioane 12:1-8)

<sup>6</sup> Iesu'e Betania neġano, ibite lefera'a meirote'e vazeġa, Simona neo radiro. <sup>7</sup> Ani ogomu fataġa zamao tave ehore'ena'a, ogaue'ete'e zamaġano, roġae 'ahogani'a dehoru hohoga manoġa naeġa boro'e bioġa kome'a manohuga iriva'onadu mae onairo. Ebu Iesu vadinio beu'iro. <sup>8</sup> Iesu tahi'atahi'a'a 'e'e horonirotene, ze maġuniro, raena'a, “Nougadu dehoru 'ahi'e haue taue'ohe? <sup>9</sup> A'e moni boro hina seronadu zahara azaġa zinifo!”

<sup>10</sup> Iesu'a tahi'aġa nagini reirote'e ederadu ziro, raena'a, “Za nougadu roġae 'adi aduga hau'ohe? Ani'e eġe veize manoġa hune haġaeha. <sup>11</sup> Zahara azaġa'e mada nidu'a zae bo'aġano radi'uma, u e'e mada nidu'a zae teite mene radi'uma. <sup>12</sup> Ani'a dehoru hohoġa manoġa eġe ahiri rana beu'ata'a'e, eġe rune veize ruhineha. <sup>13</sup> E hube hune zi'ohe. Raha nidu'a zamaġano no'e haba'ano Badi'a hari manoġa haramine, ani'a haġata'a'e me'odadu ani zamari'uma.”

*Iuda'a Iesu Revoha'uma Reiro*  
(Mareko 14:10-11, Luka 22:3-6)

<sup>14</sup> E'e enogano Iesu tahi'aġa 12 zamaġano tahi'a 'ahoga, niġa Iuda Isakariota'e dibu'o azaġa ġihi'aġaġihi'aġa vaġe onamiro, <sup>15</sup> ebu ġadiziro, raena'a, “Iesu zae 'evoreo ri'inine, moni nugu ini'uma?” 'Ougirotene ze moni silivaġa 30 me'odadu haro. <sup>16</sup> E'e madaġanonono'o ani Iesu zeġe evorao ri'inoga veize ibiġa vaġiro.

*Iġine Mode'ete'e Muiġa*  
(Mareko 14:12-26, Luka 22:7-23, Ioane 13:21-30, 1Co 11:23-25)

<sup>17</sup> Isiti O'o'a Berediġa Muiġa\* madaġa ibi'a'e Iġine Mode'ete'e Muiġa rae reiro. Iesu tahi'atahi'a ane vaġe onaadu ġadiniro, raena'a, “Ġa ura'e eme Iġine Mode'ete'e Muiġa ogomuġa'e nouma ruhibe ti'uma?” <sup>18</sup> Ani'a naenaenziro, raena'a, “Ierusalem diuġe onamadu vaze 'ahoga vaġo'i ebu no'i, 'Thore vazeġani'a 'ahige ra'ohe: Eġe mada 'ai haniteha. E tahi'aheta ġa neo Iġine Mode'ete'e Muiġa ogomuġa au tibura'uma.” <sup>19</sup> Ebu Iesu tahi'atahi'a'e Iesu'a zirote'e haġaiġa haġaadu Iġine Mode'ete'e Muiġa ruhibiro.

<sup>20</sup> Ġorava uġano reirotene, Iesu ani tahi'aġa 12 teite ogau tiburaro. <sup>21</sup> Ebu ze ogau'ete'e zamaġano, Iesu'a ziro, raena'a, “E hube hune zi'ohe, zae bo'aġano vaze 'ahogani'a eġe revoni'uma.” <sup>22</sup> Ebu ze zamaze adudanadu ġaruga ġarugano Iesu ġadiniro, raena'a, “Zuhi'a Boro, eġehehe?” <sup>23</sup> Ane'a naenaezina'a, “Izidi eġe teite idaġa siuvao tare au'ete'e vazeġani'a revoni'uma. <sup>24</sup> Ibite Buka Zaġoġano mirihirote'e ġoe'a idunaġano, eġe, Vaze Ubugani'a hube ruda'uma. Rehano revoni'uma vazeġani'e, fase vetu'aġa, aduga hidi'uma. Ani'e mene furerafone manoġa reifo.” <sup>25</sup> Ebu ani revoha'uma vazeġa, Iuda'a nina'a, “Thore vazeġa, eġehehe?” Iesu'a naenaenina'a, “O'e, vazeġa'e ġae.”

<sup>26</sup> Ze ogau'ete'e zamaġano, Iesu'a beredi madu kuraro, ebu vahegadu ane tahi'atahi'a ziniro. Ebu raena'a, “'Adi'e eġe ahiri. Madu ano'i.” <sup>27</sup> Ebu ani'a vaini vuġa

\* **26:17** Isiti O'o'a Berediġa Muiġa'e mada fu'o 'aheu fare zamaġano haġae'ohe.

bioḡa madu kuraro, ebu zini'ena'a ziro, raena'a, “Zae nidu'a, 'ahi gago'i. <sup>28</sup> Mazaḡa bio 'adi zamaḡano'e eḡe ru. Eḡe'a vaze ḡehaḡa sau'aze rae modoga veize rudanadu ruhe'a be'uti'uma. A'e, Badi'a'a vaze teite ḡoitorirote'e ḡoe'a'e eḡe ru hina bare idane'ohe. <sup>29</sup> E zi'ohe, vaini vuḡa 'ahi mene bare gagi'uma, izidi'ono'o onamo eḡe Mama'a ibitohau'ete'e madaḡano zae teite vaini vuḡa iziga gagi'uma.” <sup>30</sup> Ebu ze bada 'ahoga mae haḡadu Olive maḡa onamiro.

*Petero'a Iesu O'oni'uma Reiro*  
(Mareko 14:27-31, Luka 22:31-34, Ioane 13:36-38)

<sup>31</sup> Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, “Izidi ohere zae nidu'a eḡe u'ano muhihe fera'uma. Mazaḡa Buka Zaḡoḡa zamaḡano 'ahige mirihiro, raena'a,

'Badi'a'a mamoe taufe'ete'e vazeḡa mau runi'uma. Ebu mamoe'e ferau ḡouri'uma.'

<sup>32</sup> Rehano e'a runeono'o bare iḡunine, Galilea haba'a ibite onamadu e'ea zae hidi'uma.”

<sup>33</sup> Petero'a Iesu niro, raena'a, “Zeḡe nidu'a ferau muhi'i'uma rehano, e'e mene ferau muhi'i'uma!” <sup>34</sup> Iesu'a naenaenina'a, “E hube hune ḡa'ohe, izidi ohere izema kokoroku'a uganogano, ḡa'e ḡae uḡidu eḡe o'ohi'uma.” <sup>35</sup> Rehano Petero'a ḡoere ḡiharo, raena'a, “E mene o'o'i'uma. ḡae teite rudaune zuni idaḡa!” Ebu ane tahi'atahi'a nidu'a zu 'ouge reiro.

*Getesemane Haba'ano Kuraro*  
(Mareko 14:32-42, Luka 22:39-46)

<sup>36</sup> Ebu Iesu ane tahi'atahi'a teite Getesemane haba'a onamiro. Onamirotene, Iesu'a ziro, raena'a, “'Adao ehore rado'i, u e'e kuranoga veize omo onami'uma.” <sup>37</sup> Ebu ani'e Petero zu Zebedeo ubuga 'aheu, Iakobo zu Ioane, tutuze onamiro. Ani zamaḡa ariro zu adudaro. <sup>38</sup> Hena ani zina'a, “E'e zamahe are rudau'ohe. 'Adao radadu eḡe teite evate rado'i.”

<sup>39</sup> Ebu ani tahiḡa faḡa onamadu rahao ḡuḡure'ena'a kuraro, raena'a, “Eḡe Mama, idaḡa ro'idene eḡe mazaono'o bio 'adi mae vaḡino'i. Rehano mene eḡe ura, ḡae ura da'o haḡao'i.”

<sup>40</sup> Ebu Iesu ane tahi'a uḡidu vaḡe bare onairotene, ze bazuna haniziro. Ani Petero niro, raena'a, “Za mada tahiḡa zuni eḡe teite mene evate radiuhehe? <sup>41</sup> Za'a haḡai ve'oḡa 'ahoga mene haḡaifine, evate radiu'ena'a, kurano'i. Zamaze'e hube hune kuranoga urate'ohe, rehano ahirize'e inaraḡa o'o'a.”

<sup>42</sup> Ebu Iesu'a bare onamadu ḡae 'aheuḡa kuraro, raena'a, “Eḡe Mama, e bio 'ahi hube hune gagi'uma reine, ḡae ura haḡao'i.” <sup>43</sup> Ani bare onairotene, ze bazuna haniziro, mazaḡa ubumaze'a anoziro.

<sup>44</sup> Ani ze muhizadu bare onamiro. Ebu ḡae uḡiduḡa kurau'ena'a, ibite kurarote'e ḡoe'a bare reiro. <sup>45</sup> Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a vaḡe bare onaadu ziro, raena'a, “Za ize baze'ehehe zu ahirize ohone'ehehe? Madaḡa 'ai maha. Eḡe, Vaze Ubuga'e, haḡai sau'a azaḡa 'evorao ri'ih'i'uma. <sup>46</sup> Iḡunadu onamihi. Giano'i! E revoni'ete'e vazeḡa 'ai feureha.”

*Iesu Obone Tiro*  
(Mareko 14:43-50, Luka 22:47-53, Ioane 18:3-12)

<sup>47</sup> Iesu ani ize ḡoere'ete'e zamaḡano, ane tahi'a 12 bo'aḡano 'ahoga, Iuda'a vaze ḡuḡuvaḡa teite feuriro. Vaze ḡuḡuvaḡa e'e dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu vaze boroboro'a tuḡuzadu benisi zu somori boro mae ariro. <sup>48</sup> Ebu Iesu revohaue'ete'e vazeḡani'a, ane'a haḡai'uma gaḡa ibite ihoziro, raena'a, “Eḡe'a hidadu fura'ini'uma vazeḡani'e Iesu. Ani obone to'i.” <sup>49</sup> Ebu ani'a zogone Iesu vaḡe onamadu niro, raena'a,

“Ihore vazega! Manogahehe?” Ebu fura'iniro. <sup>50</sup> Iesu'a naenaeniro, raena'a, “Vazehe, ga'a ahaō nagini haḡai'uma ḡauḡa haḡao'i.”

Ebu Iuda teite onairote'e azaḡani'a onamadu Iesu obone tiro. <sup>51</sup> Rehano Iesu ḡati vazega 'ahogani'a benisiḡa ahase bunadu dibu'o azaḡa ḡihi'aḡa tuḡure vazega udiro, ebu teḡaḡa vari'e butiro. <sup>52</sup> 'Ougadu Iesu'a niro, raena'a, “Benisiḡo bare iḡu'ano to'i! Benisi hina vase matihi raete'e azaḡa'e zeḡe zuni benisi u'ano ruda'uma. <sup>53</sup> Eḡe'a Mamahe uminine, ane'a tuḡure viga ḡehaḡa bagaḡa ḡarihe tuḡuzadu emeḡe biri'uma. A'e ḡa aḡu'ahēhe? <sup>54</sup> Rehano Buka Zaḡoḡano eḡe mazao 'ahiguḡani'a furera'uma reirote'e ḡoe'a'e izidi hudanoga veize, eḡe'a mene 'ouge umini'uma.”

<sup>55</sup> Ebu Iesu'a vase ḡuḡuvaḡa ziro, raena'a, “Za'e ḡonore vazega obone ti'ete'e teige, benisi ebu somori boro madu eḡe obohe touga veize arahehe? Mada nidu'a e'e kuru neḡa haba'ano ihore radiunu. E'e madaḡano za'e mene obohe tiro. <sup>56</sup> Rehano peroveta azaḡani'a mirihrote'e ḡoe'ani'a hudafine, 'ahiguḡani'a fureraneha.” Ebu ane tahi'atahi'a nidu'a'e muhine feraro.

### *Kotao Edaro*

*(Mareko 14:53-65, Luka 22:54-55, 22:63-71, Ioane 18:13-14, 18:19-24)*

<sup>57</sup> Ebu Iesu obonetirote'e azaḡani'a dibu'o azaḡa ḡihi'aḡa, niḡa Kaiafasi ne tutune onamiro. Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu vase boroboro'e irina de'ea nu'oraro. <sup>58</sup> E'e madaḡano, Petero'e faḡanono'o Iesu hegotadu dibu'o azaḡa ḡihi'aḡa ne haba'ano feuriro. Ne diuḡadu kuru neḡa taufe'ete'e azaḡa teite ehore'ena'a, nagini'a furera'uma veize ḡiane radiro.

<sup>59</sup> Dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu nuo'nu'o boro auḡe'ete'e azaḡa'e Iesu manoga veize ḡuriro ḡoe'aḡoe'a vase mazao vaḡiro. <sup>60</sup> Vaze ḡehaḡani'a ḡuriro ḡoe'a ani mazao reiro, rehano ḡau ve'oḡa 'ahoga mene horoniro. ḡonagano vase 'aheu'a iḡune edaro. <sup>61</sup> Ebu raena'a “Vaze 'ada'a 'ahige reiro. 'E'a Badi'a kuru neḡa ruinadu mada uḡidu zamaḡano bare ogoraune idaḡa.” <sup>62</sup> 'Ouge reirotene dibu'o azaḡa ḡihi'aḡani'a iḡune edanadu Iesu niro, raena'a, “Ḡa ze ḡoere mene naenaeni'umahe? Ze'a ḡa'e ve'oḡa rae ḡoere'ohe. Ḡa ze mazao ḡoere nu re'umahe?” <sup>63</sup> Rehano Iesu'e sifu radiro. Ebu dibu'o azaḡa ḡihi'aḡani'a niro, raena'a, “Radiu'ete'e Badi'a'aḡa niḡano ḡadimu'ohe. Badi'a zamao huga ro'i. Ḡa'e Keriso, Badi'a Ubuga ga mene? Efo'i.” <sup>64</sup> Iesu'a naenaeniro, raena'a, “O'e, ḡa'a e'e Keriso rae eheha. Rehano e zi'ohe, zama moneo eḡe, Vaze Ubuga'e Gigi'a Boro Badi'aḡa eda'e moneo ehoradu ibitozenoga zu adure ḡozeḡa zamaḡano ovaoga horoni'uma.”

<sup>65</sup> 'Ouge reirotene, dibu'o azaḡa ḡihi'aḡani'a dabuaḡa zegadu ziro, raena'a, “Vaze 'adi'e Badi'a rae sausaune'ohe! Eme ani'e ve'oḡa rae ra'ete'e vazega mene bare vaḡi'uma. Izidi ani'a Badi'a rae sausaunata'e zae nidu'a egeha! <sup>66</sup> Za ani mazao nagini haḡai'uma rae zamare'ohe?” Ze'a naenaeniro, raena'a, “Ani'e ve'oḡa. Runeo tuḡuni'uma.” <sup>67</sup> Ebu ze'a iraga 'ue so'abide vaniro zu evoreze hina bouniro. Vaze nu'a ubumaḡa dabua hina u'adu fa'one arahiro, <sup>68</sup> ebu raena'a, “Hei, Keriso! Iniu'a fa'o'eha efo'i.”

### *Petero'a Iesu O'oniro*

*(Mareko 14:66-72, Luka 22:56-62, Ioane 18:15-18, 18:25-27)*

<sup>69</sup> Petero'a dibu'o azaḡa ḡihi'aḡa ne haba'ano ehore radirotene, tuḡure roḡaeḡa 'ahogani'a ane u'a onaadu niro, raena'a, “Ḡae zu Galilea vazega Iesu teite radiudo.” <sup>70</sup> Rehano Petero'a zeḡe nidu'a zamao 'o'oniro, raena'a, “E ḡa nagini ra'eta'a'e e aḡu'a!” <sup>71</sup> Ebu ani'a haba ḡabiriḡa ibihetaḡa u'a onamirotene, tuḡure roḡaeḡa 'ahogani'a horonadu vase ziro, raena'a, “'Adi'e Nazareta vazega Iesu teite radiudo.” <sup>72</sup> Ebu ani bare riḡa 'o'oniro, raena'a, “E'e hube hune vase a'e aḡu'a!” <sup>73</sup> Mene mada faḡa enogano, e'ea edarote'e azaḡani'a Petero vaḡe onaadu niro, raena'a, “Hube ḡa



zuni ane tahi'a 'ahoga, mazaḡa ḡae ago iraḡa'e Galilea haba'a ago iraḡa.” <sup>74</sup> Ebu ani'a ḡihau te'ote'au ḡoeriro, raena'a, “E ḡuririne aduga hidi'uma! E vaze a'e aḡu'a!” Ani 'ouge reirotene, kokoroku'a ugaro. <sup>75</sup> Ebu Petero'a Iesu ibite nirote'e ḡoe'a zamariro. Iesu'a raena'a, “Kokoroku'a 'izema uganogano, ḡa'a eḡe ḡae uḡidu 'o'ohi'uma.” Ebu ani haba ḡabiriḡa mode buanadu niau rudaro.

## 27

### *Iesu'e Pilato Vaḡe Tutune Onamiro*

*(Mareko 15:1, Luka 23:1-2, Ioane 18:28-32)*

<sup>1</sup> Oherebau uzeuze dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu vaze boroboro'a nu'oranadu Iesu manoga veize ḡoaniri. <sup>2</sup> Ebu ze ani autadu Roma vazeḡa gavana, Pilato vaḡe tutune onamiro.

### *Iuda'a Ane Bare Bodaniri*

*(Apostolo 1:18-19)*

<sup>3</sup> Iesu revoharote'e vazeḡa, Iuda'a Iesu ruda'uma reirote'e ḡoe'a igirotene, ani haḡairote'e u'ano zamaḡani'a adudaro. E'ano'o siliva moniḡa 30 madu dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu vaze boroboro bare ziniri. <sup>4</sup> Ebu raena'a, “E sau'a o'o'a vazeḡa revohaneha 'ahine, sau'a haḡaeha.” Rehano zeḡe'a raena'a, “A'e ḡa'a bare haḡaeha, mene emeḡe. ḡae edeḡano haḡao'i.” <sup>5</sup> 'Ougirotene, Iuda'a kuru neḡa zamaḡano moniḡa feuniro ebu onamadu ane bare bodane runiri.

<sup>6</sup> Dibuo azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡani'a moniḡa madu raena'a, “'Adi'e vaze manoga moniḡa 'ahine, kuru neḡa moniḡa teite tibune touga'e mene idaḡa.” <sup>7</sup> Ze ḡo'anirote'e enogano, e'e moniḡa hina ḡoḡore haḡae'ete'e vazeḡa haba 'ahoga hoitiro, ebu raena'a, “'Aha'o avo'a azaḡa guri'uma.” <sup>8</sup> E'ano'o haba e'e, 'Ru Haba'a' rae hunadu izidi zuni de'uge rae hune'ohe. <sup>9</sup> A'e peroveta vazeḡa, Ieremia'a ibite reirote'e ḡoe'ani'a hudaro, raena'a,

“Zeḡe'a siliva moniḡa 30 meiro.

A'e Isaraela azaḡani'a vaze e'e naeḡa reiro.

<sup>10</sup> Ebu Zuhi'a Boro'a ihirote'e teige, ze'a moniḡa e'e hina ḡoḡore haḡae'ete'e vazeḡa haba hoitiro.”

### *Iesu Pilato Zamao Kotaniri*

*(Mareko 15:2-15, Luka 23:3-5, 23:13-25, Ioane 18:33—19:16)*

<sup>11</sup> Ebu Iesu'e Roma vazeḡa gavana, Pilato zamao edau radiro. Pilato'a Iesu ḡadiniro,

raena'a, “Ḗa'e Iuda azaḡa kinihehe?” Iesu'a naenaenina'a, “O'e, ḡa hube ra'ohe.”

<sup>12</sup> Rehano dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu vaze boroboro'a ani mazao ve'oḡa rae riḡa ḡoerirotene ani mene naenaenziro. <sup>13</sup> Pilato'a hena ḡadiniro, raena'a, “Ze'a ḡa'e ve'oḡa ra'ete'e ḡoe'a ḡehaḡa hina ḡa agiroḡane'ete'e mene igi'ehehe?” <sup>14</sup> Rehano Iesu'a zeḡe ḡoere riḡa 'ahoga zu mene naenaenziro. E'ano'o Pilato'a zaguzagaro.

<sup>15</sup> Iḡine Mode'ete'e Muiḡa madaḡano'e Roma azaḡa gavana'a Iuda azaḡani'a umide'ete'e idunaḡano ḡu'a neḡa vazeḡa 'ahoga tuḡune bunido. <sup>16</sup> E'e madaḡano ḡu'a neḡano vaze 'ahoga, niḡa Barabasi'a radiunu. Ani'e niḡa boro. <sup>17</sup> Vaze ḡuguvaḡani'a nu'oraratene, Pilato'a ḡadiziro, raena'a, “Za ura'e iniu tuḡune buni'uma, Baraba ga Keriso rae'ete'e vazeḡa, Iesu?” <sup>18</sup> Mazaḡa Pilato'e, ze'a Iesu ahi'ahinirote'e u'ano, ane evorao Iesu ri'inirote'e edeḡa.

<sup>19</sup> Ebu Pilato'a kota haba'ano ehorinute'e zamaḡano, inugani'a ani veize ḡoere tuḡuriro, raena'a, “Vaze e'e mazao ḡau 'ahoga ago haḡao'i. Ani'e sau'aḡa o'o'a. E'e ohogore ohere ani iḡunanadu zamahe'a adudaneha.”

<sup>20</sup> Rehano Barabasi'e tuḡune bunadu Iesu'e manoga veize, dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu vaze boroboro'a vaze ḡuḡuvaḡa tuḡutuḡuzi. <sup>21</sup> Pilato'a bare ḡadizi, raena'a, "Vaze 'aheu zamaḡano, za ura'e e'a iniu tuḡune buni'uma?" Ze nina'a, "Barabasi!" <sup>22</sup> Ebu Pilato'a ḡadizena'a, "Hena Keriso rae'ete'e vazeḡa, Iesu'e nougi'uma?" Zeḡe nidu'a raena'a, "Sataurono'i!" <sup>23</sup> Pilato'a ḡadizena'a, "Nouga'ahi? Ani nagini sau'a haḡaeha?" Rehano zeḡe'a bare bare houna'e huau'ena'a, "Sataurono'i!"

<sup>24</sup> Pilato'e zeḡe'a ani ḡoere mene igi'uma rae ederi. Ebu vaze ḡuḡuvaḡani'a ufeta maḡune haraete'e horonirotene, vaze ḡuḡuvaḡa ubumao vu tahiḡa madu 'evo'a vuzu'iro. Ebu zina'a, "E 'evorehe vuzu'eha, e'ano'o vaze aha'a rudaune eḡe sau'a'e o'o'a re'uma. Zae da'o e'e naeḡa mo'i." <sup>25</sup> 'Ougadu vaze nidu'a naenaenina'a, "Ani rudaune, e'e naeḡa'e emeḡe zu mariḡafe'a me'uma!" <sup>26</sup> Ebu ani zeḡe veize Barabasi ḡu'anono'o mae buniro. Rehano Iesu'e uti azaḡa tuḡuzadu masine sausauniro ebu ani satauronoga veize zeḡe 'evora ri'iniro.

*Uti Azaḡani'a Iesu ḡirihoharo*  
(Mareko 15:16-20, Ioane 19:2-3)

<sup>27</sup> Gavana uti azaḡa nu'a Iesu'e gavana ne zamaḡa tutune onamiro ebu uti azaḡa nidu'a huze nu'oziro. <sup>28</sup> Ebu ze dabuaḡa fuhi'ohanadu dabua kanaḡa duhuḡa hune vidanoharo. <sup>29</sup> Ebu hena ire ezaga meigameiga ḡurunadu vadinigano redoharo zu Gubu somoriḡa eda'e evo'ano obonoharo. Ebu obena hina ani mazao ḡuḡure'ena'a ḡirihoraro, raena'a, "Nigunihi, Iuda azaḡa kini!" <sup>30</sup> Ebu so'abidevaniro zu somori e'e bare madu vadigano mau radiro. <sup>31</sup> ḡirihohau hauḡirotene, vidanoharote'e dabuaḡa fui'adu ane dabua bare vidoharo. Ebu satauronoga radu tutune onamiro.

*Iesu Satauroni*  
(Mareko 15:21-32, Luka 23:26-43, Ioane 19:17-27)

<sup>32</sup> Uti azaḡani'a Iesu tutune onamirote'e zamaḡano, Kurene vazeḡa 'ahoga, niḡa Simona, ani'e ane habaono'o onae'enogano hidiro. Ze'a ani obone teadu Iesu satauro mae heratoharo. <sup>33</sup> Ebu ze Gorogota rae hune'ete'e haba'a onamiro. Gorogota huga'e 'Vadini Isiga'. <sup>34</sup> E'e haba'ano feurirotene, ze vaini vuḡa ḡau 'ahoga ḡiḡi'a bagaḡa teite mirunadu gagoharo. Rehano tuhune nuradu ani gagoga mene uratiro.

<sup>35</sup> Ze Iesu satauronirote'e ḡarugano, kaḡusi arahoga arahadu zeḡe bo'aḡano dabuaḡa ḡahugotitiro. <sup>36</sup> Ebu e'ea ze ehoradu Iesu taufe radiro <sup>37</sup> Iesu satauro hitagano, ani'a nagi haḡai sau'a haḡairote'e ihozifine, 'Adi'e Iesu, Iuda Azaḡa Kini' rae mirihiro. <sup>38</sup> Ebu ḡonore azaḡa 'aheu zuni ani teite idaḡa satauroziro. 'Ahoga'e ane eda'e moneo zu 'ahoga'e ane kauri moneo ikokoziro.

<sup>39</sup> Ebu uhiḡano vitau onamirote'e azaḡani'a, vadinize mirune'ena'a, Iesu rae sausauniro, raena'a, <sup>40</sup> "Ḡa'e kuru neḡa fahadu mada uḡidu zamaḡano bare ohoni'uma reiro. Ḡa Badi'a Ubuga ro'idene satauro'ono'o buanadu ḡae bare ḡabo'o'i!" <sup>41</sup> Ebu dibu'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa, Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu vaze boroboro'a zuni ḡirihoharo. <sup>42</sup> Ze raena'a, "Ani'a vaze ḡabozinu, rehano ane'a ane bare mene ḡabone'ohe! Ani'e Iuda azaḡa kini ra'ohe. E'ano'o izidi hune sataurono'o bua ovaine eme ani mazao fi'uma!" <sup>43</sup> Ani'e Badi'a mazao fie'ohe. E'ano'o Badi'a'e uratine, izidi ani ḡabonifo, mazaḡa ani raena'a, 'E Badi'a Ubuga,' rae reiro." <sup>44</sup> Ebu ḡonore azaḡa 'aheu ani teite idaḡa sataurozirote'e'a zuni ani ḡirihoharo.

*Iesu Rune*  
(Mareko 15:33-41, Luka 23:44-49, Ioane 19:28-30)

<sup>45</sup> Madai kirikiri meirotene, haba nidu'a uzabo'a 'uiro onamo ḡorava mone mada uḡidu. <sup>46</sup> Ḡorava madaḡa uḡidu meirotene, Iesu'a ḡihau huaru, raena, "Eli, Eli\*", lama

\* 27:46 'Ahoga'e, Eloi

sabatani?” Ġoere e'e hugani'e, 'Eġe Badi'a, eġe Badi'a, ġa nougadu ġiahe modeha?'  
<sup>47</sup> De'ea edau radirote'e azaġa nu'a ġoere e'e egadu ze raena'a, “Ani peroveta vazegħa Elia hune'ohe.”  
<sup>48</sup> Ebu ze bo'aġano 'ahogani'a duradu vu romane zoune'ete'e ġauġa meiro. Ebu vaini vuġa ġiġi'a iri'avonadu Iesu'a gagoga veize Gubu somoriġa rana teadu ite haro.  
<sup>49</sup> Rehano vaze nu'a raena'a, “Ago, ġezo! Elia'a ovaadu ġaboni'uma ga mene ġianihi.”

<sup>50</sup> Ebu Iesu'a bare ġihau huanadu iriga ri'iro. <sup>51</sup> E'e madaġano kuru neġano zaġoġa hune haba'a ue'ete'e dabuaġani'a hitaganono'o 'u'uġa zigau 'a'adaro. Ebu raha'a hagariro zu vatava'a 'a'adu bohatu ġouriro. <sup>52</sup> Ebu rune iduġa 'a'adaro zu Badi'a moneo azaġa ġehaġa ahirize'a ġabode iġune ġouriro. <sup>53</sup> Ebu ze rune iduġa haba'anono'o iġuniro. Iesu'a ġabode iġunirote'e enogano, ze Ierusalemama onamadu de'ea vaze ġehaġa mazao fureraro.

<sup>54</sup> Roma uti azaġa ġihi'aġa zu ane uti azaġa Iesu taufe radirota'a'e raha'a hagarirote'e zu nagini'a de'ea furerarote'e horonirotene, ze rihau rudaro, ebu raena'a, “Hube hune vaze adi'e Badi'a Ubuga!”  
<sup>55</sup> De'ea roġae ġehaġa zuni faġanono'o ehamu radiro. Ze'e Iesu dananoga veize Galilea haba'anono'o ani hegotiro. <sup>56</sup> Zeġe bo'aġano Magadala roġaeġa Maria ebu Iakobo zu Iosefa vize Maria ebu Zebedeo ubuga, Iakobo zu Ioane, zeġe vize'a radiro.

### *Iesu Guriro*

*(Mareko 15:42-47, Luka 23:50-56, Ioane 19:38-42)*

<sup>57</sup> Ġorava mone mada'a zuburirotene, ma'ora vazegħa niġa Iosefa'a ariro. Ani'e Arimatea haba'a vazegħa zu Iesu tahi'a 'ahoga. <sup>58</sup> Ani Iesu ahiri guroga veize Filato umini onamiro. Uminirotene, Filato'a uti azaġa zeadu Iesu ahiri ani evora ri'iniro. <sup>59</sup> Ebu Iosefa'a Iesu ahiri maadu dabua iziga uruġa hina umiro, <sup>60</sup> ebu Iosefa ane rune iduġa iziga, vatava hu'irote'e zamaġano Iesu ahiri tiro. Ebu hadi boro hina ibihetaġa kiune 'uadu mode onamiro. <sup>61</sup> U Magadala roġaeġa Maria zu Maria 'ahoga'e idu moneġano ehoradu murire radiro.

### *Uti Azaġa Idu Haba'a Taufiro*

<sup>62</sup> Irarirotene, a'e Bana Madaġa. Dibu'o azaġa ġihi'aġaġihi'aġa zu Farisea azaġani'a Filato vaġe onamiro. <sup>63</sup> Ebu Filato niro, raena'a, “Vaze boro, ġuriro vazegħa a'a'e ani ize ġaboga zamaġano reirote'e ġoe'a eme'a zamare radiu'ohe. Ani raena'a, 'E mada uġiduġano runeono'o bare ġabode iġuni'uma.' <sup>64</sup> E'ano'o mada uġidu zamaġano uti azaġani'a ani idu faine taufoga veize eme umi'e'ohe. Mene 'ouġine, ane tahi'atahi'a'a aradu ani ahiri ġonota'uma, ebu vazevaze zina'a, 'Ani runeono'o bare iġuneha,' rae re'uma. 'Ouġine ze'a vaze ufeta so'ozi'uma. A'e ibite so'ozirota'a'e vitini'uma.”  
<sup>65</sup> Ebu Filato'a naenaenziro, raena'a, “Uti azaġa nu madu idu faine taufe rado'i.”  
<sup>66</sup> 'Ougirotene ze uti azaġa teite onamadu idu ibiheta hadiġa faifaine hararo ebu vaze'a mene vava'ifine gudune 'ahoga tiro. Ebu uti azaġani'a idu taufe radiro.

## 28

### *Runeono'o Bare Iġuniro*

*(Mareko 16:1-8, Luka 24:1-12, Ioane 20:1-10)*

<sup>1</sup> Bana Madaġa ġarugano, fura oherebau uzeuze, Magadala roġaeġa Maria zu Maria 'ahogani'a idu ġianoga radu onamiro. <sup>2</sup> E'e madaġano tabara haba'a borofe hagariro. Ebu Zuhi'a Boro tuġure vigani'a adure'ono'o ovaadu idu hadiġa kiune vaġiniro ebu e'e rana ehoriro. <sup>3</sup> Ani iraġa'e vazavazahe'ete'e teiġe ebu dabuaġa'e ġoze teiġe uraro.  
<sup>4</sup> Idu taufe'ete'e azaġa'e ani rihanadu rereraro ebu rune azaġa teiġiro.

<sup>5</sup> Ebu tuḡure vigani'a roḡae 'aheu ziro, raena'a, “Ago rihano'i. Eḡe edeḡa za'e satauronirote'e vazeḡa, Iesu vaḡe'ohe. <sup>6</sup> Ani'e ahao o'o'a, mazaḡa ani reirote'e teige, runeono'o iḡuneha. Aro'i ebu ani'a bazate'e haba'a ḡiano'i. <sup>7</sup> Ebu za ḡarihe onamadu ane tahi'atahi'a zo'i, raena'a, 'Ani'e runeono'o iḡuneha. Ebu ibite Galilea haba'a onamadu e'ea za'a ani horoni'uma.' Eḡe'a zeate'e faine ego'i.”

<sup>8</sup> E'ano'o roḡaeroḡae'a rihozeta zu matu'uzeta idu haba'anono'o ḡarihe iḡunadu Iesu tahi'atahi'a zouga veize zeḡe vaḡe dure onamiro. <sup>9</sup> E'e madaḡano Iesu'a tabara ze hidiro, ebu raena'a, “Za manogahehe?” 'Ouge reirotene ze ani uhiḡa ariro ebu odaḡa obonadu matu'oharo. <sup>10</sup> Ebu Iesu'a zina'a, “Ago rihano'i. Onamadu eḡe nego duḡuru zina'a, 'Galilea haba'a onamo'i,' rae zo'i. E'ea zeḡe'a eḡe hidi'uma.”

### *Idu Taufirote'e Azaḡa Hariḡa*

<sup>11</sup> Roḡaeroḡae'a onamirote'e zamaḡano, idu taurifirote'e azaḡani'a ne onamiro ebu nagini'a furerarote'e hariḡa dibuo azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡa ihoziro. <sup>12</sup> Dibuo'o azaḡa ḡihi'aḡaḡihi'aḡani'a vaze boroboro teite nu'oranadu ḡoaniro ebu idu taurifirote'e uti azaḡa moni boro ziniro. <sup>13</sup> Ebu zina'a, “Za'e 'ahiḡe rae roi, 'Ane tahi'atahi'a ohere aradu eme bazu'enona ani ahiri ḡonotu feraneha.' <sup>14</sup> 'Ahi hariḡani'a Roma gavana vazeḡa mazao feurine, eme zae u'ano ani mazao ḡoeri'uma ebu za'a bazirote'e moneo aduga mene hidi'uma.” <sup>15</sup> E'ano'o idu taurifirote'e uti azaḡani'a moni madu zeḡe'a zirote'e idunaḡano ḡoeriro. Ebu e'e hariḡa'e Iuda azaḡa zamaḡano bororaro zu izidi madaḡano zuni vaze'a 'ouge ra'ohe.

### *Iesu'a Tahi'aḡa Ḡoereziro*

*(Mareko 16:14-18, Luka 24:36-49, Ioane 20:19-23, Apostolo 1:6-8)*

<sup>16</sup> Ebu Iesu tahi'a 11 Galilea haba'a onamadu ani'a reirote'e maḡano feuriro. <sup>17</sup> Feurirotene, ze ani horonadu ani mazao kuraro. Rehano nu zamaze'a tugahiro.

<sup>18</sup> Ebu Iesu'a ze vaḡe aradu ziro, raena'a, “Gigi'aḡa adureo ebu rahao nidua'e eḡe eneha. <sup>19</sup> E'ano'o za'e onamadu haba'ahaba'a azaḡa nidu'a eḡe tahi'atahi'a rouga veize zamazo'i. Moga, Ubuga zu Vine Zaḡoḡa niḡano bapatizozo'i, <sup>20</sup> ebu eḡe'a ḡoerezirote'e ḡoe'a nidu'a zeḡe'a hegotoga veize ihozo'i. Ebu 'ahi zamaro'i: E iḡaiḡa zae teite radiu'ohe onamo mada ḡonaga re'uma.”

## Iesu Keriso Hari Manoga Mareko'a Mirihiro

### *Ioane bapatiso'a haramiro*

*(Mataio 3:1-12, Luka 3:1-18, Ioane 1:19-28)*

<sup>1</sup> Badi'a Ubuga, Iesu Keriso hari manoga\*ni'e 'ahige fureraro. <sup>2</sup> Peroveta vazega\* ni'a Isaia\*a, buka zaogoga\* zama'ano tina'a, 'ahige reiro.

'Giano'i! Badi'a'a gae zamao hari odohe dure'ete'e vazega 'ahoga ibite tuguni'uma, gae veize ibi fainifine. <sup>3</sup> Haba boha'ano'o, rae huau'ohe. "Zuhi'a Boro\* ibi faine ha'gae to'i! Ane ibi mae duduno'i!"'

<sup>4</sup> Ebu hari odohe dure'ete'e vazega, ni'a Ioane Babatiso'a haba boha'a onairo. Ani haramena'a, 'ahige reiro. 'Sau'ano'o gihuradu bapatiso mo'i! Zae sau'a Badi'a'a mae vaginifine.' <sup>5</sup> Iudea\* haba'a aza'ga nidu'a zuni Ierusalem ne aza'ga nidu'a, Ioane vage onairo, hariga egoga veize. Ebu ane ane sau'a rae furenadu, Ioridana vugano bapatiso meiro.

<sup>6</sup> Ioane, ani dabua'e kamelo iguga, kibaiga'e boromakau oga'ga, ogomuga'e fihore ebu 'avore godaga. <sup>7</sup> Ani haramena'a, 'ahige reiro. 'Vaze 'ahoga, ege garunio onai'uma vazega, ani gigi'a'e gihi'a, u e gigi'a'e zuhu'a. Ane teite mene idaga. E ani oda baba'ano guguraduni, ani oda gauga mini'ga fuhi'ohanoga zuni mene idaga.

<sup>8</sup> E'e vu hina bapatisozeha. U ani'e Vine Zaogoga\* hina bapatisozi'uma.'

### *Ioane'a Iesu bapatiso'iro*

*(Mataio 3:13-17, Luka 3:21-22)*

<sup>9</sup> E'e mada'ano, Galilea haba'ano ne ni'a Nazareta, e'ano'o Iesu'a onairo. Ebuni Ioridana vugano, Ioane'a Iesu bapatiso'iro. <sup>10</sup> Iesu'a vuono'o gaba tire'enogano, adure'a 'a'adu'ete'e zogone horoniro. Ebu Vine Zaogoga tubugo nini'ga teige horoniro. Ani Iesu vage ovairo. <sup>11</sup> Ebu adureono'o ago 'ahoga igiro. 'Ahige reiro, 'Ga'e ege ubude, ege zamaroni. E ga maza'o matu'u boro.'

### *Satani'a Iesu so'oniro*

*(Mataio 4:1-11, Luka 4:1-13)*

<sup>12</sup> Ebuni Vine Zaogoga'ni'a Iesu, haba boha'a tugune onairo. <sup>13</sup> Mada gae gaza'ga gaubanana (40) de'ea radiro. Satani\*a so'onido. Agire gauga zuni de'ea radiro. Rehano tugure viga\* nu'a ovaadu danairo.

### *Iesu'a Galilea haba'ano ane gau maza'ga fureniro.*

*(Mataio 4:12-17, Luka 4:14-15, Ioane 4:43-45)*

<sup>14</sup> Ioane gu'ano ohonirote'e garugano,\* Iesu ani Galilea onairo. Ebu Badi'a hari manoga harami ragaviro. <sup>15</sup> Badi'a'a reirote'e mada'ga 'ai feureha. Badi'a'a gigi'a iziga hina ibito zini'ete'e\* mada'ga 'ai haniteha. Hagai sau'a sau'a modo'i ebu Badi'a hari manoga mae gihino'i!'

### *Iesu'a vaze gaza'ga huziro, ane garuna hegotoga veize*

*(Mataio 4:18-22)*

<sup>16</sup> Galilea du'ura'ga boro\* gena'ano, Iesu'a oname'enogano, vaze aheu'a re'eva feunirote'e horoziro, Simona ebu nego'ga Aniderea teite. Zege gau'e gozone mau'ete'e. <sup>17</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Ege garuna hegoto'i! Vaze re'evazi'ete'e vazega rouga veize ihozi'uma." <sup>18</sup> Ze ai zogone re'eva modadu ane hegote onairo.

\* **1:14** A'e zuhi'a Heroda'a mo'aga bare meirote'e u'ano, Ioane'a 'Ga hagai sau'a ha'gae' reiro. E'e u'ano zuhi'a Heroda'a magunadu, gu'ano ohoniro.

<sup>19</sup> Tahiga faa onamiro. E'e zamaano, vase aheu negoaita horoziro, Iakobo ebu Ioane, Zebedeo ubuga. Ze'e zege gasi ranao re'eva faine radiro. <sup>20</sup> Horozirotene, huziro. Ebu zege moze Zebedeo'e gasi rana mode onairo. Ane'a meirote'e azaa teite muhize onairo. Ebu Iesu garunio hegote onamiro.

*Iesu'a, vine sau'ani'a ragano reirote'e vasea fainiro*  
(Luka 4:31-37)

<sup>21</sup> Iesu ebu ane garunio hegotirote'e azaa, ne niga Kaperanaumao feuriro. Bana Madaa\* madaano ani Iuda kuru nea diugiro, ebu ihoziro. <sup>22</sup> Vaze vase'a ani ihozoga igirotene, zamaze zaguzagaro. Mazaaga Mose goro goe'a\* ihoze'ete'e azaa\* teige mene haramiro, rehano Badi'a goere gigi'a hina ihoziro.

<sup>23</sup> E'e zamaano, vine sau'a\*a ragano reirote'e vasea 'ahogani'a, Iuda kuru nea diugiro, ebu 'ahige houna'e goeriro. <sup>24</sup> 'Iesu, Nazareta ne vasea! Eme vage nagini u'ano onaeaha? Ga emege ugufoga radu, onaa ga? E edega ga iniu. Ga'e Badi'a gigi'a vasea!' <sup>25</sup> Iesu'a vine sau'a ta'iroharo. 'Ago goero'! Vaze 'adi mazaono'o buano'!' <sup>26</sup> Ebu vine sau'ani'a, buanoga rae, ketokete'ena'a, gihau ganiganaro. Ebu vine sau'a ai buaro.

<sup>27</sup> Vaze nidu'a horonadu, zamaze nidu'a zaguzagaro. Ze'e zege'a bare gaditiro. 'Adi nagini? Nagini iziga ihofo'ohe? Vaze 'adi'e gigi'eta. Vine sau'a zuni zi'etene, egadu, egohu'ohe.' <sup>28</sup> E'ebano'o, Iesu hariaga, Galilea haba'ano garihe bororaro. Ebu haba nidu'a igi hauiro.

*Iesu'a Petero emoga rogaega fainiro*  
(Mataio 8:14-17, Luka 4:38-41)

<sup>29</sup> E'ebu'u, Iesu ani Iuda kuru neanonono'o buau onamiro. Simona ebu Aniderea duguru ne diugiro. Iakobo ebu Ioane zu zege teite diugiro. <sup>30</sup> Simona emoga rogaega'e uginiro 'ahine, baze radiro. Ahi'a'e gigi'a bagaaga. Iesu'a feurirotene, ihoniro. <sup>31</sup> Iesu'a ane vage onamadu evo'ano meiro, ebu mae ohonirotene, ahi'a gigi'ani ai dauiro. Ebu ani'a igunadu Iesu veize ogomu gorohere haro.

*Iesu'a vase gehaga faiziro*

<sup>32</sup> Gorava moneo, mada'a ovoe'ete'e zamaano, ugi azaa ebu vine sau'ani'a ranao reirote'e azaa, ane vage tutuze onairo. <sup>33</sup> Ebu ne azaa nidu'a'e'e ane ibihetao muririro. <sup>34</sup> Ugi nunu azaa gehaga ani'a faiziro. Ebu vine sau'a sau'a gehaga hegoze buziro. Ani'a, vine sau'a sau'a'a goeroga 'uiro, mazaaga zege edega ani iniu.

*Galilea haba'ano Iesu'a haramiro*  
(Mataio 4:23-25, Luka 4:42-44)

<sup>35</sup> Irara moneo, mada ize mene agaranogano, Iesu'a igunadu, haba boha'a 'ahoga onamiro, ebu e'a kuraro. <sup>36</sup> Ebu Simona nabugeta Iesu vage vage onamiro. <sup>37</sup> Horonirotene, 'ahige rae niro. 'Vaze nidu'a ga vage'ohe.' <sup>38</sup> Ebu ani'a zina'a, 'Eme ne uhiaga uhiaga onamihi, e'ea zuni haramoga. Mazaaga e'e de'e u'ano onairo.' <sup>39</sup> Ebu ani, Galilea haba'ano nea nea nidu'a onamadu, Iuda kuru nea zamaano haramiro, ebu vine sau'a sau'a hegoze buziro.

*Lefera vasea Fainiro*  
(Mataio 8:1-4, Luka 5:12-16)

<sup>40</sup> Lefera vasea 'ahogani'a ani vage onairo, ebu ane zamao obena hina tugadu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ga urato'idene faiho'!" <sup>41</sup> Iesu'a vetuganiro, e'ano'o 'evo'a einadu vase e'e oboniro, ebu raena'a, "E urate'ohe. Gae manoro'!" 'Ougadu lefara e'e'a zogone dauiro.† ebu niro. 'E urate'ohe. Ga ai manoro'!' <sup>42</sup> Ebu ani

† 1:41 Zege goro'e, lefera vasea'e toraga radu, mene oboneete.

lefera'a tabara dauḡiro, ebu ani 'ai manoriro. <sup>43</sup> Ebu zogone tuḡune'enaqa, ḡoere riḡa hina niro, <sup>44</sup> naena'a, “Nagini'a ḡae mazao fureranata'a'e vase 'ahoga ago no'i! Rehano dibu'o vazeḡa vaḡe onamadu ahiriḡo ihono'i†! Ebu leferaono'o manoreha rouga veize, Mose'a reirote'e dibu'oḡa Badi'a hano'i! 'Ougine vase'a ḡa 'ai manore huneha rae ederi'uma.”

<sup>45</sup> Rehano vase e'e'a onamadu, hari e'e, vase vase mazao rae ḡehaniro. E'e u'ano, Iesu'e ne hunio diuḡoga mene idararo. E'ano'o haba boha'ano radiro. Ebu vase vase'a, haba 'ahoga 'ahoganono'o, ane vaḡe onaido.

## 2

### *Iesu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa fainiro*

*(Mataio 9:1-8, Luka 5:17-26)*

<sup>1</sup> Mada nu ḡarugano, Iesu ani Kaperanauma neḡa bare onamiro. Ebu ani'a ane bazuni neḡano diuḡirote'e hariḡa, ne azaḡani'a igiro. <sup>2</sup> E'ano'o vase ḡehaḡani'a Iesu'a radirote'e neḡa onairo. E'ano'o ehoro haba'a nidu'a vase'a iri'aviro. Ibiheta haba'ano zuni iri'aviro. Iesu'a Badi'a hari manoḡa haramo ziniro. <sup>3</sup> Vaze ḡazaḡani'a, Iesu vaḡe, ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa odohe onairo. <sup>4</sup> Rehano vase ḡehaḡa 'ahine, Iesu uhiḡa onamoga mene idararo. Mene idararotene, Iesu'a ehorirote'e hitagano binu fahiro. Ebu ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡani'a baze'ete'e farataḡa, mini hina owoe dabaniro. <sup>5</sup> Zeḡe'a Iesu mazao fie'ete'e, Iesu'a horonirotene, ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa niro. 'Ahige reiro. 'Ubude! Ḡa sau'a 'ai rae 'ueha.'

<sup>6</sup> Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e vazeḡa nu'e, e'e zamaḡano ehoriro, ebu zamazeo zamariro. <sup>7</sup> 'Ahige reiro. 'Nouga'ahi vase 'ahi 'ouge ḡoere'ohe? 'Adi'e Badi'a ni sausaune'ete'e ḡoe'a. Iniu'a da'o sau'a mae vaḡini'uma? Badi'a'a da'o haḡai'uma.'

<sup>8</sup> Zeḡe'a 'ouge zamarirotene, Iesu ani zeḡe'a zeḡe zeḡe zamao 'ouge zamarirote'e, ane zamao ederiro. Ebu ziro. 'Za nouga'ahi zae zamao 'ouge rae zamare'ohe? <sup>9</sup> Ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa nouge nouge rae nine, ḡoe'a'e ufiḡa? 'Gae sau'a 'ai rae modeha' rae ni'ete'e ga 'Iḡunadu onamo'i' rae ni'ete'e? <sup>10</sup> Rehano e ani manoni'uma ebu ani sau'a zu rae modi'uma, mazaḡa eḡe, Vaze Ubuḡa'e raha 'adao vase sau'a rae mode'ete'e gigi'aḡa meirote'e zuni za ihozi'uma.” Ebu Iesu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazeḡa e'e nina'a, <sup>11</sup> “Eḡe'a ḡa'ohe. Iḡuno'i ebu farataḡo odohadu neḡo onamo'i!”

<sup>12</sup> Ani iḡuniro. Ebu Farataḡa mae ḡihinadu, vase nidu'a ubumao e'e neḡanono'o buaro. Ebu zeḡe nidu'a zaguzaganadu, Badi'a niḡa mae ḡihiniro, ebu 'ahige reiro. 'Ibite 'ahiguḡa mene horoniro.'

### *Iesu'a Levi huniro*

*(Mataio 9:14-17, Luka 5:33-39)*

<sup>13</sup> Iesu ani Galilea du'uraḡa boro genaḡa bare onamiro. Vaze ḡuḡuvaḡa nidu'a, ani vaḡe onairo, ebu ani'a ihoziro. <sup>14</sup> Iesu'a bare ibio onamirote'e zamaḡano, Alefeo ubuga Levi horoniro. Ani |itakesi moni|rḡa\* ufe'ete'e neḡano ehoriro, ebu Iesu'a niro. 'Eḡe ḡaruna aro'i! Ebu ani'a iḡunadu, Iesu ḡaruna hegotiro.

<sup>15</sup> Iesu'a Levi neo ogarote'e zamaḡano, takesi azaḡa zu haḡai sau'a azaḡa ḡehaḡani'a Iesu zu ane tahi'atahi'a teite ogau tiburaro. Mazaḡa vase ḡehaḡa bagaḡani'a, Iesu ḡaruna iḡaiḡa hegotido 'ahine. <sup>16</sup> Ebu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e Farisea azaḡani'a, Iesu horoniro, |itakesi moni|rḡa guge'ete'e azaḡa zu, sau'a azaḡa rae zi'ete'e teite ogau'enogano. Ebu Iesu tahi'a tahi'a ḡadiziro. 'Nougaḡu Iesu'e |itakesi moni|rḡa guge'ete'e azaḡa zu, sau'a azaḡa rae zi'ete'e teite ogau tibururohe?\*" <sup>17</sup> Ebu Iesu'a e'e egadu ziro, raena'a, “Ugi o'o'a azaḡa'e gohe vazeḡa mene vaḡe'ohe, rehano ugi

† 1:44 A'e, ani'a ahiri udahadu manoreha reifine \* 2:16 Ze'e vase 'uguḡa teite tibururo'ogae sau'a rae zamariro.

azaḡani'a ani vaḡe'ohe. E'e teige, e'e haḡai duduḡa rae zamare'ete'e azaḡa huzoga radu mene onairo. Rehano haḡai sau'a rae zamare'ete'e azaḡa huzoga radu onairo.”

*Ogomu zaḡozaḡe'ete'e ḡadimaro*

*(Mataio 9:14-17, Luka 5:33-39)*

<sup>18</sup> Mada 'ahogano, Ioane tahi'a tahi'a zuni Farisea azaḡa\*ni'a, Mose goro ḡoe'a idunaḡano zaḡozaḡiro. Mene ogaro. Vaze nu'a onaadu, Iesu ḡadiniro. 'Ahige reiro. 'Ioane tahi'a tahi'a, zuni Farisea tahi'aḡa'e zaḡozaḡe'ohe. Rehano nougadu ḡae tahi'a'e mene zaḡozaḡe'ohe?' <sup>19</sup> Iesu'a ziro. 'Ahige reiro. 'Zamaro'i! Hahure'ete'e madaḡano, ohoze hahu iziga'a, ane'a huze'ete'e vazeḡa teite ogau'ete'e zamaḡano, ze zaḡozaḡi'uma ga mene? Zeḡe'a ohoze hahu iziga teite radiu'ete'e madaḡano mene zaḡozaḡi'uma. <sup>20</sup> Rehamo e'e madaḡa onai'uma. Agire azaḡani'a ohoze hahu iziga, ane vaze nidu'a mazaono'o mae vaḡini'uma. E'e madaḡano zeḡe'a zaḡozaḡe'ena'a, mene oga'uma.'

<sup>21</sup> Vaze 'ahogani'a dabua iziga vari'e madu dabua amahiḡa mene banini'uma, mazaḡa dabua si'iga iziga'a amahiḡa hutubadu borofe ziga'uma. <sup>22</sup> Vaze tibuhuga zuni mani ogaḡa mahiḡa zamaḡano |ivaini|r vuḡa\* iziga mene iḡi'uma. (A'e |ifainafu|r vuḡa heuḡa) Iḡine, vehu'u mani ogaḡa fu'uradu, ziga'uma. Ebu |ivaini|r vuḡani'a sori'uma. |ivaini|r vuḡa zu mani ogaḡani'a sauta'uma. E'ano'o |ivaini|r vuḡa iziga'e mani ogaḡa iziga zamaḡano da'o iḡi'uma.'

*Bana Madaḡa zaḡoe'ete'e ḡadimaro*

*(Mataio 12:1-8, Luka 6:1-5)*

<sup>23</sup> Bana Madaḡa 'ahogano, Iesu ani, tahi'aḡa teite |iuiti|r\* (wheat) mebaḡa genaḡano onamiro. Ebu tahi'aḡa'e |iuiti|r maḡa riri'e madu, au onamiro. <sup>24</sup> Farisea azaḡani'a Iesu ḡadiniro. 'Giano'i! Ze'e nougadu Bana Madaḡa goroḡa varade'ena'a, |iuiti|r hirive'ohe?' <sup>25</sup> Ebu Iesu'a naenaenziro. 'Za buka zaḡoḡa zamaḡano, Davida'a nagini haḡairota'a'e, me'odiro ga? Davida ani, ane uti azaḡa teite ogomuze'a hauḡadu, vinize ruziro. <sup>26</sup> Abiata ani'e, Badi'a ḡahunohau'ete'e neḡa zuhi'aḡa ḡihi'a reirote'e madaḡano, Davida'a Badi'a ne diuḡiro. Badi'a ubumao trote'e |iberedi|rḡa\* Abiata'a mae hanadu, aro. A'e Badi'a ḡahunohau'ete'e neḡa zuhi'aḡani'a da'o au'ete'e |iberedi|rḡa, rehano aro. Ebu ane teite onairote'e azaḡa zuni mae ziniro.'

<sup>27</sup> Ebu Iesu'a ziro. 'Badi'a'a, Bana Madaḡa'e, vaze'a manoḡa hidifine haḡairo. Badi'a'a vaze mene haḡairo, Bana Madaḡa veize. <sup>28</sup> E'ano'o, eḡe, Vaze Ubuga'e, Bana Madaḡa ibitohau'ete'e zuhi'aḡa.'

### 3

*Iesu'a evo'a beoḡa vazeḡa fainiro*

*(Mataio 12:9-14, Luka 6:6-11)*

<sup>1</sup> Iesu ani Iuda kuru neḡano bare diuḡiro. Evo'a beoḡa vazeḡa 'ahoga zuni e'ema. <sup>2</sup> Farisea azaḡa zuni e'ea Iesu muirohaudo. Iesu'a Bana Madaḡa madaḡano, vaze e'e faini'uma ga mene rae zamare radiro, kotao mae ohonoga veize. <sup>3</sup> Ebu Iesu'a evo'a beoḡa vazeḡa nina'a, 'ahige reiro. 'Iḡunadu aro'i!' <sup>4</sup> Ebuni Iesu'a murire'ete'e azaḡa ḡadize'ena'a, 'ahige reiro. 'Mose goro ḡoe'a'e, Bana Madaḡa madaḡano nagini haḡaine idaḡa ra'ohe? Vaze danazi'uma ga sausauzi'uma? ḡabozi'uma ga zimi'uma?' Rehano ze mene naenaenziro. <sup>5</sup> E'ano'o Iesu ani maḡune'ena'a, ehamu ragaviro, zuni zeḡe zama tuhiḡa u'ano, vetuḡazi ruziro. Ebuni evo'a beoḡa vazeḡa niro. 'Evo'o eino'i!' reiro. Ani einiro, ebu evo'a ai maniro.

<sup>6</sup> E'ebone, Farisea azaḡa ai Iuda kuru neḡanono'o buau ḡouriro. Ebu Heroda teite rau'ete'e azaḡa teite nu'oranadu, Iesu manoga ibiḡa vaḡido.



### *Ĝuĝuva du'ura boro genaĝano*

<sup>7</sup> Iesu'e, ane tahi'a tahi'a teite Galilea du'uraĝa boro onamiro. Ebuni Galilea haba'anono'o vaze ĝuĝuvaĝa ani teite ĝiriu onamiro. Ebu ĝuĝuva boro'a, Iudea haba'anono'o, <sup>8</sup> Ierusalemema neĝanono'o, Idumea haba'anono'o, Ioridana vuĝa mone afaono'o, ebu Turo ebu Sidona haba'anono'o onairo, mazaĝa ze'e Iesu'a nagini haĝairote'e hariĝa nidu'a igiro 'ahine. <sup>9</sup> Ebuni ane tahi'a ziro. 'Eĝe veize ĝasi 'ahoga mae to'i, vaze ĝuĝuvaĝani'a tu'ihe ruhi'uma bobo.' <sup>10</sup> Mazaĝani'e, ibite ani'a ugi azaĝa ĝuĝuva ai faizirote'e u'ano, ugi azaĝa nidu'a bibitiro, 'evoreze ani mazao 'u'utoga rae. <sup>11</sup> Ebuni vine sau'ani'a ragano reirote'e azaĝa'a Iesu horonidotene, ane zamao ĝuĝuradu, houna'e ĝoerido. 'Ĝa'e Badi'a Ubuga!' <sup>12</sup> Rehano ani'a ĝoere riĝa hina zina'a, 'Ago rae fureno'il' rae reido.

### *Iesu tuĝure azaĝa gaubanana aheu fare (12) meiro* (Mataio 10:1-4, Luka 6:12-16)

<sup>13</sup> E'e ĝarugano, Iesu ani maĝa 'ahoga itiro. Ane'a uratirote'e azaĝa huziro, ebuni ze ani vaĝe onamiro. <sup>14</sup> Ebuni ani'a gaubanana aheu fare (12) zamaziro, zeĝe'a ane ĝatinoga, zuni haramo tuĝuzoga veize, <sup>15</sup> zuni Badi'a gigi'a zenadu, vine sau'a hegoze buzoga veize. <sup>16</sup> Simona'e niĝa 'ahoga Petero rae turahiro. <sup>17</sup> Iakobo ani negoĝeta Ioane, ze'e Zebedeo ubuga. Nize 'ahoga'e Boanere. E'e hugani'e 'adure'a ĝudau'ete'e, e'e ubuga.' <sup>18</sup> ebu Aniderea, Filifo, Batolomeo, Mataio, Tomasi, Iakobo, ani Alefeo ubuga, Tadeo, Simona, ani Zelote vazeĝa,\* <sup>19</sup> ebu Iuda Isakariota, ani vesu'u Iesu revoharote'e\* vazeĝa.

### *Iesu zu Belezebulo* (Mataio 12:22-32, Luka 11:14-23, 12:10)

<sup>20</sup> Ebu Iesu ani bazuni neĝa onamiro. Rehano vaze ĝuĝuvaĝa hena bare nu'orarote'e u'ano, ani, tahi'aĝa teite oganoga zuni mene idararo. <sup>21</sup> Nabugani'a hariĝa igiro, ebu ani bare tutune onamoga veize onairo. Mazaĝa vaze ai raena'a, 'Ani ai baboraneha.' reiro.

<sup>22</sup> Ierusalemema neĝanono'o, Mose goro ĝoe'a ihoze'ete'e azaĝa ovairo. Ebu 'ahige reiro. 'Ani'e Satani, niĝa Belezebulo, e'e'a ragano reiro. Ebu ani'e, Belezebulo inaraĝa hina vine sau'a sau'a hegoze buze'ohe.'

<sup>23</sup> Ebuni Iesu'a huzadu, hari idaidaĝa\* 'ahoga ziro. 'Ahige reiro. 'Satani'a satani 'ahoga nouge nouge hegoze buzi'uma?' <sup>24</sup> |iGavamani|r neĝa tiba zamaĝano, zeĝe'a rogotadu, utitifone, e'e |igavamani|r neĝani'e mene edau gigaŝafo. <sup>25</sup> Ebu iduhu tiba zamaĝano, zeĝe'a rogotadu, utitifone, e'e iduhuĝani'e mene edau gigaŝafo. <sup>26</sup> Ebu satani zamaĝano, zeĝe'a bare utitadu, rogotifone, ze mene edau gigaŝafo, rehamo haŝifo. <sup>27</sup> Vaze 'ahogani'a ize gezo inara vazeĝa ogoru tadu ane neo diuĝi'uma zu ani tohe ĝonota'uma.

<sup>28</sup> Hubehune eĝe'a zi'ohe. vaze sau' a nidu' a ebu Badi' a rae sausaune' ete' e ĝoe' a zu Badi' a' a rae modi' uma. <sup>29</sup> U Vine Zaĝoĝa rae sausaunine, ani sau'a'e mene aĝutu modi' uma, rehano iĝaiĝa ane mazao radiu tuĝutuĝu.'

<sup>30</sup> Iesu'a hari idaidaĝa 'ouge reirota'a'e, ze raena'a, 'Ani'e vine sau'aĝeita.' reiro 'ahine.

### *Iesu vi'a ebu negoĝa* (Mataio 12:46-50, Luka 8:19-21)

<sup>31</sup> E'e ĝarugano, Iesu vi'a ebu negoĝani'a Iesu vaĝe onairo. Ne enogano edanadu, ĝoere tuĝuriro, Iesu hunoga veize. <sup>32</sup> Vaze ĝehaĝani'a ĝurune ehoriro, ebu zeĝe'a nina'a, 'Ĝiano'i! Vi'u ebu negoĝo'e enoneo edau'ohe. Ĝa vaĝe'ohe.' <sup>33</sup> Ani'a

\* **3:18** Zelote vazeĝa'e Israela neĝa veize Roma gavamani teite utitidote'e vazeĝa

naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Nanuhe ebu negohe'e iniu?' <sup>34</sup> Ebuni ani'a, ġurune ehoridote'e azaġa ehamu ragave'ena'a, ziro. 'Ahige reiro. 'Nanuhe ebu negohe'e 'adi'e'e. <sup>35</sup> Badi'a ura haġae'ete'e azaġa, ze'e negohe, ezehe ebu nanuhe.'

## 4

*Hari idaidaġa, ezone feune ġorau'ete'e*  
(Mataio 13:1-9, Luka 8:4-8)

<sup>1</sup> Iesu'a du'ura boro genaġano bare ihoziro. Ebu vaze ġuġuvaġani'a ani babaġano nu'oraratene, ani ai ġasio tiradu, zamaġano ehoriro du'ura ragano. Vaze ġuġuvaġa nidu'a'e rahao du'ura boro genaġano nu'oraro.

<sup>2</sup> Ebu ani'a hari idaidaġa hina ġau ġehaġa ihoziro. Ihoze'ena'a, ziro, raena'a, <sup>3</sup> 'Ego'i! Hihi vazeġa 'ahogani'a mebaġano ezone ġora onamiro. <sup>4</sup> Ebu feune ġuzuhrotene, nuġone ibio buaro, ebu nini'a onaadu, au hauġiro. <sup>5</sup> Nu'e hadi haba'ano buaro. Rahaġa'e severaġa. Ezogani'e ġarihe ġuhuriro, mazaġa rahaġa'e mene baruġa. <sup>6</sup> Ebu mada'a hiarotene, ane gigi'ani'a ġuhuġa manadu imiraro, mazaġa taiga o'o'a. <sup>7</sup> Ezone nu'e ve renogano rururaro. Ve renoga ġuhure bororadu ezone ġuhuġa simariniro, ebu mene iniro. <sup>8</sup> Rehamo ezone nu'e haba manoġano buarota'a'e, faine ġuhuriro. Faine bororaro, ebu faine hudaro. Hudarotene, nu'e huga ġae uġidu gaubanana (30) haġairo. Nu'e huga ġae fu'o tu tiba fare gaubanana (60) haġairo. Nu'e huga ġae gaubanana gaubanana (100) haġairo.' <sup>9</sup> Ebu Iesu'a reiro. "Teġaġeta vazeġa'e faifaine egadu huga edero'i!"

*Nougadu Iesu'a hari idaidaġa reiro*  
(Mataio 13:10-17, Luka 8:9-10)

<sup>10</sup> Neganu'u, Iesu ane da'o rouġano, iniu iniu ane teite rau'ete'e azaġani'a ane tahi'a tahi'a teite Iesu vaġe onamaduni, hari idaidaġa reirote'e ġadimaro. <sup>11</sup> Ebu ani'a ziro, "Za'e Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo 'u'uru ti'ete'e ihoze'ohe. Vaze 'ahoga 'ahoga'e hari huga nidu'a hari idaidaġa hina da'o ihoze'ohe. <sup>12</sup> A'a'e 'ahiguġani'a furerafine.

Zeġe ehamatite'eba, mene horonoga, zeġe abiti'udemo, mene ederoga, Zeġe zama Badi'a mazao mene ġihuroga veize, ebu Badi'a'a zeġe sau'a mene rae modoga veize.'

*Iesu'a ezone hariġa huga faine rae fureniro*  
(Mataio 13:18-23, Luka 8:11-15)

<sup>13</sup> Ebu Iesu'a ġadiziro. 'Za hari idaidaġa 'ahi mene edere'ehehe? 'Ougine, hari idaidaġa 'ahoga 'ahoga huga'e nouge nouge ederi'uma? <sup>14</sup> Ezone ġorau'ete'e vazeġani'a Badi'a hari ġorau'ohe. <sup>15</sup> Ibio buau'ete'e ezoga'e 'ahiguġa. Ze ġoere igi'ete'e zamaġano, satani'a ġarihe onaadu, zeġe zamao ġorarote'e hariġa mae vaġine'ohe. <sup>16</sup> Ezone hadi haba'ano rururu'eta' e, Badi' a ġoere igi'etene matu'uzeta mae ġihine'ohe. <sup>17</sup> Rehano ze taiga o'o'a 'ahine, mene faġa radi'uma. Badi'a ġoere u'ano, aduga ġehaġa hidi'etene, zogone uite'ohe. <sup>18</sup> Ezone ve renoga zamaġano rururu' eta'e, ze Badi'a ġoere igi'ohe. <sup>19</sup> Rehano raha ġauġa ufeta zamare'ohe, obone'ete'e toheġa ufeta zamare'ohe, ebu ġau nu ġehaġa urate'ohe. E'ano'o Badi'a ġoere 'uadu mene ini'ohe. <sup>20</sup> Rehano ezone raha manoġano rururarota'a'e, Badi'a ġoere igi'ohe zu mae ġihine'ohe. Ebu hudau'ena'a, nu'e huga ġae 30, nu'e huga ġae 60, nu'e huga ġae 100 ini'ohe.

*Ihure hari idaidaġa*  
(Luka 8:16-18)

<sup>21</sup> Iesu'a hena ziro. 'Ahige reiro. 'Ihure meine'e, siuva 'u'uġano ga bazuni na'aġa 'u'uġano mene ti'uma. 'Ihure ti'ete'e haba'ano ti'uma. <sup>22</sup> 'U'uru radiu'ete'e toheġa nidu'a furera'uma. Ebu ogone ti'ete'e toheġa zuni ġiani'uma. <sup>23</sup> Teġaġeta vazeġa'e

igi'uma.' <sup>24</sup> Ebu ziro. 'Igi'ete'e gōe'a zamare rado'i! Badi'a gōere'e 'ahiguḡa. Ġa nouge nouge igi'ete'e, e'e idane, Badi'a'a ḡani'uma, ebu gōere 'ahoga 'ahoga zuni ḡani'uma. <sup>25</sup> Igi'ete'e vazeḡani'e, zamaḡa 'a'ada'uma. Mene igi'ete'e vazeḡani'e, zamaḡa tahiḡa 'a'adu'ete'e zuni, Badi'a'a mae vaḡini'uma.'

*Hari idaidaḡa, ezone, ane'a bare ḡuhure'ete'e*

<sup>26</sup> Iesu'a bare ziro. 'Badi'a'a ibito zini'uma ibiḡani'e 'ahiguḡa. Vaze 'ahogani'a mebao ezone feune ḡorau'ohe. <sup>27</sup> Ohere baze'ohe. Madai ragave'ohe. Ebu ezone'a ḡuhure'ohe, ebu farau'ohe. Rehamo ḡoranoga vazeḡani'e aḡu'a nouge nouge ḡuhuradu, farau'ohe. <sup>28</sup> Raha ane'a bare ḡuhunadu, huga haḡae'ohe: Ibite ḡuhure'ohe, ebu di'iru'ohe. Ebu ḡonagano di'iru'ete'e zizugano huga haḡae'ohe. <sup>29</sup> Hugani'a hudau'etene, kari hina vari'e'ohe, mazaḡa hirive'ete'e madaḡani'a feura'ahi.'

*Badi'a'a Ibitozini'ete'e Moneo Ġoeriro  
(Mataio 13:31-32,34, Luka 13:18-19)*

<sup>30</sup> Ebu Iesu'a bare reiro. 'Badi'a'a ibitozini'eta'a'e nagini hina idani'uma, ga nagi hari idaḡa hina idani'uma? <sup>31</sup> A'e ire niḡa fufu,\* e'e ezoga heuḡa. Rahao ḡorau'ete'e zamaḡano, maḡa'e komeḡa fase, haba nidu'a zamaḡano. <sup>32</sup> Rehano ḡoraune, ḡuhuradu fara'uma, ebu borora'uma. Ire fouḡa 'ahoga 'ahoga vitine fara'uma. Ebu ezaga boro boro'a fara'uma. Ebu e'e zauhaḡano nini'a onaadu, neze haḡai'uma.'

<sup>33</sup> Iesu ani hari idaidaḡa, 'ahiguḡa ḡehaḡa hina vaze mazao haramiro. Zeḡe edeḡa idane haramiro. <sup>34</sup> Ani'e hari idaidaḡa hina da'o ziro. Rehamo ane tahi'a tahi'a teite da'o radirote'e madaḡano bone, ani'a huga nidu'a ihoziro.

*Iesu'a zavara boro 'uiro  
(Mataio 8:23-27, Luka 8:22-25)*

<sup>35</sup> E'e madaḡano ḡorava moneo Iesu'a ane tahi'a tahi'a zina'a, "Eme du'ura mone afa farihi." <sup>36</sup> Iesu tahi'a tahi'a'a vaze ḡuḡuvaḡa muhizadu, ḡasio ehoriro, Iesu'a ehorirote'e ḡasiḡano. Ebu onamiro. Ġasi nu zuni tibano onamiro. <sup>37</sup> Ebu zavara boro'a onairo. Sa'u'a ḡasio kafere diuḡiro, ḡasi ho'ogano. Ebu vu'a ḡasio 'ariga iriva'iro. <sup>38</sup> Rehamo Iesu ani ḡasi ariḡa ḡuzuo evane kobegā hina ḡatite baziro. Ebu ze onamadu Iesu evaniro, ebu niro. 'Thore vazeḡa, ḡa mene zamare'ehehe, eme 'ariga rudau'eta'a'e?' <sup>39</sup> Ebu Iesu'a evatadu zavara riḡa ḡoeriro, ebu sa'u niro. 'Ago haḡao'i! Ago hagaroi!' Zavara'a dauḡiro. Hagani o'o'a ebu ḡokeni o'o'a. <sup>40</sup> Ebu ziro. 'Za nougadu rihau'ohe? Za Badi'a mazao ize mene fie'ehehe? <sup>41</sup> Rehano ze'e riho boro ebu ḡoretitiro. 'Vaze 'ahi'e nagi vaze? Zavara zu sa'u'a zuni ani gōere egohu'ohe.'

## 5

*Iesu'a vine sau'ani'a ragano reirote'e vazeḡa fainiro  
(Mataio 8:28-34, Luka 8:26-39)*

<sup>1</sup> Iesu ebu ane tahi'a tahi'ani'a, Galilea du'uraḡa mone afao feuriro. Haba niḡa Gerasa, e'a feuriro. <sup>2</sup> Iesu ani'a ane tahi'a tahi'a teite ḡasiono'o buarotene, rune haba'anono'o onairote'e vazeḡa teite hidiro. Ani'e vine sau'ani'a ragano reirote'e vazeḡa. <sup>3</sup> Ani'e idu haba'ano radiudo. Vaze 'ahogani'a batunoga zuni mene idaḡa. <sup>4</sup> Ġae ḡehaḡa ani odaḡa zu evo'a batunido, rehamo mene idaraudo. Iḡaiḡa batu ri'ido, ebu odaḡa batunirote'e auriḡa mau ri'i ḡuzuhido. Vaze'a obone toga zuni mene idaraudo. <sup>5</sup> Madai ebu ohere nidu'a idu haba'ano zuni haba maḡano ḡaniḡanau ragavido, ebu ahi'a hadi hina ru'ido.

\* **4:31** Fufu'e Papua New Guinea haba'ano'e mini, rehano Iudea haba'ano'e, ze fufu'e ire.

<sup>6</sup> Ani'a faḡanonono'o Iesu horonirotene, ane u'a dure onairo, ebu ane zamao obena hina tuḡadu ḡuḡuriro. <sup>7</sup> Ebu vine sau'ani'a, ane mazaono'o ḡihau houna'e ḡoeriro. 'Ahige reiro. 'Iesu, Badi'a, Niḡa Boro Ubuga, Ġa'e eḡe mazao nagini urate'ohe? Badi'a niḡano e ḡa umi'e'ohe. Aduga ago eno'i!' <sup>8</sup> Mazaḡa Iesu'a ibite niro. 'Ahige reiro. 'Vine sau'a, vase 'ahi mazaono'o buano'i!' <sup>9</sup> Ebu Iesu'a vase 'ahi ḡadiniro. 'Ġa niḡo iniu?' Ebu raena'a, 'E ni'e "Legioni\*", mazaḡa eme'e ḡehaḡa 'ahine.' <sup>10</sup> Ebu Iesu bare bare uminiro, e'e haba'anono'o mene tuḡuze buzoga.

<sup>11</sup> U maḡa kobeḡa 'ahogano, aba ḡehaḡani'a ogau radiro. <sup>12</sup> E'ano'o vine sau'a sau'ani'a Iesu uminiro. 'Eme tuḡufo'i aba mazao, emeḡe zeḡe ragano rouga.' <sup>13</sup> Iesu'a tuḡuziro. Ebu vine sau'a sau'ani'a vase e'e mazaono'o buanadu, aba ragano re' onamiro. E'ebone aba nidu'a, daha aheu (2000)'a maḡa duduḡa tauḡiono'o dure dure ovoadu, du'ura boroo rafatadu, hunuhuniro.

<sup>14</sup> Aba taufe'ete'e azaḡani'a feraro, ebu ne boro zu ne kobeḡa kobeḡa azaḡa mazao hariḡa haire ḡehaniro. Ebu vase vase'a nagini'a furerarote'e ḡianoga radu, onamiro. <sup>15</sup> Ebu ze'a Iesu vaḡe onairotene, vine sau'a ḡehaḡani'a ragano reirote'e vaseḡani'a, ehore radiu'enogano horoniro. Ani'e dabua haḡairo. Zamaḡani'e idaḡa horonirotene, ze riharo. <sup>16</sup> E'e horonirote'e azaḡani'a me'odo ziniro. Vine sau'ani'a ragano reirote'e vaseḡa, zu aba'a nougirote'e me'odo ziniro. <sup>17</sup> Ebu Iesu mazao umidiro, Iesu'a zeḡe habaono'o vaḡinoga.

<sup>18</sup> Iesu'a ḡasio diuḡe'enogano, vine sau'a'a ragano reirote'e vaseḡa ani uminiro, raena'a, 'Eḡe zuni ḡae teite amihi.' <sup>19</sup> Rehano Iesu'a ani gararena'a, 'ahige rae niro. 'Nabugo vaḡe onamo'i! Ebu Zuhi'a'a ḡae veize haḡao ḡanate'e haḡaiḡa boro nidu'a me'odo zeno'i! Ebu zuhi'a'a ḡa nouge nouge vetuḡaḡadate'e me'odo zeno'i!' <sup>20</sup> Ebu ani baradu, e'e haba'a, neḡa gaubanana onamiro, ebu Iesu'a ani ranao nagini haḡairote'e hariḡa rae fureniro. E'e igirote'e azaḡa nidu'a zaguzagaro.

### *Iairo aboḡa ebu Iesu dabuaḡa obonirote'e roḡaeḡa*

*(Mataio 9:18-26, Luka 8:40-56)*

<sup>21</sup> Iesu ebu ane tahi'a tahi'ani'a, du'ura boro mone afa fare onamirotene, e'ea bone du'ura genaḡano, vase ḡehaḡani'a ane mazao nu'oraro. <sup>22</sup> Iuda kuru neḡa ḡiane'ete'e vaseḡa\* 'ahoga, niḡa'e Iairo'a onairo. Iesu horonirotene, odaḡa babaḡano ḡuḡuradu, <sup>23</sup> zamaḡa nidu'a hina Iesu uminiro, raena'a, 'Aboehe kome'a'e ugi boro'a madu, 'ariga rudau'ohe. E'ano'o e umi'e'ohe. Aro'i ebu evo'o ani ranao to'i, ane manoradu ḡabodoga.' <sup>24</sup> Ebu Iesu'a ane teite onamiro. Vase ḡehaḡa bagaḡa zuni ḡiriu onamiro 'ahine, naenaono'o bibine onamiro.

<sup>25</sup> Bato ugigani'a madu, muri gaubanana aheu fare (12) zamaḡano, iḡaiḡa ruau radirote'e roḡaeḡa e'ea. <sup>26</sup> Gohe vaseḡa ḡehaḡani'a ḡianiro, rehano adudu radiro. Toheḡa nidu'a mode hauḡiro, rehano ufeta hune sautaro. <sup>27</sup> Ani Iesu hariḡa igirotene, vase ḡehaḡa ḡunuḡano diuḡiro Iesu ḡarunio, ebu dabuaḡa oboniro. <sup>28</sup> Mazaḡa ani'e 'ahige zamariro. 'E'a dabuaḡa tahiḡa obonine zuni, manori'uma.' <sup>29</sup> Ebu ḡarihe hune ruarote'e ai hauḡiro. Roḡae ane'a, ane ahiri zamaḡano, ane ugi ai hauḡirote'e ederiro.

<sup>30</sup> Ebu Iesu ani, ane mazaono'o gigi'a inaraḡani'a buarote'e ederiro. E'ano'o vase ḡehaḡa ḡunuḡano ḡarihe tehiro. Ebu vase vase ḡadiziro. 'E dabua iniu'a oboneha?'

<sup>31</sup> Ebu Iesu tahi'a tahi'ani'a naenaeniro. 'Ġae e'e horone'ohe, vase ḡehaḡani'a bibi'e'ete'e. Ġa nougadu 'ahige ra'ohe, "Iniu'a eḡe dabua oboneha?"' <sup>32</sup> Rehano tehe vaḡo vaḡiro. Iniu'a oboneha radu, vaḡiro. <sup>33</sup> Roḡae e'e'a, nagini'a ane mazao furerarote'e ederiro 'ahine, ḡiḡarone'ena'a, rereranadu onairo. Ebu ane zamao ḡuḡuriro. Ebu ane hari huga nidu'a Iesu niro. <sup>34</sup> Iesu'a roḡae niro. 'Aboe, Ġae' a

\* 5:9 E'e hugani'e uti azaḡa daha fu'o tu tiba fare (6000) heuḡa

eḡe mazao fiate' e u' ano ugiḡo' a manoreha. Matu'uḡota onamo'i, ebu ahi'o ugiḡa o'o'a rado'i!

<sup>35</sup> Iesu ani ize, 'adige rae ḡoere'ete'e zamaḡano, tuḡure azaḡa, Iuda kuru neḡa ḡiane'ete'e vazēḡa neon'o onairo, ebu Iairo nina'a, 'Ḡa aboḡo ai rudaneha. Ḡa nougaduni ihore vazēḡa mazao ize umide'ohe?' <sup>36</sup> Iesu'a ze hari 'omo igirotene, ani re'ore'iro, ebu kuru neḡa ḡiane'ete'e vazēḡa nina'a, 'Zamaḡo ago adufo'i! Eḡe mazao zamaḡo tiba hanadu, inaro'i!' <sup>37</sup> Ebu ani vase ḡuḡuvaḡa ane teite onamoga garariro, rehano Petero, Iakobo, ebu Iakobo negoḡa, Ioane, zeḡe da'o tutuze onamiro.

<sup>38</sup> Ze, kuru neḡa ḡiane'ete'e vazēḡa neo feurirotene, vase ḡehaḡani'a harae ḡunuḡunirote'e horoniro. Ze niau ḡaniḡanau radiro. <sup>39</sup> Ani diuḡadu, 'ahige rae ziro. 'Za nougadu ufeta niau ḡunuḡune'ohe? Roḡae kobe'a ani mene rudaneha. Ani baze'ohe.' <sup>40</sup> Ze eḡofoharo. Rehano zeḡe nidu'a enona tuḡuze buziro. Roḡae kobe'a vi'a moga ebu ane teite onairote'e azaḡa uḡidu da'o tutuze diuḡiro, roḡae kobe'a'a baze'ete'e haba'ano. <sup>41</sup> Ebu Iesu'a evo'a maduni, 'ahige rae niro. 'Tarita kumi' Ḡoere e'e hugani'e 'Roḡae kobe'a, eḡe'a ḡa'ohe. Iḡuno'i!' <sup>42</sup> Ebu roḡae kobe'a'a ḡarihe hune iḡunadu, edau ragaviro. Ani muri'e gaubanana aheu fare (12). Ze e'e horonirotene, zaguzagaro. <sup>43</sup> Iesu'e ḡoere riḡa hina iraduguziro. 'Roḡae kobe'a 'adi ḡabonate'e hariḡa ago rae ḡehano'i!' Ebu zina'a, 'Roḡae kobe'a 'adi ogomu nu hano'i!'

## 6

### *Iesu Nazareta neḡa onamiro (Mataio 13:53-58, Luka 4:16-30)*

<sup>1</sup> Iesu'a haba e'e modadu, ane'a bororarote'e haba'a onamiro. Ane tahi'a tahi'a zuni ane teite onamiro. <sup>2</sup> Bana Madaḡa madaḡano, Iuda kuru neḡa zamaḡano ihoziro. Ebu vase ḡehaḡani'a ani haramo igirotene, zeḡe nidu'a zaguzagaro. 'Ahige reiro. 'Vaze 'adi gigi'a nidu'a noumaono'o meiro? Nagi edeḡa haro? Gigi'a inaraḡa haḡae'ete'e haḡaiḡa nouge nouge haḡae'ohe?' <sup>3</sup> Ani ne ogoru'ete'e vazēḡa. Ani Maria ubuga, Iakobo, Iosefa, Iuda ebu Simona negoḡa. Ani ezeḡa nu zu emeḡe habao 'ada radiu'ohe.' 'Ouge rae radu, ze Iesu ḡoere mene mae ḡihiniro. <sup>4</sup> Ebu Iesu'a ziro. 'Peroveta vazēḡani'e gubane'ohe, rehano ane'a bororarote'e haba'ano, zu nabuga ubumao, ebu ane neo'e, mene gubane'ohe.' <sup>5</sup> E'ea gigi'a inaraḡa haḡae'ete'e haḡaiḡa haḡaoga mene idararo. Rehano ugi azaḡa tiba tiba da'o 'evoreḡa ranao teadu, faiziro. <sup>6</sup> Ani 'ahige rae zamariro. "Ahi duḡuru haḡai'e 'ahiguḡahehe?' Mazaḡa ze'e Iesu ḡoere mene mae ḡihiniro.

### *Iesu'a ane tahi'a gaubanana aheu fare tuḡuziro (Mataio 10:5-15, Luka 9:1-6)*

E'ebu'u Iesu ani'e e'e haba'ano, neḡa neḡano Badi'a ḡoere ihoze ragavido. <sup>7</sup> Ebu ani'a vase gaubanana aheu fare huziro, ebu aheu aheu tuḡuziro. Vine sau'a hegoze buze'ete'e gigi'aḡa ziniro. <sup>8</sup> Ebu 'ahige rae ziro. 'Zae ragavo madaḡano o'o'a huga ago mo'i. |iBeredi|r, tunahu ago mo'i. |iMoni|r vainao ago odoho'i. Rehano tuḡuze da'o mo'i. <sup>9</sup> Tamakaze'e haḡao'i. Dabua tiba da'o haḡao'i. 'Ahogani zu ago mo'i.'

<sup>10</sup> Ebu 'adige rae ziro. 'No'e haba'ano ne 'ahoga diuḡo'idene, e'ea da'o rado'i, ogano'i, ebu bazo'i. Onamo'i. Ebuni e'e haba'anono'o iḡuno'i. <sup>11</sup> Haba 'ahogano ne azaḡa mene mae zouzadu, mene ego zeno'idene, haba modo'i, odaze hu'uruḡa fode buno zeno'i, ze'a nagini haḡaate'e ederoga veize.'

<sup>12</sup> Vase gaubanana aheu fare (12) onamiro, ebu haramiro vase vase zeḡe sau'anono'o ḡihuroga. <sup>13</sup> Zeḡe'a vine sau'a ḡehaḡa hegoze buziro. Ebu ugi azaḡa ḡehaḡa mazao dehero aso ziniro, ebu faiziro.

*Ioane Babatiso'a rudaro  
(Mataio 14:1-12, Luka 9:7-9)*

<sup>14</sup> Zuhi'a Heroda\* a Iesu hariġa igiro, mazaġa Iesu niġa vaze ġehaġani'a ederiro. Vaze nu'e 'ahige reiro. 'Ioane Babatiso'a runeono'o bare ġabodiro. E'ebano'o ani'a gigi'a inaraġa hina 'ahige haġae'ohe.' <sup>15</sup> Rehano vaze nu'e 'ahige reiro. 'Ani'e Elia.' Ebu vaze 'ahoga 'ahoga'e 'ahige reiro. 'Ani'e peroveta vazeġa 'ahoga. Peroveta ibi'a heuġa.' <sup>16</sup> Rehano Heroda ani'a e'e igirotene, 'ahige reiro. 'Eġe'a radu, 'unuġa vari'e ri'irote'e vazeġa, niġa Ioane, ane'a bare ġabodiro.'

<sup>17-18</sup> Ibite Heroda'a negoġa, niġa Filipino, inuga meiro. Inuga niġa'e Herodia. Ebu Ioane'a ani mazao bare niro, raena'a, "Ġae'a negoġo inuga meirota'a'e Badi'a goro vari'eha." E'ano'o, Heroda'a vaze tuġunadu Ioane obone tiro, ebu ġu'ano ohoniro. <sup>19</sup> E'ano'o Firifo inuga Herodia'a Ioane maġunoharo, ebu matihi reiro. Rehano mene idararo. <sup>20</sup> Mazaġa Heroda'e Ioane rihonadu, tuġaniro. Heroda ani edeġa, Ioane ani haġai manoġa haġae'ete'e vazeġa, zu gigi'a vazeġa. E'ano'o manoga mene uratiro. Heroda ani Ioane haramo igirotene, ada'adaniro, rehano matu'iro.

<sup>21</sup> Rehano madaġa ai onairo. Heroda'a furerarote'e madaġa zamarirote'ea, ogomu boro haġairo. Ebu ne zuhi'aġa zuhi'aġa, zuni uti ġihi'aġa ġihi'aġa, ebu Galilea haba vaze boro boro\* huziro, onaoga veize. <sup>22</sup> E'e zamaġano Herodia aboġani'a diuġi' onaadu, zavonirotene, Heroda zuni e'ea ehorirote'e azaġa matu'iro. Ebu Heroda'a roġae tahi'aġa niro. 'Ahige reiro. 'Ġa nagini urate'ete'e toheġa umido'i! Eġe'a ġani'uma.' <sup>23</sup> Ani'a hubehune raena'a, 'ahige rae niro. 'Ġa nagini urate'ete'e toheġa umidine, eġe'a ġani'uma. Eġe'a ġiane radiu'ete'e haba'a ruga zuni ġani'uma.'

<sup>24</sup> Ebu roġae tahi'aġa buanadu, vi'a ġadiniro. 'Ahige reiro. 'E nagini umidi'uma?' Vi'ani'a raena'a, 'Ioane Babatiso vadiga' reiro. <sup>25</sup> Ebu roġae tahi'aġani'a Heroda vaġe ġarihe bare onamiro. Ebu 'ahige reiro. 'Ioane Babatiso vadiga siuvao teadu, izidi 'ada inine manoġa.' <sup>26</sup> E'e igirotene, Heroda ani'e zamaġa adudaro, zuni zamaġa ariro. Rehano ani'a hubehune rae nirote'e u'ano, zuni e'e igirote'e azaġa u'ano, ane ġoere vari'oga mene uratiro. <sup>27</sup> Ebu ane uti vazeġa 'ahoga tuġuniro, Ioane Babatiso vadini vari'e re'adu, odohe aroga veize. Ani onamadu, ġu'ano Ioane 'unu vari'e ri'iro. <sup>28</sup> Vadiga' e siuvao teadu odohe ariro, ebu roġae tahi' aġa hanadu ane' a vi' a odohe haro.

<sup>29</sup> Ioane tahi'a tahi'ani'a e'e igirotene, onamadu, Ioane ahi'a meiro. Ebu rune haba'a iduġano teadu hararo.

*Iesu'a vaze ġuġuvaġa daha fu'o (5000) ġubuziro  
(Mataio 14:13-21, Luka 9:10-17, Ioane 6:1-14)*

<sup>30</sup> Apostolo azaġa\* Iesu vaġe bare onairo. Ebu zeġe'a nagini haġairote'e zu vaze vaze ihozirote'e hariġa nidu'a me'odoharo. <sup>31</sup> Ebu Iesu'a rae ziro. 'Eġe teite aro'i! Vaze o'o'a haba'a onamihi! Ebu e'ea ahirize ohono'i!' rae reiro. Mazaġa vaze ġehaġani'a zeġe vaġe oname onairo. E'ano'o ogau'ete'e madaġa zu o'o'a. <sup>32</sup> Hena zeġe da'o ġasi hina vaze o'o'a haba'a onamiro.

<sup>33</sup> Vaze ġehaġani'a zeġe'a onamirote'e horozadu, ze zeġe zeġe'a zamariro. Ebu zeġe nidu'a zeġe zeġe ne'ono'o buaro. Ebu dure dure onamiro. Ebu ibite feuriro, Iesu'a tahi'aġa teite onamirote'e haba'ano. <sup>34</sup> Zeġe'a hebetadu, Iesu'a ġasiono'o buarotene, vaze ġuġuvaġa boro horoziro, ebu vetuġaziro. Mazaġa ze'e mamoe heuġa. Ġiaze'ete'e azaġa o'o'a. E'ano'o hari ġehaġa ihoziro.

<sup>35</sup> Ġoravararotene, Iesu tahi'a tahi'ani'a onaadu, Iesu niro, raena'a, "Ahi'e haba boha'a ebu mada 'ai zubureha. <sup>36</sup> Vaze ġuġuvaġa tuġuzo'i, ne uhiġa 'ahoga 'ahoga onamadu ogomuze hoiti'uma." <sup>37</sup> Ane'a naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Zae'a ogomu zeno'i! Ebu hena ze'a niro, raena'a, "Ahi eme nougi'uma? Emeġe'a onamadu, sinahu aheu (200) kina hina |iberedi|r hoitadu, zini'umahehe?' <sup>38</sup> Iesu'a ġadiziro. 'Ahige

reiro. 'Zae mazao |iberedi|r nugu? Onamadu ġiano'i!' Ze'a horonirotene, niro. '|iberedi|r fu'o zu ġozone aheu.'

<sup>39</sup> Hena Iesu'a ane tahi'a tahi'a ziro, vase nidu'a ve ragano 'a'ane 'a'ane ehoroga rae. <sup>40</sup> Amaġe vase vase'a sinahu tiba tiba (100), ebu ġae fu'o gaubanana, ġae fu'o gaubanana (50) ehoriro. <sup>41</sup> Ebu Iesu'a |iberedi|r fu'o zu ġozone aheu madu, adure ite ġianiro, ebu Badi'a uminiro, ebu |iberedi|r vahegadu, ane tahi'a tahi'a ziniro, vase vase zenoga veize. Ebu ġozone aheu zuni vahegadu ġahugiro. <sup>42</sup> Zeġe nidu'a au ubararo. <sup>43</sup> Ane tahi'a'a tunahuo |iberedi|r ġaha'a ġaha'a zu ġozone ġaha'a ġaha'a ufirotene, tunahu gaubanana aheu fare (12) iriva'oniro. <sup>44</sup> Ogarote'e zamaġano, ohoze da'o me'odirotene, daha fu'o (5000) hidiro.

*Vu rana onamiro*  
(Mataio 14:22-33, Ioane 6:15-21)

<sup>45</sup> E'e enogano Iesu'a tahi'aġa ziro, raena'a, "Ġasio tiradu ibite mone afa fare onamo'i" U Iesu'a 'ize e'ea vase ġuġuvaġa tuġuziro. <sup>46</sup> Tuġuze modirote'e enogano, ani haba maġa itaduni, Badi'a mazao kuraro. <sup>47</sup> Ohererrote'e zamaġano, ġasi'e du'ura boro nemaġano, ebu Iesu'e ane da'o gabao radiro. <sup>48</sup> Zavara boro'a zeġe zamao hudi onairo 'ahine, ze'e revo revo ġiziro. Iesu'a e'e horoniro. E'ebuni ohereda'o, Iesu ani zeġe vaġe du'ura ragano edau onamiro. Ebu ani'a vitize onamihi reiro. <sup>49</sup> Iesu'a du'ura ragano edau onamirote'e horonirotene, ze 'ane, ani'e vine raduni, huaru. <sup>50</sup> Zeġe nidu'a horonadu, riharo. Rehano Iesu'a ġarihe ġoreziro, ebu 'ahige reiro. 'Zamaze rinedo'i! 'Ahi eġe. Ago rihano'i!' <sup>51</sup> Ani'a zeġe teite ġasio ehoriro, ebu zavara'a dauġiro. Zavara'a dauġirotene, ze'e zaguzagau ġouriro. <sup>52</sup> Mazaġa ze'e ġiġi'a inaraġa hina vase ġuġuvaġa ġubuzirote'e haġaiġa huga, mene fairu zamariro. Zeġe zama'e mene 'a'adaro 'ahine.

*Ugi azaġa faiziro*  
(Mataio 14:34-36)

<sup>53</sup> Zeġe'a du'ura boro farirotene, Genesareta haba'ano hebeti' onamiro, ebu ġasi e'a ute tiro. <sup>54</sup> Ġasiono'o buarotene, vase'a Iesu iraga horoniro. <sup>55</sup> Ebu ze e'e haba zamaġano dure onamiro. Ebu ne azaġa Iesu hariġa igirotene, ugi azaġa farata hina odohe onaido. <sup>56</sup> Ne boro, ne komeġa nidu'a, ane'a no'e no'e onamidotene, ugi azaġa ne hunio tiro. Ebu Iesu uminiro, ani dabua ariġa tahiġa zuni obonoga radu. Ebu iniu'a obonirote'e azaġa'e manoriro.

## 7

*Ibi'a azaġa ihozidote'e ġoe'a*  
(Mataio 15:1-9)

<sup>1</sup> Farisea azaġa Iesu teite nu'oraro. Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa nu zuni, Ierusalemno'o onaadu, zeġe teite nu'oraro. <sup>2</sup> Ebuni Iesu tahi'a nu'a 'evoreze torahoo oġaudote'e horoziro. A'e zeġe goro ibiġano mene vuzu'ido.

<sup>3</sup> Farisea azaġa zuni Iuda azaġa\* nidu'a zeġe haġai'e, ibi'a azaġa'a ihozirote'e idunaġano, 'evoreze mene faine vuzu'ine, mene oga'uma. <sup>4</sup> Ebu hoihoi haba'anono'o barine zuni, mene oga'uma. Rehano zeġe'a gezo vire dehera'udu'u, oga'uma. Ebu ibi'a azaġa goro ġehaġa zuni haġaido, bio zuni ġoġore vuzu'e'ete'e goroġa. <sup>5</sup> E'ano'o Farisea azaġa zuni Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a ġadiniro, raena'a, 'Nougaduni ġae tahi'a tahi'a'e ibi'a azaġa goro'e mene zamare borofe'ohe? Rehano 'evoreze torahoo oġau'ohe?'

<sup>6</sup> Iesu ani naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Peroveta vaseġa Isaia'e za, zamaze aheu azaġa rae zamare'ena'a, buka zaġoġa zamaġano 'ahige tirota'a'e, hubehune tiro.

'Adi azaḡani'e hebe hina da'o rae ḡihihe'ohe. U zamaze'e nuu. <sup>7</sup> Eḡe mazao kurau tauḡe'ohe. Zeḡe 'iradugu ḡoe'ani'e vase goro ḡoe'a da'o.

<sup>8</sup> Za'e Badi'a goro ḡoe'a enonani'ohe. U vase goro ḡoe'a uratohau rinede'ohe.'

<sup>9</sup> Hena bare zina'a, 'Za'e Badi'a goro ḡoe'a zamare doḡo'arau'ena'a, enonani'ohe, zae ibi'a azaḡa'a ihozidote'e ḡoe'a da'o obone radoga veize. <sup>10</sup> Mazaḡa Mose ani raena'a, "Vi'u mogo gubazo'i." ebu 'Iniu'a ane vi'a moga rae sausaizo'idene, mau runo'i.' <sup>11</sup> Rehano za'e 'ahige ra'ohe. Vaze 'ahogani'a moga ga vi'a nifo, raena'a, "E ḡa dana'oga mene idaḡa, mazaḡa eḡe tohe'e ḡa ḡanifo, rehano Badi'a ha'uma." <sup>12</sup> 'Ouge reifone, za'e, e'e vazeḡani'a, vi'a ga moga mene danani'uma ra'ohe. <sup>13</sup> E'ano'o za'e, zae'a ihoze oname'ete'e ibi'a azaḡa'a ihozidote'e ḡoe'a u'ano, Badi'a ḡoere rae mode'ohe. Za haḡai 'uguḡa ḡehaḡa haḡae'ohe.'

*Vaze sausaune'ete'e ḡauḡa  
(Mataio 15:10-20)*

<sup>14</sup> Ebuni Iesu'a vase ḡuḡuvaḡa bare huziro. Ebu raena'a, 'Zae nidu'a, ego'i, ebu edero'i! <sup>15</sup> Enoneono'o hebeo diuḡe'ete'e ogomuḡani'e vase mene sausaune'ohe. Rehano zamaono'o bua' onae'ete'e ḡauḡani'a vase sausaune'ohe. <sup>16</sup> Teḡaḡeta vazeḡani'e igi'uma.'

<sup>17</sup> Iesu ani vase ḡuḡuvaḡa muhizadu, ne diuḡe onamiro. Ebu ane tahi'a tahi'a'a, ḡoere e'e huga ihozoga veize ani ḡadiniro. <sup>18</sup> Ebuni ani'a naenaezina'a, ahige reiro. 'Zae zuni zamaze mene 'a'adu'ehehe? Enone'ono'o hebeo diuḡe'ete'e ogomuḡani'e vase mene sausaune'ohe. <sup>19</sup> Mazaḡani'e zamao mene diuḡe'ohe. Rehamo isio da'o diuḡe'ohe. Ebuni mode'ete'e haba'anono'o buau'ohe.' Ḡoere 'adi ra'eta'a'e, Iesu ani, ogomu nidu'a a'a'e anoga idaḡa rae ra'ohe.

<sup>20</sup> Hena bare zi'ena'a, 'Zamaono'o bua' onae'ete'e ḡauḡani'a, vase sausaune'ohe. <sup>21</sup> Mazaḡani'e vase zamaono'o zamarone sau'ani'a bua' onae'ohe: nogoba teite ḡiriu baze'ete'e, <sup>22</sup> ḡonore, gorugoru, vase hahu teite baze'ete'e, te'one, haḡai sau'a, ḡuriro, ubuma ḡezoḡa, ahiahi, ḡuriro ḡoe'a aduga, niḡa bare ḡihine, ebuni haḡai tauḡi tauḡe. <sup>23</sup> 'Adi sau'a nidu'ani'e vase zamaono'o fureru'ohe. Ebu vase sausaune'ohe.'

*TuroFenise\* roḡaeḡa Iesu mazao firo  
(Mataio 15:21-28)*

<sup>24</sup> Iesu e'ano'o iḡunadu, Turo zuni Sidono haba'a onamiro. Ebuni ne 'ahogano diuḡiro. Ani ura'e ane'a onairote'e, vase'a ederoga mene uratiro. Rehamo vase'a mene ederadu, Iesu'a 'u'uru radoga ibiḡa o'o'a.

<sup>25</sup> U roḡae 'ahoga aboḡani'e, vine sau'ani'a rana reirote'e. E'e roḡaeḡani'a Iesu hariḡa igirotene, onairo. Ebu Iesu odaḡa babaḡano ḡuḡuriro. <sup>26</sup> Ani'e |iGuriki| r\* roḡaeḡa, TuroFenise haba'ano bororaro. Ani Iesu uminiro, vine sau'a aboḡa mazaono'o hegone bunoga veize.

<sup>27</sup> Rehano Iesu'a nina'a, 'ahige reiro. 'Ne tahi'aḡa isize ge au usuranoga. Mazaḡa tahi'a ogomu madu, ḡuni veize feuno zenoga'e mene manoga.' <sup>28</sup> Roḡae ani naenaeniro. 'Ahige reiro. 'Zuhi'a Boro, hube, rehano ḡuni'e fata 'u'uḡano tahi'a ogomu mumuḡa au'ohe.' <sup>29</sup> Ebuni ani'a roḡae bare nina'a, 'ahige reiro. 'Ga ḡoere'e idaḡa bobo, ne onamo'i. Vine sau'a ai aboḡo mazaono'o buaneha.'

<sup>30</sup> Ebuni roḡae ai ane ne onamiro. Aboḡani'e ane bazuni fataḡano baze'enogano haniniro. U vine sau'ani'e ani zamaono'o buaro.

*Iesu'a teḡa 'uhu zu ḡoe'a o'o'a vazeḡa fainiro*

<sup>31</sup> Ebuni Iesu ani Turo haba'a modirotene, Sidono ebu ne gaubanana haba'anono'o vitau onamiro. Ebu Galilea du'uraḡano feuri' onamiro.

<sup>32</sup> Ebuni vase nu'a teḡa 'uhu zu ḡoe'a o'o'a vazeḡa, Iesu vaḡe zamahu onairo. Ebu uminiro, ane evo'a ane ranatoga veize. <sup>33</sup> Iesu'a ḡuḡuva zamaḡanonono'o zamahu



vaḡiniro. Ebu evo'a hudu'a hina teḡaḡa ho'oga ru'uniro. Ebu so'abidadu, mazaḡa oboniro. <sup>34</sup> Ebu adure ite ḡiane'ena'a, heriro. Ebu 'ahige rae niro. 'Efata' (Ḡoere e'e hugani'e 'Teḡaḡo bohatano'i') <sup>35</sup> Ebu teḡaḡani'a bohataro, mazaḡa zu manoradu, fairu ḡoeriro.

<sup>36</sup> Iesu'a ziro, vaze 'ahoga 'ahoga mazao mene hairoga. Rehano ani'a bare bare zirotene, ze'e bare bare haire ragaviro. <sup>37</sup> Zeḡe zama nidu'a zaguzagaro, raena'a, 'Ani, gau nidu'a faifaine haḡae'ohe. Teḡaze 'uhuḡa azaḡa faizadu, ḡoere igi'ohe. Ebu ḡoe'a o'o'a azaḡa faizadu, ḡoere'ohe.'

## 8

### *Iesu'a vaze daha ḡazaḡa (4000) ḡubuziro (Mataio 15:32-39)*

<sup>1</sup> E'e madaḡano, vaze ḡuḡuvaḡani'a bare nu'oraro. Ze'e ogomuze o'o'a. Iesu'a tahi'aḡa huziro, ebu ziro. <sup>2</sup> 'E'e 'ahi duḡuru vetuḡazi'ohe, mazaḡa ze mada uḡidu eḡe teite radeha, zu ogomuze o'o'a. <sup>3</sup> Vinini tare nezeo tuḡuzine, ibio higau bauri'uma. Nu'e haba faḡanono'o onaeha.'

<sup>4</sup> Ebu tahi'aḡani'a ane ḡadiniro. 'Haba boha'ano 'ada, noumao ogomu ḡehaḡa horonadu, 'ahi duḡuru ḡubuzi'uma?' <sup>5</sup> Iesu'a ḡadizena'a, 'ahige reiro. 'Zae mazao |iberedi|r nugu'e'e?' Ebu ze'a, 'Fu'o tu aheu fare (7)' rae reiro.

<sup>6</sup> Ebu vaze ḡuḡuvaḡa zina'a, 'Rahao ehoro'!' 'Ougadu beredi fu'o aheu fare madu Badi'a uminiro. Ebu vaheḡadu vaze ḡuḡuvaḡa zenoga veize ane tahi'aḡa ziniro. Ebu tahi'aḡa'a ḡahugiro. <sup>7</sup> Ze'e ḡozone komeḡa nu zuni'e'e. Iesu'a e'e veize kuraro, ebu tahi'aḡa zina'a, 'Ḡahuge ragavo'!' reiro. <sup>8-9</sup> Zeḡe nidu'a au ubararo. Vaze nidu'a'e 4000. Ebu iberedi ḡaha'aḡaha'a tunahu mae mae ufiro. Tunahu fu'o aheu fare iriva'oniro. <sup>10</sup> Ebu zeḡe nidu'a tuḡuziro. Iesu ani zogone iḡunadu, tahi'aḡa teite ḡasio ehoradu, Dalumanuta haba'a mone onamiro.

### *Farisea azaḡani'a haḡai nu badeḡa uratiro (Mataio 16:1-4)*

<sup>11</sup> Farisea azaḡani'a onairo, ebu Iesu teite ḡoere hina naenaetitiro. Iesu so'onoga rae, Iesu'a, Badi'a gigi'a hina haḡai nu badeḡa\* haḡaoga uratiro. <sup>12</sup> Iesu ani here'ena'a, zamaḡani'a adudaro, ebu 'ahige reiro. 'Nougadu 'ahi azaḡa'e haḡai nu badeḡa urate'ohe? E hubehune zae zi'ohe. 'Ahi duḡuru veize haḡai nu badeḡa'e mene haḡai'uma.'

<sup>13</sup> Ebu ani'a muhiziro. Bare ḡasio ehoradu, du'ura mone afa fare onamiro.

### *Farisea azaḡa zu Heroda |iisiti|r (yeast)\* (Mataio 16:5-12)*

<sup>14</sup> Iesu tahi'a'e |iberedi|r mouga aḡutaro 'ahine, ze'e tiba da'o ḡasio ufi odohiro. <sup>15</sup> Iesu'a iraduguzena'a 'ahige reiro. 'Faine ḡiano'! Heroda zu Farisea azaḡa |iisiti|r ḡiano'!' <sup>16</sup> Ze'a ḡo'ane'ena'a, "Eme'a iberedi mene odoheha 'ahine, 'ouge ra'ohe."

<sup>17</sup> Iesu'a ze nagini ḡo'anirota'a'e ederirotene, ziro, raena'a, "Nougadu beredi nu mene odohate'eano'o ḡo'ane'ohe? Za'e ize mene ederehehe ga mene zamarehehe? Zamaze uzaboḡahehe?" <sup>18</sup> Ubumazeta, rehano mene ehamu'ehehe? Teḡazeta, rehano mene igi'ehehe? Za mene zamare'ehehe, <sup>19</sup> eḡe'a vaze daha fu'o (5000) veize, |iberedi|r fu'o (5) vahegirota'a'e? |iBeredi|r ḡaha'a ḡaha'a'e tunahu nugu iriva'oniro?' Zeḡe'a nina'a, 'Gaubanana aheu fare (12)' reiro. <sup>20</sup> Iesu'a zina'a, 'Ebu vaze daha ḡazaḡa (4000) veize, |iberedi|r fu'o tu aheu fare (7) vahegirotene, |iberedi|r ḡaha'a ḡaha'a'e tunahu nugu iriva'oniro?' Zeḡe'a naenaeni'ena'a, 'Fu'o tu aheu fare (7)' reiro. <sup>21</sup> 'Za ize mene zamare'ehehe?' Iesu'a 'ouge rae ḡadiziro.

*Betesaida neġano Iesu'a vaze ubumaġa kuruġa fainiro*

<sup>22</sup> Iesu'a tahi'aġa teite Betesaida neġano feuriro. Feurirotene, vaze nu'a vaze ubumaġa kuruġa, Iesu vaġe abine onairo. Ebu ubumaġa obonoga rae, umidiro. <sup>23</sup> Iesu'a vaze ubumaġa kuruġa evo'ano abinadu, ne huni enoga tutune onamiro. Ebu vaze ubumaġano so'abidadu, evo'a ubumaġa ranatiro. Iesu'a ġadiniro. 'Ġa ġau nu horone'ehehe?' <sup>24</sup> Vaze ubumaġa kuruġani'a, dude ehamanadu, 'ahige naenaeniro. 'Vaze horoze'e rehano, ire teige edau ragave'ohe.' <sup>25</sup> Ebuni Iesu'a evo'a bare ubumaġa ranatirotene, vaze ubumaġa kuruġa riġa ehamaro, ebuni ubumaġa manoriro. Ġau nidu'a faine horoniro. <sup>26</sup> Iesu'a ane ne tuġune oname'ena'a, 'ahige reiro. 'Betesaida neġa ize ago diuġo'i!'

*Petero'a Iesu'e Keriso rae reiro  
(Mataio 16:13-20, Luka 9:18-21)*

<sup>27</sup> Ebu Iesu'a tahi'aġa teite Kaisaria Filipi haba'a neġa neġa onamiro. Onamirote'e zamaġano, Iesu'a tahi'aġa ġadiziro. 'Ahige reiro. 'Vaze vaze'a raena'a, e'e iniu rae ra'ohe?' <sup>28</sup> Ebu zeġe'a niro. 'Vaze nu 'ane, ġa'e Ioane Babatiso rae ra'ohe. Nu'e raena'a, Elia\* rae ra'ohe, ebu vaze nu'e raena'a, peroveta vazeġa 'ahoga rae ra'ohe.' <sup>29</sup> Ane'a ġadiziro, raena'a, 'Za'a ra'etene, e'e iniu?' Petero'a raena'a, 'Ġa'e Keriso.' reiro. <sup>30</sup> Iesu'a iraduguziro. 'Petero'a izidi ra'eta'a'e, vaze 'ahoga 'ahoga ago zo'i!'

*Iesu'a aduġa hidi'uma hariġa ebu rune hariġa reiro  
(Mataio 16:21-28, Luka 9:22-27)*

<sup>31</sup> Ebu Iesu'a ġadahe ihoziro, raena'a, 'Eġe, Vaze Ubuga\*ni'a aduġa ġehaġa hidi'uma. Ebu vaze boro boro, zuni Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro, ebu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a he'ehe'ehi'uma, ebu uġuhi'uma. Ebuni mada uġidu zamaġano bare ġabode iġuni'uma.' <sup>32</sup> Ani'a ġoere 'adi doġo'ani rae fureniro. Ebu Petero'a Iesu ane genaġano mae niro, ebu 'Ġa'e ago 'ouge ro'i!' rae roniro. <sup>33</sup> Ronirotene, Iesu'a tehdadu, ane tahi'a tahi'a ġiaze'ena'a, Petero ta'iroharo. 'Ahige reiro. 'Eġe mazaono'o vaġino'i! Satani! Ġa'a zamare'eta'a'e, Badi'a ibio mene zamare'ohe, rehano vaze ibio zamare'ohe.'

<sup>34</sup> Ebuni ani'a vaze ġuġuvaġa zuni ane tahi'a huziro. Ebu 'ahige rae ziro. 'Iniu'a eġe ġarunio hegoti'uma ro'idene, ane edeġa haġaiġa modo'i, ebuni ane satauro\* heratadu, eġe ġarunio hegoto'i! <sup>35</sup> Mazaġa ahiri moneo da'o zamare'ete'e vazeġani'e, ġaboneġa sausauni'uma. Eġe veize zuni Badi'a hari manoġa veize, ahiri moneo mene zamare'ete'e vazeġa'e, ġabone manoġa hidi'uma. <sup>36</sup> Vaze 'ahogani'a haba nidu'a u'ano, ġaboneġa modine, nagini manoġa hidi'uma? <sup>37</sup> Ane'a ane ġabone mouga veize, nagini hina e'e naeġa haġai'uma? <sup>38</sup> Izidi'e vaze'a Badi'a mazao mene fie'ohe, ebu haġai sau'a haġae'ohe. Vaze'a eġe u'ano zuni eġe ġoere u'ano mazagaronine, eġe, Vaze Ubuga zuni ani u'ano mazagarohi'uma. E'e madaġano, eġe Mama aġaġa manoġa\* zamaġano, tuġure viġa zaġoġa zaġoġa teite eġe'a ovai'uma.

## 9

<sup>1</sup> Ebu hena 'ahige rae ziro. 'E hubehune zi'ohe. Za nu 'ada radiu'eta'a'e, mene ruda'uma, onamo Badi'a'a giġi'a inaraġa hina ibitohanoga veize onai'uma. E'e horoni'uma.'

*Iesu irāġani'a nufiro  
(Mataio 17:1-13, Luka 9:28-36)*

<sup>2</sup> Mada fu'o tu tiba fare enogano Iesu'a Petero, Iakobo ebu Ioane zamazadu, zeġe da'o maġa boro itiro. Ebuni zeġe ubumao Iesu irāġani'a nufiro. <sup>3</sup> Zuni dabuāġani'a 'uranadu, vazavazahiro. Haba nidu'a zamaġano vaze'a mene 'ouge vuzu'e dehene'ohe. <sup>4</sup> Ebuni Elia'a Mose\* teite zeġe mazao fureranadu, Iesu ġoreniro.

<sup>5</sup> Petero'a Iesu nina'a, 'Ihore vazega! Eme 'adama radiu'eta'a'e manoga tauqi. Nugo taruha ugidu ogoratihi, tiba gae veize, tiba Mose veize ebu tiba Elia veize.' <sup>6</sup> Ani agu'a, nagini re'uma'e. E'ano'o 'ouge reiro, ze rihau rudaro 'ahine. <sup>7</sup> Ebu goze'a feuradu, zege 'uiro. Ebu goze zamaqanono'o ago 'ahoga igiro, raena'a, "Adi'e ege Ubude, ege zamarone. Goe'a egohano'i!" <sup>8</sup> Zege'a ehamarotene, vase 'ahoga mene horoniro, rehano Iesu da'o horoniro.

<sup>9</sup> Ze'a maqanono'o ovairote'ea, Iesu'a ziro, raena'a, "Zae ubumao fureranate'e gauqani'e, vase mazao ago rae fureno'i, onamo Vaze Ubugani'a runeono'o bare gabode igunogano." <sup>10</sup> Zege'a ani goere egoharo. Rehano zege da'o bone go'ane vairo, raena'a, 'Iesu'a runeono'o bare gabode iguni'uma ra'eta'a'e nagini?' <sup>11</sup> Ebuni zege'a Iesu gadinena'a, 'Nougadu Mose goro goe'a ihoze'ete'e azaqani'a raena'a, "Ibite'e Elia'a onai'uma." ra'ohe?' <sup>12</sup> Iesu'a naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Elia'e hubehune ibite onai'uma, gau nidu'a mae izifoga. Nougadu ibite bone buka zaqoga zamaqano'e raena'a, "Vaze Ubuga'e aduga gehaga hidi'uma, ebu rae o'o'ni'uma." reido? <sup>13</sup> Rehano ege'a zi'ohe. Elia ai onaeha, ebu vase nu'a ane mazao zege ura haqaiqa haqaeaha, ibite buka zaqoga zamaqano tirete'e teigena'a.'

*Iesu'a, vine sau'ani'a ohoze kome'a ragano reirote'e fainiro  
(Mataio 17:14-21, Luka 9:37-43a)*

<sup>14</sup> Iesu zuni Petero, Iakobo ebu Ioane, zege gazaqa'a ane tahi'a fu'o tu gazaqa fare mazao feuri 'ovoiro. Vaze guquvaganina'a, zege fu'o tu gazaqa fare edau gegezoga horoziro. Ebu Mose goro goe'a ihoze'ete'e azaqani'a, Iesu tahi'a tahi'a teite rotetiro. <sup>15</sup> Ebu vase guquvaganina'a Iesu horonirotene, zaguzaganadu, ane vage dure onamiro, ebu hidadu matu'oharo. <sup>16</sup> Iesu'a ane tahi'a gadizena'a, 'Zege teite nagini u'ano rotete'ohe?' rae ziro. <sup>17</sup> Ebu vase 'ahogani'a guquva zamaqanono'o naenaeni'ena'a, 'Ihore vazega, e ubudehe gae vage tutune onaeha, mazaqa ani'e vine sau'ani'a ragano radu, goeroga mene idaga. <sup>18</sup> Vine sau'ani'a agatini'etene, rahao mae feune'ohe. Hebe'anono'o busure'ohe. Gonoga atite'ohe, ebu ahi'ani'a taidu'ohe. E gae tahi'a tahi'a mazao, vine sau'a hegone bunoga veize gadimana rehano, ze hegone bunihi ra, rehano mene idaraneha.'

<sup>19</sup> Amaqe Iesu'a zina'a, 'O! Za Badi'a mazao mene fie'ete'e azaqa! E za teite nouge da'o radiu ona'uma? E nouge ihoze oname'e'uma? Tahi'a kobe'a tutune aro'i ege vage.' reiro. <sup>20</sup> Zege'a ane vage tutune ariro. Vine sau'ani'a Iesu horonirotene, tahi'a kome'a mae ketoketoniro. Rahao higau bauriro, ebu kiure ragaviro, ebu hebe'anono'o busuriro. <sup>21</sup> Iesu'a moga gadiniro. 'Ahige reiro. 'No'e madaqano ani ugi 'ahi meiro?' Mogani'a nina'a, 'Ani kome'a madaqano meiro.' <sup>22</sup> Ebu raena'a, 'Igaiga ire roga zamaqano zu vu zamaqano, vine sau'ani'a mae feune'ohe, ani ura'e gaboneqa sausaunihi raduni. Ga fainoga edega ro'idene, vetuqafu'i ebu danafo'i!' <sup>23</sup> Iesu'a niro. ' "Ga edega ro'idene" rae ihi'ehehe? Badi'a mazao fie'ete'e vazegani'e, nagi gaqa haqaoqa'e edega. <sup>24</sup> Tahi'a kome'a mogani'a qarihe qihau niro. 'Ahige reiro. 'E Badi'a mazao fie'ohe. Rehano ege'a mene idaru'ete'e moneo, danaho'i!'

<sup>25</sup> Iesu'a vase gehaganina'a dure onairote'e horozirotene, vine sau'a ta'iroharo. 'Ga, vase mae uhune'ete'e zu mae babone'ete'e vineqa sau'a! Ege'a qa'ohe. Ane mazaono'o buano'i! Ane ragano bare ago ro'i!' <sup>26</sup> Vine sau'ani'a qihau qaniganau'ena'a, tahi'a kome'a mae ketoketonadu, buaro. Ebu tahi'a kome'ani'a rune teige baziro. Vase gehaganina'a ani horonadu, ze 'ane ani rudaneha reiro. <sup>27</sup> Rehano Iesu'a evo'ano mae qihiniro, ebu tahi'a kome'ani'a igune edaro.

<sup>28</sup> Iesu'a ne 'ahoga diugirotene, tahi'aqani'a sifu sifu gadiniro. 'Nouga'ahi emeqe'a vine sau'a hegone bunoga mene idaraneha?' <sup>29</sup> Iesu'a zina'a, 'Vine sau'a 'ahiguqa'e

kuru hina da'o hegoze buze'ohe. Mene kuraune'e, vine sau'a 'uguḡani'e hegoze buzoga'e mene idaḡa.'

*Iesu'a rune hariḡa bare reiro*  
(Mataio 17:22-23, Luka 9:43b-45)

<sup>30</sup> Iesu'a ane tahi'a tahi'a teite e'e haba'a mode iḡunadu, Galilea haba'ano vitau onamiro. Ebu Iesu'e ane'a noumao radiu'ete'e, vase'a ederoga mene uratiro. <sup>31</sup> Mazaḡa ani'e tahi'aḡa ihoze'ena'a, onamiro 'ahine. 'Ahige reiro. 'Eḡe, Vaze Ubugani'e, vase'a me'uma, ebu uḡuhi'uma. Ebu mada uḡidu zamaḡano bare ḡabode iḡuni'uma.' <sup>32</sup> Rehano ze'e, ani'a ḡoerirota'a'e mene zamariro, ebu ze'a ḡadinoga riharo.

*Iniu'e hitagano ra'ohe?*  
(Mataio 18:1-5, Luka 9:46-48)

<sup>33</sup> Ze'a Kaperanauma neḡano feuriro. Zeḡe'a ne diuḡirotene, Iesu'a tahi'aḡa ḡadiziro. 'Za ibio onaate'e zamaḡano, nagini ḡo'ane onaeha?' reiro. <sup>34</sup> Rehano ze'e mene ḡoreniro, ibio onaate'e zamaḡano iniu niḡa boro raena'a, zeḡe'a zeḡe bare ḡo'aziro 'ahine. <sup>35</sup> Ebu Iesu'a ehoradu, ane tahi'a gaubanana aheu fare (12) huziro. Ebu 'ahige rae ziro. 'Iniu'a niḡa boro reihi reine, ani'a ane bare 'u'uḡano re'uma, ebu tuḡure vaseḡa re'uma. <sup>36</sup> Ebu ani'a ohoze kome'a zamahanadu, zeḡe zamao ohoniro, ebu evo'a hina ohanadu, 'ahige rae ziro. <sup>37</sup> 'Iniu'a eḡe u'ano tahi'a kome'a 'ahiguḡa mae ḡihinine, ani'e eḡe mae ḡihihe'ohe. Ebu iniu'a eḡe mae ḡihihine, ani'e eḡe da'o mene mae ḡihihe'ohe, rehano Badi'a, eḡe Mama zuni mae ḡihine'ohe.'

*Iniu'a mene rofine, ani eme danafe'ohe*  
(Luka 9:49-50)

<sup>38</sup> Ioane'a Iesu niro. 'Thore vaseḡa, vase 'ahogani'a ḡae niḡano vine sau'a sau'a hegoze buzirote'e emeḡe'a horoniro, ebu emeḡe'a ani garariro, ani'e emeḡe teite mene rau'e 'ahine.' <sup>39</sup> Rehano Iesu'a ziro. 'Ani ago gararo'i! Mazaḡa eḡe nio gigi'a inaraḡa haḡae'ete'e haḡaiḡa\* haḡae'ete'e vaseḡa, e'e haḡaiḡa enogano, eḡe ni mene sausaune ḡoeri'uma. <sup>40</sup> Mazaḡa eme mene rofe'ete'e vaseḡani'e, emeḡe danafe'ete'e vaseḡa. <sup>41</sup> E hubehune zi'ohe. ḡae'a Keriso niḡa mae ḡihine'ete'e u'ano, iniu'a gagone vuḡa ḡanine, ani'e hubehune e'e naeḡa me'uma.'

*Haḡai sau'ano tutune ve'one'ete'e*  
(Mataio 18:6-9, Luka 17:1-2)

<sup>42</sup> 'Tahi'a kome'a 'ahiguḡa eḡe mazao fie'ete'e zamaḡano, iniu'a haḡai sau'ano tutune ve'onihine reine, ani'e hadi boro bagaḡa 'unuḡano autadu, davarao mae feunine, manoga. <sup>43</sup> Ebu evo'o'a mae ve'o'o'idene, vari'e modo'i! Evo'o naeḡa o'o'a re'udemo, 'ouge ḡabone hidoga'e manoga. Hena evo'o aheu radu, radiu tuḡutuḡu ireḡa\* diuḡoga'e sau'a. <sup>45</sup> Ebu odaḡo'a tutu'e ve'o'o'idene, vari'e modo'i! Odaḡo naeḡa o'o'a re'udemo, 'ouge ḡabone hidoga'e manoga. Hena odaḡo aheu radu, radiu tuḡutuḡu ireḡa diuḡoga'e sau'a. <sup>47</sup> Ebu ubumaḡo'a tutu'e ve'o'o'idene, ḡude modo'i! Ubumaḡo tiba re'udemo, 'ouge Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a diuḡoga'e manoga. Hena ubumaḡo aheu radu, radiu tuḡutuḡu ireḡa diuḡoga'e sau'a. <sup>48</sup> E'e haba'ano radiu tuḡutuḡu idiḡa ḡehaḡani'a, vase ahi'a au radiu'e'uma, zuni ireḡani'e mene vida'uma.

<sup>49</sup> Vaze nidu'a'e ire hina dehezi'uma. <sup>50</sup> Dama'e manoga, rehamo dama'a aberaune, nouge nouge bare inini'uma? Zama'a manorifine, dama zamao to'i, zuni nabudizeta tone radiu tiburano'i!'

## 10

### *Iesu'a roḡae hegone'ete'e ḡoe'a ihoziro* (Mataio 19:1-12, Luka 16:18)

<sup>1</sup> Iesu'a e'e haba'a mode iḡunadu, Iudea haba'a onamiro. Ebu Ioridana vuḡano fariro. Ebu vaze ḡuḡuvaḡani'a ane vaḡe bare isau onairo. Iesu ani, ane'a iḡaiḡa haḡaidote'e teige, ihoziro. <sup>2</sup> Ebu Farisea azaḡa nu'a Iesu tuhune nurifine ani vaḡe aradu ḡadiniro, raena'a, "Vaze 'ahogani'a inuga hegonoga'e idaḡahehe?" <sup>3</sup> Iesu'a naenaezina'a, 'ahige reiro. 'Mose goro ḡoe'a'e nouge ra'ohe?' <sup>4</sup> Zeḡe'a niro. 'Mose'a raena'a, ohoze'a inuga hegonoga veize, fefa teadu, inuga ha'uma, ebu hegoni'uma.' <sup>5</sup> Rehano Iesu'a ziro. 'Za'e teḡaze riḡa 'ahine, Mose'a goro ḡoe'a 'adi tiro. <sup>6</sup> Rehano ḡadaheḡano, Badi'a'a haba nidu'a haḡairote'e zamaḡano, "Badi'a'a ohoze zu roḡae haḡairo. <sup>7</sup> E'ano'o ohoze'a vi'a moga muhizi'uma, ebu ani inugeta tibura'uma, <sup>8</sup> ebu ani anine aheu rehano tiba re'uma." E'ano'o ze'e mene aheu, rehano tiba. <sup>9</sup> E'ebano'o Badi'a'a tibunirota'a'e, vaze'a mene 'a'ani'uma.'

<sup>10</sup> Vesu'u zeḡe'a neo diuḡi' onamirotene, Iesu, tahi'aḡani'a ḡadiniro. Ani'a ihozirote'e moneo ḡadimaro. <sup>11</sup> Ebu Iesu'a ziro. 'Iniu'a inuga hegonadu, roḡae 'ahoga meine, a'e ani'a inuga ḡahine ahete'ete'e haḡaiḡa teite idaḡa. <sup>12</sup> Ebu roḡae'a i'a modadu, ohoze 'ahoga meine, ani zuni i'a ḡahine ahete'ete'e haḡaiḡa haḡae'ohe.'

### *Iesu'a tahi'a kome'a kome'a veize Badi'a uminiro* (Mataio 19:13-15, Luka 18:15-17)

<sup>13</sup> Vaze nu'a Iesu vaḡe eneze zamaze onairo, Iesu'a evo'a ranao touga veize. Rehano Iesu tahi'a tahi'a'a roziro. <sup>14</sup> Iesu'a e'e horonirotene, zamaḡa ḡuginiro. Ebu tahi'aḡa ziro. 'Tahi'a kome'a kome'a tuḡuzo'i, eḡe vaḡe aroga! Ago gararo'i! Mazaḡa Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeḡa'e, tahi'a kome'a kome'a teige Badi'a ḡoere igi'ete'e vazeḡa. <sup>15</sup> E hubehune zi'ohe. Iniu'a tahi'a kome'a teige, Badi'a'a ibitohau'ete'e mene mae ḡihinine, Badi'a'a mene ibitoha'uma.' <sup>16</sup> Ebu Iesu'a tahi'a kome'a tiba tiba ohane ḡihinadu, manina tiro, ebu evo'a zeḡe ranao teadu, Badi'a uminiro.

### *Ma'ora vazeḡa* (Mataio 19:16-30, Luka 18:18-30)

<sup>17</sup> Iesu ani'a iḡunadu, ibio onamirotene, ohoze 'ahogani'a dure onairo, ebu Iesu babaḡano obena hina tuḡadu, ḡadiniro. 'Ihore vazeḡa manōḡa, e nagini haḡaine, ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma?' <sup>18</sup> Ebu Iesu'a nina'a, 'ahige reiro. 'Ḡa nougaduni "E manōḡa" ra'ohe? Vaze manōḡa'e o'o'a. Rehano Badi'a da'o'e manōḡa. <sup>19</sup> Ḡa'e Mose goro ḡoe'a edeḡa. A'e "Vaze ago mano'i. Inugo ago ḡahine aheto'i. Ago ḡonotano'i. Ago ḡurire ḡoero'i. Ago 'u'uru mo'i. Vi'u mogo gubazo'i." ' <sup>20</sup> Ebu ani'a Iesu niro. 'Ihore vazeḡa, e'e kobēḡanono'o onao izidi, Mose goro ḡoe'a e'e nidu'a haḡaido.' <sup>21</sup> Iesu'a ubuma 'ue, ane ḡiani'ro, matu'oharo, ebu 'ahige rae niro. 'Ḡa'e gau 'ahoga ize mene haḡaeha. Onamo'i! Ḡae tohe zuni habaḡo nidu'a hoite modo'i, ebu e'e |imoni|rḡa'e toheze o'o'a azaḡa zeno'i! 'Ougine, ḡabone manōḡa me'uma Badi'a mazao. Ebuni eḡe ḡarunio aro'i!' <sup>22</sup> Ani'a e'e ḡoe'a igirotene, vetuḡararo. Ebu zamaḡa are'ena'a, onamiro, mazaḡa ani'e ma'ora\* vazeḡa 'ahine.

<sup>23</sup> Iesu'a tahi'aḡa ḡiaze ragavadu, 'ahige rae ziro. 'Ma'ora vazeḡa'e, Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeḡa rouga'e riḡa bagaḡa.' <sup>24</sup> Ebu zeḡe'a e'e ḡoe'a igirotene, zaguzagararo. Rehano Iesu'a bare ziro. 'Eḡe tahi'a tahi'a, Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeḡa rouga'e riḡa bagaḡa. <sup>25</sup> Kamero'e niduru ho'oga diuḡoga'e riḡa. Rehano ma'ora vazeḡa'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeḡa rouga'e ufeta riḡa." <sup>26</sup> Ze e'e igirotene, zamaze nidu'a zaguzagararo, ebu Iesu niro. 'Ahige reiro. "Ougine, iniu'a da'o ḡabone hidi'uma?" <sup>27</sup> Iesu'a ḡiazadu, ziro. 'Vaze ane'a bare ḡabone hidoga'e mene idaḡa, rehano Badi'a'a vaze ḡabozi'uma. Mazaḡa ani'e gau nidu'a haḡaoga idaḡa.'

<sup>28</sup> Petero'a Iesu ġoreniro. 'Ġiano'i! Eme tohe nidu'a modadu, ġae ġaruna hegote'ohe'  
<sup>29</sup> Iesu'a rae ziro. 'E hubehune zi'ohe. Vaze 'ahogani'a neġa, negoġa, ezeġa, vi'a, moga, eneġa ga haba'a, eġe u'ano zu Badi'a hari manoġa u'ano modine, <sup>30</sup> ani izidi madaġano ġae sinahu e'e bare me'uma. Neġa, negoġa, ezeġa, vi'a, eneġa ebu haba'a bare me'uma, rehano aduga zuni hidi'uma. Ebu mada ġonagani'a onaine, ġabone tuġutuġu\* me'uma. <sup>31</sup> Rehano ibite'ete'e azaġa ġehaġa'e vesi'uma, u vese'ete'e azaġa ġehaġa'e ibiti'uma.'

*Iesu'a ġae uġiduġano ane rune hariġa reiro*  
 (Mataio 20:17-19, Luka 18:31-34)

<sup>32</sup> Iesu ebu ane tahi'a tahi'a'a, Ierusalem ibiġano oname'egano, Iesu'a ibitiro. E'e ġianirotene, ze'e zaguzagaro. Hegotirote'e azaġa zuni riharo. Ebu Iesu'a ane tahi'a gaubanana aheu fare (12) bare huze onairo. Ebu nagini'a ane mazao furera'uma, e'e ihoziro. <sup>33</sup> 'Ahige reiro. "Ġiano'i, eme'e Ierusalem ite'ohe, ebu eġe, Vaze Ubugani'e dibu'o vazegā ġihi'aġihi'a zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a obohe ti'uma. Ebu zeġe'a raena'a, 'Ġa'e ruda'uma,' re'uma. Ebu Badu'a aġu'a azaġa\* 'evoreo ri'ih'i'uma. <sup>34</sup> Zeġe'a ġirihoni'uma, so'abide vahi'uma, masihi'uma, ebu uġuhi'uma. Ebuni mada uġidu zamaġano, bare ġabode iġuni'uma.'

*Iakobo ebu Ioane'a Iesu uminiro*  
 (Mataio 20:20-28)

<sup>35</sup> Zebedeo ubuga, Iakobo zuni Ioane'a Iesu vaġe onaadu, 'ahige rae niro. 'Thore vazegā, eme gau 'ahoga ġae'a haġaofoga ra'ohe.' <sup>36</sup> Iesu'a ġadize'ena'a, 'Za ura'e, e'a nagini haġao zinihi ra'ohe?' <sup>37</sup> Ze'a raena'a, 'Ġae'a zuhi'a me'uma madaġa mo'idene, eme aheu, 'ahoga eda'e moneo, 'ahoga kauri moneo ohof'o'i, eme nife boro reifine.' <sup>38</sup> Rehano Iesu'a zina'a, 'Za'e aġu'a, nagini umide'eta'a'e. Eġe'a gage'ete'e bioġa'e aduga hidi'ete'e bioġa, zae zuni e'e hina gagi'umahehe? Zuni eġe bapatzohi'uma bapatzogā hina zae zuni bapatzoz'i'umahehe?' <sup>39</sup> Zeġe'a 'O'e' rae niro. Ebu Iesu'a zina'a, 'Eġe'a gagi'uma bioġa'e, zae zuni e'e hina gagi'uma, zuni eġe bapatzohi'uma bapatzogā hina, zae zuni bapatzoz'i'uma. <sup>40</sup> Rehano eda'ehe naeo zuni kaurihe naeo ehor'i'uma azaġa'e, eġe 'ane mene re'uma. Rehamo e'e haba'a'e, Badi'a'a ohozi'uma reirote'e azaġani'a da'o ehor'i'uma.' <sup>41</sup> Iesu tahi'a gaubanana (10)'a e'e igirotene, Iakobo zuni Ioane mazao maġuniro. <sup>42</sup> Ebu Iesu'a huze nu'ozadu ziro. 'Za edeġa, avo'a haba'a zamaġano, zuhi'a rae zi'ete'e azaġani'a, e'e ne azaġa ibitozini'ohe ebu zeġe ġihi'a azaġani'a ze urate'ete'e idunaġano ne azaġa raġano haġae'ohe. <sup>43</sup> Rehano za'e ago 'ouge haġao'i! Zae bo'aġano iniu'e ġihi'a reihi reine, ani'e zae tuġure vazegā heuġa rae re'uma. <sup>44</sup> Ebu iniu'a niġa boro reihi reine, ani'e, zae nidu'a veize tuġure igi'ete'e vazegā re'uma. <sup>45</sup> Mazaġa eġe, Vaze Ubugani'a onairota'a'e, mene vazegā eġe tuġure egoga veize, rehamo eġe'a vazegā tuġure haġaoga veize, ebuni vazegā ġehaġa sau'a u'ano, eġe ġabone hina Badi'a dibu'ohanoga veize.'

*Ieriko neġano ubumaġa kuruġa fainiro*  
 (Mataio 20:29-34, Luka 18:35-43)

<sup>46</sup> Iesu ebu ane tahi'a tahi'ani'a Ieriko neġano feuriro. Ebuni Iesu ani, ane tahi'a tahi'a ebu vazegā ġuġuvaġa teite Ieriko neġa mode oname'enogano, ubumaġa kuruġa zuni umido vazegā, niġa Batimeo'a ibi genaġano ehore radiro. Ani'e Timeo ubuga. <sup>47</sup> Ani'a Iesu, Nazareta ne vazegā hanite onairote'e igirotene, huau iġuniro. 'Iesu, Davida Ubuga, eġe vetuġaho'i!' <sup>48</sup> Vaze ġehaġani'a rone'ena'a, 'Hezoa!' rae niro. Rehano ani bare ġihau багаġa huaru. 'Davida Ubuga, eġe vetuġaho'i!' <sup>49</sup> Ebu Iesu'a edanadu, 'ahige reiro. 'Hune aro'i.' Ebu ubumaġa kuruġa vazegā huniro. 'Ahige rae niro. 'Zamaġo tiba hano'i! Iġuno'i! Ani'a huġade'ohe.' <sup>50</sup> Ane'a ogote'ete'e dabuġa modadu, ġarihe iġuniro, ebu Iesu vaġe onamiro. <sup>51</sup> Iesu'a ġadiniro. 'Ġa

ura ġa mazao nagini haġaihi?' Ubumaġa kuruġa vazegani'a niro. 'Ihore vazegā, e ehamatihi ra'ohe.' <sup>52</sup> Ebu Iesu'a niro. 'Onamo'i! Ġae'a Badi'a mazao fie'ete'e'a ġae bare fai'eha.' Ebu ġarihe hune ubumaġa ra'arotene, Iesu ġarunio hegotiro.

## 11

### *Iesu Keriso'a Ierusalemā neġa diuġiro*

*(Mataio 21:1-11, Luka 19:28-40, Ioane 12:12-19)*

<sup>1</sup> Iesu'a, ane tahi'a tahi'a teite Ierusalemā neġa hanitiro, ebu ne aheu, niġa Betefage ebu Betania zuni hanitiro. Ebu Olive maġa uhiġano bone, Iesu'a tahi'aġa aheu tuġuziro, <sup>2</sup> ebu ziro. 'Zazore mone neġa onamo'i. E'e neġano feurine, vaze'a ize mene ehorirote'e |idoniki|r ubuga batune touga horoni'uma. Fuhi'adu mae onao'i. <sup>3</sup> Vaze'a ġadizena'a, "Za nagini nouge'ohe?" ro'idene, 'ahige rae zo'i. "Zuhi'a Boro'a urate'ohe. Vesu'u bare mae onai'uma." '

<sup>4</sup> Ze onamiro, ebu |idoniki|r ubuga ibiheta genagano batune touga horoniro. Ani'e ibio edau radiro, ebu zeġe'a fuhi'iro. <sup>5</sup> E'ea edau radirote'e azaġani'a ġadiziro. 'Ahige reiro. 'Za nougadu |idoniki|r ubuga e'e fuhi'e'ohe?' <sup>6</sup> Ebu ze'a naenaezina'a, Iesu'a zirote'e ġoe'a zirotene, tuġuze onamiro.

<sup>7</sup> Ze'a |idoniki|r ubuga Iesu vaġe mae onairo. Ebu zeġe dabua |idoniki|r ġarugano hirau tirotene, Iesu'a e'e rana ehoriro. <sup>8</sup> Ebu vaze ġehaġani'a zeġe dabua ibio hirau tiro. Vaze nu'e, ire ezaga rouġeita butuono'o vari'e madu, ibi rana tiro. <sup>9</sup> Ebu Iesu zamao onamirote'e, zu ġaruna onamirote'e azaġani'a, rae huau'ena'a, 'ahige reiro.

'Hosana!\* Badi'a niġa mae ġihino'i! Zuhi'a Boro niġano onae'ete'e vazegā matu'ohatihi!' <sup>10</sup> Emeġe mama Davida'a ibitoharote'e e'e madaġani'a onai'uma. Matu'ohatihi! Hosana! Hitanao Badi'a niġa mae ġihino'i!

<sup>11</sup> Ani'e Ierusalemā neġano feuriro, ebu Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa\* zamaġano diuġiro. Gau nidu'a ġiane ragave hauġirotene, ġoravararo 'ahine, tahi'aġa teite Betania neġa bare onamiro.

### *Iesu'a |ifigi|r ireġa\* roniro*

*(Mataio 21:18-19)*

<sup>12</sup> Irarirotene, oherebau Iesu ebu ane tahi'a tahi'a'a, Betania neġanono'o vinini tare onairo. <sup>13</sup> Ebu |ifigi|r ireġa rouġeta haba faġanono'o moneni horonirotene, Iesu'a |ifigi|r ireġa u'a onamiro, huga ġianoga rae. Ani'a uhiġa onairotemo, huga o'o'a. Rouġa da'o horoniro. Mazaġa |ifigi|r'a mene hudau'ete'e madaġa. <sup>14</sup> Ebu Iesu'a |ifigi|r ireġa niro. 'Vaze'a ġa hugo mene bare a'uma onamo tuġutuġu, mazaġa ġa'e mene bare huda'uma.' Ebu ane tahi'a tahi'a'a Iesu'a reirote'e iġiro.

### *Iesu'a hoihoi azaġa Badi'a ġahunohau'ete'e Neġaono'o uhiziro*

*(Mataio 21:12-17, Luka 19:45-48, Ioane 2:13-22)*

<sup>15</sup> Iesu ebu ane tahi'a tahi'a, Ierusalemā neġa bare itirotene, Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa diuġiro. Iesu ani, Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa zamaġano, ġahunohanoga veize hoite'ete'e hoihoi azaġa, uhize ġururuziro. Iudea |imoni|r hina senise'ete'e azaġa fataġa, zuni tubugo ninġa hoite'ete'e azaġa ehoru ġauġa mae ġihuniro. <sup>16</sup> Ebu vaze garariro. Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa zamaġano tohe odohe diuġe oname buanoga mene uratiro. <sup>17</sup> Ebu ani'a ihoze'ena'a, 'ahige rae ziro. 'Buka zaġoġa zamaġano 'ahige tiro ga? "Eġe ne'e vaze nidu'a kuru neġa re'uma" Rehano zae'a eġe kuru neġa zamaġano ġonore monede haġae'ohe.'

<sup>18</sup> Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa, zuni Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a, e'e hariġa iġirotene, Iesu manoga ibiġa vaġiro. Mazaġa vaze nidu'a ani'a ihoze'ete'e egadu, zaguzagararo 'ahine, Iesu rihoniro. <sup>19</sup> Ġorava urirotene, Iesu ebu ane tahi'a tahi'a, Ierusalemā neġanono'o bare Betania neġa onamiro.

*|iFigi|r iregani'a rorarote'e moneo Iesu'a ihoziro*  
(Mataio 21:20-22)

<sup>20</sup> Oherebau ibio onamirote'eba, |ifigi|r irega horoniro. Ane huga mo'ağanono'o rorau ovoiro taiga. <sup>21</sup> Ebu Petero'a, Iesu'a |ifigi|r irega nirote'e goe'a zamariro. Ebu Iesu niro, raena'a, 'Ihore vazega, giano'i! Gae'a rone sausaunate'e |ifigi|r irega roraneha.' <sup>22</sup> Ebu Iesu'a naenaenziro. 'Badi'a mazao fio'i! <sup>23</sup> E hubehune zi'ohe. Iniu'a maga 'adi nina'a, "Gihitadu, davara zamağano buano'i" rae re'uma. Ebu zamağa mene 'ada'adi'uma. Zuni ane'a rate'e hağaiğa hubehune furera'uma rae zamari'uma. 'Ouge Badi'a mazao fine, hugani'a ane mazao furera'uma. <sup>24</sup> E'ano'o zi'ohe. Nagini nagini kurau'ena'a, umidi'uma. Ebu hubehune e'e hidi'uma rae zamaradu, fi'uma. 'Ouge hağaine, huga hidi'uma. <sup>25</sup> Za'a edanadu, kuraune, vaze'a zae mazao hağai sau'a hağate'e rae modo'i. 'Ougine, moze adureo radiu'ete'e'a zae hağai sau'a zuni rae modi'uma.'

*Ierusalem zuhi'ağa azağani'a Iesu gigi'ağa gadiniro*  
(Mataio 21:23-27, Luka 20:1-8)

<sup>27</sup> Ze Ierusalem neğano bare feuriro. Iesu'a, Badi'a gahunohau'ete'e Neğa zamağano oname'enogano, Badi'a gahunohau'ete'e neğa zuhi'ağa boro boro, zuni Mose goro goe'a ihoze'ete'e azağa, ebu vaze boro boro'a, ani vağe onairo. <sup>28</sup> Ebu zeğe'a gadiniro. 'No'e gigi'ağa hina hağai e'e hağae'ohe? Iniu'a e'e gigi'ağa ganiro?'

<sup>29</sup> Iesu'a naenaenziro. 'Ege'a gadimu tiba gadizi'uma. Zae'a naenaehine, ege'a zi'uma, no'e gigi'ağa hina hağai 'ahi hağae'ohe. <sup>30</sup> Ioane'a zinirote'e bapatizoğa'e, Badi'aono'o ga vazeono'o? Naenaeho'i.'

<sup>31</sup> Zeğe'a zeğe da'o neneğaniro. 'Ahige reiro. 'Badi'aono'o reine, ani 'ahige re'uma. "Tena nougadu ani goere mene mae gihinido?" <sup>32</sup> U "Vazeono'o reine, ..." ' Vaze geħağani'a mağuni'uma rihoniro. Mazağa vaze nidu'a 'ahige rae zamariro, Ioane'e hubehune peroveta vazega.

<sup>33</sup> E'ano'o Iesu naenaenziro. 'Ahige reiro. 'Eme ağu'a.' Ebu Iesu'a ziro. 'Ege zuni no'e gigi'ağa hina hağai 'ahi hağae'etadi mene ihozi'uma.'

## 12

*|iVaini|r\* mebağa giane'ete'e azağa hariğa idaidağa*  
(Mataio 21:33-46, Luka 20:9-19)

<sup>1</sup> Iesu'a hari idaidağa hina goreziro. 'Vaze 'ahogani'a |ivaini|r mebağa goraro, ebu hadi gabiriğa meraro. |iVaini|r mağa edene gige'ete'e iduğa hadi rana hu'iro. Ehamu'ete'e taruhağa hitanao hadi hina hağairo. Ebu e'e mebağa, meba giane'ete'e azağa ziniro, ane veize gauoga veize. Ebu avo'a haba'a onamiro.

<sup>2</sup> |iVaini|r mağa hirive'ete'e madağa feurirotene, tuğure vazega meba giane'ete'e azağa vağe tuğune onamiro, |ivaini|r mağa nu mouga veize. <sup>3</sup> Rehano ze'a obone teadu bouniro, ebuni evo'a isoğa tuğune baroniro. <sup>4</sup> Tuğure vazega 'ahoga hena bare tuğuniro. Rehano ze'a vadigano maro, ebu mazagarone runiro. <sup>5</sup> Hena 'ahoga tuğuniro, rehano mau runiro. Vaze geħağa zuni tuğuziro, rehano nu bouziro, nu zimi ruziro. <sup>6</sup> Ane mazao ize tiba da'o'e'e, ane ubuga zamarone. Gonagano, ani tuğune'ena'a, 'ahige reiro. 'Ani ege ubude 'ahine, goe'a egoha'uma.' <sup>7</sup> Rehano ani'a feurirotene, meba giane'ete'e azağani'a neneğane'ena'a, 'ahige reiro. 'Tahi'a 'adi'e meba vazega iğu'a me'uma vazega. Aro matihi! Mebağa'e emeğe'a me'uma.' <sup>8</sup> Ebu ze'a obone teadu, mau runiro, ebuni |ivaini|r mebağa enogano modiro.

<sup>9</sup> |iVaini|r mebağa vazega'e nagini nougi'uma? Ani'e onaadu, meba giane'ete'e azağa zimi haği'uma. Ebuni |ivaini|r mebağa vaze 'ahoga 'ahoga zini'uma. <sup>10</sup> Za buka zağoga zamağano, 'ahige tirote'e goe'a'e me'odiro ga?



“Ne ogoru'ete'e azaḡani'a mene uratadu, mae modirote'e hadiḡani'e, gaḡa boro hadiḡa re'uma. <sup>11</sup> 'Adi'e Zuhi'a Boro'a haḡairote'e haḡaiḡa. Emeḡe'a ḡiane'etene, manoḡa tauḡi.'

<sup>12</sup> Iesu teite ḡoerirote'e azaḡani'a, hari idaidaḡa 'ahi'e zeḡe veize reirote'e ederirotene, ze ura Iesu obone tihi reiro. Rehano vase ḡuḡuvaḡa rihoziro. E'ano'o Iesu modadu onamiro.

*Roma zuhi'aḡa ani |itakisi moni|rḡa*

*(Mataio 22:15-22, Luka 20:20-26)*

<sup>13</sup> Iudea vase boro boro'a, Farisea azaḡa zu Heroda teite rau'ete'e azaḡa Iesu mazao tuḡuziro, ane ḡoere ḡonaga egoga raduni. <sup>14</sup> Ze ani vaḡe onairo, ebu 'ahige reiro. 'Thore vaseḡa, eme edeḡa, ḡa'e huga da'o ra'ete'e vaseḡa, zuni vase mazao mene rihau'ete'e vaseḡa. Mazaḡa ḡa vase tohe mene ḡiane'ete'e vaseḡa. Rehano ḡoere huga hina Badi'a ibi ihofe'ohe. E'ano'o ḡadimu'ohe. Roma zuhi'aḡa |itakesi moni|rḡa haune, idaḡa ga mene? Eme |itakesi|r naeḡa ha'uma ga mene?'

<sup>15</sup> Rehano Iesu ani edeḡa, ze zamaze nufe zamariro. Zeḡe ḡoere teite mene idaḡa. Ebu 'ahige reiro. 'Za nougadu so'ohihi ra'ohe? |iMoni|r hadiḡa odohe aro'i, eḡe ḡianifine.' <sup>16</sup> Ze tiba odohe ariro. Iesu'a madu ḡadiziro. 'Iniu vine ebu iniu ni 'ahi'e'e?' Zeḡe'a naenaeniro. 'Roma zuhi'aḡa ni ebu viga.'

<sup>17</sup> Iesu'a ziro. 'Roma zuhi'aḡa\* |imoni|r'e Roma zuhi'aḡa ane hano'i, ebu Badi'a |imoni|r'e Badi'a ane hano'i!' Ebu zeḡe huga ani ḡoereono'o zaguzagaro.

*Runeono'o bare iḡuni'uma ḡoe'a*

*(Mataio 22:23-33, Luka 20:27-40)*

<sup>18</sup> Sadukea azaḡa\* Iesu vaḡe onairo. Ze'e 'ahige zamariro. Rune azaḡani'e mada ḡonagano mene iḡuni'uma. Zeḡe'a Iesu ḡadiniro. 'Ahige reiro. <sup>19</sup> 'Thore vaseḡa, Mose'a emeḡe veize 'ahige tiro. “Vaze 'ahoga negoḡa rudaune, rehano ane inuga ubuga o'o'a reine, ane negoḡani'a bare me'uma, ebu negoḡa veize ubuga fureni'uma” <sup>20</sup> Negoḡa nidu'a fu'o tu aheu fare (7) radiudo. Negoḡa ibi'a'e hahuriro, ebu rudaro, rehano ubuga o'o'a. <sup>21</sup> Negoḡa aheugani'a ḡozobaḡa teite hahuriro. Rehano rudaro, ebu ubuga o'o'a. Ebu negoḡa uḡiduḡa zuni hahuriro, rehano haḡai idaḡani'a fureraro. <sup>22</sup> Ebu negoḡa nidu'a fu'o tu aheu fare'a tiba tiba ḡozoba teite hahuriro, rehano nidu'a rudau hauḡadu, ubudeze o'o'a. Hena vesu'u ḡozoba zuni rudaro. <sup>23</sup> Runeono'o bare iḡuni'uma madaḡano, ani'e iniu inuga re'uma? Mazaḡa ohoze fu'o tu aheu fare teite hahuriro 'ahine.'

<sup>24</sup> Iesu'a 'ahige rae ziro. 'Za hube ve'ore'ohe. Buka zaḡoḡa huga mene ma'ohe, zuni Badi'a gigi'a aḡu'a. <sup>25</sup> Runeono'o bare iḡuni'uma madaḡano, ze'e mene hahuri'uma, rehamo ze'e adureo radiu'ete'e aneruḡa heuḡa. <sup>26</sup> Za'e runeono'o iḡuni'uma ga mene, ḡadimu'ehehe? Mose buka zamaḡano butu hariḡa'e'e. Za e'e hariḡa me'odiro ga, Badi'a'a Mose nouge nouge nirote'e? A'e 'ahige reiro. “E'e Aberahamo\* Badi'a, zu Isako\* Badi'a, ebu Iakobo\* Badi'a.” <sup>27</sup> Ani'e mene rune azaḡa Badi'a, rehamo ḡabone azaḡa Badi'a. Ze ahirize'e rudaro, rehano vineze ize ḡaboga. Za'e ve'oḡa boro bagaḡa.'

*Goro ḡoe'a ḡihi'a*

*(Mataio 22:34-40, Luka 10:25-28)*

<sup>28</sup> Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e vaseḡa 'ahogani'a onairo, ebu zeḡe'a ḡo'anirote'e igiro. Iesu'a faifairu naenaenzirote'e igirotene, Iesu ḡadiniro. 'Goro ḡoe'a nidu'a zamaḡano no'e goro ḡoe'a'e ḡihi'a?' <sup>29</sup> Iesu'a naenaeniro, raena'a, 'Goro ḡoe'a ḡihi'a hune'e 'ahi'e'e. “Isaraela\* azaḡa, ego'i! Zuhi'a Boro, emeḡe Badi'a'e ane da'o Zuhi'a tibuhuga. <sup>30</sup> Ebu zamaḡo nidu'a hina, ḡaboneḡo nidu'a hina, zamaroḡo nidu'a hina, inaraḡo nidu'a hina Zuhi'a Boro, ḡae Badi'a zamaro'i!” <sup>31</sup> Goro ḡoe'a 'ahoga, e'e

hegotoga'e 'ahi'e'e. “Ġae'a ġae bare zamare'ete'e teige, nabugo zuni zamaro'i!” Goro ġoe'a aheu 'adi'e ġoere boro. Goro ġoe'a 'ahoga 'ahogani'a ġoere aheu 'adi mene vitinoga.'

<sup>32</sup> Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e vazeġani'a naenaeniro, raena'a, 'Manoġa tauġi! Ihore vazeġa, ġa'e hube hugano ġoere'ohe. Badi'a'e tiba. 'Ahoga'e o'o'a. <sup>33</sup> Ebu zamaġa nidu'a hina, edeġa nidu'a hina, inaraġa nidu'a hina, Badi'a zamare'ete'e, zuni vaze'a ane bare zamare'ete'e teige, nabuga zuni zamare'ete'e, e'e haġaiġa'e boro bagaġa. Ġau nunu Badi'a hau'ete'e haġaiġa zaġoġa'e, e'e haġaiġani'a vitinoga.' <sup>34</sup> Ebu ani'a doġo'ani naenaenirote'e, Iesu'a igirotene, 'ahige rae niro. 'Ġa nariga Badi'a'a ibitohau'ete'e vazeġa ra'ohe.' E'e enogano vaze nidu'a ani ġadinoga riharo.

*Keriso'e Davida ubuga zu Davida Zuhi'a*  
(Mataio 22:41-46, Luka 20:41-44)

<sup>35</sup> Ebu Iesu Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa zamaġano ihozirote'ea, 'ahige reiro. 'Nouga'ahi Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'e 'ahige ra'ohe, Keriso'e Davida ubuga? <sup>36</sup> Mazaġa Davida ani, Vine Zaġoġani'a edeġa hanadu, 'ahige reiro. “Badi'a'a eġe Zuhi'a, Keriso 'ahige rae niro.

Eġe eda'e moneo ehoro'i, onamo ġae teite utite'ete'e azaġa odaġo 'u'uġano edeze ġahizi'uma.”

<sup>37</sup> Davida 'ane'a, e'e vazeġa hune'ena'a, Zuhi'a reiro. 'Ougine, ani'e nouge nouge Davida ubuga?' Ebu vaze ġuġuvaġa matu'uzeta Iesu ġoere igiro.

*Iesu'a Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa haġai u'ano haramo ziniro.*  
(Mataio 23:1-36, Luka 20:45-47)

<sup>38</sup> Iesu'a ihozirote'e zamaġano, 'ahige reiro. 'Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa ġiazo'i! Ze niguzoga raduni, dabua faġa haġaadu, oname onae'ohe, ebu vaze vaze'a ne hunio hidine, zuhi'a raduni, gubaze ġorezihi ra'ohe. <sup>39</sup> Iuda kuru neġa zamaġano, vaze boro boro'a ehore'ete'e haba'ano ehorihi ra'ohe, ebu tiburu ogau'ete'e haba'ano zuni, ehoro haba'a manoġano da'o ehorihi ra'ohe. <sup>40</sup> Ebu ġozoba so'onadu, toheġa nidu'a meine'ohe, zuni kuru faġa ġurire kurau'ohe. E'ano'o zeġe haġai sau'a, e'e naeġa'e boro bagaġa me'uma.'

*Ġozoba'a Badi'a ġahunanirote'e |imoni|rġa*  
(Luka 21:1-4)

<sup>41</sup> Iesu ani, Badi'a ġahunani'ete'e |imoni|r mauġaġa uhiġano ehoriro. Vaze ġehaġani'a mauġa zamaġano |imoni|r ufirote'e ġiane radiro. Ma'ora azaġa ġehaġani'a |imoni|r boro ufiro. <sup>42</sup> U toheġa o'o'a ġozobaġani'a onaadu, |imoni|r komeġa aheu ufiro. A'e toea aheu heuġa. <sup>43</sup> Ebu Iesu'a tahi'aġa huze nu'oziro, ebu 'ahige rae ziro. 'E hubehune zi'ohe. Toheġa o'o'a ġozobaġani'a ofata'a'e, vaze 'ahoga 'ahogani'a ofate'e teite mene idaġa. Ġozoba'e boro bagaġa ofeha. <sup>44</sup> Mazaġa ma'ora azaġani'a ofata'a'e, zeġe |imoni|r ġehaġaono'o tahiġa da'o ofeha. Rehano ġozoba 'adi'e ane mazao radiu'ete'e moniġa nidu'a ofeha. Ani'a ogomuġa hoite a'uma moniġa nidu'a ufi hauġeha.'

## 13

*Kuru Neġa Fahe Hauġi'uma rae Reiro*  
(Mataio 24:1-2, Luka 21:5-6)

<sup>1</sup> Iesu ani Badi'a ġahunohau'ete'e Neġanono'o buarotene, ane mazaono'o edeġa ma'ete'e vazeġa 'ahogani'a 'ahige rae niro. 'Ihore vazeġa, ġiano'i! Hadi iriġa zuni ne iriġa 'adi nugo ġiano'i! Manohuga tauġi!' <sup>2</sup> Rehano Iesu'a nina'a, 'ahige reiro. 'Ne

boro 'adi horone'ehehe? Hadi 'ahoga hadi 'ahoga ani ranao mene radi'uma madağa onai'uma. Agire azağa nidu'a fahe ruruni'uma.'

*Mada ġonagano ibiti'uma haġaiġa*

*(Mataio 24:3-14, Luka 21:7-19)*

<sup>3</sup> Iesu ani Olive maġano, a'e Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa naenaēġano ehorirotene, Petero, Iakobo, Ioane ebu Aniderea zeġe'a sifu ġadiniro. <sup>4</sup> 'Efo'i! A'e no'e madaġano? E'e haġaiġa nidu'a furera'uma madaġano, nagi haġai nu badeġani'a ibite furera'uma?' <sup>5</sup> Iesu'a zina'a, 'ahige reiro. 'Za Ġiano'i! Hena vaze'a tutuze so'ozi'uma. <sup>6</sup> Vaze ġehaġani'a eġe ni radu onai'uma, ebu 'ahige re'uma. "E'e Keriso" Ebu vaze ġehaġa tutuze so'ozi'uma. <sup>7</sup> Uti hariġa, haba hani'a, ga haba faġanono'o ego'idene, ago rihano'i! 'Adi'e furera'uma ġauġa, rehano mada ġonaga'e ize, izema. <sup>8</sup> Mazaġa avo'a neġani'a, avo'a neġa teite utiti'uma. |iGavamani|r 'ahogani'a, |igavamani|r 'ahoga teite utiti'uma. Haba nunu zamaġano haba'a hagari'uma. Zaga zuni hia'uma. Rehano a'e ġadaheġano aduga hidi'ete'e da'o. Aduga nu ize mene fureraneha.

<sup>9</sup> Zae'a bare dugute to'i! Mazaġani'e kanisoro azaġa zamao ohoze ti'uma. Ebuni Iuda kuru neġa zamaġano bouzi'uma. Eġe u'ano, |igavamani|r vazeġa zu zuhi'a, zeġe zamao eda'uma. Ebu zeġe ubumao eġe hari manoġa rae fureni'uma. <sup>10</sup> Mada ġonaga ize, izema mougano, Badi'a hari manoġa'e, haba nidu'a zamaġano haramo zini'uma. <sup>11</sup> Ebu no'e madaġano oboze teadu, kotao ohozo'idene, nagini ġoe'a re'uma rae, ago zamare borofu'i! Madaġani'a feuro'idene, zae'a ġoeri'uma ġoe'a zini'uma. Za'e e'e da'o rae fureno'i! Mazaġa zae'a ġoeri'uma ġoe'a'e, zae'a mene ġoere'ohe. Rehano Vine Zaġoġani'a ġoere'ohe. <sup>12</sup> Negoġani'a negoġa revohanadu, ma'uma. Ebu mogani'a ubuga revohanadu, ma'uma. Ebu ubudeze'a vi'a moga maġuno zini'uma, ebu runeo tuġuzi'uma. <sup>13</sup> Vaze vaze nidu'a eġe ni u'ano, za he'ehe'ezi'uma. Rehano edau ġigaru onamo meite'e vazeġa'e ġabone hidi'uma.

*Sausauze'ete'e riho ġauġa eda'uma madaġa*

*(Mataio 24:15-28, Luka 21:20-24)*

<sup>14</sup> Rehano sausauze'ete'e riho ġauġa ani, ane'a mene eda'uma haba'ano eda'uma. E'e horono'idene, Me'ode'ete'e vazeġa edero'i! Iudea haba'ano radiu'ete'e azaġa haba maġa u'a ferau onamo'i! <sup>15</sup> Ne touġariġano ahi'a ohone'ete'e vazeġani'e bare ovoadu, ne mene diuġi'uma, ane tohe mouga veize. Rehano fera'uma. <sup>16</sup> Mebao gau'e'ete'e vazeġani'e, ane dabua mouga veize mene bari'uma. Rehano fera'uma. <sup>17</sup> E'e madaġano, ahi'eta roġaeġa zuni, nune hina ene guraġa ġubuze'ete'e roġaeġa, ze'e vetuġaġa. Feranoga mene idaġa. <sup>18</sup> Iругu madaġano, e'e madaġani'a mene fureranoga veize kurano'i! <sup>19</sup> Mazaġa e'e madaġano vaze nidu'a aduga hidi'uma. Badi'a ani'a ġadaheġano ġau nidu'a haġairote'eano'o onao izidi, 'ahiguġa haġaiġa mene fureraro. Vehu'u zuni 'ahiguġa mene bare furera'uma. <sup>20</sup> Zuhi'a Boro ani'a, e'e madaġa mene futufine, vaze tiba zuni mene ġabode radi'uma. Rehano ane'a mae tirete'e azaġa\* u'ano, e'e madaġa futufi'uma reiro.

<sup>21</sup> Ebu vaze 'ahogani'a zina'a, 'Ġiano'i, Keriso'e 'ahi e'e!' ga 'Omo 'e'e!' rae zo'idene, e'e ġoe'a ago mae ġihino'i. <sup>22</sup> Mazaġa ġuriro Kerisoġa zuni ġuriro peroveta azaġa furera'uma. Ebu Badi'a'a rae tirete'e azaġa tutuze so'ozihi radu haġai nu badeġa boro багаġa zu zaguzaga'uma haġaiġa haġai'uma. <sup>23</sup> E'ano'o zae'a bare dugute to'i! Haġai nidu'a, ane'a ize, izema fureranogano, zae veize rae furene'ohe.'

*Vaze Ubugani'a ovai'uma*

*(Mataio 24:29-31, Luka 21:25-28)*

<sup>24</sup> Ebu aduga hidi'uma madaġa hauġine, e'e madaġano mada'e uzabora'uma. Bato'e mene agara'uma. <sup>25</sup> Buzuva'e adureono'o rururu bua'uma. Ebu adure

ġiane'ete'e gigi'aġani'e haghagari'uma. <sup>26</sup> Ebu e'e madaġano eġe, Vaze Ubugani'a ġoze zamaġano ovai'uma. Gigi'a inaraġa boro zuni aġaġa manaġa madu ovai'uma. Ebu vaze vaze'a e'e horoni'uma. <sup>27</sup> Ebu hena eġe'a tuġure viga tuġuzi'uma. Ebu haba nidu'anono'o, Badi'a'a rae tirote'e azaġa nu'ozi'uma. Haba ġonaganono'o haba ġonaga azaġa nu'ozi'uma.

*Madaga hanite'ete'e edero'i!*

*(Mataio 24:32-35, Luka 21:29-33)*

<sup>28</sup> Figi ireġa mazao nagini'a fureru'ete'e ġianadu, edero'i. Ezagani'a butiru itadu rouġani'a udufa'oga horonetene irugu madaġa haniteha rae edere'ohe. <sup>29</sup> E'e teige 'ahiguġani'a fureru'ete'e horonine'e, eġe, Vaze Ubugani'a adureono'o bare ovaite'e edero'i. <sup>30</sup> Hubehune zi'ohe. Izidi radiu'ete'e azaġa mene hauġi'uma, onamo 'ahiguġaguġa nidu'a furera'uma. <sup>31</sup> Adure zu raha'e hauġi'uma. U eġe ġoere'e radiu tuġutuġu.

*Guhiu rado'i!*

*(Mataio 24:36-44)*

<sup>32</sup> Rehano nani'a 'ahiguġani'a furera'uma, emeġe nidu'a aġu'a. Adureo radiu'ete'e aneruġa zuni aġu'a. Badi'a Ubuga zuni aġu'a. U eġe Mama da'o edeġa. <sup>33</sup> Zae'a dugute to'i! Ġiane rado'i! Mazaġa za aġu'a, e'e madaġa nani'a onai'uma. <sup>34</sup> A'e, vaze'a ane ne modadu, oname'ete'e heuġa. Ani'a iġune'ete'e madaġano, ane tuġure azaġa mazao, gau tiba tiba zini'uma. Ebu ibiheta ġiane'ete'e vazeġa nina'a, "Ehamu rado'i!" re'uma. <sup>35</sup> E'ano'o fairu ġiano'i! Mazaġa za aġu'a ne zuhi'aġa nani'a bare onai'uma. Ġorava ohe'ano ga, ohere nemanema ga, irara moneo ga, ohereda'o, za aġu'a. <sup>36</sup> Ani'e, za aġu'a madaġano, bare onai'uma. Ebu zae'a baze'enogano hanizine, nougi'uma? <sup>37</sup> Eġe'a zae zi'ete'e ġoe'a'e, vaze nidu'a zuni zi'ohe: Ġiane rado'i!

## 14

*Iesu ma'uma ibiġa vaġiro*

*(Mataio 26:1-5, Luka 22:1-2, Ioane 11:45-53)*

<sup>1</sup> 'Ahi madaġa'e, Pasika muiġa\* zuni |iisiti|r o'o'a |iberedi|rġa au'ete'e muiġa madaġa\*, mada aheu izema mougano. Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro, zuni Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa, ze 'u'uru monede, Iesu obone teadu, manoga ibiġa vaġiro. <sup>2</sup> Mazaġa ze raena'a, 'Pasika muiġa madaġano mene haġai'uma. Hena vaze ġuġuvaġani'a utitofi'uma.'

*Roġae 'ahogani'a dehoru Iesu rana beu'iro*

*(Mataio 26:6-13, Ioane 12:1-8)*

<sup>3</sup> Iesu ani'e Betania neġano, Simona, ibite lefera'a meirote'e vazeġa ne zamaġano radiro. Ze ehore ogau'enogano, roġae 'ahogani'a botoroġeta diuġiro. Botoro hadi niġa Alabasita\*, zamaġano'e dehoru, niġa Narudo, naeġa'e'e boro, e'e varadadu, Iesu vadini rana ovoe beu'iro. <sup>4</sup> Rehano vaze nu de'ea bone maġunadu, ġadititina'a, 'Nagini u'anono'o dehoru manaġa mode tauġe'ohe? <sup>5</sup> A'e hoitifone, kina sinahu uġidu (300) vitinifo. E'e |imoni|rġa'e toheġa o'o'a azaġa zinifo.' 'Ouge rae roniro.

<sup>6</sup> Rehano Iesu'a raena'a, 'Ago gararo'i! Nougaduni ani aduga hau'ohe? Ani'e haġai manaġa eġe mazao haġaeha. <sup>7</sup> Mazaġa tohe o'o'a azaġani'e, zae teite iġaiġa radiu'ohe. Vesu'u za faizine, idaġa. U e'e zae teite iġaiġa mene radi'uma. <sup>8</sup> Ani'e ane edeġa haġaiġa haġaeha. E ize mene gurogano, ani'e, dehoru eġe ahirio ibite be'uneha, vesu'u eġe ahiri guroga veize. <sup>9</sup> E hubehune zi'ohe. Haba nidu'a zamaġano no'e haba'ano Badi'a hari manaġa haramine, ani'a haġaate'e haġaiġa hariġa re'uma, ane zamaroga veize.

*Iuda Isakariota'a Iesu revoharo*  
(Mataio 26:14-16, Luka 22:3-6)

<sup>10</sup> Iuda Isakariota, Iesu mazaono'o edeḡa ma'ete'e vazēḡa 'ahoga, Badi'a ḡahunohau'ete'e neḡa zuhi'aḡa boro boro vaḡe onamiro, Iesu revohanoga veize. <sup>11</sup> Ze e'e ḡoe'a igirotene, matu'e rudaro. Ebu '|iMoni|r ḡani'uma' rae niro. Iuda ani, Iesu revoha'uma madaḡa manōḡa vaḡiro.

*Pasika muiḡa haḡae tiro*  
(Mataio 26:17-19, Luka 22:7-13)

<sup>12</sup> '|Isiti|r o'o'a '|iberedi|rḡa au'ete'e muiḡa madaḡa ibi'ano, a'e Pasika zamarifine, dibu'o mamoeḡa ubuga mau'ete'e madaḡa, Iesu tahi'a tahi'a'a, Iesu ḡadiniro. 'No'e onamadu, ḡae veize Pasika ogomuḡa haḡae ti'uma?'

<sup>13</sup> Ane tahi'a ahe uḡuze'ena'a, 'ahige rae ziro. 'Ierusalemā neḡa ito'i! Ohoze 'ahogani'a vu ḡoḡoreḡa ḡudu'oga horoni'uma. Ebu ani ḡaruna hegoto'i! <sup>14</sup> Ane'a diuḡi'uma neḡano, e'e neḡa vazēḡa ḡoreno'i. "Ihore vazēḡa 'ahige ra'ohe. Eḡe'a, eḡe tahi'a tahi'a teite, Pasika muiḡa a'uma neḡa zamaḡa'e, nou'e'e?" <sup>15</sup> Ani'a hitanao ne boro zamaḡa 'ahoga ihozi'uma. Ane'a eḡe Pasika muiḡa veize, ne zamaḡa ruhine teate'e horoni'uma. De'ea haḡae to'i.' <sup>16</sup> Ani anine iḡunadu, ne boro itiro. Ebu Iesu'a zirote'e horoniro. Ze Pasika muiḡa ruhine tiro.

*Iuda'a Iesu revoha'uma hariḡa ibite ziro*  
(Mataio 26:20-25, Luka 22:22-23, Ioane 13:21-30)

<sup>17</sup> Ḡoravararotene, Iesu ani, ane tahi'a tahi'a gaubanana aheu fare teite onairo. <sup>18</sup> Ze ehore ogarote'e zamaḡano, Iesu'a 'ahige rae ziro. 'E hubehune zi'ohe. Za 'ahogani'a revoni'uma. Ani, eḡe teite idaḡa ogau'ete'e vazēḡa.' <sup>19</sup> Ze zamaze adudaro, ebu ane ane'a, 'E mene hehe?' rae niro.

<sup>20</sup> Iesu'a naenaezi'ena'a, 'A'e zae 'ahoga, gaubanana aheu fare zamaḡano, '|iberedi|r eḡe teite idaḡa siuvao 'u'une au'ete'e vazēḡa. <sup>21</sup> Eḡe, Vaze Ubugani'e, buka zaḡoḡa zamaḡano tirote'e idaḡano onami'uma. Rehano, eḡe, Vaze Ubuga revoni'uma vazēḡa'e, fase vetuḡaḡa! Ani'e mene furerafone, manōḡa.'

*Zuhi'a ane mui ḡonaga au tiburaro*  
(Mataio 26:26-30, Luka 22:14-20)

<sup>22</sup> Ze ogarote'e zamaḡano, Iesu'a '|iberedi|r madu, Badi'a uminiro. Ebu '|iberedi|r vahegaduni, ḡahugiro. Ebu raena'a, 'Madu, ano'i. 'Adi eḡe ahiri.'

<sup>23</sup> Hena '|ivaini|r vuḡa bioḡa 'ahoga meiro. Badi'a mazao matu'ohanadu, ziniro. Ebu ze bio tibanono'o tahi tahe gagiro. <sup>24</sup> Ebu Iesu'a ziro. "Adi eḡe ru. Vaze ḡehaḡa u'ano be'ute'ohe. Eḡe ru hina Goro Iziga ti'ohe. <sup>25</sup> E hubehune zi'ohe. E '|ivaini|r vuḡa mene bare gagi'uma, onamo Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'anobu'u iziga gagi'uma.'

<sup>26</sup> Ebu ze badahadu, Olive maḡa buau onamiro.

*Iesu'a Petero niro. 'Ḡa'a eḡe o'ohi'uma'*  
(Mataio 26:31-35, Luka 22:31-34, Ioane 13:36-38)

<sup>27</sup> Iesu'a ane tahi'a tahi'a zina'a, 'ahige reiro. 'Zae nidu'a muhihe fera'uma. Mazaḡa buka zaḡoḡa zamaḡano 'ahige tiro.

"Badi'a'a mamoe ḡiane'ete'e vazēḡa mau runi'uma. Ebu mamoe'e ferau ḡouri'uma."

<sup>28</sup> Rehano e rudanadu, runeono'o bare ḡabode iḡuni'uma. E'e enogano, e ibite Galilea ona'uma, ebu zae teite hidi'uma.'

<sup>29</sup> Petero'a raena'a, 'Vaze nidu'a muhi'e fera'uma, rehano e'e mene fera'uma.'

<sup>30</sup> Iesu'a Petero niro. 'E hubehune ḡa'ohe. Izidi ohere kokoroku'a ḡae aheu ize, izema uganogano, ḡa'e ḡae uḡidu eḡe o'ohi'uma.' <sup>31</sup> Rehano Petero ani ḡoere ḡiharo.

'Nagini'a eġe mazao fureraune, e ġae teite ruda'uma madaġano zuni, e'e ġa mene rae o'o'i'uma.' Ane tahi'a nidu'a 'ouge reiro.

*Iesu Getesemane haba'ano kuraro  
(Mataio 26:36-46, Luka 22:39-46)*

<sup>32</sup> Iesu ebu ane tahi'a tahi'ani'a, Getesemane haba'a onairo. Ebu Iesu'a tahi'aġa zina'a, 'ahige reiro. 'E kurau'e bobo, 'aha geno ehore rado'i!' <sup>33</sup> Ebu Petero, Iakobo ebu Ioane, zeġe uġidu zamaze onamiro. Onamirotene, Iesu ani zamaġa ufeta riharo, zuni zamaġa adudaro. <sup>34</sup> Ebu 'ahige rae ziro. 'E'e zamahe are rudau'ohe. 'Adao radadu, zae'a zae bare duguzo'i!'

<sup>35</sup> Hena tahiġa mo bade onamiro. Ebu rahao ġuġuradu, kuraro, raena'a, 'Idaġa ro'idene, mada aduga 'adi mae vaġino'i!' <sup>36</sup> Ebu 'ahige reiro. 'Eġe Mama, ġa gau nidu'a haġaoga edeġa. Eġe mazaono'o bio 'adi, gau aduga 'adi mae vaġino'i! Rehano mene eġe ura. A'e ġae ura da'o haġao'i!'

<sup>37</sup> Hena baradu, ane tahi'a uġidu baze'enogano, horoziro. Ebu Petero nina'a, 'ahige reiro. 'Simona, ġa baze'ehehe? Mada tiba (1 hour) zu dugu'ogani mene idaranahehe? <sup>38</sup> Dugute to'i ebu kurano'i, so'oso'o ġoe'a mene egaduni, haġai sau'a mene haġaifine! Zamaze'e hubehune urate'e rehano, ahirize'e zorere'ohe.'

<sup>39</sup> Ebu ani bare onamaduni, ibite kurarote'e teige kuraro. <sup>40</sup> Hena ani'a bare onaadu, zeġe uġidu baze'enogano horoziro. Mazaġa ubumaze'a ufeta anoziro. Ze'e aġu'a nouge nouge Iesu naenaeni'uma.

<sup>41</sup> Iesu'a bare onamadu, kuranadu, ġae uġiduġano bare onairo. Ebu 'ahige rae ziro. 'Za ize baze'ehehe, ebu ahirize ohone'ehehe? E'e da'o. Madaġa 'ai onaeha. Ġiano'i! Eġe, Vaze Ubugani'e, vaze sau'a sau'ani'a me'uma. <sup>42</sup> Iġuno'i! Eme haoze onamihi! Ġiano'i! Revoni'ete'e vazeġa 'ai onaeha.'

*Iesu obone tiro  
(Mataio 26:47-56, Luka 22:47-53, Ioane 18:3-12)*

<sup>43</sup> Iesu ani ize ġoere'ete'e zamaġano, Iuda, gaubanana aheu fare (12) vazeġa 'ahogani'a onairo. Vaze ġehaġa zuni kari ebu somori boro madu, ane teite onairo. Ze'e Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro zuni, Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa ebu, vaze boro boro'a, tuġuziro. <sup>44</sup> Reva vazeġani'a, ane'a haġai'uma gauġa ibite ihoziro, raena'a, 'Eġe'a hidadu, fura'inite'e vazeġani'e, ei'e'e. Obone to'i, ebu faine zamahu onamo'i.'

<sup>45</sup> Iuda'a feurirotene, Iesu vaġe onamiro. Ebu 'Thore vazeġa boro!' rae nina'a, fura'iniro. <sup>46</sup> Ebu ze'a Iesu evo'ano obone tiro. <sup>47</sup> Ane teite edau radirote'e vazeġa 'ahogani'a, kariġa ahase bunadu, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a tuġure vazeġa agatinirotene, teġaġa vari'e buniro. <sup>48</sup> Iesu'a zina'a, 'ahige reiro. 'Za'e, ġonore vazeġa obone ti'ete'e teige, kari ebu somori boro madu, eġe obohe touga veize onahehe? <sup>49</sup> Mada nidu'a e'e zae teite Badi'a ġahunohau'ete'e Neġa zamaġano ihozido. E'e zamaġano za'e mene obohe tido. Rehano 'adi'e buka zaġoġa zamaġano tirote'e furera'uma haġaiġa.'

<sup>50</sup> Ebu tahi'aġa nidu'a ani muhine feraro.

<sup>51</sup> Ohoze tahi'aġa 'ahogani'e, Iesu ġarunao hegotiro. Ani'e ahi'a isoġa, rehano dabua afa'a vidaro. Iesu obone tirote'e azaġani'a, ane zuni obone tihi reirotene, <sup>52</sup> dabuaġa da'o meiro. Ane huga'e firina feraro.

*Iudea zuhi'aġa nidu'a nu'orarote'e nemaġano Iesu'a edaro  
(Mataio 26:57-68, Luka 22:54-55, 22:63-71, Ioane 18:13-14, 18:19-24)*

<sup>53</sup> Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a\* u'a, Iesu zamahu onamiro. Ebu Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro, zuni vaze boro boro, ebu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa nidu'a nu'oraro. <sup>54</sup> Petero ani'e, Iesu hegohegote onamiro.

Ebu Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a ġabiri zamaġano diuġiro. Ani, ne e'ea gaue'ete'e azaġa teite ehoradu, ireo idiro.

<sup>55</sup> Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro, zuni Iudea kanisoro azaġa\* nidu'a, Iesu matite'e veize, nouge nouge kotai'uma ġoe'a vaġiro, rehano mene horoniro. <sup>56</sup> Mazaġa vaze ġehaġani'a Iesu ġuriro hariġa rae fureniro 'ahine, ġoereze mene tiba.

<sup>57</sup> Ebu vaze nu'e iġunadu, Iesu ġuriro hariġa 'ahige rae fureniro. <sup>58</sup> 'Eme'e ani'a 'ahige reirote'e iġiro. "E'e Kuru Neġa Zaġoġa\* 'adi, vaze'a haġairote'e ġauġa fahadu, mada uġidu zamaġano, Badi'a ne 'ahoga, vaze'a mene haġai'uma ġauġa, ohoni'uma." <sup>59</sup> Rehano e'e hariġa zuni mene idararo.

<sup>60</sup> Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a'a, zeġe zamao iġunadu, Iesu ġadiniro. 'Ahige reiro. 'Ġa mene naenaenzi'ehehe? Vaze vaze 'aha'a ġoere aduga ġae rana ti'eta'a'e, ġa nouge re'uma?'

<sup>61</sup> Rehano Iesu ani'e sifu radiro, mene naenaeniro. Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a'a bare ġadiniro. 'Ahige reiro. 'Ġa Keriso, emeġe'a mae ġihine'ete'e vazeġa ubuga hehe?' <sup>62</sup> Iesu'a naenaeni'ena'a, 'ahige reiro. 'O'e, e'e Keriso. Za'e eġe, Vaze Ubugani'a, Badi'a ġigi'eta eda'e moneo, ehorite'ea horohi'uma. Ebu adure ġoze zamaġano ovaite'ea horohi'uma.'

<sup>63</sup> Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a'a dabuaġa obonadu, zigiro.\* Ebu 'ahige reiro. 'Ei'e'e. Ani matite'e veize mazaġa mene vaġi'uma. <sup>64</sup> Badi'a ni sausaune'ete'e ġoe'a za egeha. Za nouge zamare'ohe?' Zeġe nidu'a ani maune, manoġa rae reiro.

<sup>65</sup> Ebu vaze nu'e so'abide vaniro. Ebu hena ubumaġa aute 'uadu, bouniro. Ebu 'ahige reiro. 'Ġa'e peroveta vazeġa! Ro'i! Iniu'a bou'eha?' Ebu tuġure vazeġa nu'a hena fa'oniro.

### *Petero'a Iesu o'oniro*

*(Mataio 26:69-75, Luka 22:56-62, Ioane 18:15-18, 18:25-27)*

<sup>66</sup> Petero ani'a ne 'u'uġano radirotene, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa ġihi'a veize gaue'ete'e roġae tahi'aġa 'ahogani'a onairo. <sup>67</sup> Ani Petero'a ireo idirote'e horonirote, ane ġiane runiro. Ebu 'ahige rae niro. 'Ġae zuni Iesu, Nazareta ne vazeġa teite radiudo.' <sup>68</sup> Rehano Petero ani e'e ġoe'a o'oniro, raena'a, 'Ġae'a nagini ra'eta'a'e, e'e aġu'a. E mene zamare'ohe.' Ebu buau'ete'e ġabiriġa ibihetaġa u'a onamiro. Ebu kokoroku'a ugaro.

<sup>69</sup> Roġae tahi'aġa ani horonadu, ani uhiġano edarote'e azaġa bare zina'a, 'ahige reiro. 'Vaze 'adi'e Iesu mazaono'o edeġa ma'ete'e vazeġa 'ahoga.' <sup>70</sup> Rehano Petero'a bare rae o'oniro.

Vesu'u ani uhiġano edarote'e azaġa, bare Petero nina'a, 'ahige reiro. 'Hubehune ġa'e ane vaze 'ahoga. Mazaġa ġae zuni Galilea vazeġa.' <sup>71</sup> Rehano Petero ani, ġoere huga ġoe'a hina rae fureniro. Ebu hubehune raena'a, 'ahige reiro. 'Ġa'a ra'ete'e ohozeġa a'a'e, e aġu'a.'

<sup>72</sup> Ebu hena kokoroku'a bare ugaro. Ebu Petero'e Iesu'a 'ahige nirote'e ġoe'a zamariro. 'Kokoroku'a ġae aheu izema uganogano, ġa'e ġae uġidu eġe o'ohi'uma.' E'e zamarirotene, ani niau rudaro.

## 15

### *Pirato'a Iesu ġadiniro*

*(Mataio 27:1-2, 27:11-14, Luka 23:1-5)*

\* **14:63** 'Adi'e Badi'a niġa sausaune'ete'e ġoe'a u'ano, Iuda azaġa haġae furenidote'e haġaiġa.

<sup>1</sup> Oheredao uzeuze, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro'a, vase boro boro, ebu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa, kanisoro azaġa nidu'a teite ġo'aniro. Ebu Iesu utadu, tutune onamiro. Roma gavana\*, Iudea haba'a ġiane'ete'e vazega, niġa Pirato, ani evora ri'iniro. <sup>2</sup> Pirato'a ġadiniro. 'Ġa'e Iuda azaġa zuhi'aġahehe?' Iesu'a naenaenina'a, 'Ġae'a e'e ra'ete'e.' <sup>3</sup> Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro'a ġoere aduga aduga ġehaġa ani rana ġoeriro. <sup>4</sup> Pirato'a hena bare ġadiniro. 'Ġa mene naenaenzi'ehehe? Ġiano'i, ġoere aduga aduga ġehaġa ġae rana ġoere'ete'e!' <sup>5</sup> Rehano Iesu ani mene bare ġoeriro. E'ebone Pirato ani doudiro.

*Pirato'a Iesu satauronoga veize tuġuniro*

*(Mataio 27:15-26, Luka 23:13-25, Ioane 18:39—19:16)*

<sup>6</sup> Pasika muiġa madaġano iġaiġa, Iudea azaġani'a umidirote'e idunaġano, ġutaudote'e vazega 'ahoga tuġune bunido. <sup>7</sup> E'e madaġano ġu'a neġano ġutarote'e azaġa teite vase 'ahoga niġa Barabasi'a radiudo. Ani'e utitirote'e zamaġano vase 'ahoga marote'e vazega. <sup>8</sup> Vaze ġuġuvaġani'a Pirato vaġe onairote'ea, uminiro, ane'a iġaiġa haġaidote'e haġaiġa haġaoga. <sup>9</sup> Pirato'a ġadiziro, raena'a, 'Za'e zae veize Iuda azaġa zuhi'aġa 'omo tuġune bunoga urate'ehehe?' <sup>10</sup> Mazaġa Pirato ani edeġa, Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro'a ane evora Iesu ri'inirota'a'e, zeġe'a ahiahiniro 'ahine. <sup>11</sup> Rehano Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro'a Barabasi tuġune bunoga rae, vase ġuġuvaġa ġunuġano inare ġoeriro. <sup>12</sup> Ebu Pirato'a hena bare ġadiziro. 'Tena, zae'a Iuda azaġa zuhi'aġa rae hune'eta'a'e nouġi'uma?' <sup>13</sup> Ze naenaeni houna'iro, raena'a, 'Sataurono'!' <sup>14</sup> Pirato'a hena ġadiziro. 'Nouga 'ahi? Ani nagini haġai sau'a haġairo?' Rehano ze bare bare houna'ena'a, 'Sataurono'!' reiro. <sup>15</sup> E'ano'o Pirato ani, vase ġuġuvaġa zama'a ehoroga rae, Barabasi tuġune buniro. Ebu Iesu ani, Pirato ġoere idunaġano masinadu, satauronoga veize tuġuniro.

*Uti azaġa Iesu ġirihoharo*

*(Mataio 27:27-31, Ioane 19:2-3)*

<sup>16</sup> Uti azaġani'a Iesu gavana ne zamaġa tutune onamiro. Ebu ze'a nabudize nidu'a huze nu'oziro. <sup>17</sup> Ebu dabua kanaġa vidoharo. Vadigano'e ire renoga mae ġuadu, ovoe redoharo, zuhi'a rouga raduni. <sup>18</sup> Ebu 'evore ġihine'ena'a, 'ahige reiro. 'Iuda azaġa zuhi'aġa o! Mada manoga!' <sup>19</sup> Gubu hina vadigano bouniro, ebu so'abide vaniro, ebu obena hina tuġadu, so'one kuraro. Zeġe nidu'a tibutibe 'ouge haġairo. <sup>20</sup> Ebu ġirihohau hauġirotene, dabua kanaġa fuh'i'ohanadu, ane dabua hina bare vidoharo. Ebu satauronoga rae, tutune buniro.

*Iesu satauroniro*

*(Mataio 27:32-44, Luka 23:26-43, Ioane 19:17-27)*

<sup>21</sup> Kurune ne vazega, niġa Simona'a guni'a neġanono'o onairo. Ani'e Alesana ebu Rufo moze. Ebu uti azaġani'a tuġutuġuniro, Iesu satauro odohoga veize. <sup>22</sup> Ebu Iesu tutune onamiro, habaniġa Gologota. E'e ġoe'a hugani'e 'Vadini isiga haba'a'. <sup>23</sup> Murava niġa muro\*, e'e teite tibune be'unirote'e |ivaini|r vuġa Iesu haro, ane ahiri'a mene ufeta giginoga veize. Rehano mene gagiro. <sup>24</sup> Ebu Iesu satauroniro. Iesu dabua nidu'a'e hadi arahohanadu, iniu'a me'uma radu, ġahugotitiro. <sup>25</sup> Ani satauronirota'a'e, oherebau mone mada fu'o ġazaġa (9am) zamaġano. <sup>26</sup> Nagini u'ano satauronirote'e ġoe'a'e 'ahige tiro. 'IUDA AZAġA ZUHI'AġA' <sup>27</sup> Ġonore azaġa aheu ane teite idaġa satauroziro, 'ahoga ane eda'e moneo, ebu 'ahoga ane kauri moneo. <sup>28</sup> A'e buka zaġoga zamaġano tirote'e ġoe'ani'a fureraro. 'Ahige reiro. 'Ani'e haġae tauġi tauġe'ete'e azaġa teite tibune me'odiro.'



<sup>29</sup> Uhiġano vitau onamirote'e azaġani'a, vadinize mirune'ena'a, roniro. 'Ahige reiro. 'Uuu! Ġa Kuru Neġa Zaġoġa fahadu, mada uġidu zamaġano ohoni'uma reirote'e vazega! <sup>30</sup> Satauroono'o buanadu, ġae'a ġae bare ġabo'o'i!' <sup>31</sup> Badi'a ġahunohau'ete'e neġa zuhi'aġa boro boro'a, Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa teite Iesu ġirihohau'ena'a, ġoretitiro. 'Ahige reiro. 'Ani vaze ġabozido. Rehano ani'a ane bare mene ġabone'ohe. <sup>32</sup> Keriso, Isaraela azaġa zuhi'aġa, satauroono'o buano'i, emeġe'a ġia'adu, ġae mazao fioga veize.' Ane teite idaġa sataurozirote'e azaġa zuni ġoere sau'a hina roniro.

*Iesu'a rudaro*

*(Mataio 27:45-56, Luka 23:44-49, Ioane 19:28-30)*

<sup>33</sup> Madai madaġa (12am) reirotene, haba nidu'a uzaboraro, onamo ġorava madaġa uġidu (3pm) meiro. <sup>34</sup> Ġorava madaġa uġidu (3pm) meirotene, Iesu'a ġihau huario. 'Eloi, Eloi, lama sabatani?' Ġoere e'e hugani'e, 'Eġe Badi'a, eġe Badi'a, ġa nougadu ġiahe modeha?' <sup>35</sup> Satauro uhiġano edarote'e azaġa nu, e'e igirotene, 'ahige reiro. 'Ġiano'i! Ani Elia hune'ohe.' <sup>36</sup> Vaze 'ahogani'a dure onaadu, vari maġa fu'ure'ete'e heuġa 'uruġa, |ivaini|r vuġa ġiġi'a zamaġano taradu, gubu somoġano autiro. Ebu Iesu ġohani haro, gagoga veize. Ebu 'ahige reiro. 'Guhiano'i, nugo ġianihi, Elia'a ovaadu, mae buni'uma ga mene.' <sup>37</sup> Iesu ani ġihau huario. Ebu iriga re'adu, rudaro. <sup>38</sup> Ebu e'e zamaġano, Kuru Neġa Zaġoġa 'ue'ete'e dabuaġa hitanaono'o zigau 'a'adu ovoiro, ebu aheu reiro. <sup>39</sup> Uti vazega boro 'ahogani'a, Iesu satauro zamao edanadu, ġiane radiro. Ani'a Iesu'a 'ouge rudarote'e horonirotene, 'ahige reiro. 'Hubehune vaze 'adi'e Badi'a Ubuga.'

<sup>40</sup> Roġae nu zuni mono'o edanadu, ġianiro. Zeġe bo'aġano'e, Maria, ani Magadala neġa roġaeġa; zuni Maria, ani Iakobo zuhu'a zu Iosefa vi'ze; ebu roġae 'ahoga, niġa Salome. <sup>41</sup> Ze'e, Iesu'a Galilea haba'ano radirote'e madaġano, ane teite onamiro, ebu tuġureġa egoharote'e roġaeġa. Ebu Iesu teite Ierusalemne neġa erirote'e roġaeġa ġehaġa zuni e'ea.

*Iesu hadi iduġa zamaġano tiro*

*(Mataio 27:57-61, Luka 23:50-56, Ioane 19:38-42)*

<sup>42</sup> Ġoravararo. A'e Bana Madaġa izema mougano, ogomu haġae ti'ete'e madaġano, <sup>43</sup> Iosefa, Arimatea ne vazega, Iudea kanisoro vaze boro 'ahoga, ani zuni Badi'a'a ibitoha'uma madaġa guhinirote'e vazega. Ani Pirato vaġe onamoga mene riharo. Ani onamadu, Iesu ahiri umidiro. <sup>44</sup> Pirato ani, Iesu'a hube rudana ga mene rae zamariro. Uti vazega boro 'ahoga hunadu, Iesu'a hube rudana ga mene rae ġadiniro. <sup>45</sup> Ani mazaono'o Iesu'a rudarote'e igirotene, Iosefa tuġuniro, Iesu ahiri mouga veize. <sup>46</sup> Iosefa ani, dabua 'uruġa manoġa hoitiro. Iesu satauroono'o mae bunadu, dabua hina 'umiro. Ebu hadi iduġa zamaġano tiro. E'e iduġa'e vatava hu'irote'e iduġa. Ebu hadi boro hina idu ibihetaġa kiune 'uiro. <sup>47</sup> Maria, Magadala ne roġaeġa, zuni Maria, Iosefa vi'a, anianine Iesu tirote'e haba'a ġiane radiro.

## 16

*Iesu'a bare ġabode iġuniro*

<sup>1</sup> Bana Madaġa madaġa hauġirotene, Maria, ani Magadala neġa roġaeġa, zu Maria, ani Iakobo vi'a, ebu roġae 'ahoga, niġa Salome, zeġe uġiduni murava hohoġa manoġa hoitiro, Iesu ahiri zauhohanoga veize. <sup>2</sup> Fura madaġano, irarirotene, ze'e idu haba'a onamiro. <sup>3</sup> Zeġe da'o neneġaniro, raena'a, 'Iniu'a idu 'uoga hadiġa 'omo kiune vaġinofi'uma?' <sup>4</sup> Ebuni ze'a dude iġunirotene, hadi'e avo'ao kiune touga horoniro. Hadiġa'e boro bagaġa. <sup>5</sup> Zeġe huga idu haba'a zamaġa diuġirotene, ene maraġaġa 'ahogani'a, eda'e moneo ehorirote'e horoniro. Dabuġani'e 'uruġa bagaġa zuni faġa

bagaga. Rogae ugidu ai vineze de'oriro. <sup>6</sup> Rehano ani'a ziro, raena'a, 'Ago rihano'i! Za'e Iesu, Nazareta nega vazega, satauronirote'e vazega vage'ohe. Ani ai gabode iguneha. Ani 'adao o'o'a. Ane ahi'a tirete'e igu'a giano'i! <sup>7</sup> Ai onamo'i! Iesu tahi'a tahi'a ebu Petero zo'i! 'Ahige rae zo'i, "Iesu'a ibite Galilea onami'uma. E'eabu'u, ani'a zirote'e idunagano, ane teite hidi'uma." ' <sup>8</sup> Ebuni zege huga idu haba'anono'o ferau buaro, mazaqa ahirize rereraro, ebu vineze zuni de'oriro. Ebuni goere 'ahogani zuni vaze 'ahoga mene ziro, mazaqa riharo 'ahi.

*Iesu'a Maria, Magadala ne rogaeqa mazao fureraro*

<sup>9</sup> Fura madaqano, oherebau uzeuze, Iesu ani gabode iguniro, ebuni Maria, Magadala ne rogaeqa, ani mazao ibite fureraro. Ani'e vine sau'a fu'o tu aheu fare (7) ane mazaono'o hegoze buzirote'e rogaeqa. <sup>10</sup> Ani onamadu, Iesu teite radiudote'e azaqa, zege zamaze are'ena'a, niarote'e zizugano ziro. <sup>11</sup> Ze'e, Iesu ai runeono'o bare gabode igunirote'e, zuni Maria'a ani horonirote'e hariqa igiro. Rehano ani goere mene mae gihiniro.

*Iesu'a ane mazaono'o edeqa ma'ete'e vazega aheu mazao fureraro*

<sup>12</sup> Vesu'u ani anine Ierusalemne ne guni'aga onamirotene, Iesu'a zege zamao fureraro, rehano iraga'e nufiro. <sup>13</sup> Ani anine baradu, nabudize ziro, rehano zege goere mene mae gihiniro.

*Iesu'a ane tahi'a tahi'a tuquziro*

<sup>14</sup> Hena mada 'ahogano, Iesu tahi'a gaubanana tiba fare (11) ze'a ogaudote'e zamaqano, Iesu'a zege mazao fureraro. Ebuni ta'iro zini goeziro, vaze goere rae mode'ete'e u'ano, zuni zege'a fefene'ete'e u'ano. Mazaqa ani'a gabode igunirote'ea horonirote'e azaqa goere'e mene mae gihiniro. <sup>15</sup> Ani'a ziro, raena'a, 'Haba nidu'a onamo'i! Hari manoga, vaze nidu'a mazao haramo'i! <sup>16</sup> Haramo mae gihini'uma zuni bapazoni'uma vazegani'e, Badi'a'a gaboni'uma. U mene mae gihini'uma vazegani'e, Badi'a kota boro madaqano, ibiqani'a tura'uma. <sup>17</sup> Haramo mae gihini'uma azaqani'e haqai nu badeqa 'adi haqai'uma: vine sau'a ege niqano hegoze buzi'uma, ago izigano goeri'uma, <sup>18</sup> mohe sau'a mae gihini'uma, rune muravaqa gagi'uma, rehano mene sausauzi'uma, 'evoreze ugi azaqa ragano ti'uma, ebu manori'uma.'

*Iesu'a adure itiro*

<sup>19</sup> Zuhi'a Iesu'a gozeze hauqirotene, Badi'a'a ani adure goha, mae gihine itiro. Ebu Badi'a eda'e moneo ehoriro. <sup>20</sup> Ze ai onamadu, haba nidu'a zamaqano haramiro. Zuhi'a Boro zuni zege teite gaue tiburaudo, ebuni gigi'a inaraqa haqae'ete'e haqaiqa hina zege goere idaneete.

## Iesu Keriso Hari Manoga Luka'a Mirihiro

### *Luka'a Vaze Boro Teofirasi veize Buka Mirihiro*

<sup>1-2</sup> Vaze boro Teofirasi, ege Luka, gae veize buka 'adi mirihe'ohe. Iesu'a gauga gadahenirote'ano'o onamo ane'a runeono'o bare igunirote'e zamaano, emege bo'agano Iesu'a haainute'e horonirote'e azaa'e radiunu. Ze'e Iesu hari zu ani ihore moneo vaze me'odirote'e tugure azaa, ebu ze emege zuni ihofiro. Vesu vaze gehaani'a zu tugure azaa me'odirote'e idunaano Iesu hari moneo mirihiro. <sup>3</sup> Ege'a zuni e'e hariiga nidu'a'e gadaheganono'o onao izidi faifaine udahiro. Ebu ege'a gae veize hari 'adi faine dogo'ani ti miriho gane'eta'a'e manoga rae zamariro, <sup>4</sup> mazaiga ibite vaze'a gae iho'irote'e hariiga'e hari huga rae gae'a ederifine.

### *Ioane Babatiso'a Furera'uma Hariiga*

<sup>5</sup> Heroda ani Iudea haba'a kiniga reirote'e madaano, Badi'a dibu'o hau'ete'e vazeiga 'ahoga niga Zakaria'a radiunu. Ani'e Abia urabo vazeiga 'ahoga ebu Abia rae ra'eta'a'e Badi'a dibu'o hau'ete'e azaa urabo 'ahoga. Ani ebu inuga niga Elisabeta'e Arona\* mariga azaa. <sup>6</sup> Zakaria zu Elisabeta'e Badi'a goro goe'a haiga nidu'a faifaine haigido zu mene ve'onido. E'ano'o ze'e Badi'a zamao duduga rae reiro. <sup>7</sup> Rehano ze ubudeze o'o'a, mazaiga Elisabeta ani'e gabani zuni anianine'e ufeta vouriro.

<sup>8</sup> Mada 'ahogano Abia urabo azaani'a gau'ete'e madaiga meiro. E'ano'o Zakaria ani zuni kuru negano ane urabo azaa teite Badi'a dibu'o hau'ete'e gauga haigainu. <sup>9</sup> Ougirotene ze'e zege haigai idunaano, kuru negano diugadu uvahu hohoga hufite'e vazeiga vairo. Ebu e'e veize kagusi arahoga haigairotene, Zakaria meiro. <sup>10</sup> Ebu Zakaria'a uvahu hohoga hufi'ete'e haba'a zamaiga diugiro zu vaze guguvaga'e kuru nega enoneo kurau radiunu.

<sup>11</sup> E'e zamaano Zuhi'a Boro tugure viga'a\* Zakaria mazao fureraro. Ani'e uvahu hohoga hufi'ete'e fataiga eda'e moneo edaro. <sup>12</sup> Ebu Zakaria'a e'e horonirotene, viga de'oniro zu rihau rudaro. <sup>13</sup> Rehano tugure viga'a niro, raena'a, "Zakaria! Ago rihano'i! Badi'a'a gae kuru igiro, e'ano'o ga inugo Elisabeta'e ubugo 'ahoga fureni'uma. Ebu niga'e Ioane rae turaho'i! <sup>14</sup> Ga'e ani u'ano matu'e ruda'uma, ebu vaze gehaiga zuni ane'a fureranate'e moneo matu'i'uma. <sup>15</sup> Mazaiga ani'e Zuhi'a Boro zamao niga boro re'uma. Ebu vaini vuga zu vu sau'a mene gagi'uma. Zu vi'a isi zamaanonono'o Vine Zaogani'a ani ibito ha'uma. <sup>16</sup> Ani'e Isaraela azaa gehaiga sau'azeono'o mae ghuzadu Zuhi'a Boro zege Badi'a vage tutuze onai'uma. <sup>17</sup> Ani viga zu gigi'aga'e peroveta vazeiga Elia teigi'uma. Ani'e Zuhi'a Boro izema onaogano onai'uma. Ebu Moga zu ubuga zamaze mae tibuzifine danazi'uma. Zu Badi'a mene hegote'ete'e azaa'e duduga azaa horozadu Badi'a hegotifine tutuzi'uma, ebu vaze'a Zuhi'a Boro veize ruhibifine ihozi'uma."

<sup>18</sup> Zakaria'a tugure viga niro, raena'a, "E voureha ebu ege rogae zuni voureha. Gae goere'a furera'uma'e, e nougenouge ederi'uma?" <sup>19</sup> Ebu tugure viga'a naenaenina'a, "E'e Gabiriera. E'e Badi'a zamao edau'ena'a, tugure igi'ete'e aneruiga. Badi'a'a gae hari manoga 'adi gouga radu ege tuguheha. <sup>20</sup> Giano'i! Madaani'a onaine, ege'a rate'e goe'a hugani'a furera'uma. Mazaiga ga'e ege goere mene mae ghinate'e u'ano, ga'e goeroga mene idara'uma, onamo gae ubuga furera'uma."

<sup>21</sup> U vaze guguvaga'e enonao Zakaria guhini'ena'a, ani nougadu kuru nega zamaano fagahune radiu'ohe rae zamarinu. <sup>22</sup> Ebu Zakaria kuru neganonono'o

\* **1:5** Arona'e Mose negoiga ebu Badi'a dibuo hau'dote'e vazeiga

buarotene, ani ze ġorezoga mene idararo. Ani 'evore hina da'o ġorezido, zu hebe'a'e adudaro. E'ano'o ze'e ani'a kuru neġa zamaġano iġunu teiġe horonirote'e ederiro. <sup>23</sup> Ebu Zakaria kuru neġano Badi'a mazao gaue'ete'e madaġa haugirotene, Ierusalemaha'aba' modadu neġa onamiro.

<sup>24</sup> E'e enogano ani inuga Elisabeta'e ene tiro, ebu bato fu'o ani neo radiunu. <sup>25</sup> Ani raena'a, "Zuhi'a Boro'a danahadu e ene teha! Ene mene meirote'e mazagaroga izidi Zuhi'a Boro'a mae vaġineha!"

### *Iesu'a Furera'uma Hariġa*

<sup>26</sup> Elisabeta'a ene tirote'e enogano bato 6 radirotene, Badi'a'a tuġure viga Gabiriera Galilea haba'a Nazareta neġano Maria vaġe ovoe tuġuniro. <sup>27</sup> Maria'e ohoze teite ize mene bazirote'e nogobaġa. Ani'e Davida mariga vazeġa 'ahoga niġa Iosefa teite ira'auniro. <sup>28</sup> Gabiriera'a Maria vaġe onairotene, ani niro, raena'a, "Badi'a'a manoga ġanate'e roġaeġa! Matu'o'i! Zuhi'a Boro'e ġae teite radiu'ohe." <sup>29</sup> Maria ani e'e igirotene, zaguzagaru zu ada'adanu, ebu 'Goere 'adi huga'e nagini?' rae zamarinu. <sup>30</sup> Ebu tuġure viga'a nina'a, "Maria! Ago rihano'i! Mazaġa Badi'a'e ġae mazao matu'e'ohe. <sup>31</sup> Ġiano'i! Ġa'e ene te'adu ubugo 'ahoga fureniuma ebu niġa'e Iesu rae turahi'uma. <sup>32</sup> Ani'e niġa boro re'uma ebu vaze'a ani'e Badi'a ġihi'a ubuga rae re'uma. Ebu ane vouġa kini Davida teiġe, Zuhi'a Boro Badi'a'a ani'e kini rae re'uma. <sup>33</sup> Ani'a Isaraela azaġa† kiniġa tugutuguġa re onami'uma, zu ibito zini'ete'e mene haugi'uma." <sup>34</sup> Ebu Maria'a tuġure viga nina'a, "E'e ohoze teite bazoga ize aġu'a. Nougenuge uguġani'a furera'uma?" <sup>35</sup> Ebu tuġure viga'a naenaenina'a, "Vine Zaġoġani'a ġae vaġe oval'uma, zu Badi'a ġihi'a gigi'a'e ġae zauha ġadi'uma. E'ano'o furera'uma tahi'aġa'e zaġoġa re'uma zuni Badi'a ubuga rae huni'uma. <sup>36</sup> Ġiano'i! Ġa nabugo Elisabeta zuni vouġa ebu ani'e gabani rae huni'uma. Rehano ene ohozeġa teadu izidi bato 6 'ai maha. <sup>37</sup> Badi'a'e gau nidu'a haġaoga idaġa!" <sup>38</sup> Ebu Maria'a tuġure viga nina'a, "E'e Zuhi'a Boro tuġure roġaeġa. Ġae'a rata'a'e eġe mazao fureraune manoga." Ebu tuġure viga'a ani mazaono'o vaġiniro.

### *Maria'a Elisabeta Vaġe Onamiro*

<sup>39</sup> E'e ġarugano Maria ani ġarihe iġunadu Iudea guni'a neġa 'ahoga onamiro. <sup>40</sup> Ani feuradu Zakaria ne diuġiro. Ebu Elisabeta niro, raena'a, "Manogahehe?" <sup>41</sup> Elisabeta'a Maria ago igirotene, ubuga'e isi zamaġano hagaru, ebu Vine Zaġoġani'a Elisabeta mazao iri'aviro. <sup>42</sup> Ebu ani'a Maria ġihau nina'a, "Badi'a'a manohuga ġaneha. Ġae'a roġae nidu'a vitizoga. Ġa'a furenite'e tahi'aġa zuni Badi'a'a manohuga ha'uma. <sup>43</sup> Eġe Zuhi'a Boro vi'a'e eġe vaġe onaeha! Badi'a'a eġe veize manoga boro haġaeha! <sup>44</sup> E'e ġa ago egatene, eġe isi zamaġano tahi'a kobe'a'e matu'e'ena'a hagareha. <sup>45</sup> Ġa'e Badi'a manohuga hide'ete'e roġaeġa, mazaġa Zuhi'a Boro'a ġanirote'e ġoe'a mae ġihiniro."

### *Maria'a Zuhi'a Boro Matu'o Haro*

<sup>46</sup> Ebu Maria'a reiro, raena'a,

"Eġe Zuhi'a Boro nigune'ohe!

<sup>47</sup> Ebu zamahe'e eġe sau'anono'o ġabohe'ete'e Badi'aġa mazao matu'e rudau'ohe,

<sup>48</sup> mazaġa e'e tuġure roġaeġa zu nihe zuhu'a rehano, Badi'a'a e mene aġutaro.

Izidiono'o onamo mada nidu'a, vaze nidu'a'a re'uma, raena'a, 'Ga'e Badi'a'a manohuga ġane'ohe!

<sup>49</sup> mazaġa inaraġo gigi'a Badi'aġani'a gau boro eġe veize haġaeha. Ebuni ani'e zaġoġa!

---

† 1:33 Giriki, Iakobo neġa

50 Badi'a'e ane gubaze'ete'e azağa zu ze mariga nidu'a vetuğazi'ohe.

51 Ani'e evo'a inarağa hina gau gigi'ağa hağairo, ebu zeğe bare mae ġihize'ete'e azağa hegoze ġururuziro.

52 Ani'e kini zeğe ehoro haba'anono'o hegoze vağiziro, ebu nize mae ovoe'ete'e azağa mae ġihiziro.

53 Ani'a vinize'ete'e azağa ġau manoga zenadu ze idararo. U ma'ora azağa'e 'evore isoğa tuğuze onamiro.

54-55 Badi'a'a emeğe vouğa Aberahamo zu ane mariga veize ġoitoriro, raena'a, 'E zae izidi'ono'o mada tuğutuğu vetuğazi'e'uma.'

Ebu izidi ani'a ġoitorirote'e ġoe'a zamaradu ege zu ane Isaraela tuğure azağa danafiro.”

56 Ebu Maria ani Elisabeta teite bato uğidu radadu bare neğa onamiro.

### *Ioane Babatiso'a Fureraro*

57 Elisabeta'a ene ma'ete'e madağa meiotene, ani ubuga fureniro. 58 Ebu neğa azağa zu nabugani'a Elisabeta'e Badi'a'a manohuga boro harote'e egadu ze ane teite matu'iro. 59 Ebu mada 8 meiotene, ze tahi'a 'adi ahi'a ogağa rana iğuri hağae'ete'e hağaiğa† ġianifine onairo. Zeğe tahi'a 'adi niğa'e moga Zakaria ni turahihi reiro.

60 Rehano vi'ani'a ziro, raena'a, “Mene, ani niğa'e Ioane rae turahi'uma.” 61 Ebu ze'a naenaenina'a, “Ioanehe? Ġa nabugo bo'ağano ni 'adi'e o'o'a!” 62 Ebu ze 'evore hina moga ġoreniro. “Ġa'a zamare'etene, niğa iniu rae re'uma?” 63 Ebu Zakaria'a ire rafaga umidadu e'e rana mirihiro. 'Niğa'e Ioane re'uma.' Ze'a e'e horoniotene, zeğe nidu'a zaguzagaro. 64 E'e madağano Zakaria hebe'a 'ai zogone nahanadu ġoeriotene agoğani'a buaro, ebu Badi'a niguniro! 65 Ne azağa nidu'a nagini'a furerarote'e horonadu riharo. Ebu Iudea guni'a neğa azağa nidu'a zuni e'e hari nidu'a igiro. 66 E'e igirote'e azağa nidu'a'e 'ahige zamariro. 'Tahi'a 'adi'e zama moneo vaze nagiga re'uma?' Mazağa Zuhi'a Boro 'evore gigi'ağani'a hubehune ane mazao radiunu.

### *Zakaria'a Badi'a Niguniro*

67 E'e enoğano Vine Zağoğani'a Ioane moga Zakaria zamao iriva'iro, ebu ani'a Badi'a'ono'o ġoere reiro, raena'a,

68 “Zuhi'a Boro Isaraela azağa Badi'a mazao matu'o hano'i! Mazağa ani'e Isaraela azağa vağe onadu danaziro, ebu agire azağa evora'ono'o mae vağiziro.

69-70 A'e ibite Badi'a'a ane peroveta zağoğa azağa hebeono'o reirote'e ġoe'ani'a hudaro. Badi'a'e emeğe sau'aono'o ġabofifine, ane tuğure vazega Davida mariga'ono'o Keriso tuğuniro.

71 Keriso'e emeğe agire azağa mazaono'o ġabofi'uma, ebu emeğe he'ehe'efe'ete'e azağa evora'ono'o mae vağifi'uma.

72 Badi'a'e vouğafe vetuğaziro, ebu zeğe teite ġoitorirote'e ġoe'a zamariro,

73 a'e vouğafe Aberahamo mazao ġoitorirote'e ġoe'a.

74 Badi'a'e emeğe agire azağa evora'ono'o mae vağifi'uma, e'ano'o emeğe mene rihau'ena'a, ane gau hağai'uma.

75 Ebu emeğe ġabone zamağano, zamafe nidu'a Badi'a hanadu ane zamao hağai duduga da'o hağae'ena'a, gauğa hağai'uma.”

76 Ebu Zakaria'a ubuga nina'a,

† 1:59 A'e Isaraela azağa hağai, Badi'a ġoitorirote'e vazega rae ihozifine.

“Ioane ubude, ġa'e Hitagahune Badi'aġa veize gau'ete'e peroveta vazegħa rae huġadi'uma, mazaġa ġa'e Zuhi'a Boro ibi ruhiboga veize ane zamao onami'uma.

<sup>77</sup> Ebu vase haġai sau'a'ono'o ġabone zini'ete'e ibiġa Isaraela azaġa ihozi'uma.

<sup>78</sup> Badi'a'a emeġe vetuġafi rufe'ete'e u'ano, emeġe ġabofoga veize Keriso tuġuni'uma. Mada'a iġunadu hitana'ono'o emeġe rana agaġani'a hiau'ete'e teige, Keriso'a onai'uma.

<sup>79</sup> Ebu Keriso'a uzabo zu rune zamaġano radiu'ete'e agaġa zini'uma, ebu uniho manoġa ibiġano ibitofi'uma.”

<sup>80</sup> E'e enoġano Ioane 'ai bororaro, ebu vine moneo inariro. Ani haba boha'ano radiudo, onamo Isaraela azaġa mazaο feure haraminu.

## 2

### *Iesu'a Fureraro (Mataio 1:18-25)*

<sup>1</sup> E'e madaġano Roma haba'a kiniġa niġa Augusto, ani'a ane gau haġae'ete'e azaġa veize ġoere 'ahige tuġuriro. “Za Roma haba'a nidu'a zamaġano radiu'ete'e azaġa nidu'a nize mo'i\*!” <sup>2</sup> Kurenio'e Siria haba'a gavana vazegħa ra'ete'e zamaġano ni ma'ete'e ibi'aġa meiro. <sup>3</sup> E'ano'o vase nidu'a'e nize zouzifine, zeġe zeġe haba onamiro.

<sup>4</sup> Iosefa'e Galilea haba'ano Nazareta neġano radiunu. Ani'e Davida mariga zu Beterehema neġa'e Davida haba, e'ano'o ani Iudea haba'ano Beterehema neġa onamiro. <sup>5</sup> Iosefa'e Maria ira'auniro, e'ano'o ani'e Maria teite nize zounoga veize onamiro. Maria'e ahi'eta. <sup>6-7</sup> Ze'a Beterehema neġano feurirotene, i'udo neġa zamaġano'e bazuni haba'a o'o'a. E'ano'o ze'e boromakau neġano radiro. E'ea radinute'e zamaġano, ene fureniuma madaġa meiro. Ebu Maria'e ubuga ibi'a fureniro, zu dabua hina 'umadu, boromakau ġubune'ete'e siuvaġa zamaġano ufi tiro.

### *Aneru'a Mamoe Taufe'ete'e Azaġa mazao Fureraro*

<sup>8</sup> E'e ohe'ano, mamoe taufe'ete'e azaġa'e Beterehema neġa uhiġano haba tauġiġano mamoe taufe radiudo. <sup>9</sup> Ebu Zuhi'a Boro tuġure viga'a tabara zeġe mazao fureraro. Ebu Zuhi'a Boro agaġani'a agazirotene, ze'e rihau rudaro.

<sup>10</sup> Rehano tuġure viga'a ziro, raena'a, “Ago rihano'i, rehano abito'i! E hariġa manoġa zae ihozoga radu areha. Vaze nidu'ani'a e'e igine matu'i'uma. <sup>11</sup> Izidi zae sau'a'ono'o ġabozi'uma vazegħa, Keriso Zuhi'a Boro'e Davida habao fureraneha. <sup>12</sup> Za'e tahi'a kome'a dabua hina 'umadu boromakau ġubune'ete'e siuvaġa zamaġano bazunoga horonine, za tahi'aġa'e Keriso rae ederi'uma.”

<sup>13</sup> Aneru e'e'a 'ouge reirotene, tabara adure'ono'o tuġure viga ġuġuvaġani'a fureranadu ani teite Badi'a matu'o haro, raena'a,

<sup>14</sup> “Hitanao'e Badi'a nigune'ohe! U rahao'e Badi'a'a matu'o zini'ete'e azaġa bo'aġano uniho manofe'ohe!”

<sup>15</sup> Aneru nidu'a'a ġoere hauġirotene muhizadu adure itiro. Ebu mamoe taufe'ete'e azaġa'e zeġe'a bare neneġaniro, raena'a, “Aro, Zuhi'a Boro'a edemafe'ate'e ġauġani'a hudanate'e ġianoga veize Beterehema neġa onamihi!”

<sup>16</sup> 'Ougadu ze ġarihe Beterehema neġa onamiro. Ebu Maria zu Iosefa vaġadu tahi'a kome'a boromakau ġubune'ete'e siuvaġa zamaġano baze'enoga horoniro. <sup>17</sup> Ebu ze tahi'a kome'a moneo tuġure viga'a ġoerirote'e ġoe'a ihoziro. <sup>18</sup> Vaze nidu'a'e mamoe

\* 2:1 sensisi

taufe'ete'e azaḡani'a reirote'e ḡoe'a igirotene zaguzagau ḡouriro. <sup>19</sup> Rehana Maria ani 'ouge furerarote'e haḡaiḡa nidu'a mae zamao ofadu zamare radiu tauḡinu. <sup>20</sup> Mamoe taufe'ete'e azaḡa'e tuḡure viga'a zirote'e ḡoe'a nidu'a furerarote'e horoniro zu igiro. E'ano'o ze Badi'a nigune'ena'a, bare mamoeze 'u'a onamiro.

<sup>21</sup> Mada 8 meirote'e zamaḡano, tahi'a 'adi'e ahi'a ogaḡa rana iḡuri haḡairo, ebu vi'a mogani'a niḡa Iesu rae turahiro. A'e vi'a ize ene mene tougano tuḡure viga'a reirote'e niḡa.

### *Iesu Ierusalemaba Haba'a Zamahu Itiro*

<sup>22</sup> Maria'a Iesu furenirote'e enoḡano, mada 40 'ai vitaro. E'ano'o Mose goro ḡoe'a idunaḡano, Iosefa zu Maria'e ahirize dehene'ete'e madaḡa meirotene, tahi'a kome'a Zuhi'a Boro zamao ohonifine, Ierusalemaba haba'a zamahu itiro. <sup>23</sup> Mazaḡa Zuhi'a Boro goro ḡoe'a'e raena'a, 'Ene ohozeḡa ibi'a'e nidu'a Badi'a veize radu zaḡozaḡoni'uma ebu Zuhi'a Boro ha'uma,' <sup>24</sup> ebu Zuhi'a Boro goro ḡoe'a'e bare raena'a, 'Badi'a dibu'o hafine, vi'a zu moga'e Tubugo ninḡa 'aheu ga nini komeḡa 'aheu Badi'a ha'uma.' E'ano'o ze tahi'a kome'a zamahanadu Ierusalemaba haba'a itiro.

### *Simeona'a Iesu moneo Ḡoeriro*

<sup>25</sup> E'e madaḡano Ierusalemaba haba'ano ohoze 'ahoga niḡa Simeona'a radiunu. Ani'e haḡaiḡa duduga zu Badi'a ḡoere hegote'ete'e vazega. Ani'e Isaraela azaḡa ḡabozu'uma vazega Keriso guhine onainu, ebu Vine Zaḡoḡa'e ani mazao radiunu. <sup>26</sup> Vine Zaḡoḡani'a Simeona ibite 'ahige ihoniro, raena'a, "Ga'e mene ruda'uma onamo Keriso horoni'uma."

<sup>27</sup> Ebu Simeona'e Vine Zaḡoḡani'a ibito hanadu kuru neḡa diuḡiro. E'e madaḡano Mose goro ḡoe'a idunaḡano haḡaoga veize Iesu'e vi'a mogani'a zamahu diuḡiro.

<sup>28</sup> Ebu Simeona'a Iesu mae ohanadu Badi'a matu'o haro, raena'a,

<sup>29-30</sup> "Zuhi'a Boro, ḡa'a ibite ihiro, raena'a, 'Simeona, ḡa izema rudanoḡano vase sau'a'ono'o ḡabozite'e vazega, Keriso horoni'uma.'

E izidi ubumahe hina ani horoneha! E'ano'o eḡe, ḡae tuḡure vazega'e zama roḡeḡaheta rune moneo tuḡuhe onamo'i!

<sup>31</sup> Zuhi'a Boro, ḡa'e vase nidu'a zamao Keriso ruhibiro.

<sup>32</sup> Agaḡa teḡe, ani'e Iuda mene azaḡa Badi'a ihozi'uma. Zu ani u'ano, ḡae tahi'a Isaraela azaḡa nize rae ḡihizi'uma."

<sup>33</sup> Iesu vi'a moga'e Simeona'a Iesu moneo reirote'e ḡoe'a igirotene zaguzagaro.

<sup>34</sup> Ebu Simeona'a ze veize kuraro, zu vi'a Maria niro, raena'a, "Tahi'a 'adi'e Badi'a'a ohotiro. Isaraela azaḡa nu'e ani mene mae ḡihinine, ze'e ḡabone ibiganono'o bua'uma. U vase nu'e ani mae ḡihinine, ze'e ḡabone ibigano eda'uma. Ebu vase'a ani mazaono'o Badi'a'a gaue'ete'e horoni'uma, rehana vazevaze'a ani 'u'u'i'uma. <sup>35</sup> Ebu hena, vase zamaronenze sau'a nidu'a furera'uma. Ebu zama moneo'e tahi'a 'ahi u'ano, benisi'a ḡoune'ete'e teḡe, zamaḡo'e aduda'uma."

### *Ana'a Iesu moneo Ḡoeriro*

<sup>36</sup> Peroveta roḡaeḡa 'ahoga niḡa Ana, ani zuni Ierusalemaba haba'ano radiunu. Ani'e Fanuela aboḡa ebu Asera mariga roḡaeḡa. Ani'e roḡae vouḡaḡa. Ani hahuradu muri 7 enoḡano i'ani'a rudaro. <sup>37</sup> Ebu ḡozoba radiu onamo izidi muriḡa 84 'ai meiro. Ani'e iḡaiḡa kuru neḡa onaminu ebu madai zu ohere zaḡozaḡe'ena'a, Badi'a mazao kuraunu.

<sup>38</sup> Simeona'e Maria zu Iosefa teite ḡoerirote'e zamaḡano, Ana'a zeḡe vaḡe onadu Badi'a matu'o haro. Ebu tahi'a e'e moneo vase ziro, raena'a, "Vaze nidu'a'e Ierusalemaba agire azaḡa 'evoreono'o mae buzite'e vazega faḡa hune guhine onae'ohe. Tahi'a 'ahi'e zeḡe'a guhine'ete'e vazega!"

<sup>39</sup> Iosefa zu Maria'e Badi'a goro goe'a idunaḡano Ierusalemaba'ano gau nidu'a hauḡirotene, ze Galilea haba'ano onamadu Nazareta neḡa bare feuriro. <sup>40</sup> Tahia kome'a Iesu 'ai bororaro zu inariro. Ebu ani vase huhuzaḡa reiro, zu Badi'a manoga'e ane mazao radiunu.

### *Iesu'a Kuru Neḡano Ḡoeriro*

<sup>41</sup> Muri nidu'a Iḡine Mode'ete'e Muiḡa madaḡano Iesu vi'a moga'e Ierusalemaba'ano itido. <sup>42</sup> Iesu ani muri 12 meiotene, iḡaiḡa haḡaidote'e teiḡe, e'e Muiḡa augifine zeḡe'a Ierusalemaba'ano itiro.

<sup>43</sup> Ebu Mui hauḡadu Iesu vi'a moga'e neze onamiro. Rehano ze Iesu'e Ierusalemaba'ano muhinirota'e aḡu'a. <sup>44</sup> Iosefa zu Maria ze'e 'ahige zamariro, 'Iesu'e vase ḡunuḡano oname'ohe.' Ze ibio oname'ena'a mada tiba vitinirotu'u, nabudize zu zeḡe teite onamirote'e azaḡa bo'aḡano Iesu vaḡiro. <sup>45</sup> Ebu ani mene horonirotene, ze bare ani vaḡe'ena'a Ierusalemaba'ano itiro.

<sup>46</sup> Ebu mada uḡiduḡa zamaḡano, kuru neḡano Iesu horoniro. Ani'e Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa teite ehore radiunu, ebu zeḡe ḡoere iginu, zu ḡadimu nu haḡainu.

<sup>47</sup> Vaze nidu'a'e Iesu edeḡa zu ane'a naenaenzirote'e goe'a igirotene zaguzagaru.

<sup>48</sup> Vi'a mogani'a horonandu ze zuni zaguzagaru. Vi'ani'a Iesu niro, raena'a, "Ubude! Nougadu 'ougeha? Eme zamafe adudu'ena'a ḡae vaḡeha!" <sup>49</sup> Ebu Iesu'a naenaeni, raena'a, "Za nougadu e vaḡeha? 'Ahi'e eḡe mama ne, e'ano'o e radeha. Za a'e mene ederahehe?" <sup>50</sup> Rehano vi'a moga'e ani'a nagini reirota'a'e mene ederiro.

<sup>51</sup> E'e enoḡano Iesu ani zeḡe teite Nazareta neḡa ovoiro, ebu zeḡe tuḡure igiro. Vi'a'e Iesu mazao furerarote'e ḡauḡa nidu'a ane zamao zamare radiunu. <sup>52</sup> Iesu ani zamaronēḡani'a faine bororaunu zu ahi'ani'a farau bororu itinu. Ebu Badi'a zu vase'a ane mazao matu'inu.

## 3

### *Ioane'a Iesu Ibi Ruhiniro*

*(Mataio 3:1-12, Mareko 1:1-8, Ioane 1:19-28)*

<sup>1</sup> Tiberio Kaisara ani Roma haba'a nidu'a kiniḡa radu muri 15 zamaḡano ibitohaunu. E'e madaḡano Ponitio Pilato'e Iudea haba'a gavanaḡa. Heroda'e Galilea haba'a kiniḡa, negoḡa Firifo'e Iturea zu Taronito haba'a kiniḡa ebu Rusania'e Abirene haba'a kiniḡa.

<sup>2</sup> U Anasi zu Kaiafa'e Badi'a dibu'o hau'ete'e azaḡa ḡihi'aḡa reiro. E'e zamaḡano Zakaria ubuga Ioane'e haba boha'ano radiunu ebu Badi'a ḡoere'a ane mazao buaro.

<sup>3</sup> Ani'e Ioridana vuḡa uhiḡano haba'a haba'a nidu'a onamadu haramiro, raena'a, "Saua'ono'o ḡihuradu bapatiso mo'i! 'Ougine, Badi'a sau'aze rae modi'uma!"

<sup>4</sup> Amahi Peroveta vaseḡa Isaia'a bukao\* Ioane moneo 'ahige mirihiro.

"Vaze 'ahogani'a haba boha'ano huau'ohe, raena'a,  
'Zuhi'a Boro'a onai'uma ibiḡa ruhibo'i! Ane ibi mae duduno'!

<sup>5</sup> Ebu do'oḡa nidu'a tuni'uma, maḡa boro zu maḡa zuhu'a nidu'a mae rahani'uma, ibi be'oḡa be'oḡa duduni'uma, haba bekuḡa bekuḡa nidu'a sebani'uma†.

<sup>6</sup> Ebu vase nidu'a Badi'a'a vase sau'aze'ono'o ḡaboze'ete'e horoni'uma."

<sup>7</sup> Ebu vase ḡuḡuvaḡa bapatiso mouga radu Ioane vaḡe arirotene, Ioane'a ziro, raena'a, "Za'e, Zarama moheḡa ubuga ubuga! Vaze'a zae mazao 'ahige reiro, raena'a, 'Badi'a'ono'o maḡunu'a onaine feru muhino'i!' Rehano feranoga'e mene idara'uma!"

<sup>8</sup> U ibite haḡai sau'aono'o ḡihurirote'e haḡaiḡa fureno'i! Ebu ago 'ahige zamaro'i,

\* 3:4 Isaia 40:3-5 † 3:5 Hari idaidaḡa. Huga'e sau'a nidu'a mae mode'ete'e



'Eme'e Aberahamo mariga, e'ano'o Badi'a'a mene maḡunofi'uma.' Mazaḡa, e zae zi'ohe, Badi'a'a hadi 'adi madu Aberahamo mariga nufine zuni idaḡa. <sup>9</sup> Ġiro 'ai ire taigano teha. E'ano'o huga manoḡa mene ini'ete'e ireḡa'e udi higonadu ire rogao feuni'uma."

<sup>10</sup> Ioane'a 'ouge reirotene, vase ḡuḡuvaḡani'a ḡadiniro, raena'a, "Eme nouge haḡaifone manoḡa?" <sup>11</sup> Ebu ani'a naenaenziro. "Iniu dabuaḡa 'aheu ro'idene tiba'e dabuaḡa o'o'a vazeḡa hano'i, ebu iniu ogomuḡeta ro'idene vininate'e vazeḡa teite ḡahugotito'i!"

<sup>12</sup> Takesi ufe'ete'e azaḡa zuni bapatzizo mouga radu ariro ebu Ioane ḡadiniro, raena'a, "Ihore vazeḡa, eme nouge haḡaifone manoḡa?" <sup>13</sup> Ani'a naenaenziro. "Takesi ufo'idene, gavamani'a ra'ete'e idunaḡano da'o ufo'i, zu ago vitau ufo'i!"

<sup>14</sup> Ebu uti azaḡani'a zu ḡadiniro, raena'a, "Eme nouge haḡaifone manoḡa?" Ani'a naenaenziro. "Vaze moni ago meize tauḡo'i, ebu ḡuriro moneo vase ago debaze tauḡo'i! Zae moni gauḡano da'o matu'o'i!"

<sup>15</sup> Mazaḡa vazevaze'e Keriso'a are'ete'e guhininu, ze 'ane, 'Ioane'e Keriso!', rae zamariro. <sup>16</sup> Ebu Ioane'a zeḡe nidu'a naenaenziro, raena'a, "E'e vu hina bapatzizozeha. Rehano onai'uma vazeḡa'e gigi'aḡa ḡihi'a. Ani'e eḡe vitihoga zu eḡe'a ani tamaka miniḡa fuhi'e'ete'e tuḡureḡa vazeḡa rae rouga zuni mene idaḡa. Ani'e Vine Zaḡoḡa zu ire roga hina abatisozi'uma. <sup>17</sup> Maho hirive'ete'e madaḡano, vase'a kari hina rouḡa tenadu maho hu'i'ohe, ebu iguḡa manone'ohe zu meba hare dehene'ohe. Ebu huga'e suaba zamaḡano ti'ohe, rehano iguḡa'e ire rogao hufi haone'ohe. E'e teige, ani'a vazevaze rovozi'uma.†"

<sup>18</sup> Ebu Ioane'a ḡoere ḡehaḡa nunu hina vazevaze iraduguze'ena'a, hari manoḡa hina haramoziniro. <sup>19</sup> Ioane'a Galilea haba'a kiniḡa Heroda Antifasi zuni ta'iroharo. Mazaḡa ani'e negoḡa inuga niḡa Herodia meinadu ane teite hahuriro, zu haḡai sau'a sau'a ḡehaḡa haḡaido. <sup>20</sup> Ebu Heroda'e sau'a e'e nidu'a ranao 'ahoga ragatiro. A'e Ioane ḡu'ano zouniro.

### *Iesu Babatisoniro*

*(Mataio 3:13-17, Mareko 1:9-11)*

<sup>21</sup> Ioane'e izema ḡutanogano, vase nidu'a bapatzizo meiro, Iesu zuni bapatzizo meiro. 'Ougadu Iesu ani kurau'ete'e zamaḡano adure'a bohataro, <sup>22</sup> ebu Vine Zaḡoḡani'a Tubugo niniḡa teige ane rana ehoru ovairo. Ebu ago 'ahogani'a adure'ono'o ḡoeriro, raena'a, "Ga'e eḡe ubude. Eḡe'a ḡae zamare borofe'ohe ebu ḡa mazao matu'e rudau'ohe."

### *Iesu Mariga Duḡuru*

*(Mareko 1:1-17)*

<sup>23</sup> Iesu'e muriḡa 30 reirotene, ani gauḡa ḡadaheniro. Vaze'a ani'e Iosefa ubuga rae zamariro.

Iosefa'e Heli ubuga,

<sup>24</sup> Heli'e Matati ubuga, Matati'e Levi ubuga, Levi'e Melki ubuga, Melki'e Ianai ubuga, Ianai'e Iosefa ubuga,

<sup>25</sup> Iosefa'e Matatia ubuga, Matatia'e Amosi ubuga, Amosi'e Nahumu ubuga, Nahum'e Esli ubuga, Esli'e Nagai ubuga,

<sup>26</sup> Nagai'e Ma'ati ubuga, Ma'ati'e Matatia ubuga, Matatia'e Semein ubuga, Semein'e Ioseka ubuga, Ioseka'e Ioda ubuga,

<sup>27</sup> Ioda'e Ioanan ubuga, Ioanan'e Resa ubuga, Resa'e Zerubabele ubuga, Serubabele'e Sealtiele ubuga, Sealtiele'e Neri ubuga,

† 3:17 Giriki, vuidi hirive'ete'e hariḡa idaidaḡa

- 28 Neri'e Melki ubuga, Melki'e Adi ubuga, Adi'e Kosam ubuga, Kosam'e Elmadam ubuga, Elmadam'e Ere ubuga,  
 29 Ere'e Iosua ubuga, Iosua'e Eliesere ubuga, Eliesere'e Iorim ubuga, Iorim'e Matat ubuga, Matat'e Levi ubuga,  
 30 Levi'e Simeon ubuga, Simeon'e Iuda ubuga, Iuda'e Iosefa ubuga, Iosefa'e Ionam ubuga, Ionam'e Eliakim ubuga,  
 31 Eliakim'e Melea ubuga, Melea'e Mena ubuga, Mena'e Matata ubuga, Matata'e Natana ubuga, Natana'e Davida ubuga,  
 32 Davida'e Iese ubuga, Iese'e Obed ubuga, Obede'e Boa ubuga, Boa'e Salmon ubuga, Salmon'e Nason ubuga,  
 33 Nason'e Aminadaba ubuga, Aminadaba'e Admina ubuga, Admina'e Areni ubuga, Areni'e Hesron ubuga, Hezron'e Perez ubuga, Perez'e Iuda ubuga,  
 34 Iuda'e Iakobo ubuga, Iakobo'e Isako ubuga, Isako'e Aberahamo ubuga, Aberahamo'e Tera ubuga, Tera'e Nahoro ubuga,  
 35 Nahoro'e Seruga ubuga, Seruga'e Reu ubuga, Reu'e Pelegi ubuga, Pelegi'e Ebere ubuga, Ebere'e Sela ubuga,  
 36 Sela'e Kenana ubuga, Kenana'e Afasada ubuga, Afasada'e Sema ubuga, Sema'e Noa ubuga, Noa'e Lameki ubuga,  
 37 Lameki'e Metusela ubuga, Metusela'e Enoka ubuga, Enoka'e Iaredi ubuga, Iaredi'e Mahalalela ubuga, Mahalalela'e Kenana ubuga,  
 38 Kenana'e Enosi ubuga, Enosi'e Seti ubuga, Seti'e Adamu ubuga, Adamu'e Badi'a ubuga.

## 4

### *Satania'a Iesu Tuhune Nuriro (Mataio 4:1-11, Mareko 1:12-13)*

<sup>1</sup> Iesu'e Ioridana vuḡa mode iḡunirotene, Vine Zaḡoḡani'a ane rana inare hune radadu haba boha'a tutune onamiro. <sup>2</sup> E'ea, mada 40 zamaḡano Satani'a Iesu tuhune nuriro. E'e madaḡano ani ogomu 'ahoga mene aro, e'ano'o mada ḡonagano ani vinine runiro.

<sup>3</sup> Ebu Satani'a Iesu niro, raena'a, "Ḡa'e Badi'a ubuga ro'idene, hadi 'adi neadu ḡihune beredio no'i!" <sup>4</sup> Iesu'a naenaenina'a, "Mene! Buka Zaḡoḡano raena'a, 'Vaze'e beredio da'o mene ḡabode radi'uma. Rehano vine ogomuḡano zuni radi'uma."

<sup>5</sup> Ebu Satani'a Iesu tutunadu hitaga haba'a itadu zogone vaze'a ibitohau'ete'e haba'a boroboro nidu'a ihoniro. <sup>6</sup> Ebu ani'a nina'a, "Eḡe'a ḡa'e haba boroboro de'e ibito ha'uma gigi'aḡa zu manohuga nidu'a ḡani'uma. A'e eḡe enoga ḡauḡa 'ahine, eḡe'a urate'ete'e vaze hau tauḡoga zuni idaḡa da'o. <sup>7</sup> E'ano'o ḡa e mazao kuraune, de'e nidu'a ḡae ḡani'uma!" <sup>8</sup> Ebu Iesu'a naenaenina'a, "Mene! Buka Zaḡoḡano raena'a,

'Zuhi'a Boro ḡae Badi'a mazao da'o kurano hano'i, zu ane gau da'o haḡao'i!"

<sup>9</sup> Ebu Satani'a zamahanadu Ierusalemaha haba'a onamiro. Ebu kuru neḡa hitaga huneo ohonadu niro, raena'a, "Ḡa Badi'a ubuga ro'idene ada'ono'o rafato'i! <sup>10</sup> Mazaḡa Buka Zaḡoḡano raena'a,

'Badi'a'a dugu'oga veize aneruḡa tuḡuzi'uma.

<sup>11</sup> Ze'a 'evoreze hina mae ḡihi'i'uma 'ahine, ḡae oda'e hadio mene tutuha'uma."

<sup>12</sup> Rehano Iesu'a naenaeniro. "Mene! Buka Zaḡoḡano raena'a, 'Zuhi'a Boro ḡae Badi'a ago tuhuno'i!"

<sup>13</sup> Ebu Satani'e Iesu tuhune hauḡirotene, mada manoḡa 'ahoganobu'u bare tuhuni'uma radu mode iḡuniro.

*Iesu'a Galilea Haba'ano Ihoziro  
(Mataio 4:12-17, Mareko 1:14-15)*

<sup>14</sup> Iesu'e Vine Zaḡoḡa gigi'aḡani'a iri'avonadu bare Galilea haba'a onamiro. Ebu ane hari'e haba nidu'a zamaḡano bororaro. <sup>15</sup> Ani'a nu'onu'o neḡano ihozido ebu zeḡe nidu'a'e ani niguniro.

*Nazareta Azaḡani'a Iesu Hezahoharo  
(Mataio 13:53-58, Mareko 6:1-6)*

<sup>16</sup> Ebu Iesu'e Nazareta neḡa onamiro. E'e Neḡa'e ane'a bororarote'e haba'a. Bana Madaḡano ane'a iḡaiḡa haḡainute teige, nu'onu'o neḡano diuḡi onamiro. Ebu Buka Zaḡoḡa me'odoga radu iḡune edaro. <sup>17</sup> Iḡune edarotene kuru neḡa ḡiane'ete'e vazeḡani'a Isaia peroveta'a mirihirote'e bukaḡa mae haro. Ebu ani'a vava'adu me'odi'uma haba'a horoniro. A'e 'ahige rae mirihiro.\*

<sup>18</sup> “Zuhi'a Boro Viga'e eḡe rana reiro. Zahara azaḡa mazao hari manoḡa haramoga veize ani'a eḡe ohotiro.

Ebu Sau'ani'a batuzirote'e azaḡa fuhi'e aheti'uma, ubuma kuru azaḡani'a ehama'uma zu aduḡani'a ḡahizirote'e azaḡa'e ahete modi'uma', rae furenoga veize, Badi'a'a eḡe tuḡuhiro.

<sup>19</sup> Ebu zuni Zuhi'a Boro'a ane vaze ḡaboze'ete'e madaḡa momeo furenoga radu tuḡuhiro.”

<sup>20</sup> Iesu'a buka me'ode hauḡirotene buka 'uadu mae harote'e vazeḡa bare haro ebu ehoriro. Nu'onu'o neḡa zamaḡano vaze nidu'a ani ḡiaḡianiro. <sup>21</sup> Ebu Iesu'a ḡadaheni ziro, raena'a, “Za'a egate'e Buka Zaḡoḡano ḡoe'a e'e 'ai izidi 'ada hudaneha.” <sup>22</sup> Zeḡe nidu'a ani mae ḡihine ḡoeriro zu ani hebeono'o buaudote'e ḡoe'a manoḡa egadu zaguzagararo. Rehano, ze raena'a, “Ani'e Iosefa ubuga! Eme'e ani ḡoere mene iḡi'uma.”

<sup>23</sup> Ebu Iesu'a ziro. “E edeḡa za'e eḡe mazao ḡoere 'ahi ra'ohe, raena'a, 'Gohe vazeḡa, ibite ḡae'a uḡiḡo faino'i, ebu vaze 'ahoga uḡi faino'i!' Ebu raena'a, 'Iesu, ḡa Kaperanauma neḡano haḡai gigi'a haḡairote'e teige, ḡae haba 'adao zuni haḡao'i! 'Ougine, emeḡe'a ḡae ḡoere'e mae ḡihini'uma.' <sup>24</sup> E hube hune zi'ohe. Zae'a eḡe ḡoere mene mae ḡihine'ete'e teige, peroveta azaḡa zuni zeḡe habao vaze'a mene mae ḡihize'ohe.

<sup>25</sup> Rehano zamaro'i! Peroveta vazeḡa niḡa Elia madaḡano, muri uḡidu zu ḡaha'a zamaḡano irugu'a mene ru'aro, e'ano'o Isaraela haba'a nidu'a zamaḡano zahara boro'a buaro. E'e madaḡano ḡozoba ḡehaḡa'e Isaraela haba'ano radiunu. <sup>26</sup> Rehano Elia'e Badi'a'a Isaraela ḡozoba azaḡa mazao mene tuḡuniro. Ani'e Sidoni haba'a uhiḡano ne 'ahoga niḡa Zarepatio radiunute'e ḡozobaḡa 'ahoga mazao tuḡuniro. Zarepati neḡa'e mene Isaraela haba'a

<sup>27</sup> Ebu peroveta vazeḡa niḡa Elisa madaḡano Isaraela haba'ano lefera azaḡa ḡehaḡani'a radiunu, rehano ze mene dehene faiziro. U Siria haba'a vazeḡa niḡa Na'amani da'o dehene fainiro. Siria haba'a zu mene Isaraela haba'a. Eḡe zuni adama haḡai gigi'a mene haḡai'uma, rehano ne 'ahoga vaḡe onami'uma, mazaḡa za'e mene mae ḡihihe'ohe.”

<sup>28</sup> Iesu'a 'ouge reirotene, nu'onu'o neḡa zamaḡano vaze nidu'a maḡune rudaro.

<sup>29</sup> Zeḡe nidu'a iḡunadu, e'e haba'anono'o ani tuḡune vaḡiniro. Ebu dofarao duine

\* **4:17** Isaia 61:1-2

feunoga radu, neze ogorarote'e haba'a hitaga tutune itiro. <sup>30</sup> Rehano Iesu'a vaze ġunuġano onamadu ane edeġano dauġiro.

*Iesu'a Vine Sau'a Hegone Buniro*  
(Mareko 1:21-28)

<sup>31</sup> Ebu Iesu'a Galilea haba'ano Kaperanauma neġa ovoadu Bana Madaġano nu'onu'o neġano vaze ihoziro. <sup>32</sup> Vaze nidu'a ani'a ihozoga igirotene zaguzagaru, mazaġa ani ġoere'e gigi'a, Badi'a ġoere heuġa.

<sup>33</sup> Bana Madaġa 'ahogano vine sau'aġeta vazeġa 'ahoga'e nu'onu'o neġano radiro. Ani'a houna'iro, raena'a, <sup>34</sup> "Iesu Nazareta vazeġa! Eme ago ġunuġunu'o'i! Ġa eme ruifoga radu arahehe? Ġa iniu'e e edeġa. Ġa'e Badi'a vaze zaġoġa!" <sup>35</sup> Iesu'a vine sau'a ta'iroharo, raena'a, "Hezo'a! Vaze e'e mazaono'o buanoi!" Ebu vine sau'ani'a zeġe nidu'a bo'aġano vaze e'e mae rahao higonadu buau dauġiro. Rehano vaze a'e mene omatiro.

<sup>36</sup> Vaze nidu'a zaguzagaru ebu zeġe zeġe'a bare raena'a, "Ani ġoere'e nagigā? Ani'a inaraġa zu gigi'aġa hina vine sau'a zeatene ze egohanadu buaneha!" <sup>37</sup> Ebu Iesu hariġa'e uhiġa uhiġa haba'a nidu'a bororaro.

*Vaze Ġehaġa Faiziro*  
(Mataio 8:14-17, Mareko 1:29-34)

<sup>38</sup> Iesu'e nu'onu'o neġa modadu Simona ne onamiro. De'ea Simona emoġa roġaeġa'e ahi'ani'a giginu runiro, e'ano'o ani fainoga veize vaze'a Iesu uminiro. <sup>39</sup> Ebu Iesu'e ani uhiġano edanadu ahi'a gigi'a e'e ġoere riga hina hegone buniro. 'Ougadu ugi e'e'a ani mazaono'o vaġiniro. Ebu Simona emoġani'a zogone iġunadu zeġe veize ogomu ġorohe ziniro.

<sup>40</sup> Ebu mada'a ovoe'ete'e zamaġano, vazevaze'a ugi irāġa nunu Iesu vaġe tutuze onamiro, ebu Iesu'a evo'a zeġe tiba tiba rana teadu manore hauġiro. <sup>41</sup> Vine sau'a sau'a'e Iesu'e Keriso rae ederirote'e u'ano, ze vazevaze mazaono'o buarotene, huaru, raena'a, "Iesu, ġa'e Badi'a ubuġa!" Rehano Iesu'e, ze'a ani rae furenoga mene uratiro, e'ano'o ani'a tairo zenadu ġoereze gararoziro.

*Iesu'a Harame Ragaviro*  
(Mareko 1:35-39)

<sup>42</sup> Oherebau uzeuze Iesu'e ane da'o radoga radu vaze o'o'a haba'a onamiro. U vaze ġuġuvaġani'a Iesu vaġe onaadu mene muhize iġunoga veize uminiro. <sup>43</sup> Rehano Iesu'a ziro, raena'a, "E'e haba 'ahoga 'ahogano zuni Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a hariġa manoġa harami'uma, mazaġa de'e u'ano, eġe tuġuhiro." <sup>44</sup> Ebu ani Iudea haba'ano nu'onu'o neġano harame ragaviro.

## 5

*Iesu'a Ane Tah'i'atahi'a Zamaziro*  
(Mataio 4:18-22, Mareko 1:16-20)

<sup>1</sup> Mada 'ahogano Iesu'a Galilea du'ura ġenaġano edau'ena'a, Badi'a ġoere haraminu. Ebu vaze ġuġuvaġa'e ani haramo abitoga veize bibitite onamiro. <sup>2</sup> Iesu'a du'ura ġenaġano ġasi 'aheu horoniro, u ġasi azaġa'e buanadu re'evaze vuzu'e radiunu. <sup>3</sup> Iesu'a Simona ġasio tiradu niro, raena'a, "Tahiġa duine bunu'i!" Ebu Iesu'e ġasi zamaġano ehoradu vaze ġuġuvaġa haramo ziniro.

<sup>4</sup> Ani harame hauġirotene, Simona niro. "Hoe'a mone onamo'i, ebu re'eva feunadu ġozone re'evano'il!" <sup>5</sup> Simona'a naenaeniro, raena'a, "Eme ohere faġa gau boro haġae'ena'a re'eva rehano, mene maneha. Rehano e ġa ġoere mae ġihinadu re'eva feuni'uma." <sup>6</sup> Ebu ze'a re'eva feunirotene, re'eva zamaġano'e ġozone ġehaġani'a

oġanadu re'eva'e zigaro. <sup>7</sup> E'ano'o danazoga veize ġasi 'ahoġano nabudize huze zaveziro. Ebu ze aradu ġasi 'aheu'e ġozone hina iriva'onadu ariga zuburiro.

<sup>8-10</sup> Simona zu ane teite radirote'e azaġa nidu'a ġozone ġehaġa e'e horonirotene, ze zaguzagau rudaro. Zebedi ubuga 'aheu nize Iakobo zu Ioane'e Petero teite gauinu, e'ano'o zeġe zuni zaguzagaro. Ebu Simona, niġa 'ahoga'e Petero, ani'a haġai 'uguġa horonadu Iesu oda babaġano higau bauriro. Ebu raena'a, "Zuhi'a Boro! E'e sau'a vazeġa, e'ano'o eġe mazaono'o vaġino'i!" Iesu'a naenaeni. "Ago rihano'i! Izidiono'o onamo mada nidua ġa'e vaze re'evazi'uma." <sup>11</sup> Ebu ze hebeti onaadu ġauze nidu'a modadu ane hegote onamiro.

### *Lefera Vazeġa Fainiro*

*(Mataio 8:1-4, Mareko 1:40-45)*

<sup>12</sup> Iesu'e neġa 'ahogano radirote'e zamaġano, lefera vaze 'ahogani'a ane vaġe onairo. Ani'a Iesu horonadu ane zamao rahao ġuġuriro, ebu uminiro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġa urato'idene, faiho'i!" <sup>13</sup> Ebu Iesu'a 'evo'a einadu vaze e'e oboniro, ebu raena'a, "E urate'ohe. Ġae manoro'i!" 'Ougadu lefara e'e'a zogone dauġiro.

<sup>14</sup> Ebu Iesu'a ġoere riġa hina niro, raena'a, "Nagini'a ġae mazaon fureranata'a'e vaze 'ahoga ago no'i! Rehano Badi'a dibu'o hau'ete'e vazeġa vaġe onamadu ahiriġo ihono'i\*! Ebu leferaono'o manoreha rouga veize, Mose'a reirote'e dibu'oġa Badi'a hano'i! 'Ougine vaze'a ġa 'ai manore huneha rae ederi'uma." <sup>15</sup> Rehano Iesu hari'e ġarihe bororu onamiro. Ebu vaze ġuġuvaġani'a Iesu ġoere abitoga zu ugize'a manoroga radu ane vaġe onairo. <sup>16</sup> Rehano mada rae rae Iesu ane da'o vazeġa o'o'a haba'a onamadu e'ea kuraudo.

### *Iesu'a Ahi'a Mene Hagane'ete'e Vazeġa Fainiro*

*(Mataio 9:1-8, Mareko 2:1-12)*

<sup>17</sup> Mada 'ahogano Iesu'a haramete'e zamaġano, Farisea azaġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a Iesu uhiġano ehore radiunu. Ze'e Galilea haba'a zu Iudea haba'ano neġa 'ahoga 'ahoga'ono'o ebu Ierusalem haba'aono'o onairo. Ebu Zuhi'a Boro gigi'a inaraġa'e Iesu'a vaze faizoga veize ane rana reiro.

<sup>18</sup> E'e madaġano vaze nu'e ahi'a mene hagane'ete'e vazeġa farata hina herate onamadu Iesu zamao bazune tihi reiro. <sup>19</sup> Rehano ze'a vaze ġuġuvaġa 'ahine, ibihetaono'o odohe diuoga mene idararo. E'ano'o ze binu hitaga itadu binu mae bohaniro. Ebu vaze ġuġuvaġa bo'aġano farata mini hina ovoe dabanadu Iesu zamao bazune tiro. <sup>20</sup> Ze'a Iesu mazao fie'ete'e Iesu'a horonirotene, ani raena'a, "Vazehe, ġa sau'a 'ai rae modeha!" <sup>21</sup> Farisea azaġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa'e zeġe'a bare zamariro, raena'a, "Ani'e nagi vazeġa? Nougadu Badi'a sausaune ġoere'ohe? Badi'a'a da'o vaze sau'a rae mode'ohe!"

<sup>22</sup> Iesu ani zeġe'a nouge rae zamarirota 'ai ederadu naenaenziro, raena'a, "Za nougadu eġe ġoere 'adi zamare'ohe?" <sup>23</sup> Ani mazao nougenouge nine, ġoe'a'e ufiġa? 'Ġae sau'a 'ai rae modeha' rae ni'ete'e ga 'Iġunadu onamo'i' rae ni'ete'e? <sup>24</sup> Rehano e ani manoni'uma ebu ani sau'a zu rae modi'uma, mazaġa eġe, Vaze Ubuġa'e raha 'adao vaze sau'a rae mode'ete'e gigi'aġa meirote'e zuni za ihozi'uma." Ebu Iesu'a ahi'a mene hagane'ete'e vazeġa e'e nina'a, "Eġe'a ġa'ohe. Iġuno'i ebu farataġo odohadu neġo onamo'i!"

<sup>25</sup> Ebu vaze e'e'a zogone zeġe zamabe'ano'o iġune edanadu farataġa meiro ebu Badi'a ni mae ġihine'ena'a neġa onamiro. <sup>26</sup> Vaze nidu'a'e zaguzaganadu rihau radaro. Ebu Badi'a ġihiniro, raena'a, "Eme izidi haġai nu badeġa horoneha!"

### *Levi Zamaharo*

*(Mataio 9:9-17, Mareko 2:13-22)*

\* **5:14** A'e, ani'a ahiri udahadu manoreha reifine

<sup>27</sup> E'e enogano Iesu'e haba e'e mode iḡunirotene takesi vazega 'ahoga, niḡa'e Levi horoniro. Ani'e takesi haba'ano ehore radiunu. Ebu Iesu'a niro, raena'a, "Eḡe hegoto'i!" <sup>28</sup> Ebu Levi ani ḡauḡa nidu'a modadu ani hegotiro.

<sup>29</sup> Levi'a ane neo Iesu veize ogomu boro haḡairo. E'ea takesi azaḡa ḡehaḡa zu vase nunu zeḡe teite ogau tiburaunu. <sup>30</sup> Rehano Farisea azaḡa zu zeḡe moneo Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a Iesu tahi'atahi'a mazao maḡune ḡoeriro, raena'a, "Za'e nougadu takesi azaḡa zu sau'a azaḡa teite ogau tiburu'ohe?"

<sup>31</sup> Ebu Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Ugi o'o'a azaḡa'e gohe vazega mene vaḡe'ohe, rehano ugi azaḡani'a ani vaḡe'ohe. <sup>32</sup> E'e teige, e'e duduḡa rae zamare'ete'e azaḡa huzoga radu mene onairo. Rehano haḡai sau'a rae zamare'ete'e azaḡa huzadu zeḡe sau'anono'o ḡihuroga veize onairo."

### *Ihore Iziga*

*(Mataio 9:14-17, Mareko 2:19-22)*

<sup>33</sup> Ebu hena vase nu'a Iesu niro, raena'a, "Ioane bapatizo tahi'atahi'a'e ogomu moneo mada ḡehaḡa zaḡozaḡe'ohe zu kurau'ohe. Farisea azaḡa tahi'atahi'a zuni 'ouge haḡae'ohe. Rehano nougadu ḡa tahi'atahi'a'e iḡaiḡa ogau'ohe?"

<sup>34</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Hahure'ete'e madaḡano, ohoze hahu izigani'a huze'ete'e azaḡa'e ane teite ogau tiburaune, ze mene zaḡozaḡi'uma. <sup>35</sup> Rehano zeḡe mazaono'o ohoze hahu iziga'e mae vaḡini'uma madaḡani'a onaine, ze'e vetuḡa ranadu zeḡe'a zaḡozaḡi'uma."

<sup>36</sup> Ebu Iesu'a bare hari 'ahoga idaniro, raena'a, "Vaze 'ahogani'a dabua iziga vari'e madu dabua amahiḡa mene banini'uma. Baninine, dabua iziga'e mae zigi borofi'uma, ebu dabua iziga'e amahiḡa teite horone tibunoga zuni mene manoga re'uma.

<sup>37</sup> Ebu vase 'ahogani'a vaini vuḡa baige † amahiḡa zamaḡano vaini vuḡa iziga mene be'une ufi'uma. Be'une ufine, vaini vuḡani'a baige e'e iri'avadu be'uti'uma. Ebu vaini vuḡa'e sore rururanadu baige amahiḡa sausauni'uma. <sup>38</sup> E'ano'o vaini vuḡa iziga'e, baige izigano beu'e ufi'uma. <sup>39</sup> Rehano vaini vuḡa amahiḡa gagidote'e azaḡa'e vaini vuḡa iziga mene urate'ohe, mazaḡa ze'e raena'a, "Amahiḡa'e ufeta manoga†!"

## 6

### *Bana Madaḡa Zuhi'aḡa*

*(Mataio 12:1-8, Mareko 2:23-28)*

<sup>1</sup> Bana Madaḡa 'ahogano Iesu'a ane tahi'atahi'a teite vuidi mebaḡa zamaḡano onamiro. Ebu ane tahi'atahi'a'a vuidi maḡa riri'e madu 'evoreze hina hasiga mute vaḡinadu huga aro. <sup>2</sup> Rehano Farisea azaḡa nu'a horozadu ziro, raena'a, "Za'e nougadu Bana Madaḡa goroḡa varade'ena'a, vuidi hirive'ohe?"

<sup>3</sup> Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Za'e Buka Zaḡoḡa zamaḡano, Davida'a nagini haḡairota'a'e me'odiro ga? Davida ani ane ḡatinirote'e azaḡa teite ogomuze hauḡadu vinize ruziro. <sup>4</sup> E'ano'o ani'e Badi'a ne diuḡadu dibu'o azaḡani'a da'o au'ete'e dibu'o berediḡa aro. Ani'e goro ḡoe'a varadiro ebu ane ḡatinirote'e azaḡa zuni ziniro." <sup>5</sup> Ebu Iesu'a zina'a, "Eḡe, Vaze Ubuga'e, Bana Madaḡa Zuhi'aḡa."

### *'Evo'a Rudanoga Vazega Fainiro*

*(Mataio 12:9-14, Mareko 3:1-6)*

<sup>6</sup> Ebu Bana Madaḡa 'ahogano, Iesu'a nu'onu'o neḡa diuḡadu vazevaze ihoziro. E'ea eda'e nae 'evo'a rudanoga vazega zuni radiunu. <sup>7</sup> Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa

† 5:37 Giriki, 'baige', Gouti ogaḡa hina haḡairote'e baige ‡ 5:39 Hari idaidaḡa e'e zamaḡano, ḡau iziga'e Iesu ihore idaniro zu ḡau amahiḡa'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a idaniro

zu Farisea azağa'e Iesu'a Bana Madağano vase e'e faini'uma ga mene rae ehamu radiro. Mazağa ani'a vase e'e fainine, zeğe kotao ohonoga uratiro.

<sup>8</sup> Rehano Iesu ani'e ze'a nouge rae zamarinuta'a'e ederiro. Ebu 'evo'a rudanoga vaseğa niro, raena'a, "İğunadu vase ğuğuvağa zama 'ada eda aro'!" Ebu ani eda onamiro. <sup>9</sup> Ebu Iesu'a zina'a, "E za ğadize'ohe. Mose goro ğoe'a'e Bana Madağa zamağano nagini hağaine idağa ra'ohe? Manoğa hağai'uma ga sau'a hağai'uma? Ğabozi'uma ga zimi'uma?" <sup>10</sup> Iesu'a zeğe nidu'a ğiaze ğemadu vase e'e niro, raena'a, "'Evo'o eino'!" Ani'a einirotene, 'evo'ani'a manoriro.

<sup>11</sup> Rehano ze mağune rudanadu zeğe zeğe'a Iesu mazao nagini hağai'uma rae ğoaniro.

### *Iesu'a Apostolo Azağa 12 Zamaziro*

*(Mataio 10:1-4, 4:23-25, Mareko 3:13-19)*

<sup>12</sup> E'e madağano Iesu ani mağa onamadu ohere fağa Badi'a mazao kuraro. <sup>13</sup> Ebu oherebau moneo ani tahi'atahi'a huze tibuziro. Ebu tahi'a 12 da'o zamazadu Apostolo azağa rae huziro.

<sup>14</sup> Nize'e 'ahi'e'e: Simona niğa 'ahoğa'e Petero, Petero negoğa niğa Aniderea, İakobo, İoane, Filipo, Batolomeo, <sup>15</sup> Mataio, Tomasi, Alefeo ubuğa niğa İakobo, Roma gavamani utito zini'ete'e duğuruğa\* vaseğa niğa Simona, <sup>16</sup> İakobo ubuğa niğa İuda ebu Iesu revoharote'e vaseğa, İsakariota vaseğa niğa İuda.

### *Iesu'a Haba Sebağano Haramiro*

<sup>17</sup> E'e enogano, Iesu ani tahi'atahi'a teite mağanonono'o ovaradu haba sebağano edaro. E'e haba'ano'e ane hegote'ete'e azağa ğuğuvağa ebu haba nunu azağa ğehağani'a radiunu. Ze'e İudea haba'a, İerusalem neğa boro zu davara genağa neğa boro Taea ebu Sidonaono'o Iesu hari abitoga zu ugize faizoğa radu ariro. <sup>18</sup> Ebu Iesu'a vine sau'ani'a diuğadu sausauzirote'e azağa zuni faiziro. <sup>19</sup> Zeğe nidu'a ani ahiri obonihi reiro, mazağa ugi faine'ete'e inarağa'e ani mazaono'o buanadu zeğe nidua manoriro.

### *Badi'a Manohuga ebu Aduga*

*(Mataio 5:1-12)*

<sup>20</sup> Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ğiaze'ena'a ziro, raena'a,

"Za, zahara azağa'e Badi'a manohugazeta, mazağa Badi'a'a ibitozini'ohe.

<sup>21</sup> İzidi za, vinize'ete'e azağa'e Badi'a manohugazeta, mazağa isize mini'uma.

İzidi za, niau'ete'e azağa'e Badi'a manohugazeta, mazağa vesu'u matu'e eğofi'uma.

<sup>22</sup> Eğe, Vaze Ubuga, hegote'ete'e u'ano, vase'a he'ehe'ezine, hezahine, ğoere sau'a zine ebu za sau'a rae reine, za'e Badi'a'a manohuga hidi'uma.

<sup>23</sup> Zae vouğa'a peroveta azağa mazao zuni 'ouge hağaido. 'Uguğani'a za mazao furerano'idene matue'ena'a zavono'i! Mazağa peroveta azağa teige, Badi'a'a adureo zae naeğa boro ra'ohe.

<sup>24</sup> Rehano za, ma'ora azağa'e fase, Badi'a aduga hidi'uma. Mazağa za'e ibite ğau manoğa nidu'a mae hauğiro 'ahine, vesu'u mene bare me'uma.

<sup>25</sup> İzidi za, ogau isi mini'ete'e azağa'e fase, Badi'a aduga hidi'uma, mazağa vesu'u vinizi'uma.

İzidi za, matu'e eğofe'ete'e azağa'e fase, Badi'a aduga hidi'uma. mazağa vesu'u niau'ena'a vetuğara'uma.

<sup>26</sup> Vaze nidu'a'a za niguzine, fase, Badi'a aduga hidi'uma, mazağa vouğaze'a zuni ğuriro perovetağa azağa 'ouge niguzido.

\* **6:15** Giriki, duğuruğa niğa'e Zealota

### *Agire Azaḡa Zamaro'i*

*(Mataio 5:38-48, 7:1-5, 12, 7:17-20, 12:34-35)*

<sup>27</sup> Eḡe ḡoere egoni'ete'e azaḡa'e zi'ohe. Agireze azaḡa zamaro'i zu he'ehe'e'ete'e azaḡa mazao manoḡa haḡao'i! <sup>28</sup> Za rae sausauze'ete'e azaḡa'e Badi'a manohuga hidoga veize umino'i zu zae mazao haḡai sau'a haḡae'ete'e azaḡa veize kurano'i! <sup>29</sup> Vaze'a ḡanigo fa'ono'idene, naeḡa zu notonohano'i! Vaze'a dabuaḡo mei'adu hena bare 'ahoga zuni meihi ro'idene, a'a zu hano'i! <sup>30</sup> Iniu'a nagini umi'o'idene hau tauḡo'i, ebu iniu'a ḡauḡo mae buro'idene, ago bare mo'i! <sup>31</sup> Vaze'a zae mazao haḡai manoḡa haḡae'ete'e urato'idene, zae zuni zeḡe mazao haḡai manoḡa haḡao'i!

<sup>32</sup> Za'a zae vetuḡazi'ete'e azaḡa da'o vetuḡazine, Badi'a'a mene niguzi'uma. Sau'a azaḡa zuni zeḡe vetuḡazi'ete'e azaḡa vetuḡazi'ohe. <sup>33</sup> Ebu za'e zae mazao manoḡa haḡae'ete'e azaḡa mazao da'o manoḡa haḡaine, Badi'a'a mene niguzi'uma. Sau'a azaḡa zuni 'ouge haḡae'ohe. <sup>34</sup> Ebu za'e ḡauze bare zini'uma ra'ete'e azaḡa da'o zinihi reine, Badi'a'a mene niguzi'uma. Sau'a azaḡa zuni ḡauze bare meini'uma rae zamare'ena'a, sau'a azaḡa ḡauze zini'ohe.

<sup>35</sup> Rehano agireze azaḡa vetuḡazo'i, zu zeḡe mazao manoḡa haḡao'i! Ebu bare naenaeni'uma rae mene zamare'ena'a zeno'i! 'Ougine, Badi'a'a naeḡa boro zini'uma, ebu za'e ḡihi'a Hune Badi'a ubuga re'uma. Mazaḡa Badi'a mene matu'o hau'ete'e azaḡa ebu sau'a haḡae'ete'e azaḡa zuni Badi'a'a vetuḡazi'ohe. <sup>36</sup> Zae Mama Badi'a'a vaze vetuḡazi'ete'e teige, zae zuni vaze vetuḡazo'i!

### *Vaze Sau'a rae Ago Ro'i*

<sup>37</sup> Vaze mazao sau'a azaḡa rae ago zo'i! 'Ougine Badi'a'a zae zuni sau'a azaḡa rae mene zi'uma. Vaze'a sau'a haḡao'idene, riḡa ago ḡorezo'i! 'Ougine Badi'a'a zuni zae sau'a riḡa mene ḡorezi'uma. Zeḡe sau'a rae modo'i! 'Ougine Badi'a'a zuni zae sau'a rae modi'uma.

<sup>38</sup> Gauze zeno'i! 'Ougine Badi'a'a manohuga zini'uma. Badi'a'a za'e iri'avone fosafosanoga, taugoga, zu'izu'inoga ebu fora'aḡa beu'e ruruno zini'uma. Za'a vaze mazao nagini haḡaine, Badi'a'a zae mazao 'ouge haḡai'uma."

<sup>39</sup> Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, "Kuruḡa vazeḡani'a kuruḡa vazeḡa ibito-haune, anianine ho'ona 'uite ovo'i'uma. <sup>40</sup> Tah'i'a'e ani ihore vazeḡa mene vitini'uma. Rehano iniu faifaine ihonine, ani zuni ihore vazeḡa teigi'uma.

<sup>41</sup> Ḡa'e nabugo ubumao be'a dinunuḡa ḡiane'ohe. Rehano nougadu ḡae ubumao be'a gado ireḡa mene ḡiane'ohe? <sup>42</sup> Ḡae'a ubumaḡo be'a gado ireḡa izema ḡianogano, negoḡo mazao 'ahige ra'ohe. 'Negohe, ubumaḡo be'a dinunu e'e mae vaḡinihi!' Ḡa, zama guhi vazeḡa! Ibite geno ḡae mazao gado ireḡa e'e mae vaḡino'i! Ebu ḡa'a faine ehamanadu negoḡo mazao ubuma dinunuḡa mae vaḡini'uma.

### *Ire ebu Ani Maḡa*

<sup>43</sup> E'e teige, ire manoḡa'e maḡa sau'a mene ini'ohe, u ire sau'a'e maḡa manoḡa mene ini'ohe. <sup>44</sup> Ire'e maḡa horonadu nagi ireḡa edere'ohe. Figi maḡa'e ire renoga zamaḡano mene ini'ohe zu vaini maḡa'e ḡunu renoga zamaḡano mene ini'ohe. <sup>45</sup> E'e teige, vaze manoḡa'e zamaḡano manoḡa zamaradu manoḡa furene'ohe, ebu sau'a vazeḡa'e sau'a zamaradu sau'a furene'ohe. Mazaḡa nagini zamaḡano iri'ave radiu'eta'a'e hebe'a'ono'o buau'ohe.

### *Egadu Haḡae'ete'e Azaḡa*

*(Mataio 7:24-27)*

<sup>46</sup> Za'e eḡe mazao, 'Zuhia Boro, Zuhia Boro,' rae huhe'ohe, rehano nougadu e'a ḡoere'ete'e haḡaiḡa'e mene haḡae'ohe? <sup>47</sup> Eḡe vaḡe onaadu ḡoerehe egadu haḡae'ete'e vazeḡa'e iniu heuḡa rae eḡe'a ihozi'uma. <sup>48</sup> Ani'e raha hu'i vohutuna ovoadu vatava riḡa rana neḡa ohone'ete'e vazeḡa heuḡa. Zobozobo'a feuradu ne e'e



haganine, ne a'e edau gigara'uma, mazağa haba riğano ogoraro. <sup>49</sup> Rehano ege goere egadu hağaiğa mene hağae'ete'e vazega'e, haba zoreğano neğa ogoru'ete'e heuğa. Zobozobo'a feuradu ne e'e haganine, zogone higanadu fahau guzuhi'uma.

## 7

### *Uti Azağa Ğihi'a'a Iesu mazao Firo (Mataio 8:5-13, Ioane 4:43-54)*

<sup>1</sup> Iesu ani vazevaze veize e'e goe'a nidu'a rae hauğirote'e enogano, ani ane tahi'atahi'a teite Kaperanauma neğa onamiro. <sup>2</sup> E'ea Roma uti azağa ğihi'a 'ahogani'a radiunu. Ane'a borofe vetuğani'ete'e tuğureğa vazega'e uquine sausaunadu nariga rudaro. <sup>3</sup> Uti azağa ğihi'a'e Iesu hariğa igirotene, Iesu'a onaadu ane tuğure vazega faine ğabonoga uratiro. E'ano'o ani Iuda vase boroboro'a Iesu uminoga veize tuğuziuro.

<sup>4-5</sup> Ebu ze'e Iesu mazao feuri aradu, zamaze nidu'a hina uminoro, raena'a, "Uti azağa ğihi'a ani manoga tauği! Mazağa ani eme vetuğafe'ohe ebu eme veize nu'onu'o neğa ogoraro. Ğa ani dananine manoga!" <sup>6</sup> E'ano'o Iesu'e zege teite uti azağa ğihi'a ne onamiro.

Ze ani ne uhigano feurirotene, uti azağa ğihi'a'a ane vase nu Iesu vađe tuğuziuro. Ebu ze'a Iesu mazao aradu niro, raena'a, "Uti azağa ğihi'a'e 'ahige raha. 'Zuhia Boro, ğa e neo diuğoga rae ago zamaro'i, mazağa e'e mene vase manoga. <sup>7</sup> E'ano'o ğa vađe mene ameha. Goere da'o ro'i! 'Oquine ege tuğure vazegani'a manori'uma. <sup>8</sup> Mazağa e'e vase 'ahoga 'u'uğano gaue'ohe, zu uti azağa ege 'u'uğano gaue'ohe. Ege'a vase 'ahi nina'a, 'Onamo'i!' reine, ani'e oname'ohe, ebu 'ahoga omo nina'a, 'Aro'i!' reine, ani'e are'ohe. Ege'a tuğure vazega 'ahoga nina'a, 'Adi hağao'i!' reine, ani'e hağae'ohe."

<sup>9</sup> Iesu'a e'e goe'a igirotene, ani zaguzagaro. Ebu ani vaetadu ane hegotirote'e azağa ziro, raena, "Ege'a zi'ohe. Badi'a mazao 'ahige fie gigaru'ete'e vazega'e Isaraela azağa zamağano ize mene horoneha!" <sup>10</sup> Ebu ze bare uti azağa ğihi'a ne onamirotene tuğure vazega'e manoroga haninoro.

### *Iesu'a Ğozoba Ubuğa Rune'ono'o Ğabonoro*

<sup>11</sup> E'e enogano, Iesu'a ne 'ahoga niğa Naina onamiro. Ane tahi'atahi'a zu vase ğehağani'a ani ğatinoro. <sup>12</sup> Ebu ze onamadu ne ğutu'ağano feurirotene, ne azağa'e rune vazega herate buni ariro. A'e ğozoba 'ahoga ubuğa. Ani tibuhuga e'e da'o furenoro. Ne azağa ğehağa zuni ğozoba e'e teite ariro. <sup>13</sup> Iesu'a ğozoba e'e horonirote, ani vetuğaniro, ebu nina'a, "Ago nianoi!" <sup>14</sup> Iesu'a 'ouge rae neadu mauğa heratirote'e azağa vađe onamadu mauğa obonirote ze tue edaro. Ebu ani raena'a, "Ene iziga, ege'a ğa'ohe. Iğuno'i!" <sup>15</sup> 'Ouge rae nirotene, rune vazegani'a iğune ehoradu goe'a ğadahenoro! Ebu Iesu'a bare vi'a 'evoreo modiro.

<sup>16</sup> Zege nidu'a rihau rudaro zu Badia matuo haro, raena'a, "Peroveta boro'a eme bo'ağano fureraneha! Badi'a'a ane vase, emeđe danafeha!" <sup>17</sup> Ebu Iesu'a nagini hağairote'e hariğani'a Iuda haba'a ebu uhiğa haba'a nidu'ano bororaro.

### *Iesu zu Ioane Babatiso (Mataio 11:2-19)*

<sup>18</sup> Ioane Babatiso'e ğu'a neğano radiute'e zamağano tahi'ağani'a ane vađe onamadu Iesu'a hağairote'e hariğa nidu'a me'odo haro. Ebu Ioane'a ane tahi'a 'aheu huze onaadu ziro. <sup>19</sup> "Zuhi'a Boro Iesu vađe onamadu 'ahige ğadino'i, 'Onai'uma ra'ete'e vazega Keriso'e ğahe ga eme vase 'ahoga guhini'uma?"

<sup>20</sup> Ebu ze'e Iesu mazao feurirotene, ani niro, raena'a, "Ioane Babatiso'a ğadinoga veize eme tuğufeha. Ani raena'a, 'Onai'uma ra'ete'e vazega Keriso'e ğahe ga eme vase 'ahoga guhini'uma?"

<sup>21</sup> E'e madaġano Iesu'a ugi nunu meirote'e vazegā ġehaġa faiziro, vine sau'a sau'a hegoze buziro ebu ubuma kuru azaġa ġehaġa bare ehamanoga radu faiziro. <sup>22</sup> E'ano'o Iesu ani vaze 'aheu e'e naenaenziro, raea'a, "Bare onamadu za'e nagini horonate'e zu egate'e moneo Ioane ihono'i! Ubuma kuru azaġa'e ehamu'ohe, oda sau'a azaġa'e edau'ohe, lefera azaġa'e manore deheru'ohe, teġaze uhuġa azaġa'e igi'ohe zu rune azaġa'e bare ġaboze'ohe. Ebu zahara azaġa hari manogā haramo zini'ohe. <sup>23</sup> Eġe mazao fi mene mode'ete'e vazegā'e manohuga hidi'uma!"

<sup>24</sup> Ioane'a tuġzirote'e azaġani'a iġunirotene, Iesu'a Ioane moneo vaze ġuġuvaġa ziro, raena'a, "Za vaze nagiġa horonoga veize haba boha'a onamiro? Zavara'a imi veġa hudi naeninaeni'ete'e horonoga radu onamirohe? Mene! <sup>25</sup> 'Ougadu za vaze nagiġa horonoga veize onamiro? Naeġa boro dabuagā vidau'ete'e vazegāhe? Mene! Dabua manomano vidau'ete'e zu ġau manomanoġeta radiu'ete'e vazegā'e kini neo radiu'ohe. <sup>26</sup> 'Ougadu vaze nagiġa horonoga veize onamiro? Peroveta vazegāhe? O'e! Eġe'a zi'ohe. Peroveta azaġa nidu'a vitize'ete'e vazegā'e Ioane. <sup>27</sup> Ioane moneo Buka Zaġoġano 'ahige mirihiro, raena'a

'Ġiano'i! Badi'a'a ġae zamao vaze 'ahoga ibite tuġuni'uma.

Ani'e ġae zamao ġae ibi ruhibi'uma.'

<sup>28</sup> Ioane'a Keriso ibi ruhibirote'e u'ano, ani'e rahao 'ada radiu'ete'e vazegā bo'aġano vaze nidu'a vitine'ohe. Rehano, Badi'a'a ibitozini'ete'e zamaġano ġonoga vazegā zu Ioane vitine'ohe."

<sup>29</sup> Ebu Iesu ġoere igirote'e azaġa nidu'a zu takesi azaġa raena'a, "Hube, Badi'a haġae'ete'e ibi'a'e dudugā!", mazaġa ze'e Ioane'a bapatizozadu ġihuriro. <sup>30</sup> U Farisea azaġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa'e Ioane bapatizo hezaho hanadu mene ġihuriro. 'Ougadu zeġe veize Badi'a'a urate'ete'e haġaiġa zu hezaho haro.

<sup>31</sup> Iesu'a bare raena'a, "Izidi azaġa'e naginio idazi'uma? Ze iniu heuġa? <sup>32</sup> Ze'e tahi'a kome'a kome'ani'a ne hunio ehoradu arahe'ete'e heuġa. Ze rovonadu none tahi'aġani'a mone tahi'aġa mazao harae huhu'uhi'ena'a,

'Eme muio zavonoga radu sura'i hodeha, rehano za mene zavoneha.

Ebu eme rune haba'ano niau ġoinaheha, rehano za mene nianeha.'

<sup>33</sup> Ioane bapatizo'a onaadu ogomu mene audio zu vaini vuġa mene gagido. 'Ougadu za rae modiro, raena'a, 'Ioane'e vine sau'aġeta.' <sup>34</sup> U eġe, Vaze Ubuga'e onaadu ogomu au'ohe ebu vaini vuġa gage'ohe. Rehano za e rae mode'ohe, raena'a, 'Ani'e ogomu fu'a zu vaini vuġa fu'a. Ebu ani takesi azaġa zu haġai sau'a azaġa teite tiburu'ohe.' <sup>35</sup> Rehano Badi'a hegote'ete'e azaġa huhuzaġa'e eġe zu Ioane'e dudugā rae re'uma."

### *Haġai Sau'a Roġaeġani'a Iesu Rana Dehoro Be'uniro*

<sup>36</sup> Mada 'ahogano Farisea vazegā 'ahoga niġa Simona'a Iesu ane teite oganoga veize huniro. Ebu Iesu ani Farisea vazegā ne onamadu oga'uma haba'ano taviro.

<sup>37</sup> E'e haba'ano'e haġai sau'a haġainute'e roġaeġa 'ahogani'a radiunu. Ani'e Iesu'a Farisea vazegā neo ogauete'e ederirotenne, dehoro hohoga manogā naeġa boro bio kome'a manohuga iriva'onadu mae onamiro. <sup>38</sup> Ebu roġae'a ne diuġadu Iesu ġaruġa onamadu niau'ena'a, odaġa babaġano ġuġuriro. Ebu niġa vuġani'a Iesu oda rana sore buanadu abune vanirotene, iguġa hina odaġa zauhe iminiro. Ebu gubane'ena'a, odaġa fura'inadu dehoro beu'iro.

<sup>39</sup> Iesu oganoga radu hunirote'e Farisea vazegā Simona'a roġae e'e'a 'ouge haġairote'e horonirotene, ani ane zamao zamariro, raena'a, "Vaze 'adi'e peroveta

vazeḡa reine, ani roḡae nagigani'a obone'eta'e ederi'uma. Ebu roḡae 'ahi'e sau'a rae ederi'uma!" <sup>40</sup> Ebu Iesu'a niro, raena'a, "Simona, e hari 'ahoga ḡe'uma." Simona'a nina'a, "Thore vazeḡa, eho'!"

<sup>41</sup> Ebu Iesu'a hari me'odo haro, raena'a, "Vaze 'aheu'a vaze 'ahoḡa mazao moni gezo madu bare ha'uma reiro. 'Ahogani'a moni 500 meiro, a'e 500 mada gauḡa moniḡa. U 'ahoḡani'a'e moni 50 meiro, a'e 50 mada gauḡa moniḡa. <sup>42</sup> Ebu vaze 'aheu'e moni vazeḡa mazao moni baronoga mene idararo, e'ano'o moni vazeḡani'a zina'a, 'Ahiga, ago barono'!"

Iesu'a hari e'e hauḡirotene, Simona ḡadiniro, raena'a, "'Ougine, anianine bo'aḡano'e iniu'a moni vazeḡa mazao ufeta zamare borofi'uma?" <sup>43</sup> Simona'a naenaeniro. "E zamarone, vaze moni 500 madu moni vazeḡani'a ḡararo harote'e vazeḡa." Ebu Iesu'a nina'a, "Ḡa naenae'e duduga."

<sup>44</sup> Ebu Iesu'a roḡae tehe ḡianadu Simona niro, raena'a, "Ḡa roḡae 'ada'a eḡe mazao haḡate'e horonahe? E ḡa ne diuḡatene, ḡa'e odahe vuzu'oga veize vu mene eneha. Rehano roḡae 'ahi'e eḡe oda ani ni vuḡa hina abunadu iguḡa hina zauhe imineha.

<sup>45</sup> Ḡa'e mene gubahe fura'iheha, rehano roḡae 'ahi'e eḡe'a diuḡi arate'e'ano'o odahe mene ri'iri'i fura'ineha. <sup>46</sup> Ḡa'e vadiniheo dehero mene beu'eha, rehano ani'a e odao dehero hohoga manoḡa beu'eha. <sup>47</sup> E'ano'o eḡe'a ḡa'ohe. Moni 500 madu moni vazeḡa'a ḡararo harote'e vazeḡa teige, roḡae 'ahi'e ane sau'a ḡehaḡa 'ai rae modeha, e'ano'o ani eḡe zamare borofadu 'ouge haḡaeha. Rehano moni 50 madu moni vazeḡa'a ḡararo harote'e vazeḡa teige, sau'a ufiḡa haḡae'ete'e vazeḡa'e ane sau'a tahife rae modi'uma ebu e tahife zamari'uma."

<sup>48</sup> Ebu Iesu'a roḡae nina'a, "Ḡa sau'a 'ai rae modeha." <sup>49</sup> 'Ougirotenene, Iesu teite ogarote'e azaḡa'e zamariro, raena'a, "'Ahi'e iniu? Ani vaze sau'a zuni rae modehehe?" <sup>50</sup> Ebu Iesu'a roḡae niro. "Ḡa'e eḡe mae ḡihiheha, e'ano'o ḡae sau'anono'o ḡabodeha. Zamaḡo roḡenadu onamo'!"

## 8

### *Roḡae Roḡae'a Iesu Dananiro*

<sup>1</sup> E'e enogano Iesu'e haba nunu zu ne 'ahoga 'ahoga onamadu Badi'a'a ibito-hau'ete'e haba'a, hariḡa manoḡa haraminu ebu tahi'aḡa 12 zuni ane ḡatininu. <sup>2</sup> Ebu vine sau'ani'a ragano reirote'e zu uḡi nunu'a meirote'e roḡaeḡa roḡaeḡa'e ugize manoradu Iesu duḡuru danaziro. Ze bo'aḡano Magadala neḡa roḡae niḡa Maria ani'e vine sau'a 7 raganono'o hegone bunirote'e roḡaeḡa. <sup>3</sup> Ebu Kuza inuḡa niḡa Ioana. Kuza ani'e kiniḡa Heroda gau zu neḡa taufe'ete'e vazeḡa. Roḡae 'ahoga niḡa Susana zu roḡae 'ahoga 'ahogani'a zeḡe zeḡe ḡau hina Iesu ebu ane tahi'atahi'a danaziro.

### *Ezone Feune Ḡorarote'e Hari Idaidaḡa* (*Mataio 13:1-23, Mareko 4:1-20*)

<sup>4</sup> Mada 'ahogano vaze ḡuḡuvaḡani'a Iesu haba nunuono'o Iesu vaḡe ariro. 'Ougadu Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a,

<sup>5</sup> "Hihi vazeḡa 'ahogani'a mebaḡano ezone ḡora onamiro. Ani mebaḡano ezone feune ragavirotene, nu'e oda ibiḡano rururaro. E'e ezoneḡa'e vaze'a rana edau oname onainu zu nini'a onadu au hauḡiro. <sup>6</sup> Ezone nu'e hadi haba'ano rururaro. E'e ezoneḡa'e ḡuhuriro, rehano roraro, mazaḡa raha'e mene abu'a. <sup>7</sup> Ezone nu'e ve renogano rururaro. Ebu ezone zu ve renoga tibano ḡuhure bororaro. Rehano ve renogani'a ezone ḡuhuḡa simarinadu mene iniro. <sup>8</sup> U ezone nu'e raha manoḡano rururadu faine ḡuhure bororaro, ebu vesu huga'e ḡae 100 hudaro." Iesu ani ḡoere hauḡirotene, ani ḡihau ḡoeriro, raena'a, "Teḡaḡeta vazeḡa'e faifaine egadu huga edero'!"

<sup>9</sup> Ebu Iesu tahi'atahi'a'a hari e'e huga ani ḡadiniro. <sup>10</sup> Iesu'a naenaenziro, raena'a, “Za'e Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo 'u'uru ti'ete'e ihoze'ohe. Rehano vaze nu'e hari huga nidu'a hari idaidaḡa hina ihoze'ohe, e'ano'o ze'e huga mene ederi'uma. Peroveta azaḡani'a amahi 'ahige reiro, raena'a,

'Ze'e Badi'a'a nagini haḡae'eta'e horone'ohe rehano, huga'e mene horoni'uma. Ze'e Badi'a'a nagini ra'eta'e igi'ohe rehano, e'e huga'e mene ederi'uma.'

<sup>11</sup> Eḡe'a ezone feune ḡorau'ete'e hariḡa idaidaḡa huga'e rae deheni'uma. Ezone'e Badi'a ḡoere. <sup>12</sup> Ezone ibio rurune'eta'a'e, vaze'a Badi'a ḡoere igi'ohe. Rehano ze'a Badi'a ḡoere mene mae ḡihinadu ḡabone mene hidifine, Satani'a zeḡe zamaono'o Badi'a ḡoere mae vaḡine'ohe. <sup>13</sup> Ezone hadi haba'ano rururu'eta'e, Badi'a ḡoere igi'etene matu'uzeta mae ḡihine'ohe. Rehano ze fie'e ire taiga o'o'a heuḡa, e'ano'o mada tahiḡa da'o fie'ohe. Ebu Satani'a tuhuzze nuri'etene uite'ohe. <sup>14</sup> Ezone ve renoga zamaḡano rururu'eta'e, ze Badi'a ḡoere igi'ohe. Rehano radiu'ete'e madaḡano, zamarone aduga borofe'ohe, haba toheḡa ufeta zamare'ohe zu haba ḡauḡa manomano hina ufeta matu'e'ohe. E'ano'o ze'e mene ini'ohe. <sup>15</sup> U ezone raha manoḡano rururu'eta'e, mene ḡurire'ena'a zama manoḡano Badi'a ḡoere igi'ohe. Ebu ze'e aduga hide'e rehano, Badi'a'a matu'e'ete'e haḡaiḡa haḡae'ena'a, hudau'ohe.

*Ihure Hari Idaidaḡa*  
(Mareko 4:21-25)

<sup>16</sup> Vaze 'ahogani'a ihure hufine siuva hina mene ogone ti'uma ga fata 'u'uḡano mene ti'uma. Rehano ne diuḡe'ete'e vaze'a aḡaḡa horonoga veize, midau ti'ete'e haba'ano midau'ohe. <sup>17</sup> Ihure'a ḡau nidu'a agane'ete'e teige, 'u'uru radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a furera'uma. Ebu ogone ḡahine'ete'e ḡauḡa zuni horoni'uma. <sup>18</sup> E'ano'o eḡe'a zi'ete'e ḡoe'a faine zamare ego'i! Faifaine zamare igi'ete'e azaḡa'e, Badi'a'a edeḡa boro zini'uma. U mene faine zamare igi'ete'e azaḡa'e, Badi'a'a ze'e tahiḡa edeḡa rae zamare'ete'e zuni mae vaḡini'uma.

*Iesu Vi'a ebu Negoḡa*  
(Mataio 12:46-50, Mareko 3:31-35)

<sup>19</sup> E'e enogano Iesu vi'a ebu negoḡa duḡuru'a ani vaḡe onamiro, rehano vaze ḡuḡuvaḡa 'ahine ani uhiḡa onamoga mene idararo. <sup>20</sup> Ebu vaze 'ahogani'a Iesu niro, raena'a, “Ḡa vi'u zu negoḡo duḡuru'a ḡia'ihhi radu ne enona edau radiu'ohe.” <sup>21</sup> Ebu Iesu'a naenaenziro, raena'a, “Badi'a ḡoere egadu haḡaiḡa haḡae'ete'e azaḡa'e eḡe nanu zu eḡe nego.”

*Zavara 'Uiro*  
(Mataio 8:23-27, Mareko 4:35-41)

<sup>22</sup> Mada 'ahogano Iesu'a ane tahi'atahi'a teite ḡasio tiradu ze ziro, raena'a, “Aro, du'ura moneafa fare onamihi.” Ebu ze fare onamiro. <sup>23</sup> Ze fare oname'ete'e zamaḡano, Iesu ani baziro. Ebu zavara boro'a feuradu vu'a ḡasi kafere diuḡadu fo'ariro. Ze'e ariga runeo diuḡiro! <sup>24</sup> 'Ougirotene, Iesu tahi'atahi'a'a ani evaniro, raena'a, “Zuhi'a Boro, Zuhi'a Boro, eme izidi hunuhune'ohe!”

Ebu Iesu'a evatadu zavara zu sa'u riḡa ḡoreziro, raena'a, “Sifu radadu roḡerano'i!” Ani 'ouge reirotene, zavara zu sa'u'a hauḡiro zu du'ura'a roḡeraro. <sup>25</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, “Za eḡe mazao mene fie'ohe!” Rehano, zeḡe nidu'a rihau'ena'a zu zaguzagau'ena'a, ḡadititiro. “Ahi'e iniu? Ani'a zavara zu sa'u riḡa ḡorezitene, ḡoe'a egohu'ohe!”

*Vine Sau'aḡeta Vazeḡa Fainiro*  
(Mataio 8:28-34, Mareko 5:1-20)

<sup>26</sup> E'e enogano, Iesu zu ane tahi'atahi'a'a Galilea du'urağa moneafa ruhau faradu Gerasa\* azağa habao hebetiro. <sup>27</sup> Iesu ani ġasiono'o buarotene, e'e haba'ano vine sau'a sau'aġeta vazega 'ahogani'a Iesu hidiro. Ani'e mada fağa firina zu neġano mene radiunu, rehano 'idu haba'ano radiudo. <sup>28-29</sup> Vine sau'ani'a vase 'adi'e mada ġehağa ibitohaudote'e u'ano, haba e'e azaġani'a auri miniğa riğa hina evo'a zu odağa batune teadu taufe radiudo. Rehano ani'a mini e'e ri'i ġuzuhadu vine sau'ani'a tuġune haba boha'a onamido.

Ani'a Iesu horonirotene, Iesu'a riğa ġoreniro, raena'a, "Vine sau'a toraga, ani mazaono'o buano'i!" Ani Iesu zamao hiġau bauradu ġaniġanaro, raena'a, "Iesu, Ġihi'ahune Badi'ağa Ubuga! Ġa'e eġe mazaonagini urate'ohe? E umi'e'ohe, aduga aġo eno'i!" <sup>30</sup> Ebu Iesu'a ġadiniro, raena'a, "Ġa niġo iniu?" Ebu ani'a naenaeniro. "E ni'e Legioni!†", mazağa vine sau'a ġehağa vase e'e ranao radiunu. <sup>31</sup> Vine sau'a sau'ani'a Iesu uminiro, raena'a, "Eme ho'one ġonaga o'o'ano‡ ago tuġufo'i!" <sup>32</sup> E'e madaġano aba ġehağa'e haba maġano ogaunu. E'ano'o vine sau'a sau'a'a bare Iesu uminiro. "Eme aba e'e mazaon diuġoga tuġufo'i!" Iesu'a naenaezina'a, "Idağa, bu'anadu onamo'i!" <sup>33</sup> Ebu vine sau'a sau'a 'ai vase e'e mazaono'o buanadu aba ġehağa mazaon diuġe ġouriro. Aba ġehağa 'ai maġa be'ano'o dure ovoadu du'urao hunuhune rudaro.

<sup>34</sup> Aba taufe'ete'e azaġani'a nagini'a furerarote'e horonadu, ferau uhiğa neġa zu haba'a haba'a onamiro. Ebu e'e hariğa vazevaze mazaon me'odiro. <sup>35</sup> Vaze ġehağa'a nagini'a furerarote'e ġianoga veize Iesu vaġe onamiro. Ze onamirotene, vine sau'aġeta vazega e'e dabua vidanadu zamarone manoga Iesu oda babaġano ehorirote'e horoniro. E'ano'o ze'e rihau ġouriro. <sup>36</sup> Ebu furerarote'e haġaiğa nidu'a horonirote'e azaġani'a haba 'ahoga 'ahoganono'o onairote'e azağa mazaon Iesu'a vine sau'aġeta vase e'e nougenouge ġabonirote'e me'odoziniro. <sup>37</sup> 'Ougadu Gerasa haba'a azağa nidu'a'e riho'a mae ġouriro. Ebu ze'e Iesu'a e'e haba'anono'o vaġinoga veize uminiro. E'ano'o Iesu'e ġasio tiradu bare du'ura moneafa fare onamiro.

<sup>38</sup> Vine sau'aono'o manonirote'e vazega'e Iesu teite onamoga veize uminiro. Rehano Iesu'a ani tuġune'ena'a, niro. <sup>39</sup> "Mene. Ġa bare neġo onamadu Badi'a'a ġae mazaon haġai manoga haġate'e nabuġo ihozo'i!" E'ano'o ani bare onamadu ne nidu'a ragave'ena'a, Iesu'a ani mazaon nagini haġairote'e haġaiğa me'odo ziniro.

### *Iairo Aboğa ebu Ugi Roġaeġa*

*(Mataio 9:18-26, Mareko 5:21-43)*

<sup>40</sup> Iesu'a faradu ruhau hebetirotene, vase ġehaġani'a hidadu mae ġihiniro, mazağa ze'e mada fağa guhiniro. <sup>41</sup> Ebu vase 'ahoga niğa Iairo'a onamadu Iesu oda babaġano ġuġuriro. Ani'e nu'onu'o neġa ġiane'ete'e vazega ġihi'ağa. Ani'a Iesu uminiro, raena'a, "E ne aradu aboehe faino'i!" <sup>42</sup> Ani aboğa'e tibuhuga e'e da'o zu muriğa'e 12. Ani'e uġine sausaunadu ariga rudaro.

Ebu Iesu'a Iairo teite ane ne onamirote'e zamaġano vase ġuġuvaġani'a naenaeno'o bibine runiro. <sup>43</sup> Vaze ġehağa bo'aġano, roġae 'ahoga'e roġae uġi'a madu muri 12 zamaġano adudu radiro. Rehano gohe vazega 'ahogani'a zu manonoga mene idararo. <sup>44</sup> Ebu ani'e uġiġani'a manoroga veize Iesu ġaruna hegote aradu dabuağa ariga tu'iniro. 'Ougirotene, uġiġani'a ġarihe hune hauġiro! <sup>45</sup> Ebu Iesu'a ġadimaro, raena'a, "Iniu'a e tu'iheha?" Vaze nidu'a'a naenaenina'a, "Eme mene tu'i'eha." Ebu Petero'a raena'a, "Zuhia Boro, vase ġuġuvaġani'a bibi'e'ete'e u'ano, vase ġehaġani'a ġa tu'i'eha." <sup>46</sup> Rehano Iesu'a niro, raena'a, "E edereha, vase 'ahoga'a tu'ihadu e mazaono'o gigi'a inarahe'a buaneha, ebu vase e'e faineha." <sup>47</sup> Iesu'a 'ouge zirotene roġae e'e ani mazaon nagini'a furerarote'e u'uranoga mene idağa rae zamariro. Ebu

\* **8:26** Gerasa'e Iuda haba'a enogano † **8:30** E'e hugani'e uti azağa 6000 heuğa ‡ **8:31** vine sau'ani'a ġutau'ete'e haba'a

ani rihau'ena'a rereru Iesu vaḡe onadu ani oda babaḡano tuḡe ḡuḡuriro. Ebu ani nougadu Iesu dabu'a tu'inate'e, zu ḡarihe manorate'e hariḡa vaze nidu'a ziro. <sup>48</sup> Ebu Iesu'a roḡae e'e nina'a, "Aboe, ḡa'e eḡe mazao fiata'e u'ano, uḡiḡo'a manoreha. E'ano'o matu'uḡota onamo'i!"

<sup>49</sup> Iesu ani roḡae e'e ḡorene'enoḡano vaze 'ahogani'a Iairo neon'o onaadu Iairo niro, raena'a, "Ḡa aboḡo 'ai rudaneha. E'ano'o ihore vazeḡa'a ḡa ne onamoga veize ago umine bano'i!" <sup>50</sup> Rehano Iesu'a hari e'e egadu, Iairo nina'a, "Zamaḡo ago adufo'i! Eḡe mazao fio'i! 'Ougine, ḡa aboḡo'e bare ḡabodi'uma."

<sup>51</sup> Ebu ze oname Iairo neo feuriro. Iesu'a Petero, Iakobo, Ioane zu roḡae kome'a vi'a moga da'o tutuze neo diuḡiro, u vaze 'ahoga 'ahoga'e mene zamaze zouziro. <sup>52</sup> Ze diuḡirotene, vaze nidu'a'a ne zamaḡano harae niau radiunu. Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Ago niano'i! Ani'e mene rudaneha, rehano baze'ohe." <sup>53</sup> Ze'a ani eḡofoharo, mazaḡa ze'e roḡae tahi'a'a rudanata'a'e edeḡa. <sup>54</sup> Ebu Iesu'a roḡae kome'a abine ḡihinadu hune niro, raena'a, "Eḡe tahi'a, iḡuno'i!" <sup>55</sup> E'e zamaḡano ani vigan'i'a bare onaadu ḡarihe hune ḡabode iḡuniro. Ebu Iesu'a e'ea radirote'e azaḡa ziro, raena'a, "Ogomu nu hano'i!" <sup>56</sup> Ani vi'a moga'e zaguzagau rudaro. Rehano Iesu'a ḡoere riḡa zina'a, "Nagini'a fureranata'e vaze ago zo'i!"

## 9

### *Iesu'a Ane Tahi'a Tahi'a 12 Tuḡuziro* (*Mataio 10:5-15, Mareko 6:7-13*)

<sup>1</sup> Iesu'a ane tahi'atahi'a 12 huze nu'oziro. Ebu vine sau'a nidu'a uhize buze'ete'e zu uḡi azaḡa faize'ete'e gigi'aḡa ziniro. <sup>2</sup> Ebu Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a moneo vaze ihozoga zu uḡi azaḡa faizoga veize tuḡuziro. <sup>3</sup> Izema ani'a ze tuḡuzogano, raena'a, "Zae ragavo zamaḡano o'o'a huga ago mo'i! Tuḡu, tunahu, ogomu, moni zu dabu'a 'ahoga zuni ago odoho'i! <sup>4</sup> No'e haba'ano ne 'ahoga diuḡo'idene, e'ea da'o rado'i! Ebu zae'a haba e'e mode'ete'e madaḡa ro'idene, ne e'e mode iḡuno'i! <sup>5</sup> Haba 'ahogano ne azaḡani'a zae mene mae zouzadu ne e'e modo'idene, odaze hu'uruḡa zauhe mode manaho'i! A'e ze'a mene ḡihurine, aduga hidi'uma rae ihozi'uma." <sup>6</sup> Ebu Iesu tahi'atahi'a 12 neḡa neḡano ragavadu hari manoga haramiro zuni uḡi azaḡa manoziro.

### *Heroda Iesu mazao Zamare 'Ada'adiro* (*Mataio 14:1-12, Mareko 6:14-29*)

<sup>7</sup> Heroda Antipasi, Galilea haba'a kiniḡa'e Iesu hariḡa igirotene, ani'e zamaḡa 'ada'adiro, mazaḡa vaze nu'a raena'a, "Iesu'e Ioane Babatiso. Ani'a ibite rudanadu bare ḡabodeha." <sup>8</sup> U vaze nu'e raena'a, "Ani'e peroveta vazeḡa, Elia. Ani'a bare fureraneha," ebu vaze nu'e raena'a, "Ani'e peroveta ibi'aḡa vazeḡa 'ahoga, ebu bare ḡabodeha." <sup>9</sup> Rehano Herod'a 'ahiḡe reiro, "Ahi'e mene Ioane, mazaḡa ani'e goruniro. Nougadu vaze'a 'Ani'e Ioane,' rae ḡoane'ohe?" E'ano'o ani Iesu'e iniu vaze rae ḡianihi reiro.

### *Iesu'a Vaze 5,000 Ḡubuziro* (*Mataio 14:13-21, Mareko 6:30-44, Ioane 6:1-14*)

<sup>10</sup> Apostolo azaḡani'a Iesu vaḡe bare onairo. Ebu zeḡe'a nagini haḡairote'e nidu'a Iesu me'odo haro. Ebu Iesu'a sifu zeḡe teite vaḡinadu Betesaida haba'a onamiro. <sup>11</sup> Rehano vaze ḡuḡuvaḡa ze ani'e no'e oname'eta'e ederadu zeḡe nidu'a ani hegotiro. Ebu Iesu'a ze mae ḡihizadu Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a ziro zu uḡi azaḡa faiziro.

<sup>12</sup> Ḡorava rarotene, Iesu tahi'atahi'a 12 ani vaḡe aradu niro, "Ahi'e haba boha'a. Ogomu vaḡoga ebu ohere bazoga veize, vaze nidu'a ne uhiḡa uhiḡano tuḡuzoi!"

<sup>13</sup> Rehano Iesu'a reiro, raena'a, "Zae'a ogomu zeno'i!" Ebu ze ani naenaeni. "Mene

idağa! Eme mazao'e beredi fu'o ebu ġozone 'aheu da'o. Vaze ġehağa 'ahi ġubuzoga veize, ogomu ġehağa hoitine manoga!" <sup>14</sup> E'ea vaze nidu'a bo'aġano ohoze da'o'e nidu'a 5,000 radiunu.

Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Ze 'ahige zo'i, '50 rovonerovone ehoro'i!" <sup>15</sup> Ougadu Iesu reirote'e idunaġano vaze nidu'a ehoriro. <sup>16</sup> E'e ġarugano Iesu'a beredi fu'o zu ġozone 'aheu madu adure ġiane'ena'a, Badi'a mazao manoga tauġi reiro. Ebu beredi zu ġozone tahi tahe vaheġe ane tahi'atahi'a zinadu ze ġahuġe ġemiro. <sup>17</sup> Zeġe nidu'a au ubararo ebu Iesu tahi'atahi'a ogomu ġaha'a ġaha'a'e tunahu nidu'a 12 iriva'oniro.

*Petero'a Iesu'e Keriso rae Reiro*  
(Mataio 16:13-16, Mareko 8:27-30)

<sup>18</sup> Mada 'ahogano Iesu'e ane da'o kurau radiro, ebu ane tahi'atahi'a da'o ane teite radiro. Ebu Iesu'a ze ġadiziro, "Vaze'a e'e iniu rae ra'ohe?" <sup>19</sup> Zeġe'a naenaenina'a, "Nu'e 'Ioane Babatiso', nu'e 'Elia,' ra'ohe. Nu'e raena'a, 'Amahi rudarote'e peroveta vazega 'ahogani'a ġabode iġuniro.'" <sup>20</sup> Ebu Iesu'a ġadiziro, raena'a, "U za'a ra'etene e'e iniu?" Petero'a nina'a, "Ġa'e Badi'a'a tuġu'irote'e vazega, Keriso!" <sup>21</sup> Iesu'a ġoere riġa ziro, raena'a, "Adi ġoe'a vaze 'ahoga ago zo'i!"

<sup>22</sup> Ebu ani raena'a, "Eġe, Vaze Ubugani'a aduga ġehağa hidi'uma. Vaze boroboro, Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a he'ehe'ehi'uma zu uġuhi'uma. Rehano mada uġidu zamaġano bare ġabode iġuni'uma."

*Iesu Hegote'ete'e Ibiġa*  
(Mataio 16:24-28, Mareko 8:34—9:1)

<sup>23</sup> Ebu Iesu'a zeġe nidu'a zina'a, "Iniu'a eġe ġaruna hegoti'uma ro'idene, ane ura haġaiġa nidu'a modadu, mada nidu'a ane satauro odohe'ena'a, eġe hegoto'i!" <sup>24</sup> Mazaġa iniu vaze ane ġabone obone giganine, ani ġabone tuġutuġu mene hidi'uma. Rehano iniu vaze ane ġabone eġe 'uano ahetine, ġabone tuġutuġu hidi'uma. <sup>25</sup> Vaze 'ahogani'a haba nidu'a madu ġaboneġa mae vaġinine, nagini manoga hidi'uma? <sup>26</sup> Vaze'a eġe zu eġe ġoere o'onine, eġe'a eġe aġaġano, mamahe aġaġano ebu tuġure viga zaġoġa aġaġano bare ovaine, eġe, Vaze Ubuga zu ani o'oni'uma. <sup>27</sup> E hube hune zi'ohe, faifaine ego'i! Izidi zae bo'aġano vaze nunu'a, izema rudanogano, Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a horoni'uma.

*Iesu Iraġani'a Nufiro*  
(Mataio 17:1-8, Mareko 9:2-8)

<sup>28</sup> Mada fu'o uġidu fare ġarugano Iesu'a Petero, Iakobo ebu Ioane zamaze maġa rana kuranoga radu itiro. <sup>29</sup> Ani kurau'ete'e zamaġano, iraġani'a nufiro zu dabuaġani'a uranadu vazavazahiro. <sup>30-31</sup> E'e madaġano vaze 'aheu, Mose zu Elia'a fureradu ze Iesu teite ġoaniro.

<sup>32</sup> Petero zu Iesu tahi'a 'aheu'e baze rudaro. Ze'a evatirotene Iesu aġaġa zu ani uhiġano vaze 'aheu edanoga horoziro. <sup>33</sup> Mose ebu Elia'a Iesu muhinoga madaġa meirotene, Petero'a Iesu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, eme 'adama radiu'ete'e manoga tauġi! Emeġe uġidu'a nugo taruha uġidu ogoratihi, tiba'e ġae veize, tiba'e Mose veize ebu tiba'e Elia veize." Petero ani'a nagini ra'eta'e aġu'a. <sup>34</sup> Ani 'ouge reirotene ġoze'a ovadu ogoziro, e'ano'o ze rihau rudaro. <sup>35</sup> Ebu ġoze zamaġanono'o Badi'a ago 'ahoga igiro, raena'a, "Ahi'e eġe Ubude, eġe'a ohotirote'e vazega. Ani ġoere egohanoi!" <sup>36</sup> Ago'a hauġirotene Iesu ane da'o horoniro. Zeġe uġidu'a nagini horonirote'e vaze 'ahogani'a mene rae fureniro.

*Tahi'a Kome'a Vine Sau'aġeta Manoniro*  
(Mataio 17:14-18, Mareko 9:14-27)

<sup>37</sup> Mada e'e g̃arugano Iesu zu ane tahi'atahi'a teite maḡanonono'o ovairo, ebu vaze g̃uḡuvaḡa hidiro. <sup>38</sup> Vaze g̃uḡuva zamaḡanonono'o vaze 'ahogani'a Iesu huniro, raena'a, "Ihore vazeḡa, e ḡa umi'e'ohe. Eḡe ubude tibuhuga 'adi ḡabono'i! <sup>39</sup> Vine sau'ani'a ani agatohau'etene, tabara huau ḡaniḡana'ena'a, bero'ude ḡeme'ohe zu hena hebe'anono'o busure'ohe. Vine sau'a'a mada nidu'a ani zamao radiu'ena'a, ahi'a sausaune'ohe. <sup>40</sup> Eḡe'a ḡae tahi'atahi'a mazao vine sau'a e'e hegone bunoga radu umizeha, rehano ze mene idaraneha."

<sup>41</sup> Iesu'a vaze g̃uḡuvaḡa e'e naenaenziro, raena'a, "Za'e Badi'a mazao mene fi'e'ete'e zu ve'ore'ete'e azaḡa! E mada faḡa zae teite zamahe gigane mene obone ti'uma!" Ebu tahi'a e'e moga nina'a, "Ubugo odohe 'adi aro'i!" <sup>42</sup> Mogani'a tahi'a e'e tutune ona'ete'e zamaḡano, vine sau'ani'a ahi'a rana radu higau bauriro zu bero'ude ḡemiro. Ebu Iesu'a vine sau'a roniro, raena'a, "Tahi'a ahi'a'ono'o buano'i!" 'Ougadu vine sau'a'e zogone buanadu tahi'a e'e manoriro. Iesu'a ani moga bare haro. <sup>43</sup> Ebu vaze nidu'a Badi'a g̃igi'aḡa boro horonadu zaguzagararo.

### *Runeḡa Hariḡa Bare Reiro*

*(Mataio 17:22-23, Mareko 9:30-32)*

Vaze nidu'a Iesu'a haḡairote'e haḡaiḡa horonadu zaguzagarotene, Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, <sup>44</sup> "Ḡoere 'adi faifaine zamaro'i! Eḡe, Vaze Ubuḡa, agirehe 'evorao ri'ih'i'uma." <sup>45</sup> Rehano ane tahi'atahi'a'e ani'a nagi ra'eta'a'e mene zamariro, mazaḡa ze'a mene ederoga veize huga e'e u'uruḡa. Ebu ze'e ani'a ra'eta'e moneo bare ḡadimanoga'e riharo.

### *Iniu'e Niḡa Ḡihi'aḡa Ra'ohe?*

*(Mataio 18:1-5, Mareko 9:33-37)*

<sup>46</sup> Iesu tahi'atahi'a boaḡano iniu'e niḡa ḡihi'aḡa radu zeḡe'a bare tairotitiro. <sup>47</sup> Iesu'a ze nagini zamare'ete'e horonadu tahi'a komeḡa zamahu ane babaḡano ohoniro. <sup>48</sup> Ebu ziro, raena'a, "Iniu'a eḡe u'ano tahi'a komeḡa 'ahiguḡa mae ḡihinine, ani'e eḡe mae ḡihihe'ohe. Ebu iniu'a eḡe mae ḡihihine, ani'e eḡe da'o mene mae ḡihihe'ohe, rehano eḡe tuḡuhirote'e Badi'a zuni mae ḡihine'ohe. Zae boaḡano iniu'a ane bare niḡa mae ovoine, Badi'a ubumao ani'e niḡa ḡihi'aḡa rae ra'ohe."

### *Eme Mone Vazeḡa'e Iniu?*

*(Mareko 9:38-40)*

<sup>49</sup> Ioane'a Iesu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, vaze 'ahogani'a ḡae niḡano vine sau'a sau'a hegoze buzirote'e emeḡe'a horoniro, ebu emeḡe'a ani garariro, mazaḡa ani'e emeḡe teite mene tiburu'ohe." <sup>50</sup> Rehano Iesu'a ziro. "Ani ago gararo'i! Za mene agire'ete'e vazeḡani'e, zae mone vazeḡa."

### *Samaria Azaḡani'a Iesu Hezahoharo*

<sup>51</sup> Iesu'e adure iti'uma madaḡani'a hanitirotene ani Ierusalemaha'aba'aba onamoga radu inare zamariro. <sup>52</sup> Ebu ani vaze nu ibite tuḡuziro. Ze'e Iesu veize ruhibifine Samaria neḡa onamiro. <sup>53</sup> Rehano ne azaḡani'a Iesu mene mae ḡihiniro, mazaḡa ani'e Ierusalemaha'aba'aba onaminu. <sup>54</sup> Iesu tahi'a 'aheu, Iakobo zu Ioane'a horonadu Iesu ḡadiniro. "Zuhi'a Boro, ḡa uratine, eme'a Badi'a uminadu adureono'o ire roga tuḡuni'uma ebu ze hufi haozi'uma!" <sup>55</sup> Rehano Iesu'a tehadu roziro. "Ago 'ouge ro'i!" <sup>56</sup> Ebu ze ne 'ahoga onamiro.

### *Iesu Hegote'ete'e Vazeḡa*

*(Mataio 8:19-22)*

<sup>57</sup> Ze ibio oname'enogano, vaze 'ahogani'a aradu Iesu niro, raena'a, "Ḡa'a no'e onamine, e ḡa hegoti'uma." <sup>58</sup> Iesu'a naenaenina'a, "Butu ḡuniḡa'e bazuni haba'azeta, ebu hitana niniḡa'e nezeta. Rehano eḡe, Vaze Ubuḡa'e bazunihe haba'a'e o'o'a."



<sup>59</sup> Ebu Iesu'a vase 'ahoga huniro, raena'a, “Eġe hegoto'i!” Rehano vase e'e'a raena'a, “Zuhia Boro, e geno mamahe guri onamihi ra'ohe.” <sup>60</sup> Iesu'a nina'a, “Vine ruga azaġa'a rune azaġa guri'uma. U ġa'e aradu Badi'a'a ibitozini'ete'e moneo haramo ragavo'i!”

<sup>61</sup> Ebu vase 'ahogani'a raena'a, “Zuhi'a Boro, e ġa hegoti'uma. Rehano e ize ibite nabudihe uhizi onamihi.” <sup>62</sup> Iesu'a naenaenenina'a, “Mene. Iniu'a tehe'ena'a mebaġa afidaune, mene faine afida'uma. E'e teige, iniu'a eġe hegotadu tehe gau nunu zamarine, ani'e Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a veize gauoga mene idaġa.”

## 10

### *Iesu'a Ane Tah'i'a 72 Tuġuziro (Mataio 11:20-24)*

<sup>1</sup> E'e ġarugano Iesu Zuhi'a Boro'a vase 72 zamaziro. Ebu ane'a onamihi reinute'e neġa nidu'a zu haba'a nidu'ano 'aheu 'aheu ibite tuġuziro. <sup>2</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, “Hirivi'uma ġauġa'e ġehaġa bagaġa, rehano ġauġa azaġa'e mene ġehaġa. E'e teige, Badi'a ederihi ra'ete'e azaġa'e ġehaġa bagaġa, rehano ani ġoere haramoga veize ġauġa azaġa'e o'o'a. E'ano'o ġauġa azaġa nu tuġuzadu ani ġoere haramozoga veize hirive'ete'e Zuhi'aġa, Badi'a umino'i! <sup>3</sup> Onamo'i! Butu ġuniġa bo'aġano mamoe tuġuze'ete'e teige, e za agire azaġa bo'aġano tuġuze'ohe. <sup>4</sup> Moni, nihara ga tamaka 'ahoga ago mae odoho'i! Ebu ibio vase 'ahoga hido'idene mada hauġena'a ago gorenno'i!

<sup>5</sup> Vaze 'ahoga neo diuġo'idene ibite 'ahige ro'i, 'Badi'a'a zama roġeġa zini'uma!' <sup>6</sup> Ne e'e zamaġano vase 'ahoga'e zama roġeġa vazeġa reine, za'a rate'e zama roġeġa'e ani rana radi'uma. U mene reine, zama roġeġa e'e zae bare vaġi'uma. <sup>7</sup> Diuġe'ete'e neġano da'o rado'i! Ebu zeġe'a zini'ete'e ogomuġa ano'i zu gago'i, mazaġa ġauġa azaġani'a naeġa ma'ete'e teige, zae zuni ogomu zini'uma. Ne 'ahoga 'ahogano'e ago edau ragavo'i!

<sup>8</sup> Neġa 'ahoga onamadu mae ġihizo'idene, nagi ogomuġa zini'ete'e ano'i! <sup>9</sup> Ebu e'ea uġi azaġa faizadu haramozeno'i, raena'a, 'Badi'a'a ibitozini'ete'e zae uhiġano feureha.' <sup>10</sup> U neġa 'ahoga onamadu mene mae ġihizo'idene, ibi boro onamo'i! <sup>11</sup> Ebu zo'i, raena'a, 'Badi'a'a zae sau'a ederifine, zae haba konoga odateo kadaranate'e 'ada zauhe mode manahe'ohe. Rehano edero'i, Badi'a ibitozini'ete'e zae uhiġano feureha!” <sup>12</sup> Ebu Iesu'a bare ziro, raena'a, “Ġiano'i, e hube hune zi'ohe! Ibite Sodoma haba'a azaġa'e sau'a boro u'ano, Badi'a'a ruiziro. Rehano Badi'a'a sau'a manoga rovoni'uma madaġa meine, zae mene mae ġihize'ete'e neġa azaġa'e ufeta aduga boro vitine hidi'uma.

<sup>13</sup> Korasini azaġa zu Betesaida azaġa, za fase vetuġaġa, aduga boro hidi'uma! Zae mazao haġai gigi'aġa haġainuta'a'e Turo zu Sidona azaġa mazao haġaifone, ze'e sau'aono'o garihe zamare ġihurifo. Ze dabua ġu'a vidau ehoradu vega vadinizeo ase ġuzuhe'ena'a, zeġe'a zamare ġihurifo. <sup>14</sup> Kota madaġano, za'e Turo zu Sidono azaġa aduga vitine hidi'uma.

<sup>15</sup> Zae Kaperanauma azaġa, zae'a zamare'etene za Badi'a haba'ao gubazi'uma ra'ehe? Mene! Za'e rune haba'ano mae feuzi'uma. <sup>16</sup> Iniu'a zae ġoere egozine, a'e eġe egoni'ohe, zu iniu'a za hezahozine, a'e eġe hezahoni'ohe. Ebu iniu'a eġe hezahonine, eġe tuġuhirote'e Badi'a hezahohau'ohe.”

<sup>17</sup> Ebu Iesu tahi'a 72 onamadu ane'a zirote'e ġauġa haġairo. Ze barirotene, matu'uzeta feuriro. Ebu Iesu me'odoharo, raena'a, “Zuhia Boro, eme ġa niġano vine sau'a hegozatene, ze eme ġoere egadu feraneha!” <sup>18</sup> Iesu'a ziro, raena'a, “O'e, vazabu adureono'o agaru ovaoga teige, Satani'a ġarihe fase vaġinate'e horoneha. <sup>19</sup> Ġiano'i! Mohe ga asiasi edeze ruzoga teige, emeġe agire Satani gigi'a vitinifine, eġe'a inara gigi'aġa ziniro. Ġau 'ahogani'a mene sausauzi'uma. <sup>20</sup> Rehano vine sau'a sau'ani'a

za ġoere egate'e veize ago matuo'i! U matuo'i, mazaġa Badi'a'a za ni'e ane habao mirihiro."

*Iesu'a Matu'e Kuraro  
(Mataio 11:25-27, 13:16-17)*

<sup>21</sup> E'e madaġano Iesu'e Vine Zaġoġani'a ragano radu matu'e rudaro. Ebu Badi'a kurau niro, raena'a, "Mama, ġa'e adure zu raha Zuhi'aġa! E nigu'e'ohe, mazaġa ġae'a eda'eġa zu edeġa boro azaġa mazao hube hune haġaiġa 'ahi u'u'rutiro. Rehano tahi'a teige, edeġa o'o'a rae zamarete'e azaġa mazao'e fureniro. Mama, a hube! 'Ouge haġirota'e ġae'a urate'ete'e ġauġa." <sup>22</sup> Ebu vaze zina'a, "Eġe Mama'a ġau nidu'a eġe iniro. Vaze 'ahoga'e e'e aġu'a, rehano eġe Mama da'o edeġa. Ebu vaze 'ahoga'e eġe Mama aġu'a, rehano eġe, Ane Ubuga da'o edeġa. Ebu e eġe Mama moneo ihozoga veize ohote'ete'e azaġa da'o eġe Mama edeġa."

<sup>23</sup> Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a tehe ġiazadu sifu ziro, raena'a, "Za, matu'o'i, mazaġa nagini'a fureru'ete'e haġaiġa horone'ohe. <sup>24</sup> Eġe'a zi'ohe. Peroveta zu kini azaġani'a, zae'a horone'ete'e haġaiġa 'adi ġianihi reinu, rehano mene horoniro. Ebu zae'a igi'ete'e hariġa 'adi igihi reinu, rehano mene igiro."

*Samaria Vazeġa Manoġa Hari Idaidaiġa*

<sup>25</sup> Mada 'ahogano Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e vazeġa 'ahogani'a iġunadu Iesu tuhune nurihi rae zamare'ena'a, ġadiniro, raena'a, "Ihore vazeġa, e nougenougine, ġabone tuġutuġu hidi'uma?" <sup>26</sup> Ebu Iesu'a naenaenina'a, "Goro ġoe'ano'e nouge rae mirihiro? Ġa'a nouge me'ode horone'ohe?" <sup>27</sup> Ebu vaze e'e'a naenaenina'a, "Goro ġoe'a 'ahige ra'ohe, 'Ġae Badia Zuhi'a Boro'e, zamaġo nidu'a hina, vineġo nidu'a hina, inaraġo nidu'a hina zu zamaroneġo nidu'a hina zamaro'i! Ebu ġae'a ġae bare zamare'ete'e teige nabugo zu zamaro'i!" <sup>28</sup> Ebu Iesu'a nina'a, "O'e, a hube. Ġa 'ouge haġaine, ġabone tuġutuġu hidi'uma."

<sup>29</sup> Ebu vaze e'e'a, Iesu'a ani mazao 'Ġa'e duduġa, 'ra'ete'e uratiro, e'ano'o Iesu bare ġadiniiro. "Iniu'e eġe nabudihe?" <sup>30</sup> Ebu Iesu'a hari 'ahoga idane naenaeniro.

"Mada 'ahogano Iuda vazeġa 'ahoga'e Ierusalemabaono'o Ieriko neġa boro ovoinu. Ebu ibi nemao ġonore azaġa hidiro. Ze dabuaġa ni fuhi'adu ġauġa nidu'a meiro. Ebu boune'ena'a ariga mau runiro, zu e'ea bazune mode feraro.

<sup>31</sup> E'e madaġano, Badi'a dibu'o hau'ete'e vazeġa 'ahogani'a e'e ibiġano ovoiro. Ebu omatirote'e vazeġa e'e horonirote'e, ġenaġano teiġe vitaro. <sup>32</sup> Vesu kuru neġano gau'e'ete'e Levi idu'u vazeġa 'ahoga zuni e'e ibiġano ovoadu vazeġa e'e horoniro, rehano ani zu ġenaġano teiġe vitaro.

<sup>33</sup> E'e enoġano Samaria vazeġa 'ahogani'a e'e ibiġano ovoiro ebu vaze e'e horonadu vetuġani runiro. <sup>34</sup> Ebu ane vaġe onamadu ġabonihi radu dehoru zu vaini vuġa hina idiriġa rana beu'adu 'umiro. Ane doniki rana mae ohonadu i'udo neġa tutune onamadu e'ea taufe radiro. <sup>35</sup> Ebu baze irarirote'e, ani'a ne izema mode rafogano, moni nu\* madu i'udo neġa vazeġa haro. Ebu nina'a, 'Ani taufe rado'i! Moni 'ahi'e mene idaġa ro'idene, eġe'a barine, ragate bare ġani'uma."

<sup>36</sup> Iesu hari e'e hauġirote'e, Mose goro ġoe'a ihozi'ete'e vaze e'e ġadiniro, raena'a, "Vaze uġidu 'adi bo'aġano, ġae zamarone'e iniu'e ġonore azaġa hidirote'e vazeġa nabuga?" <sup>37</sup> Ani'a Iesu naenaenina'a, "Ane vetuġanirote'e ebu dananirote'e vazeġa." Iesu'a nina'a, "O'e, izidi onamo'i, ebu ġae zu ani teige 'ouge haġao'i!"

*Iesu'a Mareta zu Maria Ne Diuġiro*

<sup>38</sup> E'e ġaruġano Iesu'a ane tahi'atahi'a teite aune onamadu ne 'ahogano feuriro. Ebu roġae niġa Mareta'a neġano mae zouziro. <sup>39</sup> Ebu negoġa niġa Maria, ani'e Zuhi'a Boro

\* 10:35 Giriki, 'Denari 'aheu', Mada 'aheu naeġa

oda babaḡano ehoradu nagini reinute'e igi radiunu. <sup>40</sup> U Mareta'e i'udo vazegā veize ruhibe'ena'a, zamaḡa ḡugine radiro. E'ano'o Iesu vaḡe onaadu nina'a, "Zuhi'a Boro, negohe'e re'ore'adu mene danahe'ohe. Eḡe da'o gaue'ohe! Ḡa e'e mene zamare'ehe? Ane danahoga veize no'i!"

<sup>41</sup> Zuhi'a Boro'a naenaeniro, raena'a, "Mareta, eḡe vase, ḡa'e gau ḡehaḡa u'ano zamaḡo'e adudu'ohe zu ḡunuḡunu'e'ohe. <sup>42</sup> Rehano gau boro'e tiba da'o, a'e eḡe ḡoere igi'ete'e! Maria'a e'e ederadu eḡe babaḡano ehore'ena'a abite'ohe, e'ano'o vase 'ahogani'a ani mene gararoha'uma.

## 11

### *Iesu'a Tahiaḡa Kuru Ihoziro* (Mataio 6:9-15, 7:7-11)

<sup>1</sup> Mada 'ahogano Iesu'e haba 'ahogano kurau radiro. Kuru hauḡirotene, ane tahi'a tibani'a aradu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, Ioane Babatizo'a ane tahi'atahi'a kuru ibiḡa ihozirote'e teige, emeḡe zuni nougenouge kurau'ete'e ihofoi!" <sup>2</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Kurano'idene 'ahige kurano'i!"

'Mama!

Eme umi'e'ohe, vase'a ḡae guba'e'ena'a ḡa niḡo'e zaḡoḡa re'uma, ebu ḡa'a vase nidu'a ibitozi'uma.

<sup>3</sup> Mada tiba tiba eme'a au'ete'e ogomuḡa rife'eno'i!

<sup>4</sup> ebu emeḡe'a eme sausaufe'ete'e azaḡa nidu'a zeḡe sau'a rae mode'ete'e teige, emeḡe sau'a zu rae modofoi!

Ebu Emeḡe' a haḡai sau' a haḡaihi ra' eta' a' e ago tutufo' i!"

<sup>5</sup> Ebu Iesu'a zina'a, "Hari 'ahoga idani'uma. Zae bo'aḡano vase tiba'e vazegeta reifo. Ohere nema 'ahogano ani ane vase vaḡe onamadu uminifo, raena'a, 'Vazehe, fase, beredi uḡidu nu eno'i, <sup>6</sup> mazaḡa e vasehe 'ahogani'a izidu'u i'udoni feureha, rehano e neheo nagini ha'uma ogomuḡa o'o'a."

<sup>7</sup> Iesu'e ane tahi'atahi'a ḡadiziro, raena'a, "Ane vase'a ne zamaḡanono'o 'ahige naenaeni'uma ga? 'Nagini huḡane irare'ohe! Ibiheta 'ai bireha, ebu e tahi'aheta baze'e 'ahine, iḡunadu ḡau ni 'ahoga mene ḡani'uma!' Mene, ani'e mene 'ouge re'uma! <sup>8</sup> E zi'ohe, ane vase u'ano da'o, iḡunadu berediḡa mene ha'uma, rehano ani'a bare bare umine'ete'e u'ano, iḡunadu umide'ete'e ḡauḡa ha'uma.

<sup>9</sup> E'ano'o e'e zi'ohe. Za nagini urato'idene, Badi'a mazao umido'i, 'ouline zini'uma. Za nagini vaḡo'idene, Badi'a mazao umido'i, 'ouline hidi'uma. Badi'a'a danazoga uratine, ibihetao toketokero'i, 'ouline ibiheta vavaozini'uma. <sup>10</sup> Umide'ete'e vazegā'e ha'uma, vaḡe'ete'e vazegā'e hidi'uma ebu toketokere'ete'e vazegā'e ibiheta vavaoha'uma.

<sup>11</sup> Zae bo'aḡano moze nagigā'e, ane ubugani'a ḡozone umidine, mohe ha'umahe? <sup>12</sup> Ebu ubugani'a bare kokoro maḡa umidine, mogani'a asiasi ha'umahe? Mene 'ougi'uma! <sup>13</sup> Za'e haḡai sau'a azaḡa rehano, ḡau manomano ubudeze zenoga urate'ohe. E'e teige, zae Moze, adureo radiu'eta'a'e, ane mazao umide'ete'e azaḡa, Vine Zaḡoḡa hube hune zini'uma!"

### *Iesu zu Belezebulo* (Mataio 12:22-30, Mareko 3:20-27)

<sup>14</sup> Mada 'ahogano Iesu'a mene ḡoere'ete'e vase 'ahoga mazao vine sau'a hegone buniro. Ani bare ḡoerirotenene, vase ḡuḡuvaḡa'e zaguzagaro. <sup>15</sup> Rehano vase nu'e horonadu raena'a, "Iesu'a vine sau'a sau'a zuhi'aḡa Satani, niḡa 'ahoga Belezebulo,

ane inaraġa hina vine sau'a hegoze buze'ohe.” <sup>16</sup> U nu'e Iesu obone tihi radu tuhune nuri'ena'a reiro. 'Badi'a'ono'o haġai nu badeġa haġao'!

<sup>17</sup> Rehano Iesu'a ze nouge rae zamarirota'e ederadu ziro, raena'a, “Haba tiba zamaġano zeġe'a roivotadu utitifone, e'e haba'e ane bare ruini'uma. Ebu ne tiba zamaġano zeġe'a roivotadu utitifone, ne e'e ane bare ruini'uma. <sup>18</sup> Za'e eġe'a Belezebulo inaraġa hina vine sau'a hegone bune'ohe rae ra'ohe. Rehano 'ouGINE, Satani'e zeġe bare rovozadu utiti'uma ebu zeġe haba'e mene edau gigara'uma. E'ano'o e inara'e mene Belezebulo'ono'o, rehano Badi'aono'o! <sup>19</sup> Eġe'a Belezebulo inaraġa hina vine sau'a hegoze buzifone, zae tahi'atahi'a'e iniu inara hina vine sau'a hegoze buze'ohe? Zae tahi'atahi'a'e zae mazao ve'oġa rae re'uma. <sup>20</sup> Rehano eġe'a vine sau'a'e Badi'a inaraġa hina hegoze buzine, za edero'i, Badi'a'a zae ibitozini'ohe.

<sup>21</sup> E hari 'ahoġa idaidani'uma. Inara vazeġa'e uti ġauġa ġauġa hina neġa taufine, ani ġauġa nidu'a manoġa radi'uma. <sup>22</sup> Rehano inaraġa ufeta boro vazeġa 'ahogani'a aradu vaze 'adi utite raharahanine, ane bire'ete'e uti ġauġa nidu'a meine haugi'uma. Ebu ane ne ġauġa zu nidu'a meinadu ġahuge ġuzuhi'uma. Hari 'ahi teige, e'e Satani inaraġa vitinoga, e'ano'o hegoze buze'ohe. <sup>23</sup> Iniu e mene teite reine, ani eġe agirehi'ete'e vazeġa. Ebu iniu Badi'a mazao vaze nu'oze'ohe radu eġe teite mene gauē tiburu'ete'e reine, ani Badi'a mazao'ono'o vaze rovoze'ete'e vazeġa.”

<sup>24</sup> Ebu Iesu'a zina'a, “Vine sau'a ani vaze 'ahoga maza'ono'o buau'etene, ani haba boha'ano ragave'ohe ebu ahi'a ohonoga radu haba 'ahoga vaġe'ohe. Rehano mene horone'etene, ani 'ahige ra'ohe, raena'a, 'E eġe'a vaġinate'e vazeġa vaġe bare onamihi.' <sup>25</sup> Ani baradu vaze e'e horonetene, ani'e neġa deheġa hune zu idaidane touga heuġa. <sup>26</sup> Ebu vine sau'a e'e'a onamadu hena vine sau'a nidu'a fu'o 'aheu fare, a'e ufeta hune sau'a, zamaze'ohe, ebu vaze e'e mazao diuġe radiu'ohe. Ebu vaze e'e ani ufeta hune sautu'ohe, ibite mene heuġa.”

<sup>27</sup> Iesu'a goere'ete'e zamaġano roġae 'ahoġani'a vaze ġuġuvaġa bo'aġanonono'o ġoere iġuniro, raena'a, “Ġae fure'irote'e zu ġubue borofirote'e vi'uġa'e Badi'a'a manohuga haro!” <sup>28</sup> Rehano Iesu'a naenaenina'a, “Badi'a ġoere egadu haġaiġa haġae'ete'e azaġa'e Badi'a manohuga hide'ohe.”

### *Iona Haġai nu Badeġa*

*(Mataio 12:38-42, Mareko 8:12)*

<sup>29</sup> Iesu vaġe onairote'e azaġa'e ufeta ġehararotene, Iesu'a ziro, raena'a, “Izidi ega'e sau'a, 'Haġai nu badeġa ihof'o'i!' rae ra'ohe. Rehano e haġai nu badeġa'e mene furenzini'uma, u peroveta vazeġa Iona mazao furerarote'e haġai nu badeġa re'uma. <sup>30</sup> Iona mazao nagini'a furenirote'e haġaiġa'e Nineva azaġa mazao haġai nu badeġa reiro. E'e teige, eġe mazao nagini'a furera'uma haġaiġa'e izidi ega mazao haġai nu badeġa re'uma.

<sup>31</sup> Ibite madaġano Siba haba'a kini roġaeġani'a haba faġanonono'o kini Solomona ġoere abitoga veize onamiro. Izidi Solomona vitinoga vazeġa'e eġe, rehano za eġe ġoere abitoga mene urate'ohe. E'ano'o Badi'a kota madaġano Siba kini roġaeġani'a izidi ega zamao edanadu zi'uma, raena'a, 'Za'e ve'oġa!' <sup>32</sup> Ibite madaġano Nineva azaġa'e Iona haramo abitadu sau'aono'o ġihure ġouriro. Izidi Iona vitinoga vazeġa'e eġe, rehano za'e eġe ġoere abitoga mene urate'ohe ebu mene ġihure'ohe. E'ano'o Badi'a kota madaġano Nineva azaġani'a izidi ega zamao edanadu zi'uma, raena'a, 'Za'e ve'oġa!'”

### *Ahiri Agaġa*

*(Mataio 5:15, 6:22-23)*

<sup>33</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Vaze 'ahogani'a ihure hufine mene 'u'uru ti'uma ga tunahu hina mene ogone modi'uma. U vaze'a ne diuġine agaġa horoni'uma radu midau ti'ete'e haba'ano midau ti'uma.

<sup>34</sup> Ġa ubuma'e ahi'o ihureġa heuġa. Ġa ubumaġo manoġa reine, ġa ahiri'e agaġani'a iriva'i'uma. Rehano sautaune, ġa ahiri'e uzabo'a iriva'i'uma. <sup>35</sup> E'ano'o ġae zamao agaġa'e uzabo ga mene ġiano'i! <sup>36</sup> Ġa ahiri'e agaġani'a iriva'adu uzaboġa 'ahoga o'o'a reine, a'e agaġa bagaġa ihureġa ġae rana agaru'ete'e heuġa."

*Iesu'a Farisea zu Mose Goro Ġoe'a Ihoze'ete'e Azaġa Ro'aze Ġoeriro  
(Mataio 23:1-36, Mareko 12:38-40, Luka 20:45-47)*

<sup>37</sup> Iesu'a ġoere hauġirotene, Farisea vazeġa 'ahogani'a ane teite oganoga veize uminiro. Ebu Iesu'a ani ne onamadu ogomu fataġa zamaine ehoriro. <sup>38</sup> Farisea vazeġa'e Iesu'a izema oganogano 'evo'a mene vuzu'irote'e horonirotene ani zaguza-garo, mazaġa zeġe vouġa haġaio, 'Evo'a ibite vuzu'adu ogafo,' rae reiro. <sup>39</sup> Ebu Zuhi'a Boro'a Farisea azaġa ziro, raena'a, "Farisea azaġa, za'e bioze zu siuvaze enoga da'o vuzu'e dehene'ete'e azaġa heuġa, mazaġa 'evoreze vuzu'e'ohe rehano, zamaze'e ununu zu sau'a toraġa hina iri'ave'ohe. <sup>40</sup> Za'e mene huhuzaġa! Badi'a'a enone da'o mene haġairo, rehano zama zuni haġairo. Evoreze da'o ago vuzu'o'i, rehano zamaze zuni dehenoi! <sup>41</sup> E'ano'o zae mereki zamaġano ġauze\* zahara azaġa zeno'i! 'Ougine za'e Badi'a ubumao'e deheġa taugi re'uma.

<sup>42</sup> Farisea azaġa, zae fase vetuġaġa, aduga boro hidi'uma! Mazaġa za'e tirara nebaġano eġa zu murari teige kome'a fase gaubanana tiba Badi'a hau'ohe. Rehano vaze mazao haġai duduġa haġae'ete'e zu Badi'a zamare'ete'e igi mode'ohe. Za ġau boro 'adi'e haġao'i, ebu kome'a kome'a zuni haġao'i! <sup>43</sup> Farisea azaġa, zae fase vetuġaġa, aduga boro hidi'uma! Mazaġa za'e nu'onu'o neġano vaze boroboro'a ehore'ete'e haba'ano ehorih ra'ohe. Ebu vazevaze'a nu'onu'o haba'ano hidine, 'Zuhi'a' rae gubaze ġorezihi ra'ohe. <sup>44</sup> Zae, fase vetuġaġa, aduga boro hidi'uma! Mazaġa za'e rune iduġa u'uruġa heuġa. Rune ahi'a'e idu zamaġano ruhuġa rehano, vaze'a e'e rana oname onae'ohe. E'e teige, vaze'a horoze'etene zamaze'e toraġa rae mene edere'ohe."

<sup>45</sup> Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e vazeġa 'ahogani'a Iesu niro, raena'a, "Ihore vazeġa! Ġa 'ouge ġoere'ete'e eme zu rae sausaufe'ete'e heuġa." <sup>46</sup> Iesu'a naenaenina'a, "Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa, zae zuni fase vetuġaġa, aduga boro hidi'uma! Mazaġa za ihore'e riga hune, e'ano'o vaze'a hegotoga reine mene idaġa. Za'e vaze da'o aduga boro zini'ohe, rehano zae 'evore hudu'a tiba hina zu mene hune danaze'ohe. <sup>47</sup> Zae, fase vetuġaġa, aduga boro hidi'uma! Mazaġa peroveta azaġa'e vouġaze'a zimiro, ebu zae'a ze rune iduġa rohorohone'ohe. <sup>48</sup> Vouġaze'a peroveta azaġa zemadu zae'a iduze rohorohone'eta'a'e, za'e vouġaze'a haġai duduga haġairo rae ra'ohe. <sup>49</sup> E'ano'o Badi'a huhuzaġa, ani reiro, raena'a, 'Eġe'a peroveta azaġa zu apostolo azaġa nu zeġe mazao tuġuzi'uma, ebu nu'e zimi'uma, u nu'e sausaui'uma,' reiro. <sup>50</sup> Badi'a'a raha 'adi haġairote'e madaġanono'o peroveta azaġa zimiro. E'ano'o e'e adugaġa nidu'a'e, izidi egani'a odohi'uma. <sup>51</sup> A'e ibite Abela mau runirote'e e'eano'o onao ġonaġanobone Sakaria maro. Zakaria'e dibu'o fataġa zu Badi'a ne zaġoġa hune bo'aġano mau runiro. E hube hune zi'ohe, e'e aduga nidu'a'e izidi egani'a odohi'uma. <sup>52</sup> Za, Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa, fase vetuġaġa, aduga boro hidi'uma! Mazaġa vaze'a Badi'a edeġa me'uma neġa ibihetaġa vava'e'ete'e kiġa'e, zae'a u'uru ti onae'ohe. E'ano'o za'e mene diuġi'uma, ebu Badi'a ederoga veize diuġihi ra'ete'e azaġa zuni zae'a 'ue'ohe."

\* **11:41** Zae'a meirote'e ġauze

<sup>53</sup> Iesu'e ġoere hauġadu ne be'ano'o buarotene, Farisea zu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a ane mazao maġunu monede riġa ġadiġadiniro. <sup>54</sup> Mazaġa ani'e nagini nu rae ve'onine adugano mae ohonih rae inariro.

## 12

### *Ġoe'a Riġa zu Inaraġa* (Mataio 10:26-33, 12:32, 10:19-20)

<sup>1</sup> E'e madaġano, vaze ġuġuvaġani'a nu'oraro 'ahine, odaze rana edaro. Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ibite ziro, raena'a, "Farisea azaġa haġaize ġiano'i! Mazaġa ze'e zama guhi azaġa ebu Isiti heuġa. <sup>2</sup> Rehano izidi 'u'uruġa ġau'a nidu'a Badi'a'a furene hauġi'uma. <sup>3</sup> E'ano'o ohere nagini sifu ra'ete'e ġoe'a nidu'a hunio agao igi'uma. Ebu bazuni neġa zamaġano nagini gumude ra'ete'e ġoe'a nidu'a vaze'a egoga veize ne binuġa hitaganono'o harami'uma.

<sup>4</sup> Nego nabudi, ego'i, e hube hune zi'ohe! Ahiri mau'ete'e azaġa ago rihozo'i, mazaġa ze ahiri da'o mau'ohe rehano, vine sausaunoga'e mene idara'uma. <sup>5</sup> U rihoni'uma vazeġa'e Badi'a da'o! Mazaġa ani'e vaze manadu ire rogao mae feuze'ete'e gigi'aġa'e obone ti'ohe. Hube hune ani da'o rihoni'uma!

<sup>6</sup> Vaze'e tiburi niniġa fu'o moni kome'a\* hina hoite'ohe. Ze'e mene ġau boro, rehano Badi'a'a e'e tibuhuga ramo mene agutu mode'ohe. <sup>7</sup> Badi'a'a zae zamaradu vadini iguġa nidu'a nugu'e edeġa. E'ano ago rihano'i, mazaġa za'e Badi'a ubumao tiburi niniġa vitinoga.

<sup>8</sup> Ġiano'i! E hube hune zi'ohe. Iniu'a vaze ubumao raena'a, 'E'e Iesu mone,' rae reine, eġe, Vaze Ubugani'a ani zu Badi'a tuġure viga ubumao raena'a, 'Vaze adi'e eġe none,' re'uma. <sup>9</sup> Ebu iniu'a vaze ubumao e rae o'ohine, eġe zu Badi'a tuġure viga ubumao ani rae o'oni'uma. <sup>10</sup> Iniu'a eġe, Vaze Ubuga rae sausahine, Badi'a'a ani sau'a rae modoha'uma. U iniu'a Vine Zaġoġa rae sausaunine, ani sau'a'e mene rae modoha'uma.

<sup>11</sup> Za'e e hegote'ete'e u'ano, kota veize tutuze onamadu nu'onu'o neġa, zuhi'aġa zu ġihi'aġa azaġa zamao ohozo'idene, nouge za biri'uma zu nouge rae ġoeri'uma moneo ago zamare ada'ado'i, <sup>12</sup> mazaġa za edanadu nouge rae ġoerite'e moneo Vine Zaġoġani'a ihozi'uma."

### *Ma'ora Vazeġa mazao Ġoere rae Idaniri*

<sup>13</sup> Vaze 'ahogani'a vaze ġuġuvaġa bo'aġanono'o Iesu niro, raena'a, "Thore vazeġa, mamafe'a mode rudarote'e toheġa nu rovonadu naeġa eġe enoga veize negohe no'i!"

<sup>14</sup> Iesu'a naenaenina'a, "Nego, vaze 'ahogani'a toheze ġahuge'ete'e haġaġa veize e mene ohohiro." <sup>15</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Za ununu haġaġa mene haġaifine, zamaze gigano'i! Mazaġa vaze'a tohe ġehaġaono'o ġabone mene hide'ohe."

<sup>16</sup> Ebu ze hari 'ahige idaniri, raena'a, "Ma'ora vazeġa 'ahoga'e mebaġano ogomu manomano'a hudaro. <sup>17</sup> E'ano'o ani ane'a bare zamariri, raena'a, 'E ogomuhe godoġoga neġa'e o'o'a. E nagini haġai'uma?' <sup>18</sup> Ebu ani raena'a, 'E 'adigine manoġa! Ogomu ti'ete'e neġa ibi'a'e fahadu boro iziga ogoratihi ebu ogomuhe zu tohehe nidu'a e'ea zouni'uma.' <sup>19</sup> Ebu ani ane bare raena'a, 'E muri faġa radiu onamite veize ogomu boro hune ruhibe teha. E'ano'o e'e ogau'ena'a zu gage'ena'a matu'e onami'uma!' <sup>20</sup> Rehano Badi'a'a niro, raena'a, 'Ġa'e mene huhuzaġa! Eġe'a izidi ohere ġae ġabone mae vaginine, ġa'a ruhibate'e tohe'e iniu'a me'uma?"

<sup>21</sup> Iesu'a ġoere ġonagano reiro, raena'a, "De'eguġa vazeġa'e ane tohe da'o ruhibe'ohe, rehano Badi'a moneo ani'e mene ma'ora vazeġa ra'ohe."

\* **12:6** Girikio, 'Assaria aheu', moni kome'a

*Ago Zamare Adudano'i*  
(Mataio 6:25-34)

<sup>22</sup> Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "E'ano'o e zi'ohe. Zae ġabone veize nagi ogomu a'uma ga ahirize veize nagi dabua vidi'uma rae ago zamare adudano'i!  
<sup>23</sup> Mazaġa ġabone zu ahiri' e ogomu zu dabua vitinoga. <sup>24</sup> Nugo gaoza zamaro'i! Ze ezone mene ġorau'ohe zu mene hirive'ohe. Ogomuze nu'one'ete'e haba'a zu o'o'a, rehano Badi'a'a ġubuze'ohe. Za'e nini vitize hune'ohe! <sup>25</sup> Zae bo'aġano iniu'e zamare adudaune, ġabone'a tahiġa zuni fara'umahe? Mene! <sup>26</sup> Ġau kome'a e'e haġaoga zu mene idaġa reine, za nougadu ġau 'ahoga veize zamare adudu'ohe?"

<sup>27</sup> Butu kakaġa'e nougenouge ġuhure'ete'e ġiano'i! Ze mene gaue'ohe ga dabuaze mene turine'ohe. Rehano e zi'ohe, butu kakaġa 'ahoga'e ma'ora vazega kini Solomona'a haġairote'e dabuaġa manomano vitinoga. <sup>28</sup> Ebu butu veġa'e izidi ġaboga, hena ohogore'e vaze'a masinadu ireo hufi hauni'uma, rehano Badi'a'a faifaine manohuni'ohe. Za'e ve vitinoga, e'ano'o Badi'a'a hubehune dabua vidauzini'uma. Rehano za'e Badi'a mazao mene borofe fie'ohe! <sup>29</sup> Nagini a'uma zu gagi'uma rae ago zamare adudano'i! <sup>30</sup> Mazaġa Badi'a aġu'a azaġa'a 'ahiguġa nidu'a vaġe'ohe, rehano Moze'e za'a e'e ġauġa urate'eta'e edeġa. <sup>31</sup> 'Ougine Badi'a'a ibitozini'ete'e vaġo'i, ebu e'e ġauga nidu'a zuni zini'uma!

<sup>32</sup> E'ano'o za'e, mamoe kome'a kome'a heuġa, ago rihano'i, mazaġa ane'a ibitohau'ete'e haba'a zinifine, Moze ani matu'e rudau'ohe. <sup>33</sup> Ebu toheze seronadu moniġa'e zahara azaġa zeno'i! 'Ougine mene ziga'uma tunahuġano toheze nu'one'ete'e teige, toheze adureo nu'oni'uma. E'ea tine, mene hauġi'uma ebu de'ea'e ġonore zu zuhi'a mene sausauni'uma. <sup>34</sup> Mazaġa za'a toheze nouma tine, zamaroneze zu de'ea ti'uma."

*Zuhi'a Boro'a Onaite'e veize Ruhibo'i*  
(Mataio 24:45-51)

<sup>35</sup> Iesu'a ziro, raena'a, "Za'e, tuġure azaġa teige, gau dabuaġa haġae ruhibe rado'i, ebu ihureze zu agane modo'i! <sup>36</sup> Ebu zuhi'aze hahu muiġanonono'o ne u'a bare feuradu ibihetao toketokerine ibiheta ġarihe vava'e'ete'e teige, Zuhi'a Boro'a onaite'e veize ruhibo'i! <sup>37</sup> Zuhi'aze'a bare onaadu tuġure azaġa'e ani guhine radiu'ena'a ruhibe'ete'e horozine, ani matu'o zenadu manohuga zini'uma. E hube hune zi'ohe, zuhi'aze'a gau dabuaġa vidanadu ogau'ete'e fataġano ohozadu ogomu zini'uma. <sup>38</sup> Ebu zuhi'aze'a ohere ga uzeuze feuradu tuġure azaġani'a ani guhine radiu'ete'e horozine, matu'o zenadu manohuga zini'uma.

<sup>39</sup> Za'e 'adi zamaro'i! Vaze 'ahogani'a ġonore vazega'e no'e madaġano ani ne onai'uma rae ederine, ġonore vazega'e diuġoga mene idarafine, ani'e neġa faine taufi'uma. <sup>40</sup> E'ano'o zae zuni ruhibe rado'i, mazaġa eġe, Vaze Ubuga'e za'a mene edere'ete'e madaġano bare onai'uma."

<sup>41</sup> Ebu Petero'a niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġae'a hari 'adi'e emeġe veize da'o ga vaze nidu'a veize zuni idane'ohe?" <sup>42</sup> Zuhi'a Boro'a naenaenina'a, "E'e iniu huhuzaġa zu zama tibano gau'ete'e azaġa zi'ohe. Tuġure vazega 'ahoga'e huhuzaġa zu zama tibano gauine, zuhi'a'e ani teite matu'i'uma. Ebu vaze e'e tuġure azaġa ġihi'aġa mae ohonadu 'ahige re'uma, raena'a, 'Tuġure azaġa nidu'a taufo'i! Ogomuze zuni mada idunane zeno'i! 'Ougadu ani'e onami'uma. <sup>43</sup> Tuġure vazega'e 'ouge gauine zu zuhi'aġani'a bare feuradu horonine, ani matuadu manohuga ha'uma. <sup>44</sup> E hube hune zi'ohe, ani'e zuhi'aġani'a ane tohe nidu'a taufe'ete'e vazegano ohoni'uma.

<sup>45</sup> Rehano tuġure vazega'e ane'a bare raena'a, 'E zuhi'a'e vehu'u faġanobu'u onai'uma,' rae zamaradu tuġureġa azaġa nidu'a bouzine zu ufeta ogau gage baboraune, <sup>46</sup> zuhi'aġa'e, ane'a mene edere'ete'e madaġano bare onaadu aduga boro ha'uma ebu zama tibano mene gauirote'e azaġani'a radiu'ete'e haba'ano ohoni'uma.

<sup>47</sup> Tuğure vazega'e ane zuhi'a'a nagini urate'ete'e hağaiğa edeğa rehano, mene ruhibine zu hağaiğa mene hağaine, ani'e boune sausauni'uma. <sup>48</sup> U tuğure vazega'e ane zuhi'a ura mene ederadu ve'oğa hağaine, ani'e fa'one tauği'uma. Iniu'e Badi'a mazaono'o manohuga boro hidine, Badi'a'a ani gau boro hağaoga urati'uma.

*Mene Uniho Manoğa Rehano Rovoti'uma*  
(Mataio 10:34-36)

<sup>49</sup> Iesu'a bare ziro, raena'a, "Eğe'a raha 'adi hufoga radu ire roga mae onairo. Ebu ire roga'e amahi raha 'adi iri radiune matu'i'uma. <sup>50</sup> Rehano e aduga hidite'e bapatozoga 'ahoga me'uma zu zamahe'e aduga onamo gonaga me'uma. <sup>51</sup> Za'a zamare'etene, ege'a raha 'adi uniho manoğa mae ovairo ga? Mene! Ege'a rovoze gūzuhoga veize ovairo. <sup>52</sup> Izidiono'o onamo zama moneo ne azağa'e rovoti'uma, mazağa nu'e ege mazao fie'ohe, u nu'e mene fie'ohe. Ne e'e azağa'e fu'o reine, zege bo'ağano rovotadu uğidu'a 'aheu teiteagiretiti'uma, ga 'aheu'a uğidu teite agiretiti'uma. <sup>53</sup> A'e mogani'a ubuga teite agiretiti'uma ga ubugani'a moga teite agiretiti'uma. Ebu vi'ani'a aboga teite agiretiti'uma ga abogani'a vi'a teite agiretiti'uma. Ebu vi'ani'a ubuga inuga teite agiretiti'uma ga ubuga inugani'a i'a vi'a teite agiretiti'uma."

*Madağa'e Nougenouge Ederi'uma*  
(Mataio 5:25-26, 16:2-3)

<sup>54</sup> Iesu'a vase gūguvağa ziro, raena'a, "Goze'a gūtanoga horone'etene†, za'a raena'a, 'Irugu'a ru'a'uma.' A hube, irugu'a ru'a'uma. <sup>55</sup> Ebu ohere goze'a bororanadu nahudu'etene‡, za'a raena'a, 'Mada'a hia'uma.' A hube, mada'a hia'uma. <sup>56</sup> Zae, zama guhi azağa! Adure zu raha iraga horone'etene nagini'a furera'uma zae edeğa. U izidi madağano nagini'a fureru radiu'ete'e mene faine zamare horone'ohe. <sup>57</sup> Zae'a zae bare nagini'e hağai duduğa rae mene edere'ohe. <sup>58</sup> E hari 'ahoga idani'uma. Ğa'e vase 'ahoga moni madu mene bare haune, ani'a ğae kotao oho'ihiradu ani teite onami'uma. E'e zamağano ganine ge ibio uniho manofi'i! Mene 'ougine, ani'a ğa kota ibitohau'ete'e vazega 'evorao oho'i'uma, ebu gu'a neğa taufe'ete'e vazega evorao oho'adu gu'a neğano oho'i'uma. <sup>59</sup> E hube hune ğa'ohe, ğa mene bua'uma onamo ğae'a ani moni nidu'a bare ha'uma."

## 13

*Sau'a'ono'o Ğihuradu Badi'a Vağe Aro'i*

<sup>1</sup> E'e madağano vase nu'e Iesu vağe aradu niro, raena'a, "Galilea azağa nu'e Badi'a dibuo hau radiu'ete'e zamağano Pilato, Roma gavana vazega, ani'a uti azağa nu tuğuzadu ze zemeha." <sup>2</sup> Iesu'a naenaero, raena'a, "Za'a zamare'etene, ze sau'a'e Galilea azağa nu omo sau'a ro'anoga 'ahine, 'ouge rudaneha rae ra'ohe? <sup>3</sup> Mene! Ege'a zi'ohe, za'e zae sau'anono'o mene ğihurine, zae zuni zege teige 'ouge ruda'uma. <sup>4</sup> Ebu za edeğa, Siloami haba'ano ne hitagani'a fahanadu vase 18 rudaro. Za'a zamare'etene, ze sau'a'e Ierusalem azağa nidu'a sau'a ro'anoga rae ra'ohe? <sup>5</sup> Mene! Ege'a zi'ohe, za'e zae sau'anono'o mene ğihurine, zae zuni 'ouge ruda'uma."

*Figi Ireğa Huga O'o'a Hariğa Idaniro*

<sup>6</sup> Ebu Iesu'a hari 'ahoga idaniro. "Vaze 'ahogani'a vaini nebağano figi ireğa ğoraro. E'e enogano, ani'a huga nu re'oga veize onairo, rehano huga'e o'o'a. <sup>7</sup> E'ano'o neba ğiane'ete'e vazega niro, raena'a, 'E muri uğidu zamağano huga re'oga veize ona rehano, huga ni 'ahoga mene horoneha. E'ano'o udi higonoi, mazağa haba iriva'one

† 12:54 Girikio, 'Mada zubure'ete'e moneo goze'a ite'etene' ‡ 12:55 Girikio, 'Za gūzu'ono'o zavara horone'etene'



tauge'ohe!' <sup>8</sup> Ebu neba ġiane'ete'e vazeġani'a naenaenina'a, “Eġe zuhi'a, ge muri tiba modo'i! Eġe'a mazaġano busi mumuġa teadu ġiani'uma. <sup>9</sup> 'Ougadu muri tiba zamaġano hudaune manoġa, u mene hudano'idene, udi higo'ni'!”

*Iesu'a Bana Madaġano Oda Sau'a Roġaeġa Fainiro*

<sup>10</sup> Bana Madaġa 'ahogano Iesu'e nu'onu'o neġano Badi'a ġoere ihoze radiunu. <sup>11</sup> E'ea roġae 'ahogani'a radiunu. Vine sau'a'a ani ragano radu ġaruga mae beonadu muri 18 mene edau faraunu. <sup>12</sup> Iesu'a ani horonirotene, hunadu Iesu vaġe onairo. Ebu Iesu niro, raena'a, “Roġae, ġa ugi 'ai manoreha.” <sup>13</sup> Iesu'a 'evo'a ane rana trio, ebu ani'a zogone edau fararo zu Badi'a matu'oharo.

<sup>14</sup> Rehano nu'onu'o neġa ġiane'ete'e ġihi'a'e maġuniro, mazaġa Iesu'a Bana Madaġano ugi roġaeġa fainiro. Ani'e vaze ziro, raena'a, “Eme mada 6 zamaġano gau'uma. E'ano'o ugi azaġa'e e'e madaġano aradu faizi'uma, mene Bana Madaġano!”

<sup>15</sup> Ebu Zuhi'a Boro'a naenaenziro, raena'a, “Zama guhi azaġa! Za'e Bana Madaġa madaġano boromakau zu donikize vu gagoga veize maġuono'o fui'e buze'ohe. <sup>16</sup> E'e teige, Satani'a roġae 'adi, Aberahamo mariga, muri 18 ogoru tiro, ebu eġe'a Bana Madaġano 'ouge fui'e modiro. E'e haġai duduġa haġaeha!”

<sup>17</sup> Ani 'ouge reirotene, maġunoharote'e azaġa nidu'a'e mazagaroziro, u vaze ġuġuvaġa nidu'a'e, ane'a haġai manomano nidu'a haġairote'e u'ano, matu'iro.

*Badi'a'a Ibitozini'ete'e Moneo Ġoeriro*  
(Mataio 13:31-33, Mareko 4:30-32)

<sup>18</sup> Ebu Iesu'a zina'a, “Badi'a'a ibitozini'eta'e nagini heuġa? Nagini hina idani'uma? <sup>19</sup> A'e Guava\* maġa kome'a tiba vaze'a madu nebaġano ġorau'ete'e heuġa. Ebu ġuhure ire boro radu nini'a rafi u are ezagano kamadu neġa ogora'uma.

<sup>20</sup> Iesu'a bare zina'a, “Badi'a'a ibitozini'eta'a'e nagini hina rae idani'uma? <sup>21</sup> A'e isiti heuġa. Roġae'a isiti tahiġa madu uvahuġa ġehaġa teite mirune tibune'ohe onamo 'uvahu nidu'a mini'ohe.”

*Ibiheta Kokosiġa*  
(Mataio 7:13-14, 7:21-23)

<sup>22</sup> Iesu'e Ierusalemaba'aba' oname'ena'a, haba'a haba'ano zu neġa neġano ihoze onaminu. <sup>23</sup> Ebu vaze 'ahogani'a ġadiniro, raena'a, “Zuhi'a Boro, Badi'a'a vaze nu'a da'o sau'aze'ono'o ġabozi'umahe?” Iesu'a naenaenziro, raena'a, <sup>24</sup> “Ġabone tuġutuġu ibiġa diuġihi roidene, ibiheta kokosi'ano diuġo'i! Eġe'a zi'ohe, e'e diuġoga veize inare gau'o'i, mazaġa vaze ġehaġa'e e'e diuġihi ra'ohe rehano, mene idara'uma! <sup>25</sup> Ne vazeġani'a edanadu ibiheta haraune, za'e enonao edanadu toketokeri'uma, raena'a, 'Zuhi'a Boro, ibiheta vava'o'i! Rehano ani naenaenzi'uma, raena'a, 'E za noumaono'o onata'e aġu'a.' <sup>26</sup> Ebu za 'ai re'uma, raena'a, 'Eme ġae teite ogau tiburaunu zu ġa'e emeġe ne ibiġano ihofinu, e'ano'o ġa'e eme edeġa! <sup>27</sup> Rehano ani naenaenzi'uma, raena'a, 'Za'e noumano'o onata'e e aġu'a. Za haġai sau'a azaġa, eġe mazaono'o vaġino'i!

<sup>28</sup> Ebu Badi'a'a ibitohau'ete'e zamaġano Aberahamo, Isako, Iakobo zu peroveta azaġa nidu'ani'a radiu'ete'e horozu'uma, u za'e enona be'a ġiaze mode tauġi'uma. Ebu za'e nia'uma zu maġunadu ġononeze atiti'uma. <sup>29</sup> Iuda mene azaġani'a naenaeno'o onadu Badi'a'a ibitohau'ete'e zamaġano ehoradu ogau tibura'uma. <sup>30</sup> Ġiano'i! Ibite'ete'e azaġa'e vesi'uma, ebu vesi'ete'e azaġa'e ibiti'uma.

*Iesu'a Ierusalemaba'aba' U'ano Niaro*  
(Mataio 23:37-39)

\* 13:19 Girikio, Fufu

<sup>31</sup> E'e madaḡano Farisea azaḡa nu'a Iesu vaḡe onadu niro, raena'a, "Adano'o vaḡinadu haba 'ahoga onamo'i, mazaḡa kini Heroda'e ḡa ḡamihi ra'ohe!" <sup>32</sup> Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Ani'e butu ḡuniḡa so'oso'oḡa heuḡa. Ani onamadu 'ahige no'i, 'E mada mene faḡano vine sau'a hegoze buzi'uma zu ugi azaḡa faizi'uma, ebu hena eḡe gau nidu'a haḡae hauḡi'uma. <sup>33</sup> Nagini'a eḡe mazao furera'uma rehano, e'e izidi oname madaḡano Ierusalemaba'aba onami'uma. Mazaḡa peroveta azaḡa'e Ierusalemaba'aba enogano mene ruda'uma.

<sup>34</sup> O, Ierusalemaba'aba azaḡa, Ierusalemaba'aba azaḡa! Zae'a peroveta azaḡa zimi'uma zu Badi'a'a tuḡuzirote'e azaḡa hadi hina zimi ruzi'uma. Kokoroku'a isaḡa zamaḡano ubuga gugube'ete'e teige, e'e mada ḡehaḡa zae taufihi reiro, rehano za'e mene uratinu!

<sup>35</sup> E'ano'o ḡiano'i, neze fahi'uma! Ebu za'e eḡe mene bare horohi'uma onamo zae'a raena'a, 'Zuhi'a Boro niḡano onae'ete'e vazeḡa mae ḡihino'i!"

## 14

### *Iesu'a Bana Madaḡano Ugi Vazeḡa Fainiro*

<sup>1</sup> Bana Madaḡa 'ahogano Iesu'a Farisea azaḡa ibitozini'ete'e vazeḡa neo ogomu anoga veize onami'uma. Ebu vazevaze'a ani uhiḡano ḡiaḡianiro. <sup>2</sup> E'ea Iesu zamao vaze 'ahoga'e ahi'a uginadu menoga radiunu. <sup>3</sup> Ebu Iesu'a Mose goro ihoze'ete'e azaḡa zu Farisea azaḡa ḡadizi'uma, raena'a, "Za'a zamare'etene Bana Madaḡano ugi vazeḡa fainoga idaḡa ga mene?" <sup>4</sup> Ze'a mene naenaenziro. Iesu'a 'evo'a ugi vazeḡa obone'ena'a, fainadu tuḡune vaḡiniro. <sup>5</sup> Ebu Iesu'a zina'a, "Zae bo'aḡano Bana Madaḡano inu ubuga ga boromakau'a idu zamaḡa ovoine, ḡarihe mae ḡihini'uma ga mene?" <sup>6</sup> Ze'e mene bare naenaenziro.

### *Haḡai Ovoroga Haḡao'i*

<sup>7</sup> Iesu'a huzirote'e azaḡa hitana ehorogano ehoroga horozitene, ani'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, <sup>8</sup> "Vaze 'ahogani'a hahu muiḡa auḡoga veize ḡa huḡadine, hitana ehorogano ago ehoroi'! <sup>9</sup> Mazaḡa ufeta hitaga vazeḡa zuni hunine, ḡanine huzate'e vazeḡani'a onadu ḡani'uma, raena'a, 'Ḡa ehorohaba'aba vaze 'adi hano'i' 'Ougine ḡa'e nouge rae zamari'uma? E'e bone mazagaro'adu raha ehoroga vaze onami'uma.

<sup>10</sup> E'ano'o muie'ete'e vazeḡani'a huḡado'idene, raha ehorogano ehoroi'! 'Ougine, mui haḡae'ete'e vazeḡani'a horo'adu ḡa vaḡe ari'uma. Ebu ḡa'ena'a, 'Vazehe, iḡunadu hitana ehorogano ehoroi'! 'Ougadu ḡae teite huzate'e azaḡani'a ḡa nigu'i'uma. <sup>11</sup> Inu vaze ane'a bare niḡa mae itine, ani'e mae ovoine'uma, u inu vaze ane'a bare niḡa mae ovoine, ani'e mae ḡihini'uma."

<sup>12</sup> Ebu Iesu'a vaetadu ani hunirote'e vazeḡa e'e niro, raena'a, "Ogomu ga mui veize huzo'idene, vazeḡo, negoḡo, nabugo ga ḡae uhiḡano radiu'ete'e ma'ora azaḡa ago huzo'i'! 'Ougine ze'a ḡa bare naena'e huḡadi'uma. <sup>13</sup> Rehano ḡa muio'idene, zahara azaḡa, oda sau'a azaḡa, edanoga mene idaḡa azaḡa ebu ubumaze kuruḡa azaḡa huzo'i'! <sup>14</sup> 'Ougine za'e Badi'a'a manohuga zini'uma. Mazaḡa ze'e baronoga'e mene idaḡa 'ahine, duduḡa azaḡani'a bare ḡabode iḡune'ete'e madaḡano, ḡa'e Badi'a'a naeḡa ḡani'uma."

### *Mui Boro Hariḡa Idaniro*

#### *(Mataio 22:1-10)*

<sup>15</sup> Iesu teite ogau radirote'e vazeḡa 'ahogani'a Iesu ḡoere igirotene, ani Iesu niro, raena'a, "Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'ano ogau tiburute'e'e azaḡa'e matui'uma!"

<sup>16</sup> Ebu Iesu'a hari 'ahoga idaniro, nina'a, "Mada 'ahogano vaze 'ahogani'a mui boro ruhibadu vaze ḡehaḡa huzi'uma. <sup>17</sup> Mui madaḡa reitene, ani tuḡure vazeḡa'e huzirote'e azaḡa mazao tuḡunadu 'ahige ziro. 'Mui boro veize ḡau nidu'a ruhina 'ahine, za'e nidu'a, izidi aro'i'! <sup>18</sup> Ebu tuḡure vazeḡa'e 'ouge ḡoeriro, rehano ze

tiba tiba'e goere nufenufiro. Ibite nirote'e vazegani'a raena'a, 'E haba iziga hoiteha, e'ano'o e e'e giani onamihi. E mene amate'e moneo ago maguno'i!' <sup>19</sup> Ebu vase 'ahogani'a raena'a, 'E boromakau 10 hoiteha. E'ano'o e ze manoga ga mene rae tuhune nurihi. E mene amate'e moneo ago maguno'i!' <sup>20</sup> Ebu vase 'ahogani'a raena'a, 'E izidu'u hahureha, e'ano'o e mene ami'uma.'

<sup>21</sup> Tuḡure vazegā ani'e bare onamadu ze'a reirote'e goe'a zuhi'aḡa ihoniro. Ani'a ihonirotene mui vazegā'e magune rudaro ebu tuḡure vazegā niro, raena'a, 'Ne ibigano zu ibi kokosiḡano ḡarihe onamadu zahara azaḡa, oda sau'a azaḡa, ubumaze kuruḡa azaḡa zu edanoga mene idaḡa azaḡa huzo'i!' <sup>22</sup> Tuḡure vazegā onamadu 'ouge haḡairo. Ebu bare onaadu zuhi'aḡa niro, raena'a, 'Zuhi'a, ḡa'a ehate'e ḡauḡa haḡaeha, rehano ne ize mene iriva'eha.' <sup>23</sup> Zuhi'aḡani'a tuḡure vazegā niro, raena'a, 'Ibi boro zu maḡa neḡa ibigano buau onamadu vase vaḡo'i ebu tutuze aro'i! Vaze hina eḡe ne iriva'o'no'i! <sup>24</sup> Ḡiano'i! Eḡe'a ibite mui veize huzirote'e azaḡa nidu'a'e, eḡe mui tahiḡa zu mene auḡi'uma."

### *Iesu Hegote'ete'e Ibiḡa*

*(Mataio 5:13, Mareko 9:50)*

<sup>25</sup> Mada 'ahogano vase ḡuḡuvaḡa hune'a Iesu ḡaruna hegotinu. Ebu Iesu'a vaetadu ziro, raena'a, <sup>26</sup> "Iniu'a eḡe ḡaruna hegotoga urato'idene, eḡe zamare borofu'i! Moḡa zu vi'a, inuḡa zu ubuḡa, negoḡa zu ezeḡa, ebu ḡaboneḡa zuni ago zamare borofu'i! 'Ouge haḡaine, ani'e eḡe tahi'a rae re'uma. <sup>27</sup> Iniu'a ane satauro odohadu eḡe ḡaruna mene hegotine, ani'e eḡe mene tahi'a rae re'uma.

<sup>28</sup> E hari 'ahoga idani'uma. Zae bo'aḡano, vase 'ahogani'a ne hitaḡa ogoranoga uratine, ibite geno ehoradu moni nugu hina ogoru hauḡi'uma rae ḡiani'uma. Zu ani moniḡa'e ne e'e ogoranoga veize idaḡa ga mene rae ḡiani'uma. <sup>29</sup> Iḡite ohonadu mene ogoru hauḡine, vase ḡehaḡani'a e'e horonadu ḡiriho ha'uma. <sup>30</sup> Ze'e raena'a, 'Vaze 'adi'e ne ohoniro, rehano hauḡoga'e mene idaraneha!'

<sup>31</sup> Ebu kini 'ahogani'a kini 'ahoga teite uti onamine, ani ibite geno ehoradu zamare'ena'a, 'Eḡe uti azaḡa'e 10,000 ebu 'ahoga uti azaḡa'e 20,000. E'e kiniḡa teite utitine, ani vitini'uma ga mene?' rae ḡiani'uma. <sup>32</sup> Ani vitinoga mene idaḡa reine, kiniḡa e'e ize faḡano, ani teite uniho manoga mouga veize hari odohe dure'ete'e vazegā tuḡuni'uma. <sup>33</sup> E'e teige, zae bo'aḡano iniu vase ane ḡau nidu'a hune modoga moneo ibite mene zamarine, ani'e eḡe tahi'a rae mene re'uma."

<sup>34</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Za'e dama heuḡa. Dama'e manoga, rehano inigani'a dauḡine, nougenouge damaḡa bare haḡai'uma? <sup>35</sup> Damaḡa mene bare haḡaine, raha ga ogomu ḡuhune'ete'e busiḡa'e mene manoga, e'ano'o mae modi'uma. Za teḡazeta ro'idene, eḡe goere faifaine abito'i!"

## 15

### *Mamoe'a Dauḡirote'e Hariḡa Idaidaḡa*

*(Mataio 18:12-14)*

<sup>1</sup> Mada 'ahogano takesi azaḡa ebu haḡai sau'a azaḡani'a nu'oranadu Iesu goere abitinu. <sup>2</sup> Rehano Farisea azaḡa ebu Mose goro goe'a ihoze'ete'e azaḡa ze mene matuiro ebu ufeta goereriro, raena'a, "Iesu'e haḡai sau'a haḡae'ete'e azaḡa mae zouze'ohe ebu zeḡe teite ogau tiburu'ohe."

<sup>3</sup> Ebu Iesu'a hari 'ahoga idaniro. <sup>4</sup> "Zae bo'aḡano vase 'ahoga'e mamoe'ega 100, rehano tibani'a dauḡine, ani'e mamoe' 99 haba boha'a nobe'a modadu dauḡoga mamoe'ega vaḡe ragavi'uma. <sup>5</sup> Ani horone meine, ani matu'e rudanadu mae ane herao ti'uma. <sup>6</sup> Ebu ani bare ne onamadu ane vase, negoḡa zu nabuga huze nu'ozi'uma. Ebu ra'ena'a, 'E'e eḡe mamoe' dauḡoga ḡauḡa horoneha, e'ano'o eḡe teite matuihi!'

<sup>7</sup> E zi'ohe. Hari e'e teige, haḡai sau'a vazeḡa tiba'e ane sau'a'ono'o ḡihurine, adureo ani mazao ufeta matu'i'uma. Sau'a'ono'o ḡihuri'uma haḡaiḡa o'o'a ra'ete'e duduga azaḡa 99 vitizi'uma.”

*Moni'a Dauḡirote'e Hari Idaidaḡa*

<sup>8</sup> Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, “Roḡae 'ahoga'e moniḡa nidu'a\* <sup>10</sup> rehano tibani'a dauḡine, ani nagini haḡai'uma? Ani ihureḡa tinadu ne fode'ena'a, haba nidu'a faine ḡiane vaḡi'uma. <sup>9</sup> Ebu horone meine, ane vaze, negoḡa zu nabuga huzadu zina'a, 'Eḡe'a daunirote'e moni tiba vaḡe horoneha, e'ano'o eḡe teite matu'ihhi!' <sup>10</sup> E za zi'ohe. E'e teiḡe, Exhaḡai sau'a vazeḡa tibani'a ane sau'a'ono'o ḡihurine, Badi'a tuḡure viga'e matu'i'uma.”

*Ubugani'a Dauḡirote'e Hari Idaidaḡa*

<sup>11</sup> Ebu Iesu'a hari 'ahoga bare idaniro. “Vaze 'ahogani'a ubuga 'aheu teite radiunu. <sup>12</sup> Mada 'ahogano ubuga veḡani'a moga niro, raena'a, 'Mama, ḡae toheḡo zamaḡano eini'uma ḡau nidu'a 'ai eno'i!' Ebu mogani'a ane ḡau ubuga 'aheu veize a'anadu ziniro.

<sup>13</sup> Mada nu ḡarugano, ubuga veḡani'a ḡauḡa nidu'a nu'onadu haba faḡa vaḡine onamiro. Ebu e'ea ani mene faine zamaradu moniḡa au tauḡe'ena'a nidu'a modiro.

<sup>14</sup> Ani moniḡa nidu'a mode hauḡirotene, e'e haba'ano zahara boro'a buaro ebu ani vinine runiro. <sup>15</sup> E'ano'o ani gauoga veize e'e haba'a vazeḡa 'ahoga vaḡe onamiro, ebu vazeḡani'a ani haba boha'ano aba taufe'ete'e gauḡa haro. <sup>16</sup> Ani e'ea vinine runadu ani ura boro'e aba ogomu atihhi reinu, rehano vaze 'ahogani'a ogomu 'ahoga mene haro.

<sup>17</sup> ḡonagano zamaḡani'a bohatanadu ani ane bare reiro, raena'a, 'Eḡe mama veize gau'e'ete'e azaḡa'e ogomuze ḡehaḡa bagaḡa, u e'e ahama vinihe ruhe'ohe. <sup>18</sup> E mama vaḡe bare onami'uma ebu 'ahige ni'uma. “Mama, e'e ḡa zu Badi'a mazao haḡai sau'a haḡaeha. <sup>19</sup> E'ano'o e ḡae ubugo rae ago huho'i, rehano ḡae veize gau'e'ete'e azaḡa teige huho'i!” <sup>20</sup> Ouge rae zamaradu ani iḡunadu moga vaḡe bare onamiro.

Ani ize faḡano onairotene, mogani'a horoniro. Ani'e vetuḡaneadu ani ubuga 'u'a dure onamiro ebu ahainadu fura'iniro. <sup>21</sup> Ubugani'a moga niro, raena'a, 'Mama, e'e Badi'a zu ḡa mazao haḡai sau'a haḡaeha, e'ano'o e ḡae ubugo rae ago huho'i!' <sup>22</sup> Rehano mogani'a tuḡure azaḡa zina'a, 'Dabua manoḡa ḡarihe odohe aradu vidanohano'i! 'Evore adiriḡa redohano'i, zu tamaka redohano'i! <sup>23</sup> Ebu boromakau modohuḡa iga reite'e odohe aradu mano'i! Eme au matu'i'hi! <sup>24</sup> Mazaḡa e ubude 'ahi'e rudaro ebu bare ḡabodeha, ani dauḡirotene ebu bare horone maha! E'ano'o tuḡure azaḡani'a ani'a reirote'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. Ebu mui boro haḡadu zeḡe nidu'a matue tiburaro.

<sup>25</sup> E'e zamaḡano ubuga ibi'ani'a mebao gau'e radiunu. Ani ne u'a bare onamadu uhiḡano feurirotene, muie haraḡa igiro. <sup>26</sup> Ebu ani tuḡure vazeḡa 'ahoga hunadu nagini'a fureranate'e ḡadiniro. <sup>27</sup> Tuḡure vazeḡani'a naenaenina'a, 'Negoḡo ani manoḡa bare feureha, e'ano'o mogo'a boromakau modohuḡa iga manadu mui boro haḡaeha.' <sup>28</sup> Ouge reirote'e ubuga ibi'a ani maḡune rudaro ebu ne zamaḡa diuḡoga mene uratiro.

Ebu mogani'a buanadu uminiro, raena'a, 'Ne diuḡadu eḡe teite muio matu'ihhi!' <sup>29</sup> Rehano ani'a naenaenina'a, 'Mama, zamaro'i! E muri ḡehaḡa tuḡure vazeḡa teige ḡae veize gau'e onae'ohe zu ḡae ḡoere mene hezahohaunu. Rehano e'e eḡe vazehe duḡuru teite matu'u veize ḡae'a gouti ubuga tiba zu mene maro. <sup>30</sup> U ubugo aha'a ubuma ḡezo haḡaiḡano ḡae moni mode hauḡadu ne u'a bare onatene, ḡa boromakau modohuḡa iga mano haneha!' <sup>31</sup> Ebu mogani'a niro, raena'a, 'Eḡe ubude! ḡa mada

\* 15:8 Girikio, '10 Derakema, Derakema tiba'e mada tiba gau naeḡa

nidu'a eġe teite radiu'ohe, e'ano'o e ġau nidu'a'e ġae veize. <sup>32</sup> U negoġo ani'e rudaro ebu bare ġabodeha, zu dauġiro ebu bare horoneha. E'ano'o emeġe'a mui haġadu matu'i'uma!"

## 16

### *Ma'ora Vazeġa Ġau Taufe'ete'e Vazeġa Hari Idaidaġa*

<sup>1</sup> Iesu'a ane tahi'atahi'a hari 'adi idaniro. "Ma'ora vazeġa ġau nidu'a taufe'ete'e vazeġani'a radiunu. Mada 'ahogano ma'ora vaze e'e'a ane ġau taufe'ete'e vazeġani'a ani moni au hauġinute'e igiro. <sup>2</sup> 'Ougadu ma'ora vazeġa'e ani hunadu niro, raena'a, 'Ġae moneo hari egata'e hubehehe? Ġa'a eġe moni hina nougenouge gauinute'e faine me'odono'i, mazaġa ġa'e eġe ġau mene bare taufi'uma!"

<sup>3</sup> 'Ouge nirotene, ani'a ane bare reiro, raena'a, 'Eġe zuhi'a'a gauono'o mae vaġiheha. E izidi nougi'uma? E ahiri gauġa moneo inarahe 'o'o'a zu moni umidoga mazagaroh'e'ohe. <sup>4</sup> O, e nougi'uma'e edereha! 'Ahige haġaine, gau 'ahi modi'uma rehano, vazevaze'a zeġe neo huhe zouhi'uma.'

<sup>5</sup> 'Ougadu ani'a ane zuhi'a ġau meirote'e azaġa tiba tiba huziro. Ebu ani'a zeġe bo'aġano vaze tiba ġadiniro, raena'a, 'Ġa'a eġe zuhi'a ġau'e nugu meiro?' <sup>6</sup> Vaze e'e naenaenina'a, 'E olive dehoroga 800 galeni meiro.' Ġau taufe'ete'e vaze'a niro. 'Ġae'a meirote'e umine meirote'e so'aġa mo'i, ebu ehoradu 400 galeniġa rae bare mirihe to'i!' <sup>7</sup> Ebu hena vaze 'ahoga ġadiniro. 'Ġa eġe zuhi'a ġau nugu meiro?' Vaze e'e'a naenaenina'a, '100 vuidi baige boro meiro.' Ani'a niro. 'Ġae so'a madu 80 baige rae bare mirihe to'i!'

<sup>8</sup> Ma'ora vazeġani'a ani ġau taufe'ete'e vazeġani'a nagini haġairote'e igirotene, ani ġuriro vazeġa rehano, niguniro, mazaġa haġaiġa'e huhuzaġa."

Iesu'a reiro, raena'a, "E'e teige, raha adao Badi'a aġu'a azaġa'e zeġe veize gauoga ufeta huhuzaġa. Agaġa azaġa vitize'ohe. <sup>9</sup> Eġe'a zi'ohe, za'e raha ada ġau madu vaze danazo'i zu ze teite vazetito'i! Ġauġo nidu'a hauġadu zae zu rudaune, za'e tuġutuġu haba'a mae zouzi'uma.

<sup>10</sup> Iniu'a gau komeġa veize ane zama hina faine haġaine, gau boro zuni 'ouge haġai'uma. U iniu'a gau kome'ano ġuririne, gau boro zuni ġuriri'uma. <sup>11</sup> Ebu za'a rahao ada ġau mene faine odohe gauine, Badi'a'ono'o vine ma'oraġa huga mene me'uma. <sup>12</sup> Za vaze nu ġau mene faine odohe gauine, zae ġauġa mene me'uma.

<sup>13</sup> Tuġure vazeġa'e zuhi'a 'aheu veize gauoga mene idaġa. 'Ougine ani 'ahoga'e zamari'uma, u 'ahoga'e he'ehe'eni'uma. Ebu 'ahoga veize faine gaui'uma, u 'ahoga'e turuni'uma. E'e teige, za'e Badi'a ebu moni veize gauoga mene idaġa."

<sup>14</sup> Farisea azaġa'e moni zamare borofe'ete'e u'ano, Iesu ġoere igirotene, ze Iesu eġofoharo. <sup>15</sup> 'Ougadu Iesu'a ziro, raena'a, "Vaze ubumao za'e zae'a bare duduga ra'ohe, rehano Badi'a'e zae zama'e sau'a rae edeġa. Vaze'a ġau boro ra'ete'e ġauġa'e, Badi'a'a agirohau'ena'a mene urate'ohe.

<sup>16</sup> Ioane Babatiso'a izema onairote'e madaġano, Mose goro ġoe'a zu peroveta azaġani'a mirihirote'e ġoe'a vaze ibitoziniro. E'e ġarugano Badi'a hari manoga'e eġe'a haram'e'ohe, ebu vaze ġehaġa'e Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a diuġoga veize inare'ohe. <sup>17</sup> Adure zu raha'e dauġi'uma, rehano Mose goro ġoe'a kome'a hune zuni mene dauġi'uma.

<sup>18</sup> Mose goro ġoe'a 'ahoga idani'uma. Hahu ohoze'a inuga modadu roġae 'ahoga teite hahurine, ani'e daro'e'ohe. Ebu ohoze 'ahoga'e i'ani'a modirote'e roġaeġa teite hahurine, ani zuni daro'e'ohe."

### *Ma'ora Vazeġa ebu Lazaro*

<sup>19</sup> Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, "Ma'ora vazeġa 'ahogani'a radiunu. Ani dabua miriġa manōġa vidaunu zu mada nidu'a ani ogomu manōġa aunu ebu ne manōġa huneo radiunu. <sup>20</sup> U ani ne ġabiriġa ibihetaġano zahara vazeġa niġa Lazaro'a radiunu. Ani ahiri'e idiri ġunuġa. <sup>21</sup> Ani ma'ora vazeġani'a fatao oganadu mumuġani'a rururaudote'e ufe atihhi reinu. Rehano ġuni'a aradu ane idiri ubidinu.

<sup>22</sup> Ġonagano Lazaro'a rudarotene tuġure viga'a ovadu Aberahamo vaġe zamahu itiro. Ebu ma'ora vazeġa zuni rudanadu guriro. <sup>23</sup> Ma'ora vazeġa viga'e rune haba'a onamadu ani e'ea huau ġaniġanau'ena'a ite ehamaro, ebu faġano Aberahamo babaġano Lazaro horoniro. <sup>24</sup> 'Ougadu ani'a huaro, raena'a, 'Aberahamo, mama! Eġe vetuġaho'i! Lazaro tuġunadu ane 'evo'a hudu'a vuo taradu mazanehe amunano'i! E ire roga duhuġa zamaġano gigi'a boro hide'ohe!' <sup>25</sup> Rehano Aberahamo'a naenaeniro, raena'a, 'Ubude, ġa 'ahi zamaro'i! Ġa'a rahao ġabode radiudote'e madaġano ġau manomano hidinu, u Lazaro ani aduga hidinu. 'Ahine Lazaro ani izidi ahaio matu'e rudau'ohe, u ġa'e gigi'a hide'ohe. <sup>26</sup> Ġau 'ahoga zuni 'ahi e'e, emeġe bo'aġano'e dofara boro. Vaze 'ahoga ahanu'o ġa mone fare amoga mene idaġa, ebu eme none fare aroga mene idaġa.'

<sup>27</sup> 'Ouge reirotene, ma'ora vazeġani'a naenaeniro. 'Mama Aberahamo, e ġa umi'e'ohe. Lazaro eġe ne tuġune onamo'i! <sup>28</sup> E negohe nidu'a fu'o. Ze rudaune aduga hide'ete'e haba'a 'ahi mene aroga veize, Lazaro ane onamadu eġe'a ahaio gigi'a hide'ete'e ihozi'uma.' <sup>29</sup> Rehano Aberahamo'a nina'a, 'E 'ouge mene haġai'uma, mazaġa Mose zu peroveta azaġa miriho'e e'e radiu'ohe. Ze uratine mirihoġa e'e me'odi'uma ebu e'e moneo ederi'uma.' <sup>30</sup> Ebu ani nina'a, 'O mene, mama Aberahamo! Vaze 'ahoga runeono'o zeġe vaġe tuġunine, ze'e haġai sau'anono'o ġihuri'uma.' <sup>31</sup> Rehano Aberahamo'a niro. 'Ze Mose zu peroveta azaġa mene egozine, runeono'o ġabode iġune'ete'e vazeġa zuni mene hune egoha'uma.'"

## 17

### *Iesu'a Sau'a Rae Mode'ete'e zu Fiie'ete'e Ihoziro (Mataio 18:6-7, 21:22, Mareko 9:42)*

<sup>1</sup> Mada 'ahogano Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Vaze sau'a moneo tutuze'ete'e'e ġauġa'e mada nidu'a furera'uma, rehano vaze haġai sau'ano tutuze'ete'e vazeġa'e, fase vetuġaġa, aduga hidi'uma. <sup>2</sup> Ani'a kome'a kome'a bo'aġano tibani zu sau'ano tutune ihonine, e'e vazeġa'e hadi horeġa unuġano aute varahadu davarao feunine'e manōġa. <sup>3</sup> E'ano'o tohutoho'i! Ekalesia nabugo'a sau'a haġao'idene, riġa ġoreno'i, raena'a, 'Ġa ve'oreha haġai sau'a ago haġao'i!' Ebu ani haġai sau'anono'o ġihuro'idene, sau'aġa rae modo'i! <sup>4</sup> Ani'a mada tiba zamaġano ġae 7 sau'a ġae mazao haġaine zu ġae 7 bare onaadu 'E ġa mazao haġai sau'a haġaeha,' rae ro'idene, ane sau'a aġutu modo'i!"

<sup>5</sup> Mada 'ahogano apostolo azaġani'a Zuhi'a Boro niro, raena'a, "Eme ġa mazao fie'ete'e ufeta borofu'i!" <sup>6</sup> Zuhi'a Boro'a naenaezina'a, "Za'a eġe mazao fie'eta'a'e fufu maġa kome'a tiba heuġa rehano, za'a Irimo ireġa nina'a, 'Irimo ire, ġae'a bare taigota iġunadu davarao ġuhuro'i,' rae reine, ani za ġoere egozini'uma."

<sup>7</sup> Iesu'a bare zina'a, "Zae bo'aġano vaze 'ahogani'a tuġure vazeġa 'ahogaġeta reine, tuġure vazeġa e'e'a mebao raha houni'uma ga mamoe taufi'uma. Ebu gauono'o bare onaine, ane zuhi'a'a 'ahige re'umahe, 'Aro'i, ehoradu ogano'i'? Mene! <sup>8</sup> Ani zuhi'a'a 'ahige re'uma, raena'a, 'Eġe veize ġorava ogomuġa ġoroho'i, dabarano'i, ebu e ibite oga'uma zamaġano danaho'i! E'e ġaruganobu'u ġa'a ogano'i!' <sup>9</sup> Ebu tuġure vazeġa'e gau haġate'e veize ani zuhi'a'a manōġa tauġi rae mene ni'uma. <sup>10</sup> E'ano'o za zuni Badi'a'a zeate'e gauġa haġae hauġo'idene, za 'ahige ro'i, 'Eme tuġure azaġa roġeġa. Eme'e gau'e tauġeġa.'"

### *Lefera Azaġa 10 Manoziro*

<sup>11</sup> Iesu ani Ierusalem a haba'a u'a onaminu. Ebu ani Samaria zu Galilea haba'a nemaġano onamiro. <sup>12</sup> Ani de'e haba'ano ne 'ahoga diuġirotene, lefera azaġa 10 faġano edanadu Iesu horoniro. <sup>13</sup> Ebu ġihau huario, raena'a, "Zuhi'a Boro Iesu, eme vetuġafadu dehefe faifo'i!" <sup>14</sup> Iesu'a horozadu ziro, raena'a, "Badi'a dibu'o hau'ete'e azaġa vaġe onamo'i, ebu ahirize ihozo'i! Ze'a za manora ga mene rae ġiazi'uma." Ebu ze ibio oname'ete'e zamaġano, leferaze'a deheru manoriro.

<sup>15</sup> Vaze tiba'e leferaġani'a manoroga horoniro, Iesu vaġe bare onadu ġihau huau'ena'a, Badi'a niġa niguniro. <sup>16</sup> Vaze 'adi'e Samaria vazega. Ani Iesu oda babaġano rahao ovoe ġuġuradu niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġa'a deheheha! Manoga tauġi!" <sup>17</sup> Ebu Iesu'a ġadiniro, raena'a, "E vaze 10 dehe faizeha, rehano vaze 9 nou'e'e?" <sup>18</sup> Iuda mene vazega ġa'a da'o baradu Badi'a nigunahehe?" <sup>19</sup> Ebu Iesu'a vaze e'e niro, raena'a, "Iġune edanadu onamo'i! Ġae'a eġe mazao fie'ete'e'a ġabo'eha."

### *Badi'a'a Ibitohau'ete'e Haba'a Ihoziro (Mataio 24:23-28, 24:37-41)*

<sup>20</sup> Mada 'ahogano Farisea azaġani'a Iesu ġadiniro, raena'a, "Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a'e nani'a ari'uma?" Iesu'a naenaenziro. "Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a'e onae'ete'e vaze'a ubumaze hina ġianoga mene idaġa. <sup>21</sup> 'Ani ahama ra'ohe,' ga 'Ani omoa ra'ohe,' de'uge mene rae re'uma, mazaġa Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a'e zae bo'aġano\* radiu'ohe."

<sup>22</sup> Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, "Za'a zazore mone mada 'ahogano, eġe, Vaze Ubuga ġiahihi re'uma, rehano za'e e mene horohi'uma. <sup>23</sup> Vaze'a raena'a, 'Ġiano'i, Iesu omo'e'e' ga 'Iesu 'ahi'e'e,' rae zo'idene, ago buau onamo'i zu ago hegoto'i! <sup>24</sup> E, Vaze Ubugani'a bare onaine, vaze nidu'a hune'a horohi'uma. A'e, viri'a vazahadu adure nae ruganono'o nae ruga aganadu vaze nidu'a horone'ete'e heuġa. <sup>25</sup> Rehano e'e ġauġa izema fureranogano, e'e aduga ġehaġa hidi'uma zu izidi azaġani'a eġe hezahohi'uma.

<sup>26</sup> Eġe, Vaze Ubugani'a bare onai'uma madaġano'e vazevaze'a Noa madaġano haġainute'e teigi'uma. <sup>27</sup> E'e madaġano vazevaze'a radiunute'e radoneġano ogaunu, gagu'nu zu hahurinu onamo Noa'a ġasi boro diuġi. 'Ougadu zobo'a onaadu zeġe nidu'a ruize hauġi. <sup>28</sup> Ebu eġe, Vaze Ubugani'a bare onai'uma madaġano'e vazevaze'a Lota madaġano haġainute'e teigi'uma. Zeġe'a radiunute'e radoneġano ogaunu, gagu'nu, maketinu, hihinu ebu neze ogoraunu. <sup>29</sup> Rehano Lota'a Sodoma haba'a mode iġunirotene, ire roga zu ire roga hadiġani'a adureono'o iruġu teige rururu ovoiro ebu nidu'a hune ruize hauġi. <sup>30</sup> Eġe, Vaze Ubugani'a adureono'o bare onaine, a'e e'e madaġa teigi'uma.

<sup>31</sup> E'e madaġano iniu'a ne enona radiu'ete'e vazega'e ġauġa mouga veize neġa mene diuġi'uma! Meba zamaġano hihe'ete'e vazega zuni neġa mene bare onami'uma! <sup>32</sup> Nugo zamaro'i, Lota inuga'e nouga'nu rudaro! <sup>33</sup> Iniu vaze ane ġabone obone giganine, ani ġabone tuġutuġu mene hidi'uma. Rehano iniu vaze ane ġabone eġe 'uano ahetine, ġabone tuġutuġu hidi'uma. <sup>34</sup> E zi'ohe, e'e bare onaite'e ohe'ano vaze 'aheu'e evane tibano bazi'uma. E'e zamaġano 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iġuni'uma. <sup>35</sup> Roġae 'aheu'e uvahu mirune radi'u'ete'e zamaġano, 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iġuni'uma†." <sup>37</sup> Ebu ane tahi'atahi'a'a ġadiniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, 'ahi'e nouma furer'a'uma?" Iesu'a naenaenziro. "Nagini'a rudanate'e haba'ano gaoza'a nu'ora'uma."

\* **17:21** zae zamaġano † **17:35** Mirihe farirote'e 'ahoga'e v. 36 'ahige ra'ohe, 'Ohoze 'aheu'a mebao gau'ete'e zamaġano, 'ahoga'e zamaha'uma, u 'ahoga'e mode iġui'uma.'

## 18

### *Ĝozoba'a Bare Bare Uminirote'e Hari Idaidaĝa*

<sup>1</sup> Mada 'ahogano Iesu ane tahi'atahi'a'a kuruo iĝaiĝa kuranoga zu mene ahetoga veize hari 'ahoga idaniro. <sup>2</sup> Ani raena'a, “Haba 'ahogano kota ibitohau'ete'e vazega 'ahogani'a radiunu. Ani'e Badi'a mene rihoninu zu vase mene gubazinu. <sup>3</sup> E'e haba'ano ĝozoba 'ahogani'a zuni radiunu. Ani mada nidu'a bare bare kota ibitohau'ete'e vazega vaĝe onamadu niro, raena'a, 'Eĝe agire vazega'a eĝe mazao haĝairote'e haĝaiĝa'e mene duduĝa. E'ano'o ĝa ani mazao nagini'e haĝai duduĝa ihono'i!’ <sup>4</sup> Kota ibitohau'ete'e vazega ani faĝa hune ĝozoba e'e dananoga mene uratiro. Rehano vesu'u ani ane'a bare raena'a, 'E Badi'a mene rihone'ohe zu vase mene gubaze'ohe. <sup>5</sup> Rehano ĝozoba ada'a, e ufeta ĝunuĝuhe'ohe! E'ano'o e ani kota abiti'uma ebu ani'e duduĝa rae ni'uma. 'Ouge mene haĝaine, ani bare bare onaadu ihi'uma ebu e fuĝofuĝohe ruhi'uma!’”

<sup>6</sup> Ebu Zuhi'a Boro'a raena'a, “Kota ibitohau'ete'e vazega ani zuni mene duduĝa vazega. Rehano ani'a nagini ra'ete'e faine abito'i!’ <sup>7</sup> Badi'a'e, ane'a ohotirote'e azaĝani'a ohere zu mada'i ani uminine, ani zogone nagini duduĝa ra'ete'e ĝauĝa zini'uma ebu danazoga'e mene sasi'uma. <sup>8</sup> E zi'ohe, Badi'a'a nagini duduĝa ra'ete'e ĝauĝa ĝarihe zini'uma. Rehano eĝe, Vaze Ubugani'a bare onai'uma madaĝano, Badi'a mazao fie'ete'e vase nu horozi'uma ga mene?”

### *Farisea Vazeĝa zu Takesi Ufe'ete'e Vazeĝa*

<sup>9</sup> Iesu'a zeĝe'a zeĝe bare duduĝa rae ra'ete'e zu vase edeze ĝahize'ete'e azaĝa mazao hari 'ahoga idaniro. <sup>10</sup> Ani raena'a, “Mada 'ahogano vase 'aheu, Farisea vazega zu takesi vazegani'a kuranoga radu kuru neĝa itiro. <sup>11</sup> Ebu Farisea vazegani'a edanadu 'ahige kuraro, raena'a, 'Badi'a, manoĝa tauĝi! Mazaĝa e'e vase sau'azeta nu, a'e ĝonore azaĝa, haĝai sau'a azaĝa ebu ubuma ĝezo azaĝa mene heuĝa. Takesi ufe'ete'e vazega omo zu mene heuĝa! <sup>12</sup> Fura tiba zamaĝano, e ĝae 'aheu zaĝozaĝe'ohe zu e'e hide'ete'e ĝauĝa nidu'a zamaĝano gaubanana tiba ĝa ĝane'ohe.’ <sup>13</sup> U takesi vazega ani faĝano edaro. Ani adure ĝoha zu mene ite ehamanadu 'u'uga fa'ofa'one'ena'a kuraro, raena'a, 'Badi'a, e'e sau'a vazega, vetuĝaho'i!’”

<sup>14</sup> Ebu Iesu'a raena'a, “E zi'ohe, Badi'a'a Farisea vazega'e mene duduĝa reiro. Rehano takesi vazega ani duduĝa radu ani neĝa onamiro. Iniu vase ane'a bare niĝa mae itine, Badi'a'a niĝa mae ovo'i'uma, rehano iniu vase ane'a bare niĝa mae ovoine, Badi'a'a niĝa mae iti'uma.”

### *Iesu zu Tahi'a Kome'a Kome'a (Mataio 19:13-15, Mareko 10:13-16)*

<sup>15</sup> Mada 'ahogano vase nu'a zeĝe tahi'a kome'a kome'a tutuze Iesu vaĝe ariro, mazaĝa Iesu'a 'evo'a zeĝe rana touga uratiro. Rehano ani tahi'atahi'a'a tutuze arirote'e azaĝa roziro. <sup>16</sup> Rehano Iesu'a tahi'a kome'a kome'a huziro ebu vase e'ea zina'a, “Tahi'a kome'a kome'a eĝe vaĝe tuĝozo'i, zu ago gararo'i! Mazaĝa Badi'a'a ibitohau'ete'e vazega'e, tahi'a kome'akome'a teige Badi'a ĝoere igi'ete'e vazega. <sup>17</sup> E hube hune zi'ohe. Tahi'a kome'a teige, iniu'a Badi'a'a ibitohau'ete'e mene mae ĝihinine, ani Badi'a'a ani mene ibitoha'uma.”

### *Ma'ora Vazeĝa (Mataio 19:16-30, Mareko 10:17-31)*

<sup>18</sup> Iuda azaĝa ibitozini'ete'e vazega 'ahogani'a Iesu ĝadiniro, raena'a, “Ihore vazega manoĝa, e nagini haĝaine ĝabone tuĝutuĝu hidi'uma?” <sup>19</sup> Iesu'a niro, raena'a, “Ĝa nougadu e manoĝa rae huhe'ohe? Badi'a ane da'o huga hune manoĝa, u vase 'ahogani zu mene hune manoĝa. <sup>20</sup> Rehano ĝa ĝadimu moneo naenae'ih. Mose goro ĝoe'a ĝa edeĝa. A'e 'ahi'e'e: Ubuma ago ĝezano'i, vase ago mano'i, ago ĝonotano'i,



kota zamaḡano ḡoere ve'oḡa ago ḡoero'i ebu vi'u mogo gubazo'i! Ġa goro ḡoe'a haḡaiḡa 'ahi hegote'e ga?" <sup>21</sup> Ani'a naenaeniro, raena'a, "E kome'anono'o 'ahi ḡauḡa nidu'a haḡae hune'ohe." <sup>22</sup> Iesu'a e'e igirotene, ani niro, raena'a, "Ġa ḡau tiba iḡine'ohe. ḡauḡo nidu'a seronadu zahara azaḡa zeno'i! 'Ougine ḡa radone tuḡutuḡu haba'ano naeḡa me'uma. Ebu aradu eḡe hegoto'i!"

<sup>23</sup> Ani'a Iesu ḡoere igirotene, zamaḡani'a adudu bororaro, mazaḡa ani'e ufeta ma'ora vazega 'ahine. <sup>24</sup> Ebu Iesu'a vase 'e'e horonadu niro, raena'a, "Ma'ora azaḡa'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazega rouga'e riḡa bagaḡa. <sup>25</sup> Kamero'e niduru ho'oga diuḡoga'e riḡa. Rehano ma'ora vazega'e Badi'a'a ibitohau'ete'e vazega rouga'e ufeta riḡa."

<sup>26</sup> E'e igirote'e azaḡani'a raena'a, "'Ougine iniu'a da'o ḡabone hidi'uma?" <sup>27</sup> Iesu'a naenaezina'a, "Vaze'a haḡaoga mene idaḡa ḡauḡa'e, Badi'a'a haḡaoga idaḡa." <sup>28</sup> Ebu Petero'a niro, raena'a, "Eme ḡau nidu'a modadu ḡa ḡaruna hegote'ohe." <sup>29</sup> Iesu'a zina'a, "E hube hune zi'ohe. Vaze 'ahogani'a Badi'a'a ibitohau'ete'e veize, neḡa, inuga, negoḡa, vi'a moga ga tahi'aḡa mode iḡunine, <sup>30</sup> izidi madaḡano ani naeḡa ḡae ḡehaḡa hidi'uma, zu zama moneo ḡabone tuḡutuḡu me'uma."

*Iesu'a Ane Rune Bare Ġo'aniro*  
(Mataio 20:17-19, Mareko 10:32-34)

<sup>31</sup> Ebu Iesu'a ane tahi'atahi'a 12 nu'ozadu ziro, raena'a, "Zae edeḡa eme Ierusalem haba'a ite'ohe. E'ea feurine, peroveta azaḡani'a eḡe, Vaze Ubuga, moneo mirihirote'e ḡauḡani'a huda'uma. <sup>32</sup> E'e Roma azaḡa evora ri'ih'i'uma. Ebu ze'a ḡirihohi'uma, mazagarohi'uma zu eḡe rana so'abidi'uma. <sup>33</sup> Ebu masihi'uma zu uḡuhi'uma, rehano mada uḡiduḡano bare ḡabode iḡuni'uma." <sup>34</sup> Rehano ani ḡoere huga'e 'u'uruḡa 'ahine, Iesu tahi'atahi'a'e ani'a zirote'e goe'a huga mene ederiro.

*Iesu'a Ubumaḡa Kuruḡa Vazeḡa Fainiro*  
(Mataio 20:29-34, Mareko 10:46-52)

<sup>35</sup> Iesu'e Ieriko haba'a hanitiro. E'ea ubuma kuruḡa vazega 'ahoga'e ibi genaḡano ehoradu vase mazao moni umidinu. <sup>36</sup> Ani vase ḡuḡuvaḡani'a harae vitau'ete'e egadu nagini'a fureru'ete'e ḡadimaro. <sup>37</sup> Ze'a nina'a, "Iesu Nazareta vazega'ani'a vitau'ohe." <sup>38</sup> Ze'a 'ouge nirotene, ani huau iḡuniro, raena'a, "Iesu, Davida mariga vazega, eḡe vetuḡaho'i!" <sup>39</sup> Ebu ibite'ete'e azaḡani'a riḡa ḡoreniro. "Ġa sifu rado'i!" Rehano ani ḡihau baḡaga huauna'a, "Davida mariga vazega, eḡe vetuḡaho'!" <sup>40</sup> Iesu ani e'e igirotene, tue edanadu ebu zina'a, "Ohoze e'e tutune aro'i!" <sup>41</sup> Ubuma kuru vazega'ani'a aradu Iesu'a ḡadiniro, raena'a, "Ġa ege'a ḡa veize nagini haḡaoga urate'ohe?" Ani'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, e ehamatihi!" <sup>42</sup> Iesu'a niro, raena'a, "Nugo ehamano'i! Mazaḡa ḡae'a eḡe mazao fie'ete'e'a mano'eha." <sup>43</sup> Ebu vase e'e ubumaḡa'e zogone manoradu ehamu idararo zu Badi'a nigune'ena'a, Iesu ḡaruna hegotiro. Vaze nidu'a e'e horonirote, zeḡe zuni Badi'a niguniro.

## 19

*Zagaio zu Iesu*

<sup>1</sup> Iesu ani Ieriko haba'ano feuradu vitau onamiro. <sup>2</sup> E'ea vase 'ahoga niḡa Zagaio'a radiunu. Ani'e takesi azaḡa ḡih'i'aḡa zu ma'ora vazega. <sup>3</sup> Ani Iesu ḡianihi reiro, rehano ani'e vase futu'a 'ahine vase ḡuḡuvaḡa bo'aḡanono'o Iesu horonoḡa'e mene idararo. <sup>4</sup> E'ano'o ani Iesu horonoga radu dure ibitadu ibi genaḡano Nuguri ireḡa 'ahoga sibiriro, mazaḡa Iesu ani e'e ibiḡano vita'uma. <sup>5</sup> Ebu Iesu'a e'e haba'ano feurirotene, ani ite ehamanadu Zagaio huniro, raena'a, "Zagaio! Ġarihe bua ovao'i! E izidi ḡae neo radi'uma." <sup>6</sup> Zagaio ani ḡarihe sibire buanadu matu'u boroḡeta ane neo

Iesu mae ġihiniro. <sup>7</sup> Vaze vaze'a e'e horonadu zeġe nidu'a gumude ġoeriro, raena'a, "Iesu ani'e haġai sau'a vazeġa neo diuġe radiu'ohe!"

<sup>8</sup> Ebu ane ne zamaġano, Zagaio'a iġune edanadu Zuhi'a Boro niro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ġiano'i! E izidi eġe ġau ġaha'a zahara azaġa zini'uma. Zu eġe'a vaze mazao ġuriradu ġau 'ahoga meiniro reine, eġe'a ġae ġazaġa bare barono zini'uma." <sup>9</sup> 'Ougadu Iesu'a naenaeniro, raena'a, "Izidi ġae zu ġae teite ne tibano radiu'ete'e azaġa'e Badi'a'a zeġe sau'anono'o ġabozeha, mazaġa ġae zuni ġae vouġa Aberahamo teige Badi'a mazao fie'ohe. <sup>10</sup> Eġe, Vaze Ubuga'e, dauġirote'e azaġa vaġoga zu ġabozoga veize onairo."

*Tuġure Azaġa 10 Hari Idaidaġa  
(Mataio 25:14-30)*

<sup>11</sup> Iesu'a Ierusalemaha'aba' hanitirotene vazevaze'a 'ahige zamariro, raena'a, 'Iesu ani Ierusalemaha'aba' diuġine, ani kini re'uma ebu Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a'e zogone furera'uma.' E'ano'o ze Iesu ġoere ize abite'ete'e zamaġano, Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a,

<sup>12</sup> "Vaze 'ahoga'e niġa boro. Ani'a kini rouga radu haba faġa onamihi ebu bari'uma rae reiro. <sup>13</sup> 'Ahine ani izema onamogano, tuġureġa azaġa 10 huzadu zeġe nidu'a moni tiba tiba\* ziniro. Ebu zina'a, 'Moni 'ahi hina moni borofu'o'i onamo eġe'a bare onai'uma.' <sup>14</sup> U ane haba azaġani'a ani kini rouga mene uratiro. Ebu ane ġaruna hari odohe dure'ete'e azaġa tuġuzadu haba zuhi'aġa mazao uminiro, raena'a, 'Ani emeġe kini rouga mene urate'ohe!'

<sup>15</sup> Rehano haba zuhi'aġani'a ani kinio ohonadu bare onairo. Ane'a moni zinirote'e tuġure azaġa huzadu ze'a nougenouge moni borofrote'e ederihhi rae reiro. <sup>16</sup> Ebu tuġure vazeġa ibi'ani'a ane vaġe onaadu raena'a, 'Zuhi'a, ġa'a inirote'e moni tiba hina moni 10 haġaeha.' <sup>17</sup> Ane zuhi'a'a nina'a, 'Manoġa taugi! Ġa'e tuġure vazeġa manoġa! Ġa gau kome'a faine odohe gaueha u'ano, neġa neġa nidu'a 10 ġiane'ete'e vazeġano oho'i'uma.' <sup>18</sup> Tuġure vazeġa 'aheuġani'a onaadu zuhi'aġa nina'a, 'Zuhi'a, ġa inirote'e moni tiba hina bare moni fu'o haġaeha.' <sup>19</sup> Ane zuhi'a'a naenaeniro, raena'a, 'Manoġa taugi! Ġa zuni neġaneġa nidu'a fu'o ġiane'ete'e vazeġano oho'i'uma.'

<sup>20</sup> Rehano tuġure vazeġa 'ahogani'a onaadu raena'a, 'Zuhi'a, ġa moni ahi'e'e. Eġe'a mene daunoga veize dabua hina umadu u'uru tiro. <sup>21</sup> Ġa'e vaze riġa. Vaze'a trote'e ġauġa ġa'a ma'ohe, zu vaze'a ġorarote'e ġauġa ġa'a hirive'ohe. E'ano'o e ġa mazao rihanadu 'ouge haġairo.' <sup>22</sup> Ane zuhi'a'a naenaeniro, raena'a, 'Ġa'e tuġure vazeġa sau'a! Ġa'a ra'ete'e ġoe'a u'ano, e ġa aduga ġani'uma! E'e vaze riġa radu vaze'a ti'ete'e zu ġorau'ete'e ġauġa ma'ohe rae ederifone, <sup>23</sup> ġa nougadu e moni moni neġano mene tiro? 'Ougifone e bare aradu moni e'e bare ragate meifo. <sup>24</sup> Ebu ani vaetadu uhira edarote'e azaġa ziro. 'Ani mazao moni tiba e'e mo'i, ebu moni 10 mate'e tuġure vazeġa hano'i!' <sup>25</sup> Rehano ze'a nina'a, 'Zuhi'a, ani moni 10 amahi maha.' <sup>26</sup> Ani naenaezina'a, 'O'e, rehano e 'ahige rae zihhi. Iniu vaze nagini hide'ete'e faine odohe gauine, ani hena borofe hidi'uma. Rehano iniu vaze nagini hide'ete'e mene faine odohe gauine, ani mazao nagini kome'a zuni meini'uma. <sup>27</sup> Ebu eġe'a kini rouga mene uratirote'e agire azaġa tutuze aradu eġe zamao mau ruzo'i!"

*Iesu'a Ierusalemaha'aba' Diuġiro  
(Mataio 21:1-11, Mareko 11:1-11, Ioane 12:12-19)*

<sup>28</sup> 'Ouge radu Iesu ani ane tahi'atahi'a zamao Ierusalemaha'aba' u'a itiro. <sup>29</sup> Olive maġano Betefage zu Betania neġano feurirotene, ane tahi'a 'aheu tuġuziro. <sup>30</sup> Ebu

\* **19:13** Girikio, 'Mina', Mina tiba'e mada 100 naeġa



<sup>5</sup> Zeḡe'a zeḡe da'o neneḡaniro. “Badi'a mazaono'o reine, 'Za nougadu Ioane ḡoere mene mae ḡihinido?' rae ifi'uma. <sup>6</sup> U vase mazaono'o reine, vase nidu'a hadi hina uḡue rui'uma, mazaḡa zeḡe nidu'a Ioane ani'e hube hune peroveta vaseḡa rae mae ḡihiniro.” <sup>7</sup> E'ano'o ze naenaenina'a, “Eme aḡu'a Ioane gigi'a'e noumano'o meiro.” <sup>8</sup> Ebu Iesu'a zina'a, “Eḡe zuni no'e gigi'a hina haḡai 'ahi haḡaete'e mene ihozi'uma.”

*Hihi Azaḡa Sau'a Hari Idaidaḡa*  
(Mataio 21:33-46, Mareko 12:1-12)

<sup>9</sup> Iesu'a vase mazao hari 'ahi idaniro. “Vaze 'ahogani'a vaini mebaḡa ḡoranadu hihi azaḡa nu'evora ti'ena'a, 'ahige reiro. 'Hirivi'ete'e ḡauḡa nu e'a me'uma.' Ebu ani'a haba 'ahoga onamadu mada faḡa ragavinu. <sup>10</sup> Vaini maḡa ri'i'ete'e madaḡa reirotene, vaini maḡa nu mouga radu ani tuḡureḡa vaseḡa 'ahoga hihi azaḡa e'e vaḡe tuḡune onamiro. Rehano ze'a bounadu 'evo'a isoḡa tuḡune baroniro. <sup>11</sup> Ani hena tuḡure vaseḡa 'ahoga bare tuḡuniro, rehano ani zuni bouniro, mazagarone runiro zu 'evo'a isoḡa tuḡuniro. <sup>12</sup> Ebu ani tuḡure vaseḡa uḡiduḡa bare tuḡuniro, rehano e'e vaseḡa'e ruharo zu uhine baroniro.

<sup>13</sup> Gonagano vaini mebaḡa vaseḡani'a 'ahige reiro. 'E nagini haḡai'uma? Eḡe ubude zamarone tahi'aḡa tuḡuni'uma, giseha ze ani u'u gubani'uma.' 'Ougadu ani tuḡuniro.

<sup>14</sup> Rehano hihi azaḡani'a horonirotene, zeḡe'a neneḡaniro. 'Ani'e vaini mebaḡa 'adi me'uma vaseḡa! 'Aro matihi, ebu vaini mebaḡa 'adi emeḡe'a me'uma!' <sup>15</sup> E'ano'o ze'a vaini mebaḡanono'o ani uhine bunadu mau runiro. 'Ougadu vaini mebaḡa vaseḡe ze mazao nagini haḡai'uma? <sup>16</sup> Ani onaadu hihi azaḡa e'e mau ruzi'uma ebu vaini mebaḡa'e vase nu zini'uma.”

Vaze'a hari e'e igirotene, ze niro, raena'a, “'Ahiguḡa mene fureraune manoḡa!” <sup>17</sup> Rehano Iesu'a ḡiazadu zina'a, “'Ouge rouga idaḡa, rehano Buka Zaḡoḡa zamaḡano 'ahige mirihirote'e ḡoe'a huga'e zamaro'i!

Vaze'a hadi hina ne ogorarotene, ze'a mene uratadu mae modirote'e hadiḡani'e, gaḡa boro hadiḡa raha.

<sup>18</sup> Vaze 'ahoga hadiḡa e'e rana higaune, ani vahegu tahitahi'uma, zu hadiḡa e'e'a vase 'ahoga rana higaune, ani'e se'eti'uma.”

<sup>19</sup> Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa'e Iesu hari idaidaḡa zeḡe veize reirote'e ederirotene, ze'e Iesu zogone obone tihi reiro. Rehano ze mene 'ougiro, mazaḡa vase ḡuḡuvaḡani'a ze mazao maḡuni'uma radu rihoziro.

*Roma Kiniḡa Takesi Moniḡa*  
(Mataio 22:15-22, Mareko 12:13-17)

<sup>20</sup> Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa zu Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡani'a Iesu faine ḡianiro. Ze'e u'uru gaue'ena'a duduḡa rae ḡurire'ete'e azaḡa madu Iesu mazao tuḡuziro, mazaḡa Iesu ani ḡau nu rae ve'onine Roma gavana vaseḡa mazao utoga reiro. <sup>21</sup> Ebu ze Iesu vaḡe onamadu ḡadiniro, raena'a, “'Ihore vaseḡa, eme edeḡa ḡa'e huga da'o ḡoere'ohe zu ihoze'ohe. Ebu vase boro zu kome'a idaze'ohe, zu Badi'a'a urate'ete'e ibiḡa hugano da'o ihoze'ohe. <sup>22</sup> E'ano'o 'ahi ḡadimatihi. Roma kiniḡa takesi moniḡa haune, idaḡa ga mene?”

<sup>23</sup> Iesu ani ze'a ani so'one'eta'a'e ederiro, ebu zina'a, <sup>24</sup> “Roma moniḡa\* ihoho'i! Iniu viga zu iniu niḡa e'e rana touga?” Ze'a naenaeniro. “A'e Roma kiniḡa† viga zu niḡa.”

<sup>25</sup> Ebu ani'a ziro. “Tena Roma kiniḡa ḡau'e Roma kiniḡa ane hano'i, u Badi'a ḡau'e Badi'a ane hano'i!” <sup>26</sup> E'ano'o ze vasevaze ubumao Iesu'a reirote'e ḡoe'a'e ve'oga

\* 20:24 Girikio, 'Denari' † 20:24 Girikio, 'Kaisara'

ra'ete'e mene idararo. Ebu Iesu'a ġadimuze naenaenirote'ano ze zaguzagadu sifu radiro.

*Runeono'o Iġune'ete'e moneo Ġoe'a  
(Mataio 22:23-33, Mareko 12:18-27)*

<sup>27</sup> E'e ġarugano Sadukea azaġa nu'a Iesu vaġe ariro. Sadukea azaġa'e vase'a runeono'o mene bare ġabode iġuni'uma rae reiro. <sup>28</sup> Ze Iesu ġadiniro, raena'a, "Ihore vaseġa, Mose'a goro ġoe'a 'ahige mirihiro. 'Ohoze 'ahogani'a rudanadu ane inuga'e eneġa 'o'o'a reine, ohoze negoġani'a ġozobaġa teite hahuradu ani rune negoġa niġa mouga veize ene fureno ha'uma. <sup>29</sup> Negoġa nidu'a 7 radiudo. Ibi'ani'a hahuriro ebu ubuga o'o'ano rudaro. <sup>30</sup> Negoġa 'aheuġani'a ġozobaġa teite hahuriro, rehano ani zuni ubuga o'o'ano rudaro. Ebu negoġa uġiduġa zuni ani teite hahuriro, rehano haġai idaġani'a fureraro. <sup>31</sup> Ebu negoġa nidu'a 7 ġozoba teite hahuriro, rehano nidu'a rudau hauġadu, ubudeze 'o'o'a reiro. <sup>32</sup> Hena vesu'u ġozoba zuni rudaro. <sup>33</sup> 'Ougadu runeono'o bare iġuni'uma madaġano roġae a'e iniu inuga re'uma? Mazaġa ohoze 7 ani teite hahuriro."

<sup>34</sup> Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Hahu'e raha azaġa 'adi veize ra'ohe. <sup>35</sup> Rehano runeono'o bare iġunadu Badi'a habao radoga idaġa ra'ete'e azaġa'e mene hahuri'uma. <sup>36</sup> Ebu ze mene bare ruda'uma, mazaġa ze'e tuġure viga heuġa. Ze'e runeono'o iġunirote'e azaġa u'ano, Badi'a ubuga ra'ohe.

<sup>37</sup> Runeono'o bare iġuni'uma moneo, Mose'a zuni Buka Zaġoġa zamaġano mirihiro. Ani butu zamaġano Badi'a hidirotene, 'ahige huniro, raena'a, 'Aberahamo Badi'a, Isako Badi'a zu Iakobo Badi'a!' Mazaġa ze amahi rudaro rehano, ze vine'e ġabode'ena'a Badi'a'e zeġe Badi'a rae reiro. <sup>38</sup> Badi'a'e mene rune azaġa Badi'a, rehano ġabone azaġa Badi'a. Zeġe nidu'a ani ubumao'e ġaboġa."

<sup>39</sup> Ebu Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa nu'a naenaeniro. "Ihore vaseġa, ġa faifaine raha!" <sup>40</sup> E'e enogano ze Iesu inare ġadine'ete'e mene bare haġairo.

*Keriso'e Iniu Mariga?  
(Mataio 22:41-46, Mareko 12:35-37)*

<sup>41</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Nougadu vase'a Keriso'e Davida mariga ra'ohe? <sup>42</sup> Davida ane'a Keriso moneo Salamo bukaġano 'ahige mirihiro.

'Badi'a'a eġe Zuhi'a Keriso niro, raena'a,  
"Eġe eda'e moneo ehoro'i,

<sup>43</sup> onamo eġe'a aġireġo nidu'a madu odaġo 'u'uġano ti'uma."

<sup>44</sup> Davida'a Keriso mazao 'Zuhi'a' rae huniro. E'ano'o Keriso'e Davida mene mariga ra'ohe."

*Mose Goro Ġoe'a Ihoze'ete'e Azaġa Ġiano'i  
(Mataio 23:1-36, Mareko 12:38-40, Luka 11:37-54)*

<sup>45</sup> Vaze nidu'a abitirote'e zamaġano, Iesu'a ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, <sup>46</sup> "Mose goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa faine ġiazo'i! Ze niguzoga raduni, dabua faġa haġadu oname onaihi, ebu vasevaze'a ne hunio hidine, 'Vaze boro,' rae gubaze ġorezihi ra'ohe. Nu'onu'o neġa zamaġano vase boroboro'a ehore'ete'e haba'ano ehorihi ra'ohe, zu muio zuni ehoro haba'a manoġano da'o ehorihi ra'ohe. <sup>47</sup> Ebu ze'e ġozoba so'ozadu toheze nidu'a meize'ohe, zu kuru faġafe ġurire kurau'ohe. E'ano'o zeġe haġai sau'a u'ano, aduga boro bagaġa hidi'uma.

## 21

### *Ĝozoba'a Ĝahunanirote'e Moniĝa (Mareko 12:41-44)*

<sup>1</sup> Iesu ani kuru neĝano ma'ora azaĝani'a Badi'a ĝahunani'ete'e moni mauĝaĝano zeĝe ĝahunone ufi'ete'e horoziro. <sup>2</sup> U ani zahara ĝozobaĝa 'ahoga zuni moni kome'a 'aheu ofoga horoniro. <sup>3</sup> Ebu ane tahi'atahi'a ziro, raena'a, “E hube hune zi'ohe, Zahara ĝozobaĝa 'ada'a ofata'e vase 'ahoga 'ahogani'a ofate'e teite mene idaĝa. Ĝozoba'e boro hune ofeĥa. <sup>4</sup> Ma'ora azaĝani'a zeĝe moni ĝeĥaĝaono'o tahiĝa da'o ofeĥa. U ĝozoba 'adi'e zahara roĝaeĝa, rehano ane mazao radi'u'ete'e moniĝa nidu'a ofeĥa.”

### *Mada Ĝonagano'e Haĝai nu Badeĝa (Mataio 24:3-14, Mareko 13:3-13)*

<sup>5</sup> Iesu tahi'atahi'a nu'a kuru neĝa hadi manoĝa hina ogorarote'e zu Badi'a harote'e rohorohoĝa biri ragano tirote'e ĝo'aniro. Rehano Iesu'a ziro, raena'a, <sup>6</sup> “Izidi zae'a horone'ete'e ĝauĝa e'e nidu'a'e agire azaĝani'a ruine hune hauĝi'uma. Madaĝani'a onaine hadi 'ahoga ani ranano mene radi'uma.”

<sup>7</sup> 'Ougadu ze Iesu ĝadiniro, raena'a, “Thore vaseĝa, 'ahi ĝauĝa'e nani'a furera'uma? E'e haĝaiĝa nidu'a furera'uma madaĝano, nagi haĝai nu badeĝani'a ibite furera'uma?” <sup>8</sup> Ani'a naenaeziro. “Ĝiano'i, vase'a tutuze ve'ozi'uma! Ze'e eĝe ni radu onai'uma, zu 'ahige re'uma, raena'a, 'E'e Keriso,' ebu 'Madaĝa 'ai haniteĥa!' Rehano ĝoereze ago ego'i! <sup>9</sup> Uti zu agato hariĝa ego'idene, ago rihano'i! 'Ahi ĝauĝa'e ibite furera'uma, rehano mada ĝonaga'e zogone mene ari'uma.” <sup>10</sup> Ebu hena ani ziro, raena'a, “Haba'a 'ahogani'a haba'a 'ahoga teite utiti'uma, zu gavamani 'ahogani'a gavamani 'ahoga teite utiti'uma. <sup>11</sup> Haba nunu zamaĝano haba'a hagare'ete'e boro'a furera'uma, zaga'a hia'uma zu ugi boro'a furera'uma. Ebu adureono'o riĥo ĝauĝa zu haĝai nu badeĝa boroboro'a furera'uma.

<sup>12</sup> Rehano 'ahi ĝauĝa ize mene fureranogano, vase'a za oboze teadu sausaui'uma, zu nu'onu'o neĝano zu ĝu'a neĝano ohoze ti'uma. Eĝe u'ano, kini zu gavana azaĝa mazao ri'izi'uma. <sup>13</sup> E'e'a fureraune, zae'a zeĝe mazao eĝe hari rouga madaĝa re'uma. <sup>14</sup> Zae moneo nagini ĝoe'a re'uma rae ago ibite zamare borofoi! <sup>15</sup> Mazaĝa za'a nagini re'uma ĝoe'a'e eĝe'a huhuzazi'uma, e'ano'o agireze 'ahogani'a zuni mene agatozi'uma. <sup>16</sup> Zae vize moze, negoze, nabudize zu vaseze'a revozini'uma ebu za nu'e runeo tuĝuzi'uma. <sup>17</sup> Za'e eĝe hegote'ete'e 'u'ano vase nidu'ani'a he'ehe'ezi'uma. <sup>18</sup> Rehano iguze zuni hube hune mene ruizi'uma. <sup>19</sup> Zae'a edau gigaraune za'e ĝabone tuĝutuĝu hidi'uma.

### *Ieruselema Haba'a Ruini'uma (Mataio 24:15-21, Mareko 13:14-19)*

<sup>20</sup> Ieruselema haba'a'e uti azaĝani'a ganaĝeĝanoga horono'idene, a'e Ieruselema haba'a ruini'uma madaĝa 'ai haniteĥa rae ederi'uma. <sup>21</sup> E'e madaĝano Iudea haba'ano radiu'ete'e azaĝa'e haba maĝa ferau ito'i! Ieruselema haba'a zamaĝano radiu'ete'e azaĝa'e ferau vaĝino'i! Ieruselema haba'a enogano radiu'ete'e azaĝa'e Ieruselema haba'a ago diuĝo'i! <sup>22</sup> Mazaĝa e'e madaĝano Badi'a'a Ieruselema azaĝa aduga hune zini'uma. Ebu Buka Zaĝoĝano peroveta azaĝani'a mirihirote'e ĝauĝa nidu'a huda'uma. <sup>23</sup> E'e madaĝano ahi'eta roĝaeĝa zu nune hina ene guraĝa ĝubuze'ete'e roĝaeĝa, ze'e fase vetuĝaĝa, feranoga mene idaĝa u'ano, aduga hidi'uma. Raha 'ahi'e aduga boro bagaĝa hidi'uma ebu Badi'a'a vase mazao maĝuno zini'uma. <sup>24</sup> Ze nu'e venisi hina ĝouze ruzi'uma, ebu nu'e oboze teadu, ĝu'a azaĝa teige, 'avo'a haba'a nunuo tutuze onami'uma. Iuda mene azaĝani'a Ieruselema haba'a sausaune radi'uma onamo zeĝe mada'a hauĝi'uma.

*Iesu'a Onaite'e Madaḡa**(Mataio 24:29-31, Mareko 13:24-27)*

<sup>25</sup> Mada, bato zu buzuva ragano haḡai nu badeḡa horoni'uma. Ebu raha 'ada haba nunu zamaḡano, davara zu sa'u boroboro guguḡa u'ano vaze nidu'a rihau ruda'uma ebu zamaze'a ada'adi'uma. <sup>26</sup> Vaze'a nagini rahao ada furera'uma rae zamare'ena'a rihau rudanadu higau bauri'uma, mazaḡa adure ḡianete'e gigi'aḡani'a'e hagahagari'uma. <sup>27</sup> Ebu e'e madaḡano eḡe, Vaze Ubugani'a ḡoze zamaḡano gigi'a inaraḡa boro zuni agaḡa manoḡa madu ovai'uma. Ebu vazevaze'a e'e horoni'uma. <sup>28</sup> 'Ahi ḡauḡani'a ḡadahe furerano'idene, iḡunadu dude ehamano'i, mazaḡa Badi'a'a zae ḡabozi'uma madaḡa 'ai haniteha.”

*Figi Ireḡa Hari Idaidaḡa**(Mataio 24:32-35, Mareko 13:28-31)*

<sup>29</sup> Ebu Iesu'a hari 'ahoga idaniro, raena'a, “Figi ireḡa zu ire nidu'a ḡiano'! <sup>30</sup> Rouḡani'a udufa'oga horono'idene, a'e irugu madaḡa haniteha rae edere'ohe. <sup>31</sup> E'e teige, 'ahiguḡani'a fureranoga horono'idene, a'e Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a haniteha rae edero'! <sup>32</sup> E hube hune zi'ohe, izidi radiu'ete'e azaḡa'e mene hauḡi'uma onamo 'ahiguḡaguḡani'a furera'uma. <sup>33</sup> Adure zu raha'e hauḡi'uma, rehano eḡe ḡoere'e mene hauḡi'uma.

*Ruhibe Rado'i*

<sup>34</sup> Tohotohe rado'i! Za mene 'ougine, re'ore'ete'e, gage'ete'e zu ḡaboneze zamare borofe'ete'e u'ano, zamaze'e aduda'uma. Ebu eḡe'a bare onae'ete'e madaḡano'e zaguzaga'uma, mazaḡa e'e 'ahiri miniḡani'a mani zu aba tabara 'ahirini'ete'e teigi'uma. <sup>35</sup> Raha 'adi azaḡa nidu'a e'e madaḡa hidi'uma. <sup>36</sup> E'ano'o adugani'a fureraune, ferau'ete'e zu eḡe, Vaze Ubuga zamao edau'ete'e veize, mada nidu'a kurau'ena'a tohotohe rado'i!”

<sup>37</sup> Mada nidu'a Iesu ani kuru neḡano ihozinu, u ohere nidu'a'e vaḡinadu Olive maḡa onamadu e'ea radiunu. <sup>38</sup> Ebu oherebau uzeuze vaze nidu'a Iesu ḡoere abitoga veize kuru neḡa onaminu.

**22***Iuda'a Iesu Revoharo**(Mataio 26:1-5, Mareko 14:1-2, 14:10-11, Ioane 11:45-53)*

<sup>1</sup> Isitiḡa O'o'a Beredi Muiḡa, niḡa 'ahoga'e Iḡine Mode'ete'e Muiḡa madaḡa hanitiro. <sup>2</sup> Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a Iesu manoga ibiḡa vaḡiro, mazaḡa vaze ḡuḡuvaḡani'a ederine, utiti'uma radu rihoziro.

<sup>3</sup> Isakariota vazeḡa niḡa Iuda'e Iesu tahi'a 12 zamaḡano tahi'a 'ahoga. Satani'a ane zama diuḡiro. <sup>4</sup> Ani Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu kuru neḡa taufe'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa vaḡe onamiro. Ebu zeḡe 'evoreo Iesu ri'inite'e ibiḡa vaḡe ḡoeriro.

<sup>5</sup> Ze matu'e rudanadu Iuda mazao ḡoere tiro, nina'a, “Moni ḡani'uma.” <sup>6</sup> Iuda ani naenaezina'a, “Manoḡa!” Ebu ani vaze ḡuḡuvaḡa o'o'a zamaḡano Iesu ri'inoga veize mada manoḡa vaḡiro.

*Iḡine Mode'ete'e Muiḡa Ruhibe Tiro**(Mataio 26:17-25, Mareko 14:12-21, Ioane 13:21-30)*

<sup>7</sup> Isiti O'o'a Berediḡa Muiḡa madaḡa ibi'a'e Iḡine Mode'ete'e Muiḡa ebu dibu'o mamoeḡa ubuga mau'ete'e madaḡa, e'e reiro. <sup>8</sup> Iesu ani Petero zu Ioane tuḡuze'ena'a, ziro. “Onamadu emeḡe oganoga veize Iḡine Mode'ete'e Muiḡa ruhibe to'i!” <sup>9</sup> Ebu zeḡe'a ḡadiniro. “Ḡa ura'e nouma ruhibe ti'uma?” <sup>10</sup> Ane'a naenaezina'a, “Ego'i! Ierusema haba'ano diuḡine, ohoze 'ahogani'a vu ḡoḡoreḡa odohe'ete'e horoni'uma.

Ebu ani ġaruna hegotadu ane'a diuġi'uma neġa diuġo'i! <sup>11</sup> Diuġadu e'e ne vazegħa 'ahige ġoreno'i, 'Thore vazegħani'a ane tahi'atahi'a teite Iġine Mode'ete'e Muiġa\* a'uma neġa zamaġa'e nou'e'e rae ġadimu'ohe.' <sup>12</sup> Ebu ani'a ne hitagano bazuni neġa boro 'ahoga ihozi'uma zu ruhibe teate'e ġauġa horoni'uma. De'ea ogomufe ruhibe to'i!" <sup>13</sup> Ze iġunadu onamiro, ebu Iesu'a zirote'e ġauġa nidu'a horoniro. 'Ougadu Iġine Mode'ete'e Muiġa ruhibe tiro.

### *Iġine Mode'ete'e Muiġa Aro*

*(Mataio 26:26-30, Mareko 14:22-26, 1Ko 11:23-25)*

<sup>14</sup> Madaġani'a feurirotene, Iġine Mode'ete'e Muiġa afine, Iesu ani apostolo azaġa teite e'e neġa zamaġano ehoriro. <sup>15</sup> Ebu ani'a ziro, raena'a, "E izema aduga hidogano, zae teite Iġine Mode'ete'e Muiġa 'ahi anoga hubehune uratiro. <sup>16</sup> Mazaġa eġe'a zi'ohe, e'e Muiġa 'ahi'e mene bare a'uma onamo Badi'a'a ibitohau'ete'e madaġano Iġine Mode'ete'e Muiġa hugani'a hubehune huda'uma."

<sup>17</sup> Ebu ani vaini vuġa bioġa madu Badi'a mazao kuranadu ziro, raena'a, "'Ahi madu zae zuni tahitahe gago'i! <sup>18</sup> Mazaġa eġe'a zi'ohe, e'e vaini vuġa mene bare gagi'uma, onamo Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a madaġani'a onai'uma." <sup>19</sup> 'Ougadu ani beredi meiro, zu Badi'a mazao kuranadu vahege tahitahadu ziniro. Ebu zina'a, "Beredi 'adi'e eġe ahiri. Zae zini'ohe. Eġe zamaroga radu haġaiġa 'adi haġao'i!"

<sup>20</sup> Ġorava ogomuġa enogano ani vaini vuġa bioġa madu ziro, raena'a, "Bioġa 'adi zamaġano'e eġe ru. Eġe'a zae u'ano rudanadu ruhe'a be'uti'uma, a'e ġoitore iziga ra'ohe. <sup>21</sup> Rehano ġiano'i! Eġe revoni'uma vazegħa'e emeġe teite ogau tiburu'ohe. <sup>22</sup> Eġe, Vaze Ubuga'e Badi'a urao ruda'uma. Rehano eġe revoni'uma vazegħa'e aduga hune hidi'uma." <sup>23</sup> 'Ougadu ze bare ġadimutitiro, raena'a, "Emeġe bo'aġano iniu'a 'ouge haġai'uma?"

### *Iniu'e Niġa Boro?*

<sup>24</sup> Ebu Iesu tahi'atahi'a bo'aġano iniu'e niġa boro raena'a zeġe'a bare ta'irotitiro. <sup>25</sup> Iesu'a zina'a, "Avo'a kiniġakiniġani'a zeġe haba azaġa zuhi'azi'ohe, ebu gigi'azeta azaġani'e haba azaġani'a 'Du'u vazegħa' rae huze'ohe. <sup>26</sup> Rehano za'e ze teige ago 'ougo'i! Zae bo'aġano iniu'a niġa boro reihine, ani'e vaze niġa kome'a heuġa rae re'uma. Ebu iniu'e zuhi'a reihine, tuġure vazegħa heuġa rae re'uma. <sup>27</sup> Iniu'e niġa boro? Ehore ogau'ete'e vazegħa ga tuġure vazegħa? A'e ehore ogau'ete'e vazegħa. Rehano e'e zae bo'aġano tuġure vazegħa heuġa.

<sup>28</sup> Eġe'a aduga hide onainute'e zamaġano za'e eġe teite radiu onaeha. <sup>29</sup> E'ano'o eġe Mama'a vaze nidu'a ibitozini'ete'e gigi'aġa inirote'e teige, e zae zuni e'e gigi'aġa zini'ohe. <sup>30</sup> Ebu eġe'a ibitohau'ete'e haba'ano za'e eġe teite oga'uma, zu kini'a ehore'ete'e haba'ano ehoradu Isaraela azaġa, 12 urabo, ibitozini'uma."

### *Petero'a Iesu O'oni'uma*

*(Mataio 26:31-35, Mareko 14:27-31, Ioane 13:36-38)*

<sup>31</sup> Ebu Iesu'a Simona niro, raena'a, "Simona, Simona! 'Adi ego'i! Satani'a, vuiti zuizuine'ete'e† teige, zae zama tuhunoga veize Badi'a umineha. <sup>32</sup> Rehano Simona, e ġae'a eġe mazao fie'ete'e'a mene daugiġine ġae rana kuraneha. E'ano'o ġae'a ġihuradu eġe vaġe bari'uma madaġano negoġo duġuru inarazono'i!" <sup>33</sup> Petero'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, e'e ġae teite ġuta'uma, ebu ġae teite ruda'uma zuni idaġa!" <sup>34</sup> Iesu'a niro, raena'a, "Petero, eġe'a ġa'ohe, ohoġore uzeuze ġae'a ġae uġidu 'o'ohena'a, e aġu'a rae re'uma. E'e ġaruganobu'u kokoroku'a uga'uma."

\* 22:11 Iġine Mode'ete'e Muiġa mamoeġa † 22:31 Vuiti hirive'ete'e zamaġano, vuiti zuizuinine, huga'e zamaġano radi'ohe ebu ogaġa'e buau rururu'ohe



<sup>35</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, “Eġe gau haġaoga veize tuġuzirote'e madaġano za'e moni, nihara ebu tamaka mene odohe onamiro. E'e zamaġano za idararo ga mene?” Ze naenaenina'a, “Idararo.” <sup>36</sup> Ebu Iesu'a raena'a, “Izidi'e vaze'a mene danazi'uma, e'ano'o monize zu niharaze odoho'i! Iniu iniu'e vesinize o'o'a ro'idene, dabuaze seronadu venisi hoito'i†! <sup>37</sup> Ibite eġe moneo peroveta vazega Isaia'a Buka Zaġoġano 'ahige mirihiro, raena'a, 'Vaze'a ani'e ġonore azaġa zamaġano 'ahoga rae reiro.' Eġe'a zi'ohe, e'e ġoe'a'e hube hune furera'uma. Eġe hari ibite mirihirota'a'e nidu'a hudau onae'ohe.” <sup>38</sup> Zeġe'a naenaeniro, raena'a, “Zuhi'a Boro, emeġe mazao'e venisi 'aheu.” Iesu'a ziro. “‘Ai ahiġa!’”

*Iesu'a Olive Maġano Kuraro*

*(Mataio 26:36-46, Mareko 14:32-42)*

<sup>39</sup> Ebu Iesu ani iġaiġa haġainute'e teige Olive maġa 'u'a buau onamiro. Zu ane tahi'atahi'a ane hegotiro. <sup>40</sup> Iesu'e e'e haba'ano feurirotene, ani zina'a, “‘Aha radiu'ena'a, Satani'a so'oso'ozine eġe mazao fie'ete'e'a mene dauġifine, kurano'i!” <sup>41</sup> Ebu Iesu ani mobade onamadu obena hina tuġadu kuraro, <sup>42</sup> raena'a, “‘Mama, ġa urato'idene, eġe mazaono'o bioġa aduga 'adi mae vaġino'i! Rehano mene eġe ura, ġae ura da'o haġao'i!” <sup>43</sup> Ebu tuġure viga'a adureono'o ane vaġe ovadu inaraharo. <sup>44</sup> Ani zamaġa ufeta adudu'ena'a, zamaġa tiba hanadu bare kuraro. E'ano'o irairaniro ebu irairagani'a ru teige rahao sore buaro.

<sup>45</sup> Iesu ani kuru haugadu ane tahi'atahi'a vaġe bare onamirotene ze bazuna haniziro. Mazaġa ze'e vetuġa rarote'ano'o ahirize'a taoraro. <sup>46</sup> E'ano'o ani'a ziro, raena'a, “‘Za nougadu baze radiu'ohe? Iġuno'i! Satani'a so'oso'ozadu eġe mazao fie'ete'e mene dauġifine, kurano'i!’”

*Iesu Obone Tiro*

*(Mataio 26:47-56, Mareko 14:43-50, Ioane 18:3-11)*

<sup>47</sup> Iesu'a ġoere'enogano, vaze ġuġuvaġani'a ani vaġe onairo. Ebu Iesu tahi'a 12 bo'aġano Iuda'a ibitadu fura'inoga veize Iesu uhiġa onairo. <sup>48</sup> Rehano Iesu'a raena'a, “‘Iuda, ġa'e eġe Vaze Ubuga revonoga veize fura'ihiohe?’” <sup>49</sup> Iesu tahi'atahi'a'e nagini'a furera'uma ederiotene, ze Iesu niro, raena'a, “‘Zuhi'a Boro, eme vesini hina utitozine idaġahehe?’” <sup>50</sup> Ebu ane tahi'a 'ahogani'a venisi ahase bunadu Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa tuġure vazega vari'iro. 'Ougadu eda'e teġaġa buniro. <sup>51</sup> Rehano Iesu'a raena'a, “‘Ago 'ougo'i!’” Ebu Iesu'a vaze e'e teġa obonadu faine manoniro.

<sup>52</sup> Iesu obonetouga veize onairote'e azaġa, Badi'a dibuo hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa, kuru neġa ġiane'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa zu vaze boroboro'e Iesu'a ziro, raena'a, “‘Za'e ġonore vazega obone ti'ete'e teige, vesini ebu somori boro madu eġe obohe touga veize onaahehe?’” <sup>53</sup> Mada nidu'a e'e zae teite kuru neġano radiunu. E'e zamaġano za'e mene obohe tiro. Rehano izidi'e za'a eġe obohe'ete'e madaġa zu uzabo gigi'a madaġa feureha.”

*Petero'a Iesu O'oniro*

*(Mataio 26:57-58, Mareko 14:53-54, 14:66-72, Ioane 18:12-18, 18:25-27)*

<sup>54</sup> Ze Iesu obone teadu Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa ne tutune onamiro. Petero zu faġanono'o zeġe ġaruna hegotiro. <sup>55</sup> Vaze nu e'e ne ġabi'a zamaġano ire roga hofadu ehore ġeġemaġiro. Petero zuni zeġe teite ehoriro.

<sup>56</sup> Tuġure roġaeġa 'ahogani'a Petero'e ire roga duhuġano ehore'enogano horoniro. Ani ġiane rune'ena'a, ziro. “‘Vaze 'adi zuni Iesu teite radiudo!’” <sup>57</sup> Rehano Petero ani o'oniro, raena'a, “‘Roġae, e vaze a'e aġua!’” <sup>58</sup> Mene faġa enogano vaze 'ahogani'a horonadu niro, raena'a, “‘Ġa zuni Iesu gatine'ete'e vazega 'ahoga!’” Rehano Petero'a

† 22:36 E'e ġoere idaidaġa. Huga'e 'Aduġa hidoga u'ano ruhibo'i'

nina'a, "Ohoze, e'e mene!" <sup>59</sup> Mada tahiḡa ḡarugano, vase 'ahogani'a te'ote'au ḡoeriro, raena'a, "Vaze 'adi hube hune Iesu teite radiudo, mazaḡa ani zuni Galilea vazega!" <sup>60</sup> Rehano Petero'a naenaeniro. "Ohoze! E ḡa'a nagini ra'eta'a'e aḡu'a!"

Petero ani ize ḡoere'ete'e zamaḡano, kokoroku'a ugaro. <sup>61</sup> Zuhi'a Boro'a vaetadu Petero ḡianiro. 'Ougadu Petero ani Zuhi'a Boro'a 'ahige nirote'e zamariro, 'Ohoḡore uzeuze kokoroku'a izema uganogano, ḡa'a ḡae uḡidu eḡe o'ohi'uma.' <sup>62</sup> Ebu ani Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa neonono buanadu niau rudaro.

### *Uti Azaḡani'a Iesu ḡareḡareniro*

<sup>63</sup> Iesu ḡiane'ete'e azaḡani'a ani ḡareḡareniro zu bouniro. <sup>64</sup> Ze ani ubumaḡa 'uadu bare ḡadiḡadiniro, raena'a, "ḡa peroveta vazega 'ahine, iniu'a bou'ate'e vazega ihofo'i!" <sup>65</sup> Ebu ḡoere sau'a sau'a hina ḡareḡareniro.

### *Vaze ḡihi'aḡa ḡihi'aḡani'a Iesu ḡadiniro*

*(Mataio 26:59-66, Mareko 14:55-64, Ioane 18:19-24)*

<sup>66</sup> Irarirotene, vase boroboro'a tibano nu'oraro. Ze'e Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa. Zeḡe kota zamaḡano Iesu mae ohoniro. <sup>67</sup> Ebu zeḡe'a niro, raena'a, "Efo'i! ḡa'e Kerisohe?" Iesu'a naenaenziro, raena'a, "Eḡe'a 'O'e' rae zine, za'e eḡe ḡoere mene mae ḡihini'uma. <sup>68</sup> Ebu eḡe'a 'E Keriso ga?' rae ḡadizine, za'e mene naenaehi'uma. <sup>69</sup> Rehano izidiono'o zama mone eḡe, Vaze Ubugani'a Badi'a gigi'aḡa eda'e naeo eho'i'uma."

<sup>70</sup> Zeḡe nidu'a ḡadiniro, raena'a, "Tena ḡa'e Badi'a Ubugahehe?" Ane'a zina'a, "O'e, zae'a e'e iniu rae ihi'ohe." <sup>71</sup> Ebu zeḡe'a zeḡe bare neneḡaniro, raena'a, "Eme Iesu'e ve'oḡa rae ra'ete'e vazega mene vaḡi'uma, mazaḡa emeḡe'a ane hebeono'o ḡoere ve'oḡa rate'e hube hune egeha!"

## 23

### *Pilato Zamao Iesu Mae Ohoniro*

*(Mataio 27:1-2, 27:11-14, Mareko 15:1-5, Ioane 18:28-38)*

<sup>1</sup> Kota e'e azaḡa nidu'a iḡuniro, ebu Iesu tutune onamadu Pilato zamao ohone tiro. <sup>2</sup> Ebu zeḡe'a Pilato mazao Iesu sau'a rae fureniro, raena'a, "Vaze 'adi'e emeḡe ne azaḡa so'ozadu ibi ve'oḡano tutuze'ohe. 'Roma kiniḡa mazao takesi ago hano'i,' rae ra'ohe zu ane'a bare raena'a, 'E'e kini zu Keriso,' rae ra'ohe!" <sup>3</sup> E'ano'o Pilato'a Iesu ḡadiniro, raena'a, "ḡa'e hube Iuda azaḡa kinihe?" Iesu'a naenaeniro. "O'e, ḡa'a ra'eta'e hube." <sup>4</sup> 'Ougadu Pilato'a tehadu Badi'a dibuo hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu vase ḡuḡuvaḡa ziro, raena'a, "E ani mazaono'o ve'oḡa 'ahoga mene horoneha." <sup>5</sup> Rehano ze te'ote'au ḡoeriro, raena'a, "Iesu ani, Galilea haba'anono'o Iudea haba'a nidu'a onamo Ierusalem'a 'ahi haba'ano zuni, vazevaze ihoze'ena'a haḡai ve'oḡa ibiḡano tutuze'ohe!" <sup>6</sup> Pilato ani ḡoere 'adi igirotene, ḡadiziro. "Iesu ani'e Galilea vazegahe?" <sup>7</sup> Ebu Iesu'e kini Heroda'a ḡiane'ete'e Galilea haba'a vazega rae ederiradu ani Heroda vaḡe tuḡuniro. E'e madaḡano Heroda ani Ierusalem'a haba'ano radiudo.

<sup>8</sup> Heroda'a Iesu horonirotene, ani matu'e rudaro, mazaḡa ani amahiono'o Iesu ḡianihi rae zamarinu. Ani ibite Iesu hariḡa igiro 'ahine, Iesu'a haḡai gigi'a haḡaoga horonihi reiro. <sup>9</sup> E'ano'o Heroda ani ḡadimu ḡehaḡa Iesu mazao haḡairo, rehano Iesu'a mene naenaeniro. <sup>10</sup> Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa zu Mose goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a iḡunadu ḡoere riḡa ḡehaḡa Iesu rana ḡoeriro. <sup>11</sup> Heroda ani ane uti azaḡa teite Iesu ḡirihoharo. Ebu dabua manoḡa haḡaohanadu Pilato vaḡe bare tuḡune onamiro. <sup>12</sup> Ibite Heroda ebu Pilato'e agiretitido, rehano e'e madaḡano'e vazetitiro.

<sup>13</sup> Ebu Pilato ani Badi'a dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡaḡihi'aḡa, vase boroboro ebu haba azaḡa huze nu'oziro, <sup>14</sup> zina'a, "Za'e vase 'adi'e vase ibi ve'oḡano ibitoziniro radu

tutune areha. Eġe'a zae zamao ġianatene, zae'a ane moneo rate'e ve'oġa 'ahogani mene horoneha. <sup>15</sup> Heroda'a zuni Iesu mazao ve'oġa 'ahogani mene horonadu ani emeġe vaġe bare tuġune onaeha. Ġiano'i! Iesu mazao'e runeo tuġuni'uma ve'oġani'e o'o'a! <sup>16</sup> E'ano'o eġe'a uti azaġa tuġuzadu Iesu masini'uma ebu tuġune buni'uma\*.”

<sup>18</sup> Rehano vaze ġuġuvaġa nidu'a huau iġuniro, raena'a, “Vaze adi'e mano'i, u Barabasi'e tuġune buno'i!” <sup>19</sup> Barabasi ani Ierusalemaha haba'ano gavamani utitoziniro zu vaze zimiro. E'ano'o ani ġu'ano ohoniro. <sup>20</sup> U Pilato ani vaze ġuġuvaġa teite ta'irotitiro, mazaġa ani Iesu tuġune bunihi reiro. <sup>21</sup> Rehano ze'a huario, raena'a, “Sataurono'i! Sataurono'i!” <sup>22</sup> Pilato'a ġae uġiduġano ziro, raena'a, “Ani nagi ve'oġa haġaeha? E ani rune moneo tuġuni'uma ve'oġa 'ahogani'a mene horoneha. E'ano'o e ani masine tauġi'uma ebu tuġune buni'uma!”

<sup>23</sup> Rehano vaze ġuġuvaġani'a Iesu satauronoga veize ġihau teote'au huario. Zeġe ago'e ufeta boro hune u'ano, <sup>24</sup> Pilato'a ze'a urate'ete'e ibiġano haġaoziniro. <sup>25</sup> 'Ougadu ani gavamani utitozinirote'e zu vaze goruzirote'e vazeġa, Barabasi ġu'ano'o mae buniro. U vaze ġuġuvaġani'a uratirote'e idunaġano, Iesu'e satauronoga veize uti azaġa evora ri'iniro.

### *Iesu Satauroniro*

*(Mataio 27:32-44, Mareko 15:21-32, Ioane 19:17-27)*

<sup>26</sup> Uti azaġani'a Iesu tutune onamirote'e zamaġano, Kurene vazeġa 'ahoga niġa Simona, ani'e ane habaono'o onae'enogano ibio hidiro. Uti azaġani'a obone teadu Iesu satauro mae heratoharo ebu Iesu ġaruna onamiro. <sup>27</sup> Vaze ġuġuvaġani'a zuni Iesu hegote onamiro. Zeġe bo'aġano roġaeroġae'a Iesu vetuġanadu niau kuario. <sup>28</sup> Iesu'a tehdadu zina'a, “Ierusalemaha roġaeroġae, eġe u'ano ago niano'i, rehano zae zu ubudeze veize niano'i! <sup>29</sup> Mazaġa aduga boro hidi'uma madaġa 'ai onai'uma. E'e madaġano vazevaze'a 'ahige re'uma, raena'a, 'Gabani roġaeġa zu ene ize 'izema mouga roġaeġani'e manoġa tauġi!’ <sup>30</sup> E'e madaġano ze maġamaġa kome'a boro zina'a, 'Fahanadu emeġe ġahifo'i!’ <sup>31</sup> E'e ire ġaboġa heuġa, rehano za'a sataurohi'ohe. 'Ougine za'e, ire roġa azaġa heuġa, aduga ufeta boro hidi'uma.”

<sup>32</sup> Ġonore boro vazeġa 'aheu zuni Iesu teite zemoga radu tutuze onamiro. <sup>33</sup> Ebu ze'e haba 'ahoga niġa Vadini Isiga feuriro. E'ea Iesu ebu ġonore vazeġa 'aheu satauroziro, vaze 'ahoga'e eda'e moneo zu 'ahoga'e kauri moneo. <sup>34</sup> Ebu Iesu'a sataurono'o reiro, raena'a, “Mama, zeġe haġai sau'a aġutu modo'i, mazaġa ze'e nagini haġae'eta'a'e aġu'a.” Ze'a iniu'e Iesu dabua me'uma radu kaġusi arahoġa arahiro.

<sup>35</sup> Vazevaze'e edanadu muririnu. U vaze ibitozini'ete'e azaġa'e Iesu ġirihoharo, raena'a, “Ani vaze 'ahoga'ahoga'e ġaboziro. Ani'e Keriso, Badi'a'a ohotirote'e vazeġa reine, ane'a bare ġaboni'uma!” <sup>36</sup> Uti azaġani'a zuni arahoharo ebu vaini vuġa ġiġi'a gagoharo. <sup>37</sup> Ebu ze nina'a, “Ġa'e Iuda azaġa kini ro'idene, ġae'a ġae bare ġabo'o'i!” <sup>38</sup> Iesu satauro hitaġano'e 'ahige mirihiro, 'Iuda Azaġa Kini'.

<sup>39</sup> Satauro rana'ono'o ġonore boro vazeġa 'ahogani'a Iesu roniro, raena'a, “Ġa'e Keriso ro'idene, ġae'a ġae bare ġabo'o'i ebu emeġe zuni ġabofo'i!” <sup>40</sup> Rehano ġonore boro vazeġa 'ahogani'a ġonore boro vazeġa omo ġoere riġa hina naenaenina'a, “Ġa Badi'a mene rihone'ehehe? Ġae zuni ane teite idaġa ruda'uma ebu Badi'a hidi'uma. <sup>41</sup> Emetane'e emeġe sau'a u'ano rudau'ohe, rehano vaze 'adi'e haġai sau'a 'ahogani mene haġairo.” <sup>42</sup> Ebu ane'a Iesu niro, raena'a, “Iesu, ġae'a ibitohau'ete'e haba'a ona'idene eġe zuni zamaro'i!” <sup>43</sup> Iesu'a naenaenina'a, “Hube hune ġa'ohe, izidi ġa'e eġe teite Badi'a habao radi'uma.”

\* **23:16** Mirihe farirote 'ahoga'e v. 17 'ahige ra'ohe, 'Izidi Iġine Mode'ete'e Muġano ani'a vaze 'ahoga ġu'a'ono mae bunifo'

*Iesu'a Rudaro**(Mataio 27:45-56, Mareko 15:33-41, Ioane 19:28-30)*

<sup>44</sup> Madai kirikiri meirotene, haba nidu'a uzabo'a 'uiro onamo ġorava mone mada uġidu. <sup>45</sup> Mada mene hiaro ebu kuru neġa dabuaġani'a nemo zigau 'a'adaro. <sup>46</sup> Ebu Iesu'a ġihau huaru, raena'a, "Mama, eġe vine'e ġae 'evoreo ti'ohe!" Ani 'ouge reirote'e enogano 'ai, iriga ri'iro.

<sup>47</sup> Roma uti azaġa ibitozini'ete'e ġihi'aġa'e nagini'a furerarote'e horonirotene, ani Badi'a niguniro ebu raena'a, "Hube hune vaze 'adi'e duduġa!" <sup>48</sup> Iesu satauro rudarote'e muririrote'e azaġa ġuġuvaġani'e nagini'a furerarote'e horonirotene, ze zuni vetuġa ranadu neze 'u'a barobaro 'uhiro. <sup>49</sup> Rehano Iesu vaze nidu'a zu Galilea haba'anono'o hegotirote'e roġaeroġaeġa nidu'a faġanono'o nagini'a furerarote'e muririro.

*Iesu Guriro**(Mataio 27:57-61, Mareko 15:42-47, Ioane 19:38-42)*

<sup>50-51</sup> Iudea haba'ano Arimatea vaze 'ahoga niġa Iosefa radiunu. Ani'e vaze manuġa zu duduġa, zuni Badi'a'a ibitohau'ete'e haba'a guhininu. Ani'e vaze ibitozini'ete'e azaġa boro zamaġano boro 'ahoga, rehano vaze boroboro'a Iesu matihi reirotene ani ze ġoere mene mae ġihiniro. <sup>52</sup> Ane'a Pilato vaġe onamadu eda'e'eda'e uminiro, raena'a, "Iesu rune ahi'a eno'!" Ebu hena Pilato'e reiro. "O'e". <sup>53</sup> 'Ougadu Iosefa'a sataurono'o Iesu ahiri mae bunadu dabua hina 'umiro. Ebu Iesu ahiri vatava varadirote'e 'iduġa izigano tiro. <sup>54</sup> A'e Bana Madaġa veize ruhibe'ete'e madaġa ġoravaġa, ebu Bana Madaġa hanitiro.

<sup>55</sup> Galilea haba'anono'o Iesu teite onairote'e roġaeroġae'e Iesu ahiri mae onamirote'e hegotiro ebu ahi'a tirote'e haba'a horoniro. <sup>56</sup> 'Ougadu ze neze bare onamadu Iesu ahiri aso hanoga veize murava hohoġa zu dehoru hohoġa manuġa ruhibiro. Rehano Mose goro ġoe'a idunaġano Bana Madaġa 'ahine, ze ahirize ohone baniro.

**24***Iesu'a Runeono'o Bare Ġabodiro**(Mataio 28:1-10, Mareko 16:1-8, Ioane 20:1-10)*

<sup>1</sup> Fura oherebau uzeuze roġaeroġae ze'a ruhibirote'e ahiri ase'ete'e muravaġa hohoġa madu idu onamiro. <sup>2</sup> Ze feurirote'e, idu 'ue'ete'e hadiġa boro kiune vaġinoga horoniro. <sup>3</sup> Ebu ze diuġiro, rehano Zuhi'a Boro Iesu ahiri mene horoniro. <sup>4</sup> Ze nagini'a ani mazao fureranate'e zamare 'ada'adiro. E'e madaġano vaze 'aheu'a tabara zeġe babaġano edaro. Ze'e dabua vazavazahoġa vidaro. <sup>5</sup> Ebu roġaeroġae'a rihau rudanadu zeġe mazao ovoe ġuġuriro. Rehano vaze 'aheu'a ziro, raena'a, "Za nougadu ġabone vazeġa rune haba'ano vaġe'ohe? <sup>6</sup> Ani ahao'e 'o'o'a, rehano ani bare ġabode iġuneha! Ani'a Galilea haba'ano nagini zirote'e zamaro'i! <sup>7</sup> Ani'a raena'a, 'Eġe, Vaze Ubuga'e revonadu sau'a azaġa evora ri'ini'uma ebu sataurohi'uma, rehano mada uġiduġano bare ġabode iġuni'uma." <sup>8</sup> 'Ouge reirotene, roġaeroġae'a Iesu'a reirote'e ġoe'a zamariro.

<sup>9</sup> Roġaeroġae'a idu haba'anono'o bare onaadu zeġe mazao nagini'a furerarote'e nidu'a Iesu tahi'a 11 zu ane vaze nunu nidu'a ziro. <sup>10</sup> Idu haba'a onamirote'e roġaeroġae'e Magadala roġaeġa niġa Maria, 'ahoga'e niġa Ioana, Iakobo vi'a niġa Maria ebu roġae nunu. Ze'e nagini'a fureranate'e apostolo azaġa mazao rae fureniro. <sup>11</sup> Rehano Iesu tahi'atahi'a'a ze ġoere'e ġiriho hariġa radu mene mae ġihiniro. <sup>12</sup> U Petero ani iġunadu idu haba'a dure onamiro. Ani'a ġuġuradu idu zamaġa ġianirotene, Iesu ahiri umirote'e dabuaġa da'o horoniro. Ebu ani nagini'a fureranate'e zamare 'ada'ade'ena'a, ne bare onamiro.

*Iesu'a Emausa Neġa Ibiġano Fureraro*  
(Mareko 16:12-13)

<sup>13</sup> E'e madaġano roġaeroġae ġoere igirote'e azaġa bo'aġano tahi'a 'aheu'a Emausa neġa ibiġa onaminu. E'e neġa'e Ierusalemha haba'anono'o ani faġa'e 11 kilomita.

<sup>14</sup> Anianine ibio oname'ena'a nagini'a fureranate'e ġauġa nidu'a ġo'ane onaminu.

<sup>15</sup> Zeġe'a ġo'ane oname'enogano, Iesu ane'a zeġe uhiġa aradu idaġa onamiro. <sup>16</sup> Zeġe horoniro rehano, mene ederiro a'e Iesu, mazaġa ze ani mene ederoga veize biriro.

<sup>17</sup> Iesu'a ziro, raena'a, "Ġanine oname'ena'a, nagini ġo'ane'ohe?" Ebu ze vetuġarau'ena'a tue edaro. <sup>18</sup> Ze bo'aġano vaze 'ahoga niġa Kuleopa'a naenaeniro, raena'a, "Izidi Ierusalemha haba'ano nagini'a fureranata'a'e vaze nidu'a edeġa. Ġa'e e'ea radiunu rehano, ġa'a da'o aġu'ahehe?"

<sup>19</sup> Iesu'a zina'a, "Nagini'a fureraneha?" Zeġe'a nina'a, "A'e Iesu, Nazareta vazeġa hariġa. Badi'a zu vaze nidu'a zamao ani peroveta vazeġa raha. Ani'e haġaiġa gigi'a haġainu zu ġoere gigi'a haraminu.

<sup>20</sup> Rehano Badi'a dibu'o hau'ete'e ġihi'aġaġihi'aġa zu vaze ibitozini'ete'e azaġani'a Iesu manoga radu Roma gavana 'evorao ri'iniro ebu satauroniro. <sup>21</sup> Eme'e ani Isaraela azaġa agireono'o mae vaġizi'uma vazeġa rae zamariro. Ebu Izidi Iesu rudarote'e madaġanono'o onao mada uġidu maha.

<sup>22</sup> U eme bo'aġano roġaeroġae nu'a zaguzagufeha. Ze ohereda'o idu haba'a onameha, <sup>23</sup> rehano Iesu ahi'a mene horoneha. Ebu ze bare onaradu, raena'a, 'Aneru'a emeġe mazao fureranadu Iesu'e bare ġabodeha rae raha.' <sup>24</sup> Emeġe bo'aġano vaze nu'a idu haba'a onamatene, roġaeroġae'a rate'e teige, ze zuni Iesu ahi'a'e mene horoneha."

<sup>25</sup> Iesu'a ziro, raena'a, "Za'e mene huhuzaġa! Peroveta azaġani'a reirote'e ġoe'a mene ġarihe mae ġihine'ohe. <sup>26</sup> Peroveta azaġani'a raena'a, 'Keriso'e 'ouge aduga me'uma, ebu hena ġabodadu ane haba aġaġano diuġiuma.'" <sup>27</sup> Iesu'a Buka Zaġoġa zamaġano Mose'ono'o onamo peroveta azaġani'a ani moneo mirihirote'e ġoe'a nidu'a faine ihoze onamiro.

<sup>28</sup> Ebu ze Emausa neġa hanitiro, rehano Iesu'e ize ibio onamihi reiro. <sup>29</sup> Ze Iesu radoga radu uminiro, raena'a, "Ġorava raneha zu mada'e hauġeha. E'ano'o emeġe teite bazih!" 'Ougadu ani zeġe ne diuġi' onamiro.

<sup>30</sup> Ani ogomu veize zeġe teite ehoriro. Ebu beredi madu Badi'a mazao kuranadu vahege ziniro. <sup>31</sup> E'e zamaġano ubumaze'a bohatanadu 'Ahi'e Iesu!' rae ederiro. Rehano zeġe ubumao ani dauġiro. <sup>32</sup> Ebu anianine ġoretitiro, raena'a, "Ibio ane'a eme teite ġoeratene zu Buka Zaġoġa huga me'odofeatene, zamafe'a matu'e rudaneha!"

<sup>33</sup> Ebu tahi'a 'aheu'a Emausa neġa'ono'o zogone iġunadu Ierusalemha haba'a bare itiro. E'ea Iesu tahi'a 11 zu zeġe teite radiunute'e vaze nu haniziro. <sup>34</sup> Ze raena'a, "Hube hune Iesu ani bare ġabodeha ebu Simona\* mazao fureraneha!" <sup>35</sup> 'Ougadu tahi'a 'aheu e'e'a zuni zeġe mazao Emausa ibiġano nagini'a fureranate'e zu Iesu'a beredi vahege'enogano Iesu ederate'e hariġa me'odoziniro.

*Iesu'a Tahi'aġa mazao Fureraro*  
(Mareko 16:14, Ioane 20:19-23, Apostolo 1:4-5)

<sup>36</sup> Ze harize me'ode'ete'e zamaġano Iesu'a tabara zeġe bo'aġano edaro, ebu raena'a, "Zama roġeġa zae teite rado'i!" <sup>37</sup> Rehano ze'e ane vine horone'ohe rae zamare'ena'a, zaguzagaru zu rihau rudaro. <sup>38</sup> Iesu'a ġadiziro, raena'a, "Za'e nougadu rihau'ohe? Nougadu 'Ahi'e iniu?' rae zamare doude'ohe? <sup>39</sup> 'Ahi eġe! Eġe 'evore zu oda ġiano'i! Ebu obohe nuro'i! E vine reifone, modarehe zu isinehe o'o'a reifo. Rehano za horohe'ete'e teige, e'e modare zu isineheta." <sup>40</sup> Ani 'ouge radu 'evoreġa zu odaġa ihoziro. <sup>41</sup> Rehano ze matu'e rudanadu zaguzagarote'e u'ano, ze ize Iesu ġoere mene

\* **24:34** Niġa 'ahoga'e Petero

mae ġihiniro. Ebu Iesu'a ġadiziro, raena'a, "Zae mazao ogomu nu e'ehehe?" <sup>42</sup> Zeġe'a ġozone kiroġa harotene, <sup>43</sup> ani'a madu zeġe ubumao aro.

*Iesu'a Ane Tah'i'atahi'a Ġoere Ġonaga Ziro*

*(Mataio 28:16-20, Mareko 16:15-18, Apostolo 1:6-8)*

<sup>44</sup> Ebu Iesu'a ziro, raena'a, "Eġe'a zae teite radiunute'e madaġano 'ahige ġoreziro. 'Mose goro, peroveta azaġa buka zu Salamo zamaġano eġe moneo mirihirote'e ġoe'a nidu'a hube hune hudafo.'" <sup>45</sup> 'Ougadu Iesu'a, zeġe Buka Zaġoġa ġoe'a huga ederifine, zamaze bohaniro. <sup>46</sup> Ani ziro, reana'a, "Buka Zaġoġa zamaġano 'ahige mirihiro. 'Keriso'e aduga hidi'uma, ebu mada uġidu zamaġano runeono'o bare ġabodi'uma. <sup>47</sup> Ebu ani tahi'atahi'a'a, Ierusalemaha'ano'o onamo haba nidu'ao, ane niġano hari manoġa harami'uma, raena'a, 'Ġihuro'i! 'Ougine, Badi'a'a haġaize sau'a aġutu modi'uma!' <sup>48</sup> Za'e e'e ġoe'ani'a hudanata'a'e horoneha, e'ano'o vase 'ahoga 'ahoga zuni eġe hari haramozini'uma. <sup>49</sup> Ġi'ano'i! Mama'a ġoere tirote'e Vine Zaġoġa eġe'a zae mazao tuġuni'uma. E'ano'o Ierusalemaha'ano guhiu rado'i, onamo Vine Zaġoġani'a ovadu ġiġi'aġa hina iriva'ozi'uma."

*Iesu'a Adure Itiro*

*(Mareko 16:19-20, Apostolo 1:9-11)*

<sup>50</sup> Ebu Iesu'a Ierusalemaha'ano'o ze tutuzadu Betania neġa uhiġa onamiro. Ebu evo'a ġihinadu zeġe veize kuraro. <sup>51</sup> Ani kurau'ena'a, ze muhizadu adure ġoha mae ġihine itiro. <sup>52</sup> Ebu ze Iesu niġunadu matu'uzeta Ierusalemaha'ano bare onamiro. <sup>53</sup> Ze iġaiġa kuru neġano radiu'ena'a, Badi'a niġa mae ġihininu.

## Apostolo Azağa Hağai

### *Goere Gadaheğa*

Buka 'adi'e "Apostolo azağa hağai" Uare (Kware) goereo tiro. Uare goere'e Garihe (Garia) goere teite ago tiba. Uare zu Gariheo goere'ete'e azağa'e nidu'a 1300. Ze'e Central Province, Rigo District haba'ano radiu'ohe. A'e Port Moresby-ono'o 70 kilomita south-east oname'ohe.

"Goere huga" e buka 'adi gonagano tiro, goere aduga ga iğaiğa mene igi'ete'e goe'a buka zağogano tirote'e huga ihozoga veize.

### *Buka mazağa*

<sup>1</sup> Hari 'adi'e Teofilo veize ti'ohe. Ege'a ibite tirota'a'e, Iesu'a gaudote'e zuni ihozidote'e nidu'a, ebu <sup>2</sup> onamo Vine Zağogani'a ibitohau'ena'a apostolo azağa goere ziniro, ebu adure goha mae itiro. Apostolo azağa'e Iesu'a inahe meirote'e azağa. <sup>3</sup> Iesu ani zaharaneadu rudarote'e enogano, mada gae gazağa gaubanana (40) apostolo azağa mazao fureraro. E'e zamağano ani 'ize gaboga ra'ete'e ihozoga veize hağai geħağa fureno zinido, ebu Badi'a'a zuhi'azi'uma goe'a rae furenido. <sup>4</sup> Zege'a nu'orarote'e madağa 'ahogano Iesu'a goere ziniro, raena'a, "Ierusalem neğano geno rado'i, onamo Mama'a rae tirote'e goe'ani'a hudanoga veize guhiano'i! E'e goe'a'e za ege mazaono'o igiro, raena'a, <sup>5</sup> Ioane Babatiso'e vu hina bapatizozido rehano, za'e, mada geħağa 'izema mougano, Vine Zağoga hina bapatizozu'uma."

### *Iesu adure goha mae gihine itiro*

<sup>6</sup> Mada 'ahogano ze bare nu'orarote'e zamağano, Iesu gadiniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, e'e madağano'e emege'a Isaraela haba'a bare madu emege'a emege bare gıafoga veize ibitofi'uma hehe?"

<sup>7</sup> Iesu'a naenae zina'a, "E'e madağa'e Mama'a ane niğano rae tiro. Za'e mene ederi'uma gauga. <sup>8</sup> Rehano Vine Zağogani'a zae vağe ovami'uma madağano za'e gigi'ağa me'uma. Ebu za'e ege hari rae fureni'uma, Ierusalem neğano, Iudea haba'ano, Samaria haba'ano onamoo haba gonaga."

<sup>9</sup> Iesu ani, 'ouge reirote'e enogano, zege ubumao adure goha mae gihine itiro, ebu goze'a 'uiro. <sup>10</sup> Iesu'a adure goha ite'enogano, ze adure gohani gagau gıane rune radiunu. Ebu gıano'i! Aneru ahe'u'a zege genağano edaro. Ze dabua 'uruğa hağairo, <sup>11</sup> ebu raena'a, "Galilea azağa, za nougadu de'ea edau'ena'a adure gohani gıane'ohe? Iesu ani zae mazaono'o adure goha mae gihine iteha. Ani'e 'ouge itate'e horonate'e teige vesu'u bare ovami'uma."

### *Hitaga neğano kurau nu'oraro*

<sup>12</sup> Ebu ze Olive mağanonono'o bare Ierusalem neğa itiro. E'e ibiğa'e kilomita tiba heuga. <sup>13</sup> Ze Ierusalem neğa feurirotene, hitaga neğa itadu zege'a radiu'ete'e haba'a diuğiro. E'e zamağano'e, Petero, Ioane, Iakobo, Aniderea, Firifo, Tomasi, Batolomeo, Mataio, Alofeo ubuga, niğa Iakobo, Zelote vazega, niğa Simona, ebu Iakobo ubuga, niğa Iuda. <sup>14</sup> Zege nidu'a nu'oru'ena'a, zamaze tibunadu iğaiğa kuraunu. Roğae nu, zu Iesu vi'a Maria, zu Iesu negoğa duğuru zuni zege teite nu'oraunu.

### *Matia'a Iuda iğuri meiro*

<sup>15</sup> E'e madağa 'ahogano Zuhi'a Boro mone azağa nu'onu'o bo'ağano Petero'a iğune edaro. Zege nidu'a'e mağa tiba zu gae ahe'u gaubanana (120) heuga. <sup>16</sup> Ebu zina'a, "Nego nabudi, ibite Vine Zağogani'a Davida neadu, buka zağogano tirota'a'e hudaro. A'e Iuda'a Iesu obone tirote'e azağa ibito zinirote'e hariğa. <sup>17</sup> Iuda'e Iesu'a inahe

meirote'e tahi'ağa 'ahoga. Ane zuni emeğe teite gau tiba hağaido. <sup>18</sup> Rehano ani'e reva moniğa hina haba 'ahoga hoitiro. E'ea vadini ibine uite ovoiro, ebu ahi'ani'a fu'uradu isiğani'a ğudau rururaro. <sup>19</sup> Hari 'adi'e Ierusalem azağa nidu'a igiro. E'ano'o zeğe'a haba a'a'e zeğe ğoereo Akeledama rae huniro. Ğoere e'e huga'e ru haba'a.

<sup>20</sup> Mazağa Salamo zamağano 'ahige tiro, raena'a, 'Ane haba'e ğahuturano'i!

Vaze tiba zu e'ea mene radi'uma.' (Salamo 69:25)

Ebu

'Vaze 'ahogani'a ane gau iĝu'a me'uma.' (Salamo 109:8)

<sup>21</sup> E'ano'o eme'e vaze 'ahoga me'uma, Iuda iĝuri mouga. Zuhi'a Boro Iesu'a emeğe teite radiudote'e madağa nidu'a, emeğe teite raudote'e vazeğa 'ahoga me'uma.

<sup>22</sup> E'e madağa'e, Ioane'a Iesu bapatonirote'eano'o onamo Iesu emeğe mazaono'o adure ğoha mae ğihine itirote'e. Ebu ane zuni Iesu'a bare ğabode iĝunirote'e rae furenifine."

<sup>23</sup> E'ano'o zeğe'a vaze aheu meiro. Vaze 'ahoga'e Barasaba rae hune'ete'e Iosefa, niğa 'ahoga'e Iusito, ebu vaze 'ahoga'e Matia. <sup>24</sup> Ebu ze Badi'a uminiro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ğa'e vaze zama nidu'a edeğa. E'ano'o ihofi'i, vaze aheu 'adi bo'ağano ğae'a mate'e vazeğa'e iniu? <sup>25</sup> Iuda'a modirote'e apostolo gauğa iĝu'a mouga veize. Iuda'e ane hağai sau'a u'ano ane'a radi'uma haba'a diuĝiro. <sup>26</sup> Ebu ze'e e'e veize kağusi arahoğa hağairotene, Matia meiro. E'ano'o Matia ani apostolo azağa gaubanana tiba fare teite me'ode tibuniro.

## 2

### *Pentekosi madağano Vine Zağoğani'a ovairo*

<sup>1</sup> Iesu'a bare ğabode iĝunirote'e ğarugano fura fu'o zu aheu fare (7) radirotene, Pentekosi\* madağa meiro. E'e madağano Zuhi'a Boro mone azağa nidu'a haba tibano nu'oru radiro. <sup>2</sup> E'e zamağano zavara boro'a onae'ete'e teige guguga boro'a adureono'o tabara gudau ovairo. E'e gugugani'a zeğe'a nu'orarote'e neğa iriva'oniro. <sup>3</sup> Ebu ire'a duhuru'ete'e heuğani'a mazane teige rovtadu, vaze tiba tiba ranao duhuranoga horoniro. <sup>4</sup> Ebu Vine Zağoğani'a e'ea radiunute'e azağa nidu'a iriva'oziro, ebu Vine Zağoğani'a ibito zenadu, ğoere 'ahoga 'ahogano ğoeriro.

<sup>5</sup> E'e madağano'e, Iuda azağa haba 'ahoga 'ahogano radiu'ete'e'a, Pentekosi muiğa 'auğoga rae Ierusalem neğa onaadu e'ea radiunu. Ze'e Badi'a gubane'ete'e azağa. <sup>6</sup> E'e harağa igirotene, vaze ğuğuvağani'a isau onairo. Ebu ze zamaze 'ada'adaziro, mazağa Zuhi'a Boro mone azağani'a ane ane ğoereo ğoeroga igiro 'ahine. A'e Iuda azağani'a haba 'ahoga 'ahogano radiu'ete'e ğoe'a. <sup>7</sup> Ebu ze zaguzaganadu, 'ahige reiro. "Adi duğuru'e nidu'a Galilea azağa rehano, <sup>8</sup> nouga'ahi emeğe tiba tiba ğoereo ğoeroga igi'ohe? <sup>9</sup> Eme'e Patia azağa, Media azağa, Elama azağa, ebu Mesopotamia haba'ano, Iudea zu Kapadokia haba'ano, Ponto zu Asia haba'ano radiu'ete'e azağa, <sup>10</sup> Ferigia zu Pamufulia haba'ano, Izipi haba'ano radiu'ete'e azağa, zu Libia haba'a zamağano Kurene neğa uhiğano radiu'ete'e azağa. Ebu Roma neğano radiu'ete'e azağa. <sup>11</sup> E'e zamağano'e Iuda azağa zu, Iuda mene azağa rehano zamaze ğihuradu Iuda azağa teite kurau tiburu'ete'e azağa. Ebu Kerete 'umuğa azağa zu Arabia haba'a azağa. Eme zeğe'a Badi'a gigi'a hağağa emeğe tiba tiba ğoereo ra'ete'e igi'ohe." <sup>12</sup> Ze zaguzagaru ebu zamaze 'ada'adaziro, ebu "Adi nagini?" rae ğaditiro. <sup>13</sup> Rehano vaze nu'e ğiriho zini'ena'a, 'ahige reiro. "Ze vaini vuğa borofe gageha."

\* **2:1** Pentekosi ğoere e'e huga'e ğae fu'o gaubanana (50). Iğine Mode'ete'e Muiğa madağanono'o me'ode onamo mada ğae fu'o gaubanana meine, Pentekosi Muiğa madağa me'uma.



*Petero'a vase ġuġuvaġa mazao haramiro*

<sup>14</sup> Ebu Petero'a apostolo azaġa gaubanana tiba fare (11) teite iġune edanadu, vase ġuġuvaġa mazao agoġa borofe'ena'a haramiro. "Tuda azaġa, zu Ierusalem neġano radiu'ete'e azaġa nidu'a, e'e, haġai 'ada'a nouge nouge fureranate'e rae bohanihi. Eġe ġoere fairu abito'i! <sup>15</sup> Za'e 'adi duġuru'e vaini vuġa gageha rae zamare'e gaogi. Ze mene gageha. 'Adi 'ize oherebau, mada fu'o zu ġazaġa fare (9 koroko). Vaze'e oherebau mene gagi'uma.

<sup>16</sup> Rehano 'adi'e peroveta vazega Ioela'a amahi rae furenrote'e haġaiġani'a fureraneha.

<sup>17</sup> 'Badi'a'a zi'ohe.

Mada ġonaga madaġa madaġano,  
vaze nidu'a mazao eġe Vine Zaġoġa  
ovoe be'unadu, iriva'ozi'uma,  
Ebu ubudeze zu aboeze'a  
eġe hari rae fureni'uma.

Zae ohoze iziga iziga'e  
Badi'a'a ihoze'ete'e haġaiġa  
zamaze hina horoni'uma,  
zu vase boroboro'e Badi'a'a  
ihoze'ete'e haġaiġa iġuna'uma.

<sup>18</sup> E'e madaġa madaġano tuġure azaġa  
ġu'a teige gaue'ete'e (slaves),  
ohoze zu roġae mazao zuni  
eġe Vine Zaġoġa owoe be'unadu,  
iriva'ozi'uma,  
ebu zeġe zuni eġe ġoere  
rae fureni'uma.

<sup>19</sup> Ebu eġe'a zaguzaga'uma haġaiġa  
adureo fureni'uma,  
zu eġe tahi gigi'a haġaiġa  
raha'o fureni'uma.

A'e ru, ire roga ebu ġisi boro.

<sup>20</sup> Mada'e uzabora'uma, ebu  
bato'e ru teige kanara'uma.  
E'e ġaruganobu'u Zuhi'a mada boro  
zu manoġa hune'a onai'uma.

<sup>21</sup> Ebu Zuhi'a Boro mazao  
umide'ete'e azaġa nidu'a'e  
ġabone hidi'uma.' (Ioela 2:28-32)

<sup>22</sup> Isaraela azaġa, ġoere 'adi ego'i! Za edeġa. Iesu, Nazareta neġa vazega ani, Badi'a'a tuġunadu, gigi'a haġaiġa, zaguzaga'uma haġaiġa zu Badi'a tahi haġaiġa ġehaġa zae bo'aġano haġaido. Badi'a ani e'e haġaiġa Iesu mazaono'o haġaadu, Iesu'e ane'a tuġunrote'e rae deheniro. <sup>23</sup> Ebu Iesu ani zae 'evoreo ri'inirota'a'e, Badi'a'a amahi toġunrote'e zu furera'uma rae ederrote'e haġaiġa. Ebu za'e Badi'a goro ġoe'a aġu'a azaġa zeadu, satauroo ikokoneadu runediro. <sup>24</sup> Rehano e'e vazega'e Badi'a'a rune zamaġano ġaniġanau'ete'eano'o mae vaġinadu, bare ġaboniro, mazaġa rune gigi'aġa'e Iesu obone touga mene idaġa 'ahine.

<sup>25</sup> Davida ani Iesu hari 'ahige rae reiro.

'E'e mada nidu'a eġe uhiġano  
Zuhi'a Boro horoninu.  
Mazaġa ani eġe eda'e moneo radiu'ohe.  
E'ano'o ġau 'ahogani'a zuni

mene hagahi'uma.

<sup>26</sup> E'ano'o zamahe'a matu'e'ohe,  
zu hebehe hina  
Badi'a nigune'ena'a, matu'e'ohe.  
E'a zamare'etene, ahirihe zuni  
runeono'o bare gaboni'uma  
rae re'uma.

<sup>27</sup> Mazağa ga'e ege'a rudaune,  
vinehe rune haba'ano  
mene modi'uma,  
ebu gae tuğure hağae hune'ete'e vazega'e  
ahi'ani'a ruhuranoga veize  
mene modi'uma.

<sup>28</sup> Ga'e gabone ibiğa ihoheha.  
E'e gae zamao matu'u hina  
iriva'ohi'uma.' (Salamo 16:8-11)

<sup>29</sup> Nego nabudi, e hubehune zi'ohe. Vouğafe Davida'e rudanadu ġuriro, ebu ani idu'e izidi 'ize radiu'ohe. <sup>30</sup> Ani'e peroveta vazega 'ahine, ani edeğa Badi'a'a ane mazao goe'a rinede tiro, raena'a, Davida mariga 'ahogani'a ane iğuri madu Kini re'uma.

<sup>31</sup> Davida ani vesu'u furera'uma hağaiğa horone'ena'a, Keriso'a bare gabode iğuni'uma hariğa rae fureniro, raena'a, rune haba'ano ani mene modi'uma, zu ahi'a'e mene ruhura'uma. <sup>32</sup> Ebu Iesu 'adi'e Badi'a'a bare gaboniro. Emege nidu'a e'e horonadu, rae furene'ohe. <sup>33</sup> Ebu ani'e Badi'a eda'e moneo ohoniro, ebu Moga mazaono'o Vine Zağoga madu emege mazao owoe be'unadu iriva'ofiro. Vine Zağoga'e Badi'a'a tuğuni'uma rae tirote'e. Ebu za'e e'e hağaiğa izidi 'ada horone'ete'e zu igi'ete'e.

<sup>34</sup> U Davida ani Keriso teige adure ġoha mene mae ġihine itiro. Rehano ani 'ahige reiro.

'Badi'a'a ege Zuhi'a Boro niro.  
Ege eda'e moneo ehoro'i!

<sup>35</sup> Onamoo ege'a agirego mae raharahazi'uma.' (Salamo 110:1)

<sup>36</sup> E'ano'o Isaraela azağa nidu'a fairu edero'i! Zae'a satauronirote'e vazega, Iesu'e, Badi'a'a Zuhi'a Boro zu Keriso rae ohoniro."

<sup>37</sup> Ze e'e igirotene, zamaze tuğano babaharo, ebu Petero zu apostolo azağa ġadiziro. "Negofe duğuru, eme nagini hağaine manoga?"

<sup>38</sup> Petero'a naenaezina'a, "Zae nidu'a, zamaze ġihuno'i, ebu Iesu Keriso niğano bapatizo mo'i! 'Ougine Badi'a'a zae sau'a rae modi'uma, ebu Badi'a'a Vine Zağoga zini'uma. <sup>39</sup> Badi'a'a goere 'adi rae tirota'a'e, Zuhi'a Boro emege Badi'a'a zamazi'uma azağa nidu'a veize. A'e zae, ubudeze zu haba fağa fağa azağa nidu'a."

<sup>40</sup> Ebu ani bare goere ġehağa hina haramiro, zu bare bare iraduguziro, raena'a, "Hağai ve'oğa azağa 'adi mazaono'o vağinadu, gabone mo'i!" <sup>41</sup> E'ano'o iniu iniu'a ane haramo mae ġihinirota'a'e bapatizoziro. Ebu e'e madağano vase mağa boro uğidu (3000) heuğa bapatizo madu zege moneo ragate mae zouziro.

### *Badi'a mone azağa tibano nu'oraro*

<sup>42</sup> Ze'e zamaze tiba hanadu, apostolo azağani'a ihozidote'e abito zinido ebu datitido, tibururo ogaudo, zu tibano kuraudo. <sup>43</sup> Ebu apostolo azağani'a zaguzaga'uma hağaiğa zu Badi'a tahi gigi'a hağaiğa ġehağa hağaido, ebu vase nidu'a zamazeo Badi'a rihone runiro. <sup>44</sup> Badi'a mazao firote'e azağa nidu'a tibano nu'oru radiudo, ebu ġauze nidu'a ġahugotitido. <sup>45</sup> Ebu habaze, neze zu toheze seronadu, iniu monize'a ferezinute'e nidu'a, zininu. <sup>46</sup> Ze mada nidu'a Dibu'o Neğano tibano nu'oranadu

kuraudo. Ebu ane ane neo matu'uzeta zu zama tiba teite ogau tiburaudo, <sup>47</sup> zu Badi'a nigunido, ebu Ierusalem azağa nidu'a zeğe mazao matu'inu. Mada nidu'a Zuhi'a Boro'a ġabone hide'ete'e azağa ragate ragate mae zouzido.

### 3

#### *Odağa sau'a vazega fainiro*

<sup>1</sup> Mada 'ahogano Petero zu Ioane'a kuru madağano Dibu'o Neğa itiro. A'e ġorava mone mada uğidu (3 koroko) zamağano. <sup>2</sup> U ibiheta 'ahoga, niğa Irağa Manoğa ra'ete'e genağano, odağa sau'a vazegani'a ehore radiro. Ani'e 'ouge fureniro, ebu mada nidu'a e'e haba'a tutune onamido, ebu Dibu'o Neğa diuğe'ete'e azağa mazao moni umidinu. <sup>3</sup> Ani Petero zu Ioane'a Dibu'o Neğa diuğihi ra'enogano horozadu, moni umiziro. <sup>4</sup> Rehano Petero zu Ioane'e ġiane runadu, Petero'a niro, raena'a, "Eme ġiafo'i!" <sup>5</sup> Odağa sau'a vazegani'e ġau 'ahoga ini'uma rae zamare ġiaziro.

<sup>6</sup> Rehano Petero'a niro. "E monihe o'o'a rehano, ege mazao radiu'ete'e ġauğa ġani'uma. Ege'a ġa'ohe. Iesu Keriso, Nazareta neğa vazega niğano iğunadu onamo'i!" <sup>7</sup> Ebu Petero'a ane eda'e 'evoreğa madu mae ġihinrotene, odağa zu kekeğani'a tabara inariro. <sup>8</sup> E'ano'o ani rafate iğunadu edaro, ebu oname onainu. Ebu rafate oname'ena'a zu Badi'a nigune'ena'a zege teite Dibu'o Neğa diuğiro. <sup>9</sup> Vaze nidu'a ane'a Badi'a nigune'ena'a oname'ete'e horonrotene, <sup>10</sup> ani'e Dibu'o Neğa ibihetağa, niğa Irağa Manoğano iğaiğa ehoradu, vaze mazao moni umidinate'e vazega rae reiro. Ebu ane mazao nagini'a furerarote'e u'ano, zaguzagau rudaro.

#### *Petero'a Dibu'o Neğano haramiro*

<sup>11</sup> Odağa manorrote'e vazegani'a Petero zu Ioane hegote ragavinute'e zamağano, vaze nidu'a zaguzaganadu, zege vağe isau dure onairo. A'e Solomona touraği ra'ete'e haba'ano. <sup>12</sup> Petero'a vaze ġehağani'a onaoga horozirotene, ziro, raena'a, "Isaraela azağa, za nouga'ahi zaguzagau'ohe? Zu nouga'ahi ġiağiafe'ohe? Za'a zamare'etene, emeğe'a ġiğ'afe hina vaze 'adi faina ga? Ga emeğe'a hube hune Badi'a gubane'ete'e u'ano faina ga?"

<sup>13</sup> Aberahamo, Isako, Iakobo, zu vouğafe'a kurano haudote'e Badi'ağani'a ane tuğure vazega Iesu mae ite nigune ġihiniro. Rehano zae'a Pirato 'evoreo ri'iniro. Ebu Pirato'e tuğune bunihirae zamariro rehano, zae'a Pirato zamao he'ehe'eni. <sup>14</sup> Za'e Vaze Zağoğa zu Duduğa he'ehe'eni, ebu vaze runedirote'e vazega 'ahoga mae bunoga veize umidiro. <sup>15</sup> Za'e ġabone zini'ete'e Zuhi'ağa maro, rehano ani'e Badi'a'a runeono'o bare ġaboniro. Ebu eme e'e horonadu 'ada rae furene'ete'e.

<sup>16</sup> Ebu Iesu mazao fie'ete'e u'ano vaze 'adi faineha. Za edeğa vaze 'adi'e mene edau ragavido. Iesu ni ġiğ'ağa u'ano zu Badi'a mazao fie'ete'e Iesu'a rifate'e u'ano vaze 'ada'a manore huneha. Zae nidu'a 'ada horone'ete'e.

<sup>17</sup> Nego nabudi, ege edeğa, Iesu marote'e madağano bone za'e ağu'a, ani mazao nagini hağairota'a'e, zu zae vaze boroboro zuni ağu'a. <sup>18</sup> Rehano Badi'a'a peroveta azağa nidu'a hebeono'o amahi rae furenirota'a'e Badi'a'a 'ahige hağae huniro, raena'a, 'Badi'a'a tuğunite'e Kerisoğa'e zaharani'uma.'

<sup>19</sup> E'ano'o zamaze ġihunadu Badi'a mone ro'i, zae sau'a vuzu'e modoga! <sup>20</sup> 'Ougine, Zuhi'a Boro'a vineze izifi'uma madağani'a onai'uma, ebu zae ġabozoga veize Badi'a'a amahi, Keriso rae ohonrote'e vazega tuğuni'uma. Niğa'e Iesu. <sup>21</sup> Rehano ani'e adureo 'ize radi'uma, onamo ġau nidu'a izifi'uma madağani'a onai'uma. A'e Badi'a'a amahi peroveta zağoğa azağa tuğuzadu rae furenirote'e hağaiğa. <sup>22</sup> Mose'a raena'a, 'Zuhi'a Boro zae Badi'a'a, zae bo'ağanono'o peroveta vazega 'ahoga ege heuğa zae veize tuğuni'uma. Ani'a nagini zite'e nidu'a ego hano'i! <sup>23</sup> Iniu'a ani ġoere mene ego haune, zege nidu'a Badi'a'a meirote'e azağa mazaono'o mae vağizadu ruizi'uma.' <sup>24</sup> Samuela

zu ane ġarunio peroveta azaġa onairote'e nidu'a zuni izidi fureru'ete'e ġauġa irina rae furenido.

<sup>25</sup> Za'e peroveta azaġa mariga, zu Badi'a'a zae vouġa mazao rinede tirote'e ġoe'a meirote'e azaġa. Mazaġa Badi'a'a Aberahamo nina'a, 'Habao radiu'ete'e iduhuġa nidu'a'e marigoono'o manogahe me'uma.' <sup>26</sup> Badi'a'a ane Tuġure Vazeġa tuġunirotene, Isaraela azaġa zae mazao ibite tuġuniro, zae tiba tiba haġaize sau'anono'o mae vaġizadu manoga zinifine.”

## 4

### *Petero zu Ioane oboze tiro*

<sup>1</sup> Petero zu Ioane 'ize vaze ġehaġa ġoreze'ete'e zamaġano, dibu'o hau'ete'e azaġa, Dibu'o Neġa ġiane'ete'e boro, zu Sadukea azaġani'a zeġe u'a onairo. <sup>2</sup> Ze'e apostolo azaġa aheu mazao maġune rudaro, mazaġa ze vaze ihoze'ena'a, Iesu'a runeono'o bare ġabodirote'e teiġe, vaze'e runeono'o bare ġabodi'uma rae, haraminu 'ahine. <sup>3</sup> E'ano'o Petero zu Ioane oboze tiro, ebu mada 'ai zuburiro 'ahine, ġu'a haba'ano ohozadu, e'ea baze irariro. <sup>4</sup> Rehano zeġe haramo igirote'e azaġa'e ġehaġani'a zeġe ġoere mae ġihiniro, ebu mae ġihinirote'e azaġa'e maġa boro fu'o (5000) heuġa re' itiro.

<sup>5</sup> Irarirotene, kanisoro azaġa, vaze boroboro zu goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġani'a Ierusalemema neġano nu'oraro. <sup>6</sup> Nu'onu'o zamaġano'e, dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa, niġa Anasi, ebu Kaiafa, Ioane zu Alesana, ebu dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa nabuga duġuru. <sup>7</sup> Petero zu Ioane'e zeġe zamao mae ohozadu ġadiziro, raena'a, “No'e gigi'aġa hina, ga iniu niġano odaġa sau'a vazeġa 'adi faineħa?”

<sup>8</sup> Ebu Petero ani Vine Zaġoġani'a iriva'onadu ziro, raena'a, “Isaraela Kanisoro azaġa zu Iuda azaġa boroboro, <sup>9</sup> odaġa sau'a vazeġa mazao haġai manoga haġaate'e zu nouge nouge ani fainate'e ġadimu'e heħe? <sup>10</sup> 'Ougine, zae zu Isaraela azaġa nidu'a 'adi edero'i! Iesu Keriso, Nazareta neġa vazeġa niġano vaze 'adi'e manore hunadu, zae zamao edau'oħe. Iesu'e zae'a satauroniro rehano, Badi'a'a runeono'o bare ġabonirote'e vazeġa. <sup>11</sup> Ani'e 'Zae, ne ogoru'ete'e azaġani'a, he'eħe'enirote'e hadiġa rehano, izidi du'e'ete'e hadiġa boro re' onaħa.' (Salamo 118:22)

<sup>12</sup> E'ano'o Iesu ane'a da'o emeġe ġabofi'uma. Mazaġa haba nidu'a zamaġano Badi'a'a emeġe ġabofoga veize'e ane da'o tuġuniro.”

<sup>13</sup> Vaze boroboro'e, Petero zu Ioane'a inare ġoeroga horozirotene, zaguzagaro, mazaġa zeġe'a ġiazirotene, Petero zu Ioane'e mene mirihirote'e azaġa, edeġa o'o'a. Zu ze edeġa, anianine'e Iesu teite raudote'e azaġa. <sup>14</sup> Zuni odaġa sau'ani'a manorirote'e vazeġani'a Petero zu Ioane teite edanoga horoniro 'ahine, ġoere 'ahoga rouga mene idararo.

<sup>15</sup> E'ano'o “Petero zu Ioane'e kanisoro nu'onu'o haba'anono'o mae buzo'i” radu, ze'e zeġe da'o ġo'aniro, <sup>16</sup> raena'a, “Eme zeġe mazao nagini haġaine manoga?” rae ġadititiro. “Ierusalemema azaġa nidu'a'e edeġa, zeġe'a gigi'a haġaiġa boro haġaata'a'e. Eme zeġe haġai o'onoga mene idaġa. <sup>17</sup> Rehano hari 'ada'a ne azaġa bo'aġano bororatite'e 'uoga veize, riħo ġoe'a zini'uma, raena'a, 'Iesu niġano vaze mazao ago bare ġoero'i!”

<sup>18</sup> Ebu ze'e bare huze zouzadu, “Iesu niġano ago hune zu bare ġoero'i, zu ago hune zu bare iħozo'i!” rae ziro. <sup>19</sup> Rehano Petero zu Ioane'a naenaezina'a, “Zae'a zae bare ġadizo'i! Badi'a ubumao, Badi'a ġoere mene egadu, zae ġoere egoga'e manoga ga?

<sup>20</sup> Mazaḡa eme'e nagini horonirote'e zu igirote'e ḡoe'a mene rae furenine'e mene idaḡa.”

<sup>21</sup> Ebu kanisoro azaḡani'a bare riho ḡoe'a zeadu, tuḡuze buziro. Ze'e adugano tuḡuzite'e ibiḡa mene horoniro, mazaḡa nagini'a fureranate'e u'ano vase nidu'a Badi'a niḡa nigune radiro 'ahine. <sup>22</sup> Gigi'a haḡaiḡano manorirote'e vaseḡa muriḡa'e ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) vitinoga.

*Iesu mazao fie'ete'e azaḡani'a Badi'a mazao kuraro*

<sup>23</sup> Petero zu Ioane'e tuḡuze buzirotene, Iesu mone azaḡa vaḡe onamiro, ebu dibu'o hau'ete'e boroboro zu vase boroboro'a zirote'e ḡoe'a me'odo ziniro. <sup>24</sup> Zeḡe'a ḡoere e'e igirotene, zamaze tibano teadu agoze borofe'ena'a Badi'a mazao kuraro, raena'a, “Zuhi'a Boro, ḡa'e adure, raha, davara zu e'e zamaḡano radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. <sup>25</sup> Ḡae'a Vine Zaḡoḡa tuḡunadu, ḡae tuḡure vaseḡa vouḡafe Davida hebeono'o ḡoeriro, raena'a,

'Nougaduni Iuda mene azaḡani'e maḡune rudaro,

zu haba 'ahoga 'ahoga azaḡani'e huga mene hidi'uma haḡaiḡa haḡaihi rae neneḡaniro?

<sup>26</sup> Kini azaḡa haba ḡiane'ete'e'a utitoga radu onairo,

ebu vase ḡihi'a ḡihi'ani'a

zeḡe teite tibano nu'oraro,

Zuhi'a Boro Badi'a zu Keriso teite utitoga veize.' (Salamo 2:1-2)

<sup>27</sup> E'e haḡaiḡa'e hubehune fureraro. Heroda zu Pontio Pirato'a Iuda mene azaḡa zu Isaraela azaḡa teite Ierusalem neḡano nu'oranadu, Iesu matihi rae neneḡaniro. Iesu'e ḡae Tuḡure Vazeḡa zaḡoḡa, ḡae'a Keriso rae ohonirote'e vaseḡa. <sup>28</sup> Rehano ze'e, ḡae'a irina ḡae gigi'ao zu urao furera'uma rae reirote'e haḡaiḡa Iesu mazao haḡairo.

<sup>29</sup> Zuhi'a Boro, izidi zeḡe'a riho ḡoe'a efate'e zamaro'i! Eme, ḡae tuḡure azaḡa inara rifo'i, emeḡe'a inare hunadu ḡae ḡoere rae furenoga veize! <sup>30</sup> Ebu evo'o 'eino'i, ugi azaḡani'a manoroga, zu ḡae tahi gigi'a furen'o'i ebu zaguzaga'uma haḡaiḡa haḡao'i, Iesu, ḡae Tuḡure Vazeḡa zaḡoḡa niḡano!”

<sup>31</sup> Ze kurau haḡirotene, zeḡe'a nu'orarote'e haba'ani'a hagahagariro. Ebu zeḡe nidu'a Vine Zaḡoḡani'a iriva'oziro, ebu Badi'a ḡoere inare rae fureniro.

*Iesu mazao fie'ete'e azaḡani'a ḡauze ḡahugo titiro*

<sup>32</sup> Iesu mazao fie'ete'e azaḡa'e zama zu zamaronenze tibano tinu. Vaze 'ahogani'a “'adi'e eḡe da'o tohe” rae mene reiro, rehano “vaze nidu'a tohe” rae ḡahugo titiro.

<sup>33</sup> Ebu apostolo azaḡani'a inare hune'ena'a Zuhi'a Iesu'a bare ḡabodirote'e hariḡa rae furene onaminu, ebu Badi'a ḡahunone manoḡa boro'a zeḡe nidu'a mazao radiunu.

<sup>34</sup> Ze tohe 'ahogani'a zu mene fereziro, mazaḡa habazeta azaḡa zu nezeta azaḡani'a e'e seronadu, moniḡa'e apostolo azaḡa vaḡe odohe onaadu, <sup>35</sup> zamazeo tiro, ebu moni'a fereze'ete'e azaḡa ḡahugo zinido.

<sup>36</sup> Vaze 'ahoga, niḡa Iosefa, Levi iduhu zu Kupro 'umuḡa vaseḡa. Ani'e apostolo azaḡani'a Banabasi rae hunido. Ni e'e huga'e inara zini'ete'e vaseḡa. <sup>37</sup> Banabasi ani'e ane haba seronadu, moniḡa'e apostolo azaḡa zamao tiro.

<sup>1</sup> Vaze 'ahoga niġa Anania. Inuga'e Safira. Ze habaze bo'aġa tahiġa seroniro. <sup>2</sup> Ebu Anania ani inugeta ġoere idanadu, e'e moniġa nu'e obone tiro. Ebu ġaha'a da'o apostolo azaġa vaġe odohe onamadu, zamazeo tiro.

<sup>3</sup> 'Ougadu Petero'a nina'a, "Anania, nougadu zamaġo'e Satani'a iriva'onadu, Vine Zaġoġa mazao ġurireha? Ġa'e seronirote'e moniġa ruga ġae veize obone teha. <sup>4</sup> Haba a'a'e, mene seronirote'e madaġano'e ġae haba. Seronirote'e enogano zuni e'e moniġa'e ġae moni. E'e hina ġae ura ġauġa haġaoga idaġa. Rehano ġa nougadu 'uguġa haġaiġa haġai'uma rae zamareha? De'uge mene zamarifo. Ġa'e vaze mazao mene ġurira rehano, Badi'a mazao ġurireha."

<sup>5</sup> Anania'e ġoere e'e igirotene, higau bauradu rudaro. Ebu e'e hariġa igirote'e azaġa'e nidu'a rihau rudaro. <sup>6</sup> Ebu Tah'i'a iziga nu'a onaadu, dabua hina ahi'a 'umiro, ebu herate bunadu, ġuriro.

<sup>7</sup> Mada uġidu (3 hours) enogano, inugani'a diuġi' onairo. Ani aġu'a nagini'a fureranata'a'e. <sup>8</sup> Ebu Petero'a ġadiniro, raena'a, "Eho'i! I'u'a odohe onaate'e moniġa'e zae haba seronirote'e moniġa hehe?" Ani'a naenaenina'a, "O'e, naeġa'e dei'e'e." <sup>9</sup> Petero'a niro, raena'a, "Nougaduni ġanine ġoere idanadu Zuh'i'a Boro Vineġa so'oneha! Ġiano'i! I'u gurate'e azaġani'e ibihetao e'e diuġi' onae'ete'e. Ġae zuni zeġe'a herate buġadi'uma."

<sup>10</sup> 'Ouge ra'ete'e zamaġano ani'e Petero oda babaġano higau bauradu rudaro. Ebu i'a gurirote'e tahi'aġa iziga izigani'a diuġi' onaadu Safira'a rudanoga horoniro. E'ano'o herate bunadu i'a uhiġano ġuriro. <sup>11</sup> Ekalesia azaġa nidu'a zu e'e hariġa igirote'e azaġa nidu'a'e rihau rudaro.

### *Apostolo azaġani'a vaze ġehaġa faiziro*

<sup>12</sup> Apostolo azaġani'a Badi'a tahi gigi'a haġaiġa zu zaguzaga'uma haġaiġa ġehaġa vazevaze bo'aġano haġaido, ebu Iesu mazao fie'ete'e azaġa nidu'a Solomona touraġio nu'oraudo. <sup>13</sup> Iesu mazao mene fie'ete'e azaġa'e zeġe teite 'auġoga mene idaġa 'ahine, tibani zuni mene 'auġiro, rehano vazevaze'a Iesu mazao fie'ete'e azaġa horozadu, "Ze'e vaze manoġa." reiro. <sup>14</sup> Rehano ohoze zu roġae ġehaġani'a Iesu mazao fiadu, ragate ragate me'ode tibuzido. <sup>15</sup> 'Ougadu ibi genaġano zuni, ugi azaġa tutuze onaadu, geda rana bazuze tido, Petero'a ibio onaadu zeġe uhiġano vitatite'ea, ane ahiri zauhaġani'a zauhazite'eba, ugize'a manoroga. <sup>16</sup> Ebu Ierusalem a uhiġa neġa neġanono'o zuni vaze ġuġuvaġani'a ugi azaġa zu vine sau'ani'a rana reirote'e azaġa tutuze onaido, ebu zeġe nidu'a'e manorido.

### *Apostolo azaġa sausauziro*

<sup>17</sup> Ebu dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa zu ane teite rau'ete'e azaġa nidu'a ahiahize ruziro. Ane teite rau'ete'e azaġa'e Sadukea azaġa. <sup>18</sup> E'ano'o ze'e apostolo azaġa oboze teadu, ġu'ano ohoziro. <sup>19</sup> Rehano Zuh'i'a Boro tuġure viga'a e'e ohe'ano ġu'a neġa ibihetaġa vava'adu mae buziro. <sup>20</sup> Ebu tuġure viga'a zina'a, "Onamo'i, ebu Dib'u'o Neġa zamaġano edanadu, ġabone iziga 'adi hariġa nidu'a vazevaze me'odo zeno'i!" <sup>21</sup> E'e egadu irarirote'e, Dib'u'o Neġa diuġadu, vazevaze ihoziro.

U dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa zu ane teite rau'ete'e azaġani'a nu'oranadu, kanisoro azaġa zu Israela vaze boroboro nidu'a huze nu'oziro, ebu apostolo azaġa ġu'a neġanono'o tutuze onaoga veize vaze tuġuziro. <sup>22</sup> Rehano zeġe'a ġu'a neġano feurirotene, apostolo azaġa mene horoziro. E'ano'o bare onamadu, zina'a, <sup>23</sup> "Ġu'a neġa ibihetaġa'e fairu biroga, zu ġu'a neġa gadine'ete'e azaġa'e ibihetao edau'enoga horoneha. Rehano ibiheta vava'atene, zamaġano'e vaze 'ahoga mene horoneha." <sup>24</sup> E'e hariġa igirotene, Dib'u'o Neġa ġiane'ete'e boro zu dibu'o hau'ete'e boroboro'e e'e haġaiġanono'o nagini'a furera' onami'uma, rae zamare 'ada'adaziro.

<sup>25</sup> Ebu vaze 'ahogani'a onaadu, ziro, raena'a, “Ġiano'i! Zae'a ġu'a neġano ohozate'e azaġani'e Dibu'o Neġa zamaġano edanadu, vaze ihoze'ohe.” <sup>26</sup> E'ano'o Dibu'o Neġa ġiane'ete'e boro'a ane tahi'a teite onamadu, apostolo azaġa tutuze bare onairo. Ze mene agato ziniro, mazaġa vaze rihoziro, iġite vazevaze'a maġunadu hadi hina zimi ruzi'uma rihoga.

<sup>27</sup> Ebu apostolo azaġa tutuze onairotene, kanisoro azaġa zamao ohoziro, ebu dibu'o hau'ete'e ġihi'aġani'a ġadiziro, raena'a, <sup>28</sup> “Eme goro ġoe'a riġa zae ziniro, vaze 'adi niġano vazevaze mene ihozoga. Rehano Ierusalem azaġa nidu'a zae'a ihoze hauġadu, vaze e'e'a rudarote'e aduga'e emeġe rana ti'ohe”

<sup>29</sup> Petero zu apostolo azaġani'a naenaezina'a, “Eme Badi'a ġoere igi'uma, u vaze ġoere'e mene igi'uma. <sup>30</sup> Iesu'e zae'a satauroo midau teadu rudaro rehano, vouġafe'a kurano haudote'e Badi'aġani'a runeono'o bare ġaboniro. <sup>31</sup> Izidi e'e vazeġa'e vaze ibito zini'uma Zuhi'aġa, zu vaze ġabozi'uma vazeġa radu, Badi'a'a ane eda'e moneo ohoniro. A'e Isaraela azaġani'a zamaze ġihunadu, sau'aze Badi'a'a rae modoga veize. <sup>32</sup> Eme'e e'e haġaiġa horonadu rae furene'ohe, zu Vine Zaġoġa zuni e'e rae furene'ohe. Vine Zaġoġa'e Badi'a'a ane ġoere igi'ete'e azaġa mazao tuġuniro.”

### *Gamaliela'a iradugu ġoe'a ziniro*

<sup>33</sup> Kanisoro azaġani'a Petero ġoere igirotene, maġune rudaro, ebu zimi ruzihi reiro. <sup>34</sup> Rehano Farisea vazeġa 'ahoga, niġa Gamaliela'a kanisoro azaġa bo'aġano iġune edaro. Ani'e goro ġoe'a ihoze'ete'e vazeġa, ebu vaze nidu'a ani gubaniro. Ani zina'a, “'Ahi duġuru gezo enona tuġuze buzo'i!” <sup>35</sup> Ebu ane'a kanisoro azaġa ziro, raena'a, “Isaraela azaġa, fairu zamaro'i, 'adi duġuru mazao nagini haġaihi ra'eta'a'e! <sup>36</sup> Muri nu onamirote'e'a, Teuda'a iġunadu, 'E'e nihe boro' radu, vaze maġa ġazaġani'a (400) ani hegotiro. Rehano ani'e mau runiro, ebu ani hegotirote'e azaġa nidu'a'e ferefere'uhiro. Ebu ani'a haġaidote'e haġaiġa'e nidu'a hauġiro. <sup>37</sup> Ani ġarugano, vaze nidu'a ni meirote'e (census) madaġano, Galilea vazeġa niġa Iuda'a iġunadu, vaze nu zamazadu Roma gavamani teite utitihhi reiro. Rehano ane zuni mau runiro, ebu ani hegotirote'e azaġa'e ferefere'uhiro. <sup>38</sup> Eġe iradugu ġoe'a 'ahi'e'e. 'Adi duġuru mazao ġau 'ahoga ago haġao'i! Tuġuze buzo'i! Mazaġa haġai 'adi'e vaze mazaono'o reine'e, ane'a hauġi'uma. <sup>39</sup> Rehano haġai 'adi'e Badi'a mazaono'o reine'e, za 'uoga mene idara'uma, zu za'e Badi'a utito ha'uma.”

<sup>40</sup> Ebu zeġe'a Gamaliela ġoere mae ġihiniro, ebu apostolo azaġa huze zouzadu, uti azaġani'a masiziro. Ebu “Iesu niġano ago ġoero'i!” rae zeadu, tuġuze buziro.

<sup>41</sup> Apostolo azaġa'e kanisoro neġanono'o matu'e'ena'a buaro, mazaġa ze'e Badi'a'a ane ubumao ra'ete'e azaġa radu, Iesu niġa u'ano nize sausaune'ete'e zamaġano tuġuziro 'ahine. <sup>42</sup> Ebu ze'e mada nidu'a Dibu'o Neġa zamaġano zu ne tibatibano ihozido, ebu “Iesu'e Keriso” raena'a, hari manoga ihozido zu haramido.

## 6

### *Zuhi'a Boro tahi'a danazoga gauġano vaze fu'o zu aheu fare ohoziro*

<sup>1</sup> Zuhi'a Boro tahi'a'a ġeharu onaminute'ea, Iuda azaġa bo'aġano, Giriki ġoe'ano ġoere'ete'e'a, Heberu ġoe'ano ġoere'ete'e mazao ufeta ġoeriro. Ze'e raena'a, “Mada nidu'a ogomu ġahuge'etene, eme ġozoba'e ogomu moneo iġize mode'ohe.” <sup>2</sup> E'ano'o apostolo azaġa gaubanana aheu fare'a (12) Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a nidu'a nu'ozadu ziro, raena'a, “Eme, apostolo azaġa'e Badi'a ġoere haramoga mene haġaadu, ogomu ġahuge'ete'ea mada hauġoga'e mene idaġa. <sup>3</sup> Nego nabudi, zae bo'aġanono'o vaze fu'o zu aheu fare (7) ohozo'i! Zae'a ġiazadu, zamazeo Vine Zaġoġani'a iriva'oze'ete'e zu faifaine zamare'ete'e azaġa mo'i! Eme e'e gauġa zeġe 'evorao ri'ini'uma. <sup>4</sup> U eme mada'e kuru zu haramo moneo da'o ti'uma.”

<sup>5</sup> Ġoere e'e igirotene, zeġe nidu'a e'e ġoe'a mae ġihiniro. Ebu vase 'ahoga niġa Stefano meiro. Ani'e Badi'a mazao fie gigaru'ete'e zu Vine Zaġoġani'a iriva'one'ete'e vaseġa. Zuni Firifo, Porokoro, Nikanoro, Timona, Pamena zu Antioka vaseġa, niġa Nikolao meiro. Nikolao'e Iuda mene vaseġa rehano, zamaġa ġihunadu Iuda azaġa teite kurau tiburu'ete'e vaseġa. <sup>6</sup> Ze apostolo azaġa zamao ohoziro, ebu apostolo azaġani'a kuranadu, 'evoreze zeġe rana tiro.

<sup>7</sup> Ebu ze Badi'a ġoere harama ġehane onamiro. Ebu Zuhi'a Boro tahi'a'a Ierusalemne neġano ġeharu onamiro, zu dibu'o hau'ete'e azaġa ġehaġa zuni Iesu mazao fiuro.

### *Stefano obone tiro*

<sup>8</sup> Stefano'e Badi'a'a ġahunone manoġa zu gigi'a boro hina iriva'oniro 'ahine, vase bo'aġano zaguzaga'uma haġaiġa zu Badi'a tahi gigi'a haġaiġa boroboro haġaido. <sup>9</sup> E'e madaġano'e, ġutarote'e teige tuġure vaseġa haġairote'eano'o vaġinirote'e azaġani'a Iuda azaġa kuru neġa 'ahogano nu'oraudo. E'e kuru neġa'e tuġure vaseġanono'o vaġinirote'e azaġa kuru neġa rae huniro. U mada 'ahogano, e'e azaġa nu'a Stefano teite ta'iro titiro. Ze'e Iuda azaġani'a Kurene haba'anono'o, Alesandria neġanono'o, Kilikia haba'a zu Asia haba'anono'o onairo. <sup>10</sup> Stefano ani Vine Zaġoġani'a iriva'onadu faifaine zamare'ena'a ġoeriro 'ahine, ze naenaenouga mene idararo.

<sup>11</sup> E'ano'o ze sifu vase nu so'oze tuġuzadu 'ahige rae fureniro, raena'a, "Stefano ani Mose zu Badi'a rae sausaunoga emeġe'a egeha."

<sup>12</sup> E'ano'o zeġe'a vase ġuġuvaġa, vase boroboro zu goro ġoe'a ihoze'ete'e azaġa tutuze so'ozadu, harae iġuniro. Ebu ze Stefano obone teadu, kanisoro azaġa zamao tutune onamiro. <sup>13</sup> Ebu zeġe'a vase nu tuġuzadu ġuriro ġoe'a rae fureniro, raena'a, "Vase 'adi'e Dibuo Neġa zu Mose goro ġoe'a rae sausaune'ena'a mene ġonabe'ohe. <sup>14</sup> Ani 'ahige rae rouga egeha. 'Iesu, Nazareta neġa vaseġani'a Dibuo Neġa fahi'uma, ebu Mose'a emeġe mazao ri'inirote'e haġaiġa'e ġihuni'uma.'" <sup>15</sup> Kanisoro azaġa nu'onu'o zamaġano ehorinute'e azaġa nidu'a Stefano ġiane runirotene, ani iriġa'e tuġure viga heuġa horoniro.

## 7

### *Stefano'a kanisoro azaġa zamao ġoeriro*

<sup>1</sup> E'ano'o dibu'o hau'ete'e ġihi'aġani'a ġadiniro, raena'a, "Zeġe'a ġae rana ti'ete'e ġoe'a'e huga hehe?" <sup>2</sup> Stefano'a naenaeniro, raena'a, "Nego nabudi, eġe'a ġoerite'e egono'i! Aġaġa Boro Badi'aġani'a vouġafe Aberahamo mazao fureraro, ani 'ize Mesopotamia haba'ano radiunute'ea. A'a'e ane'a Harani neġa 'izema onamogano. <sup>3</sup> Ebu Badi'a'a Aberahamo niro, raena'a, 'Ġae haba zu nabugo mode iġuno'i! Ebu eġe'a iho'ite'e haba'a onamo'i!'

<sup>4</sup> E'ano'o ane'a Kaledea azaġa haba modadu, Harani neġa onamadu e'ea radiunu. Ebu mogani'a e'ea rudarote'e enogano, Badi'a'a bare tuġunadu, zae'a izidi radiu'ete'e haba'a 'adi onairo. <sup>5</sup> Rehano e'e madaġano'e Badi'a ani haba tahiġani zuni Aberahamo mene haro. Rehano Aberahamo ubuga'e 'izema furenogano, Badi'a'a ane mazao ġoere rae tina'a, 'ahige reiro. 'Ġa zu ġae marigo, ġarugoo onate'e azaġani'a haba 'adi me'uma.' <sup>6</sup> Ebu Badi'a'a 'ahige rae niro, 'Ġa marigo'e haba faġano radi'uma, ebu muri maġa ġazaġa (400) ġutarote'e teige tuġure haġae'ena'a, gau'uma, ebu tuġuze sausauze ruzi'uma. <sup>7</sup> Ebu marigo tuġutuġuzirote'e azaġa, zeġe haġai sau'a naeġa, eġe'a haġai'uma. E'e ġaruganobu'u marigo'e e'e haba'a mode onaadu, haba 'adao eġe mazao kura'uma.

<sup>8</sup> Ebu Badi'a'a Aberahamo'e ane mone reifine ane teite ġoere rinede tiro. Ebu Badi'a'a ġoere rinede tirote'e rae furenoga radu, 'Ohoze ahiri rana iġuri haġao'i' rae



reiro. E'ano'o ubuga Isako'a furerarotene, mada fu'o zu uḡidu fare (8) meirotene, ahi'a rana iḡuri haḡairo. Ebu Isako ubuga'e Iakobo, ebu Iakobo ubuga'e vouḡafe gaubanana aheu fare (12). Ebu zeḡe mazaono'o Iuda azaḡani'a ḡehararo.

<sup>9</sup> Iakobo ubuga duḡuru'e negoze Iosefa mazao ahiahi meiro 'ahine, Iosefa'e vase mazao seroniro, ebu hoitirote'e vaseḡani'a Izipi haba'a tutune onamiro, ḡutarote'e teige tuḡure vaseḡa haḡaifine. Rehano Badi'a'e Iosefa teite radiudo, <sup>10</sup> ebu ani aduga hididote'e zamaḡanono'o mae vaḡinido. Badi'a'a edeḡa boro Iosefa haro 'ahine, Izipi kiniḡa Farao'a Iosefa'e manōḡa rae horoniro. Ebu Farao ani Izipi haba'a nidu'a zu ane ḡau nidu'a ḡianoga veize Iosefa'e Izipi ḡihi'aḡano mae ohoniro.

<sup>11</sup> Ebu zahara boro'a Izipi zu Kanana haba'a nidu'ao furerarotene, e'e azaḡa ḡaboneze'a rirau ḡouriro. Aḡife Iakobo duḡuru zuni ogomuze'a hauḡiro. <sup>12</sup> Ebu Iakobo ani, Izipi zamaḡano ogomu'e'e ra'ete'e igirotene, ubuga duḡuru tuḡuziro, ogomu nu hoitoga veize. A'e Izipi haba'a onamirote'e ḡadaheḡa. <sup>13</sup> Ḡae aheuḡano tuḡuzirotene, Iosefa'a negoḡa duḡuru ihoziro, ani'e iniu. Ebu Farao zuni Iosefa negoḡa duḡuru'a onamirote'e hariḡa igiro. <sup>14</sup> Ebu Iosefa ani moga Iakobo zu nabuga nidu'a onaoga veize ḡoere tuḡuriro. Negoḡa, nabuga nidu'a'e ḡae fu'o zu aheu fare gaubanana zu fu'o fare (75). <sup>15</sup> E'ano'o Iakobo ani Izipi haba'a onamiro, ebu ane zu ubuga nidu'a'e e'ea rudaro. <sup>16</sup> Ahirize'e Sekemu haba'a odohe onairo, ebu Aberahamo'a hoitirote'e iduḡano ḡuriro. A'e Aberahamo'a Hamoro ubuga duḡuru mazaono'o Sekemu haba'ano moni hina hoitirote'e haba'a.

<sup>17</sup> Ebu Badi'a'a irina Aberahamo nirote'e ḡoe'ani'a\* huda'uma madaḡani'a hani-tirotene, Isaraela azaḡa'e Izipi haba'ano ḡehararo. <sup>18</sup> U kini 'ahoga, Iosefa hariḡa aḡu'a vaseḡani'a Izipi kiniḡa reiro. <sup>19</sup> Ani'e goro ḡoe'a sau'a ohonadu, aḡife duḡuru sausaufe ruziro, ebu 'Eneze guraḡa mae modo'i, zeḡe rudanoga veize!' rae tuḡutuḡuziro.

<sup>20</sup> E'e zamaḡano Mose'a fureraro. Ani'e Badi'a ubumao ene manōḡa tauḡi. Ebu bato uḡidu ani'e Mose ane moga neo ḡubuniro. <sup>21</sup> Mose ani enoneo ti modirotene, Farao aboḡani'a horone madu, ane ubuga raena'a ḡubune borofiro. <sup>22</sup> Ebu Mose'e Izipi azaḡa edeḡa nidu'a ma'ena'a bororaro, ebu inaraḡeta ḡoerido zu haḡaiḡa haḡaido.

<sup>23</sup> Mose ani muriḡa ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) reirotene, ane nabuga Isaraela azaḡa ḡiazi' onamihi reiro. <sup>24</sup> Ane'a ḡiazi' onamirote'e zamaḡano, Izipi vaseḡa 'ahogani'a Isaraela vaseḡa 'ahoga sausaune'enogano horoniro. E'ano'o ani'a danane'ena'a, e'e naeḡa haḡaihi radu Izipi vaseḡa mau runiro. <sup>25</sup> Mose ani 'ahige rae zamariro, nabuga duḡuru'e ederi'uma, ani'e zeḡe danazoga veize Badi'a'a tuḡuneha. Rehano ze 'ouge mene zamariro.

<sup>26</sup> Irarirotene, bare onamiro, ebu Isaraela vaseḡa aheu'a utite'enogano horoziro. Ani utize'a hauḡoga veize 'ahige rae ziro, raena'a, 'Nouga'ahi ḡa negoḡota sausaute'ohē?'

<sup>27</sup> Rehano nabuga sausaune'ete'e vaseḡani'a Mose duine vaḡinadu 'ahige reiro, raena'a, 'Ḡa'e iniu'a emeḡe zuhi'afi'uma zu kotafi'uma vaseḡano oho'iro? Ḡa'a mene zuhi'afi'uma. <sup>28</sup> Ḡa'e ohoḡore Izipi vaseḡa mau runate'e teige eḡe zuni uḡuhihi ra'e hehe?' <sup>29</sup> Mose'a ḡoere e'e igirotene, ani Midiana haba'a ferou onamiro, ebu ani gariḡa rehano e'ea radiudo, ebu hahuradu ubuga aheu reiro.

<sup>30</sup> Muri ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) enogano Sinai maḡa uhiḡano haba boha'ano butu'a duhuru radiu'ete'e zamaḡanono'o, tuḡure viga'a Mose mazao fureraro. <sup>31</sup> Mose ani butu'a kode duhuru'enogano horonirotene, "Omo'e nagini?" rae zamariro. Ani fairu ḡianoga radu uhiḡa onamirotene, Zuhi'a Boro ago igiro. <sup>32</sup> 'E'e vouḡaḡo

\* **7:17** A'e Isaraela azaḡa Izipi haba'ano ḡutarote'e teige tuḡure azaḡa haḡairote'eano'o Badi'a'a mae vaḡizi'uma reiro.

Badi'a. Aberahamo, Isako, Iakobo duḡuru Badi'a.' Mose ani e'e igirotene, rihanadu rereraro, ebu ehamanoga zu mene idararo.

<sup>33</sup> Ebu Zuhi'a Boro'a nina'a, 'Tamaka mae vaḡino'i, mazaḡa ḡae'a edau'ete'e haba'a'e zaḡoḡa. <sup>34</sup> E hubehune Izipi haba'ano Isaraela azaḡa sausauze'ete'e horozeha, zu ḡaniḡanau'ete'e egeha. E'ano'o aduganono'o mae vaḡizoga veize ovaeha. Izidi ḡa'e Izipi haba'a bare tuḡu'e onami'uma.'

<sup>35</sup> Mose 'adi'e Isaraela azaḡani'a he'ehe'ene'ena'a, 'ahige nirote'e vazega. 'Ḡa'e emeḡe zuhi'afi'uma zu kotafi'uma vazega'ano iniu'a oho'iro? Ḡa'a mene zuhi'afi'uma.' Rehano Mose ani'e Isaraela azaḡa zuhi'azite'e zu aduganono'o mae vaḡizite'e veize Badi'a ane'a tuḡuniro. A'e butu'a kode duhuru'ete'e zamaḡano tuḡure viga'a Mose mazao fureranadu, ḡoere e'e haro. <sup>36</sup> Ebu Mose ani Isaraela azaḡa Izipi haba'ano'o tutuze vaḡiziro. E'e zamaḡano zaguzaga'uma haḡaiḡa zu Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa haḡaido. Ebu Izipi haba'ano zu Davara Kanaḡa ra'ete'ea, ebu haba boha'ano muri ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) 'ouge haḡaido. <sup>37</sup> Mose 'ada'a Isaraela azaḡa 'ahige rae ziro, raena'a, 'Badi'a'a zae bo'aḡanono'o peroveta vazega 'ahoga eḡe heuḡa tuḡuni'uma.' <sup>38</sup> Mose ani haba boha'ano vouḡafe nu'onu'o zamaḡano radiro. Ebu vouḡafe zu tuḡure viga nemaḡano edaunu. Ebu Sinai maḡano tuḡure viga'a Mose teite ḡoeradu, ḡabone ḡoe'a haro, ebu emeḡe mazao zuni ri'iniro.

<sup>39</sup> Rehano vouḡafe'e Mose ḡoere egoga mene urato haro. Ebu Mose he'ehe'enadu, zamaze hena, Izipi haba'a bare onamihi reiro, <sup>40</sup> ebu Aroni nina'a, 'Emeḡe ibitofoga veize badi'a nuḡo haḡafo'i! Mose ani Izipi haba'ano'o tutufe vaḡifiro rehano, izidi ani mazao nagini'a fureranata'a'e eme aḡu'a.' <sup>41</sup> E'ano'o ze ḡuriro badi'aḡa boromakau ubuga iraḡano haḡairo. Ebu ze ani dibu'o hanadu, 'evoreze hina haḡairote'e badi'aḡa nigune'ena'a e'e matu'uḡa haḡairo. <sup>42</sup> E'ano'o Badi'a'a ḡaruni ziniro, ebu zeḡe'a mada, bato zu buzuva mazao kuranoga rae re'ore'oze modiro. Haḡai a'a'e peroveta azaḡani'a buka zaḡoḡa zamaḡano tiro, raena'a, 'Isaraela azaḡa, za'e haba boha'ano muri ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) eḡe, mene dibu'oniro zu ḡahunoniro.

<sup>43</sup> Za'e badi'a 'ahoga, niḡa Moroko,  
ane kuru neḡa taruhaḡa,  
zu badi'a rae hune'ete'e  
buzuvaḡa 'ahoga, niḡa Refani,  
zae'a kurano hanoga radu  
haḡairote'e badi'aḡa herate ragavinu.  
E'ano'o za'e, eḡe'a Babulonia haba'a ro'ane,  
haba faḡano tuḡuze modi'uma.' (Amos 5:25-27)"

<sup>44</sup> Stefano'a bare 'aune ḡoere'ena'a, "Vouḡafe'a haba boha'ano radiudote'e madaḡano, zeḡe mazao'e Mose goro ḡoe'a ti'ete'e taruhaḡa 'e'e. A'e Badi'a'a Mose neadu, nouge nouge horonirote'e ḡauḡa idane haḡairo. <sup>45</sup> Muri nu enogano vouḡafe'a moze mazao taruha e'e mae 'auniro. Ebu Badi'a'a Iuda mene azaḡa haba 'adaono'o hegoze vaḡizadu, Iosua'a vouḡafe ibito zini'ena'a haba 'adi meiro. Ebu taruha e'e odohe diuḡadu, e'ea ohoniro, onamo Davida'a fureraro. <sup>46</sup> Davida'e Badi'a'a urato haro. Ebu ani'a Badi'a umine'ena'a, vouḡafe Iakobo'a kurano haudote'e Badi'aḡani'a radi'uma neḡa ogoratihi reiro. <sup>47</sup> Rehano e'e neḡa'e Davida ubuga, Solomona'a Badi'a veize ogoraro.

<sup>48</sup> Rehano Niḡa Hitaga Hune Badi'aḡani'e vase'a haḡae'ete'e neḡano mene radi'uma. E'e raena'a, peroveta vazega 'ahogani'a 'ahige reiro.

<sup>49</sup> 'Zuhi'a Boro'a 'ahige ra'ohe.

Adure'e eḡe ehoru haba'a,

zu raha'e eḡe oda ohone ti'ete'e haba'a.  
E'ano'o za'e eḡe ne ogoronouga  
mene idaḡa,  
zu eḡe'a radi'uma haba'a  
ogoronouga mene idaḡa.

<sup>50</sup> Adure zu raha ḡauḡa nidu'a  
eḡe 'evore hina haḡairo.' (Isaia 66:1-2)

<sup>51</sup> Za'e teḡa riḡa azaḡa! Zamaze'e tuḡa zu Badi'a ḡoere mene egohu'ohe. Ebu Vine  
Zaḡoḡa iḡaiḡa hezaho hau'ohe. Zae vouḡa'a haḡaidote'e haḡaiḡa, zae zuni haḡae'ohe.

<sup>52</sup> Peroveta azaḡa bo'aḡano zae vouḡa'a mene sausaunidote'e vazēḡa 'ahoga 'e'e ga?  
Vaze Duduḡani'a onait'e hariḡa irina rae furenrote'e azaḡa zuni zeḡe'a zimi ruzido.  
Ebu izidi za'e e'e vazēḡa onairotene, revo hanadu mau runiro. <sup>53</sup> Za'e Badi'a'a tuḡure  
viga tuḡuzadu goro ḡoe'a meiro, rehano goro ḡoe'a a'a'e hezaho haro."

### *Stefano hadi hina mau runiro*

<sup>54</sup> Stefano ḡoere igirote'e azaḡa'e zamaze ḡugize ruziro, ebu ani mazao ḡononeze  
atitiro. <sup>55</sup> Rehano Stefano'e Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu, adure ḡohani ḡiane'egano,  
Badi'a agaḡani'a borofe agaru'ete'e horoniro, zuni Iesu'a Badi'a eda'e moneo edanoga  
horoniro. <sup>56</sup> Ebu Stefano'a raena'a, "Ḡiano'i! E adure'a bohatanoga horone'ohe, ebu  
Vaze Ubugani'a Badi'a eda'e moneo edau'ete'e horone'ohe."

<sup>57</sup> E'e igirotene, ze 'evoreze hina teḡaze 'uiro, ebu huau borofe'ena'a, zeḡe nidu'a  
ani u'a dure onamiro. <sup>58</sup> Ebu Ierusalem neḡanono'o ahase onamadu, hadi hina mau  
sausauniro. Kota zamaḡano ḡuriro ḡoe'a Stefano rana ri'inirote'e azaḡani'e dabuaze  
mae vaḡinadu, ene iziga 'ahoga, niḡa Saulo oda babaḡano tiro.

<sup>59</sup> Zeḡe'a hadi hina mau'ete'e zamaḡano, Stefano ani Badi'a mazao kurau radiro,  
raena'a, "Zuhi'a Iesu, eḡe vine mae ḡihino'i!" <sup>60</sup> Ebu obenāḡa hina tuḡadu huario,  
raena'a, "Zuhi'a Boro! Zeḡe haḡai sau'a 'adi naeḡa zeḡe rana ago to'i!" Ani 'ouge  
reirotene, 'ai iriga ri'iro.

## 8

<sup>1</sup> Stefano mau runirota'a'e, Saulo ani mae ḡihiniro.

### *Ekalesia azaḡa sausauniro*

Stefano'a rudarote'e madaḡano Ierusalem ekalesia azaḡa sausaune ruze'ete'e  
haḡaiḡani'a fureraro. E'ano'o zeḡe nidu'a zeḡe zeḡe edeḡano Iudea zu Samaria haba'a  
ferau onamiro, u apostolo azaḡa'e mene. <sup>2</sup> Rehano Badi'a hubehune gubane'ete'e  
azaḡa nu'e Stefano ahiri mae ḡuriro, ebu niaro zu zamaze are rudaro. <sup>3</sup> E'e zamaḡano  
Saulo ani neḡaneḡa diuḡadu, ohoze roḡae ahase buzadu ḡu'ano ohozido, ebu ekalesia  
mae ḡuzuhe onamiro.

### *Firifo'a Samaria haba'a onamiro*

<sup>4</sup> Ekalesia azaḡa, Ierusalem neḡanono'o ferarota'a'e, haba'a haba'a onaminutene,  
Badi'a ḡoere haramido. <sup>5</sup> Firifo ani Samaria haba'ano ne 'ahoga ovoadu, Keriso hari  
haramiro. <sup>6</sup> Vaze ḡuguvaḡani'a Firifo haramo igiro, zu Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa  
haḡaoga horoniotene, zeḡe nidu'a Firifo haramo faifaine abito haro. <sup>7</sup> Mazaḡa vine  
sau'a sau'ani'a, zeḡe'a ragano reinute'e azaḡa ḡehaḡa mazaono'o ḡihau bagaḡa huau  
ḡaniḡanau'ena'a buaudo. Ebu ahi'a mene haganinute'e azaḡa zu oda sau'a azaḡa  
ḡehaḡani'a manorido. <sup>8</sup> E'ano'o e'e neḡano'e matu'u boro'a iri'aviro.

### *Nabone vazēḡa, niḡa Simona*

<sup>9</sup> Vaze 'ahoga, niḡa Simona ani, Firifo'a 'izema onaogano e'e neḡano radiunu.  
Ani'e muri nu zamaḡano baidi zu naho gaḡa haḡaido, ebu Samaria azaḡa e'e

haronirotene, zaguzagauo. Ani ane'a bare “nihe boro” raena'a, niġa mae ġihinido. <sup>10</sup> Ebu Samaria azaġa, zuhu'anono'o onamo boro ġonaga nidu'a, ani ġoere faifaine abito haunu, raena'a, “Vaze 'adi'e Badi'a ġigi'ani'a rana radu ġigi'aġa furene'ohe. E'e badi'aġa'e 'ġihi'a' rae hune'ete'e.” reinu. <sup>11</sup> Ani amahi baidi zu naho ġaġa haġaadu, vaze zaguzaguzinute'ea, ani ġoere ego haunu. <sup>12</sup> Rehano Firifo'a Badi'a'a zuhi'azi'uma hariġa manoġa zu Iesu Keriso ni rae hamirotene, ze ani ġoere'e hube rae ġihiniro, ebu ohoze zu roġae, bapatozo meiro. <sup>13</sup> Ebu Simona ane zuni, e'e ġoe'a mae ġihinadu, bapatozo meiro, ebu Firifo hegote ragavinu. Zuni Firifo'a Badi'a tahi haġaiġa zu ġigi'a haġaiġa boroboro haġaoga horonidotene, zaguzagauo.

<sup>14</sup> Samaria azaġani'a Badi'a ġoere mae ġihinirote'e hariġa, apostolo azaġani'a Ierusalemene ġeġano ġirotene, Petero zu Ioane'e Samaria azaġa u'a tuġuziro. <sup>15</sup> Ebu ze e'ea feurirotene, Samaria azaġa veize kuraro, zeġe'a Vine Zaġoġa mouga veize, <sup>16</sup> mazaġa Vine Zaġoġani'e zeġe zeġe mazao 'ize mene ovainu. Rehano ze'e Zuhi'a Boro Iesu niġano bapatozo da'o meiro. <sup>17</sup> Ebu Petero zu Ioane'a 'evoreze zeġe rana tirotene, ze'e Vine Zaġoġa meiro.

<sup>18</sup> Simona ani, apostolo azaġani'a 'evoreze vaze rana teadu, Vine Zaġoġa meirote'e horonirotene, moni zini'ena'a, 'ahige reiro, <sup>19</sup> raena'a, “Eġe zuni ġigi'a e'e eno'i! Eġe 'evorehe vaze rana tite'eba, zeġe Vine Zaġoġa mouga.”

<sup>20</sup> Rehano Petero'a naenaenina'a, “Moniġo'e ġae teite rudau onamo'i! Ġa Badi'a ġigi'a'e moni hina hoitoga idaġa rae zamare'e hehe? <sup>21</sup> Badi'a ġau 'adi zamaġano niġo o'o'a, mazaġa ġa zamarone'e Badi'a ubumao mene duduġa. <sup>22</sup> Zamaġo ġihunadu haġai sau'a a'e modo'i, ebu Zuhi'a Boro mazao umido'i! Nougine Zuhi'a Boro'a 'uguġa zamaroneġa zamaġoo meirote'e, aġutu modi'uma. <sup>23</sup> Mazaġa eġe'a horo'e'etene, ġa zama'e ahiahi sau'ani'a iriva'e'ohe, zu haġai sau'ani'a zamaġo obone ti'ohe.” <sup>24</sup> Ebu Simona'a Petero zu Ioane umize'ena'a, “Eġe veize Zuhi'a Boro mazao kurano'i, ġae'a rate'e ġauġani'a eġe mazao mene fureranoga veize!”

<sup>25</sup> Ebu Petero zu Ioane'e, Zuhi'a Boro'a zeġe ubumao haġaidote'e haġaiġa rae fureniro, zu Zuhi'a Boro ġoere hamiro. E'e enogano ze ġunadu Samaria ne ġehaġano Badi'a hari manoġa harame ragave'ena'a, Ierusalemene ġeġa bare itiro.

### *Firifo'a Etiopia haba'a vazeġa hidiro*

<sup>26</sup> Zuhi'a Boro tuġure viga'a Firifo niro, raena'a, “Iġunadu Ierusalemene ġeġano'o Gaza neġa ovoe'ete'e ibiġa ġuzu ovoro'i! A'e haba boha'a ibiġa.” <sup>27</sup> E'ano'o ani ġunadu e'e ibiġano ovoirotene, Etiopia vazeġa boro 'ahogani'a e'e ibiġano ovoe radiu'enogano hidiro. Ani'e Etiopia kuiniġa, Kanedake rae hune'ete'e veize gaue'ete'e vazeġa zu oma arinute'e vazeġa. Ani kuini moni nidu'a ġianinu. Ani Badi'a mazao kuranoga rae Ierusalemene ġeġa itadu, <sup>28</sup> bare ovoirote'e zamaġano. Ani'e hosi'a hutube'ete'e kiuga zamaġano ehoradu, peroveta vazeġa, Isaia bukaġa me'ode radiunu. <sup>29</sup> E'e zamaġano Vine Zaġoġani'a Firifo niro, raena'a, “Kiu 'omo u'a onamadu, e'e teite ġiri onamo'i!”

<sup>30</sup> E'ano'o Firifo'a kiu u'a dure onamirotene, e'e vazeġani'a Isaia bukaġa me'ode'enoga ġiro. E'ano'o Firifo'a ġadinena'a, “Ġa'a me'ode'ete'e ġoe'a huga'e, edeġa hehe?” <sup>31</sup> Ane'a naenaenina'a, “E hubehune mene idaġa. Vaze 'ahogani'a ihohine ederi'uma.” 'Ouge radu Firifo uminiro, ane teite kiu ranao ehoroga.

<sup>32</sup> Ane'a buka zaġoġa me'odirota'a'e 'ahi'e'e:

“Ani'e matihi radu tutune oname'ete'e  
mamoeġa teige,  
zu mamoe iguġa vari'e'ete'e  
vazeġa 'evorao  
sifu radiu'ete'e mamoeġa

ubuga teige, mene ġoeriro.

<sup>33</sup> Ani'e niġa mae ovoe'ena'a,

ġuriro ġoe'a hina kotaniro.

Iniu'a ane mariga hariġa

rae fureni'uma?

Rae furenoga'e mene idaġa,

mazaġa ġaboneġa raha 'adaono'o

mae vaġiniro 'ahine.” (Isaia 53:7-8)

<sup>34</sup> Etiopia vazegani'a Firifo ġadinena'a, “E ġadimu'ohe. Peroveta vazegā'e ane'a bare, ane hari ra'e ga, vaze 'ahoga hariġa?” <sup>35</sup> E'ano'o Firifo ani, buka zaġoġa ġoe'a, e'eano'o ġadaheni'ena'a, Iesu hari manoġa ane veize rae fureniro.

<sup>36</sup> Ze ibio oname'egano, vu horoniro. Ebu Etiopia vazegani'a raena'a, “Ġiano'i! Vu 'ahi'e'e. E bapatzohine idaġa hehe?” [ <sup>37</sup> Ane'a naenaenina'a, “Ġae'a zamaġo nidu'a hina Badi'a mazao fine idaġa.” Ebu Etiopia vazegani'a raena'a, “E, Iesu Keriso'e Badi'a Ubuga rae, mae ġihine'ohe.”] <sup>38</sup> Ebu ane'a raena'a, “Tena kiu tuo'i!” reiro. Ebu anianine kiuno'o buanadu, vu zamaġano ovoe edaro, ebu Firifo'a bapatzoniro.

<sup>39</sup> Zeġe'a vuono'o gaba tirirotene, Zuhi'a Boro Vine Zaġoġani'a Firifo zogone mae vaġiniro. E'ano'o Etiopia vazegā'e Firifo mene bare horoniro, rehano ani matu'uġeta bare onamiro.

<sup>40</sup> U Firifo ani Azoto neġano feuriro, ebu ani e'e haba'ano oname'ena'a, neġaneġa nidu'ao hari manoġa haramido, onamo Kaisarea neġano feuriro.

## 9

### *Saulo'a zamaġa ġihuniro*

<sup>1</sup> Saulo ani 'ize Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zimi hunihi rae radiunu. Ebu dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa vaġe onamadu, <sup>2</sup> uminiro, raena'a, “Damaseko neġano Iuda azaġa kuru neġa nidu'a veize so'a miriho'i! A'e Damaseko neġano iniu iniu Keriso Ibio oname'ete'e azaġa horozine, ohoze zu roġae, oboze teadu Ierusalemā neġa tutuze onaoga veize.” <sup>3</sup> Ani Damaseko ibiġano ne hanitirirotene, adureono'o agaġani'a ani rana tabara agara' ovairo. <sup>4</sup> Ebu Saulo ani rahao higau bauradu, ago 'ahoga igiro, raena'a, “Saulo, Saulo! Ġa nougadu eġe sausauhe ruhe'ohe?” <sup>5</sup> Saulo'a ġadine'ena'a, “Zuhi'a Boro, ġa iniu?” Ane'a naenaenina'a, “E'e Iesu, ġae'a sausauhe ruhe'ete'e vazegā. <sup>6</sup> Ġa iġuno'i, ebu Damaseko neġa onamo'i! Ġae'a haġai'uma gauġa e'eabu'u ġe'uma.”

<sup>7</sup> Saulo teite onamirote'e azaġa'e edau radiu'ena'a mene ġoeriro, mazaġa ze ago igiro rehano, vazegā mene horoniro. <sup>8</sup> Saulo'e rahaono'o iġunadu ubumaġa ra'anerotemo, ġau 'ahoga mene horoniro. E'ano'o ze Saulo 'evo'ano abinadu, Damaseko neġa diuġi' onamiro. <sup>9</sup> Saulo'e mada uġidu ehamanoga mene idararo, ebu vu gagoga zu oganoga mene idararo.

<sup>10</sup> Damaseko neġano'e Zuhi'a Boro tahi'a 'ahogani'a radiunu. Niġa'e Anania. Zuhi'a Boro'a iġuna teige ane mazao fureranadu ġoreniro. “Anania!” Ane'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro, e 'ada.” reiro. <sup>11</sup> Zuhi'a Boro'a nina'a, “Iġunadu, ibi duduġa ra'ete'e ibiġano onamo'i, ebu vaze niġa Iuda, ane ne onamo'i! Ebu Taso vazegā 'ahoga, niġa Saulo, ani veize e'ea ġadimano'i, mazaġa ani Badi'a mazao kurau'ohe. <sup>12</sup> U Saulo ani iġunu'ete'e teige'ete'ea, eġe'a vaze 'ahoga mae fureno hanadu horoniro. Niġa Anania. Ani diuġadu, Saulo rana 'evo'a tiro, ane bare ehamanoga veize.”

<sup>13</sup> Anania'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro! Vaze ġehaġani'a ani hari me'odoga igiro. Zu ane'a Ierusalemā neġano Badi'a mone azaġa sausauzidote'e haġaiġa nidu'a igiro.

<sup>14</sup> Ebu Damaseko neġano zuni dibu'o hau'ete'e boroboro'a tuġunadu onaeha, ġae ni rae kurau'ete'e azaġa nidu'a oboze touga veize.” <sup>15</sup> Rehano Zuhi'a Boro'a nina'a,

“Onamo'i! Vaze 'adi'e gauhe haḡaoga veize eḡe'a mae tiro, Iuda mene azaḡa zu zeḡe kini azaḡa, zu Isaraela azaḡa mazao eḡe ni rae furenoga veize. <sup>16</sup> Ebu eḡe ni u'ano aduga boro hidite'e ihoni'uma.”

<sup>17</sup> E'ano'o Anania ani onamadu Iuda ne diuḡiro, ebu 'evo'a Saulo rana teadu, 'ahige reiro, raena'a, “Saulo nego! Zuhi'a Boro Iesu, ḡae'a 'adi onae'egano ibio hidirote'e Zuhi'aḡa, ane'a tuḡuhadu onaeha, ḡae bare ehamanoga veize, zu Vine Zaḡoḡani'a ḡae zamao iriva'oga veize. <sup>18</sup> Ebu ḡozone eḡoḡa heuḡani'a ubumaḡa 'uirote'e'a tabara fitire buaro, ebu ani bare ehamaro. 'Ougadu ani iḡunadu bapatizo meiro, <sup>19</sup> ebu ogomu nu anadu, ahi'ani'a bare inariro.

### *Saulo'a Damaseko neḡano Keriso harame ḡadaheniro*

Saulo ani Damaseko neḡano mada nu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite radiro. <sup>20</sup> Ebu zogone Iuda azaḡa kuru neḡa neḡa onamadu, “Iesu'e Badi'a Ubuga” rae haramiro. <sup>21</sup> Iuda azaḡani'a e'e igirotene, zeḡe nidu'a zaguzagaro, ebu raena'a, “Vaze 'adi'e Ierusalem neḡano Iesu ni rae kurau'ete'e azaḡa sausauzirote'e vazega. 'Adao zuni e'e azaḡa oboze teadu, dibu'o hau'ete'e boroboro vaḡe tutuze onamoga radu onaeha.” <sup>22</sup> Rehano Saulo ani inare hune'ena'a harame onaminu, ebu Iesu'e hubehune Keriso rae doḡo'anerotene, Iuda azaḡa, Damaseko neḡano radiu'ete'e'a naenaenouga mene idararo.

<sup>23</sup> Mada ḡehaḡa hauḡirote'e enogano, Iuda azaḡa'e Saulo matihi radu neneḡaniro, <sup>24</sup> rehano Saulo ani ederiro. Iuda azaḡa'e ohere zu madai Damaseko ḡabi'a ibihetaḡano Saulo matihi radu ganato haunu. <sup>25</sup> Rehano ane tahi'a tahi'a'a Saulo ohere zamahanadu, fora'a boro zamaḡano ohonadu, ne ḡabi'a boha'anono'o mini hina dabane buniro.

### *Saulo'a Ierusalem neḡano haramiro*

<sup>26</sup> Ebu Saulo ani Ierusalem neḡa onamadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite 'auḡihi reiro, rehano zeḡe nidu'a Saulo rihoniro, mazaḡa ze 'ane, ani'e mene Zuhi'a Boro tahi'a, rae zamariro. <sup>27</sup> Rehano Banabasi'a Saulo zamahanadu, apostolo azaḡa vaḡe tutune onamiro, ebu Saulo'a Damaseko ibiḡano Zuhi'a Boro horonirote'e zu, Zuhi'a Boro'a ḡorenirote'e zu, Damaseko neḡano Iesu niḡano inare haramirote'e, me'odo ziniro. <sup>28</sup> E'e enogano, Saulo ani apostolo azaḡa teite Ierusalem neḡano re'ore'e oname onainu, zu Zuhi'a Boro niḡano inare haminu. <sup>29</sup> Ebu Saulo ani Iuda azaḡa, Giriki ḡoe'ano ḡoere'ete'e teite ta'iro titiro, ebu ze Saulo ma'uma ibiḡa vaḡiro. <sup>30</sup> Rehano Zuhi'a Boro mone azaḡani'a e'e ederirote'e, Kaisarea neḡa tutune ovoiro, ebu Taso neḡano tuḡuniro.

<sup>31</sup> Ebu Iudea haba'a, Galilea haba'a zu Samaria haba'a nidu'a zamaḡano ekalesia azaḡani'e uniho manoga madu inarinu, zu Zuhi'a Boro gubaninu. Ebu Vine Zaḡoḡa zuni danaze'ena'a nabudize'a ḡeharu onaminu.

### *Petero'a Ainea fainiro*

<sup>32</sup> U Petero ani haba 'ahoga 'ahoga onaminute'ea, ne niḡa Lidao Zuhi'a Boro mone azaḡa ḡiazi' onamiro. <sup>33</sup> Ebu vaze 'ahoga, niḡa Ainea hidiro. Ani'e ahi'a mene haganinu, ebu muri fu'o zu uḡidu fare (8) baze da'o radiunu. <sup>34</sup> Ebu Petero'a nina'a, “Ainea, Iesu Keriso'a fai'e'ohē. Iḡuno'i, ebu evaneḡo hego'i!” Ebu ani zogone iḡuniro. <sup>35</sup> Ebu Lida neḡa zu Saroni haba'a azaḡa nidu'a, ane'a edau ragavoga horonirote'e, zamaze ḡihunadu Zuhi'a Boro mazao firo.

### *Petero'a Tabita runeono'o ḡaboniro*

<sup>36</sup> U Iopa neḡano'e roḡae 'ahoga, niḡa Tabita'a radiunu. Ani'e Zuhi'a Boro mone roḡaeḡa 'ahoga. Tabita'e Heberu ḡoe'a, u Giriki ḡoe'ano'e Doreka\*. Ani'e iḡaiḡa haḡai

\* 9:36 E'e huga'e “dia”.

manoḡa haḡaido, zu ḡauze o'o'a azaḡa danazido. <sup>37</sup> Petero'a Lida neḡano radiunute'e zamaḡano Tabita ani uginadu rudaro. E'ano'o ani viro hanadu hitaga neḡano bazune tiro.

<sup>38</sup> U Lida neḡa'e Iopa neḡa uhiḡano. E'ano'o Zuhi'a boro tahi'a tahi'a'a Petero'e Iopa neḡano radiu'ete'e iḡirotene, vase ahe uane vaḡe tuḡuzi. Ebu ze Petero uminiro raena'a, "Ga emeḡe teite ḡarihe aro'i!" <sup>39</sup> Ebu Petero ani zeḡe teite onamiro. Ebu feurirotene, hitaga neḡa tutune itiro. E'ea ḡozoba nidu'a Petero edau varahiro, ebu niau'ena'a dabuaze zu nahune 'ue'ete'e koutiḡa ihoni. A'e Doreka'a ḡabogano turino zinirote'e.

<sup>40</sup> Ebu Petero ani zeḡe nidu'a tuḡuze buziro, ebu obenaḡa hina tuḡadu, Badi'a mazao kuraro. Ebu rune roḡaeḡa moneni ḡianadu niro, raena'a, "Tabita, iḡuno'i!" Ebu ani ubumaḡa ra'aro, ebu Petero horonadu, iḡune ehoriro. <sup>41</sup> Petero'a Tabita 'evo'ano madu mae ḡihine ohoni. Ebu Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaḡa zu ḡozoba nidu'a huze diuḡi. Ebu Tabita'a ḡabodate'e ihoziro.

<sup>42</sup> E'e hariḡa'e Iopa neḡa azaḡa nidu'a iḡi, ebu vase ḡehaḡani'a Zuhi'a Boro mazao fi. <sup>43</sup> Ebu Petero ani Iopa neḡano mada nu radiunu. Ani'e vase 'ahoga, niḡa Simona teite radiunu. Ani gau'e boromakau oḡaḡa ḡuhadu faininu.

## 10

### *Korunelio'a Petero huniro*

<sup>1</sup> Vaze 'ahoga niḡa Korunelio'a Kaisarea neḡano radiunu. Ani'e Itali uti azaḡa rae huze'ete'e ibito ziniro.\* <sup>2</sup> Ani zu ane neo radiu'ete'e azaḡa nidu'a'e Badi'a zamare'ete'e zu gubane'ete'e azaḡa. Ani'e Iuda azaḡa, tohe'a fereze'ete'e azaḡa borofe danazido, ebu iḡaiḡa Badi'a mazao kuraudo. <sup>3</sup> ḡorava 'ahogano mada uḡidu (3 koroko) zamaḡano, iḡunu'ete'e teigi. E'e zamaḡano Badi'a tuḡure viga'a ane mazao furera' ovaroga faifaine horoni. Ebu tuḡure viga'a, "Korunelio!" rae huniro. <sup>4</sup> Korunelio ani ḡiḡarone'ena'a, ḡiane runiro. Ebu ḡadimaro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ḡa nouge'ohe?"

Aneru'a naenaenina'a, "ḡa kuru zu ḡahugone'e Badi'a'a horonadu, zamare radiu'ohe. <sup>5</sup> Izidi 'ada vase nu Iopa neḡano tuḡuzo'i, vase 'ahoga niḡa Simona zamahanoga veize. Niḡa 'ahoga'e Petero rae hune'ohe. <sup>6</sup> Ani'e vase 'ahoga, niḡa Simona, e'e neo radiu'ohe. Simona'e boromakau oḡaḡa ḡuhadu faine'ete'e vaseḡa. Ani ne'e davara genaḡano."

<sup>7</sup> Ani ḡorenrote'e aneruḡa 'ai barirotene, Korunelio ani, ane tuḡure vaseḡa ahe zu ane uti vaseḡa 'ahoga ane tuḡure haḡae'ete'e huze onairo. Uti vaseḡa a'a'e Badi'a zamare'ete'e vaseḡa. <sup>8</sup> Korunelio ani, ane mazao furerarote'e nidu'a ihoziro, ebu Iopa neḡano tuḡuzi.

### *Petero'a Korunelio ne onamiro*

<sup>9</sup> Ze oname iraradu madai mone reirotene, Korunelio'a tuḡuzirote'e azaḡa'e Iopa neḡa hanitiro. E'e zamaḡano Petero ani, kuranoga rae ne binuḡa sebaḡa itiro.† <sup>10</sup> Ebu kurau'enogano vininiro 'ahine, ogatihi reiro. Ebu vase'a ogomu 'ize ruhine'ete'e zamaḡano, Petero ani iḡunu'ete'e teigi. <sup>11</sup> E'e zamaḡano adure'a bohatanoga horoni, ebu dabua rafaḡa boro bagaḡa heuḡani'e ariḡa ḡazaḡano obonadu raha none ovoe dabane'enoga horoni. <sup>12</sup> E'e ragano'e odaḡa ḡazaḡa maniḡa nunu nidu'a, dare'ete'e avazo heuḡa nunu, zu adure niniḡa nunu ḡehaḡa horoni. <sup>13</sup> Ebu ago 'ahoga iḡi, raena'a, "Petero, iḡuno'i! E'e manadu ano'i!" <sup>14</sup> Rehano Petero'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, a mene hune zu idaḡa. E'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a zamaḡano mene deheḡa ga sau'a rae hune'ete'e bonariḡa'e mene au onaido." <sup>15</sup> Bare

\* **10:1** Ani uti azaḡa maḡa tiba (100) ibito ziniro. † **10:9** Zeḡe ne'e binu'e funu o'o'a, rehano raha hina sebaḡa haḡaido.

hena ago igiro, raena'a, “Badi'a'a dehenate'e bonariġa'e mene deheġa rae ago ro'i!”  
<sup>16</sup> E'e haġaiġani'e ġae uġidu fureraro. E'e ġarugano dabua rafaġa'e zogone adure  
 ġoha bare itiro.

<sup>17</sup> Petero'a horonirote'e huga'e nagini rae zamare 'ada'adinute'e zamaġano,  
 Korunelio'a tuġzirote'e azaġani'e Simona ne vaġe'ena'a, ibihetaġano edaro. <sup>18</sup> Ze  
 huau ġadimu'ena'a, “Vaze niġa Simona, niġa 'ahoga Petero rae hune'ete'e, ani  
 'ahama radiu'e hehe?” <sup>19</sup> Petero ani, horonirote'e huga'e nagini rae 'ize zamare  
 radiu'enogano, Vine Zaġoġani'a Petero niro, raena'a, “Ġiano'i, Simona! Vaze uġidu'a  
 ġa vaġe'ohe. <sup>20</sup> Iġunadu ne zamaġa diuġi' ovoro'i! Ago zamare 'ada'ado'i, rehano  
 zeġe teite onamo'i, mazaġa eġe'a tuġuzeha.”

<sup>21</sup> Petero ani ovoadu, vaze uġidu ziro, raena'a, “Zae'a vaġe'ete'e vazeġa'e eġe. Za  
 nougadu onaeha?” <sup>22</sup> Zeġe'a naenaenina'a, “Eme'e vaze 'ahoga, niġa Korunelio, ane'a  
 tuġufadu onaeha. Ani'e Itali uti azaġa ibito zini'ete'e vazeġa. Ani vaze duduga zu  
 Badi'a gubane'ete'e vazeġa. Iuda azaġa nidu'a ani nigune'ohe. Ebu tuġure viga  
 zaġoġani'a Korunelio niro, raena'a, 'Vaze 'ahoga niġa Petero, ani ġae ne zamahu  
 aro'i, ane'a nouge reite'e igifine.’” <sup>23</sup> E'ano'o Petero ani vaze uġidu ne zamaġano mae  
 zouzadu, e'ea baziro.

Irarirotene, Petero'e zeġe teite iġuniro. Ebu Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaġa  
 nu zuni Iopa neġanono'o ane teite onamiro. <sup>24</sup> Ebu oname ohereranadu, bare  
 irarirotene, ġorava moneo Kaisarea neġano feuriro. U Korunelio ani, nabuga zu  
 ane vaze manoga manoga huze nu'ozadu, guhiu radiunu. <sup>25</sup> Petero'a Korunelio neo  
 diuġirotene, Korunelio ani Petero teite hidadu, Petero odaġa babaġano ġuġure'ena'a  
 matu'o haro. <sup>26</sup> Rehano Petero'e “Korunelio, iġuno'i!” raena'a, ani mae ġihiniro, ebu  
 raena'a, “Eġe zu vaze tauġi.”

<sup>27</sup> Petero ani Korunelio teite ġoere'ena'a ne zamaġa diuġiro, ebu vaze ġehaġani'a  
 nu'oranoga horoziro. <sup>28</sup> Ebu Petero'a ziro, raena'a, “Za Iuda azaġa goro edeġa.  
 Eme'e Iuda mene azaġa teite mene unihe'ohe. Rehano Badi'a'a ihina'a, 'Vaze  
 'ahoga hune'ena'a, mene deheġa ga sau'a rae mene re'uma.’” <sup>29</sup> E'ano'o ġae'a ġoere  
 tuġuratene, mene hezaha rehano, onaeha. E'ano'o e ġadimu'ohe. Nouga 'ahine  
 huheha?”

<sup>30</sup> Korunelio'a naenaenina'a, “Mada ġazaġa modate'ea, ġorava mone mada uġidu  
 zamaġano (3 koroko) e'e nehe zamaġano kuraunu. E'e zamaġano vaze 'ahogani'a eġe  
 zamao tabara edaro. Ani dabua'e vazavazahoga. <sup>31</sup> Ebu ane'a raena'a, 'Badi'a'e ġae  
 kuru iginu zu ġahugoneġo horoninu. <sup>32</sup> 'Ougadu vaze nu Iopa neġano tuġuzo'i, ebu  
 vaze 'ahoga, niġa Simona zamahano'i! Niġa 'ahoga'e Petero. Ani'e vaze 'ahoga, niġa  
 Simona, ane neo radiu'ohe. Simona'e boromakau ogaġa ġuhadu faine'ete'e vazeġa.  
 Ani ne'e davara genaġano.’” <sup>33</sup> E'ano'o e ġarihe fase ġae veize ġoere tuġureha,  
 ebu ġae'a onaata'a'e manoga tauġi. E'ano'o emeġe nidu'a izidi Badi'a zama 'adao  
 nu'oraneha, Zuhi'a Boro'a ġanirote'e ġoe'a nidu'a egoga veize.”

### *Iuda mene azaġa Badi'a hari manoga igiro*

<sup>34</sup> Ebu Petero ani ġoere ġadaheniro, raena'a, “E izidi hubehune edereha. Badi'a'e  
 Iuda azaġa da'o mene mae ġihize'e rehano, vaze nidu'a hune mae ġihize'ohe.  
<sup>35</sup> Haba'a haba'a nidu'a zamaġano Badi'a gubane'ete'e zu haġai duduga haġae'ete'e  
 azaġa'e Badi'a'a mae ġihize'ohe. <sup>36</sup> Zae edeġa, Badi'a'a Isaraela azaġa mazao hari  
 manoga tuġurirota'a'e. A'e Iesu Keriso-ono'o zama roġeġa me'uma hariġa. Ani'e  
 vaze nidu'a Zuhi'a Boro. <sup>37</sup> Za edeġa, ibite Ioane Babatiso'a haramena'a, 'Babatiso  
 mo'i!' reiro, zu e'e enogano Galilea haba'anono'o onamo Iudea haba'a nidu'a  
 zamaġano, nagini'a furerarota'a'e. <sup>38</sup> Ebu Badi'a'a Iesu, Nazareta neġa vazeġa, Vine  
 Zaġoġa zu gigi'a haro. Ebu ani ragave'ena'a, gau manoga haġao zinido, zu vine  
 sau'ani'a ragano reirote'e azaġa nidu'a faizido, mazaġa Badi'a'e ane teite radiunu.



<sup>39</sup> Iesu'a 'ouge Iudea haba'a nidu'a zamaḡano, zu Ierusalemā neḡano haḡaidote'e haḡaiḡa nidu'a, eme horoniro. Ebu ani'e satauroneadu mau runiro. <sup>40</sup> Rehano ani'e Badi'a'a mada uḡidu zamaḡano bare ḡaboniro. Ebu vaze'a Iesu horonoga veize, Badi'a'a zeḡe mazao fureno ziniro. <sup>41</sup> Vaze nidu'a'e mene horoniro rehano, a'e emeḡe zu Badi'a'a ohotirote'e azaḡani'a da'o. Ebu ane'a runeono'o bare ḡabode iḡunirote'e enogano eme'e ane teite ogau tiburaro. <sup>42</sup> Ebu Iesu'a tuḡufiro, vazevaze mazao haramoga. 'Iesu'e, ḡabone zu rune azaḡa kotazoga veize Badi'a'a ohonirote'e rae fureno'i!' reiro. <sup>43</sup> Ebu peroveta azaḡa nidu'a'a hariḡa 'ahige rae furene'ohe. Iesu Keriso mazao fiine, e'e azaḡa nidu'a Iesu niono'o Badi'a'a zeḡe sau'a aḡutu modi'uma.”

### *Badi'a'a Iuda mene azaḡa Vine Zaḡoḡa ziniro*

<sup>44</sup> Petero'a 'ize ḡoere e'e harame radiunute'ea, ḡoere igi radiunute'e azaḡa nidu'a mazao Vine Zaḡoḡani'a ovairo. <sup>45</sup> U e'e zamaḡano Iuda azaḡa, Iesu mazao fie'ete'e'a Petero teite onaadu ehore radiunu. Ze'e ahiri rana iḡuri haḡairote'e azaḡa. Zeḡe'a, Iuda mene azaḡa mazao zuni Badi'a'a Vine Zaḡoḡa ovoe be'unadu, iriva'ozoga horonirotene, zaguzagaro, <sup>46</sup> mazaḡa Iuda mene azaḡani'a ḡoere 'ahoga 'ahoga hina ḡoere'enoga zu Badi'a nigune'enoga igiro 'ahine.†

E'e horonirotene, Petero'a raena'a, <sup>47</sup> “Badi'a'a zeḡe mazao zuni Vine Zaḡoḡa tuḡuneha, emeḡe mazao tuḡunirote'e teige. E'ano'o eḡe'a zamare'etene, 'adi duḡuru'e iḡu'a o'o'a rehano bapatizo mouga idaḡa.” <sup>48</sup> E'ano'o Petero'a Korunelio duḡuru ziro, raena'a, “Iesu Keriso niḡano bapatizo mo'i!” Ebu e'e enogano zeḡe'a Petero uminiro, zeḡe teite mada nu radoga veize.

## 11

### *Petero'a Ierusalemā ekalesia azaḡa mazao Badi'a'a Iuda mene azaḡa veize nagini haḡairote'e rae fureniro*

<sup>1</sup> Iudea haba'a nidu'a zamaḡano, apostolo azaḡa zu Zuhi'a Boro mone azaḡani'a, Iuda mene azaḡa zuni Badi'a ḡoere mae ḡihinirote'e igiro. <sup>2</sup> E'ano'o Petero'a Ierusalemā neḡa itirotene, ahirize iḡurizeta azaḡa Iesu mazao fie'ete'e'a Petero roniro, <sup>3</sup> raena'a, “Ḡa'e Iuda mene azaḡa ne onamadu, zeḡe teite ogau tiburaro. Ze'e ahirize rana iḡuri o'o'a azaḡa.”

<sup>4</sup> Ebu Petero ani nagini'a furerarote'e nidu'a doḡo'ani rae fureno ziniro, raena'a, <sup>5</sup> “E'e Iopa neḡano radadu, kurau'egano, iḡunu'ete'e teigiro, ebu dabua rafaḡa boro heuḡa ariḡa ḡazaḡano obonadu adureono'o ovoe dabaniro, ebu eḡe uhiḡano re' ovairote'e horoniro. <sup>6</sup> Eḡe'a faine ḡianirotene, rahao odaḡa ḡazaḡa maniḡa nunu, agire maniḡa, dare'ete'e avazoḡa heuḡa zu adure niniḡa nunu ḡehaḡa horoniro. A'e emeḡe, Iuda azaḡani'a mene au'ete'e bonariḡa.

<sup>7</sup> Ebu ago 'ahoga igiro, raena'a, 'Petero, iḡuno'i! Manadu ano'i! <sup>8</sup> Ebu eḡe'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, a mene hune zu idaḡa! E'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a zamaḡano mene deheḡa ga sau'a ra'e hune'ete'e bonariḡa eḡe hebeo mene au onaido.' <sup>9</sup> Rehano ago 'ahogani'a adureono'o bare naenaehiro, raena'a, 'Badi'a'a dehenate'e bonariḡa'e ufire rae ago ro'i! <sup>10</sup> E'e haḡaiḡani'e ḡae uḡidu fureraro. E'e ḡarugano bone dabua rafaḡa zu e'e rana tirote'e ḡauḡa nidu'a adure ḡoha bare mae itiro.

<sup>11</sup> 'Ougirote'e zamaḡano Kaisarea neḡanono'o tuḡuzirote'e vazega uḡidu'a eḡe'a radirote'e neḡano feuri' onairo. <sup>12</sup> Ebu Vine Zaḡoḡani'a ihina'a, 'Zeḡe teite onamo'i! Ze'e Iuda mene azaḡa rehano, ago zamare 'ada'ado'i! Ebu Zuhi'a Boro mone azaḡa fu'o zu tiba fare (6) 'ada'a ḡatihena'a, Kaisarea neḡa ovoiro. Ebu eme'e eḡe veize

† **10:46** Iuda azaḡa ze 'ane ahiri rana iḡuri o'o'a azaḡa'e Badi'a'a mene mae ḡihizi'uma rae zamariro. Iuda azaḡa'e ahirize rana iḡurizeta, u Iuda mene azaḡa'e iḡurize o'o'a.

gōere tuḡurirote'e vazegā neo feuradu diuḡiro. <sup>13</sup> Ebu e'e vazegāni'a ane neo tuḡure viga'a nouge nouge furerarote'e hariḡa rae furenofiro. Aneru'a 'ahige rae niro, raena'a, 'Iopa neḡano vaze nu tuḡuzo'i, ebu vaze 'ahoga niḡa Simona zamahano'i! Niḡa 'ahoga'e Petero. <sup>14</sup> Ani'e hari 'ahoga rae fureno zini'uma, ebu ḡae zu ḡae neo radiu'ete'e azaḡa nidu'a'e e'e egadu ḡabone hidi'uma.'

<sup>15</sup> Ebu eḡe'a gōere ḡadahirotene, Vine Zaḡoḡani'a zeḡe vaḡe ovairo, ibite emeḡe vaḡe ovairote'e teige. <sup>16</sup> E'e horonirotene, e Iesu'a ifirote'e ḡoe'a zamariro, raena'a, 'Ioane Babatiso'e vu hina bapatzoziro, u za'e Vine Zaḡoḡa hina bapatzozii'uma.' <sup>17</sup> Ebu emeḡe'a Zuhi'a Iesu Keriso mazao firote'e madaḡano Badi'a'a ḡahunone rifirote'e teige, Iuda mene azaḡa zuni ḡahunone ziniro. E'ano'o e'e Badi'a haḡai 'uoga mene hune idaḡa." <sup>18</sup> Zeḡe'a e'e igirotene, mene bare ḡoeriro, rehano Badi'a nigune'ena'a, 'ahige reiro, raena'a, "Tena, Iuda mene azaḡa zuni Badi'a'a zamazadu, ḡabone tuḡutuḡu mouga veize zamaze sau'anono'o ḡihuziro."

### *Antioka ekalesia*

<sup>19</sup> U Stefano marote'e madaḡanonono'o Iesu mazao fie'ete'e azaḡa mazao agire'a fureraro. E'ano'o ze'e Ierusalemā neḡanonono'o feranadu, Poinikia haba'a, Kupro umuḡa, zu Suria haba'ano Antioka neḡa onamiro. Ze'e Iuda azaḡa mazao da'o hari manoḡa haramē'ena'a feraro. <sup>20</sup> Rehano Kupro zu Kurene azaḡa nu'a Antioka neḡa onamadu, Giriki azaḡa mazao zuni Zuhi'a Boro Iesu hariḡa haramiro. <sup>21</sup> Ebu Badi'a gigi'ani'a zeḡe ranao radiunu 'ahine, vaze ḡehaḡani'a haramoze mae ḡihinadu Iesu mazao firo, ebu Zuhi'a Boro mone reiro.

<sup>22</sup> E'e hariḡa Ierusalemā ekalesia azaḡani'a igiro. Ebu vaze 'ahoga niḡa Banabasi tuḡune onamiro, Antioka neḡa. <sup>23</sup> Ani Antioka neḡano feurirotene, Badi'a'a ḡahunone manoḡa zenate'e horonadu, matu'e rudaro. Ebu zeḡe nidu'a inaraziro, raena'a, "Zamaze nidu'a hanadu Zuhi'a Boro mazao fie gigaru rado'i!" <sup>24</sup> Mazaḡa Banabasi'e vaze manoḡa zu Vine Zaḡoḡani'a ane mazao iri'aviro, zu Zuhi'a Boro mazao hubehune fie'ete'e vazegā. 'Ougadu vaze ḡehaḡa bagaḡani'a Zuhi'a Boro moneo reiro.

<sup>25</sup> E'ebu'u Banabasi ani, Saulo vaḡoga radu Taso neḡa onamiro. <sup>26</sup> Ebu Saulo horonirotene, zamahanadu Antioka neḡa bare onamiro. Ebu ze'e muri tiba e'e ekalesiaḡa azaḡa teite nu'oranadu, vaze ḡehaḡa bagaḡa ihozido. Ebu Antioka neḡanobu'u, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e, "Kristeni" rae huze ḡadaheziro.

<sup>27</sup> 'Ouginute'e zamaḡano, peroveta azaḡa nu'a Ierusalemā neḡanonono'o Antioka neḡa ovairo. <sup>28</sup> E'e zamaḡano vaze 'ahoga niḡa Agabo'a, nu'onu'o zamaḡano iḡuniro. Ebu Vine Zaḡoḡani'a ibito hanadu 'ahige rae fureniro, raena'a, "Haba nidu'a zamaḡano zahara boro'a furera'uma." Ebu zahara boro'e, Klaudio'a Roma zuhi'aḡa reirote'e madaḡano fureraro. <sup>29</sup> E'ano'o Antioka neḡano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a, ane ane inarao moni nu'onadu, Iudea haba'ano Zuhi'a Boro mone azaḡa veize tuḡuri'uma reiro. <sup>30</sup> Ze nu'one hauḡirotene, Banabasi zu Saulo 'evoreo ri'inadu, Ierusalemā ekalesia boroboro veize odohe itiro.

## 12

### *Iakobo'e runediro, u Petero'e ḡu'ano ohoniro*

<sup>1</sup> 'Ouge haḡairote'e zamaḡano, kini Heroda Agripa'a\* tuḡuzadu, Ierusalemā ekalesia azaḡa nu sauzoga rae oboze tiro. <sup>2</sup> Ebu ane'a tuḡuzadu, Ioane negoḡa, niḡa Iakobo, diribi hina mau runiro. <sup>3</sup> 'Ougirote'e moneo Iuda azaḡani'a matu'oga horonirotene, Petero zuni obone tiro. 'Adi'e Mene Mini'ete'e 'Uvahuḡa Au'ete'e Muiḡa madaḡano 'ougiro. <sup>4</sup> Petero obone teadu ḡu'ano ohoniro, ebu uti azaḡa 'evorao

\* **12:1** Heroda Agripa-'e Heroda I ga 'Herod the great' rae hune'ete'e, ane aḡi. Heroda I-'e Mataio 2:1 zamaḡano.

tiro. Uti azağa, Petero gadinirote'e nidu'a'e gaubanana fu'o zu tiba fare (16), ebu vaze ġazağa ġazaġani'a mada 'aune 'aune gadine gauido. Heroda ani ura'e, Iġine Mode'ete'e Muiġa ġaruganobu'u mae bunadu, hunio kotani'uma reiro.

<sup>5</sup> E'ano'o Petero'e ġu'ano ohone modiro. U ekalesia azaġani'e ane veize Badi'a mazao inare kuraunu.

### *Aneru'a Petero ġu'a neġanono'o mae buniro*

<sup>6</sup> Irarine, Heroda'a Petero kotani'uma reirote'e ohe'ano, Petero'e auri adiriġa ahehuna batunadu uti azağa ahehuna bo'aġano baze radiunu, ebu uti azağa ahehuna 'ahoga'e ġu'a neġa ibihetaġano edau radiro. <sup>7</sup> E'e zamaġano Zuhia Boro tuġure viga'a tabara fureraro, ebu ġu'a neġa zamaġa'e agararo. Aneru ani, Petero rebeġa moneo fa'ofa'onadu evaniro, ebu raena'a, "Ġarihe iġuno'i!" 'Ouge reirotene, auri adiriġani'a 'evo'anono'o butau buaro. <sup>8</sup> Ebu tuġure viga'a nina'a, "Kiba'iġo rinedo'i, ebu tamakaġo haġao'i!" Ebu ani 'ougiro. Aneru'a bare nina'a, "Ogoto dabuaġa vidanadu, eġe hegote aro'i!"

<sup>9</sup> Petero ani, tuġure viga hegote buaro, rehano e'e zamaġano tuġure viga'a haġairota'a'e, mene huga rae zamarinu. Ani 'ane iġunu'ete'e teiġe'ohe rae zamarinu. <sup>10</sup> Ze'e, uti azaġani'a ġiane edau'ete'e haba'a ahehuna vitiniro, ebu enona auri ibihetaġano feuri' onairotene, e'e ibihetaġa zuni ane'a bohataro. Ebu e'eano'o buau onamiro. Ebu ibio mene faġa oname'enogano, tuġure viga'a tabara muhiniro.

<sup>11</sup> E'eabu'u Petero ani, zamaġa bohataro, ebu raena'a, "E izidi edereha. 'Adi'e huga. Zuhia Boro'a tuġure viga tuġuneha, ebu Heroda 'evoraono'o zu Iuda azaġani'a togahirote'e haġaiġa sau'anono'o mae vaġiheha."

<sup>12</sup> E'uge ederirotene, Petero ani Ioane vi'a, niġa Maria ne onamiro. Ioane niġa 'ahoga'e Mareko. Vaze ġehaġa'e ane neo nu'oranadu kurau radiunu. <sup>13</sup> Petero'a enone ibihetaġano toketokerirotene, tuġure roġaġa, niġa Roda'a ġianoga rae onamiro. <sup>14</sup> Ani Petero ago iraġa igirotene, matu'e rudanadu, ibiheta'e vava'oga mene zamariro, rehano ne bare dure diuġiro, ebu ziro, raena'a, "Petero'a ibihetao edau'ohe." <sup>15</sup> Rehano zeġe'a nina'a, "Ġa baborana gaogi." "A hube rehi!" rae te'ote'arotene, zeġe'a raena'a, "A'e Petero ane tuġure viga'a gaogi." reiro.

<sup>16</sup> Rehano Petero ani, bare bare toketokeriro. Ebu zeġe'a iġunadu, ibiheta vava'irotene, Petero horoniro, ebu zaguzagau rudaro. <sup>17</sup> Petero ani, 'evore hina garare'ena'a, "Ago harao'i!" reiro, ebu Zuhia Boro'a nouge nouge ġu'a neġanono'o mae bunirote'e me'odo ziniro. Ebu ziro, raena'a, "Nagini'a fureranata'a'e, Iakobo zu Zuhia Boro mone azağa ihozo'i!" Ebu ani'e haba 'ahoga onamiro.

<sup>18</sup> Irarirotene, ġu'a neġa gadine'ete'e azaġani'a "Petero'e nougeha?" rae harae iġuniro. <sup>19</sup> Heroda Agripa ani, uti azağa tuġuzadu Petero faifaine vaġiro. Ebu mene horonirotene, Petero gadinirote'e azağa ġadiġadiziro. Ebu gadi azağa'e zimi ruzoga veize tuġuziro. Ebu Heroda ani, Iudea haba'anono'o iġunadu, Kaisarea neġa ovoiro, ebu e'ea mada nu radiro.

### *Heroda Agripa'a rudaro*

<sup>20</sup> Heroda Agripa'e Turo zu Sidono neġa azağa mazao maġune radiu onainu. Rehano Turo zu Sidono neġa azağa'e tiburanadu, Heroda ġiani' onamiro. Ze'e Heroda tuġure vazega boro, niġa Balasto teite vazetadu, Heroda teite uniho manoga mouga rae umidiro, mazaġa ze'e Heroda'a ġiane'ete'e haba'anono'o ogomuze iġaiġa meido 'ahine. <sup>21</sup> Heroda ġiani'uma madaġa meirotene, ani kini dabuaġa haġaadu kini ehoro haba'ano ehoriro. Ebu hunio nu'orarote'e azağa mazao haramiro. <sup>22</sup> E'e igirotene, e'e azaġani'a ġihau bagaġa ġoeriro, raena'a, "'Adi'e badi'a'a ġoere'ohe, mene vaze'a." <sup>23</sup> 'Ougirotene, Zuhia Boro tuġure viga'a zogone Heroda runediro, mazaġa ani'e

vazevaze'a ane nigunirotene, ani ane'a bare niguniro, u Badi'a huga'e mene niguniro. Ebu idi'a ahi'a anadu rudaro.

<sup>24</sup> U Badi'a goere'e bororu onaminu, ebu vase gēhaḡani'a egadu mae ḡihiniro.

<sup>25</sup> Banabasi zu Saulo'e ekalesia azaḡa moni zini' onamirote'e gauḡa hauḡirotene, Ierusalemā neḡanonon'o bariro. Tahī'a 'ahoga niḡa Ioane zu zamahu Antioka neḡa ovoiro. Ani niḡa 'ahoga'e Mareko.

## 13

### *Hari manoḡa harame ragavoga veize Banabasi zu Saulo meiro*

<sup>1</sup> Antioka ekalesiaḡa zamaḡano'e peroveta azaḡa zu ihore azaḡa 'e'e. Nize'e Banabasi, Simeona, niḡa 'ahoga'e Niḡera, ebu Kurene vazēḡa, niḡa Lukio, Manaena, ani'e Kini Heroda Antipasi teite tibano bororarote'e vazēḡa, ebu Saulo. <sup>2</sup> Mada 'ahogano ze ogomu moneo zaḡozaḡe'ena'a Zuhī'a Boro mazao kurau radiunu. E'e zamaḡano Vine Zaḡoḡani'a ziro, raena'a, "E Banabasi zu Saulo'e eḡe gau veize meirobobo, eḡe veize avo ohozo'i!" <sup>3</sup> E'ano'o ze zaḡozaḡiro zu kurarote'e enogano, 'evoreze Banabasi zu Saulo rana teadu kuraro, ebu tuḡuze onamiro.

### **Paulo'a ibite harame ragavirote'e**

#### *Kupro 'umuḡano haramiro*

<sup>4</sup> Paulo zu Banabasi ze'e, Vine Zaḡoḡani'a tuḡuze'ena'a, Seleukia toḡatoḡaḡa ovoiro, ebu e'eano'o ḡasi hina Kupro 'umuḡa ruhau fariro. <sup>5</sup> Ebu Salami neḡano feurirotene, Iuda azaḡa kuru neḡa neḡa diuḡadu Badi'a goere haramiro. Ioane, niḡa 'ahoga'e Mareko zuni e'ea, zeḡe danazoga veize ḡatiziro.

<sup>6</sup> Ze e'e 'umuḡa nidu'a ne 'ahoga 'ahoga onamo Pafō neḡano feuriro. Ebu Iuda vazēḡa 'ahoga hidiro. Ani'e nabone zu ḡuriro peroveta vazēḡa, niḡa Bari-Iesu\*. <sup>7</sup> Ani e'e 'umuḡa gavanaḡa teite vazetite radiunu. Gavana vazēḡa niḡa'e Seregio Paulo. Ani vadiga manoḡa, faifairu zamare'ete'e vazēḡa. Ani Badi'a goere igihi reiro. E'ano'o vase tuḡunadu, Banabasi zu Saulo ane ne huze onairo.

<sup>8</sup> Rehano nabone vazēḡa e'e, niḡa 'ahoga'e Eluma. A'e Giriki ḡoe'a. Ḡoere e'e huga'e nabone. Ane'a zeḡe goere 'ue'ena'a ta'iro ziniro. Ebu gavana'a Iesu mazao mene fioḡa veize ḡunuḡununiro. <sup>9</sup> U Saulo, niḡa 'ahoga'e Paulo, ani Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu, Eluma ḡiane runiro, ebu raena'a, <sup>10</sup> "Ḡa'e Satani ubuga. Haḡai dudūḡa nidu'a agireni'ete'e vazēḡa. Ḡuriro zu so'oso'o haḡaiḡani'a ḡae zama iri'avonoga. Ebu Zuhī'a Boro ibi dudūḡa ḡunuḡunune'ete'e haḡaiḡa mene mode'ohe. <sup>11</sup> Ḡiano'i! Zuhī'a Boro gigi'a'a ḡae rana raha. Ḡa'e ubumaḡo'a kura'uma, ebu mada nu agaḡa horonoga mene idara'uma."

Ebu ḡoze zu uzabo'a ubumaḡa zogone 'uiro, ebu tufatufe'ena'a 'evo'ano abinoga veize vase vaḡiro. <sup>12</sup> Ebu gavana vazēḡa'e furerarote'e haḡaiḡa horonirotene, Iesu mazao fiuro. Zu Zuhī'a Boro haḡai ederadu, zaguzagaro.

#### *Paulo'a Pisidia haba'ano Antioka neḡano haramiro*

<sup>13</sup> Paulo zu ane teite onamirote'e azaḡa'e Pafō neḡanonon'o iḡunadu, Pamufulia haba'ano Perega neḡa ḡasi hina ruhau onamiro. E'eabu'u Ioane ani, Paulo duḡuru muhizadu, Ierusalemā neḡa bare onamiro. <sup>14</sup> Ze'e Perega neḡanonon'o onamo, Pisidia haba'ano Antioka neḡano feuriro. Ebu Bana Madaḡa madaḡano, Paulo zu Banabasi'a Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu ehoriro. <sup>15</sup> Ebu goro ḡoe'a zu peroveta azaḡa goere me'odirote'e enogano, Iuda azaḡa kuru neḡa ḡiane'ete'e azaḡani'a, Paulo duḡuru veize goere tuḡuriro. "Negofe duḡuru, za emeḡe veize inara ḡoe'a e'e ro'idene, haramine idaḡa hehe?"

\* **13:6** Bari-Iesu, goere e'e huga'e Iesu ubuga.

<sup>16</sup> Paulo ani iḡunadu 'evo'a mae ḡihiniro, zeḡe'a ḡoe'a ego hanoga veize. Ebu ḡoe'a ḡadaheni-ro, raena'a, "Isaraela azaḡa, zu Iuda mene azaḡa Badi'a gubane'ete'e, ego'i!  
<sup>17</sup> Isaraela azaḡa Badi'a'a, aḡife duḡuru meiro, ebu zeḡe'a Izipi haba'ano radiunute'ea, Badi'a'a danaze'ena'a ḡehararo zu inari-ro. Ebu Badi'a'a ane gigi'a boro hina Izipi haba'anono'o tutuze buzi-ro. <sup>18</sup> Ebu muri ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) haba boha'ano onamirote'e zamaḡano, ze'e Badi'a ḡoere mene ego haunu rehano, Badi'a'a mene muhizi-ro. <sup>19</sup> Kanana haba'ano haba fu'o zu aheu fare (7) azaḡa'e, Badi'a'a zimi hauḡadu, habaze'e Isaraela azaḡa zini-ro. <sup>20</sup> Muri maḡa ḡazaḡa zu ḡae fu'o gaubanana (450) zamaḡano, 'ouge haḡainu.

E'ebu'u Badi'a ani, Isaraela azaḡa bo'aḡanono'o Isaraela azaḡa ibito zini'uma azaḡa tiba tiba ohoze onaminu. 'Ouge haḡae onamo peroveta vazega Samuela'a fureraro. <sup>21</sup> E'ebu'u Isaraela azaḡa'e, kini 'ahogani'a ibito zenoga urati-ro. E'ano'o Badi'a'a Saulo ohoni-ro. Ani'e Kisa ubuga, Beniamini iduhu vazega. Ani, muri ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) Isaraela azaḡa ibito zini-ro. <sup>22</sup> Rehano Badi'a ani, Saulo'e kini gaḡanono'o mae vaḡinadu, Davida madu kini iḡu'ano ohoni-ro. Ani'e Badi'a'a raena'a, 'Iese ubuga Davida'e, eḡe zama'a urato hau'ete'e vazega. Ani'e eḡe'a urate'ete'e gaḡa nidu'a haḡai'uma.' reiro.

<sup>23</sup> Badi'a ani, ibite rae tirote'e ibiḡano, Davida mariganono'o vase ḡabozi'uma vazega fureno zini-ro, ebu ani Isaraela azaḡa mazao tuḡuni-ro. Niḡa'e Iesu. <sup>24</sup> Ani 'izema onaogano, Ioane Babatizo'a Isaraela azaḡa nidu'a mazao harami-ro, raena'a, "Sau'anono'o ḡihuradu, bapatizo mo'i!" reiro. <sup>25</sup> Ioane'a ane gau hauḡe'enogano 'ahige reiro, raena'a, 'Zae'a zamare'etene, e'e iniu? E'e mene Keriso. E'e vazega'e ariga onae'ohe. E'e ane tuḡure vazega radu, tamakaḡa miniḡa fuhi'o hanoga zu mene idaḡa. Ani ni'e eḡe ni vitinoga.'"

<sup>26</sup> Ebu hena Paulo'a 'aune ḡoere'ena'a, "Nego nabudi, Aberahamo iduhu mariga azaḡa, ebu Iuda mene azaḡa, Badi'a gubane'ete'e! Emeḡe veize, Badi'a ani, vase ḡabozi'uma ḡoe'a tuḡuri-ro. <sup>27</sup> Ierusalem azaḡa zu zeḡe ibito zini'ete'e azaḡa, ze'e Iesu'e Keriso rae mene zamarinu, zu Bana Madaḡa Madaḡa nidu'a, peroveta azaḡa ḡoere me'odidote'e, e'e huga'e mene ederinu. Rehano zeḡe'a Iesu kotanadu runeo tuḡunirotene, e'e ḡoe'a haḡae huni-ro. <sup>28</sup> Ze'e Iesu runeo tuḡunite'e mazaḡa mene horoni-ro rehano, satauroneadu rudanoga veize Pirato umini-ro.

<sup>29</sup> Ebu buka zaḡoḡano tirote'e ḡoe'a nidu'a ane mazao haḡae hauḡirotene, satauroono'o mae bunadu, idu zamaḡano tiro. <sup>30</sup> Rehano Badi'a'a runeono'o bare ḡaboni-ro. <sup>31</sup> Ebu Iesu ani ibite Galilea haba'anono'o ane teite Ierusalem neḡa itirote'e azaḡa mazao mada ḡehaḡa zamaḡano fureraudo. Ebu ze izidi 'ize Isaraela azaḡa mazao e'e hariḡa me'ode furene'ohe.

<sup>32</sup> Eme izidi, 'ada hari manoḡa rae furene'ohe: Badi'a'a amahi vouḡafe mazao rae tirote'e ḡoe'a'e, <sup>33</sup> vouḡafe mariga emeḡe mazao ane'a haḡae huneha. E'e haḡaiḡa'e Iesu runeono'o bare ḡaboni-ro. 'Adi'e Salamo aheuḡa (second) zamaḡano Iesu hariḡa tirote'e'a hudaneha, raena'a, 'Ḡa'e eḡe Ubude. Izidi e'e, ḡa Mogo raha.' (Salamo 2:7)

<sup>34</sup> Badi'a'a Iesu runeono'o bare ḡaboni-ro, zu ahi'a'e mene ruhura'uma reirote'e haḡaiḡa'e buka zaḡoḡano 'ahige touga.

Badi'a'a raena'a,

'E'e, Davida mazao zini'uma rae tirote'e

ḡahugoneḡa manoḡa zae zini'uma.

E'e ḡahugoneḡa'e zaḡoḡa,

zu e'e ḡoe'a'e hudau huni'uma.' (Isaia 55:3)

<sup>35</sup> Ebu Salamo 'ahogano zuni 'ahige tiro.

Davida'a Badi'a nina'a,

'Ḡa'e, ḡae Vaze Zaḡoḡa ahi'ani'a

ruhuranoga veize

iduo mene modi'uma.' (Salamo 16:10)

<sup>36</sup> Ġoere 'adi'e Davida hariġa mene tiro, mazaġa Davida ani'e, ane radone madaġano Badi'a ura gauġa haġae haugirotene, rudaro. Ebu ane zuni vouġaġa idu haba'ano ġuriro, ebu ahi'a'e ruhuraro. <sup>37</sup> U Badi'a'a runeono'o bare ġabonirote'e vazegħa'e 'ahi'a mene ruhuraro.

<sup>38</sup> E'ano'o nego nabudi, 'adi edero'i! Eme'e, Badi'a'a zae haġai sau'a aġutu modi'uma ġoe'a'e, Iesu'a nagini haġaofirote'eano'o zae mazao haramo'ohe. <sup>39</sup> Mose goro ġoe'a haġae'ete'eano'o, za Badi'a'a za ane ubumao duduġa rouga mene idararo, mazaġa vaze haġai'e sau'a da'o 'ahine. Rehano vaze haġaiġa sau'a e'e nidu'a'e, iniu'a Iesu mazao fiine, Iesu'a nagini haġaofirote'eano'o Badi'a'a aġutu modadu, e'e sau'aġanonono'o mae vaġizi'uma. <sup>40</sup> E'ano'o peroveta azaġani'a reirote'e haġaiġa zae mazao mene fureranoga veize ġiano'i! <sup>41</sup> 'Ahige touga, raena'a,

'Ġiano'i!

Za'e, Badi'a ġoere he'ehe'ene

ġoere'ete'e azaġa,

zaguzagano'i, ebu rudano'i!

Mazaġa e'e, zae radone madaġano

haġai 'ahoga fureni'uma.

Vaze'a, nagini'a furera'uma rae,

zae ihozine zuni,

“'Uguġa haġaiġa'e

mene furera'uma.” radu,

e'e ġoe'a mene mae ġihini'uma.” (Habakuku 1:5)

<sup>42</sup> Paulo ani Banabasine, Iuda azaġa kuru neġanonono'o buau'enogano, e'ea kurarrote'e azaġani'a umiziro, zeġe moġa Madaġa Zaġoġano zuni ġoere e'e 'aune bare haramoga. <sup>43</sup> Vaze 'ai rururu ġourirotene, Iuda azaġa, zu Iuda mene azaġa, Badi'a mone ġihurirote'e ġehaġani'a Paulo zu Banabasi hegotiro, ebu Paulo zu Banabasi'a iraduġuziro, raena'a, “Badi'a ġahunoneġa manoġa zamaġano fie ġigaru onamo'i!”

<sup>44</sup> Bana Madaġa Madaġa bare meirotene, ne e'e azaġa'e nariga nidu'a Zuhi'a Boro ġoere egoga veize nu'oraro. <sup>45</sup> Rehano Iuda azaġani'a, vaze ġehaġani'a nu'orarrote'e horonirotene, ze ahiahi meiro, ebu ġoere sau'a hina, Paulo'a haramirote'e ġoe'a 'ue'ena'a ta'iro haro.

<sup>46</sup> Paulo zu Banabasi'e ġoere figure'ena'a, “Eme, ibite zae Iuda azaġa veize Badi'a ġoere rae fureneha. Rehano izidi za'e Badi'a ġoere hezaho hanadu, zae'a zae bare ġabone tuġutuġu mene me'uma azaġa rae raha. E'ano'o eme izidiono'o Iuda mene azaġa veize haramo'ona'e'uma. <sup>47</sup> Mazaġa Zuhi'a Boro'a eme 'ahige rae ifiro.

'E, Iuda mene azaġa mazao

eġe ġoere rae furenite'e agaġa

rouga veize ġa oho'iro,

ġae'a haba nidu'a zamaġano

Zuhi'a Boro'a vaze ġabozi'uma

hariġa ihozoga veize.' (Isaia 49:6)

<sup>48</sup> Iuda mene azaġani'a e'e igirotene, ze'e matu'iro, ebu Zuhi'a Boro ġoere niguniro. Ebu ġabone tuġutuġu mouga veize, Badi'a'a ohotirote'e azaġa'e nidu'a ane ġoere mae ġihiniro. <sup>49</sup> Ebu Zuhi'a Boro ġoere'e e'e haba'a nidu'a zamaġano ġehararo.

<sup>50</sup> Rehano Iuda azaġa'e, Iuda roġae nize boro azaġa Badi'a gubane'ete'e zu e'e neġa ibito zini'ete'e azaġa tutuzadu, Paulo zu Banabasi sausauzoga rae haraharaziro. Ebu e'e haba'anono'o hegoze vaġiziro. <sup>51</sup> E'ano'o ze, e'e moneo ġoeri'uma heuġa, odaze hu'uruġa fode rurunadu, Ikonio neġa onamiro. <sup>52</sup> Ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e matu'e rudaro, zu Vine Zaġoġani'a iri'avoziro.

## 14

### *Paulo zu Banabasi'a Ikonio neḡano haramiro*

<sup>1</sup> Paulo ani Banabasine Ikonio neḡano onamirotene, iḡaiḡa haḡae'ete'e teige Iuda azaḡa kuru neḡano diuḡiro, ebu e'ea faifairu haramadu, Iuda azaḡa zu Giriki azaḡa ḡehaḡa bagaḡani'a Iesu mazao fiuro. <sup>2</sup> Rehano Iuda azaḡa, Iesu mazao mene firote'e'a, Iuda mene azaḡa zama ḡunuḡununiro. Ebu Paulo duḡuru agirezouga veize Iuda mene azaḡa zama aro. <sup>3</sup> Paulo zu Banabasi'e e'ea faḡa hune radadu, Zuhi'a Boro veize inare haramiro. Ebu Zuhi'a Boro'a ḡahunofi'uma hariḡa'e ḡoe'a huga reifine, Zuhi'a Boro'a apostolo azaḡa 'evore hina ane tahi gigi'a haḡaiḡa zu zaguzaga'uma haḡaiḡa haḡao ziniro. <sup>4</sup> Rehano e'e neḡa azaḡani'e rovotadu, nu'e Iuda azaḡa mone reiro, u nu'e apostolo azaḡa mone reiro.

<sup>5</sup> Ebu Iuda mene azaḡa nu zu Iuda azaḡa nu'a zeḡe ne ibito zini'ete'e azaḡa teite tiburanadu, hadi hina apostolo azaḡa zimi sauzouga veize, neneḡaniro. <sup>6</sup> Rehano Paulo zu Banabasi'e e'e hariḡa igirotene, e'e neḡa modadu Lukaonia haba'a ferau onamiro. Ebu Lusitera zu Derebe neḡano zu e'e uhiḡa uhiḡa haba'ano <sup>7</sup> hari manōḡa haramiro onaminu.

### *Paulo zu Banabasi'a Lusitera neḡano odaḡa sau'a vazeḡa fainiro*

<sup>8</sup> U Lusitera neḡano odaḡa sau'a vazeḡa 'ahogani'a ehore radiunu. Ani'e 'ouge fureniro, ebu mene hune zu edau onaminu. <sup>9</sup> Ani Paulo'a haramirote'e igi radiro. Ebu Paulo'a ḡiane runirotene, ani Badi'a mazao fie'e 'ahine, Badi'a'a odaḡa faini'uma rae zamariro. <sup>10</sup> Ebu Paulo'a ḡihau ḡorene'ena'a, "Iḡune edano'i!" rae niro. Ebu ani zogone rafate iḡunadu edau ragaviro.

<sup>11</sup> Ebu vaze ḡuḡuvaḡani'a, Paulo'a haḡairote'e haḡaiḡa horonirotene, ze Lukaonia ḡoe'ano huario, raena'a, "Badi'a'a vaze radu emeḡe vaḡe ovaeha." <sup>12</sup> Ebu Banabasi'e Dio reiro, u Paulo'e Hereme reiro, mazaḡa Paulo ani iḡaiḡa haramido 'ahine.\* <sup>13</sup> Dio dibu'o neḡa'e Lusitera neḡa enogano. E'ea dibu'o hau'ete'e vazeḡani'a, vaze ḡuḡuvaḡa teite boromakau nu zu ḡeḡene haḡairote'e kakaḡa Lusitera neḡa ibihetaḡa odohe onairo. Ebu apostolo azaḡa dibu'o zinihi reiro.

<sup>14</sup> Rehano Banabasi ani Paulone, ne azaḡani'a nagini haḡaihi ra'ete'e igirotene, mene haḡai'uma haḡaiḡa radu zamaze adudanadu, dabuaze zigiro. Ebu vaze ḡuḡuvaḡa ḡunuḡano dure diuḡe'ena'a, huau ḡoeriro, raena'a,

<sup>15</sup> "Nego nabudi, za nouḡadu 'uguḡa haḡaiḡa haḡae'ohe? Emeḡe zuni vaze tauḡi, zae teite idaḡa. Eme zae mazao hari manōḡa haramifine onaeha, zae'a huga o'o'a haḡaiḡa e'e modadu, hubehune radiu'ete'e Badi'aḡa vaḡe onaifine. Ani'e adure, raha zu davara haḡairo, ebu e'ea radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. <sup>16</sup> Amahi madaḡano bone, haba'a haba'a azaḡa nidu'a zeḡe zeḡe edeḡa haḡaiḡa haḡainutene, Badi'a'a ḡiaze modinu. <sup>17</sup> Rehano vaze'a Badi'a zamarifine ane'a haḡai manōḡa manōḡa fureninu. Zae veize adureono'o irugu tuḡuninu, ogomu madaḡa madaḡa fureninu, ebu ogomu boro zininu, zu matu'u hina zamaze iri'avoninu."

<sup>18</sup> Ze 'ouge reiro rehano, ne e'e azaḡa'e boromakau manadu, ḡahunu zinihi radu te'ote'aro. Rehano ḡonagano e'e haḡaiḡa 'uoga idararo.

<sup>19</sup> E'e ḡarugano Iuda azaḡa nu'a Antioka zu Ikonio neḡanonu'o onaadu, e'e neḡa azaḡa zama aro. E'ano'o ze'e Paulo hadi hina maro, ebu ze 'ane ani rudaneha radu, ne enogano ahase buniro. <sup>20</sup> Rehano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a gabaḡeḡene edau'enogano, ani iḡunadu, e'e neḡa bare diuḡiro. Irarirotene, Paulo ani Banabasi teite Derebe neḡa onamiro.

### *Suria haba'a Antioka neḡa bariro*

\* **14:12** Dio zu Hereme'e Giriki azaḡa badi'a. Hereme'e hari odohe dure'ete'e badi'aḡa.

<sup>21</sup> Paulo ani Banabasine Derebe neġano hari manoga haramiro, ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a e'e neġano ġehararo. E'e enogano ze Lusitera, Ikonio neġa zu Pisidia haba'a Antioka neġa bare onamiro. <sup>22</sup> Ze e'ea Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a inara ziniro, ebu "Iesu mazao fie giganano'i!" rae inaraziro. Ebu 'ahige reiro. "Eme aduga ġehaġa hidi'udu'u, Badi'a'a zuhi'afi'ete'e zamaġa diuġi'uma." <sup>23</sup> Paulo ani Banabasine, neġaneġa ekalesiaġano Iesu mazao fie'ete'e azaġa ibito zenoga veize vaze nu ohoziro. Ebu ogomu moneo zaġozaġe'ena'a zeġe veize kuraro. Ebu zeġe'a fie'ete'e Zuhi'aġa Boro 'evorao tiro. <sup>24</sup> Ebu Pisidia haba'a vitau onamadu Pamufulia haba'a bare onamiro. <sup>25</sup> Ebu Perega neġano Badi'a ġoere haramirotene, Atalia neġa ovoiro.

<sup>26</sup> Ebu Atalia neġanono'o ġasi hina bare ruhau onamo, Suria haba'a Antioka neġano feuriro.

U zeġe ragavo, hari manoga haram'e'ta'a'e Antioka neġanono'o ġadaheni. Antioka ekalesia azaġa'e, tuġuzirote'e zamaġano, Badi'a ġahunone manoga'ni'a Paulo zu Banabasi rana rouga radu, Badi'a 'evorao teadu tuġuziro.

Ebu anianine e'e gauga haġae hauġadu izidu'u 'ada bare'ete'e. <sup>27</sup> Zeġe'a Antioka neġano feurirotene, ekalesia azaġa nu'oziro. Ebu Badi'a'a zeġe gauono'o haġaidote'e nidu'a rae fureniro, ebu Iuda mene azaġa zuni Iesu mazao fii'uma ibiġa Badi'a'a bohanirote'e hariġa me'odo ziniro. <sup>28</sup> Ebu ze, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite mada ġehaġa e'ea radiunu.

## 15

### *Ierusalem neġano Iuda mene azaġa Zuhi'a Boro mone ġihurirote'e ġo'aziro*

<sup>1</sup> E'e zamaġano, vaze nu'a Iuda haba'anono'o Antioka neġa ovoiro, ebu Iuda mene azaġa Zuhi'a Boro mone reirote'e ihoziro, raena'a, "Mose'a ibite aġife ihoze'ena'a, ahiri rana iġuri haġao'i reiro. E'ano'o za'e iġuri mene haġaine, ġabone mene hidi'uma." <sup>2</sup> Paulo ani Banabasine e'e ġoe'a igirotene, 'uguġa haġaiġa mene haġai'uma radu, zeġe teite ta'iro titiro. E'ano'o Antioka ekalesia azaġani'a Paulo zu Banabasi madu, nabudize nu teite Ierusalem neġano tuġuzi'uma reiro, zeġe'a apostolo azaġa zu ekalesia vaze boroboro teite e'e ġoe'a ġo'anoga veize. <sup>3</sup> E'ano'o Antioka ekalesia azaġani'a Paulo duġuru Ierusalem neġano tuġuziro. Ebu zeġe'a Poinikia zu Samaria haba'a vitau onaminutene, nouge nouge Iuda mene azaġani'a Zuhi'a Boro mone ġihurirote'e hariġa neġaneġano me'odo ziniro. Ebu Zuhi'a Boro mone azaġa nidu'a, e'e hariġa igirotene, matu'e rudaro. <sup>4</sup> Zeġe'a Ierusalem neġano feurirotene, Ierusalem ekalesia azaġa, apostolo azaġa zu ekalesia vaze boroboro'a matu'o ziniro. Ebu Badi'a'a zeġe gauono'o haġairote'e gauga nidu'a, Paulo duġuru'a me'odo ziniro.

<sup>5</sup> Rehano Farisea azaġa, Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaġa nu'a iġunadu, 'ahige reiro. "Iuda mene azaġa zuni ahirize rana Badi'a mone ra'ete'e iġu'a haġai'uma, ebu Mose goro ġoe'ano tirote'e haġaiġa zuni haġai'uma."

<sup>6</sup> E'ano'o apostolo azaġa zu ekalesia vaze boroboro'a ġoere fainifine nu'oraro. <sup>7</sup> Ze faġa ġo'anirote'e enogano, Petero'a iġunadu ziro, raena'a, "Nego nabudi, zae nidu'a edeġa, ibite zae bo'aġanono'o Badi'a'a eġe tuġuhiro, Iuda mene azaġani'a hari manoga egadu Zuhi'a Boro mazao fioga veize. <sup>8</sup> Badi'a'e vaze zama edere'ete'e Badi'aġa. E'e Badi'aġani'a Iuda mene azaġa mazao zuni Vine Zaġoga tuġuniro, emeġe mazao tuġunirote'e teige. Badi'a ani 'ouge'ena'a, Iuda mene azaġa zuni mae zouzi'uma rae ihofiro. <sup>9</sup> Badi'a ubumao'e Iuda mene azaġa zu eme'e mene nunu, mazaġa zeġe'a Zuhi'a Boro mazao firote'eano'o, zeġe zama Badi'a'a deheniro. <sup>10</sup> Zae'a ra'eta'a'e, emeġe zu vouġafe'a haġaoga mene idararote'e haġaiġa. Rehano za nougadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a e'e, haġai aduga zinihi ra'ohe. Za 'ouge'ena'a



Badi'a tu'ine nurihi ra'ohe. <sup>11</sup> Mene! Eme 'ahige hubehune zamare'ohe. Zuhi'a Boro Iesu'a ġahunofi'ete'eano'o eme ġabofeha. Iuda mene azaġa zuni Badi'a'a e'e ibiġano ġabozeha.”

<sup>12</sup> Petero ġoere igirotene, e'ea radirote'e azaġa nidu'a mene ġoeriro. Ebu Paulo ani Banabasine, Badi'a'a zeġe gauono'o Iuda mene azaġa bo'aġano ane tahi gigi'a haġaiġa zu zaguzaga'uma haġaiġa haġaidote'e fairu me'odo zinirote'e zamaġano, e'ea radirote'e azaġani'e abite radiro.

<sup>13</sup> Zeġe'a ġoere hauġirotene, vaze boro 'ahoga, Iakobo'a iġunadu ġoeriro, raena'a, “Nego nabudi, eġe ġoere ego'i! <sup>14</sup> Badi'a'a nouge nouge Iuda mene azaġa zamaradu, Badi'a mone reifine zeġe bo'aġanono'o ġadaheġano vaze nu zamazirote'e hariġa, Petero'a rae fureneha. <sup>15</sup> Peroveta azaġa zuni 'ouge rae tiro, raena'a,

<sup>16</sup> 'Zuhi'a Boro'a 'ahige ra'ohe.

E'e enogano, e'e bare onai'uma.

Ebu Davida'a zuhi'azirote'e neġa fahanoga'e,

eġe'a bare ogora'uma.

Ane ġahutu neġa'e

bare ogoru ġehani'uma.

Ebu bare izifi'uma.

<sup>17</sup> Haba 'ahoga 'ahoga zamaġano

radiu'ete'e azaġani'a

Zuhi'a Boro vaġifine.

Ebu Iuda mene azaġa bo'aġano

eġe mone ra'ete'e azaġani'a

Zuhi'a Boro vaġifine.

E'e haġaiġa fureni'uma

Zuhi'aġa Boro'a 'ouge ra'ohe.

<sup>18</sup> A'e Zuhi'a Boro'a

amahi rae furenrote'e ġoe'a.' (Amosi 9:11-12)

<sup>19</sup> E'ano'o eġe'a zamare'etene, haġai aduga'e, Iuda mene azaġa bo'aġanono'o Badi'a mone ġihure'ete'e azaġa, mene zini'uma, <sup>20</sup> rehano zeġe veize so'ao mirihadu, 'ahige ġoere tuġuri'uma. Ze, ġuriro badi'aġa mazao ti'ete'e ogomuġa'e mene a'uma, ebu vaze 'ahoga'e ane teite mene hahurate'e vazegħa teite ibi mene ve'oni'uma, ebu 'unuġano harine runate'e maniġa zu ru'e mene a'uma. <sup>21</sup> Mazaġa Mose goro ġoe'a'e amahiono'o neġaneġano Iuda azaġa kuru neġano Bana Madaġa Madaġano me'ode haramo onaido.”

*Jerusalem a ekalesia azaġani'a Iuda mene azaġa, Zuhi'a Boro mone ra'ete'e veize so'a tuġuriro*

<sup>22</sup> E'ano'o apostolo azaġa zu ekalesia vaze boroboro'a ekalesia azaġa nidu'a teite ġo'anadu, zeġe vaze nu me'uma reiro, Paulo zu Banabasi teite Antioka neġano tuġuzoga veize. Ze vaze 'ahoga, niġa Iuda, niġa 'ahoga'e Barasaba, zu vaze 'ahoga, niġa Silasi meiro. Anianine'e Zuhi'a Boro mone azaġa ibito zini'ete'e azaġa. <sup>23</sup> Ze so'ao 'ahige mirihadu tuġuriro, raena'a,

“Eme, zae negoze, apostolo azaġa, ekalesia vaze boroboro, zu ekalesia azaġani'a, Iuda mene azaġa Iesu mazao fie'ete'e, Antioka neġano zu Suria zu Kilikia haba'ano radiu'ete'e mazao matu'u ġoe'a tuġure'ohe.

<sup>24</sup> Eme hari 'ahoga igiro. Vaze nu'a emeġe mazaono'o amadu, ġoere nunu hina zamaze mae ġunuġununiro, ebu zamaze'a adudarote'e igiro. Rehano ze'e emeġe'a mene tuġuziro. <sup>25</sup> E'ano'o emeġe nidu'a ġo'ane idanadu, vaze nu maha, ebu negofe manoġa Banabasi zu Paulo teite zae vaġe tuġuzi'uma ra'ohe. <sup>26</sup> Banabasi zu Paulo'e emeġe Zuhi'a Boro Iesu Keriso veize zeġe ġabone ahetirote'e azaġa. <sup>27</sup> E'ano'o eme

Iuda zu Silasi tuḡuze'ohe, emeḡe'a so'ao mirihate'e ḡoe'a, zeḡe'a hebe hina zu rae furenoga veize.

<sup>28</sup> Vine Zaḡoḡani'a ibitofeadu, emeḡe'a ḡo'anate'e ḡoe'a'e 'ahi'e'e. Eme'e goro haḡaiḡa nunu haḡao'i radu, aduga mene zini'uma. Rehano zae'a haḡai'uma haḡaiḡa'e 'ahi da'o. <sup>29</sup> Ḡuriro badi'aḡa veize teate'e maniḡa mene a'uma, ebu ru zu 'unuḡano harine runate'e maniḡa mene a'uma, ebu vase 'ahoga'e ane teite mene hahurate'e vaseḡa teite ibi mene ve'oni'uma. Za haḡai 'uguḡa mene haḡaine, za'e haḡaize'a manohuda'uma. E'e da'o. Zae nidu'a bazo'i!"

<sup>30</sup> E'ano'o zeḡe ḡazaḡa'e tuḡuzadu, Antioka neḡa onamiro, ebu Antioka ekalesia azaḡa nidu'a nu'ozadu, so'a ziniro. <sup>31</sup> Ebu zeḡe'a me'odirotene, ze iraduguzi'ete'e ḡoe'a egadu matu'iro. <sup>32</sup> Iuda ani Silasine'e peroveta azaḡa. Ze Zuhi'a Boro mone azaḡa mazao iradugu ḡoe'a borofe haramadu, inara ziniro. <sup>33</sup> Ze mada nu e'ea radirote'e enogano, Antioka neḡano Zuhi'a Boro mone azaḡa'e zama roḡeḡa veize zeḡe rana kuranadu bare tuḡuzi'iro. Ebu ze Ierusalem'a neḡa bare onamiro, zeḡe tuḡuzirote'e azaḡa vaḡe. [ <sup>34</sup> U Silasi'e mene bari'uma radu e'ea radiro.] <sup>35</sup> Paulo zu Banabasi'e Antioka neḡano radadu, vase ḡehaḡa teite Zuhi'a Boro ḡoere ihoziro, zu haramo ziniro.

### *Paulo ani Banabasine roivotiro*

<sup>36</sup> Mada nu enogano, Paulo'a Banabasi niro, raena'a, "Aro, emeḡe'a ibite Zuhi'a Boro ḡoere haramirote'e neḡaneḡa nidu'a bare onamihi, ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaḡani'a nouge radiu'ete'e ḡiazihi." <sup>37</sup> Banabasi ani ura'e tahi'a 'ahoga, niḡa Ioane, niḡa 'ahoga'e Mareko, ani zuni zamahatihi reiro. <sup>38</sup> Rehano Paulo ani, Mareko zamahanoga'e mene manoḡa rae zamariro, mazaḡa Mareko'e ibite Pamufulia haba'anono'o muhize baradu, zeḡe teite mene gaue onamiro. <sup>39</sup> Paulo zu Banabasi'e ḡoereze'a rira' onamirotene, ze roivotadu, avoavo onamiro. Banabasi'e Mareko zamahanadu, Kupro 'umuḡa ruhau onamiro. <sup>40</sup> U Paulo'e Silasi zamaharo, ebu Zuhi'a Boro mone azaḡani'a Zuhi'a Boro ḡahunone manoḡani'a zeḡe rana rouga veize, ze ani 'evoreo teadu iḡuniro. <sup>41</sup> Ze'e Suria zu Kilikia haba'a onamadu, e'ea radiu'ete'e ekalesiaḡa azaḡa inaraziro.

## **Paulo'a haba faḡano haram'e ragavirote'e aheuḡa**

### **16**

#### *Timoteo'a Paulo ḡatine onamiro*

<sup>1</sup> E'e enogano Paulo ani, Derebe neḡa onamiro, ebu hena Lusitera neḡa onamiro. E'ea Zuhi'a Boro tahi'a 'ahoga, niḡa Timoteo'a radiunu. Ani vi'a'e Iuda roḡaeḡa. Zuhi'a Boro mazao finu, rehano moga'e Giriki vaseḡa. <sup>2</sup> Zuhi'a Boro mone azaḡa, Lusitera neḡa zu Ikonio neḡano radiu'ete'e'a, raena'a, "Timoteo'e vase manoḡa." reiro. <sup>3</sup> Ebu Paulo ani ura'e, Timoteo'a zeḡe teite onamoga uratiro. Rehano Iuda azaḡa e'e haba'ano radiu'ete'e, ze edeḡa Timoteo moga'e Giriki vaseḡa. E'ano'o Paulo'a Timoteo ahi'a rana iḡuri haḡairo, hena iḡite Iuda azaḡani'a ḡoeri'uma reiro. <sup>4</sup> Ebu ze neḡaneḡa ragave oname'ena'a, Ierusalem'a neḡano apostolo azaḡa zu vase boroboro'a ḡoere idanirote'e ḡoe'a ihozido, zeḡe e'e haḡaiḡano radoga veize. <sup>5</sup> E'ano'o ekalesia azaḡa'e Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e moneo inarido, ebu mada nidu'a Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaḡani'a ḡeharu onaminu.

<sup>6</sup> Paulo zu ane hegotirote'e azaḡa, ze Ferigia zu Galatia haba'ano onamiro, mazaḡa Vine Zaḡoḡani'a Asia haba'ano haramoga garariro. <sup>7</sup> Ze Musia haba'a diuḡihi ra'ete'ea feurirotene, ze ura Bitunia haba'a onamihi reiro, rehano Iesu Vine Zaḡoḡani'a gararo ziniro. <sup>8</sup> E'ano'o ze Musia haba'a zogoradu, Toroa neḡa ovoiro. <sup>9</sup> E'e ohe'ano Paulo ani iḡunaro. Makedonia vaseḡa 'ahogani'a edanadu umine'enogano horoniro, raena'a,

“Makedonia haba'a fare onaadu, emeḡe danafo'i!” <sup>10</sup> Paulo'a iḡuna e'e horonirotene, eme, e'ea hari manoga haramoga veize Badi'a'a tuḡufe'ohe rae zamaradu, Makedonia haba'a onamoga veize ḡarihe ruhibiro.

### *Lidia'a Zuhi'a Boro mazao firo*

<sup>11</sup> Eme Toroa neḡanono'o ḡasi hina, roḡoroḡe Samotarake 'umuḡa ruhau onamiro, ebu irarirotene, Neapoli toḡatogaḡa ruhau onamiro. <sup>12</sup> E'eano'o Filipi neḡa onamiro. Filipi neḡa'e Makedonia haba'a zamaḡano ne boro zu Roma azaḡa ne. Eme mada nu e'ea radiunu.

<sup>13</sup> Fura madaḡano, eme Filipi neḡa ḡabi'a enoga buanadu vu onamiro. Eme 'ane, Iuda azaḡani'a e'ea nu'oranadu kurau'e gaogi, rae zamariro. Ebu e'ea ehoradu, nu'ora' onairote'e roḡaeḡa roḡaeḡa ḡoreziro. <sup>14</sup> Paulo ḡoere abito haunute'e roḡaeḡa 'ahoga'e niḡa Lidia. Ani'e Tuatira neḡa roḡaeḡa, ebu dabua kanaḡa serone'ete'e gaḡa boro haḡaido, zu Badi'a kurano haudote'e roḡaeḡa. Zuhi'a Boro'a zamaḡa bohano haro. E'ano'o ani Paulo ḡoere egadu mae ḡihiniro. <sup>15</sup> Ebu Lidia zu ane neo radiu'ete'e azaḡa bapatizozirotene, ane'a umifiro, raena'a, “Za, e'e hube hune Zuhi'a Boro mazao fie'ohe rae zamaro'idene, eḡe ne onaadu e'ea rado'i!” Ebu ani 'ouge te'ote'anadu, ane ne zamafe onamiro.

### *Paulo ani Silasi ne Filipi ḡu'a neḡano ohoziro*

<sup>16</sup> Mada 'ahogano eme kuru haba'a oname'enogano, tuḡure roḡae tahi'aḡa hidiro. Ani'e vine sau'ani'a ane zamao radiunu. E'ano'o ani'e zama moneo nagini'a fureratite'e rae furenido. Ani'e 'ouge haḡae'ena'a ane boro azaḡa veize moni boro haḡaido. <sup>17</sup> Ani'e, Paulo zu emeḡe hegote'ena'a, ḡihau ḡoere iḡuniro. “'Ahi duḡuru'e Niḡa Hitaga Hune Badi'aḡa tuḡure azaḡa! Ze'e Badi'a'a nouge nouge za ḡabozite'e ibiḡa rae fureno zini'ohe.” <sup>18</sup> Ani mada ḡehaḡa 'ouge da'o haḡae onaminutene, Paulo ani e'e egoga fuḡoniro. E'ano'o tehadu roḡae tahi'aḡa zamao radiu'ete'e vineḡa sau'a e'e niro. “Iesu Keriso niḡano, eḡe'a ḡa'ohe. Roḡae tahi'aḡa e'e mazaono'o buano'i!” ḡoere e'e ariḡano vine sau'ani'a roḡae tahi'aḡa mazaono'o buaro.

<sup>19</sup> Tuḡure roḡae tahi'aḡa e'e boro azaḡa'e ederiro, ani zeḡe veize moni mene haḡai'uma. E'ano'o ze Paulo zu Silasi oboze teadu, ne hunio ahase onamiro, gavamani azaḡani'a kotazoga veize. <sup>20-21</sup> Ze Roma gavamani azaḡa vaḡe tutuze onamadu ziro, raena'a, “'Adi duḡuru'e Iuda azaḡa. Ze'e haḡai nunu vaze ihozadu, emeḡe ne azaḡa zama ḡunuḡunune'ohe. Zeḡe'a ihoze'eta'a'e, Roma azaḡani'a mae ḡihinoga zu haḡaoga'e goro.”

<sup>22</sup> Ebu vaze ḡuḡuvaḡa zuni Paulo zu Silasi aḡirezi'ete'e azaḡa teite 'auḡiro. Ebu gavamani azaḡani'a zeḡe tahi'a tahi'a tuḡuzadu, “Dabuaze zigi vaḡinadu somori hina bouzo'i!” reiro. <sup>23</sup> Ze bouze sausauzirote'e enogano, ḡuano ohoziro, ebu ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazeḡa nina'a, “Fairu gadizo'i!” reiro. <sup>24</sup> ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazeḡa'e e'e ḡoe'a egadu, ḡu'a neḡa zamaḡa huneo ohoziro, ebu ire aduga ho'ogano odaze veonadu 'ufune modiro.

<sup>25</sup> Ohere nemanema Paulo ani Silasine'e kuraunu, zu bada ma'ena'a Badi'a niguninu, ebu ḡu'a azaḡa'e abito zininu. <sup>26</sup> E'e zamaḡano haba'a tabara ḡihau hagariro. E'ano'o ḡu'a neḡa ohonirote'e haba'a zuni hagariro. Ebu ḡu'a neḡa ibihetaḡa nidu'a tabara bohataro, ebu ḡu'a azaḡa 'ufuzirote'e auriḡa nidu'a butau ḡouriro. <sup>27</sup> ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazeḡani'a evatadu, ḡu'a neḡa ibihetaḡa bohatanoga horonirotene, kariḡa hizi madu, ane'a bare ḡounihi reiro, mazaḡa ani 'ane ḡu'a azaḡa nidu'a feraneha, rae zamariro. <sup>28</sup> Rehano Paulo'a ḡihau ḡoere iḡune'ena'a, “Ago 'ougo'i! Emeḡe nidu'a 'ada.” reiro.

<sup>29</sup> ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazeḡa'e ḡurizabu raena'a ihure huḡane madu ḡu'a neḡa dure diuḡiro. Ebu rereru'ena'a, Paulo zu Silasi zamao ḡuḡuriro. <sup>30</sup> Ebu ani ḡu'a

neġanono'o mae buzadu ġadiziro, raena'a, "Vaze boroboro, e nagini haġaine ġabone hidi'uma?"

<sup>31</sup> Zeġe'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro Iesu mazao fio'i! 'Ougine, ġae zu ġae neo radiu'ete'e azaġani'e ġabone hidi'uma." reiro. <sup>32</sup> Ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vazegħa zu neġano raidiu'ete'e azaġa nidu'a mazao Zuhi'a Boro ġoere rae fureno ziniro. <sup>33</sup> Ebu 'ize ohere rehano, ġu'a gadine'ete'e vazegħani'a anianine tutuze onamadu bouzirote'e iġu'a vuzu'o ziniro. Ebu ane zu neġano radiu'ete'e azaġa nidu'a zogone bapatzio meiro. <sup>34</sup> Ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vazegħani'a ane ne tutuze onamadu ogomu ziniro. Ani'e neġa azaġa nidu'a teite matu'u boro haġairo, mazaġa ze'e Badi'a mazao fiuro 'ahine.

<sup>35</sup> E'e irarirotene, gavamani azaġani'a zeġe gau azaġa tuġuziro, ġu'a neġa gadine'ete'e vazegħa nouga veize, raena'a, "E'e azaġa tuġuze buzo'i!" <sup>36</sup> Ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vazegħani'a Paulo niro. "Gavamani azaġani'a ġoere tuġureha, zae tuġuze buzoga veize. E'ano'o izidi 'ada zama roġegħano onamo'i!"

<sup>37</sup> Rehano Paulo'a gavamani gau azaġa ziro, raena'a, "Eme'e Roma mone azaġa. Ze kotao zu mene ohofa rehano, hunio boufadu ġu'ano ohofeha. Ebu izidi ze, hena, sifu tuġufe bufihi ra'ohē. Mene 'ougi'uma! Zeġe hune'a onaadu, tutufe bufi'uma."

<sup>38</sup> Gavamani gau azaġani'a gavamani azaġa vaġe onamadu ziro. "Paulo zu Silasi'e Roma mone azaġa." reirotene, ze rihau rudaro. <sup>39</sup> E'ano'o gavamani azaġa'e zeġe vaġe onamadu umiziro, zeġe mazao nagini sau'a haġairote'e rae modoga. Ebu gavamani azaġani'a zamaze buzadu umiziro. "Filipi neġa mode iġuno'i!" <sup>40</sup> Ebu anianine ġu'انونo'o buarotene, Lidia ne onamiro. E'ea Zuhi'a Boro mone azaġa hidadu, inara ġoe'a ziro, ebu Filipi neġanono'o iġuniro.

## 17

### *Paulo Tesalonika neġano*

<sup>1</sup> Paulo zu Silasi ze Amefipoli zu Apolonia neġa vitau onamadu, Tesalonika neġano feuriro. E'e neġano'e Iuda azaġa kuru neġa 'e'e. <sup>2</sup> Paulo ani iġaiġa haġae'ete'e teige, Bana Madaġa madaġano Iuda azaġa kuru neġa diuġadu, buka zaġoga me'ode'ena'a Iuda azaġa teite ġo'aniro. 'Ouge'ena'a Bana Madaġa madaġa uġidu meiro. <sup>3</sup> Ani'e buka zaġoġanono'o ġoere 'ahoga 'ahoga me'ode'ena'a, Keriso'e zaharani'uma ebu runeono'o bare ġabodi'uma rae tirote'e, faifairu ihoziro. Ebu 'ahige reiro, "Eġe'a rae furene'ete'e vazegħa, niġa'e Iesu, ane huga'e Keriso." <sup>4</sup> Ebu Iuda azaġa nu'e zamaze'a bohatanadu Paulo ġoere mae ġihiniro, ebu Paulo zu Silasi teite 'auġiro, ebu Giriki azaġa ġehaġa Badi'a gubane'ete'e, zu e'e neġano nize boro roġaeġa ġehaġa zuni 'auġiro.

<sup>5</sup> Rehano Iuda azaġa nu'e e'e horonirotene, Paulo zu Silasi mazao ahiahi meiro. E'ano'o ġonore azaġa maketi haba'ano rau tauġe'ete'e, mae nu'ozadu, Tesalonika neġa zamaġano utitihī radu harae ġuzuhiro. Ebu Iasoni ne haonadu Paulo zu Silasi vaġiro, vaze ġuġuvaġa mazao mae buzoga veize. <sup>6</sup> Ze mene horozirotene, Iasoni zu Zuhi'a Boro mone azaġa nu'ahasise buzadu, kanisoro azaġa zamao ohoziro, ebu ġihau ġoeriro, raena'a, "Paulo zu Silasi'e haba nidu'a zamaġano vaze mae ġunuġunuze onaeha. Ebu ze emeġe ne zuni diuġeha. <sup>7</sup> Ebu Iasoni'a ane neo mae zouziro. Ze'e Roma zuhi'aġa goro ġoe'a vari'e'ohē, mazaġa ze'e kini 'ahoga 'e'e ra'ohē. Niġa'e Iesu." <sup>8</sup> E'ea nu'orarote'e azaġa zu kanisoro azaġani'a e'e iġirotene, zamaze'a adudu ġouriro. <sup>9</sup> Rehano ze'e Iasoni duġuru mazaono'o mae buzite'e moniġa madu, tuġuze onamiro.

### *Paulo Berea neġano*

<sup>10</sup> E'e ohe'ano, Zuhi'a Boro mone azaġani'a Paulo zu Silasi zogone tuġuzadu Berea neġa onamiro. Berea neġano feurirotene, Iuda azaġa kuru neġa diuġiro.

<sup>11</sup> Berea azağa'e zamaze mene riğa, Tesalonika azağa mene heuğa. E'ano'o Paulo'a haramete'e'ē goe'a faifairu igiro, zu ane haramo goe'a'e huga ga mene radu, mada nidu'a buka zağoğa me'ode udahido. <sup>12</sup> Ebu Iuda azağa ġehağani'a Zuhi'a Boro mazao fiuro, zuni Giriki roğaeğa zu Giriki ohozeğa nize boroboro ġehağani'a Zuhi'a Boro mone reiro.

<sup>13</sup> Rehano Iuda azağa Tesalonika neğano radiu'ete'e'a, Paulo'a Berea neğano zuni Badi'a ġoere haramirote'e igirotene, zeğe zuni Berea neğa onamadu, Berea azağa so'oze tutuzadu, nu'oze harairo. <sup>14</sup> E'ano'o Zuhi'a Boro mone azağa'e Paulo da'o zogone tuğune davara haba'a onamiro. U Silasi zu Timoteo'e Berea neğano radiro. <sup>15</sup> Paulo ġatinirote'e azağa'e Paulo Atena neğa tutune onamiro. Ebu Paulo'a zeğe mazao Silasi zu Timoteo veize ġoere tuğuriro, raena'a, "Eğe vağe ġarihe aro'!" reiro. Ebu ze ġoere odohe, Berea neğa bare onamiro.

### *Paulo Atena neğano*

<sup>16</sup> Paulo'a Atena neğano Silasi zu Timoteo guhize radirote'ea, ġuriro badi'ağa ġehağa e'ea horonirotene, zamağani'a adudaro. <sup>17</sup> E'ano'o ani Iuda azağa kuru neğa diuğadu, Iuda azağa, zu Giriki azağa Badi'a gubane'ete'e teite, Iesu Keriso ġo'anido, zuni mada nidu'a ne huni maketi haba'ano iniu iniu'a onairote'e teite ġo'anido. <sup>18</sup> Ebu edeğa azağa nu, Epikuro ga Sitoa rae huze'ete'e teite hidadu, ġoere 'u'ue titiro. Ebu Paulo'a Iesu hariğa zu Iesu'a rudanadu bare ġabodirote'e rae furenirotene, vaze nu'a 'ahige reiro, raena'a, "Ġoe'a fu'a vazeğa 'adi nagini reih ra'ohe?" Ebu hena, nu'a raena'a, "Badi'a 'ahoga nu rae furene'e gaogi." reiro.

<sup>19</sup> Ebu ze Paulo tutunadu Areopago mağano kanisoro azağa nu'onu'o haba'a onamiro. Ebu zeğe'a nina'a, "Ġae'a rae furene'ete'e ihoreğa iziga 'adi'e nagini, eme ura ederihi ra'ohe, <sup>20</sup> mazağa emeğe teğao ibite mene hune zu igirote'e hariğa 'ahoga rae furene'ohe. E'ano'o ani huga'e nagini, eme ura ederihi ra'ohe." <sup>21</sup> Mazağa Atena azağa, zu haba 'ahoga 'ahoga azağa e'ea radiu'ete'e hağai'e 'ahiguğa. Zeğe nidu'a, zeğe radiu tauğe'ena'a, ihore iziga ġoeroga zu egoga da'o uratiro.

<sup>22</sup> Ebu Paulo'a Areopago kanisoro azağa zamao edanadu ġoeriro, raena'a, "Atena azağa, e za horozatene, 'ahige zamareha. Za'e badi'a ġehağa kurano hau'ete'e azağa. <sup>23</sup> Mazağa ege'a zae neo ragavatene, zae'a kurano hau'ete'e ġauğa ġehağa horoneha. E'e zamağano dibu'o fatağano ġoere 'ahoga mirihoga horoneha, raena'a, "EME AĞU'A BADI'AĞA VEIZE". Za ağu'a badi'ağa mazao kurau'ohe. E'ano'o ege'a Badi'a a'e iniu rae furenihi ra'ohe.

<sup>24</sup> Badi'a ani, haba zu e'e zamağano radiu'ete'e ġauğa nidu'a hağairo. Ani'e Zuhi'a Boro, adure zu raha zuhi'ani'ohe. 'Ahine dibu'o neğa zamağano mene radiu'ohe. A'e vaze'a 'evore hina ogorarote'e neğa. <sup>25</sup> Ane huga'e ġabone, ġabone iriga zu ġau nidu'a vaze nidu'a zini'ete'e Badi'ağa. E'ano'o ane mazao'e ferene'ete'e ġauğa o'o'a. Vaze'a ane veize ġau 'ahoga mene hağao ha'uma. <sup>26</sup> Badi'a ani, vaze tibuhuga hağaadu, aniono'o haba 'ahoga 'ahoga azağa nidu'a hağairo, vaze'a haba nidu'a zamağano radoga veize. Ebu zeğe'a radi'uma madağa rae tiro, zu radi'uma haba'a ġonanega hağairo. <sup>27</sup> Badi'a'a 'ougirota'a'e, vaze'a Badi'a vağoga veize, ebu inare vağadu Badi'a hidoga veize. Rehano huga'e ani'e emeğe nidu'a mazaono'o mene fağa. <sup>28</sup> Mazağa eme ane ġabone zamağano ġabode oname'ohe, ebu hagare'ohe, ebu radiu'ohe. Zae bo'ağano bada garahe'ete'e vazeğa 'ahogani'a 'ahige tirote'e teige, raena'a, "Emeğe zuni ane mariga."

<sup>29</sup> Eme Badi'a ene 'ahine, Badi'a huga'e golo (gold) ga siliva (silver) ga hadi hina vaze'a zamaradu hağae'ete'e ġauğa teite idağa rae mene zamari'uma. <sup>30</sup> Ibite bone, vaze ağu'a 'ahine, 'uguğa hağaiğa hağaidote'ea, Badi'a ani ġiaze modido. Rehano izidi'e haba nidu'a zamağano radiu'ete'e azağa nidu'a ane'a zi'ohe. 'Zamaze ġihuno'!

<sup>31</sup> Mazağa ani'e haba nidu'a zamağano radiu'ete'e azağa ibi dudugano kotazite'e

madaġa rae tiro. Ebu kota ibito ha'uma vazegā zuni ohoniro. E'e vazegā'e ani'a runeono'o bare ġaboniro. 'Ouge'ena'a, Iesu'e hube hune vase nidu'a kotazi'uma rae fureniro.”

<sup>32</sup> Paulo 'ize ġoere onamihi ra'enogano, Atena azaġani'e, rune vazegāni'a bare ġabodirote'e ġoe'a igirotene, vase nu'e Paulo eġofo haro. U vase nu'e 'ahige reiro, raena'a, “E'e hariġa'e nougine vesu'u bare igi'uma.” <sup>33</sup> Paulo'e e'e igirotene, ġoe'a nema'o 'uadu, kanisoro azaġa mode iġuniro. <sup>34</sup> Rehano vase nu'e Paulo teite 'auġadu, Zuhi'a Boro mazao fiuro. E'e zamaġano'e, Areopago kanisoro vazegā 'ahoga, niġa Dionusio, zu roġae 'ahoga, niġa Damari, ebu vase ġehaġa zuni.

## 18

### *Paulo Korinto neġano*

<sup>1</sup> E'e enogano, Paulo ani Atena neġa modadu, Korinto neġa onamiro. <sup>2</sup> E'ea Iuda vazegā 'ahoga, niġa Akula hidiro. Ani'e Ponto haba'a vazegā. Itali haba'anono'o inuga Priskila teite Korinto neġa onaadu, mada nu da'o radiro, mazaġa Roma zuhi'aġa, niġa Klaudio'a, “Iuda azaġa'e nidu'a Roma neġanono'o vaġino'i!” rae ziro 'ahine. Ebu Paulo ani, ze ġiazi' onamiro. <sup>3</sup> Paulo zu zeġe moni ġauġa'e tiba: taruha ogone'ete'e faraġa rafaġa 'aune turinido. E'ano'o Paulo'e zeġe teite radadu ġauido. <sup>4</sup> Ebu ani'e Bana Madaġa madaġa nidu'a, Iuda azaġa kuru neġano haramido, ebu Iuda zu Giriki azaġani'a Zuhi'a Boro mazao fioga veize inare ġoerido.

<sup>5</sup> Silasi zu Timoteo'a Makedonia haba'anono'o onairotene, Paulo ani, mada nidu'a haramo moneo da'o ġaue hunido, ebu Iuda azaġa mazao “Iesu'e Keriso.” rae doġo'ani furenido. <sup>6</sup> Rehano ze Paulo haramo 'ue ġoerinu, zu ġoere sau'a hina roninutene, ani'e dabuaġa zu'izu'inadu ziro, raena'a, “Za ire roġa diuġo'idene, a'e zae sau'a u'ano ro'i! E'e aduga'e eġe mazao o'o'a. E izidiono'o'e onamadu, Iuda mene azaġa mazao harami'uma.”

<sup>7</sup> Ebu ani, Iuda azaġa kuru neġa modadu, vase niġa Titio Iusito, ani ne onamiro. Ani'e Badi'a kurano haudote'e vazegā. Ani ne'e Iuda azaġa kuru neġa ġenaġano. <sup>8</sup> Iuda azaġa kuru neġa ibitohau'ete'e vazegā'e niġa Krisipo. Ani zu neġano radiudote'e azaġa nidu'a Zuhi'a Boro mazao fiuro. Korinto neġa azaġa ġehaġa zuni Paulo haramo egadu, Zuhi'a Boro mazao fiuro ebu bapatiso meiro.

<sup>9</sup> Ohere 'ahogano, Zuhi'a Boro'a iġunao Paulo niro. “Ago rihano'i! Rehano 'ize harame onamo'i! Hebe'o ago 'ue rado'i! <sup>10</sup> Mazaġa e'e ġae teite radiu'ohe. Vase 'ahogani'a zuni sausau'oga veize mene agato ġani'uma, mazaġa ne 'adao'e eġe none re'uma azaġa ġehaġa.” <sup>11</sup> E'ano'o Paulo'e Korinto neġano muri tiba zu bato fu'o tiba fare (6) radadu, Badi'a ġoere ihozido.

<sup>12</sup> Vase 'ahoga, niġa Galio, ani'a Akai'a haba'a gavanaġa reirote'ea, Iuda azaġani'a tiburanadu, Paulo obone tiro, ebu kota haba'a tutune onamiro. <sup>13</sup> Ebu raena'a, “Vase 'adi'e, vazevaze'a Badi'a mazao kuranoga veize, zamaze au'ohe. Badi'a 'ahoga mazao kurau'eta'a'e, Roma azaġa goro.” <sup>14</sup> Ebu Paulo'a ġoerihni ra'enogano, Galio'a Iuda azaġa ziro, raena'a, “Ego'i! Iuda azaġa! Vase 'ahogani'a goro vari'ifo, ga haġai sau'a boro haġaifone, eġe'a ġoereze ego zinifo. <sup>15</sup> Rehano za'e Iuda azaġa mone ġoe'a ga niġa ga goroġa nunu moneo ta'irote ġo'ano'idene, zae da'o ġo'ane faino'i! E'e 'uguġa kotaġa mene haġai'uma.”

<sup>16</sup> Ebu Galio'a kota haba'anono'o tuġuze buziro. <sup>17</sup> Ebu zeġe nidu'a, Iuda azaġa kuru neġa ibitohau'ete'e vazegā, niġa Sositene obone teadu, kota haba'a 'usiġano bouniro. U Galio'e ġiane re'ore'iro.

### *Paulo'a Korinto neġanono'o Antioka neġa bare onamiro*

<sup>18</sup> Paulo'a Korinto neġano 'ize mada ġehaġa radirote'e enogano, Zuhi'a Boro mone azaġa muhizadu, Suria haba'a ruhau onamiro. Priskila zu Akula'a ġatine onamiro.

Paulo'e 'ize 'izema ruhanogano, Kenekrea toġatogāgano iguġa vari'iro, mazaġa ani ibite Badi'a mazao kuranadu, ġoere rinede tirote'e zamaġano radiunu 'ahine.

<sup>19</sup> Ze Efeso neġano feurirotene, Priskila zu Akula'e e'ea ohoze modiro, u ani'e Iuda azaġa kuru neġa diuġadu, Iuda azaġa teite hari manogā ġo'aniro. <sup>20</sup> Ze'e Paulo'a zeġe teite e'ea faġa radoga uminiro rehano, ani mene mae ġihiniro. <sup>21</sup> Rehano ani muhize iġune'ena'a, 'ahige reiro. “Badi'a'a uratine, zae vaġe bare onai'uma.” Ebu ani Efeso neġanonon'o ruhau onamiro. <sup>22</sup> Paulo'a Kaisarea neġano feurirotene, Ierusalemā neġa onamadu, ekalesia azaġa teite hido titiro, ebu bare Antioka neġa onamiro.

### **Paulo'a haba faġano haramē ragavirote'e uġiduġa**

<sup>23</sup> Paulo ani, mada mene ġehaġa Antioka neġano radirote'e enogano, e'eano'o iġunadu, Galatia zu Ferigia haba'ano neġa 'ahoga 'ahoga onamiro. Ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a nidu'a inaraziro.

<sup>24</sup> U Iuda vazeġa 'ahoga, niġa Apolo, ani Efeso neġa onairo. Ani'e Alesandria neġa vazeġa. Ani faifairu ġoere'ete'e vazeġa zu buka zaġoġa zuni faine ederoga. <sup>25</sup> Zu Zuhi'a Boro ibi fairu ederrote'e vazeġa, ebu zama nidu'a hanadu inare ġoerido zu Iesu hariġa hugano da'o ihozido. Rehano Ioane'a bapatizozirote'e da'o edeġa. <sup>26</sup> Apolo ani Iuda azaġa kuru neġano mene rihau'ena'a ġoeriro. Rehano Priskila zu Akula'a ġoe'a iġirotene, neze tutune onamadu, Badi'a ibi huga faifairu ihoniro.

<sup>27</sup> Ebu Apolo'a Akaia haba'a onamihi reirote, Zuhi'a Boro mone azaġani'a inara ġoe'a haro. Ebu Akaia haba'ano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a veize so'a mirihe tuġuriro, zeġe ani'a onamite'ea mae ġihinoga. Apolo'a e'ea feurirotene, Badi'a'a ġahunone manogā zenadu, Zuhi'a Boro mazao fiidote'e azaġa borofe ihoze danazinu. <sup>28</sup> Mazaġa ani'a buka zaġoġanonon'o “Iesu'e Keriso” rae ihoze'ena'a, Iuda azaġa teite hunio ġihau ġo'anadu buziro.

## **19**

### *Paulo Efeso neġano*

<sup>1</sup> Apolo'a Korinto neġano radiunute'e madaġano, Paulo ani maġa haba'a tihitihine onamadu, Efeso neġano feuriro. E'ea Zuhi'a Boro tahi'a nu hidadu, <sup>2</sup> ġadiziro, raena'a, “Za, Iesu mazao firote'e zamaġano, Vine Zaġoġani'a zae vaġe ovairo hehe?”

Ze naenaenina'a, “Mene! Eme, Vine Zaġoġa ra'ete'e zuni mene iġiro.” <sup>3</sup> E'ano'o Paulo'a ġadizena'a, “Za nagi bapatizo meiro?” reirote, ze'a naenaenina'a, “Ioane bapatizo meiro.” reiro.

<sup>4</sup> Paulo'a raena'a, “Ioane'a bapatizozirota'a'e, zae'a zamaze ġihunadu, haġai sau'a modoga. Ebu ani zina'a, 'Eġe ġaruna onaitte'e vazeġa mazao fio'i! A'e Iesu.' rae reiro.” <sup>5</sup> Ze ġoere e'e iġirotene, Zuhi'a Boro Iesu niġano bapatizo meiro. <sup>6</sup> Ebu Paulo'a 'evo'a zeġe rana tirotene, Vine Zaġoġani'a zeġe vaġe ovairo, ebu ze ago 'ahoga 'ahogano ġoeriro, ebu Badi'a'a ihozirote'e ġoe'a rae fureniro. <sup>7</sup> E'e zamaġano'e, ohoze gaubanana zu aheu fare (12) heuġani'a radiro.

<sup>8</sup> Ebu Paulo ani, Iuda azaġa kuru neġa diuġadu, e'ea bato uġidu inare haramido. Ebu Badi'a'a zuhi'azite'e ġoe'a Iuda azaġa teite ġihau ġo'aniro, zeġe zuni Iesu mazao fioġa veize. <sup>9</sup> Rehano Iuda azaġa nu'e, teġa riranadu, Paulo ġoere hezaho haro, ebu vaze ġehaġa ubumao Zuhi'a Boro ibi sausaune ġoeriro. E'ano'o Paulo'e Iuda azaġa kuru neġa mode buanadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zamaze onamiro. Ebu vaze 'ahoga niġa Turanu, ane'a ihoze'ete'e neġa onamadu, mada nidu'a e'ea ġo'ane ihozido. <sup>10</sup> 'Ouge haġae onamoo, muri aheu meiro. E'ano'o Iuda azaġa zu Giriki azaġa Asia haba'ano radiu'ete'e'a nidu'a, Zuhi'a Boro ġoere iġiro.

*Sikeva ubuġa duġuru'a vine sau'a hegone bune nuriro*

<sup>11</sup> Badi'a ani, Paulo gauono'o gigi'a haḡaiḡa iḡaiḡa mene horone'ete'e haḡaido. <sup>12</sup> Vaze nu'e, Paulo'a odohe raudote'e mukoḡa zu vidau gaudote'e dabuaḡa afa'a madu, ugi azaḡa ranao tidotene, ugize'a manorido, zu vine sau'ani'a buaudo.

<sup>13</sup> U Iuda azaḡa nu haba 'ahoga 'ahogano ragave'ena'a, vaze mazaono'o vine sau'a hegoze buze'ete'e'a, ze Zuhi'a Boro Iesu ni rae nuriro. Ze vine sau'a zinu, raena'a, "Iesu ni, Paulo'a rae harame'ete'e, e'e niḡano ḡa'ohe. Vaze mazaono'o buano'!" rae reiro. <sup>14</sup> Dibu'o hau'ete'e boro 'ahoga, niḡa Sikeva, ane ubuga fu'o zu aheu fare (7) zuni e'uge haḡairo. <sup>15</sup> 'Ougirotene, vine sau'ani'a naenaezina'a, 'ahige reiro. "Iesu eḡe edeḡa, zu Paulo eḡe edeḡa, u za'e iniu?" <sup>16</sup> 'Ouge radu e'e vineḡa sau'ani'a radiu'ete'e vazeḡani'a, zeḡe rana rafatiro, ebu ani inara'e zeḡe teite mene idaḡa 'ahine, zeḡe nidu'a raharahaziro. E'ano'o tahi'a tahi'a'e firina zu ahirize ruau'ena'a, neonu'o ferau buaro.

<sup>17</sup> Efeso neḡano Iuda azaḡa zu Giriki azaḡani'a e'e hariḡa igirotene, zeḡe nidu'a ḡiḡaroziro, ebu Zuhi'a Boro Iesu ni nigune ḡihiniro. <sup>18</sup> Ebu Zuhi'a Boro mazao firote'e azaḡa ḡehaḡani'a onaadu, aneane haḡai sau'a rae fureniro. <sup>19</sup> Nabone azaḡa ḡehaḡa'e zeḡe murava bukaḡa odohe onaadu, vaze nidu'a ubumao hufi haoniro. Hufi haonirote'e bukaḡa naeḡa nidu'a me'ode nu'onirotene, siliva moniḡa 50,000 reiro. <sup>20</sup> 'Ouge'ena'a, Zuhi'a Boro ḡoere'e gigi'eita bororu onamiro zu inare onamiro.

### *Efeso neḡano hara boro'a fureraro*

<sup>21</sup> Efeso neḡano 'uguḡani'a furerarote'e ḡarugano, Vine Zaḡoḡani'a Paulo ibito hanadu, ani Makedonia zu Akaia haba'a onami'udu'u, Ierusalem neḡa onami'uma rae zamariro, ebu raena'a, "Ierusalem neḡa onamite'e ḡarugano, Roma neḡa zu onami'uma." reiro. <sup>22</sup> E'ano'o Paulo'e, ane dana vazeḡa aheu, Timoteo zu Erasto Makedonia haba'ano ibite tuḡuziro, u ani'e mada nu Asia haba'ano radiunu.

<sup>23</sup> E'e madaḡa heuḡano, Efeso neḡano aduga boro'a Zuhi'a Boro Ibi mae ḡihine'ete'e azaḡa moneo fureraro. <sup>24</sup> E'e haḡaiḡa'e 'ahige fureraro. E'ea vaze 'ahoga, niḡa Demetrio'a radiunu. U Efeso roḡae badi'aḡa niḡa'e Atemisi\*. Demetrio'e, siliva hina e'e badi'aḡa dibu'o neḡa kobefe idane haḡae'ete'e gauḡa odohe durido, ebu tahi'a ḡehaḡani'a ane 'u'uḡano gauadu, moni boro meido. <sup>25</sup> Demetrio'e, ane gau azaḡa zu ane gau heuḡa haḡae'ete'e azaḡa nu'ozadu ziro, raena'a, "Nego, zae edeḡa, eme'e gau 'adi haḡaadu moni boro ma'ohe. <sup>26</sup> Za, Efeso neḡano zu Asia haba'a nidu'a zamaḡano Paulo'a vaze ḡehaḡa zamaze anadu, tutuze ve'ozirote'e horoniro, zu igiro. Ani raena'a, "Evore hina haḡae'ete'e badi'aḡa'e mene badi'a.' ra'ohe. <sup>27</sup> Nougine eme gau niḡani'a sauta'uma, zuni Atemisi, roḡae badi'aḡa boro, ane dibu'o neḡa zuni vaze'a huga o'o'a re'uma. Zu roḡae badi'aḡa, ani niḡa ḡihi'a ra'ete'e'a dauḡi'uma. Asia haba'a zu haba 'ahoga 'ahogano vaze nidu'a'a kurano hau'e rehano, 'ougi'uma."

<sup>28</sup> Nu'orarote'e azaḡani'a e'e igirotene, maḡune rudaro ebu houna'ena'a, "Efeso azaḡa roḡae badi'aḡa, Atemisi'e niḡa boro bagaḡa!" reiro. <sup>29</sup> Ebu Efeso neḡa azaḡa nidu'a'a houna'adu harae ḡuzuhe huniro. Ebu Makedonia haba'anono'o Paulo ḡatine onairote'e azaḡa, Gaio zu Aristako, ze oboze teadu, ahase'ena'a, zeḡe nidu'a Efeso nu'onu'o haba'a idaḡa dure diuḡiro. <sup>30</sup> Paulo ani, vaze ḡuḡuvaḡa ḡorezihi radu zeḡe ḡunuḡano diuḡihi reiro rehano, Zuhi'a Boro tahi'a duḡuru'a garariro. <sup>31</sup> Zuni Asia haba'a gavamanio gaue'ete'e azaḡa nu'e Paulo vaze. Zeḡe zuni umide ḡoere tuḡurena'a, "Nu'onu'o haba'a ago diuḡo'!" reiro.

<sup>32</sup> Ebu Efeso nu'onu'o haba'ano'e, vaze ḡuḡuvaḡa nidu'a harae ḡuzuhido. Ze ḡoere 'ahoga 'ahoga rae houna'ido, rehano e'e zamaḡano vaze ḡehaḡa'e aḡu'a, nagini u'ano diuḡirota'a'e. <sup>33</sup> Iuda azaḡa nu'a, vaze 'ahoga, niḡa Alesana, ani vaze ḡuḡuvaḡa zamao duine moneneadu, nougi'uma rae ihoniro. Ane'a e'ea edarotene, hara'a zuhutanoga

\* **19:24** E'e badi'aḡa'e huga ḡehaḡa haḡai'uma badi'aḡa rae zamariro.



veize 'evo'a ġihiniro, ebu vase ġuġuvaġa ġorezihi reiro. <sup>34</sup> Rehano Alesana'e Iuda vaseġa. Vaze ġuġuvaġani'a e'e ederiotene, ze nidu'a ago tibano huau'ena'a, “Efeso azaġa roġae badi'aġa Atemisi'e niġa boro bagaġa!” reiro. Ġoere tiba e'e da'o barebare rae harae onamo, mada aheu (2 hours) meiro.

<sup>35</sup> Ne gavamaniġa veize seketeri gauġa haġae'ete'e vaseġa 'ahogani'a vase ġuġuvaġa hara garariro, ebu zeġe nidu'a sifu radirotene, ani zina'a, “Efeso azaġa, vase nidu'a edeġa, Efeso neġa'e roġae badi'aġa boro Atemisi dibu'o neġa taufe radiu'ohe, zuni Atemisi iraga hadiġa adureono'o ovairote'e zu taufe'ohe. <sup>36</sup> E'ebano'o Efeso azaġani'a 'ouge'eta'a'e, haġai hugahuga. E'ano'o za ago harao'i! Gurizabuo ġau 'ahoga ago haġae tauġo'i! <sup>37</sup> Za vase aheu 'adi zamaze onaa rehano, ze emeġe kuru neġano ġau 'ahoga mene ġonotaneha, zu emeġe roġae badi'aġa niġa mene sausaune ġoereha. <sup>38</sup> Demetrio zu ane gau tiba azaġa'e vase 'ahoga 'utihi reine'e, kota onamine manoġa. Kota'e boha'a, zu e'ea gavana azaġani'a radiu'e 'ahine, e'e haba'ano ġoere aduga ane mazao ri'inine manoġa. <sup>39</sup> Ga zae mazao ġoere 'ahoga e'e reine, Efeso gavamani gorogano ne azaġani'a nu'oru'ete'e zamaġano ġo'anine manoġa. <sup>40</sup> Eme'e, izidi 'ada harae ġuzuhate'e haġaiġa u'ano, nouġine'e gavamani azaġani'a emeġe rana aduga ti'uma. Eme'a haraata'a'e mazaġa o'o'a 'ahine, eme'e emeġe moneo ġoeroga mene idara'uma. <sup>41</sup> Ani 'ouge ġoeradu, vase ġuġuvaġa tuġuze ġouriro.

## 20

### *Paulo'a Makedonia zu Giriki haba'a onamiro*

<sup>1</sup> Efeso neġano harae ġunuġunirote'e'a hauġirotene, Paulo ani Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a huze nu'ozadu, inara ġoe'a ziro, ebu “E'e radihi!” radu, Makedonia haba'a onamiro. <sup>2</sup> Ani e'e haba'ano oname'ena'a, Zuhi'a Boro mone azaġa inara ġoe'a ġehaġa ziniro. E'ebu'u Giriki haba'ano feuriro. <sup>3</sup> E'ea feurirotene, bato uġidu radiro. E'e enogano Suria haba'a ġasi hina onamihi reirotene, Iuda azaġani'a Paulo matihi radu neneġani'ete'e igiro 'ahine, ani zamaradu, “Makedonia mone onamadu bari'uma.” rae reiro.

<sup>4</sup> U ane teite oname'eta'a'e, Berea neġa vaseġa, niġa Sapatere, ani'e Puro ubuga, ebu Tesalonika neġa azaġa'e nize Aristako zu Sekundo, ebu Derebe neġa vaseġa'e niġa Gaio, ebuni Timoteo, ebu Asia haba'a azaġa'e nize Tukiko zu Torofimo. <sup>5</sup> Ze'e ibite iġunadu, Toroa neġano guhifiro. <sup>6</sup> U eme'e Beredi Mene Menoga Au'ete'e Muiġa haġairote'e enogano, Filipi neġanono'o ġasio ruhau onamiro, ebu mada fu'o (5) ruhau onamadu, Toroa neġano guhife'ete'e azaġa teite 'auġiro, ebu e'ea mada fu'o zu aheu fare (7) radiro.

<sup>7</sup> Satadei ġorava uġano, eme Zuhi'a Boro zamare'ete'e ogomuġa au tiburanoga veize nu'oraro. E'e zamaġano Paulo'a harame onamoo, ohere nemanema reiro. Mazaġa irarine, muhize iġuni'uma 'ahine. <sup>8</sup> Eme hitaga neġano nu'oru radiro. E'e zamaġano'e ihure ġehaġa agane tiro. <sup>9</sup> U ohoze tahi'aġa 'ahoga, niġa Iutiko'a marama rana ehore radiunu. Paulo'a harame 'au'aune onamirotene, ani baze rudaro. Baze rudarote'e zamaġano, ane huga ne hitaga uġiduġanono'o uitadu, rahao bua' ovoiro, ebu zeġe'a mae ġihinirotene, rudanoga horoniro. <sup>10</sup> Rehano Paulo'a ovaradu ane rana ġuġuriro, ebu afunadu 'ahige reiro. “Ago zamaro'i! Ani ġaboga!” <sup>11</sup> Ebu Paulo ani hitaga neġa bare itadu, Zuhi'a Boro zamare'ete'e berediġa zeġe teite au tiburaro, ebu ġoere onamo, irarirotene, iġuniro. <sup>12</sup> Nu'onu'o azaġa'e ohoze tahi'aġa ġabodate'e zamahu onamiro, ebu matu'u boro haġairo.

### *Paulo'a Toroa neġanono'o Mileto neġa onamiro*

<sup>13</sup> Paulo ani Aso neġa u'a gabao onamiro. U eme'e ani'a efadu, ġasi hina ibite e'e neġa onamiro, ebu eme ani e'eabu'u ġasio mae ufi'uma reiro. <sup>14</sup> Ebu Paulo'a Aso neġano emeġe teite 'auġirotene, ġasio ofadu, Mitulene neġa ruhau onamiro.

<sup>15</sup> E'eano'o bare ruhau onamo, irarirotene, Kiosi 'umuḡa uhiḡano vitaro. Ebu ruhau onamo, moḡa madaḡano Samosi 'umuḡano feuriro. Ebu e'e moḡanobu'u Mileto neḡano feuriro. <sup>16</sup> 'Ouge ruhau onamirota'a'e, Paulo'e Asia haba'ano mada'a hauḡoga mene uratadu, Efeso neḡa'e ruhau vitini'uma reiro. Ani ura'e, Pentekosi madaḡa 'izema mougano, Ieruselema neḡano feuroga radu ḡarihe ḡarihiro.

<sup>17</sup> Rehano Mileto neḡano feurirotene, Paulo'a Efeso ekalesia vase boroboro veize ḡoere tuḡuriro, ane vaḡe onaoga raduni. <sup>18</sup> Ze onairotene, Paulo'a ḡoreziro, raena'a, "Zae huga edeḡa, eḡe'a Asia haba'a diuḡirote'e madaḡa ḡadaheḡanono'o onao izidi, mada nidu'a, zae teite nouge nouge radiunuta'a'e. <sup>19</sup> E Zuhi'a Boro tuḡure haḡaidote'e zamaḡano, vaḡute'ena'a zu nihe vuḡa sone'ena'a gauido. Zu Iuda azaḡa nu'a uḡuhihi radu, eḡe mazao haḡai sau'a sau'a haḡaido rehano, rinede gauido. <sup>20</sup> Ebu danazi'uma ḡoe'a nidu'a rae furenido, zu hunio ga ane ane neo ihoze ragavido. <sup>21</sup> Ebu Iuda azaḡa zu Iuda mene azaḡa mazao hari tiba hina da'o harame hunido, raena'a, 'Haḡai sau'a modadu Badi'a vaḡe onamo'i, ebu Zuhi'a Boro Iesu mazao fio'i!"

<sup>22</sup> Ebu ḡiano'i! Vine Zaḡoḡani'a tuḡutuḡuhadu, Ieruselema neḡa oname'ohe. Rehano e aḡu'a, de'ea nagini'a eḡe mazao furera'uma. <sup>23</sup> Eḡe'a ragave'ete'e neḡaneḡano Vine Zaḡoḡani'a dehene ihi'eta'a'e, 'E'e ḡu'ano ohohi'uma, ebu aduga hidi'uma.' <sup>24</sup> E'e 'ouge ḡabonehe modine zuni idaḡa rehano, Zuhi'a Boro Iesu'a inirote'e ibiḡa oname hauḡine, zu gauḡa haḡae hauḡine manōḡa. A'e Badi'a'a manōḡa vase ḡahunu zini'uma hariḡa manōḡa rae furene'ete'e.

<sup>25</sup> E zae bo'aḡano Badi'a'a vase zuhi'azi'uma hariḡa harame ragavido. ḡiano'i! Izidi e edeḡa, zae nidu'a iraha mene bare horoni'uma. <sup>26</sup> E'ano'o eḡe'a izidi 'ada rae furene'ohe. Zae'a ḡabone ibiḡa daunine zuni, e mene debahi'uma, <sup>27</sup> mazaḡa Badi'a'a zae'a haḡaoga urate'ete'e ḡoe'a nidu'a rae fureno ziniro.

<sup>28</sup> E'ano'o ḡae ḡae'a ḡae bare dugu'e'eno'i, zu ekalesia azaḡa nidu'a duguze'eno'i! Ze'e Vine Zaḡoḡani'a 'evorezeo tiro, zae'a ḡiaze'enoga radu. Ebu mamoe narine'ete'e teige, Badi'a ekalesia azaḡa narizo'i! Ze'e Badi'a'a ubuga ru hina meirote'e azaḡa. <sup>29</sup> E edeḡa eḡe'a muhizite'e enogano, ḡuriro haramo vaseḡa 'ahoga 'ahogani'a agire ḡuniḡa teige zae bo'aḡano diuḡi'uma, ebu ḡaboneze manōḡa sausaune huni'uma. <sup>30</sup> Zuni zae bo'aḡanono'o vase nu'a iḡunadu, huga ḡoe'a ve'one ihozi'uma, ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zamaze a'uma, zeḡe hegotoga veize. <sup>31</sup> E'ano'o dugu'e'eno'i! Eḡe'a muri uḡidu zamaḡano madai zu ohere nidu'a nihe vuḡa sone'ena'a, zae zae ihozidote'e zamare'eno'i!

<sup>32</sup> E izidi za'e Badi'a 'evorao ti'ohe, zu Badi'a ḡahunone manōḡa ḡoe'a zae mazao mode'ohe, danazoga veize. Ebu e'e ḡoe'ani'a ibito zini'uma, ebu za'e Badi'a'a inaha meirote'e azaḡa nidu'a teite ḡahugoneḡa manōḡa me'uma. <sup>33</sup> E, zae teite radiunute'e madaḡano, monize zu dabuaze veize mene kanaudo. <sup>34</sup> Zae huga edeḡa, e 'evorehe aheu 'adi hina gauadu, eḡe zu eḡe teite rau'ete'e azaḡa veize nagini'a ferefe'ete'e hoitido. <sup>35</sup> Ebu ḡabonehe nidu'a zamaḡano, inare gauadu ḡau'a fereze'ete'e azaḡa danazido, zae'a ḡiane imanoga. Zu Zuhi'a Boro Iesu Ane Hugani'a 'ahige reiro, 'Ḗau vase mazao ḡahuge'ete'e haḡaiḡa'e vase mazaono'o ma'ete'e haḡaiḡa vitinoga. Ḗahuge'ete'e vaseḡa'e Badi'a'a manōḡa boro ha'uma.' Za e'e ḡoe'a zamare'eno'i!"

<sup>36</sup> Paulo ani ḡoere hauḡirotene, obenaḡa hina tuḡadu zeḡe nidu'a teite Badi'a mazao kuraro. <sup>37-38</sup> Ebu ze nidu'a nianadu, 'unuḡano ahaini'ena'a fura'iniro. Ze zamaze are rudaro, mazaḡa Paulo'a zina'a, "Za'e iraha mene bare horoni'uma." reiro 'ahine. Ebu Paulo ḡatine ḡasio ohoni' onamiro.

## 21

*Paulo'a Ieruselema neḡa onamiro*

<sup>1</sup> Eme, Efeso ekalesia boroboro teite uhiu hauḡirotene, ḡasio tiradu Koso 'umuḡa roḡoroḡe onamiro. Ebu baze irarirotene, Rodo 'umuḡa ruhau onamiro, ebu hena Asia haba'ano Patara neḡa ruhau onamiro. <sup>2</sup> Ebu e'ea, Foinike haba'a onami'uma ḡasiḡa horonirotene, e'e ḡasiḡano tiradu iḡuniro. <sup>3</sup> Ebu onamo Kupro 'umuḡa haninirotene, eda'e moneono'o ruhau vitanadu, Suria haba'a u'a ruhau onamiro. Ebu Turo neḡano hebetiro, mazaḡa ḡasi'e e'ea tohe ruruni'uma 'ahine. <sup>4</sup> U eme Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a vaḡadu, fura tiba zeḡe teite radiro. Ebu e'e azaḡa, Vine Zaḡoḡani'a ihozadu, Paulo bare bare garariro, raena'a, "Ierusalem neḡa ago ito'i!" <sup>5</sup> Rehano iḡuni'uma madaḡa meirotene, bare 'aune onamiro. E'ano'o Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e inudeze zu enezeta, ḡatife ne ḡutu'aḡano tuḡufi' ovoiro. Ebu e'ea emeḡe nidu'a hesao obenafe hina tuḡadu kuraro. <sup>6</sup> Eme zeḡe teite uhiu hauḡirotene, ḡasio tiriro. U ze'e bare ne onamiro.

<sup>7</sup> Eme Turo neḡanono'o 'aune ruhau onamo, Tolemaia neḡano hebetiro. A'e emeḡe ruhu ḡonaga. Ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaḡa teite matu'otite ḡoeradu mada tiba zeḡe teite radiro. <sup>8</sup> Irarirotene, eme odao onamo, Kaisarea neḡano feuriro. Ebu hari manōḡa haramete'e vazēḡa 'ahoga, niḡa Firifo neo radi' onamiro. Ani'e Ierusalem ekalesia azaḡani'a vase fu'o zu aheu fare (7) inahe meirote'e vazēḡa 'ahoga. <sup>9</sup> Ani aboḡa nogobaḡa ḡazaḡa (4). Ze Badi'a'a ḡoere zenadu rae furenido.

<sup>10</sup> Eme Kaisarea neḡano mada ḡehaḡa 'ai radirotene, Iuda haba'anono'o peroveta vazēḡa 'ahoga niḡa Agabo'a feuri' ovairo. <sup>11</sup> Ani emeḡe vaḡe onaadu, Paulo kiba'i ga bereta meiro, ebu e'e hina ane'a bare 'evo'a zu odaḡa ogoranadu, 'ahige reiro. "Vine Zaḡoḡani'a 'ahige ra'ohe. 'Kiba'i 'adi vazēḡa'e, Iuda azaḡa Ierusalem neḡano radiu'ete'e'a 'ahige ogoru ti'uma, ebu Iuda mene azaḡa 'evorao ri'ini'uma.'"

<sup>12</sup> E'e igirotene, eme, Paulo teite raudote'e azaḡa zu e'ea radirote'e azaḡani'a "Ierusalem neḡa ago ito'i!" rae Paulo uminiro. <sup>13</sup> Rehano Paulo'a raena'a, "Za nouḡadu niau'ena'a, e zama zorene'ohe? Zuhi'a Boro Iesu niḡa u'ano Ierusalem neḡano ḡu'ano ohohoga idaḡa, zu rudanoga zuni idaḡa. E zamahe haneha." <sup>14</sup> Eme ani gararo ḡizirotene, e'ea modiro, rehano 'Zuhi'a Boro mazao mode'ohe!' rae reiro.

<sup>15</sup> 'Ouge mada nu radirote'e enogano eme, Paulo zu ane teite rau'ete'e azaḡa, tohefe ruhina, Ierusalem neḡa itiro. <sup>16</sup> Kaisarea neḡanono'o Zuhi'a Boro tahi'a nu zu eme teite itiro, ebu Ierusalem neḡano Nasona neo radifine tutufe onamiro. Ani Kupro vazēḡa, zu amahi Zuhi'a Boro tahi'a rae onairo.

### *Paulo'a Iakobo ḡiani' onamiro*

<sup>17</sup> Eme Ierusalem neḡano feuri' itirotene, Zuhi'a Boro mone azaḡani'a matu'e'ena'a mae ḡihifiro. <sup>18</sup> Irarirotene, Paulo zu emeḡe nidu'a'e Iakobo ḡiani' onamiro. Ierusalem ekalesia azaḡa boroboro nidu'a zuni e'ea. <sup>19</sup> Paulo ani zeḡe teite hide ḡoretite hauḡirote'e enogano, ane gau zamaḡano Badi'a'a Iuda mene azaḡa mazao haḡairote'e haḡaiḡa nidu'a fairu doḡo'ani rae furenido.

<sup>20</sup> Ze e'e igirotene, Badi'a niguniro. Ebu Paulo nina'a, "Nego! Ḡae edeḡa, Iuda azaḡa'e ḡehaḡa bagaḡani'a 'ai Iesu ni mae ḡihineha, ebu zeḡe nidu'a Mose goro ḡoe'a zu mae ḡihine hune'ohe. <sup>21</sup> Ze hariḡo 'ahige igiro. Iuda azaḡa nu'e Iuda mene azaḡa bo'aḡano radiu'ohe. Ḡa'e zeḡe mazao 'ahige haramiro. 'Mose goro ḡoe'a'e modo'i! Ebu eneze guraḡa guraḡa ahiri rana iḡuri ago haḡao'i! Zu Iuda azaḡa ibi'a haḡaiḡa nidu'a modo'i!' <sup>22</sup> Eme nouḡine manōḡa? Ze ḡa'a onaata'a'e ederi'uma. <sup>23</sup> E'ano'o ḡa'e emeḡe'a ḡeite'e haḡaiḡa haḡao'i! Emeḡe bo'aḡano Badi'a ubumao ḡoere riḡa rae teadu gore modirote'e ohozeḡa ḡazaḡa 'ada. <sup>24</sup> 'Ahi duḡuru Dibuo Neḡa zamaze onamadu, Badi'a ubumao dehera'uma haḡaiḡa zeḡe teite haḡao'i! Zu vadinize 'ohanite'e naeḡa ḡae'a feino zeno'i! 'Ougine, vase nidu'a ederi'uma, hariḡo igirota'a'e mene huga, rehano ḡa Mose goro ḡoe'a ibiḡano oname'ete'e horoni'uma.

<sup>25</sup> U Iuda mene azağa Iesu mazao fie'eta'a'e, eme, zeğe'a hağai'uma hağaiğa so'ao mirihadu tuğuro ziniro, raena'a, Ğuriro badi'ağa mazao ġahuno hanate'e ogomuğa ago ano'i! Zuni 'unuğano harine runedate'e maniğa zu ru'e ago ano'i! Ebu vase 'ahoga ane teite mene hahurate'e vaseğa teite ibi ago ve'ono'i! ”

<sup>26</sup> Irarirotene, Paulo ani vase ġazağa zamazadu dehera'uma hağaiğa zeğe teite hağairo. Ebu dibu'o neğa diuğadu, zeğe'a Badi'a ubumao dehera'uma hağaiğa hauği'uma madağa, zu zeğe tiba tiba veize nani'a Badi'a dibu'o hatite'e rae fureniro.

### *Paulo obone tiro*

<sup>27</sup> Badi'a ubumao dehera'uma hağaiğa hağae'ete'e furağa 'ai nariga hauğirote'e madağano, Iuda azağa Asia haba'anono'o onairote'e'a, Dibu'o Neğano Paulo horoniro. Ze vase ġuğuvağa nidu'a tutuze harae iğunadu, Paulo obone tiro. <sup>28</sup> Ebu ġihau ġoere'ena'a, “Isaraela azağa, danafo'i! Vaze 'adi'e haba'a haba'ano vasevaze ihoze'ena'a 'ahige ra'ohe. 'Isaraela azağa hağaišo ago onamo'i, zu Mose goro ġoe'a modo'i! Ebu Dibu'o Neğa rae sausaune'ohe. Zu emeğe Dibu'o Neğano Giriki azağa tutuze zouzadu, haba zağoga 'adi sausaune'ohe.” <sup>29</sup> Ze 'ouge reirota'a'e, ibite Efeso vaseğa Torofimo'e Paulo teite Ierusalemne neğano raunute'e horoniro. Ebu ze 'ane Dibu'o Neğa zamağano tutune zouniro rae zamariro.

<sup>30</sup> Ebu Ierusalemne azağa nidu'a harae ġunuğuniro, ebu vase nidu'a dudu'ohadu, Paulo obone teadu, Dibu'o Neğanono'o ahase buniro. Ebu ibihetağa nidu'a 'ai zogone hararo. <sup>31</sup> Nariga mau rune'ete'e zamağano, hariğani'a Roma uti vaseğa boro mazao bua' onamiro, raena'a, “Ierusalemne ne nidu'a hara'a iri'aveha.” <sup>32</sup> Ebu ani zogone uti azağa ibito zini'ete'e zu uti azağa zamazadu vase ġuğuvağa u'a dure ovoiro. Harairote'e azağani'a uti vaseğa boro tahi'ağeta onaoga horozirotene, Paulo 'ai mene bouniro.

<sup>33</sup> Uti vaseğa boro'a aradu Paulo obone tiro, ebu tahi'ağa tuğuzadu auri adiriğa aheu hina batuniro. Ebu ġadimu'ena'a, “Adi iniu? Ani nagini hağaeħa?” reiro. <sup>34</sup> Ebu vasevaze'a ġuğuva ġunuğano ane ane edeğano ġoere iğuniro. Uti vaseğa boro ani, hara boro 'ahine, nagini u'ano 'ouge'eta'a'e ederoga mene idararo. E'ano'o tahi'ağa zina'a, “Vaze 'adi uti azağa radone neğa tutune onamo'i!” reiro. <sup>35</sup> Ze tutune onamoo, ne ġora'ağano reirotene, vase ġuğuvağani'a naenaeno'o bounihi reiro 'ahine, ani 'ai herate ġihiniro. <sup>36</sup> Mazağa vase ġuğuvağani'a ani hegote harae'ena'a, “Mau runo'i! Mau runo'i!” reiro.

### *Paulo'a vase ġuğuvağa mazao ġoeriro*

<sup>37</sup> Paulo ani, uti azağa radone neğano nariga tutune zounihi ra'enogano, ani'a uti vaseğa boro uminiro, raena'a, “E ġoere nu ġeine idağa heħe?” Ebu uti vaseğa boro'a zağuzagau'ena'a, “'Aħi ġa Giriki ġoe'a edeğa heħe?” rae ġadimaro. <sup>38</sup> “Ğa'e, Izipi vaseğa ibite Roma gavamani teite utitihiradu, gorugoru azağa mağa boro ġazağa (4000) haba boħa'a tutuze onamirote'e vaseğa heħe?”

<sup>39</sup> Ebu Paulo'a naenaenina'a, “Mene, e'e Iuda vaseğa. Neħe niğa Taso, Kilikia haba'a zamağano ne boro. E vase ġuğuvağa 'adi ġorezoga rae umi'e'ohe.” <sup>40</sup> Ebu uti vaseğa boro'a ġoe'a mae ġihinirote, Paulo ani ġora'ao edanadu, vase'a mene haraoga rae 'evo'a mae ġihiniro. Ebu hara'a dauğe hunirotene, Paulo'a Heberu\* ġoe'ano ġoreziro.

## 22

<sup>1</sup> Paulo'a raena'a, 'ahige reiro. “Nego nabudi, eğe'a izidi 'aha eğe moneo zae mazao ġoere'ete'e ego'i!” <sup>2</sup> Ani'a Heberu ġoe'ano zeğe mazao ġoerirote'e iğirotene, ze sifu hune radiro. Ebu ani raena'a,

\* **21:40** Heberu ġoe'a'e Iuda azağani'a ġoere'ete'e ġoe'a niğa.

<sup>3</sup> “E'e Iuda vazega. Kilikia haba'ano Taso negano fureraro, ebu Ierusalemene negano bororaro. Ebu Gamaliela 'u'ugano diugadu, vougafe goro goe'a riga huneo ihohido, ebu Badi'a veize inarido, izidi zae'a hagae'ete'e teige. <sup>4</sup> Ebu Zuhi'a Boro ibi azaqa sausauzido. Nu'e zimi ruzido. Ohoze zu rogae batuzadu, gu'a negano ohozido. <sup>5</sup> Dibu'o hau'ete'e ghi'aaga zu Iuda kanisoro azaqa zuni ege'a 'ada ra'eta'a'e hube rae re'uma. Mazaqa ze Iuda azaqa Damaseko negano radiu'ete'e veize miriho goe'a tiro. Miriho goe'a e'e ege'a madu Damaseko neqa onamiro, e'ea Zuhi'a Boro ibio oname'ete'e azaqa oboze teadu, Ierusalemene neqa tutuze onaadu, aduga zenoga veize.

<sup>6</sup> Damaseko neqa haniti' onamirotene, madai nemaqano, ege rana agaqa bagaqani'a adureono'o tabara agara' ovairo. <sup>7</sup> E'e rahao higau bauradu, ago 'ahoga igiro, raena'a, 'Saulo, Saulo! Ga nougadu ege sausauhe'ohe?' <sup>8</sup> E gadinena'a, 'Zuhi'a Boro, qa iniu?' reiro. Ane'a naenaehina'a, 'E'e Iesu, Nazareta neqa vazega.' rae reiro. 'Gae'a sausauhe'ete'e vazega.' <sup>9</sup> U gatihe onamirote'e azaqa'e agaqa horoniro rehano, gorehirota'a'e mene igiro.

<sup>10</sup> Ebu ege'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, e nagini haqaine manaqa?' Ani'a raena'a, 'Igunadu, Damaseko neqa onamo'i! E'ea ege'a qanirote'e gaqa nidu'a iho'i'uma.' <sup>11</sup> Ebu e'e, agaqa boro'a ubumahe 'uiro 'ahine, ehamanoga mene idararo. E'ano'o gatihe'ete'e azaqani'a tutuhe, abihe'ena'a Damaseko neqa onamiro.

<sup>12</sup> E'ea vase 'ahoga, nqa Anania'a radiudo. Ani'e goro goe'a ibiqano da'o onamido, ebu Iuda azaqa Damaseko negano radiu'ete'e'a nidu'a, ani'e vase manaqa tauqi reiro. <sup>13</sup> Ani onaadu, ege genaqano edaro, ebu raena'a, 'Saulo, nego! Bare fairu ehamano'i! E'ebu'u zogone Anania horonoga idararo.

<sup>14</sup> Ebu Anania'a raena'a, 'Vougafe Badi'a'a qa mae avo tiro, ane zama ederoga veize, zu Iesu, Vaze duduqa horonoga veize, ebu ani hebeono'o agoqa egoga veize. <sup>15</sup> Mazaqa Zuhi'a Boro veize qa'a horonirote'e zu igirote'e gaqa vase nidu'a mazao rae fureni'uma. <sup>16</sup> E'ano'o qa ago zamare 'ada'ado'i? Iquno'i! Iesu Keriso nqano kuranadu bapato mo'i, ebu haqaigo sau'a vuzu'e modo'i!

<sup>17</sup> Ierusalemene neqa bare erirote'e enogano, dibu'o negano kurarote'e zamaqano, iqunu'ete'e teigiro. <sup>18</sup> Ebu Zuhi'a Boro'a qorehoga horoniro. Ani raena'a, 'Gariho'i! Ierusalemene neqano'o zogone iquno'i! Mazaqa qae'a ege hari rae furene'eta'a'e, Ierusalemene azaqani'a mene mae qihini'uma'

<sup>19</sup> Rehano ege'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, ege'a Iuda azaqa kuru neqa nidu'a onamadu, qae mazao fie'ete'e azaqa madu gu'a negano ohozido zu bouzidota'a'e, zeqe edeqa. <sup>20</sup> Ebu qae hari rae furenidote'e vazega, Stefano mau runirote'e zamaqano, ege zu zeqe teite zamahe tibunadu, e'ea edau radiro. Ebu Stefano mau runirote'e azaqa'e dabuaze fui'e tiro. E'e dabuaga'e ege'a taufe radiro.'

<sup>21</sup> Rehano Zuhi'a Boro'a ihina'a, 'Onamo'i! Mazaqa ege'a Iuda mene azaqa, haba faqano radiu'ete'e mazao tuqu'i'uma.' ”

<sup>22</sup> Vaze ququvaqani'e igi onao, Paulo'a qoere e'e reirote'e igirotene, ze harae iquniro, raena'a, “'Uguqa vazega'e mau runo'i! Ani'e qabode radoga mene idaqa.”

<sup>23</sup> Ze dabuaze feune qihine'ena'a zu raha mae feune'ena'a harae qunuquniro.

### *Paulo'e Roma mone vazega*

<sup>24</sup> Roma uti vazega boro'a uti azaqa zeadu, Paulo'e uti azaqa radone negano mae zouniro. Ebu hariga rae furenoga veize “Masino'i!” rae ziro. Ani'e nougadu vase ququvaqani'a ane mazao maqune harae'ete'e ederihireiro. <sup>25</sup> Uti azaqani'a Paulo masinoga rae, 'evo'a hutube 'eine utirotene, Paulo'a uti azaqa ibito zini'ete'e vazega e'ea edau'ete'e nina'a, 'ahige reiro. “E'e Roma mone vazega rehano, kotao 'ize mene ohohogano masihihi ra'ohe. A'e Roma gorogano idaqa hehe?”

<sup>26</sup> Ibito zini'ete'e vazega e'e igirotene, uti vazega boro vage onamadu niro, raena'a, "Vaze 'adi'e Roma mone vazega. Ga nougi'uma?"

<sup>27</sup> Uti vazega boro'a Paulo vage onamadu gadiniro, raena'a, "Eho'i! Ga Roma mone vazega hehe?" Paulo'a "O'e" rae reiro.

<sup>28</sup> Ebu uti vazega boro'a raena'a, "E'e Roma mone rouga veize moni boro modiro." Paulo'a naenaenina'a, "E'e furerarote'eano'o onao izidi, Roma mone vazega."

<sup>29</sup> E'ano'o Paulo masinadu gadimu vagihi reirote'e azaгани'e, ane mazaono'o zogone ie vaginiro. Ebu uti vazega boro ani, Paulo'e Roma mone ra'ete'e igirotene, giganoniro, mazaга Roma mone vazega obone tiro 'ahine.

*Paulo'a kanisoro azaга nu'onu'o zamaгano goeriro*

<sup>30</sup> Irarirotene, uti vazega boro ani, Iuda azaга'e nougadu Paulo mazao magunirote'e huga ederihhi reiro. E'ano'o Paulo'e adiri mae butiro, ebu dibu'o hau'ete'e boroboro zu kanisoro azaга nidu'a nu'oziro. Ebu Paulo tutune onaadu, zege zamao mae ohoniro.

## 23

<sup>1</sup> Paulo ani kanisoro azaга giazе hune'ena'a, 'ahige reiro. "Nego nabudi, e'e Badi'a ubumao zamahe duduga hanadu, nagini nagana hage onainu." <sup>2</sup> E'e igirotene, dibu'ao hau'ete'e gihi'aga, niga Anani'a'a Paulo babaгano edau'ete'e azaга zina'a, "Hebe 'ue fa'ono'i!" reiro. <sup>3</sup> 'Ouge reirotene, Paulo'a nina'a, "Ga, sau'ago 'u'uru touga raduni feni 'uruга hina fenine'ete'e biriга heuga! Badi'a'a fa'o'i'uma. Ga e'ea ehoradu, goro goe'a ibigano aduga ini'uma ra'ohe. Rehano ga'e goro goe'a vari'e'ena'a, 'Paulo fa'ono'i!' ra'ohe."

<sup>4</sup> Paulo uhiгano edaunute'e azaгани'a, Paulo nina'a 'ahige reiro. "Dibu'o hau'ete'e gihi'aga'e Badi'a'a ohoniro rehano, goere sau'a hina ni sausaune'e hehe?"

<sup>5</sup> Paulo'a naenaenina'a, "Nego nabudi, e agu'a, ani'e dibu'o hau'ete'e gihi'aga. E ve'oreha, mazaга buka zaгogano 'ahige touga. 'Zae zuhi'azi'ete'e vazega'e goere sau'a ago no'i!" <sup>6</sup> Ebu Paulo ani, Sadukea zu Farisea azaгани'a nu'onu'o zamaгano radiu'ete'e horozitotene, zege bo'agano goere giharo, raena'a, "Nego nabudi, e'e Farisea vazega, zu Farisea vazega ubuga. E'e, rune vazegani'a bare gabodite'e zamare guhine'ete'e u'ano kota 'ada edau'ohe." <sup>7</sup> 'Ouge reirotene, Farisea azaга zu Sadukea azaгани'a ta'iro titiro, ebu nu'onu'o azaга nidu'a naenae edaro.

<sup>8</sup> Sadukea azaга'e 'ahige rae ra'ohe. Rune vazega'e mene bare gabodi'uma, zu vaze'e viga o'o'a, ebu tugure viga zuni o'o'a ra'ohe. U Farisea azaга'e e'e nidu'a mae gihine'ohe.

<sup>9</sup> Ebu hara'a ufeta hune bororaro. E'e zamaгano, goro goe'a ihoze'ete'e azaга nu'e Farisea azaга. Zege'a edanadu, riga ta'iro, raena'a, "Vaze 'adi mazao'e sau'a 'ahoga o'o'a. Nougine, vine 'ahoga ga tugure viga 'ahogani'a goreniro gaogi." <sup>10</sup> Ta'iroze'a ufeta bororotene, Paulo'e Iuda azaгани'a hutube oname onaido. E'ano'o uti vazega boro ani, Paulo sausauni'uma rae rihanadu, uti azaга zina'a, "Ovoradu, nu'onu'o azaга mazaono'o Paulo riga mae vagino'i, ebu uti azaга radone negano bare mae zouno'i!" reiro.

<sup>11</sup> E'e ohe'ano, Zuhi'a Boro'a Paulo uhiгano edanadu niro, raena'a, "Inare rado'i! Gae'a Ierusalemа negano ege hari rae furenirote'e teige, Roma negano zuni rae fureniuma"

*Iuda azaга nu'a Paulo matihhi rae neneгaniro*

<sup>12</sup> Irarirotene, Iuda azaга nu'a nu'oranadu, Paulo matihhi rae sifu neneгaniro, ebu Paulo ma'udu'u oga'uma ga gagi'uma raena'a, goere riga gore ti modiro. <sup>13</sup> 'Ouge gore ti modirote'e azaга'e, gae gazaга gaubanana (40) vitinoga. <sup>14</sup> Ze dibu'o hau'ete'e

boroboro zu vaze boroboro vaḡe onaadu ziro, raena'a, “Eme ḡoere riḡa 'ahige gore ti modeha. Mene oga'uma onamo Paulo ma'udu'u. <sup>15</sup> E'ano'o za zu kanisoro azaḡa'e uti vazeḡa boro uminine idaḡa hehe, zae mazao Paulo bare tuḡunoga? Za so'e faifairu bare ḡadini'uma ro'i! 'Ougine ani 'ize 'izema feurogano ibio ma'uma.”

<sup>16</sup> Rehano Paulo ezeḡa ubugani'a Paulo ganato hau'ete'e hariḡa igiro. E'ano'o Roma uti azaḡa radone neḡa onamadu Paulo niro.

<sup>17</sup> E'ano'o Paulo'a uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡa 'ahoga hune onaadu niro, raena'a, “Tahi'a 'adi, uti vazeḡa boro vaḡe tutune onamine idaḡa hehe? Ani hari 'ahoga rae fureno hatihi ra'ohe.” <sup>18</sup> E'ano'o tahi'a e'e uti vazeḡa boro vaḡe tutune onamiro.

Uti azaḡa ibito zini'ete'e'a, boro nina'a, “Ḡu'ano radiu'ete'e vazeḡa, Paulo'a huhe onamadu umideha. 'Tahi'a 'adi uti vazeḡa boro vaḡe tutune onamo'i!' raha. Mazaḡa ani'e hari 'ahoga rae fureno ḡanihi ra'ohe.”

<sup>19</sup> Uti vazeḡa boro'a tahi'a e'e genaḡa abine onamadu ḡadiniro, raena'a, “Ḡa nagini ihihira'ohe?” <sup>20</sup> Ani'a nina'a, “Iuda azaḡani'a ḡoere idanadu, ohogore Paulo'e Kanisoro azaḡa mazao tutune onamoga rae umi'i'uma ra'ohe. Ze'e so'e Paulo faifairu bare ḡadinihi re'uma. <sup>21</sup> E'ano'o ḡoereze ago ego'i. Mazaḡa ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) vitinoga azaḡani'a ibio ganate radi'uma. Ze'e ḡoere riḡa 'ahige gore ti modeha. Ze mene oga'uma ga mene gagi'uma onamo Paulo ma'uma. Izidi 'adi zamaḡano, ze'e ḡa ḡoere guhine'ohe.”

<sup>22</sup> Uti vazeḡa boro'a nina'a, “Ḡa'a ihohi' arate'e moneo, vaze 'ahoga ago no'i!” Ebu tuḡune onamiro.

### *Paulo Kaisarea neḡano tuḡuniro*

<sup>23</sup> Ebu uti vazeḡa boro'a uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡa ahehu huze onaadu ziro, raena'a, 'Uti azaḡa maḡa ahehu (200) huze nu'ozo'i, ebu veine hina utite'ete'e azaḡa maḡa ahehu (200) zu hosi ranaono'o utite'ete'e azaḡa ḡae fu'o zu ahehu fare gaubanana (70) huze nu'ozo'i! Ebu izidi ohere 9 koroko zamaḡano iḡunadu, Kaisarea neḡa ovoro'i! <sup>24</sup> Paulo veize hosi nu mo'i, ebu gavana vazeḡa Feliki vaḡe fairu tutune onamo'i!

<sup>25</sup> Uti vazeḡa boro ani, gavana vazeḡa veize miriho ḡoe'a tiro, raena'a,

<sup>26</sup> 'Eḡe Klaudia Lusiana'a, ḡihi'a vazeḡa manoḡa, gavana vazeḡa Feliki mazao manoḡa tauḡi ra'ohe. <sup>27</sup> Vaze 'ahi'e Iuda azaḡani'a obone teadu matihi reiro, rehano eḡe'a uti azaḡa nu teite onamadu, Iuda azaḡa mazaono'o mae vaḡiniro, mazaḡa ani Roma mone vazeḡa rae reirote'e igiro 'ahine. <sup>28</sup> Ebu e'e nagini u'ano Iuda azaḡani'a maḡunirote'e ederihira'adu, Kanisoro azaḡa nu'onu'o zamao vaze 'ahi ohoniro. <sup>29</sup> Ebu eḡe'a ederirota'a'e, ani'a Iuda azaḡa goro ḡoe'a vari'irote'e u'ano maḡuniro. 'Uguḡa haḡaiḡa'e ḡu'ano mene ohoni'uma, zu runeo mene tuḡuni'uma ḡauḡa. <sup>30</sup> E izidi Iuda azaḡani'a ani matihi rae neneḡanirote'e ega 'ahine, ḡae vaḡe zogone tuḡune'ohe. Ebu Iuda azaḡa zuni zeha, zeḡe zu ḡae vaḡe ovamadu, ḡae zamao ani'a haḡairote'e haḡaiḡa rae furenoga veize.”

<sup>31</sup> E'ano'o e'e ohe'ano uti azaḡa ze, zirote'e idunaḡano, Paulo tutune ovoadu, Antipatri neḡano onamiro. <sup>32</sup> Irarirotene, hosi ranaono'o utite'ete'e azaḡani'a da'o Paulo tutune Kaisarea neḡa ovoiro. U uti azaḡa odao onamirota'a'e, Ierusalem neḡa bare itiro. <sup>33</sup> Uti azaḡa hosi ranaono'o utite'ete'e'a Kaisarea neḡano feurirote'e, gavana vazeḡa Feliki miriho ḡoe'a haro, ebu Paulo ani 'evorao tiro. <sup>34</sup> Ebu gavana vazeḡani'a miriho e'e me'odiro, ebu Paulo ḡadiniro, raena'a, “Ḡa no'e vazeḡa?” Paulo'a, “Kilikia haba'a” reirotene, <sup>35</sup> gavana vazeḡani'a raena'a, “Ḡae 'utirote'e azaḡani'a feuri'udu'u, ḡae'a nagini haḡainute'e ḡoe'a igi'uma.” reiro. Ebu uti azaḡa

zina'a, “Paulo'e Kini Heroda\* ne, ane ġabogano ogorarote'e neġano ġu'a gadize'ete'e azaġa 'evorao to'!' reiro.

## 24

### *Feliki'a Paulo kotaniro*

<sup>1</sup> Mada fu'o enogano, dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa, niġa Anania'a, vase boroboro nu zu Roma goroġa edeġa vazeġa, niġa Teretulo teite Kaisarea neġa ovairo. Ebu ze gavana vazeġa mazao Paulo haġai rae fureniro. <sup>2</sup> Paulo hune zounirotene, Teretulo'a gavana vazeġa mazao 'ute'ena'a haġaiġa rae fureniro, raena'a, “Feliki, ġihi'a hune vazeġa, ġae u'ano eme uniho manoġa faġa maha, zu ġae edeġa u'ano habafe zamaġano'e ġauġani'a manoreha. <sup>3</sup> Eme ġae haġai manoġa nidu'a u'ano matu'e rudau'ohe. <sup>4</sup> Rehano madaġo'a hauġite'e veize eġe ġoere tahiġa ge egoga umi'e'ohe.

<sup>5</sup> Vaze 'adi'e emeġe'a ġiane'etene, haġai sau'a haġaadu, haba nidu'a zamaġano Iuda azaġa tutuzadu harae ġunuġune'ohe, zu Nazareta rae huze'ete'e azaġa ibito zini'ohe. <sup>6</sup> Ebu Badi'a dibu'o neġa zuni sausaunihi reiro. E'ano'o eme obone tiro. [Ebu eme Iuda azaġa goro ġoe'a hina kotanoga uratiro. <sup>7</sup> Rehano uti vazeġa boro, Lusja'a onaadu emeġe 'evoraono'o riġa mae vaġiniro, <sup>8</sup> ebu ani 'ute'ete'e azaġa zina'a, 'Feliki vaġe onamo'!' reiro.] Ġae ġatana'a ane ġadinine, emeġe'a ġae mazao 'utata'a'e nidu'a ġoere huga rae zamari'uma.” <sup>9</sup> Iuda azaġa zuni Teretulo ġoere atone'ena'a “Ani'a ġoerata'a'e ġoere huga” rae reiro.

<sup>10</sup> Ebu gavana vazeġani'e Paulo'a ġoeroga veize vadini hina ta'oro harotene, Paulo'a ġoere iġuniro, raena'a,

“E edeġa, ġa muri ġehaġa Iuda azaġa kotazinuta'a'e. E'ebano'o e'e matu'uheta, ġae ubumao eġe none ġoe'a rae furen'e'ohe.

<sup>11</sup> E, mada gaubanana zu aheu fare (12) onamirote'ea, Badi'a kurano hanoga veize Ierusalem neġa itiro. Ġae'a ġadimu vaġine, e'e hariġa zogone ederi'uma. <sup>12</sup> E'e dibu'o neġa zamaġano vase teite mene ta'iro titido, ga Iuda azaġa kuru neġa zamaġano ga Ierusalem neġa zamaġano vase ġuġuvaġa mene tutuze harae tauġitaugido. E zeġe ubumao 'uguġa haġaiġa mene haġaido. <sup>13</sup> Zu zeġe'a izidi rae furenate'e haġaiġa horonirote'e vazeġa o'o'a. E'ano'o ġoereze mae ġihinoga mene idaġa. <sup>14</sup> Rehano e 'adi rae furen'e'ohe. E ibi 'ahoga, zeġe'a ve'oġa ra'ete'e ibiġano emeġe vouġa Badi'a kurano hau'ohe, ebu Mose goro ġoe'a zu peroveta azaġani'a tiirote'e ġoe'a nidu'a mae ġihine'ohe. <sup>15</sup> Ebu ze'e, vase manoġa zu sau'a nidu'ani'a runeono'o bare ġabodi'uma ra'ete'e madaġa zamare'ena'a, guhine'ohe. Ebu eġe zuni e'e guhine'ohe. <sup>16</sup> E'ano'o iġaiġa Badi'a zu vase ubumao zamahe'e deheġano radoga veize haġai manoġa haġae hune'ohe.

<sup>17</sup> E muri nu haba 'ahoga 'ahogano radiunute'e enogano, bare Ierusalem neġa itiro, Iuda azaġa danaze moni zenoga veize, zu Badi'a dibu'o hanoga veize.

<sup>18</sup> E dehehe'ete'e haġaiġa hauġadu dibu'o neġano dibu'o hau radiu'enogano, Iuda azaġani'a horohiro. E'e zamaġano eġe uhiġano'e vase ġuġuvaġani o'o'a zu harae tauġitaugoga zu o'o'a. <sup>19</sup> E'e zamaġano Iuda azaġa Asia haba'anono'o onairota'a zuni e'ea radiro. Eġe'a haġai sau'a haġairo rae reifone, zeġe'a onaadu ġae mazao e'e rae furenifo. <sup>20</sup> Ga Iuda kanisoro azaġa nu'onu'o zamao mae ohohadu ġadihirote'e zamaġano, naġi haġai sau'a eġe mazao horonirote'e, Iuda azaġa 'ada'a rae furenine manoġa. <sup>21</sup> Eġe mazao'e ġoere 'adi da'o. Eġe'a zeġe bo'aġano edaunute'e zamaġano ġihau ġoeriro, raena'a, 'E, vase'e runeono'o bare ġabodi'uma ra'ete'e ġoe'a mae ġihine'ete'e u'ano kotahe'ohe.' reiro.”

\* 23:35 Heroda 'adi'e 'Herod the Great'. Mataio 2:1-22, Luka 1:5



<sup>22</sup> Feliki ani, e'e ibiḡa moneo fairu ederoga 'ahine, kotaḡa 'uadu, 'ahige rae ḡoeriro. “Uti vazega boro, Lusiana'ovai'udu'u, ḡoere ḡonaga rae fureni'uma.” <sup>23</sup> Ebu Feliki'a uti azaḡa ibito zini'ete'e vazega nina'a, “Paulo'e ḡu'a gadize'ete'e azaḡa 'evorao to'i, rehano ibihetaḡa'e ago 'ufuno'i, zu vase'a dananoga ago gararo'i!” reiro.

<sup>24</sup> Mada nu ḡarugano, Feliki ani inugeita onairo. Inuga niḡa Dunisila. Ani'e Iuda roḡaega. Ze uti azaḡa zeadu, Paulo zamahu onairo. Ebu Keriso Iesu mazao fie'ete'e hariḡa Paulo mazaono'o igiro. <sup>25</sup> Paulo'a haḡai duduḡa, zu zama rinede'ete'e, zu mada ḡonagano Badi'a'a vase kotazi'uma hariḡa rae furenitotene, Feliki ani ḡiḡaronadu niro, raena'a, “'Ai e'e da'o. Onamo'i! Mada manoga horonine, bare huḡadi'uma.” reiro. <sup>26</sup> Feliki'a 'ougirota'a'e, Paulo'a moni nu zuni hanoga rae zamariro. E'ano'o ḡae ḡehaḡa Paulo hune onaadu, ane teite ḡoerido.

<sup>27</sup> Muri aheu meitotene, Porokio Festo'a Feliki iḡu'a meiro. Rehano Feliki ani, Iuda azaḡa zama'a manoroga veize Paulo'e ḡu'ano modiro.

## 25

### *Paulo'e Roma zuhi'aḡani'a kotanoga reiro*

<sup>1</sup> Festo ani, gavana vazega rouga radu Kaisarea neḡano feuradu, mada uḡidu meitotene, Ierusalemeneḡa itiro. <sup>2</sup> E'ea dibu'o hau'ete'e boroboro zu Iuda azaḡa ibito zini'ete'e azaḡani'a onaadu, ani mazao Paulo 'ute'ete'e ḡoe'a rae fureniro. Ebu uminiro, raena'a, <sup>3</sup> “Eme ura haḡaofine idaḡa hehe, Paulo Ierusalemeneḡa bare tutune eroga veize?” Ze ura ibio ganatadu, Paulo matihi rae neneḡaniro. <sup>4</sup> Rehano Festo'a naenaezina'a, “Paulo ani Kaisarea neḡano obone ti radiu'ohe, ebu eḡe zuni nariga e'e bare ovoe'ohe. <sup>5</sup> Zae vase boroboro nu zuni eḡe teite ovao'i! Ebu Paulo'a haḡai sau'a haḡairo ro'idene, e'ea e'e hariḡa rae fureno'i!”

<sup>6</sup> Festo ani, Ierusalemeneḡano mada fu'o zu uḡidu fare (8) ga gaubanana (10) bare radiunutene, Kaisarea neḡa ovoiro. Iraritotene, Festo'e kota haba'ano ehoriro. Ebu Uti azaḡa zeadu, Paulo zamahu zouniro. <sup>7</sup> Paulo'a diuḡitotene, Ierusalemeneḡanono'o ovairote'e azaḡani'a ḡeḡemaḡe edanadu, Paulo 'ute'ete'e ḡoe'a aduga ḡehaḡa ri'iniro. Rehano Paulo'a 'ouge haḡaoga horonitote'e vazega o'o'a. E'ano'o e'e hariḡani'e huga rae rougani'e mene idararo.

<sup>8</sup> Ebu Paulo'a ane mone ḡoe'a rae fureniro, raena'a, “E'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a mene vari'iro, zu dibu'o neḡa sausaune'ete'e haḡaiḡa mene haḡairo, zu Roma goro ḡoe'a mene vari'iro.” <sup>9</sup> Ebu Festo'e, Iuda azaḡa zama'a manoroga veize, Paulo ḡadiniro, raena'a, “Ḡa'e Ierusalemeneḡa itadu, kota 'adi'e eḡe'a e'ea kota'oga urate'e hehe?”

<sup>10</sup> Paulo'a naenaenina'a, “E'e Roma azaḡa kotao edau'ohe. E'ano'o Roma azaḡa kotao kotahine manoga. Ḡa'e hubehune edega, e'a Iuda azaḡa mazao haḡai sau'a mene haḡaidota'a'e. <sup>11</sup> Eḡe haḡai sau'a u'ano uḡuhi'uma ro'idene, e'e rudanoga idaḡa. Rehano Iuda azaḡa 'ada'a rae furene'ete'e ḡoe'a'e mene huga ro'idene, vase 'ahogani'a uḡuhoga veize zeḡe 'evorao ri'ihoga'e mene idaḡa. E'e Roma zuhi'aḡani'a kotahoga urate'ohe.” <sup>12</sup> Festo ani, ane'a danane'ete'e azaḡa ḡadizitote'e enogano, Paulo 'ahige niro. “Ḡa'e Roma zuhi'aḡani'a kota'oga urateha. E'ano'o ḡa'e Roma zuhi'aḡa vaḡe onami'uma.”

### *Festo'a kini Agripa teite ḡo'aniro*

<sup>13</sup> Mada nu enogano, Kini Agripa zu ezeḡa, niḡa Berenike'a Kaisarea neḡa onairo, matu'u ḡoe'a Festo hanoga veize. <sup>14</sup> Ze Festo teite mada ḡehaḡa radiunu 'ahine, Festo'a Paulo hariḡa Agripa me'odo haro, raena'a, “Feliki'a 'adama vase 'ahoga ḡu'ano ohone modiro.” reiro. <sup>15</sup> “Eḡe'a Ierusalemeneḡa ititotene, dibu'o hau'ete'e boroboro

zu Iuda azağa boroboro'a onaadu Paulo 'utiro, ebu ege'a kota gonaga goe'a ro'i rae umidiro, runeo tuğunoga veize.

<sup>16</sup> E'ano'o e 'ahige rae ziro. 'Roma goroğa'e 'ahiguğa. Kota zamağano'e vase 'ahoga 'utine, vase a'a'e ge 'ute'ete'e azağa zamao edanadu ane mone goe'a rae fureniuma. E'e garuganobu'u gonaga goe'a rae furenadu, zege 'evorao ri'ini'uma.'

<sup>17</sup> E'ano'o zege'a ege teite Kaisarea neğa ovairotene, madağa mene fanediro. Rehano irarirotene, e kota haba'ano ehoriro. Ebu uti azağa zeadu e'e vaseğa zamahu zouniro.

<sup>18</sup> Ane 'utirote'e azağani'a goe'a rae furenirotene, ege'a zamarirote'e hağaiga sau'a nu'e mene rae fureniro. <sup>19</sup> Rehano ze'e, zege Badi'a mazao fie'ete'e hağaiga moneo, zu vase 'ahoga, niğa Iesu, ani rudaro rehano 'ize gaboga rae, Paulo'a ra'ete'e hariğa rae fureniro. <sup>20</sup> E'e ağu'a e nouge nouge goeri'uma'e. E'ano'o Paulo gadiniro, ani urate'e ga, Ieruselema neğa itadu e'ea kotanoga. <sup>21</sup> Rehano Paulo ura'e Kaisarea neğano radadu Roma zuhi'ağani'a kotanoga uratiro. E'ano'o uti azağa zina'a, 'Paulo'e gu'ano ohone rado'i! Onamoo madağa meine, Roma zuhi'ağa mazao tuğuni'uma' reiro."

<sup>22</sup> Ebu Agripa'a Festo nina'a, "Ege gatana zuni ane goere igihi." reirotene, Festo'a nina'a, "Ga ohogoru'u igi'uma." reiro.

### *Paulo'a Kini Agripa zamao ane mone goe'a rae fureniro*

<sup>23</sup> Irarirotene, Agripa ani Berenike-ne, dabua manoğa rohorohoğeita hağaadu, nu'onu'o neğa diuğiro. Ebu uti azağa boroboro zu Kaisarea neğa azağa boroboro zuni diuğiro. Ebu Festo'a uti azağa zeadu Paulo zamahu zouniro. <sup>24</sup> Ebu Festo'a raena'a, "Kini Agripa zu 'ahi onaate'e azağa nidu'a, vaseğa 'adi'e'e. Ieruselema neğano zu Kaisarea neğano Iuda azağani'a raena'a, 'Gabode radoga mene idağa.' rae tatate'ete'e vaseğa. <sup>25</sup> E'a ani goere abitirotene, runeo tuğuni'uma hağaiga mene horoniro. Rehano ani ura'e, Roma zuhi'ağani'a kotanoga uratiro 'ahine, Roma zuhi'ağa mazao tuğuni'uma ra'ohe. <sup>26</sup> Rehano e'e Roma zuhi'ağa veize nouge rae mirihi'uma? Mazağa ani, hağai sau'a 'ahoga mene hağairo. E'ano'o Kini Agripa gae hune zamao zuni zae nidu'a zamao tutune onaeha, zae'a Paulo gadinadu ege'a mirihite'e goe'a ederoga veize. <sup>27</sup> Mazağa ege'a zamare'tene, gu'a vaseğa Roma zuhi'ağa mazao tuğune'ete'e zamağano, 'ute'ete'e goe'a mene mirihoga'e mene idağa."

## 26

<sup>1</sup> Ebu Agripa'a Paulo niro, raena'a, "Gae moneo goero'i!"

E'ano'o Paulo ani 'evo'a mae gihinadu, goere iguniro. <sup>2</sup> "Kini Agripa, e'e izidi matu'e'ohe, mazağa e Iuda azağani'a goere aduga nidu'a ege rana ri'ine'ete'e u'ano, ege noneo goere'e 'ahine. <sup>3</sup> Gae edeğa, Iuda azağa hağai zuni zege'a ta'irote'ete'e goe'a. E'ano'o e umi'e'ohe. Ege goere 'adi fairu igi onamo'i gonaga!

<sup>4</sup> Iuda azağa zege nidu'a edeğa, ege'a kobe'anono'o nouge radiunuta'a'e, Iuda azağa bo'ağano ebu Ieruselema neğano. <sup>5</sup> Ze, gabonehe gadaheğanono'o edeğa 'ahine, ze'a uratine e'e Farisea vaseğa rae re'uma zu idağa. Farisea azağa'e Iuda azağa goro goe'a faifaine hağae'ete'e azağa. <sup>6</sup> Ebu izidi e'e, Badi'a'a emege vouğa mazao rae tirote'e goe'ani'a hudanoga guhine'ete'e u'ano kotahe'ohe. <sup>7</sup> Emege iduhu gaubanana zu aheu fare'e (12), e'e goe'ani'a hudanoga radu guhine'ohe. Ze ohere zu madai Badi'a tuğure inare hağae'ohe. Kini vaseğa! E'e, e'e goe'a guhine'ete'e u'ano, Iuda azağani'a ege rana goere aduga ri'ine'ohe. <sup>8</sup> Za nu'e nouga'ahi Badi'a'a rune azağa bare gaboziuma ra'ete'e goe'a mene mae gihine'ohe?

<sup>9</sup> Ege zuni ibite 'ahige zamariro. Nazareta neğa vaseğa, Iesu niğa 'u'uoga veize inare gauine manoğa rae zamariro. <sup>10</sup> E 'uguğa hağaiga Ieruselema neğano hağairo. Ebu Dibuo hau'ete'e boroboro niğano, Zuhi'a Boro mone azağa gehağa gu'ano

ohoziro, zu zimi ruzihi reirotene, e'e gōe'a mae gihiniro. <sup>11</sup> Ebu Iuda azağa kuru neğa nidu'a diuğadu, 'Bouzo'il' reiro. Ebu bouze'ena'a, 'Iesu niğa sausaune gōero'il' rae tatariro. Zuni e mağune rudaro 'ahine, haba fağano neğa 'ahoga 'ahoga onamadu, Zuhi'a Boro mone azağa vağadu sausauziro.

<sup>12</sup> Mada 'ahogano e'e 'ougihi radu, dibu'o hau'ete'e boroboro niğano zu gōereze odohadu, Damaseko neğa onamiro. <sup>13</sup> Kini vazega! Madai nemağano e'e ibiğano onamirote'ea, e adureono'o agağa boro'a agaranoga horoniro. E'e agağa'e mada agağa vitinoga. Ege zu ege teite onamirote'e azağa agafi' ovairo. <sup>14</sup> Ebu emege nidu'a rahao higau bauriro, ebu Iuda gōe'ano ihi'ete'e agoğa 'ahoga igiro, raena'a, 'Saulo! Saulo! Ğa nouğadu ege sausauhe'ohe? Ğa ire meiga meiga futune'ohe. A'e gae'a gae bare sausau'e'ohe.'

<sup>15</sup> Ebu ege'a gadinena'a, 'Zuhi'a Boro, ğa iniu?' reiro. Zuhi'a Boro'a naenaehina'a, 'E'e Iesu, gae'a sausauhe'ete'e vazega. <sup>16</sup> Iğunadu edano'i! Ege'a gae mazao fureranata'a'e, ege tuğure vazegano oho'ifine, zu horohate'e hariğa vase mazao me'odo zinifine, zu ege'a iho'ite'e gōe'a rae furenoga veize. <sup>17</sup> E'e Iuda azağa zu Iuda mene azağani'a sausau'ihireite'e zamağanonono'o mae vaği'i'uma. Ebu zege mazao bare tuğu'i'uma, <sup>18</sup> ubumaze ra'anadu uzaboono'o agağa moneo mae gihuzoga veize, zu Satani 'u'uğanono'o mae vağizadu Badi'a mone rouga veize. 'Ougine, sau'aze ege'a rae modi'uma, zu ze'e ege mazao fiadu, Zuhi'a Boro veize avo reirote'e azağa teite 'auği'uma.

<sup>19</sup> E'ano'o kini Agripa, e'e adureono'o fureranadu ihohirote'e ibiğano da'o dure'ohe. <sup>20</sup> E ibite Damaseko neğa azağa mazao, ebu Ierusalem neğa zu Iudea haba'a nidu'a zamağano radiu'ete'e azağa mazao, ebu Iuda mene azağa mazao zuni haramiro, raena'a, 'Zamaze gihunadu, Badi'a vağe aro'i! Ebu hağai manoga hağaena'a, zamaze gihunate'e furenno'i!' <sup>21</sup> Ege'a 'ougirote'e u'ano, Iuda azağani'a dibu'o neğano obohe tiro, ebu uğuhe ruhihi reiro. <sup>22</sup> Rehano Badi'a'a danahe onao izidi, e 'ada edau'ohe, ebu vase zuhu'anono'o boro gonaga zege nidu'a mazao hari tiba hina rae furene'ohe. E'e gōe'a'e peroveta azağa zu Mose'a vesu'u nagini'a furera'uma reirote'e gōe'a da'o. <sup>23</sup> E'e gōe'a'e, Keriso ani zaharani'uma, ebu ibite runeono'o bare gabodi'uma, ebu ane'a Iuda azağa zu Iuda mene azağa mazao gabone hidi'uma agağa haramoga harami'uma."

<sup>24</sup> Paulo'e 'ouge rae'enogano, Festo'a gōere gihau'ena'a, "Paulo! Ğa baboraneha. Ğa ufeta mirihirote'e'a mae babo'eha." rae reiro.

<sup>25</sup> Rehano Paulo'a naenaenina'a, "Ğihi'a vazega Festo, e'e mene baboraneha. Ege'a ra'ete'e gōe'a'e gōere huga zu eda'eğa. <sup>26</sup> Kini Agripa ani, 'adi hağaiga nidu'a edeğa 'ahine, e'e mene rihau'ena'a huga ni'ohe. Mazağa e edeğa kini Agripa'e hağai 'adi nidu'a igi hauğiro, mazağa e'e hağaiga'e guni'ano mene fureraro. <sup>27</sup> Kini Agripa, ğa peroveta azağa gōere mae gihine'e hehe? E edeğa, ğa mae gihine'ohe."

<sup>28</sup> Ebu Agripa'a Paulo nina'a, "Ğa mada futu'ano gōere tahiğa rae furenadu, ege'a Kristenio tiro'i ra'e rehano, a'e mene idağa."

<sup>29</sup> Paulo'a naenaenina'a, "Mada futu'a ga fağa'e ago zamaro'i! Mazağa e Badi'a mazao 'ahige kurau'ohe, gae zu 'ada igi'ete'e azağa nidu'a ege teigoga, rehano ğu'ano ohohe'eta'a'e ahiğa."

<sup>30</sup> Ebu kini Agripa, gavana vazega Festo, zu Berenike ebu e'ea ehorinute'e azağa nidu'a iğune edaro. <sup>31</sup> Ze nu'onu'o neğanonono'o buau'ena'a goretitiro, raena'a, "Vaze 'adi'e runeo tuğuni'uma ga ğu'ano ohoni'uma hağaiga sau'a mene hağairo."

<sup>32</sup> Ebu Agripa'a Festo niro, raena'a, "Roma zuhi'ağani'a kotanoga mene uratifone, vase 'adi'e ğu'anono'o mae bunifo."

## 27

### *Paulo Roma neġa ġasi hina tutune onamiro*

<sup>1</sup> Eme Itali haba'a ona'uma madaġa meiotene, Paulo zu ġu'a azaġa nu'e uti vazegħa 'ahoga, niġa Iulio 'evorao ri'iziro. Ani'e Roma zuhi'aġa uti azaġa ibito zini'ete'e vazegħa 'ahoga. <sup>2</sup> Ebu eme'e Adaramateno ne ġasiġano tiro. Ġasi a'a'e Asia haba'a toġatoġaġano tue tue ona'uma ġasiġa. Eme e'e hina ruhau onamiro. Ebu Makedonia haba'ano Tesalonika neġa vazegħa 'ahoga, niġa Aristako zuni emeġe teite onamiro.

<sup>3</sup> Irarriotene, Sidono neġano feuriro. Iulio ani Paulo faifaine'ena'a, tuġuniro, Paulo ane edeġa azaġa vaġadu, nagini'a ferene'ete'e hanoga veize. <sup>4</sup> Ebu e'eano'o hena bare ruhanadu, Kupro 'umuġa genaġano 'afe ruhau onamiro, mazaġa zavarare emeġe haohaofe onainu. <sup>5</sup> Ebu Kilikia zu Pamufulia haba'a davaraġa boha'ano ruhau onamo, Lukia haba'ano Mura neġano hebetiro. <sup>6</sup> Ebu e'e haba'ano uti azaġa ibito zini'ete'e vazegħani'a Itali onamihi ra'ete'e ġasiġa horoniro. A'e Alesandria neġa ġasiġa. Eme e'e ġasiġano tutufe tiro. <sup>7</sup> Ebu mada ġehaġa te'ote'au'ena'a negane ruhau onamo, Kenido davaraġa boha'ano feuriro. Zavarare 'ize haohaofe onainu 'ahine, e'e moneo ruhau onamoga mene idararo. E'ano'o eme Salomone musuga naenaġa onamadu, Kerete 'umuġano 'afe ruhau onamiro. <sup>8</sup> Ebu te'ote'au'ena'a zavarare haone, e'e 'umuġa genaġa uni ruhau onamo, "Toġatoġa Manoġa" rae hune'ete'e toġatoġaġano hebetiro. A'e Lasea neġa uhiġano.

<sup>9</sup> 'Ouge'ena'a, mada ġehaġa foure hauġiro 'ahine, ġasio ruhau onamoga'e riġa zu ġiġaroġa. Mazaġa Iuda azaġani'a iġaiġa ogomu moneo zaġozaġi'uma madaġa vitaro. E'e huga'e zavarare madaġani'a feuriro, ebu ruha'uma batoga 'ai hauġiro. E'ano'o Paulo'a iraduguziro, <sup>10</sup> raena'a, "Zae nidu'a! Eġe'a ġiane'etene, eme ruhau onamine sau'a hidi'uma, ġasi zu tohefe nidu'a'e davarao hunuhuni'uma, ebu ġabonefe zuni sauta'uma." <sup>11</sup> Rehano uti azaġa ibito zini'ete'e vazegħa'e Paulo ġoere mene mae ġihinadu, ġasi mirune'ete'e vazegħa zu ġasi vazegħa ġoere da'o mae ġihiniro. <sup>12</sup> Zeġe'a ra'eta'a'e, hebetate'e haba'a'e zavarare zu nahune madaġano'e mene manoġa. E'ano'o vaze nidu'a'e e'e haba'anono'o ruhau buanadu Foinike toġatoġaġa onamihi reiro. Ebu e'e toġatoġaġanobu'u zavarare zu nahune madaġa me'uma reiro. Foinike toġatoġaġa'e Kerete 'umuġano ġasi'a hebetete'e toġatoġaġa 'ahoga, mada'a zubure'ete'e mone zamaini'ohe.

### *Zavarare boro'a davarao feuriro*

<sup>13</sup> Ebu zavarare 'ai kauri moneono'o tahitahe onainute'ea, ze 'ane mada manoġani'a onaeħa reiro. E'ano'o ġasi hanigaġa hutube zounadu, Kerete 'umuġa genaġa da'o uni ruhau onamiro. <sup>14</sup> Mene faġa onamirote'ea, zavarare boro bagaġa 'ai 'umu raganono'o gudau ovairo. A'e niġa "Iurakulon\*" rae hune'ete'e zavarara boro. <sup>15</sup> Ebu ġasio ragati' aradu, zavarare roġoroġe onamoga mene idaġa 'ahine, zavarare da'o magananiro. <sup>16</sup> Ebu Kauda 'umuġa kome'a genaġa 'afe diuġirotu'u, ġasi kome'a ġaruna ahasinute'e riġa hutube zouniro. <sup>17</sup> Ebu ohoze ohoze'a ġasi aħase zounirotene, mini hina ġasi boroo tatuhe ogoru tiro. Ebu hena nouġine gasi'a ruhau onamadu, Afrika haba'a heta'aġano, niġa'e Surutis-o rameru'uti'uma rae riharo. E'ano'o ġasi faraġa zuni hutube bunadu zavarare maganani ruhau oname tauġiro. <sup>18</sup> Rehano zavarare 'ize ufeta boro. E'ano'o irarriotene, ġasio gaue'ete'e azaġani'a ġasi ufinoga rae, odohe'ete'e toheġa davarao mae mae modiro. <sup>19</sup> Ebu bare iraradu, mada uġiduġa meiotene, ġasio odohe gaue'ete'e toheġa zuni mae mae modiro. <sup>20</sup> Eme mada ġehaġa mada zu buzuva mene horoniro, zu zavarare ufeta hune sautu radiunu. E'ano'o emeġe nidu'a mene ġabodi'uma rae zamariro.

\* 27:14 E'e goe'a huga'e northeast moneono'o onae'ete'e zavarara boro.

<sup>21</sup> Ze mada ġeħaġa oganoga mene idararotene, Paulo'a zamazeo iġune edanadu ziro, raena'a, "Zae nidu'a! Eġe ġoere mae ġihinadu, Kerete 'umuġanono'o mene ruhau buafone, 'ahige aduga mene hidifo, zu toheze mene mae mae modifo. <sup>22</sup> Rehano e izidi 'ada zi'ete'e. Inaro'i! Mazaġa vazeni 'ahoga mene dauġi'uma, u hube ġasi'a da'o sauta'uma. <sup>23</sup> Zuhi'a Boro, eġe'a kurano hau'ete'e zu tuġureġa haġae'ete'e Badi'aġa, ani tuġure viga'a ohogore ohere eġe uhiġano edanadu <sup>24</sup> ġoreheha, raena'a, 'Paulo! Ago rihano'i! Ġa'e Roma zuhi'aġa zamao 'ize eda'uma. Zu Badi'a manoġa'e ġae teite u'ano, ġae teite idaġa ruhau'ete'e azaġa nidu'a'e Badi'a'a ġabozi'uma.' <sup>25</sup> E'ano'o zae nidu'a, inaro'i! E, Badi'a tuġure viga'a ehate'e ġoe'a nidu'a huda'uma rae, ani mazao fie'ohe. <sup>26</sup> Rehano eme'e zavara'a hudi onamadu 'umu 'ahoga heta'aġano ġasi'a eħori'uma."

### *Ġasi'a fahau ġuzuhiro*

<sup>27</sup> Ohere gaubanana zu ġazaġa fare (14) meirrote'ea zuni, Adaria Davaraġano zavara'a 'ize hudi vaeveafinu. Ebu e'e ohe'a nemanemaġano ġasio gaue'ete'e azaġani'e gaba ruhau hanite'ete'e ederiro. <sup>28</sup> E'ano'o ze davara hoe'a idanirotene, mita ġae ġazaġa gaubanana (40) heuġa. Ebu tahiġa guhianadu bare idanirotene, mita ġae uġidu gaubanana (30) da'o. <sup>29</sup> 'Ougadu ze ġiġaroze ruziro, mazaġa hena ġasi'a vatava rana rameru'uti'uma reiro. E'ano'o ze ġasi hanigaġa ġazaġa (4) ġasi ariġa ġuzuono'o mae davarao feuniro, ebu ġaiġai iraroga veize guhiu radiro. <sup>30</sup> E'e zamaġano ġasio gaue'ete'e azaġa'e feranoga radu, so'e ġasi hanigaġa owoe bune'ohe rae, ġasi kobe'a fui'adu zazo'ano'o owoe buniro. <sup>31</sup> Rehano Paulo'a uti azaġa ibito zini'ete'e vazegħa tahi'aġeta ziro, raena'a, "Ġasio gaue'ete'e azaġani'a ġasi 'adaono'o vaġinine, za'e mene ġabodi'uma." <sup>32</sup> E'ano'o uti azaġani'a ġasi kobe'a owoe dabanate'e miniġa 'ai tene re'adu, ruhune modiro.

<sup>33</sup> Ebu irara 'ai hanitirotene, Paulo'a zeġe nidu'a ogomu anoga rae umiziro, raena'a, "Za mada gaubanana zu ġazaġa fare (14), zamaze adudu'ena'a guhiu onaeha. Ebu ogomuni 'ahoga zu mene aneha. <sup>34</sup> E'ano'o e umize'ohe. Izidi za ogomu nu ano'i! A'e ahirize'a inaradu ġabone hidoga veize. Eġe'a zi'ohe. Zae vadiniono'o igu tibani zuni mene dauġi'uma." <sup>35</sup> Paulo ani 'ouge rae zirotene, 'uvahu madu vase nidu'a ubumao Badi'a mazao ite matu'o haro. Ebu vaheġadu aro. <sup>36</sup> 'Ougadu zeġe nidu'a inaradu, ogomu mae aro. <sup>37</sup> Ġasi e'e zamaġano bone emeġe nidu'a 276-'a radiro. <sup>38</sup> Zeġe nidu'a ogomu au idararotene, ġasi'a ufranoga veize ogomu nidu'a davarao mae mae modiro.

### *Ġasi'a Melita 'umuġano fahau ġuzuhiro*

<sup>39</sup> Ohereda'o mada'a agaru feurirotene, ze no'e haba'ano ruħaunuta'a'e aġu'a. Rehano ze'e haba ġuniġa hesaġeta moneni horoniro. E'ano'o ze idaraune, e'e hesaġa ranao ġasi odohe tiri'uma reiro. <sup>40</sup> Ebu ze ġasi hanigaġa davara zamaġano tene ri'i modiro, ebu tari ogoru tirote'e miniġa fui'iro. Ebu zavara veize farai hutube ġihinadu, hesa mone tarine onamiro. <sup>41</sup> Rehano ġasi'e heta'ano tutuhanadu, zazo'a ġoha'e e'ea teadu mene hune zu hagariro. Ebu avaġa ġuzu'e sa'u boroboro'a kafene vaheġadu faharo.

<sup>42</sup> Ebu uti azaġani'a ġutarote'e azaġa'e zimi hauġi'uma rae togaziro, mazaġa hena ze'a ġemabe onamadu feraw ġouri'uma. <sup>43</sup> Rehano uti azaġa ibito zini'ete'e vazegħa'e Paulo ġabonihi reiro 'ahine, uti azaġa garariro. Ebu tuġuzena'a, "Ġema edeġa azaġa'e ibite rafatadu ġemabe onamo'i, ebu gabao tiro'i!" reiro. <sup>44</sup> "U ġema aġu'a azaġa'e, ġasi ireġa rugaruga hina kame ġemabe onamo'i!" reiro. 'Ouge haġae'ena'a zeġe nidu'a gabao ġemabe tiradu ġabode ġouriro.

## 28

### *Paulo'e Melita 'umuḡano*

<sup>1</sup> Emeḡe nidu'a ḡaboga gabao tirirotene, eme ederiro, a'e Melita 'umuḡa. <sup>2</sup> 'Umu e'e neḡa azaḡa'e emeḡe faifaife rufiro. Irugu'e ru'aunu zu nahune'e biaudo 'ahine, ze mae ḡihife'ena'a, ire rabibofiro. <sup>3</sup> U Paulo ani ire sinuḡa ḡura'e madu ire roga rana mae ti'enogano, zarama ire gigi'ani'a madu ire sinuḡanono'o veore buaro, ebu Paulo 'ai 'evo'ano vihone giganiro. <sup>4</sup> Ebu 'umu e'e azaḡani'a mohe e'e Paulo 'evoreo ḡiruḡiranoga horonirotene, ze raorao'uhina'a, "Vaze 'adi'e hezo'e gorugoru vazega gaogi." rae reiro. "Ani davarao mene hunuhuna rehano, e'e naeḡa hau'ete'e badi'aḡa'e ane'a ḡabode radoga mene urateha." <sup>5</sup> Rehano Paulo'e mohe ire roga rana itine modiro, ebu sau'ani 'ahoga ane mazao mene fureraro. <sup>6</sup> Vaze ze 'ane, Paulo'e ahi'ani'a mini'uma ga zogone higau bauradu ruda'uma rae ḡiane radiro. Ze faḡa hune 'ouge ḡiane radiunu rehano, ḡauni 'ahoga ani mazao mene furerarotene, ze hena nufe zamarena'a, "Ani'e badi'a 'ahoga gaogi." reiro.

<sup>7</sup> U 'umu e'e zuhi'aḡa, niḡa Pobelio, ani haba'e hani'ano. Ani eme mae ḡihife'ena'a, neḡano tutufe zoufadu mada uḡidu faifaifinu. <sup>8</sup> U Pobelio moga'e uḡiḡa, evaneo baze radiunu. Ani ahiri'e gigi'a bagaḡa zu ru sororido. E'ano'o Paulo'a diuḡe ḡianadu rana kuraro, ebu 'evo'a rana tirotene, 'ai manoriro. <sup>9</sup> Uguḡani'a furerarotene, uḡi azaḡa 'umu be'a radiunute'e azaḡa nidu'a, Paulo vage onaadu ane'a faizido. <sup>10</sup> Ebu vaze nidu'a'a, nigufe'ena'a faifaife rufido. Ebu e'e 'umuḡanono'o ruhau vaḡinihi reirotene, ze ferefe'ete'e toheḡa ḡehaḡa rifiro.

### *Paulo'a Roma neḡano feuriro*

<sup>11</sup> Eme bato uḡidu e'e 'umuḡano radirote'e enogano, ḡasi 'ahogano tiradu e'e haba'a mode iḡuniro. E'e ḡasiḡa'e nahune madaḡani'a hauḡoga veize, Melita 'umuḡano guhiu radiro. A'e Alesandria ne ḡasiḡa, niḡa "Tahi'a Ato'a". Izipi haba'anono'o onairo. <sup>12</sup> Eme ruhau onamoo, Surakusa neḡano hebetadu, mada uḡidu e'ea radiro. <sup>13</sup> E'eano'o hena onamo Regio neḡano hebetiro. Ebu mada tiba radirotene, ḡasi ḡaruḡa moneono'o zavarana onairo 'ahine, eme ruhau onamadu, mada aheuḡano Puteoli toḡatoḡaḡano feuriro. A'e emeḡe ruhu ḡonaga. <sup>14</sup> Ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaḡa nu hidirotene, ze umifena'a, "Emeḡe teite fura tiba rado'i!" reiro. E'ano'o e'ea fura tiba radiro. Ebu e'e ḡaruganobu'u eme'e, zavarana boro u'ano sasiro rehano, ragavofe'e ḡonabadu, Roma haba'ano feuriro. <sup>15</sup> Roma neḡano Zuhi'a Boro mone azaḡa'e emeḡe'a hanite'ete'e hariḡa igiro 'ahine, haofe onaadu, vaze nu'e Apia-foru maketiḡano, nu'e Taveni Uḡidu rae hune'ete'e i'udi neḡano hido titiro. Paulo ani, horozirotene, Badi'a matu'o haro, ebu zamaḡani'a inariro.

### *Paulo'a Roma neḡano haramiro*

<sup>16</sup> Eme Roma neḡano feurirotene, Paulo'e tuḡunadu ane da'o ne 'ahogano radiro. Ebu uti vazega tibani'a da'o taufinu. <sup>17</sup> Ebu mada uḡidu meirotene, Paulo'a Iuda azaḡa ibito zini'ete'e azaḡa boroboro ane neo huze nu'oziro. Ebu zeḡe'a nu'ora' onairotene, Paulo'a ziro, raena'a, "Nego nabudi, e emeḡe nabudi mene sausauziro, zu vouḡafe haḡai mene he'ehe'eni. Rehano Iuda azaḡani'a Ierusalem neḡano obohe teadu, Roma azaḡa 'evorao ri'iheha. <sup>18</sup> Roma azaḡani'a ḡadihirotene, ze ura tuḡuhe buhihi reiro, mazaḡa runeo tuḡuhi'uma haḡaiḡa sau'a mene horoniro. <sup>19</sup> Rehano Iuda azaḡani'a mene uratirotene, e'e ibi 'ahoga o'o'a radu, Roma zuhi'aḡani'a kotahoga veize umidiro. U e'e aduga 'ahoga nabudihe rana touga veize mene onaeha. <sup>20</sup> E'ano'o e za ḡiazoga zu ḡorezoga veize huze onaeha, mazaḡa Isaraela azaḡani'a guhine onainute'e vazega u'ano, e'e ḡu'a neḡano 'ada radiu'ete'e."

<sup>21</sup> Ebu ze naenaenina'a, "Iudea haba'anono'o ḡa moneo so'ani 'ahoga mene noneni tuḡuriro. Zu vazeni 'ahoga Iudea haba'anono'o feuri' arirotene, ḡa moneo sau'ani

'ahoga mene rae fureniro. <sup>22</sup> Rehano eme ġa'a nouge reihi ra'ete'e igihi ra'ohe. Mazaġa eme edeġa, haba nidu'a zamaġano vaze nidu'a ġae mone ra'ete'e azaġa he'ehe'eze'ohe.”

<sup>23</sup> Ebu ze Paulo teite bare nu'oranoga rae mada 'ahoga rae tiro. E'e madaġa meirotene, Iuda azaġa'e ġehaġa bagaġani'a onaadu, bare ane radone haba'ano nu'oraro. Paulo'e oherebauono'o onamo ġorava Badi'a'a zuhi'afi'uma ġoe'a rae fureno ziniro. Ebu zeġe'a Iesu mae ġihinoga rae, Mose goro ġoe'a zu Peroveta azaġa buka zamaġanono'o Iesu hariġa haramiro. <sup>24</sup> Vaze nu'e Paulo ġoere mae ġihiniro, u nu'e mene. <sup>25</sup> Ebu ze zeġe bo'aġano zamaze mene tiba. Ebu Paulo'a 'ahige zirote'e enogano, ze neonno'o buau ġouriro. Paulo'e zeġe'a 'izema buanogano 'ahige ziro, raena'a, “Vine Zaġoġani'a peroveta vazeġa Isaia-ono'o vouġaze zirota'a'e ġoere huga, raena'a,

<sup>26</sup> 'Onamadu Iuda azaġa 'ahige zo'i!

Ġae egoga igi huni'uma,

rehano mene ederi'uma.

Ġae horonoga horone huni'uma,

rehano mene zamari'uma.

<sup>27</sup> Mazaġa 'adi duġuru zama'e tuġa zu teġaze'e 'uhuġa, ebu ubumaze zuni kuruġa.

A'e ubumaze hina mene horonifine,

zu teġaze hina mene igifine,

ebu zamaze hina

mene zamare horonifine.

'Ougadu mene ġihure baradu,

eġe'a mene faizoga veize.'

<sup>28</sup> E'ano'o zae ederoga veize ġoere 'adi zi'ohe. Badi'a'a ġabone hidi'uma ġoe'a tuġure'eta'a'e, Iuda mene azaġa veize tuġureha, ebu ze mae ġihini'uma.”

[ <sup>29</sup> Paulo ani 'ouge rae ġoreze hauġirotene, Iuda azaġa 'ai oname ġouriro ebu zeġe'a zeġe bare riġa ta'iro titiro.]

<sup>30</sup> Muri aheu, ani 'ize ġu'a zamaġano rehano, ane'a naeġa haġae'ete'e neġano radiunu, ebu iniu ane vaġe onaidotene, nidu'a mae ġihizido. <sup>31</sup> Paulo'e mene rihau'ena'a Badi'a'a zuhi'azi'uma ġoe'a haramo zinido, zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso hari ihozido. Ebu vaze 'ahogani'a zuni mene gararo haro.

## Filipi Ekalesia Azaġa Mazao Paulo'a Mirihiro

<sup>1</sup> Eġe Paulo zu Timoteo'a fefa 'adi mirihe'ohe. Eme'e Keriso Iesu veize gaue'ete'e azaġa. Ebu fefa 'adi'e Filipi neġano Keriso Iesu mone ra'ete'e azaġa nidu'a, zu ibito zini'ete'e azaġa\*, zu diakono azaġa veize tuġure'ohe.

<sup>2</sup> Ibite gezo 'ahige reih: Badi'a emeġe Mama zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a manoga zu zama roġeġa zini'eno'i!

*Paulo'a Filipi neġano ekalesia azaġa u'ano Badi'a mazao manoga tauġi ra'ohe zu zamare'ohe*

<sup>3</sup> Eġe'a zae zamare'ete'e madaġano bone, iġaiġa eġe Badi'a mazao manoga tauġi ra'ohe. <sup>4</sup> Eġe'a zae nidu'a veize kurau'etene, iġaiġa matu'uheta kurau'ohe. <sup>5</sup> Mazaġa zae'a hari manoga ġadahe mae ġihinirote'e madaġanonon'o onao izidi, eġe'a hari manoga haramoga veize danahe onainu. <sup>6</sup> E'e hube hune 'ahige rae zamare'ohe. Badi'a ani, zae bo'aġano gau manoga fureniro, 'ouge haġae onamo, Keriso Iesu'a bare onai'uma madaġa me'uma. E'e madaġano zae zamao furenirote'e gauga manoga haġae haugi'uma.

<sup>7</sup> Za'e eġe zamao iġaiġa radiu'ohe. E'ano'o eġe'a zae nidu'a mazao 'ahige zamare'eta'a'e manoga. Mazaġa zae nidu'a, Badi'a'a inirote'e gauga eġe'a haġaoga veize danahe onainu. E ġu'a neġano'o 'ada radiu'ete'e zamaġano zuni, kotao hari manoga birirote'e madaġano zuni, ebu hunio hari manoga'e mene tugahe harame inarinite'e madaġano zuni danahiro. <sup>8</sup> Keriso Iesu'a zae zamare'ete'e teige, e zae nidu'a zamare'ohe. Eġe'a 'ouge rata'a'e, Badi'a ane edeġa, e huga goere'ohe.

<sup>9</sup> Ebu e zae veize 'ahige rae kurau'ohe: zae'a Badi'a faifaine ederoga zu nagini'e duduġa ga ve'oġa horone ederoga, ebu 'ouge haġae'ena'a, zae'a zae bare zamarotite'ete'e haġaiġani'a bororu onamoga. <sup>10</sup> Ebu e zae veize 'ahige rae kurau'ohe: Zae radone zamġano nagini'e manoga ederoga, zu zamaze dehenoga, zu haġai sau'a mene hunezuni haġaoga, ebu 'ouge haġae onamo, Keriso'a bare onai'uma madaġa. <sup>11</sup> Ebu Iesu Keriso'a danazadu zae ġabone'e duduġa da'o re'uma. Eġe'a 'ahige kuranata'a'e, vaze'a zae haġai manoga horonadu, Badi'a ġubane'ena'a zu niġa mae iġihinoga veize.

*Paulo'a ġu'a neġano radiu'ete'eano'o hari manoga'a bororu onamiro*

<sup>12</sup> Nego nabudi, e ura, za 'adi edero'i! Aduga ġehaġa eġe mazao fureru'ete'ano'o, hari manoga'a bororu onamiro. <sup>13</sup> Ebu eġe'a Keriso u'ano ġu'ano radiu'eta'a'e, Roma zuhi'aġa ne enoga taufe edau'ete'e azaġa, zu vaze nunu ġehaġani'a edere ġouriro. <sup>14</sup> Zuhi'a Boro mone ra'ete'e azaġa'e, eġe'a ġu'ano radiu'ena'a, edau gigaru'ete'e u'ano, Zuhi'a Boro mazao fie gigaranadu, mene rihau'ena'a, Badi'a goere inare harame'ohe.

<sup>15</sup> Vaze nu'a Keriso hariġa harame'eta'a'e, ze eġe gau u'ano 'ahi'ahi ma'ohe, zu vitihhi ra'e'ohe. Rehano vaze nu'e eġe danahhi radu, hari manoga harame hunihi radu, zama manoga hina harame'ohe. <sup>16</sup> Zama manoga hina harame'ete'e azaġa'e, hari manoga biroga veize, Badi'a'a e ġu'ano mae zouhirote'e, ederadu, zeġe zamarone eġe mazao teadu harame'ohe. <sup>17</sup> Rehano 'ouge 'ahi'ahi ma'ete'e azaġa'e nize boro reih radu Keriso hariġa harame'ohe. Ze harame'eta'a'e, zamaze'e mene deheġa. Ze 'ouge'ena'a, eġe'a ġu'ano aduga hide'ete'e'a bororanoga veize rae, zamare tauġe'ohe. <sup>18</sup> A nagini veize? Zeġe'a harame'eta'a'e, zamaze'e duduġa ga mene, ago zamaro'i! Goere boro'e Keriso hariġa harame'ete'e. <sup>19</sup> Ebu e e'e u'ano matu'e'ohe. Ebu e zama

\* 1:1 ga bisofu



mone zuni matu'e ona'uma, mazaḡa e edeḡa, zae'a eḡe veize kurau'ete'eano'o, zu Iesu Keriso Vine Zaḡoḡani'a danahe'ete'eano'o, e'e Badi'a'a ḡu'anono'o mae buhi'uma.

*Paulo ḡabone'e Keriso teite*

<sup>20</sup> E'e 'ahige zamare'ena'a hube hune guhiu radiu'ohe: Eḡe mazao nagini'a fureraune zu, e'e mene mazaḡarohi'uma. U e'e iḡaiḡa inare ḡoere'ete'e teige, izidi zuni inare ḡoeri'uma. Ebu e ḡabode radine, ga rudaune, eḡe haḡai nidu'a'ono'o vase nu'a Keriso nigunoga urate'ohe. <sup>21</sup> Mazaḡa eḡe mazao'e, ḡabode radiu'eta'a'e, Keriso teite radiu'ohe. Ebu rudaune'e, manōḡa hune hidi'uma. <sup>22</sup> Rehano eḡe'a ḡabode radine, eḡe gau u'ano vase ḡehaḡani'a Badi'a ḡoere egadu, ḡabone hidi'uma. E'ano'o e aḡu'a, no'e ibiḡano onamine manōḡa. <sup>23</sup> E zamahe aheu nemaḡano. E ura'e raha 'adi modadu, Keriso teite radihi. 'Ougine manōḡa tauḡi. <sup>24</sup> Rehano e zae veize raha 'adao ḡabode radine, manōḡa. 'Ougine zae danazoga idaḡa. <sup>25</sup> E hube hune 'ouguine manōḡa rae zamare'ohe. E edeḡa, e'e ḡabode radadu, zae nidu'a teite radi'uma. Ebu zae'a Keriso mazao fie'ete'e'a bororanoga veize, zu zae'a fie'ete'ea, matu'uze'a bororanoga veize danazi'uma. <sup>26</sup> 'Ougadu eḡe'a bare amine, za'e eḡe u'ano Keriso Iesu nigune'ena'a, matu'e ruda'uma.

*Badi'a mone ra'ete'e azaḡa'e ḡahunoneḡa manōḡa hidi'uma*

<sup>27</sup> Ḡoere boro tiba'e, 'ahige reihi: Za, Keriso hari manōḡa mae ḡihine'ete'e vaseḡa ra'ete'e haḡaiḡano da'o onamo'i! 'Ougine, eḡe'a ḡiazi' amine, ga haba faḡanono'o harize iḡine zuni, e ederi'uma; Za'a zamaze tibunadu edau gigaru'ete'e, zu zamaze tibano neadu hari manōḡa aḡiro hau'ete'e azaḡa'ono'o hari manōḡa inare biretite'ete'e. <sup>28</sup> Ebu aduga zini'ete'e azaḡa mene rihoze'ete'e, zu zae'a inare ḡoere'ete'e eḡe ederi'uma. Zae'a mene rihau'ete'e haḡaiḡa, aduga zini'ete'e azaḡa'e Badi'a'a ruizi'uma, u za'e ḡabone hidi'uma. 'uguḡa nidu'a Badi'a mazao'no'o furera'uma. <sup>29</sup> Za'e Keriso mazao fie'ete'e ḡahunoneḡa manōḡa da'o Badi'a'a mene zeneha, rehano Keriso u'ano aduga hide'ete'e ḡahunoneḡa manōḡa zuni zeneha. <sup>30</sup> Eḡe'a hidirote'e adugaḡa zae'a horonirote'e heuḡa, zae'a e'e adugaḡa hide'ohe. Ebu eḡe'a ize e'e adugaḡa hide'ete'e izidi zae'a igi'ohe.

## 2

*Za'e zamaze tibunadu, zae'a bare nize mae ovoro'i*

<sup>1</sup> Za Keriso teite tibuzate'eano'o inare'ohe? Keriso'a zae zamarate'eano'o za manōḡahe? Za Vine Zaḡoḡa teite radiu'ena'a, ane teite matu'e tiburu'e'hehe? Za vase mazao manore'e'hehe, zu vetuḡazi'e'hehe? <sup>2</sup> Za 'ouge rado'idene, zamaze'e zamare ḡirigi'iro'i! Zamarone tiba hina zamaro tito'i! Zamaze tibunadu gau'o'i! Za'e 'ouge haḡae'ena'a, eḡe matu'u borofe huno'i! <sup>3</sup> Ago inaho'i! Nize boro reihi ra'ete'e zu zae'a bare niguzoga rae, ḡau 'ahoga ago haḡao'i! Rehano zae'a bare nize mae ovoradu, vase zamare ḡihizo'i, u za'e ze 'u'uḡano rae zamaro'i! <sup>4</sup> Zae zae'a manōḡa hidoga veize da'o ago zamaro'i, rehano vase'a manōḡa hidoga veize zuni zamaro'i!

<sup>5</sup> Za'e, radoneze zamaḡano haḡaize zu zamaroneze'e Keriso Iesu'a haḡaidote'e teige haḡao'i!

<sup>6</sup> Ibite bone Keriso ane huga, Badi'a teite idaḡa rehano, Badi'a teite idaru'ete'e niḡa boro mene obone giganiro.

<sup>7</sup> Ebu niḡa boro modadu, vase raena'a, tuḡure vaseḡa teigi'iro.

<sup>8</sup> Ebu ani vaseo reirotene, ane'a ane bare mae ovoiro.

Ebu Badi'a ḡoere mene vari'ohaudu. Ane'a ruda'uma ibiḡa rehano onaminu.

Ebu vase haḡaiḡa sau'a boro teige, satauroniro ebu rudaro.

<sup>9</sup> E'ano'o Badi'a'a ani mae ḡihine hitana huneo ohoniro, ebu ni ḡihi'a haro.

E'e niḡa'e ni 'ahoga 'ahoga nidu'a vitinoga.

<sup>10</sup> Badi'a'a 'ougirota'a'e, adureo radiu'ete'e, zu rahao radiu'ete'e, zu raha 'u'uḡano radiu'ete'e nidu'a'a Iesu matu'o hau'ena'a, ḡuḡuroga veize.

<sup>11</sup> Ebu ḡuḡurate'e nidu'a'a 'ahige rae furenoga veize: Iesu Keriso'e Zuhi'a Boro. Ze 'ouge haḡae'ena'a, Badi'a emeḡe Mama ni mae ḡihi'uma.

### *Ḡabone hidi'uma ibiḡano inare onamo'i*

<sup>12</sup> E'ano'o vazehe manoḡa nidu'a, zae'a Badi'a ḡoere ibiḡano iḡaiḡa onamidote'e teige, rihau rudau'ena'a, ḡabone hidi'uma ibiḡano inare onamo'i! U mene eḡe'a zae teite radiu'ete'e zamaḡano da'o, rehano izidi eḡe o'o'ano zuni borofe inare gauo'i!

<sup>13</sup> Mazaḡa zae'a Badi'a ura haḡaiḡa haḡaoga veize Badi'a'a zae zamao gaue'ena'a inarazi'ohe, zae'a uratadu e'e haḡae'ohe.

<sup>14</sup> Ḡau nidu'a zamaḡano ago ḡoere'ena'a zu ta'iro tite'ena'a, haḡao'i! <sup>15</sup> 'Ougine za'e vaze duduga tauḡi re'uma, zu vaze'a mene debaze ḡoeri'uma. Ebu izidi ega, haḡai ve'oḡa azaḡa ḡunuḡano, sau'ani 'ahoga mene haḡaadu, Badi'a ubuga ubuga teige, radifo. Za'e, e'e ḡunuḡano buzuv'a adureo agaru'ete'e teige agarano'i! <sup>16</sup> Ebu ḡabone tuḡutuḡu hidi'uma ḡoe'a vaze veize rae fureno'i! 'Ougine, e'e, Keriso'a bare ovai'uma madaḡano, eḡe'a zae bo'aḡano gau aduga haḡaidota'a'e hugeita raena'a, zae u'ano matu'e ruda'uma. <sup>17</sup> Ebu zae'a Keriso mazao fie'ete'e u'ano aduga hide'ohe rehano, zae'a Zuhia Boro veize gauine, eḡe'a zae u'ano rudaune e matu'e'ohe. Zu e ura zae nidu'a teite matu'e tiburatihi. <sup>18</sup> E'ano'o zae zuni eḡe teite matu'e tiburatihi.

### *Paulo'a Filipi azaḡa u'a Timoteo tuḡuni'uma*

<sup>19</sup> Zuhi'a Boro Iesu'a uratine, e zae vaḡe Timoteo ariga tuḡune ame'ohe. 'Ougadu ane'a baradu, zae hari me'odonine eḡe zuni matu'i'uma. <sup>20</sup> Zea'a faine radiu'e ga mene rae Timoteo'e hube hune zamare'ohe. 'Adama ani heuḡa zae zamare'ete'e e'e vazeḡa 'ahoga o'o'a. <sup>21</sup> Mazaḡa vaze ḡehaḡa'e Iesu Keriso'a urate'ete'e ḡauḡa mene zamaradu, zeḡe hune'a urate'ete'e ḡauḡa zamare borofe'ohe. <sup>22</sup> U za edeḡa, Timoteo'e haḡai manoḡano Badi'a gau haḡae'ohe, mazaḡa ani hari manoḡa haramoga veize eḡe teite faifaine gaue onainu. Ani'e ubugani'a moga danane'ete'e teige eḡe teite gaue onainu. <sup>23</sup> E'ano'o 'adao eḡe mazao nagini'a fureratite'e ederi'udu'u, Timoteo zae vaḡe tuḡuni'uma. <sup>24</sup> Ebu eḡe zuni zae vaḡe ariga ami'uma ra'ohe. E'e ibiḡa'e Zuhi'a Boro'a haḡaoni'uma rae hube hune zamare'ohe.

### *Paulo'a Epafrodito Filipi azaḡa vaḡe tuḡuni'uma ra'ohe*

<sup>25</sup> U Efaforodito, ani eḡe nego. Ani eḡe teite gaue'ohe, zu uti azaḡa teige eḡe teite hari manoḡa bire'ohe. Ani'e zae'a eḡe u'a tuḡuniro. E'ano'o ani onaadu e ḡau nunu mene idaru'etene ani'a danahinu. Rehano izidi Efaforodito'e zae vaḡe bare tuḡunine manoḡa ra'ohe. <sup>26</sup> Mazaḡa ani zae nidu'a ḡiazihhi radu zamare hune'ohe. Zae'a ani ibite uginirote'e egadu, zamaze'a adudaro. Ane'a za 'ougirote'e igirotene, ani zamaḡa mene idararo. <sup>27</sup> Ani'e hube hune ugi boro'a madu nariga rudaro. Rehano Badi'a'a vetuḡaneadu fainiro. 'Ougadu e'e, aduga zamaḡano, aduga hena mene bare ragatiro. Badi'a ani Epafrodito da'o mene vetuḡaniro rehano, eḡe zuni vetuḡahiro. <sup>28</sup> E'ano'o e ura, ani'e ḡarihe zae vaḡe tuḡune amihi ra'ohe. 'Ougine, za ani teite hidadu matu'i'uma, zu eḡe zama'a adudu'ete'e'a ufira'uma. <sup>29</sup> E'ano'o Zuhi'a Boro ibio, matu'o hau rune'ena'a, mae ḡihino'i! Za ani heuḡa vazeḡa nigunine manoḡa! <sup>30</sup> Mazaḡa Keriso gau u'ano ani nariga rudaro. Ani'a zae'a danahifote'e gauḡa haḡaadu, nariga rudaro.

## 3

### *Radone zamaḡano haḡai boro'e Keriso edere'ete'e*

<sup>1</sup> Nego nabudi, e 'ahige bare reihi: Za Zuhi'a Boro teite tiburanate'e u'ano matu'o'i! Ege'a ibite iraduguzirote'e goe'a, bare bare to zinihi ra'ohe. A'e ege mazao mene gau boro, zu a'e zae'a mene ve'oroga veize.

<sup>2</sup> Badi'a agu'a zu hagai sau'a hagae'ete'e azaqa veize giano'i! Ze'e Iuda azaqa. Iuda azaqa'e zae so'oze'ena'a, ahiri rana iguri hagine, Badi'a mone re'uma ra'ohe. Rehano ze'e foure ahiri ru'i tauge'ohe. A'e huga o'o'a. <sup>3</sup> U eme'e hube hune Badi'a mone ra'ete'e azaqa. Eme'e Badi'a Vine Zaogani'a ibitofeadu Badi'a mazao kurau'ohe. Eme Keriso Iesu nigune'ohe, e'ano'o ahiri rana iguri hagae'ete'e. Zu Badi'a ubuga rouga radu zege edegano gauete'e azaqa eme'a mene zamare borofe'ohe. A'e huga o'o'a hagaiqa. <sup>4</sup> Rehano vase 'ahogani'a ani'e vase nagiga ra'ete'e moneo Badi'a'a mae ghini'uma ra'ete'e borofe zamarine, ege zuni ege moneo borofe hune rouga idaqa.

U vase 'ahogani'a ahiri gauqa gehaqa hagae'ohe rae zamarine, a'e ege'a vitinoga. <sup>5</sup> E'e fureranadu mada fu'o zu ugidu fare meiotene, ahirihe rana iguri hagairo. E'e Isaraela vazeqa, Beniamini iduhu vazeqa, ebu Heberu mariga huga huga. Iuda goro goe'a moneo'e Farisea vazeqa, goro goe'a faifaine haido. <sup>6</sup> Badi'a veize inare'ete'e moneo'e ekalesia azaqa ege'a zamahe nidu'a hina sausauzido. Iuda azaqa goro goe'a faifairu haqaadu, duduqa ra'ete'e moneo'e, mene ve'oniro.

<sup>7</sup> Ege'a ahi gauga'e manoga tauqi zu gau boro bagaqa rae zamarinu. Rehano Keriso'a ege veize rudarote'e ederiotene, 'uguqa hagaiqa'e huga o'o'a hagaiqa rae zamarinu, mazaqa e'e Keriso ederihhi reinu. <sup>8</sup> Ebu e 'ize bare reihi. Ibite Badi'a'a matu'oga veize rae zamare haidote'e hagai'a nidu'a'e huga o'o'a ra'ohe. U Keriso Iesu, ege Zuhi'a Boro, ani'e inihu edere'eta'a'e, manoga boro bagaqa. E'e, Keriso u'ano hagaihe amaiqa nidu'a modiro. Ebu 'uguqa hagaiqa'e busi rae zamare'ohe, e'e Keriso mone reifine, <sup>9</sup> zu ane teite tiburafine. E'e izidi ege inarao goro goe'a haqaadu, Badi'a ubumao duduqa rae, mene ra'ohe, rehano Keriso mazao fie'ete'eano'o Badi'a ubumao duduqa rae ra'ohe. A'e Badi'a ane'a 'ouge ra'ohe, mazaqa ege'a Keriso mazao fie'ete'e u'ano. <sup>10</sup> E ura'e Keriso faifairu ederihhi, zu ani'a runeono'o bare gabodirote'e gigi'aqa ederihhi, zu ane zaharanirote'e teige ege zuni zahararatihi, zu ane'a rudarote'e teige ege zuni hagai sau'a moneono'o rudau vaginihi. <sup>11</sup> 'Ougadu e nougihi reine zuni, ege'a Keriso teite runeono'o bare gabode igunadu, e'e gaboneqa hina onamihi ra'ohe.

### *Zamamone oname hohono'i*

<sup>12</sup> E'e, 'uguqa hagaiqa nidu'a haqa hauqaha rae, mene ra'ohe, zu e'e Keriso teige duduqa hune rae mene ra'ohe. Rehano e'e hagaiqa haqa hunihi rae ize inare'ohe, mazaqa, e'e Keriso hune teigoga veize, Keriso Iesu'a ege meiro. <sup>13</sup> Nego nabudi, e'e Keriso teige huneha rae mene zamare'ohe. Rehano e'e, gau tiba 'adi haqa hunihi ra'ohe: E'e, garuni moneo hagairote'e gauga nidu'a mene zamare'ohe. Rehano zama mone gauga da'o zamare'ohe. A'e Keriso ederadu, ane teigoga veize inare gaue'ohe. <sup>14</sup> E'e Keriso hune teigoga veize inare oname'ohe zu gonagano Badi'a'a naega ini'uma. E'e naega'e Badi'a'a huhe'ete'e zu adure zamahe iti'uma, mazaqa Keriso'a ege veize gau hagairo.

<sup>15</sup> E'ano'o emege nidu'a Badi'a mazao fiadu zamarone manoga meirote'e azaqa'e, 'ahige zamari'uma. Ebu hagai nu zamaqano zae'a nufe zamarine, a'e zuni Badi'a'a zamazeo dogo'ani fureno zini'uma. <sup>16</sup> Rehano goere boro'e emege iniuiniu'e Badi'a'a ihofirote'e idunaqano haqa onami'uma.

<sup>17</sup> Nego nabudi, ege teigo'i zu emege'a ihozirote'e hagaiqano radiu'ete'e azaqa faine giane'ena'a zege zuni tuhuzo'i. <sup>18</sup> Mazaqa vase gehaqani'a agire teige Keriso agireni'ohe. E'e ibite 'uguqa azaqa hagai 'ai qae gehaqa me'odo ziniro rehano izidi zege hagai zamaradu nihe vugani'a onae'ena'a bare ra'ohe. <sup>19</sup> Ze'e gonagano

rudaune, irerogao diugi'uma. Ze'e ahirize'a urate'ete'e haḡaiḡa da'o haḡae radiu'ohe. Ebu mazagaro haḡaiḡa haḡae'e rehano, a'e zeḡe'a bare ite'ohe, zeḡe'a zamare'ete'e ḡauḡa nidu'a'e raha 'adi ḡauḡa. <sup>20</sup> Rehano emeḡe radone haba'a'e adureo. Ebu Zuhia Boro Iesu Keriso eme ḡabofi'uma vazēḡa, e'ano'o ovaite'e guhine radiu'e'uma. <sup>21</sup> Ani ḡau nidua'a zuhi'ani'et'e inaraḡa obone'ohe. Ani'a bare ovaite'e madaḡano, e'e inaraḡa hina ahirife ruhura'umate'e ani'a mae nufadu, ahi'a iziḡa manōḡa heuḡa rifi'uma.

## 4

<sup>1</sup> E'ano'o nego nabudi, Zuhi'a Boro mazao fiadu edau gigarano'i! E'e za zamare rudau'ohe zu giazihira'ohe. Ebu za'e eḡe matu'ohi'ohe, zu eḡe'a niguze'ete'e azaḡa.

### *Inara Ḡoe'a*

<sup>2</sup> Euodia zu Sintike, e za umize'ohe, za'e Zuhi'a Boro moneo reirote'e azaḡa bobo zamaze tibuno'i. <sup>3</sup> Eḡe teite gau tibano gau'e hune'ete'e vazēḡa, ḡa'a roḡae aheu e'e danazite'e eḡe'a umie'ohe. Ze'e hari manōḡa haramoga veize eḡe teite inare gaido. Ze'e Kelemenito zu eḡe teite gaidote'e azaḡa nunu teite gaido. Ebu zeḡe nidu'a ni'e Badi'a'a ḡabone bukaḡano mirihiro.

<sup>4</sup> E bare bare 'ahige ra'ohe: Mada nidu'a Zuhi'a Boro'a zae veize haḡairote'e zamaradu matu'o'i! <sup>5</sup> Vaze mazao roḡeru rado'i, vaze nidu'a'a za'e roḡeḡa rae horozoga. Za 'adi zamaro'i! Zuhi'a Boro'e 'ariga bare onae'ohe.

<sup>6</sup> Ḡau ni 'ahoga moneo zamaze 'ago adudano'i! Rehano nagini'a furerano'idene, e'e ḡauḡa nidu'a'e Badi'a mazao umido'i! Ebu za kurano'idene iḡaiḡa Badi'a Mazao manōḡa tauḡi ro'i! <sup>7</sup> Ebu Badi'a'a zama roḡeḡa zini'uma, e'ano'o zamaze'e mene aduda'uma zu mene riha'uma, mazaḡa za'e Keriso Iesu teite tiburaro 'ahine. Zama roḡeḡa a'a'e boro bagaḡa zu hoe'aḡa, vaze'a zamaroga zu mene idaḡa.

<sup>8</sup> Nego nabudi, ḡoere ḡonagano 'ahige reihira! Haḡai 'ahiguḡa zamare onamo'i! Huga ḡoere'ete'e haḡaiḡa, gubatite'ete'e haḡaiḡa, haḡai duduḡa, zama deheḡa haḡaiḡa, vaze'a matui'uma haḡaiḡa manōḡa zu vaze'a rae ḡihini'uma haḡaiḡa manōḡa. Nagi haḡai manōḡa tauḡi ga vaze'a niguni'uma haḡaiḡa manōḡa horono'idene e'e zamare'eno'i! <sup>9</sup> Zae'a eḡe mazaono'o ederirote'e, zu meirote'e, zu igirote'e ḡoe'a nidu'a, zu eḡe haḡaio horonirote'e haḡaiḡa nidu'a, zae radone zamaḡano haḡao'i! Ebu zama roḡeḡa rife'ete'e Badi'aḡani'a zae teite radiu'e'uma.

### *Filipi azaḡani'a Paulo danane'ena'a ḡau tuḡuriro*

<sup>10</sup> E'e Zuhi'a Boro mazao matu'e rudau'ohe, mazaḡa faḡa hune radate'e enogano, za bare eḡe zamaradu eḡe ferehidote'e ḡauḡa tuḡurodo. E edeḡa, za hube uratinu rehano, danahe'ete'e ibiḡa mene hidiro. <sup>11</sup> E ḡau nu'a ferehe'ete'e u'ano, 'ouge mene ra'ohe. Mazaḡa eḡe mazao nagini'a furerane, a'e ḡau'a ferehe'e ga mene, rehano e edereha zamahe'e idaḡa da'o. <sup>12</sup> E edeḡa, ḡau o'o'a zamaḡano radiu'ete'e radoneḡa, ga ḡau ḡehaḡa zamaḡano radiu'ete'e radoneḡa. Radone nagiga zamaḡano zuni, e'e matu'e radoga ederiro, ogomu ḡehaḡa ga o'o'a, ḡau ḡehaḡa ga o'o'a. <sup>13</sup> E'e, radone nagigano zu ḡau nidu'a haḡaoga idaḡa, mazaḡa Keriso'a inaraḡa ini'e 'ahine. <sup>14</sup> Rehano e 'ada aduga hide'ete'ea, zae'a danahe'eta'a'e manōḡa tauḡi.

<sup>15</sup> Filipi azaḡa, za edeḡa, zae'a hari manōḡa ḡadaheḡano igirote'e madaḡano bone, e, zae haba Makedoniaono'o iḡunirotene, zae Filipi ekalesia azaḡani'a da'o ḡau nu ini'ena'a danahiro, u neḡa 'ahoga 'ahoga ekalesiaḡa azaḡa'e mene 'ougiro.

<sup>16</sup> Eḡe'a Tesalonika neḡano radiunute'e zamaḡano zuni, e ḡau'a ferehinutene, za eḡe veize bare bare ḡau tuḡurido. <sup>17</sup> E'e zae'a ḡau nu bare tuḡuronoga veize 'ahige mene ra'ohe. Rehano zae'a danahe onamadu, Badi'a'a naeḡa zinite'e'a bororanoga urate'ohe. <sup>18</sup> E'e ferehe'ete'e ḡauḡa nidu'a 'ada. A'e boro bagaḡa. Zae'a eḡe

veize tuḡurirote'e ḡauḡa, Epafrodito'a odohe onairotene, ḡauhe'a ḡehararo. Zae'a tuḡurirote'e ḡauḡa'e Badi'a ḡahunohau'ete'e hohoḡa manoḡa heuḡa. A'e Badi'a'a mae ḡihine'ohe, zu matu'e'ohe. <sup>19</sup> Eḡe Badi'a'a, ane ḡauḡa ḡehaḡa bagaḡaono'o, Keriso Iesu u'ano borofe zini'uma, ḡauze'a fereze'ete'e madaḡano.

<sup>20</sup> Emeḡe Badi'a, emeḡe Mama nigune'eno'i, onamo tuḡutuḡu! Hube hube hune 'ougo'i!

*Paulo'a Filipi kuru azaḡa veize uhiu tuḡure'ohe*

<sup>21</sup> Iesu Keriso mazao fie'ete'e azaḡa nidu'a veize uhiu tuḡure'ohe. Zuhi'a Boro mone ra'ete'e azaḡa eḡe teite 'ada radiu'ete'e'a uhiu tuḡure'ohe. <sup>22</sup> Adao Badi'a veize ra'ete'e azaḡa nidu'a'a zae veize uhiu tuḡure'ohe. Roma zuhi'aḡa\* neo Badi'a mone ra'ete'e azaḡa zuni uhiu tuḡure'ohe.

<sup>23</sup> Zuhi'a Boro Iesu Keriso ḡahunone manoḡani'a zae vine teite radiu'eno'i!

---

\* 4:22 Niga, Kaisara

## Kolose Ekalesia Azağa Mazao Paulo'a Mirihiro

<sup>1</sup> Ege Paulo'a emege nabudi Timoteo teite fefa 'adi mirihe'ohe. E'e Badi'a'a madu, Keriso Iesu veize apostolo gauḡano ohohiro. <sup>2</sup> Fefa 'adi'e Kolose neḡano radiu'ete'e Badi'a mone ra'ete'e zu Keriso gauo hubehune gaue'ete'e azaḡa veize mirihe'ohe. Badi'a, emege mama'a manohuga zu zama roḡeḡa zeno'i!

### *Paulo'a manoḡa tauḡi ra'ohe zu kurau'ohe*

<sup>3</sup> Eme zae veize iḡaiḡa kurau'etene, Badi'a, emege Zuhi'a Boro Iesu Keriso Moga mazao manoḡa tauḡi ra'ohe. <sup>4</sup> Mazaḡa zae'a Keriso Iesu mazao fie'ete'e zu Badi'a mone ra'ete'e azaḡa nidu'a zamaradu danaz'ete'e igiro 'ahine. <sup>5</sup> Zae'a 'ouge'eta'a'e Badi'a'a zae veize e'e naeḡa adureo ruhinirote'e mae ḡihini'uma 'ahine. Za'e hari manoḡa ḡoe'a huga ḡadaheḡano igirote'ano'o, Badi'a'a e'e naeḡa ruhine tiro. Ebu izidi zuni za'e e'e zamare'ohe. <sup>6</sup> E'e hariḡa manoḡani'a zae mazao feuriro. Za'e Keriso mazao fie'ete'e azaḡa sau'aze Badi'a'a rae mode'ete'e hariḡa huga igiro. E'e madaḡanono'o onao izidi, zae'a ḡaboneze ḡihune'ete'e teige, haba nidu'a zamaḡano hari manoḡani'a vaze zamao gauadu, ḡaboneze ḡihune'ohe, ebu hari manoḡa mae ḡihine'ete'e azaḡani'a ḡeharu'ohe.

<sup>7</sup> Za'e Epafara'a hari manoḡa ihoziro. Ani'e emege teite gaue'ete'e zu emege zamarone. Ani'e Keriso veize iḡaiḡa gaue'ena'a emege danafe'ohe. <sup>8</sup> Ebu ani'e zae'a vaze zamaradu danaze'ete'e me'odofiro. vaze danazoga veize, vine Zaḡoḡani'a inaraḡa ziniro.

<sup>9</sup> E'ano'o, emeḡe'a zae hari 'ouge igirote'e madaḡanono'o onao izidi, eme'e hubehune zae veize iḡaiḡa kurau'ohe, ebu Badi'a ahige umine'ohe; Vine Zaḡoḡa hina ani'a zama huhuzaḡa zu edeḡa zenadu Badi'a'a ura'ete'e gauḡa zae'a hugahune ederi'uma. <sup>10</sup> Eme 'ahige kurau'ohe; Zae'a Zuhi'a Boro ibio ani gubane'ena'a, zu Badi'a ubuḡa reifine zae'a nagini haḡae'ete'ea Badi'a'a za'e manoḡa reifine, zu zae'a haḡai manoḡa nidu'a faifaine haḡaifine, zu Badi'a borofe edere onamifine.

<sup>11</sup> Ebu eme ahige kurau'ohe; Badi'a gigi'a inaraḡa ḡonaga 'o'o'a hina zae'a inarifine, ebu e'e inaraḡa hina zae'a mene ḡarihe maḡunifine, zu adugani'a onaite'ea, zae'a edau gigarafine, ebu zae zamao matu'u'a iri'avoga. <sup>12</sup> Ebu eme hena ahige kurau'ohe; Zae'a Badi'a, emeḡe Mama mazao manoḡa tauḡi rouga. Badi'a ani, ane mone ra'ete'e azaḡani'a Badi'a haba aḡaḡa zamaḡano radiu'ena'a me'uma manohugaḡa, zae zuni zeḡe teite meifine, ibitoziniro. <sup>13</sup> A'e Badi'a'a uzaboono'o emeḡe mae vaḡifiro, ebu ane ubuga zamaroneḡani'a zuhi'ani'ete'e zamaḡano ohofiro. <sup>14</sup> Ebu Badi'a ani Keriso ru hina emeḡe ḡabofiro, ebu emeḡe sau'a nidu'a rae modiro.

### *Keriso'e hitaga hune*

<sup>15</sup> Eme Badi'a'e horonoga mene idaḡa, rehano Iesu Keriso'e Badi'a iraḡa furene'ohe. Iesu Keriso'e, ḡau nidu'a ize izema fureranogano Badi'a teite radiunu, ebu ḡau nidu'a'e ani 'u'uḡano. <sup>16</sup> Mazaḡa Kerisono'o Badi'a ḡau nidu'a haḡairo, adure zu rahao radiu'ete'e ḡauḡa, horone'ete'e zu horonoga mene idaḡa ḡauḡa haḡairo. Badi'a'a vine zuhi'aḡa, tuḡure viga inaraḡa ebu ḡau inaraḡa nidu'a Kerisono'o zu Keriso veize haḡairo. <sup>17</sup> Keriso'e ḡau nidu'a ize izema fureranogano ani'e 'e'e radiunu, ebu ani'a ḡau nidu'a radiu oname'ete'e zu ḡau nidu'a gaue tiburute'e haḡairo. <sup>18</sup> Keriso ani ekalesia vadiga, ebu ekalesia'e ani ahiri. ḡadaheḡano'e ḡau nidu'a ani mazaono'o fureraro, ebu ani'e runeono'o ḡabodi'uma azaḡa bo'aḡano ane'a ibite ḡabodiro. A'e ḡau nidu'a ane'a zuhi'anoga veize. <sup>19</sup> Mazaḡa Badi'a ani'e ane urao Keriso zamaḡano radi'uma reiro. Ebu e'ano'o Keriso'a Badi'a haḡai

furenehuni'uma. <sup>20</sup> Ebu Badi'a'a ane urao vase zu ġau nidu'a Keriso teite bare tibuni'uma reiro. Ebu Badi'a zu ġau nidu'a bo'aġano zama roġeġa veize Keriso'a satauroo ruġa sonirote'eano'o, adure zu rahao radiu'ete'e ġauġa nidu'a, ibite'e Badi'a mazao fararo rehano, Keriso teite bare tibuziuro.

<sup>21</sup> Za'e ibitebone Badi'a mazaono'o fararo, ebu za'e haġai sau'a haġaidote'e u'ano, za zama'e agireġa radu, Badi'a mazaono'o fararo. <sup>22</sup> Rehano Keriso'a ane ahirio satauroo rudarote'e u'ano, izidi za'e Badi'a'a ane teite bare tibuziuro, za'e ane zamao ohozadu, ane ubumao za'e duduġa, ebu toragani o'o'a reifine. Vaze'a Badi'a zamao za'e ve'oreha rae mene re'uma. <sup>23</sup> Zae'a hubehune Badi'a mazao fie oname'ena'a edau gigaraune, zu hari manogā zamaġano, ġabone manogā me'uma reirote'e ġoe'a zae'a obone giganine, za'e Badi'a ubumao duduġa re'uma. E'e hariġa manogā'e haba nidu'a zamaġano harama onaeha. Ebu eġe, Paulo'e Badi'a'a hari manogā harama'ete'e ġauġano ohohiro.

### *Paulo'a Ekalesia Veize Gauiro*

<sup>24</sup> Izidi 'ada e'e, zae mazao hari manogā haramirote'e u'ano aduga hide'ete'e moneo matu'e'ohe. Ebu Keriso'a aduga hidirote'e teiġe, eġe zuni eġe ahiri hina e'e aduġaġa hide'ete'e mene rihone'ohe. E'e haġaiġa'e Keriso ahiri'e ekalesia azaġa veize. <sup>25</sup> E'e Badi'a'a ekalesia azaġa tuġure ġauġano ohohiro. A'e zae mazao, Badi'a ane ġoere ihozoga veize <sup>26</sup> U'uru radiu'ete'e ġauġa 'a'a'e amahi hune azaġa mazao Badi'a'a mene rae fureniro, rehano izidi ane mone ra'ete'e azaġa mazao furene'ohe. <sup>27</sup> Badi'a ani, ibite mene rae furenirote'e u'uru radirote'e ġauġa manogā 'a'a'e, Iuda mene azaġa bo'aġano Badi'a inahe meirote'e azaġa mazao rae fureni'uma reiro. E'e u'uru radiro'ete'e ġauġa'e Keriso. Ani'e zae zamao radiu'ohe, e'ano'o Badi'a'e manogā hune u'ano zae zuni manogā hune re'uma.

<sup>28</sup> Ebu eme'e edeġafe nidu'a hina iraduguzena'a, zu ihoze'ena'a, vase nidu'a mazao Keriso hariġa harama'ohe, mazaġa emeġe ura'e emeġe'a danazadu vase nidu'a'a Badi'a zama fafairu edere'ena'a, ane ibio da'o oname'ena'a duduġa vazeġa radu, Keriso ane zamao ohozi'uma. <sup>29</sup> 'Ouge haġae'ete'e veize eġe zamao inare gau'eta'e Keriso gigi'aġa hina inare gau'e'ohe.

## 2

<sup>1</sup> Eġe'a 'adi ra'eta'a'e, e ura za edero'i! Eġe'a zae, zu Laodikea neġa azaġa, ebu ize mene horohate'e azaġa nidu'a danazoga veize inare'ohe. <sup>2</sup> E ura ze'a inaratitoga zu zamarotite'ena'a tiburanoga. Ebu e ura ze'a Badi'a u'uru ġauġa edere hunoga. U'uru ġauġa a'e Keriso. <sup>3</sup> Ebu Keriso mazao bu'u Badi'a'a u'uru tidote'e zamaroneġa boro bagaġa ederi'uma. <sup>4</sup> Eġe'a 'adi ra'eta'a'e, vase'a zamaguhi ġoe'a hina mene so'ozifine. <sup>5</sup> Ġiano'i! E'e zae teite mene radiu'e rehano, eġe zama'e zae mazao radiu'ohe. E'ano'o zae'a haġai manogāno radiu'ete'e zu zae'a Keriso mazao fie gigaru'ete'e ederadu, matu'e'ohe.

### *Keriso Mazao e Ġabone Iziga*

<sup>6</sup> E'ano'o Keriso Iesu'e Zuhi'a Boro radu za'e mae ġihiniro 'ahine, ani teite tiburu radiu'eno'i! <sup>7</sup> Ebu ire taigani'a rahao kame gigaru'ete'e teiġe, Keriso mazao kame gigaranadu, ane zamare'ena'a farau onamo'i! Ebu Epafara'a Badi'a ġoere ihozidote'e teiġe obone gigan'o'i! Ebu Badi'a mazao iġaiġa manogā tauġi ro'i! <sup>8</sup> Vaze ġoere faine ġiano'i! Hena, zeġe'a tutuze ve'ozi'uma. Ze'e Badi'a edeġa zu vase'a nouge nouge radiu'ete'e edeġa nidu'a raha adi ibiġano ihozi'uma. Zeġe ġoere'e huga 'o'o'a zu ġuriro ġoe'a. Ġoere a'e Kerisoono'o mene onae'ohe, rehano amahi azaġa edeġanono'o zu haba 'adi vineġanono'o. <sup>9</sup> Ġiano'i! Mazaġa Badi'a ġabone zu haġai nidu'a'e Keriso zamaġano iri'ave radiu'ohe. Keriso'e vase reirotene ani'e ize Badi'a, e'ano'o za'e Keriso zamaġano Badi'a haġai nidu'a horone'ohe. <sup>10</sup> Ebu za'e Keriso teite

tibuziro zu ani mazaono'o haġai 'adi nidu'a meiro. Vine sau'a zuhi'aġa, zuhi'a nidu'a zu ġau nidu'a'e Keriso 'u'uġano radiu'ohe. <sup>11</sup> Iuda azaġa'e, Badi'a mone ra'etene, vase 'evore hina ahiri oġaġa vari'e modadu iġuri haġae'ohe. E'e teige za'e, Keriso mone reirotene, Keriso'a zamaronese sau'a zu ġaboneze sau'a vari'e mode'ena'a, zamazeo iġuri haġairo. <sup>12</sup> E'e huga'e, zae'a Badi'a ni mae ġihinadu bapatiso meirote'e zamaġano, Keriso teite ġuriro, ebu Keriso ane teite bare ġabode iġuniro. Mazaġa Badi'a'a Keriso runeono'o bare ġabonirote'e gigi'aġa mazao zae'a firo 'ahine. <sup>13</sup> Ebu ibite vineze'e rudanoga zu Badi'a mazaono'o faraunu. U e'e madaġano'e, zae ġabone sau'a'e ize mene vari'e modiro. Rehano 'ouge ize haġairote'ea, Badi'a'a za'e Keriso teite bare ġaboziro. Ebu emeġe sau'a nidu'a rae modiro. <sup>14</sup> Ebu Badi'a'e Emeġe haġai sau'a u'ano emeġe 'ute'ete'e Iuda azaġa goro ġoe'a'e nidu'a madu, Keriso teite satauroniro. 'Ouge haġae'ena'a, Badi'a'e goro ġoe'a nidu'a 'uiro. <sup>15</sup> Ebu 'ouge haġae'ena'a, Badi'a'a vine sau'a zuhi'aġa zu zuhu'a inaraze mae buno ziniro. Mazaġa goro ġoe'a 'uiro 'ahine, Satani'a e'e ġoe'a hina emeġe 'utoga mene idaġa. Ebu Keriso satauronirote'e zamaġano, vine nidu'a Keriso'a ro'aze haugirote'e, Badi'a'a hunio fureniro.

<sup>16</sup> Eano'o, zae'a aue'ete'e zu gage'ete'e moneo ga muri muiġa, bato iziġa muiġa zu Iuda azaġa Bana Madaġa u'ano, vase 'ahogani'a zae ve'oġa rae zoitene gararozeno'i! <sup>17</sup> Mene! Iuda azaġa goro ġoe'a zu muiġa 'uġuġa'e Badi'a'a rae tirote'e ġauġa manoġa emeġe rifuma vineġa isoġa. Rehano izidi ġau manoġa a'e fureraneha. E'e ġauġa huga'e Keriso. <sup>18</sup> Ġurire'ena'a nize mae ovoe'ete'e zu tuġure viga mazao kurau'ete'e azaġa ġoere ago ego'i! Ze'e za tutuze ve'ozihira'ohe. Ze'e tuġure viga horoneha ra'ena'a, nize mae ite'ena'a ġoeri'uma, rehano ze zama'e mene Badi'a mazaono'o, ebu ze 'ane ze'e nize boro azaġa re'uma. <sup>19</sup> Ze'e Keriso mene hegote'ohe. Keriso ani ekalesia vadiga, ekalesia azaġa'e ane ahi'a. A'u'a zu viniga hina tibuzetene ahiri nidu'a ġigaze'ohe. Ebu Badi'a'a ekalesia ibitozini'ena'a inari'uma.

<sup>20</sup> Za'e Keriso teite rudau'etene, raha 'adi vineġa zuhi'aġaono'o mae buze'ohe. Rehano za'e nougadu ize raha azaġa haġaio radiu'ete'e teige zeġe ġoere igi'ohe? <sup>21</sup> Ze 'ahige ra'ohe, "Ago obone to'i! Ago au nuro'i! Ago obone nuro'i!" <sup>22</sup> 'Ahiguġa goro ġoe'a'e vase mazaono'o onae'ohe. E'e goro ġoe'a'e mene faġa haġae'ohe zu dauġe'ohe. <sup>23</sup> Goro ġoe'a 'uguġa'e edeġa boro ġoe'a iraġa, rehano huga'e o'o'a. Ze'a kuru veize zeġe bare inahirote'e ġauġa'e vase maza'ono'o zu ze'e ġurire'ena'a nize ufeta mae ovo'i'uma, ga ahirize sausaune'eta'e Badi'a matuo hafine. Rehano goro ġoe'a 'uguġa'e gigi'aġa o'o'a 'ahine, zamaronese sau'a mae vaġini'uma moneo mene danaze'ohe.

### 3

#### *Ġabone izigano radiu'ete'e*

<sup>1</sup> Goro ġoe'a 'uguġa'e gigi'aġa o'o'a. E'ano'o ġabone ġauġa adureo radiu'ete'e da'o zamare borofe'ena'a vaġo'i! Mazaġa za'e Keriso teite ġabozadu, ġabone iziga meiro. Ebu Keriso ani adureo Badi'a eda'e moneo inaraġeta radiu'ohe. <sup>2</sup> E'ano'o adure ġauġa da'o zamaro'i! U raha 'adi ġauġa'e ago zamaro'i! <sup>3</sup> Mazaġa za'e ibi'a haġaiġa sau'a modiro, ebu za'e Badi'a 'evore zamaġano Keriso teite tiburu radiu'ohe. Badi'a aġu'a azaġa'e e'e ederoga mene idaġa. <sup>4</sup> Keriso'e ġabone iziga zini'ete'e vaseġa. Keriso ane'a bare onai'uma madaġano, zae zuni ani teite agaġa manoġano eda'uma.

<sup>5</sup> E'ano'o za'e ahiri'a urate'ete'e haġaiġa nidu'a mae mode hauġo'i! A'e ubuma ġezo, zamaronese toraga, ahiri u'ute'ete'e zamare borofe'ete'e, ġau mae buroga urate'ete'e. Ebu ġau ġehaġa ago urate rudano'i, mazaġa 'uguġa vaseġa'e ire emoga\* mazao

\* 3:5 Ire hina vase haġadu Badi'a teiġe ane mazao kurau'ohe.



kurau'ete'e heuḡa. <sup>6</sup> E'e guḡa haḡaiḡa u'ano Badi'a'e zamaḡa ḡugine runadu, e'e naeḡa zini'uma. <sup>7</sup> Zae zuni ibite 'uguḡa haḡaiḡa haḡae'ete'e azaḡa teite tibururu radiudo, ebu 'uguḡa haḡaiḡa haḡaido. <sup>8</sup> Rehano izidi za'e, maḡunu, zama ḡugi, vaze sausaune'ete'e, vaze ni sausaune ḡoere'ete'e, 'uguḡa haḡaiḡa nidu'a modo'i! Ebu ufire ḡoea zae hebeono'o ago ro'i! <sup>9</sup> Ebu vaze teite ago ḡurirotito'i, mazaḡa za'e sau'a haḡaoga urate'ete'e zamaroneḡa zu ibite raha 'ada haḡairote'e haḡaiḡa modiro, <sup>10</sup> ebu vaze iziga reiro. Badi'a ani, ane'a vaze haḡairote'e iraḡa idunaḡano, zae izife'ohe, zae'a Badi'a faifairu ederifine. <sup>11</sup> Badi'a'a ḡabone iziga rifirote'e moneo, eme'e 'ahige mene re'uma: Giriki azaḡa ga Iuda azaḡa, ahi'rio iḡuri haḡairote'e azaḡa ga iḡuri mene haḡairote'e azaḡa, ḡuni'a azaḡa ga Sikute azaḡa†, ḡu'a teige gau'ete'e azaḡa ga boha'a azaḡa. 'Ouge eme'e emeḡe'a bare avoavo mene rae re'uma. Rehano emeḡe nidu'a Keriso mone ra'ete'e da'o zamare borofi'uma. Keriso'e emeḡe nidu'a zamao radiu'ohe.

<sup>12</sup> E'ano'o Badi'a'a ane mone ra'ete'e azaḡa zu ane'a zamare borofe'ete'e azaḡa, za'e, Badi'a'a ane veize meiro 'ahine, vaze vetuḡazeadu danazo'i! Haḡai manōḡa vaze mazao haḡao'i! Ḡae'a ḡae bare niḡo mae ovoro'i! Roḡeru rado'i! Ago ḡarihe maḡuno'i! <sup>13</sup> Vaze'a zae mazao haḡai sau'a haḡao'idene, ago maḡuno'i, ebu Zuhi'a boro'a zae sau'a rae modirote'e teige zeḡe sau'a zuni rae modo'i! <sup>14</sup> Ebu haḡai manōḡa 'adi nidu'a ro'anoga ḡauḡa'e zamarone. Za'e vaze teite zamarotito'i! Zamarotitine, zae nidu'a tibura onai'uma.

<sup>15</sup> Badi'a'a za'e Keriso ahiri radu uniho manōḡano radifine huze nu'oziro. E'ano'o Keriso zama roḡeḡani'a zae zama ibitozeno'i! Ebu iḡaiḡa Badi'a mazao manōḡa tauḡi ro'i! <sup>16</sup> Keriso ḡoere hina zamaze iri'va'ono'i! Faifairu zamare'ena'a ihotito'i ebu iradugutito'i! Zae zamao Badi'a mazao manōḡa tauḡi radu, Salamo badaḡa, kuru badaḡa zu Vine Zaḡoḡani'a zini'ete'e badaḡa mo'i! <sup>17</sup> Ebu nagini ḡoero'idene, ga nagini haḡao'idene, Zuhi'a Boro Iesu niḡano ḡau nidu'a haḡao'i! Ebu ane niḡano Badi'a, emeḡe Mama mazao manōḡa tauḡi ro'i!

### *Goro ḡoe'a Keriso mone ra'ete'e azaḡa veize ra'ohe*

<sup>18</sup> Roḡae, ohozeze ḡoere ego'i, mazaḡa 'ouGINE, Zuhi'a Boro moneo ra'ete'e roḡaeḡani'a haḡai'uma haḡaiḡa haḡae'ohe. <sup>19</sup> Ohoze, inudeze zamaro'i, ebu ago sausau zo'i! <sup>20</sup> Tahi'a kome'a kome'a, za'e iḡaiḡa vi'u mogo ḡoere nidu'a ego'i, mazaḡa za'e 'ouge haḡaine, Zuhi'a Boro'e matu'i'uma. <sup>21</sup> Nanu, mama, tahi'aze zamaze ago adufo'i! 'Ougine, zamaze'a vetuḡara'uma zu inaraze'a ovoi'uma.

<sup>22</sup> Tuḡure azaḡa, ḡu'a teige gau'ete'e azaḡa, zae gau nidu'a zamaḡano, zuhi'aze tuḡureze ego zeno'i! Ze'e raha 'ada da'o zuhi'azi'e rehano, ego zeno'i! Ebu zuhi'aze'a horozadu matu'oga veize radu ago zamare gau'o! Rehano, Zuhi'a Boro rihone'ena'a zae zuhi'a veize hube hune gau'o! <sup>23</sup> Ebu nagini gauḡa zae zuhi'a veize haḡao'idene, zamaze nidu'a hanadu Zuhi'a Boro veize gau'e'ete'e teige haḡao'i! Za'e vaze veize da'o mene gau'e rehano, Zuhi'a Boro veize borofe gau'e'ohe. <sup>24</sup> Mazaḡa ḡiano'i! Za edeḡa, Badi'a mone ra'ete'e azaḡa zini'uma reirote'e ḡauḡa'e, zae'a gau'e'ete'e naeḡa haḡae'ohe radu, Zuhi'a Boro'a zini'uma. E'ano'o zae'a 'ouge zae zuhi'a veize haḡae'eta'a'e, Zuhi'a Boro Keriso veize gau'e'ohe. <sup>25</sup> Ḡiano'i! Badi'a'e nize boro ga nize zuhu'a rehano, vaze'a haḡai sau'a haḡaetene, e'e naeḡa zini'uma.

## 4

<sup>1</sup> Zuhi'a azaḡa, zae tuḡure azaḡa'e haḡai duduḡano da'o zuhi'azo'i, ebu vaze nu da'o ago faizo'i, rehano nidu'a faizo'i! Mazaḡa za mene 'ouGINE, zae Zuhi'a, adureo radiu'ete'e'a, haḡaize ḡianadu e'e naeḡa zini'uma.

† 3:11 Sikute haba'ano radiuete'e ḡuni'a azaḡa

*Inara Ġoea Kuru moneo*

<sup>2</sup> Za'e iġaiġa kurau'eno'i! Zamaze'e ra'ane'ena'a bohanadu, Badi'a mazao manōga tauġi ra'ena'a kurano'i! <sup>3</sup> Ebu emeġe veize zuni kurano'i, emeġe'a Badi'a ġoere harami'uma ibiġa ane'a haġaifine. 'Ougine, Keriso hariġa Badi'a'a ane zamao ibite obonetirote'e emeġe'a harama fureni'uma. E'e Keriso hariġa harama'ete'e u'ano ġu'ano ohohiro 'ahine, za 'ouge umize'ohe. <sup>4</sup> Ebu Badi'a'a gau 'adi inirote'e idunaġano Keriso hariġa eġe'a doġo'ani rae furenifine kurano'i!

<sup>5</sup> Mada manōga hido'idene Keriso aġu'a azaġa danazoga veize faine zamare haġao'i! <sup>6</sup> Ebu zeġe teite ġoero'idene, iġaiġa ġoere iniga hina namize ġorezo'i! 'Ougine za ze teite ġoretitine faine naenaenzi'uma.

*Ġonaga Ġoea*

<sup>7-8</sup> E'e zae u'a Tukiko tuġune'ohe. Ani'e emeġe nego zu emeġe zamarone. Ebu anie ekalesia azaġa faifairu danaze'ete'e vazegā, zu Zuhi'a Boro tuġure haġae'ena'a eġe teite gaue'ohe. Ani'e 'adama eġe'a nouge nouge radiu'ete'e edemazi'uma, zae'a e'e ederadu inarifine. <sup>9</sup> Onesimo zuni ani teite tuġune ami'uma. Ani'e emeġe nego zu emeġe zamarone. Ebu ani'e hubehune Badi'a zamare'ohe, zuni ani'e zae nabudi 'ahoga. Ze'e emeġe'a nouge nouge radiu'ete'e nidu'a edemazi'uma.

<sup>10</sup> Eġe teite ġu'ano radiu'ete'e vazegā 'ahoga, niġa Arisitako'a zae veize uhiu tuġure'ohe. Banabasi nabuga, Mareko zuni uhiu tuġure'ohe. Ane'a ami'uma ġoe'a eġe'a ibite tuġuriro. E'ano'o ani amo'idene, faine mae ġihino'i! <sup>11</sup> Vaze 'ahoga niġa Iesu, ane zuni uhiu tuġure'ohe. Niġa 'ahoga'e Iusto rae hune'ohe. Badi'a'a vase zama ibito zenoga veize eġe teite gaue'ete'e azaġa bo'aġano zeġe uġidu ahi da'o'e Iuda azaġa. Ze iġaiġa eġe danahe'etene zamahe'a matue'ohe.

<sup>12</sup> Zae nabudi 'ahoga, Epafara, ani'e Keriso Iesu tuġure vazegā. Ani zuni uhiu tuġure'ohe. Ani zae veize kurau'etene, iġaiġa inare kurau'ohe, Badi'a'a zae mazao urate'ete'e ġauġa nidu'a edere hauġadu, edau ġigaranoga veize. <sup>13</sup> E'a ani horoninutene, ani'e hubehune zae ebu Laodikea zu Hierapoli neġa azaġa veize inare haġue'ohe. <sup>14</sup> Emeġe nego zu emeġe zamorone, doketa vazegā niġa Luka ebu Dema'a uhiu tuġure'ohe. <sup>15</sup> Izidi eġe'a uhiu tuġure'ete'e ġoe'a Laodikea neġano Badi'a mone ra'ete'e azaġa zeno'i ebu roġae 'ahoga, niġa Numufa zu ane neo kurau'ete'e azaġa veize zuni zeno'i.

<sup>16</sup> Fefa 'adi vase 'ahogani'a zae mazao me'ode hauġo'idene, hena, Laodikea ekalesiaġa veize tuġuro'i, zeġe kuru neġano me'ode furenoga. Ebu za'e, hena, Laodikea ekalesia veize eġe'a tuġurirote'e fefaġa madu me'odo'i!

<sup>17</sup> Ebu Arekipo nina'a, "Zuhi'a Boro'a harote'e gauġa haġae hauġo'i!", rae no'i!

<sup>18</sup> Eġe Paulo'a uhiu ġoe'a 'adi eġe 'evore hina mirine'ohe. Eġe'a Keriso hari manōga u'ano ġu'ano radiu'ete'e zamaro'i, ebu kurano'i! Badi'a manohugani'a zae teite radiu'eno'i!

## Tesalonika Ekalesia Azağa Mazao Paulo'a Ibi'a Mirihiro

<sup>1</sup> Ege, Paulo zu Silasi ebu Timoteo'a Tesalonika haba'a ekalesiağa azağa veize fefa 'adi mirihe'ohe. Za'e Badi'a emeğe Mama zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso moneo ra'ete'e azağa. Eme 'ahige rae zihi: Badi'a'a manoga zu zama rogeğa zini'eno'i!

### *Tesalonika ekalesiağa azağani'a Badi'a mazao frote'e hağaiğa*

<sup>2</sup> Emeğe kuru zamağano, zae veize kurau'etene, eme zae u'ano Badi'a mazao iğaiğa manoga tauği ra'ohe. <sup>3</sup> Mazağa emeğe'a, Badi'a emeğe Mama mazao kurau'etene, iğaiğa zae zamare'ena'a, 'ahige ra'ohe: Za'e Badi'a mazao fie'ena'a, gaue'ohe. Ebu zae zamaronne vaze mazao'e boro 'ahine, za'e zeğe veize gau boro hağae'ohe. Ebu Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a hube hune bare onai'uma ra'ete'e goe'a mae obene gigane'ohe.

<sup>4</sup> Nego nabudi, Badi'a zamaronne azağa, eme edeğa, za 'ai Badi'a'a ohotiro. <sup>5</sup> Emeğe'a hari manoga haramo ziniretene, mene goere isoğa hina rehano, inarağeita haramido. E'e zamağano Vine Zağogani'a zae mazao gauadu, emeğe'a haramidota'a'e hube hune huga rae ihozido. Zu zae zuni edeğa emeğe'a zae teite radiunute'e zamağano, nouge nouge zae danazinuta'e. Zae'a emeğe radoneo horonidotene, hari manoga'e mene guriro hariğa reido. <sup>6</sup> Za'e hari manoga mae gihinirotene, aduga boro hidiro. Rehano, Vine Zağogani'a matu'u hina iri'avoziro 'ahine, za matu'uzeta hari manoga mae gihine onainu. Za'a 'ouginuta'a'e, emeğe hağai zuni Zuhi'a Boro hağai hağaiğano onainu.

<sup>7</sup> E'ano'o Makedonia zu Akaia haba'ano radiu'ete'e ekalesiağa azağani'a zae'a hağae'ete'e hağaiğa hariğa egaduni, zae hağai hağae onami'uma ra'ohe. <sup>8</sup> Mazağa Zuhi'a Boro hari manogani'a zae mazaono'o bororanadu, mene Makedonia zu Akaia haba'ano da'o rehano, haba 'ahoga 'ahoga zamağano zuni bororu onaeha. Ebu zae'a Badi'a mazao fie'ete'e hariğa vaze nidu'a igi hağeğa. E'ano'o eme'e zae hari'e mene bare re'uma. <sup>9</sup> Mazağa vaze nidu'a edeğa, ze'e, emeğe'a Tesalonika haba'ano hari manoga haramadu, zae'a mae gihinirote'e, e'e hariğa me'odofi'ohe. Ebu zae'a nouge nouge guriro badi'ağa higone modadu, hube hune radiu'ete'e Badi'ağa da'o zae Zuhi'a Boro radu, tuğureğa hağae'ete'e, e'e hariğa zuni me'odofi'ohe. <sup>10</sup> Ebu za'e Theovait'e guhine'ohe, rae me'odofi'ohe. A'e Iesu, Badi'a'a runeono'o bare gabonirote'e vazeğa, zuni mada gonagano hağai sau'a u'ano Badi'a'a aduga zini'uma madağano, ani eme gabofi'uma vazeğa.

## 2

### *Paulo'a Tesalonika neğano hağairote'e hağaiğa rae fureniro*

<sup>1</sup> Nego nabudi, za edeğa, emeğe'a Tesalonika neğano 'i'udirota'a'e, mene tauğe amiro. Mazağa zae geħağa hune'a e'ea hari manoga mae gihiniro. <sup>2</sup> Za edeğa, emeğe'a zae ne 'izema amogano, Filipi neğano vaze'a ifi sausufiro, zuni rae aduga rifiro. Rehano Tesalonika neğa amirotene, emeğe Badi'a'a inarafeadu, agire bo'ağano, rehano Badi'a hari manoga inare haramiro. <sup>3</sup> Mazağa emeğe'a haramirota'a'e, zae tutuze ve'ozifine ga, hağai sau'a zae mazao hağaifine zu zae so'ozifine mene haramiro. <sup>4</sup> Rehano eme'e hari manoga haram'e'ohe, mazağa Badi'a'a eme 'ai manoga radu, hari manoga harami'uma gauğano ohofiro 'ahine. E'ano'o emeğe'a haram'e'tene, mene vaze'a matu'oga, rehano Badi'a'a matu'i'uma ibiğano haram'e'ohe. Badi'a ani emeğe zama faifaine giane'ete'e vazeğa.

<sup>5</sup> Zae edeḡa, emeḡe'a ḡorezinuta'e mene zamaze anoga radu, ga zae mazao ḡau mouga radu mene so'e ḡorezinu. Badi'a huga ani eme haḡai edeḡa. <sup>6</sup> Zuni eme'e, mene zae'a ga vaze 'ahoga 'ahogani'a nife mae ḡihinoga radu gauido, <sup>7</sup> eme'e Keriso'a tuḡuirote'e apostoloḡa azaḡa 'ahine, nife boro azaḡa rouga zuni idaḡa. Rehano eme'e, roḡa'e'a ubuga duḡuru faifaize'ete'e teige, zae bo'aḡano roḡeru radiunu.

<sup>8</sup> Eme zae zamare borofiro 'ahine, matu'ufeta Badi'a hari manoḡa haramo zinirotene, ḡabonefe nidu'a hina zae danazoga veize ḡau nidu'a haḡao ziniro. Mazaḡa emeḡe zamarone zae mazao'e boro bagaḡa. <sup>9</sup> Nego nabudi, za hubehune edeḡa, emeḡe'a zae mazao Badi'a hari manoḡa haraminute'e zamaḡano, emeḡe'a inare hune gauinuta'a'e. Eme'e zae'a emeḡe u'ano hadize mene modifine, mada'i zu ohere nidu'a gauido.

<sup>10</sup> Hubehune za'e haḡaife horoniro, ebu Badi'a ane zuni edeḡa. Za'e, Badi'a mazao fie'ete'e azaḡa teite, emeḡe'a radiunute'e madaḡano, haḡaife'e, Badi'a'a matu'i'uma haḡaiḡa zu duduḡa ebu mene ve'oḡa haḡaiḡa haḡainu. <sup>11-12</sup> Zae edeḡa, ohoze'a ubuga duḡuru ihoze'ete'e teige, eme zae zae'a fie gigaru onamogaradu danazinu, zu inara zinido, ebu iraduguzido, Badi'a'a matu'i'uma haḡaiḡano radiu onamifine. Mazaḡa za Badi'a'a huze'ohe, ane'a zae faifaine zuhi'azi'uma.

<sup>13</sup> Zuni eme zae u'ano iḡaiḡa Badi'a mazao manoḡa tauḡi ra'ohe, mazaḡa za aḡua mazaḡano emeḡe'a Badi'a hari manoḡa haramo zinirota'a'e mene vaze ḡoere, rehano Badi'a ḡoere rae radu zae'a mae ḡihiniro. A'e hube Badi'a ḡoere. Ebu e'e ḡoe'ani'e, zae, Badi'a ḡoere mae ḡihine'ete'e azaḡa, zamao gaue'ohe. <sup>14</sup> E'ano'o, nego nabudi, za'e Iudea haba'a zamaḡano Keriso Iesu niḡano radiu'ete'e ekalesiaḡa azaḡani'a haḡaidote'e teige haḡairo. Zeḡe'a Iuda azaḡa mazaono'o aduga hididote'e teige, zae zuni haba tiba azaḡa mazaono'o aduga hidido. <sup>15</sup> Zuhi'a Boro Iesu ebu peroveta azaḡa runedirota'a'e, Iuda azaḡani'a, ebu emeḡe hegofe bufirota'a zuni Iuda azaḡani'a. Ze'e Badi'a'a mene matu'i'uma haḡaiḡa haḡae'ohe. Ze'e vaze nidu'a agire. <sup>16</sup> Iuda azaḡa'e, mene Iuda azaḡa mazao hari manoḡa haramoga mene uratadu, eme garare'ohe. Hena, ze'a ḡabone hidi'uma radu. De'uge'ena'a, zeḡe haḡai sau'a ragate ragate ti'ohe. E'ano'o Badi'a'a maḡuno zenadu, naeḡa haḡaoga ra'ohe.

### *Paulo ani Tesalonika neḡa azaḡa ḡiazoga uratiro*

<sup>17</sup> Nego nabudi, Tesalonika neḡano Iuda azaḡani'a aduga boro furerarote'e u'ano, za'e munemune azaḡa teiḡe emeḡe'a muhize iḡuniro, onao izidi mada nu vitineha (A'e ahirio'e mene ḡiaze'e rehano, zamafe'e zae zamare'ohe). Ebu zae ḡiazoga urate rudaunu 'ahine, zae vaḡe bare amoga radu ibi vaḡe onainu. <sup>18</sup> O'e, eme zae vaḡe amihi reiro. Hubehune eḡe, Paulo'a bare bare ibiḡa vaḡiro rehano, Satani'a haḡai nunuo'no'o 'uiro. <sup>19</sup> Eme ura'e bare ḡiazihni ra'ohe. Mazaḡa emeḡe'a zamare'etene, za'e hubehune Badi'a mazao fie gigaru'e'uma, onamo emeḡe Zuhi'a Boro Iesu'a bare onait'e madaḡano ane zamao eda'uma. Ebu e'e madaḡano eme'e zae'a naeḡa meite'e u'ano niguzi'uma, ebu zae u'ano matu'i'uma. <sup>20</sup> Hubehune eme za'e niguze'ohe, ebu zae u'ano matu'e'ohe.

## 3

<sup>1-2</sup> Eme 'ouge guhiu onamoga mene idararotene, eme raena'a, Timoteo'e zae vaḡe tuḡune ami'uma, ebu eme'e emeḡe da'o Atena neḡano radi'uma reiro. Timoteo'e, emeḡe nego, emeḡe teite Badi'a gau haḡae'ohe, ebu Keriso hari manoḡa haramo'ohe. E'ano'o eme Timoteo tuḡuniro, ani'e zae'a Badi'a mazao fie gigaranoga veize danaziuma. <sup>3</sup> 'Ougine zae'a aduga hidine, zamaze'e mene hagari'uma. Mazaḡa zae zae'e edeḡa, Keriso mazao fie'ete'e azaḡani'e aduga hidi'uma. <sup>4</sup> Eme zae teite radiudote'e zamaḡano, emeḡe nidu'a nariga aduga hide'ohe rae, bare bare iraduguzido. ebu zae edeḡa, e'e haḡaiḡani'e zae mazao fureraro. <sup>5</sup> E'ano'o e'a guhiu

onamoga mene idararotene, zae'a nouge nouge Keriso mazao fie'ete'e ederoga veize Timoteo tuḡuniro. Mazaḡa e'a riharota'a'e, Satani'a ibi nunuo so'ozadu zae'a Keriso mazao fie'ete'e'a dauḡi'uma reiro. 'Ougine, emeḡe'a zae veize gaue onairota'a'e, huga o'o'a re'uma.

*Timoteo'a Tesalonika azaḡa hariḡa manoḡa odohonairo*

<sup>6</sup> Rehano Timoteo ani izidi zae mazaono'o bare onaeha, ebu zae hari manoḡa odohe onaeha, raena'a, za'e Badi'a mazao ize fie'ohe, zuni Badi'a zu vase zamare'ohe. Ebu za'e iḡaiḡa eme zamare'ohe, ebu emeḡe'a ḡiaze hunihi ra'ete'e teige, zae zuni ḡiafe hunihi ra'ohe. <sup>7</sup> E'ano'o nego nabudi, eme'e 'ahama aduga boro hide'e rehano, za'e ize Keriso mazao fie'ohe rae egatene, zamafe inaraneha. <sup>8</sup> Ebu izidi emeḡe'a matu'ufeta radiu'ohe, mazaḡa za'e Zuhi'a Boro mazao edau gigaru'e 'ahine.

<sup>9</sup> Mazaḡa zae'a Keriso mazao ize fie'ete'e haḡaiḡani'a matu'ofi'ohe, eme kurau'etene, zae u'ano Badi'a mazao nouge nouge manoḡa tauḡi re'uma? <sup>10</sup> Mada nidu'a ohere nidu'a, zamafe nidu'a hina kurau'ohe, emeḡe zae teite bare hidoga, zu bare ihozoga, zae Keriso mazao arane fie gigarafine.

<sup>11</sup> 'Ougadu eme 'ahige kurau'ohe: Badi'a, emeḡe Mama'a, zu emeḡe Zuhi'a Boro Iesu'a, emeḡe'a zae vaḡe amite'e ibiḡa mae bohanifine! <sup>12</sup> Ebu Zuhi'a Boro'a zae zamarone borofadu, vase nidu'a zamaroga, zuni zae zamarotitoga, emeḡe'a zae zamare'ete'e teige. <sup>13</sup> Ebu eme 'adige kurau'ohe: Keriso'a zamaze inare radoga, Badi'a emeḡe Mama zamao haḡaize deheḡa reifine, zu sau'a moneo mene debazifine, a'e Zuhi'a Boro Iesu'a ane moneo ra'ete'e azaḡa teite bare onaite'e madaḡano.

## 4

*Badi'a'a matu'i'uma radoneḡa*

<sup>1-2</sup> E'ano'o nego nabudi, eme Badi'a'a matu'i'uma radoneḡa ibiḡa ihozido. Ebu izidi za'e e'e radoneḡano radiu'ohe. Rehano eme Zuhi'a Boro Iesu niḡano rinede umize'ohe. Mazaḡa Zuhi'a Boro Iesu'a rifirote'e ḡoe'a emeḡe'a ihozidota'a'e zae edeḡa, za e'e ibiḡano da'o radiu oname'eno'i!

<sup>3</sup> Badi'a ani ura'e, zae'a zaḡozaḡoga urate'ohe, mazaḡa za'e Badi'a'a mae avo tiro 'ahine. Za'e daro haḡaiḡaono'o vaginoi! <sup>4</sup> Ebu ohoze ohoze, za'e zaḡozaḡe zu gubane ibiḡano 'ahirize tuḡane'ena'a, duguno'i! <sup>5</sup> U ubuma gezo radoneḡano ago rado'i! A'e Badi'a aḡu'a azaḡa haḡai. <sup>6</sup> E'e haḡaiḡa sau'a'e negoḡo nabugo mazao ago haḡao'i! Inuga teite ago daroo'i! Mazaḡa 'uguḡa haḡaiḡa haḡae'ete'e vaseḡa'e Zuhi'a Boro'a e'e naeḡa ha'uma. 'Adi'e emeḡe'a ibiteo 'oma irina riḡa zi edemazidote'e ḡoe'a. <sup>7</sup> Badi'a'a emeḡe zamafirota'a'e, daro haḡaiḡa mene haḡaifine, rehano zaḡozaḡo radoneḡano radifine. <sup>8</sup> E'ano'o iradugu ḡoe'a 'adi mene mae ḡihini'uma vaseḡa'e, mene vase iradugu ḡoe'a mae ḡihine'ohe. Rehano, Badi'a, ani ane Vine Zaḡoḡa tuḡuno zenadu, danaze'e rehano, iradugu ḡoe'a rae mode'ohe.

<sup>9</sup> U nego nabudi teite zamarotite'ete'e moneo'e, za 'ai Badi'a'a ihozadu, zamarotite'ohe. E'ano'o mene miriho zini'uma. <sup>10</sup> Hubehune za'e Makedonia haba'a nidu'a zamaḡano Iesu mone ra'ete'e azaḡa nidu'a zamare'ohe. Rehano nego nabudi, eme bare umizihini! Bare bare 'ouge'eno'i!

<sup>11</sup> Ebu 'adi'e, emeḡe'a zae teite radiunute'e madaḡano, ihozidote'e ḡoe'a rehano, bare zi'ohe. Zamaze rinede'ena'a, imuimu'uhi radiu'eno'i! Ebu evoreze hina zae zae gau da'o zamare haḡae'eno'i! Vase ago dudize'eno'i! <sup>12</sup> 'Ougine, Iesu mone mene ra'ete'e azaḡani'a zae radone horonadu, gubazi'uma. Zuni zae inarao gaue'eno'i, zae'a ogomu, dabua, radone ḡauḡa nidu'a meifine! 'Ougine, za'e vase 'ahogani'a mene ferezi'uma.

*Zuhi'a Boro Iesu'a bare onai'uma hariḡa*

<sup>13</sup> Nego nabudi, eme ura'e zae'a ederoga, Iesu ni mae ġihine'ete'e azaġani'a rudarote'e mazao nagini'a furera'uma'e. Badi'a aġu'a azaġa ruda'uma teige, za'e zamaze ago vetuġa rano'i! Ze 'ane rune vazegā'e mene bare ġabodi'uma ra'ohe. <sup>14</sup> Eme, ġoere 'adi'e huga ra'ohe. Iesu ani rudaro, ebu bare ġabodiro. E'ano'o Iesu ni mae ġihinadu, rudarote'e azaġa'e, Iesu'a bare ovai'uma madaġano, Badi'a'a Iesu teite bare zamazi'uma. <sup>15</sup> Emeġe'a 'ada zi'ete'e ġoe'a'e, Zuhi'a Boro Iesu'a reirote'e ġoe'a. Eme, ize ġaboga radiu'ete'e azaġa'e ize radiu onamo, Zuhi'a Boro'a bare ovaine'e, rudarote'e azaġa'e ibite ġabozi'uma. E'e enoganobu'u emeġe zamafi'uma. <sup>16</sup> Zuhi'a Boro ane'a rune azaġa iġunoi raena'a ġihau huaune, tuġure viga ġihi'ani'a hua'uma, ebu kibi hodoga igi'uma. E'e zamaġano, Zuhi'a Boro ane'a adureono'o ovai'uma. Ebu Keriso mazao fiadu rudarote'e azaġani'a gezo ġabode iġuni'uma. <sup>17</sup> E'e enogano, eme, ize ġaboga radiu'ete'e azaġa'e, Badi'a'a zeġe teite idaġa mae ġihifi'uma, ebu magube zamaġa diuġi'uma, adureo Zuhi'a Boro teite hidoga veize. Ebu eme'e Zuhi'a Boro teite radiu tuġutuġu radi'uma. <sup>18</sup> Za'e, eġe'a 'ada teate'e ġoe'a hina zae bare inaratito'i!

## 5

<sup>1</sup> Nego nabudi, Zuhi'a Boro Iesu'a bare onai'uma madaġa'e 'ahama mene miriho zini'uma, <sup>2</sup> mazaġa za edeġa tauġi, Zuhi'a Boro'a bare onai'uma madaġa'e. Ġonore'a ohere onaite'e teige onai'uma, ebu vase nidu'a zaguzaga'uma. <sup>3</sup> Vaze vase'a raena'a, "Eme uniho manogā maha, ebu aduga 'ahoga o'o'a." rae re'ore'e'ete'e zamaġano, sau'a boro'a tabatabaze feuradu, zaguzaguzi'uma. A'e roġae ahi'etani'a ene furenoga radu, gigi'ani'a tabatabane feurohu'ete'e teige furera'uma. Ebu ze'e e'e aduġa boro'a fureru'ete'e mode feranoga mene idaġa.

<sup>4</sup> Rehano nego nabudi, za'e mene uzaboo radiu'ete'e azaġa. E'ano'o Iesu'a bare ovaine, ġonore'a zaguzaguzi'ete'e teige, mene zaguzaguzi'uma. <sup>5</sup> Za'e nidu'a madai zu aġaġa zamaġano radiu'ete'e azaġa. Emeta'e ohere zu uzabo zamaġano mene radiu'ete'e azaġa. <sup>6</sup> E'ano'o Iesu'e mene bare onai'uma rae zamare'ete'e azaġa teige, mene re'ore'e radi'uma! Ebu tohutohe radi'uma, zu haġaife da'o faifaine duguni'uma. <sup>7</sup> Mazaġa re'ore'e radiu'ete'e azaġa'e uzabo zamaġano re'ore'e'ohe, ebu gage baboru'ete'e azaġa'e uzabo zamaġano gage baboru'ohe.

<sup>8</sup> Rehano eme'e madai aġaġano radiu'e 'ahine, haġaife da'o faifaine duguni'uma. E'e haġaiġa'e eme 'ahige haġai'uma: Badi'a mazao fi'uma, ebu Badi'a zu vase zamari'uma. A'e uti vazegāni'a ahiri biriġa hina ahi'a 'ue'ete'e heuġa. Ebu eme Iesu'a bare onaadu ġabofi'uma rae zamare gigaru'e'uma. A'e uti vazegāni'a utio vadini biriġa hina vadiga 'ue'ete'e heuġa. <sup>9</sup> Mazaġa Badi'a'a emeġe me'ofirota'a'e, mene maġunofeadu, emeġe sau'a naeġa rififine, rehano Zuhi'a Boro Iesu Keriso tuġunadu, emeġe sau'a naeġa mae vaġinadu, ġabofifine. <sup>10</sup> Ane'a onaite'e madaġano, eme'e ruga ga ġaboga rehano, ane teite ġabone tuġutuġu radoga veize, ani emeġe veize rudaro. <sup>11</sup> E'ano'o zae zae'a eġe ġoere 'adi hina inaratito'i, ebu Badi'a mazao fie gigarafine danatito'i! E'e haġaiġa'e zae'a haġae onaeha. Zae'a 'ouge da'o haġae'eno'i!

### *Badi'a'a matu'i'uma haġaiġa ġonagano ihoziro*

<sup>12</sup> Nego nabudi, eme umize'ohe. Zae bo'aġano, Zuhi'a Boro ibi moneo gau boro haġai'ena'a ibitozini'ete'e ebu iraduguze'ete'e azaġa gubazo'i! <sup>13</sup> Zeġe'a zae veize gae'ete'e haġaiġa u'ano zamaze nidu'a hina gubazo'i, ebu zamarone boro zeġe mazao to'i! Zae zae nidu'a uniho manogā zamaġano rado'i! <sup>14</sup> Nego nabudi, eme umize'ohe. Gauoga mene urate'ete'e tubuġa azaġa'e zeġe hadi gauġa veize iraduguzo'i! Zamaġa rereġa azaġa'e inarazo'i! Zoreġa azaġa'e danazo'i! Vaze nidu'a mazao zamaze rinedo'i! <sup>15</sup> 'Ahogani'a 'ahoga mazao sau'a haġao'idene, sausaunate'e vazegā nina'a, e'e naeġa ago haġao'i, rae no'i! Rehano iġaiġa nabugota zuni vase

nidu'a mazao haḡai manōḡa da'o haḡae'eno'i! <sup>16-18</sup> Za'e Keriso moneo radiu'ete'e azaḡa, e'ano'o Badi'a'a zae mazaono'o urate'ete'e haḡaiḡa'e ahi'e; Mada nidu'a matu'e radiu'eno'i! Iḡaiḡa kurau'eno'i! Nagini'a furerano'idene, sau'a manōḡa rehano, Badi'a mazao manōḡa tauḡi ro'i! <sup>19</sup> Vine Zaḡoḡani'a zae mazao gaue'ete'e ibiḡa ago 'uo'i! <sup>20</sup> Vine Zaḡoḡani'a zini'ete'e ḡoe'a'e huga 'o'o'a radu ago re'ore'one modo'i! <sup>21</sup> 'Uguḡa ḡoe'a ego'idene, faine ḡiano'i! Ebu manōḡa ḡauḡa'e mo'i, <sup>22</sup> u sau'a ḡauḡa'e ago mo'i!

### *Ḡonaga ḡoe'a*

<sup>23</sup> Eme 'ahige kuratihi: Zama roḡeḡa rife'ete'e Badi'aḡa, ane'a ane teige deheze hune'ena'a matuozini'uma, ebu zae'a haḡai sau'a mene haḡaoga veize, Badi'a'a vineze zu ahirize danane'eno'i! Onamo, Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a bare onai'uma. <sup>24</sup> Zae me'ofirote'e Badi'aḡa, ani ḡoere'e hugeita. E'ano'o ane'a haḡao zini'uma.

<sup>25</sup> Nego nabudi, emeḡe veize kurau'eno'i!

<sup>26</sup> Ebu za'e, nego nabudi nidu'a teite zama manōḡa teite mae ḡihiteto'i! <sup>27</sup> Zuhi'a Boro niḡano zi'ohe. Fefa 'adi'e nego nabudi nidu'a veize me'odo'i, zeḡe egoga veize!

<sup>28</sup> Emeḡe Zuhi'a Boro Iesu Keriso ane manōḡani'a zae mazao radiu'eno'i!

## Tesalonika Ekalesia Azağa Mazao Paulo'a Vesu Mirihiro

<sup>1</sup> Ege, Paulo zu Silasi ebu Timoteo'a Tesalonika neğa ekalesiağa azağa veize fefa 'adi mirihe'ohe. Za'e, Badi'a emeğe Mama zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso moneo ra'ete'e azağa. <sup>2</sup> Eme 'ahige rae zihi: Badi'a emeğe Mama zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a manōa zu zama rogeğa zini'eno'i!

*Iesu Keriso'a bare onai'uma, ebu ane ane hağai naeğa zini'uma*

<sup>3</sup> Nego nabudi, eme zae u'ano iğaiğa Badi'a mazao manōa tauği ra'ohe. Eme 'ouge hağae'eta'a'e manōa. Mazağa za'a Badi'a mazao fie'eta'a'e bororu oname'ohe, ebu za'a zamarotite'eta'a zuni bororu'ohe. <sup>4</sup> E'ano'o neğa neğano Badi'a mazao fie'ete'e ekalesiağa azağa mazao, harize me'ode'ena'a niguze'ohe. Zae'a, Badi'a mazao fie'ete'e u'ano, vase'a agirezi'ete'e, zu aduga boro zamağano, rehano za'e zamaze oboneteadu Badi'a mazao fie gigaru'ohe, rae zi'ohe.

<sup>5</sup> 'Uguğa hağaiğani'a zae mazao fureru'eta'a'e, Badi'a'a mada ġonagano ane ane hağai naeğa idane zini'uma. Ebu Badi'a'a ibitofiete'e haba'a diuğoga'e idağa rae re'uma veize, za'e aduga madağano 'ouge edau gigaraunu. <sup>6</sup> Badi'a'a hağae'ete'e hağaiğa'e nidu'a duduga. E'ano'o zae sausauze'ete'e azağa'e Badi'a'a e'e naeğa zini'uma, <sup>7</sup> u zae, aduga hide'ete'e azağa'e, Badi'a'a ahiri ohene'ete'e manōa zini'uma, ebu emeğe zuni rifi'uma. E'e hağaiğa'e, Zuhi'a Boro Iesu'a inara aneruğa ġehağa teite zu ire roga duhuğa teite adureono'o furera'uma madağano, Badi'a'a hağai'uma.

<sup>8</sup> Badi'a ni mae ġihinoga mene urate'ete'e azağa zu, emeğe Zuhi'a Boro Iesu hari manōa igi mode'ete'e azağa'e, Badi'a'a e'e sau'ağa naeğa zini'uma. <sup>9</sup> E'e naeğa'e radiu tuğutuğu gigi'ağa zini'uma. Ze'e Zuhi'a Boro radone haba'anono'o enozu'uma, zuni ane inarağa boro bagağano'o mae vağizi'uma. <sup>10</sup> E'e hağaiğa'e Zuhi'a Boro'a bare onai'uma madağano furera'uma. Ebu Badi'a mone ra'ete'e azağani'a Zuhi'a Boro niguni'uma, ebu Iesu ni mae ġihinirote'e azağa'e ane ağağa horonadu zaguzaga'uma. Za'e emeğe'a Iesu hariğa me'odo zinirote'e mae ġihiniro 'ahine, zae zuni zeğe teite e'ea radiu'ena'a Zuhi'a Boro horoni'uma.

<sup>11</sup> E'ano'o eme e'e zamaradu, zae veize iğaiğa kurau'ohe, Badi'a ani 'ahige rae rouga veize: Za'e ane ibio radiu'eta'a'e idağa ra reifine. Ebu ane'a inarağa zenadu, zae'a hağai manōa nidu'a hağaihi ra'ete'e, zu Badi'a mazao fie'ete'e u'ano hağai manōa nidu'a hağao'i! <sup>12</sup> Emeğe'a 'ouge kurau'eta'a'e, emeğe Badi'a zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso'a manōa zini'ete'e u'ano, vase vase'a zae hağai manōa horonadu, emeğe Zuhi'a Boro Iesu nigunifine, zu zae hağai u'ano zae zuni Iesu'a niguzifine.

## 2

*Zuhi'a Boro 'izema onaogano, vase sau'a hune'a furera'uma*

<sup>1</sup> Nego nabudi, emeğe Zuhi'a Boro Iesu'a bare onait'e zu emeğe nu'ofadu Iesu teite hidi'uma moneo 'ahige zi'ohe: <sup>2</sup> Zuhi'a Boro'a onai'uma madağa 'ai feureha reite'e ġoe'a ego'idene, zamaze ago koukouro'i zu ago aduno'i! Vaze 'ahogani'a Vine Zağoğani'a e'e ġoe'a'e rae inare reite'e ga, vase'a haramirote'e ga, emeğe'a tuğurirote'e fefağa zamağano touga rae reite'e zuni ago ego'i! <sup>3</sup> Za'e e'eguğa ġuriroğa ġoe'a'e ago hune zu ego'i! Mazağa Zuhi'a Boro Iesu'a ize 'izema onaogano, ibite ize vase ġehağani'a Badi'a ağireni'uma, ebu Badi'a goro ġoe'a rae mode'ete'e vazega sau'a huneğani'a furera'uma. Ani'e ġonagano Badi'a'a ire rogao mae feuni'uma.



<sup>4</sup> Ani'e Badi'a huga, ebu vase'a Badi'a teiḡe kurau'ete'e ḡauḡa nidu'a agireni'uma, ebu Badi'a zu ḡau nidu'a vitinadu, ane'a ane mae hitanani'uma. Ebu ani'e Badi'a Neo diuḡe ehoru'uma, ebu ane'a ane bare 'E'e Badi'a huga' rae re'uma.

<sup>5</sup> Zae edeḡa, ḡoere 'adi'e eḡe'a zae teite radiudote'e madaḡano zido. <sup>6</sup> Zuni zae edeḡa, izidi aḡire vazeḡani'a furera'uma ibiḡa nagini'a 'ue'eta'a'e. Badi'a'a ḡoitorirote'e madaḡanobu'u, ani'a furera'uma. <sup>7</sup> Badi'a goro ḡoe'a aḡirohau'ete'e zamaroneḡa sau'ani'a vase vase zamao sifu gaue'ohe, rehano hunio'e mene fufurima'uma. Mazaḡa aḡire vazeḡani'a gau'i'uma ibiḡa'e vase 'ahogani'a 'ue radi'uma, aḡire vazeḡa 'ue radiueta'a'e vazeḡa'e Badi'a'a mae vaḡini'udu'u, <sup>8</sup> ani'a furera'uma. Ani'e madaḡa meine, Zuhi'a Boro Iesu'a ḡoe'a inaraḡa hina sausaune runi'uma, ebu Iesu'a onait'e aḡaḡaḡa boro hina sausaune runi'uma.

<sup>9</sup> Aḡire vazeḡa'e Satani'a gau'i'uma ibiḡano gaue onai'uma. Satani'a gigi'aḡa hanadu ani'e haḡai nu badeḡa, tahi zu zaguzaga'uma haḡaiḡa ebu haḡai nunu nidu'a ḡuriro moneo haḡai'uma. <sup>10</sup> Ebu aḡire vazeḡa sau'a haḡaiḡa nunu nidu'a hina rune ibiḡano radiu'ete'e azaḡa so'ozi'uma. Ze'e Badi'a hari manōḡa, ḡoere huga mae ḡihinifone, Badi'a'a ḡabozifo rehano, ze'e mae ḡihinoga mene uratiro. E'ano'o ze mazao'e rune ibiḡano onamoga da'o. <sup>11</sup> Ze'e Badi'a hari manōḡa mene mae ḡihiniro ahine, Badi'a'a zeḡe zama mae ḡunuḡununi'uma, ebu ze 'ane ḡuriro ḡoe'a'e huga radu mae ḡihini'uma. <sup>12</sup> Ze'e ḡoere huga, hari manōḡa mene mae ḡihiniro, ebu haḡai sau'a sau'a matu'uḡa haḡairo. E'ano'o Badi'a'a 'aheḡe ḡorezi'uma, "Za'e sau'a haḡa ahine, aduga hidi'uma."

<sup>13</sup> Nego nabudi, Zuhi'a Boro zamarone azaḡa, eme iḡaiḡa zae u'ano Badi'a mazao manōḡa tauḡi ra'ohe. Mazaḡa za 'ai ḡabozoga veize irina 'oma Badi'a'a inahe meiro. A'e Vine Zaḡoḡani'a Badi'a veize avo ohoziro'ete'e gaḡa u'ano, zu zae'a Badi'a hari manōḡa mae ḡihine'ete'e u'ano. <sup>14</sup> Badi'a ani, zae ḡabodoga rae zamaziro, ebu emeḡe'a hari manōḡa haramoziniro. A'e zae zuni Zuhi'a Boro Iesu Keriso aḡaḡa manōḡa zamaḡano radifine. <sup>15</sup> E'ano'o nego nabudi, za'e edau gigaranadu, emeḡe'a hebe hina zirote'e ga fefao mirihirote'e ihoreḡa ḡoe'a zamare radiu'eno'i!

<sup>16-17</sup> Eme 'ahige kuratihi: Emeḡe Zuhi'a Boro Iesu Keriso zuni Badi'a emeḡe Mama'a zamaze rinedo'i, ebu haḡai manōḡa haḡaite'ea, zu ḡoere manōḡa reite'e moneo inarazo'i! Badi'a ani emeḡe zamariro, ebu ane manōḡa u'ano inara rifi onamo tuḡutuḡu. Keriso'a emeḡe u'ano rudarote'e ano'o, Badi'a'a radiu tuḡutuḡu ḡauḡa rifoga veize ḡoitoriro. Ebu eme'a hubehune radiu tuḡutuḡu ḡauḡa zamare'ete'e hidoga veize, ani'a danafe'ohe.

### 3

#### *Paulo zu ane teite gaue'ete'e azaḡa veize kurano'i*

<sup>1</sup> Nego nabudi, ḡoere 'ahoga'e 'ahiguḡa: Emeḡe veize kurano'i, zae'a hari manōḡa mae ḡihinirote'e teige, Zuhi'a Boro hari manōḡani'a ḡarihe rovoḡifine! <sup>2</sup> Ebu eme aduga rifi'ete'e azaḡa sau'a huneḡa mazao'ono'o Badi'a'a eme biroga veize kurano'i, mazaḡa mene vase nidu'a'e Badi'a mazao fie'ohe! <sup>3</sup> Rehano Zuhi'a Boro ani'e ḡoitoroneḡa mene vari'e'e ahine, ani'a inarazi'uma ebu sau'ani'a za mene meifine duguzi'uma. <sup>4</sup> Eme hubehune 'ahige rae zamare'ohe: Zuhi'a Boro'a danazi'uma 'ahine, emeḡe'a haramo zini'ete'e haḡaiḡano zae'a haḡae'ete'e haḡaiḡa'e haḡae onami'uma ra'ohe. <sup>5</sup> Ebu eme 'ahige kuratihi: Zuhi'a Boro'a zamaze ibito hanadu, Badi'a'a nouge nouge zae zamare borofe'ete'e ederoga. Zu Keriso'a rahao 'ada aduga boro zamaḡano rinede onaminute'e zae'a ederoga, ebu zae zuni e'e haḡaiḡano onamoga.

#### *Tubuḡa azaḡa iraduguziro*

<sup>6</sup> Nego nabudi, Zuhi'a Boro Iesu Keriso niġano eme 'ahige zihi: Iesu moneo ra'e rehano, tubuġa azaġa, zu emeġe'a ihozidote'e haġaiġano mene radiu'ete'e azaġa mazaono'o vaġino'i! <sup>7</sup> Zae edeġa, emeġe'a haġae'ete'e teige zae zuni haġaine manoġa. Emeġe'a zae teite radiunute'e madaġano eme mene tuboga horofinu. <sup>8</sup> Eme vase ogomu naeġa mene haġadu mene mae autauġinu. Ebu za mazao aduga 'ahoga mene zehoga veize, eme madai zu ohere gau boro haġaido. <sup>9</sup> Eme'e apostolo azaġa 'ahine, zae mazao ogomu mae tauġoga idaġa rehano, emeġe'a gauadu ogomu hidido. Emeġe'a gau ġihau haġae'ete'e zae'a emeġe haġai horonadu, zae zuni 'ouge haġaifine. <sup>10</sup> Emeġe'a zae teite radiunute'e madaġano zina'a, 'Iniu vase gauoga mene urato'idene, ogomu ago hano'i!' rae zido.

<sup>11</sup> Eme'a za hari igi'etene, za nu'e tubuġa ra'ohe. Ze'e mene gauadu, vase da'o dudize'ohe. <sup>12</sup> 'Uguġa azaġa'e, emeġe'a Zuhi'a Boro Iesu Keriso niġano zi'ohe. Za'e imuimu'uhi rado'i, ebu ogomu hidoga veize gauo'i! <sup>13</sup> Ebu nego nabudi, za'e haġai manoġa haġae'ete'e moneo ago fuġozo'i!

<sup>14</sup> Iniu vase'a emeġe'a fefao 'ada teate'e ġoe'a rae modo'idene, e'e vaseġani'a nagini haġae'ete'e ekalesia azaġa ihozoi! Ane teite ago za'uo'i, ani mazagaronoga veize. <sup>15</sup> Rehano ani agire vaseġa rae ago no'i, rehano negoze iradugune'ete'e teige iradugono'i!

### *Ġonaga ġoe'a*

<sup>16</sup> Zama roġeġa rifi'uma Zuhi'a Boro, ane'a iġaiġa zae radone nidu'a zamaġano ane zama roġeġa zini'eno'i! Ebu Zuhi'a Boro'e zae nidu'a teite radiu'eno'i!

<sup>17</sup> Ġonaga 'adi ġoe'a'e eġe, Paulo'a eġe 'evore hina uhiu ġoe'a mirihe'ohe. A'e eġe'a hubehune tuġureha rae ederifine, e 'ahige mirihe'ohe.

<sup>18</sup> Emeġe Zuhi'a Boro Iesu Keriso manoġani'a zae nidu'a mazao radiu'eno'i!